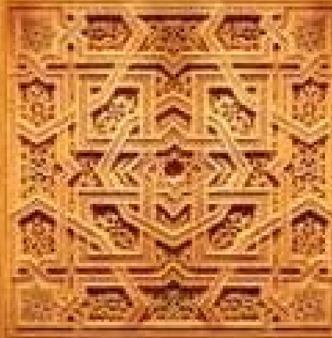
İSLÂM TARİHİ 7-8

Peygamberler Peygamberi

Hazreti MUHAMMED ve İSLÂMİYET

M. ÂSIM KÖKSAL

İslâm Tarihi 1-2

Peygamberler Peygamberi Hazreti

MUHAMMED (ALEYHİSSELÂM) VE İSLÂMİYET

——— Mekke Devri ———

M. Âsım Köksal

Peygamberler Peygamberi Hazreti
MUHAMMED (ALEYHİSSELAM) VE İSLÂMİYET 1

Editör
Ömer ÇETİNKAYA
Ali BUDAK
Haydar YILDIRIM

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Epub
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-278-216-7

Yayın Numarası
456

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Ağustos 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Işık Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.isikyayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

Önsöz

Bizi, her şeyi yaratan, bitmez tükenmez nimetleri içinde yaşatan Yüce Allah'a hamd ve sena eder; sevgili Peygamberimiz, dünya ve âhirette en büyük rehber ve önderimiz Hz. Muhammed Aleyhisselam Efendimizi ve bütün ev halkını, kendisiyle sohbet ve İslâm dâvâsına hizmet edenleri sevgi ve saygı ile selamlarım.

İtalyan müsteşrik Caetani'nin; İslâmiyet ve Peygamberimiz hakkında bazı müsteşrik, profesör ve rahiplerin yardımlarıyla yazdığı ve Hüseyin Cahid'in dilimize çevirip İslâm Tarihi adıyla yayınladığı 10 ciltlik kitabı beş yıl inceleyerek tesbit ettiğimiz sayısız yanlışlar, isnad ve iftiralar hakkındaki "Reddiye"mizi yazdıktan sonra -ki, onu yazmamış olsaydık Peygamberimiz Aleyhisselamın hayatına ve İslâmiyete ait bilgileri, başta Kur'ân-ı Kerîm ile hadis ve sünnet mecmuaları olmak üzere, kaynaklarımızdan derleyip yaymak ve yabancı tercümanları aradan çıkarmak gücünü, azim ve cesaretini belki de kendimizde bulamazdık- Hz. Muhammed Aleyhisselam ve İslâmiyet adını verdiğimiz kitabımızı kaleme almak için, ilk işimiz, 31 yıldan beri çalışmakta bulunduğumuz Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki vazifemizden emekliye ayrılmak oldu.

İlk önce, muhtasar birer cilt halinde Mekke ve Medine devirlerini yazmayı kararlaştırıp hemen işe başladık.

Mekke devrini bitirdikten sonra, bu kararımızdan vazgeçip Medine devrinin muhtasar bir özeti yerine, on bir ciltlik geniş bir tarihini yazdık ve bu on bir ciltlik çalışmada:

Mekke devrine ait muhtasar ciltte dayandığımız kaynakları her bahis sonunda topluca göstermemizin yerine; okuyanlara itimad gelsin, araştırma yapacak olanlara da kolaylık olsun diye, her sahifenin altında, o bahsin kısmen veya tamamen bulunduğu kaynakları, cilt ve sahife numaraları ile gösterdik.

Kitabımızda kaynakları konuşturmakla yetindik.

Şahsî görüşlerimizle araya girmekten kaçındık.

Karşılaştığımız müphem noktaları, uzun araştırmalar yaparak bulduğumuz bilgilerle aydınlatmaya çalıştık.

Her türlü acz ve noksanımıza rağmen giriştiğimiz bu işte, Yüce Allah lütuf ve yardımını bizden esirgemedi, kesmedi.

Yalnız Peygamberimiz Aleyhisselamın hayatının değil, İslâm dininin de bir tarihi niteliğinde sayılabilecek olan; eskilerin de, yenilerin de yadırgamayacakları açık, sade ve akıcı bir dille kaleme alınmış bulunan bu kitabımızdan, her sınıf okuyucunun yararlanacağına ve memnun kalacağına inanıyoruz.

Hayatımızın en mes'ud, en mutlu devri; her türlü güçlük ve ağırlığına rağmen, bu kitabı yazmakla geçirdiğimiz devir olmuştur.

Çünkü, başından sonuna kadar bütün bir devri, olanca çileleri ve mutlulukları ile, sevgili Peygamberimiz Aleyhisselamın ve ashabının yanında yaşamış gibi idik.

Kitabımızı okuyanların da bu kanaate varacaklarını sanıyoruz.

Peygamberimiz Aleyhisselamın hayatını okumak ve öğrenmekte; erkek-kadın her Müslüman için, hatta herkes için, temiz, ibretli ve mutlu bir hayatı örnek edinip kendilerini kötü örneklerin etkilerinden kurtarmak, başka bir deyişle İslâmiyeti öğrenmek, yaşamak, dünya ve âhiret mutluluğunu kazanmak vardır.[1]

Mustafa Âsım Köksal

---

1 Ahzâb, 21.

BİRİNCİ BÖLÜM
HZ. PEYGAMBERİN DOĞUMU, ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ

Muhammed Aleyhisselamın Soyu ve Pak Soyluluğu

Muhammed b. Abdullah, b. Abdulmuttalib, b. Hâşim, b. Abdi Menaf, b. Kusayy, b. Kilab, b. Mürre, b. Ka'b, b. Lüey, b. Galib, b. Fihr, b. Mâlik, b. Nadr, b. Kinane, b. Huzeyme, b. Müdrike, b. İlyas, b. Mudar, b. Nizar, b. Maadd, b. Adnan.[2]

Bütün kaynaklar Muhammed Aleyhisselamın, Adnan'a kadar olan atalarının gerek isimlerinde, gerek sıralarında, ittifak halinde bulundukları gibi,[3] Adnan'ın da İsmail Aleyhisselam b. İbrahim Aleyhisselamın öz be öz soyundan geldiğinde de müttefiktirler.[4]

Muhammed Aleyhisselamın on dokuzuncu kuşaktaki atası Maadd b. Adnan; İsa Aleyhisselamın muasırı idi.[5]

İsa Aleyhisselam ile Muhammed Aleyhisselam arasındaki fetret devrinin 600 yıl oluşu da,[6] bunu ayrıca doğrular.

Maadd, babası Adnan'ın vefatından sonra, Kâbe hizmetini üzerine almış ve Mekke Hareminden hiç ayrılmamıştır.[7]

Adnan da; babası Üded'in vefatından sonra Kâbe hizmetini üzerine almış, Kâbe'ye meşinden örtü örttürmüş,[8] Mekke Hareminin yıkılan sınır taşlarını da dikmişti.[9]

Mekke halkının Kureyş diye anılması, Muhammed Aleyhisselamın on ikinci kuşakta yer alan ve ilk kez Kureyş lakabıyla anılan atası Nadr b. Kinane'den dolayıdır.[10] Ve Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre, kendileri, İbrahim Aleyhisselamın soyundan gelme torunlarıdır.[11] Muhammed Aleyhisselam da

onların arasından seçilerek onlara peygamber gönderilmiştir.[12]

Muhammed Aleyhisselam; Kureyş kabilesi içinde, gerek baba ve gerek ana yönünden en temiz ve en şerefli bir aileye mensuptur. Bunu, bizzat hadis-i şeriflerinde şöyle açıklamışlardır:

“Yüce Allah; İbrahim oğullarından, İsmail’i seçti.[13]

İsmail oğullarından, Kinane oğullarını seçti.

Kinane oğullarından, Kureyş’i seçti.

Kureyş’ten, Hâşim oğullarını seçti.

Hâşim oğullarından da, beni seçti.”[14]

“Ben, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib’im!

Yüce Allah; mahlukatı yarattı ve beni, onların en hayırlı fırkasının içinde bulundurdu!

Sonra, onları iki fırkaya ayırdı ve beni, en hayırlı olan fırkanın içinde bulundurdu.

Sonra, onları kabilelere ayırdı ve beni, en hayırlı olan kabilenin içinde bulundurdu.

Sonra, onları ailelere ayırdı ve beni, onların en hayırlısı içinde bulundurdu.

Ben, sizin aile yönünden de en hayırlınızım, nefis yönünden de en hayırlınızım!”[15]

“Ben, Âdem oğulları soylarının en hayırlı, en temiz olanlarından, devirden devre, aileden aileye geçe geçe nihayet, şu içinde bulunduğum aileden vücuda getirildim!”[16]

“Ben, Muhammed b. Abdullah, b. Abdulmuttalib, b. Hâşim, b. Abdi Menaf, b. Kusayy, b. Kilab, b. Mürre, b. Ka’b, b. Lüey, b. Galib, b. Fihr, b. Malik, b. Nadr, b. Kinane, b. Huzeyme, b. Müdrike, b. İlyas, b. Mudar, b. Nizar’…ım! Halk, ne zaman iki kısma ayrılsa, muhakkak, Allah beni onların en hayırlı olanının içinde bulundurmuştur. Ben, Cahiliye devrinin kötülüklerinden hiçbir şeye bulaşmaksızın, ana ve babamdan meydana geldim.

Ben, tâ Âdem’den babama ve anneme gelip ulaşıncaya kadar, hep nikâh mahsulü olarak meydana geldim, asla zinadan meydana gelmedim!

Ben, sizin nefis yönünden de en hayırlınızım, baba soyu yönünden de en hayırlınızım!”[17]

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın annesi Âmine binti Vehb, b. Abdi Menaf, b. Zühre, b. Kilab, b. Mürre'dir.[18]

Zühre; Hâşim oğullarının ataları olan Kilab oğlu Kusayy'ın kardeşi olduğuna göre, Hz. Âmine'nin soyu, kocası Hz. Abdullah b. Abdulmuttalib'in soyu ile Mürre b. Kilab'da birleşir.

İbn Sa'd; Ensar bilginlerinden Muhammed b. Sâib'e dayanarak, Peygamberimiz Aleyhisselamın anne ve anneannelerini, babaannelerini batınlarca kaydettikten sonra, bu bilginin:

"Peygamber Aleyhisselamın beş yüz annesini tesbit ve kayd etmeye muvaffak oldum. Hiçbirinde, ne zinaya, ne de Cahiliye çağında işlenegelen kötü işlerden hiçbir şeye rastlamadım!" dediğini de nakleder.[19]

Bunun içindir ki, büyük bilgin İbn Haldun, "Muhammed Aleyhisselamdan başka, hiçbir kulun, ilahî ikram olarak ne soyunun bu derece mazbut olduğunun, ne de Âdem Aleyhisselamdan kendilerine gelinceye kadar soy şerefliliğinin kesintisiz devam ettiğinin görülmediği"ni bildirir.[20]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İsimleri ve Künyesi

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim birtakım isimlerim vardır:

Ben Muhammed'im!

Ben Ahmed'im!

Ben Mâhî'yim ki, Yüce Allah, küfrü benimle yok edecektir!

Ben Hâşır'ım ki, insanlar, Kıyamet günü benim izimce haşr olunacaklardır!

Ben Âkıb'ım ki, benden sonra peygamber yoktur!"[21]

"Ben rahmet peygamberiyim!"[22]

"Ben savaşlar peygamberiyim!" buyurmuşlardır.[23]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kur'ân-ı Kerîm'de dört kere Muhammed ismi ile,[24] bir kere de Ahmed ismi ile anılır.[25]

Muhammed: Övülmeye layık hasletleri çok olan,

Ahmed ise: En çok övülen veya en çok hamd ve şükür eden, ya da, bu hasletlerle anılan zât mânâlarına gelir.[26]

Peygamberimiz Aleyhisselam; en çok Muhammed ismi ile anılmış, Muhammed ismini kullanmıştır.

Medine'de bulunan Mekkeli ve Medineli Müslümanlarla Yahudileri ve her iki tarafın müttefiklerini ilgilendiren muameleler hakkında yazdırdığı yazıda Peygamberimiz Aleyhisselamın Muhammed ismi yer alır.[27]

Ebu Süfyan b. Hâris'in Peygamberimiz Aleyhisselamı hicveden şiirine karşı, Hassân b. Sâbit, söylediği uzunca şiirde:

"Demek, sen Muhammed'i hicvettin ha?!" der.[28]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hicretin altıncı yılında Hudeybiye'de Kureyş müşrikleriyle yaptığı muahedenin yazısını yazdırmak isteyip:

"Yâ Ali! Bu, Muhammed Resûlullah'ın, Süheyl b. Amr ile üzerinde anlaşıp sulh oldukları[29] ve gereğinin yerine getirilmesini kararlaştırıp imzaladığı maddelerdir" buyurunca,[30] Süheyl b. Amr Hz. Ali'nin elini tuttu.[31]

Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Vallahi, biz senin gerçekten peygamber olduğunu tanımış olsaydık, Beytullah'ı ziyaretten seni alıkoymaz ve seninle çarpışmaya kalkmazdık![32] En iyisi, sen, muahedenameye bizim bildiğimiz şeyi yaz!" dedi.[33]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ya nasıl yazalım?" diye sordu.[34]

Süheyl b. Amr:

"Muhammed b. Abdullah diye kendi ismini ve babanın ismini yaz!" dedi.[35]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu da güzeldir. Öyle yazınız![36]

Ben, hem Abdullah'ın oğluyum, hem de Allah'ın Resûlüyüm![37]

Vallahi, siz beni yalanlasanız da, ben yine, hiç şüphesiz, Allah'ın Resûlüyüm![38]

Kendi ismimi ve babamın ismini yazdırmak, benim peygamberliğimi gidermez!" buyurdu.[39]

Hükümdarlara gönderilen İslâmiyete davet mektuplarında da, Muhammed ismi yazılı, Muhammed Resûlullah mührü basılı idi.[40]

Peygamberimiz Aleyhisselamın, hadis-i şeriflerinde açıkladıkları isimlerinden başka, Kur'ân-ı Kerîm'de ve daha önceki peygamberlere indirilmiş olan ilahî kitablarda geçen daha birçok isimleri vardır.

İsimlerin çokluğu ise, isim sahibinin şerefinin üstünlüğünü gösterir.[41]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hz. Hatice'den ilk doğan oğlu Hz. Kasım'dan dolayı (Ebu'l-Kasım=Kasım'ın Babası) diye künyelenmişti.[42]

Medineli Ensardan bir zât, doğan oğluna Muhammed ismini koymak istemiş ve bunda bir sakınca olup olmadığını Peygamberimiz Aleyhisselamdan sormuştu.[43] Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim ismimi takınınız! Amma, künyemi takmayınız!" buyurmuştur.[44]

Hz. Ali de:

"Yâ Rasûlallah! Senden sonra doğacak çocuğuma senin ismini ve künyeni takmamı uygun görür müsün?" diye sormuş; Peygamberimiz Aleyhisselam da ona:

"Evet!" buyurmuştur.[45]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan Önce Kimlere ve Ne İçin Muhammed İsmini Koydukları

Tâbiîn bilginlerinin büyüklerinden Saîd b. Müseyyeb der ki:

"Araplar, kendilerinden, Muhammed isminde bir peygamber gönderileceğini, Kitab Ehli olan [Yahudi ve Hristiyan]larla kâhinlerden işitmişlerdi. Bunu işiten Araplardan bazıları -peygamber olması ümidiyle- oğullarına Muhammed ismini vermişlerdi:

1) Benî Temimlerden Süfyan b. Mücaşi', Şam'a gidip bir rahibin evine inmişti.

Süfyan, kendisinin Mudarlardan olduğunu söyleyince, rahip:

"Araplar içinde bir peygamber gönderilecek, kendisine Muhammed denilecektir!" dedi.[46]

Bunun üzerine, Süfyan, doğan oğluna Muhammed ismini verdi.[47]

Muhammed b. Süfyan, büyüyünce, Hristiyan papazı oldu.[48]

2) Benî Süleymlerin Zekvan oğullarından[49] Muhammed b. Huzâî'ye,[50] Muhammed ismi, peygamber olması ümidiyle verilmiştir.

Ebrehe bu Muhammed b. Huzâî'yi Yemen'e götürmüş, o da orada Ebrehe'yle birlikte bulunmuş ve Hristiyanlık dininde ölmüş;[51] Ebrehe'nin emriyle, Kâbe yerine, San'a'daki Kulleys kilisesine haccetmeleri için propaganda yaparken, Huzeyllerden Urve b. Hıyad tarafından bir okla vurulup öldürülmüştür.[52]

3) Benî Süleymlerden Muhammedü'l-Cüşemî'ye,

4) Muhammedü'l-Useydî'ye,

5) Muhammedü'l-Fukaymî'ye,[53]

6) Muhammed b. Berrü'l-Kinanî'ye,

7) Muhammed b. Humran b. Malikü'l-Cu'fî'ye,

8) Benî Cahcabalardan Muhammed b. Ukbetü'l-Cülahu'l-Evsî'ye,[54]

9) Muhammed b. Hırmazü't-Temim'e,[55]

10) Evsîlerden Muhammed b. Meslemetü'l-Ensarî'ye...[56] hep, peygamber olması maksat ve ümidiyle Muhammed ismi konulmuştur.[57]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Babası Hz. Abdullah'ın Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselamın babası Hz. Abdullah, Hz. Âmine ile evlendikten kısa bir müddet sonra,[58] Kureyşlilerin ticaret malları yüklü kafilelerinden bir kafileye katılarak Şam'a ve Gazze'ye gitmişti. Satacaklarını satıp alacaklarını aldıktan sonra, oradan geri dönüldüğü sırada[59] yolda hastalandı. Medine'ye gelince,[60] arkadaşlarına:

"Ben, burada dayılarım Adiyy b. Neccar oğullarının yanında biraz kalayım" dedi ve hasta olarak onların yanında bir ay kaldı.

Kafile arkadaşları, yollarına devam edip Mekke'ye geldiler.

Abdulmuttalib, onlardan oğlunun nerede kaldığını sordu. Onlar da, "Onu gerimizde, dayıları Adiyy b. Neccar oğullarının yanında bıraktık. Kendisi hastadır" dediler.

Bunun üzerine, Abdulmuttalib, büyük oğlu Hâris'i acele Medine'ye yolladı. Hâris Medine'ye vardığı zaman, Hz. Abdullah'ı vefat etmiş ve Adiyy b. Neccarlardan Nâbiga'nın evine gömülmüş buldu.

Hz. Abdullah'ın kabri Nâbiga'nın evinin içine girilince sol tarafa düşen küçük evindedir.

Dayıları; Abdullah’ın nasıl hastalandığını, olanca çabalarına rağmen kendisini kurtaramadıklarını ve Nâbiga’nın evine gömdüklerini Hâris’e anlattılar.

Hâris, acele Mekke’ye dönüp babasına acı haberi verince, Abdulmuttalib ile Abdulmuttalib’in bütün oğulları ve kızları da son derece ağladılar.[61]

Hz. Abdullah, vefat ettiği zaman 25 yaşında idi.[62]

Peygamberimiz Aleyhisselam da, daha annesinden doğmamıştı.[63]

Hz. Âmine’nin Hz. Abdullah Hakkındaki Mersiyesi

Hz. Âmine, kocası Hz. Abdullah için söylediği mersiyede şöyle dedi:

“Artık, Mekke’nin Batha tarafı, Hâşim oğullarından boşaldı.

O, ölümün davetine uyarak, evinden örtüler ve kefenler içinde çıkıp kabre gitti!

Fakat, ölüm insanlar arasında Hâşim oğlu gibi bir yiğit bulup onun boşluğunu dolduramaz!

Bütün dostları ve arkadaşları, onun tabutunu taşımak için üşüşmekte ve elden ele almakta idiler.

Ne yazık ki, ecel hiç beklenmedik bir zamanda onu alıp götürdü!

Halbuki, o, cömert ve çok merhametli bir insandı.”[64]

Hz. Abdullah’ın Terikesi

Hz. Abdullah’ın, miras olarak bıraktığı;

1. Ümmü Eymen (Bereke) adında bir köle kadın,
2. Beş adet deve,
3. Birkaç davar,[65]
4. Bir adet kılıç,
5. Bir miktar gümüş paradan ibaretti.[66]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Doğumu, Doğum Tarihi ve Doğum Yeri

Peygamberimiz Aleyhisselam; Fil yılında, Rebiülevvel ayının 12. Pazartesi günü,[67] tan yeri ağarırken,[68] Şı’b’daki evlerinde doğdu.[69]

Riyaziyecilere göre; doğum tarihi şemsî aylardan Nisan ayının yirmisine

rastlamış,[70] Mısırlı Mahmud Felekî Paşa da, bunun Milâdî 571 yılı 20 Nisan Pazartesi gününe rastladığını hesapla doğrulamıştır.[71]

Peygamberimiz Aleyhisselamın doğduğu ev: Şı'b'da, Hâşim'den Abdulmuttalib'e kalan, ondan da Peygamberimiz Aleyhisselamın babası Hz. Abdullah'ın hissesine düşen ev olup, "Mevlid Sokağı" diye anılan Ebu Talib Şı'b'ı caddesinde, Leyl sokağında idi.[72]

Peygamberimiz Aleyhisselamın doğumu gecesinde, Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifâ Hatun da hazır bulunup ebelik etmiştir.[73]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan üç yaş büyük olan amcası Hz. Abbas da; Hz. Âmine'nin bir oğlan çocuğu doğurduğu haber verilince, annesinin sabahleyin kendisini elinden tutup oraya götürdüğünü, Peygamber Aleyhisselamın evlerinin ortasında yattığı yerde döşeğine ayağıyla vurduğunu hâlâ görür gibi olduğunu ve orada bulunan kadınların kendisini onun üzerine çekip "Öp kardeşini!" dediklerini bildirir.[74]

Doğum Gecesinde Vuku Bulan Önemli Hadiselerden Bazıları

1. Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre;

Mekke'de, ticaretle uğraşan bir Yahudi, Peygamberimiz Aleyhisselamın doğduğu gece, doğuşuna alâmet olan yıldızın doğduğunu görmüş, katıldığı Kureyş meclislerinden bir mecliste:

"Ey Kureyş cemaati! İçinizden, bu gece çocuğu doğan oldu mu?" diye sormuştur.

"Vallahi, bilmiyoruz!" dediler.

Bunun üzerine, Yahudi:

"Ey Kureyş cemaati! Size söylediğim şeyi ezberleyiniz! Bu gece, bu âhir zaman ümmetinin peygamberi doğmuştur! Onun iki küreği arasında, üzerinde tüyler bulunan kırmızımtırak bir ben de vardır!" dedi.

Meclistekiler, Yahudinin sözlerinden hayrette kalarak meclisten dağıldılar. Onlardan her biri, evlerine varınca, Yahudinin söyediklerini ailelerine haber verdiler.

Bazılarına, aileleri:

"Abdullah b. Abdulmuttalib'in bir oğlu doğdu. Kendisine, Muhammed ismini verdiler" dediler.

Onlar, o günden sonra, Yahudinin evine gidip:

“Bizim içimizde bir çocuk doğduğunu duydun mu, öğrendin mi?” dediler.[75]

Yahudi: “Ben size onun doğduğunu haber verdikten sonra mı, yoksa önce mi doğdu?” diye sordu.

“Önce doğdu!” dediler.[76]

Dileği üzerine, kendisini Hz. Âmine’nin evine götürdüler.

Yahudi, Hz. Âmine’den, oğlunu yanına çıkarmasını istedi; çıkarıldı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasındaki peygamberlik hâtemini görünce, Yahudi bayıldı. Ayıldığı zaman, kendisine “Yazıklar olsun sana! Ne oldu sana?” dediler.

Yahudi:

“Vallahi, artık İsrail oğullarından peygamberlik gitti![77] Ellerinden Kitab da gitti! Bu, İsrail oğullarının öldürüleceklerine ve bilginlerinin de itibarlarının kalmayacağına verilmiş bir hükümdür! Araplar, peygamberlikle, büyük bir izzet ve şerefe erecekler![78] Ey Kureyş cemaati! Sevininiz! Vallahi, siz; haberi doğudan batıya kadar ulaşacak bir atılım ve yenme gücüyle güçleneceksiniz!” dedi.[79]

2. Medineli Müslümanlardan şair Hassân b. Sâbit der ki:

“Ben, yedi sekiz yaşlarında, duyduklarımı kavrayabilecek, boylu boslu bir çocuktum.

Bir gün, Yesrib’de (Medine’de) bir Yahudinin köşk üzerinden en yüksek sesle:

‘Ey Yahudi cemaati!’ diyerek bağırdığını işittim.

Yahudiler, etrafına toplanınca, ona:

‘Allah cezanı versin! Ne oldu sana?’ dediler.

O da:

‘Ahmed’in doğumunda doğacak olan yıldızı, bu gece doğdu!’ dedi.”[80]

İbn İshak:

“Hassân b. Sâbit’in torunu Saîd b. Abdurrahman’a:

‘Resûlullah Aleyhisselam Medine’ye geldiği zaman Hassân b. Sâbit kaç yaşında idi?’ diye sordum.

Saîd:

‘Hassân, altmış yaşında idi. Resûlullah Aleyhisselam da, elli üç yaşında iken Medine’ye geldi’ dedi.

Demek ki, Hassân, o Yahudinin söylediğini yedi yaşında iken işitmiş” demiştir.[81]

3. Hz. Âmine’nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselama ne hamileliği sırasında, ne de onu dünyaya getirirken hiçbir zahmet çekmemiş ve o doğarken de, doğu ile batı arasını aydınlatan bir nurun kendisinden onunla birlikte çıktığını görmüştür.[82]

4. Peygamberimiz Aleyhisselam, doğarken, çocukların yere düştükleri gibi düşmeyip ellerini yere dayamış, başını semaya kaldırmış olarak doğmuştur.[83]

5. Muhammed Aleyhisselam doğunca, geleneğe göre sabaha kadar üzerine kapatılan çanağın yarılarak, yarığından kendisinin gözlerini semaya diktiği görülmüştür.[84]

“Doğrusu, biz bunun gibi bir çocuk görmedik!” denilmiştir.[85]

6. Şeytan; hayatında koparacağı dört çığlıktan birisini, bu kutlu doğum gecesinde koparmıştır.[86]

7. İran başkadısı ve din adamı Mubezan, rüyasında; birtakım serkeş develerin bir sürü yürük atları önlerine katarak Dicle ırmağını geçtiklerini, İran topraklarına yayıldıklarını görmüştür.

8. Sâve[87] gölünün suyu çekilmiştir.

9. Semave[88] vadisini su basmıştır.

10. Kisra’nın sarayından 14 şerefe yıkılmıştır.

11. İranlıların 1000 yıldan beri hiç sönmeden yanan ateşgedeleri sönüvermiştir![89]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kâbe’ye Götürülüp Dua Edilişi

Hz. Âmine; Peygamberimiz Aleyhisselamı dünyaya getirdiği zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın dedesi Abdulmuttalib’e:

“Bir oğlan torunun doğdu.[90] Gel de, gör onu!” diye haber saldı.[91]

Abdulmuttalib, o sırada Kâbe’nin yanında, Hicr’de, oğlu ve kavminden bazı kimselerle birlikte oturuyordu.

Müjdeci, ona:

"Âmine bir oğlan çocuğu doğurdu!" diye haber verince Abdulmuttalib çok sevindi ve hemen ayağa kalkıp yanındakilerle birlikte Hz. Âmine'yi görmeye geldi.[92]

Torununa baktı.[93]

Hz. Âmine hamile iken düşünde gördüğü şeyleri; kendisine neler söylendiğini ve koyacağı isim hakkında ne emir verildiğini Abdulmuttalib'e anlattı.[94]

Abdulmuttalib torununu bir kumaş parçasına sarılmış olduğu halde[95] kucağına alıp Kâbe'ye girdi.

Orada, Allah'a dua ve ihsanından dolayı şükranını arz ettikten sonra, onu annesine gönderdi.[96]

Oğlu Ebu Talib'e de:

"Bu, benim sana, yanında bulundurup üzerine kanat gereceğin emanetimdir. Muhakkak, bu oğlumun hal ve şânı yüce olacaktır!" dedi.[97]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Âmine ve Süveybe Hatun Tarafından Kısa Bir Müddet Emzirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselamı; önce annesi Hz. Âmine,[98] üç gün veya yedi gün emzirdi.[99]

Bunan sonra, Süveybe Hatun, oğlu Mesruh ile birlikte, günlerce emzirdi.[100]

Süveybe Hatun, daha önce Hz. Hamza'yı, sonra da Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte, Ebu Seleme b. Abdulesed'i de emzirmişti.

Bunun için, Hz. Hamza ile Ebu Seleme, Peygamberimiz Aleyhisselamın süt kardeşi idiler.[101]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'de iken, Süveybe Hatun'a harçlık verir, Hz. Hatice de ona ikramda bulunurdu.

Süveybe Hatun; Ebu Leheb'in cariyesi idi.

Hz. Hatice onu azad etmek, kölelikten kurtarmak için Ebu Leheb'den satın almak istemişse de, Ebu Leheb yanaşmamıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'ye hicret ettiği zaman, Ebu Leheb onu kendiliğinden azad etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Süveybe Hatun'a Medine'den de harçlık ve elbise gönderirdi.

Hicretin yedinci yılında, Hayber seferinden dönerken, onun vefat etmiş olduğunu haber alınca "Oğlu Mesruh ne yapıyor?" diye sormuş; "Annesinden önce, o da vefat etti!" denilmişti.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam "Onların akrabalarından sağ kalan kim var?" diye sormuş; "Hiçbir kimse yok!" demişlerdir.[102]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Doğumundan Dolayı Halka Ziyafet Çekilişi

Peygamberimiz Aleyhisselamın doğumunun yedinci günü, dedesi Abdulmuttalib,[103] develer, davarlar kestirerek Mekke halkına üç kez yemek yedirmesini, oğlu Ebu Talib'e emretti.

Ayrıca, Mekke mahallelerinden her mahallede develer kesilerek bırakıldı.

Onlardan insanların, kurtların, kuşların yararlanmalarına engel olunmadı.[104]

Kureyşliler, ziyafetten sonra:

"Ey Abdulmuttalib! Doğumu sebebiyle bize ikramda bulunduğun bu oğluna ne isim taktın?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Muhammed ismini taktım!" dedi.

Kureyşliler:

"Ne için, aile halkının, atalarının isimlerinden birini takmaya özen göstermedin de Muhammed ismini taktın?" diye sordular.

Abdulmuttalib:

"Gökte Allah'ın, yerde de halkın onu övmelerini istedim!" dedi.[105]

Yeni Doğan Çocukların Sütannelere Verilmesi Âdeti

Yeni doğan çocuklarını sütannelerine vermek, Kureyş ve diğer Arap eşrafının âdetleri idi.

Bu da; kadınların kocalarıyla daha rahat meşgul olmalarını ve çocukların da[106] kırda yaşayan Araplar içinde,[107] özellikle havasının güzelliği, rutubetinin azlığı ve suyunun tatlılığı ile tanınan yerlerde yaşayan şerefli kabileler

arasında[108] sağlam vücutlu, sıkı etli, cesaretli yetişmelerini ve düzgün ve pürüzsüz konuşmayı öğrenmelerini sağlamak içindi.

Emevî halifelerinden Abdulmelik b. Mervan:

"Velid'i sevmek, bize zarar verdi!" derdi.

Velid; annesinin yanından ayrılmadığı için, konuşurken hep gramer hatası yapardı.

Kardeşi Süleyman ise, çok düzgün ve pürüzsüz konuşurdu. Çünkü, Süleyman ve öteki kardeşleri, kırda otururlardı.

Arapçayı açık, pürüzsüz ve düzgün konuşmayı orada öğrenmişlerdi.[109]

Umumiyetle Araplar için tek lügat vardı. Benî Sa'd b. Bekrlerin ise, lügatları yedi idi.

Benî Sa'd b. Bekr b. Hevazin'ler; Arap kabileleri içinde, dil bakımından en fesahatli olanı, en açık, en düzgün ve en pürüzsüz konuşanı idi.[110]

Benî Sa'd b. Bekr kabilesi; Arap kabileleri arasında cömertlikleri ve şereflilikleri ile de tanınmış bir kabile idi.[111]

Mekke çevresinde ve Harem içinde oturan kabilelerden sütannesi olanlar, her yıl iki kez, yaz ve güz mevsimlerinde Mekke'ye gelerek, yeni doğan çocukları -ücretle emzirmek üzere- alıp yurtlarına götürürlerdi.[112]

Sütannesi Halime Hatun'un Peygamberimiz Aleyhisselamı Emzirişi ve Büyütüşü

Peygamberimiz Aleyhisselamı; Süveybe Hatun'dan sonra, Benî Sa'd b. Bekr kabilesinden sütannesi Halime Hatun götürüp emzirdi.[113]

Halime Hatun; Kays b. Aylanlardan Ebu Züeyb Abdullah b. Hâris'in kızı[114] ve Sa'd b. Bekr b. Hevazinlerden Hâris b. Abduluzza'nın da zevcesi idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın bu sütanne ve babadan kardeşleri de, Abdullah b. Hâris, Üneyse binti Hâris ve Şeyma binti Hâris idi.

Halime Hatun; yanında, kocası ve memedeki küçük oğlu ve Benî Sa'd b. Bekr kadınlarından da[115] on kadın olduğu halde,[116] emdirilecek oğlan çocuğu arayıp bulmak üzere, yurtlarından yola çıktılar,[117] Mekke'ye geldiler.[118]

Halime Hatun der ki:

“İçinde bulunduğumuz kuraklık ve kıtlık yılında, hiçbir şeyimiz kalmamıştı.

Ben, kır merkebimin üzerinde idim.

Yanımızda yaşlı bir devemiz de bulunuyordu.

Vallahi, o bize bir damla bile süt vermiyordu.

Fakat, biz, bir yağmura kavuşmayı, darlıktan kurtulmayı umup duruyorduk.

Üzerinde bulunduğum arık ve zayıf merkebimin yürüyüşünün ağırlığı, arkadaşların canını sıkacak dereceye varmıştı.

Nihayet, Mekke’ye varıp, emzirilecek oğlan çocukları aramaya başladık.

İçimizde hiçbir kadın yoktu ki, o ona arz ve teklif edilsin de, ‘Yetimdir!’ denilince onu almaktan kaçınmış olmasın!

Çünkü, bizler, emzireceğimiz çocuğun babasından bahşişe kavuşmayı umuyor ve onun [Peygamber Aleyhisselamın] hakkında da:

‘Yetimdir. Annesi ve dedesi, bize ne ihsan yapabilecek?’ diyorduk.

Bunun için, hepimiz, onu emzirmek üzere almak istememiştik.

Benimle gelmiş olan kadınlardan, emzirilecek çocuk almayan, benden başka, kalmamıştı.”[119]

O sırada, Abdulmuttalib, Peygamberimiz Aleyhisselam için sütannesi arayıp duruyordu.[120]

Halime Hatun der ki:

“Abdulmuttalib, benimle karşılaşınca:

‘Sen, kimsin?’ diye sordu.

‘Ben, Benî Sa’dlardan bir kadınım!’ dedim.

‘İsmin nedir?’ diye sordu.

‘Halime’ dedim.

Abdulmuttalib gülümsedi:

‘Ne güzel! Ne güzel! Sa’d ve hilm iki güzel haslettir ki, dünyanın hayrı da, ebediyetin izzet ve şerefi de bunlardadır.

Ey Halime! Benim yanımda yetim bir çocuk vardır ki, onu Benî Sa’d kadınlarına teklif ettim.

‘Biz, götüreceğimiz çocuklardan yararlanmayı, onların babalarından ikram görmeyi umuyoruz’ diyerek, almaya yanaşmadılar.

Onu emzirmeyi, sen üzerine alır mısın?

Belki onun yüzünden saadete, mutluluğa erersin' dedi.

Ben de:

'Bana biraz müsaade et de, kocama bir danışayım' dedim.

Hemen, kocamın yanına dönüp durumu ona haber verdim[121] ve:

'Mekke'de, bu yetim çocuktan başka, emzirilecek çocuk yoktur! O çocuğu almamızı uygun görür müsün?

Ben yurdumuza eli boş dönmemizi hoş bulmuyorum.[122]

Vallahi, ben, arkadaşlarım arasında, emzirilecek bir çocuk almadan geri dönmeyi istemiyorum.

Vallahi, o yetime gideceğim. Ben de onu alacağım!' dedim.

Kocam:

'Bunu yapmanda bir sakınca yok. Belki, Allah onun yüzünden bereket ve bolluk ihsan eder.[123]

Ey Halime![124] Git, al onu!' dedi.[125]

Döndüğüm zaman, Abdulmuttalib'i oturmuş, beni bekliyor bir halde buldum.

Kendisine: 'Haydi, çocuğu getir!' deyince, yüzünde sevinç belirdi ve beni hemen Âmine'nin evine götürdü.

Âmine, bana 'Hoş geldin! Safa geldin!' dedi. Beni Muhammed Aleyhisselamın bulunduğu odaya koydu.[126]

Odaya girdiğim zaman, o, sütten daha ak bir yün kumaşa sarılmış, kendisinin altına da yeşil ipekten bir sergi serilmişti.

Sırtüstü yatırılmış, mışıl mışıl uyuyor, kendisinden misk kokusu geliyordu!

Sevimliliğine ve yüzünün güzelliğine hayran oldum.

Kendisini uykudan uyandırmaya kıyamadım.

Ellerimi göğsünün üstüne yavaşça koyduğum zaman, gülümsedi ve bana bakmak için gözlerini açtı.

Hemen, iki gözünün arasından öptüm ve kucağıma aldım.'"[127]

Hz. Âmine:

"Bana, üç gece: 'Oğlunu, Benî Sa'd b. Bekrlerde Ebu'z-Züeyb ailesi içinde emzireceksin!' denildi" dedi.

Halime Hatun:

“İşte, bu kucağımdaki çocuğun sütbabası Ebu’z-Züeyb’dir. O benim babamdır” dedi.

Hz. Âmine gerek hamilelik, gerek doğum sırasında gördüklerini haber verip “Oğlumu iyi koru!” diyerek Halime Hatun’a sıkı sıkı tenbihatta bulundu.

Halime Hatun’un içi son derecede ferahladı, işittiği şeyler kendisini sevindirdi.[128]

Halime Hatun’un Ailesinin Peygamberimiz Aleyhisselam Yüzünden Hayra ve Geçim Bolluğuna Kavuşması

Halime Hatun, hatıralarını anlatmaya devamla der ki:

“Ben onu, ancak başkasını bulamadığım için almıştım.

Binitimin ve yolculuk eşyalarımın yanına döndüğüm ve kucağıma alıp emzirmek istediğim zaman, ona memelerimden dilediği kadar süt geldi!

O da, onunla birlikte sütkardeşi de, kanasıya emdiler ve uyudular.[129]

Halbuki, bundan önce, bizim çocuk, kendisiyle birlikte bizi de hiç uyutmamıştı.

Kocam, kalkıp o yaşlı ve sütsüz devemizin yanına vardığı zaman, onun da memelerinin sütle dolu olduğunu gördü.

Kendisi, ondan, içeceği kadar süt sağıp içti.

Kendisiyle birlikte ben de içtim.

Her ikimiz de süte kandık ve doyduk!

Bambaşka ve hayırlı bir gece geçirdik.

Sabaha çıktığımız zaman, kocam, bana: ‘Vallahi, ey Halime! İyi bil ki, sen mübarek bir çocuk almış bulunuyorsun’ dedi.

‘Vallahi, ben de böyle olmasını umuyor ve diliyordum’ dedim.

Sonra, hayvanıma bindim. Çocuğu da kucağıma aldım.”[130]

Hâris ise yaşlı devesinin üzerine bindi; Sirer vadisinde yol arkadaşlarına yetiştiler.

“Kadınlar:

‘Ey Halime! Ne yaptın’ diye sordular.

‘Vallahi, hayrı ve bereketi en büyük olan bir çocuğu görüp aldım.’

‘Yoksa, o kucağındaki, Abdulmuttalib’in oğlu [torunu] mu?’ dediler.

‘Evet!’ dedim.

Kadınlarımızdan bazılarının kıskandıklarını gördüm.[131]

Vallahi, benim merkebim öyle hızlı gidiyordu ki, hepsinin önüne geçti.

Kafiledekilerin merkeplerinden hiçbirisi ona yetişemediler.

Nihayet, kadın arkadaşlarım, bana:

‘Ey Ebu Züeyb’in kızı! Yazıklar olsun sana! Biraz durup bizi beklesen a? Gelirken üzerine binmiş olduğun merkep bu değil miydi?’ diyerek sesleniyorlar; ben de onlara:

‘Evet! Vallahi, işte o merkeptir’ diyordum.

Şaşırıyorlar ve:

‘Vallahi, buna şaşılacak bir şey olmuş!’ diyorlardı.

Nihayet, Benî Sa’d yurtlarındaki evlerimize geldik.

Ben; Allah’ın yarattığı yerlerden, Benî Sa’d yurdundan daha kurak bir yer bulunduğunu bilmiyorum.

Fakat, çocuğu yanımıza getirdiğimizden beri, davarlarımız akşamları karınları tok ve memeleri sütlü olarak dönüyor ve biz de onlardan süt sağıp içiyorduk.

Halbuki, hiç kimse, davarlarından sağıp içecek bir damla süt bulamıyordu.

Hatta, kavmimizden, çevremizde bulunanlar çobanlarına:

‘Yazıklar olsun size! Ebu Züeyb’in kızının çobanı nerede yayıyor, otlatıyorsa, siz de onunla birlikte yaysanız ya’ diyerek çıkışmakta idiler.

Fakat, onların davarları akşamları karınları aç, memelerinde bir damla bile süt sızmaz bir halde dönerlerken, bizim davarların karınları tok, memeleri sütle dolu olarak dönerlerdi!

Yüce Allah, bize, onun [Peygamberimiz Aleyhisselamın] yüzünden hayır ve bereketi arttırdı durdu.

Onun büyüyüp yetişmesi de başka çocuklara benzemiyordu.”[132]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Büyümesindeki Başkalık

Başka çocukların bir aydaki büyümelerini o bir günde büyüyor, başka çocukların bir yıldaki büyümelerini o bir ayda büyüyordu![133]

Peygamberimiz Aleyhisselam; daha iki aylık iken, her tarafa yuvarlanmaya çalışıyordu.

Üç aylık olunca, ayağa kalkıp day duruyordu!
Dört aylık olunca, duvara tutunup yürüyordu!
Beş aylık olunca, bir yere tutunmadan yürüyebiliyordu!
Altı ayı tamamlayınca, yürümeyi hızlandırmıştı.
Yedi aylık iken konuşuyor, her tarafa gidip geliyordu.
Sekiz aylık iken konuşuyor, konuşulanı anlıyordu.
Dokuz aylık iken, açık ve düzgün konuşmaya başlamıştı.
On aylık iken, çocuklarla ok atıyordu![134]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sütten Kesilişi ve Annesine Götürülüşü

Halime Hatun der ki:

"İki yıl geçince, onu sütten kestim.[135]

Kendisi, iki yılı doldurduğu zaman, oldukça iri ve gösterişli bir çocuk olmuştu.

Onu annesine götürdük, ama biz, onun yüzünden gördüğümüz hayır ve bereketten dolayı, kendisini yanımızda bir müddet daha tutmaya çok istekli bulunuyorduk."[136]

Habeş Hristiyanlarının Peygamberimiz Aleyhisselamı Halime Hatun'un Elinden Almaya Kalkışmaları

Sütannesi Halime Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselamı Medine'ye, annesine götürürken,[137] Sirer vadisinde[138] Habeş Hristiyanlarından bazı kimselere rastlamıştı.[139]

Hristiyanlar, Halime Hatun'a nereye gittiğini sordular.[140] Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselama dikkatli dikkatli baktılar.[141] Arkasını döndürüp[142] onun iki kürek kemiği arasındaki peygamberlik hâtemine ve gözlerinin beyazındaki kırmızılığa baktılar.

Kırmızılık hakkında:

"Gözlerinden bir şikâyeti, hastalığı var mı?" diye sordular.

Halime Hatun:

"Hayır! Bu kırmızılık gözlerinden hiç ayrılmaz" dedi.[143]

Hristiyanlar:

"Biz, bunu kralımıza, ülkemize götüreceğiz. Çünkü, bunun bizimle ilgili hali, şanı vardır. Biz, onun işini biliyoruz" dediler.[144]

Hristiyanlar, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında o kadar baskı yaptılar ki, Halime Hatun onu zorla elinden alacaklarından korkmaya başladı. Fakat, Yüce Allah onu onlardan korudu.[145]

Halime Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselamı onların ellerinden güçlükle kurtarıp[146] Hz. Âmine'nin yanına götürebildi.[147]

Hz. Âmine'ye, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında bilgi verdi. Onun uğurluluğu yüzünden gördükleri hayır ve bereketi anlattı. Habeş Hristiyanlarının yaptıklarını da haber verdi.[148]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Benî Sa'd Yurduna Tekrar Götürülüşü

Halime Hatun der ki:

"Âmine'ye:

'Oğulcuğumu, iyice büyüyünceye kadar benim yanımda bıraksan iyi olur. Çünkü, ben onun Mekke vebasına yakalanmasından korkuyorum!' dedim.

Bu hususta o kadar ısrar ettim ki, nihayet, Âmine onu yanımızda bırakmaya razı oldu,[149] ve:

'Oğlumla birlikte yurduna dön! Ben de onun Mekke vebasına tutulmasından korkuyorum. Vallahi, onun hali, şanı büyük olacak!' dedi."[150]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Atlattığı İkinci Tehlike

Halime Hatun; yurtlarına uğrayan bir Yahudi cemaatine:

"Siz, bu oğlum hakkında bana bir şey söylemeyecek misiniz?" deyip, Hz. Âmine'nin kendisine anlattığı gibi:

"Ben ona hamile iken şöyle şöyle, onu doğurduğumda şöyle, rüyada da şöyle gördüm" diyerek görülenleri anlatınca, Yahudiler birbirlerine:

"Onu öldürünüz" dediler.

Halime Hatun'a da:

"O, yetim midir?" diye sordular.

Halime Hatun:

“Hayır! Şu, onun babasıdır. Ben de annesiyim” dedi.

Yahudiler:

“Eğer yetim olsaydı, onu muhakkak öldürürdük” dediler.[151]

Halime Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselamı hemen oradan götürüp kendi kendine:

“Az kalsın emanetimi harap edecektim!” dedi.[152]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Göğsünün Melekler Tarafından Yarılışı ve Tartılışı

Sütannesi Halime Hatun yemin ederek der ki:

“…[Muhammed Aleyhisselam], sütkardeşi [Abdullah] ile birlikte evlerimizin arkasında küçük kuzularımızın yanında bulundukları sırada, sütkardeşi telaş ve heyecanla koşarak bize geldi. Bana ve babasına:

‘Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam, o Kureyşî kardeşimi tutup yere yatırdılar, kendisinin karnını yardılar! Şimdi, onun içini karıştırıyorlar’ dedi.

Ben ve babası, hemen Ona doğru vardık.

Kendisini, ayakta ve yüzü sararmış bir halde bulduk.

Ben, hemen tutup Onu bağrıma bastım. Babası da bağrına bastı.

‘Sana ne oldu yavrucuğum?’ diye sorduk.

‘Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam gelip beni yatırdılar, karnımı yardılar. Karnımda, bilemediğim bir şey aradılar’ dedi.

Birlikte, çadırımıza döndük.

Sütbabası Hâris:

‘Ey Halime! Ben, bu çocuğun başına bir felaket gelmesinden korkuyorum!

Sen, başına bir felaket gelmeden önce, onu hemen ailesine götürüp teslim et!’ dedi.”[153]

Bu hadise, bazı kaynaklara göre Peygamberimiz Aleyhisselamın dört-beş yaşlarında bulunduğu sırada vuku bulmuştur.[154]

Peygamberimiz Aleyhisselam da bu hususta şu açıklamada bulunmuşlardır:

“Ben, Sa’d b. Bekrlerde emzirilip büyütüldüm. O sıralarda, sütkardeşimle birlikte evlerimizin arkasında kendimize ait küçük kuzuları yayıyor,

otlatıyorduk. Üzerlerinde ak elbise bulunan iki adam, içi kar dolu, altından bir leğen ile yanıma geldi.

Beni tutup karnımı yardılar.

Kalbimi çıkardılar. Onu da yardılar.

Kalbimin içinden, kara, pıhtılaşmış bir kan parçası çıkarıp attılar.

Sonra, kalbimi, karnımı, o karla iyice yıkayıp temizlediler.

Sonra da, onlardan birisi, arkadaşına:

'Onu, ümmetinden on kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben onlardan ağır geldim.

'Onu ümmetinden yüz kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben yine onlardan ağır geldim.

'Onu ümmetinden bin kişi ile tart!' dedi.

Beni onlarla tarttı.

Ben onlardan da ağır geldim.

Bunun üzerine:

'Artık onu tartmayı bırak! Vallahi, onu bütün ümmeti ile tartacak olsan, yine de o ağır gelir' dedi."[155]

Halime Hatun'un Peygamberimiz Aleyhisselamı Mekke'de Kaybedişi

Sütannesi Halime Hatun; Peygamberimiz Aleyhisselamı[156] beş yaşında iken[157] annesine teslim etmek üzere Mekke'ye getirdiği sırada,[158] Mekke'nin yukarı tarafında[159] kalabalık arasında kaybetti.[160]

Halime Hatun, bunu şöyle anlatır:

"Hayvanıma bindim. Sütoğlumu da önüme aldım.

Mekke'ye giriş kapılarından büyük kapıya kadar vardım.

Orada toplanmış bir cemaat bulunuyordu.

İhtiyacımı gidermek ve üstümü başımı düzeltmek için sütoğlumu orada bırakıp ayrıldım.

Şiddetli bir gürültü işitip döndüğüm zaman, kendisini orada göremedim.

'Ey insanlar cemaati! Çocuk nerede?' diye sordum.

'Hangi çocuk?' dediler.

'Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib!' dedim.

'Allah'ın, onu büyütmek sebebiyle yüzümü güldüreceği, ev halkımı zengin kılacağı, açlığımı gidereceği ve onu annesine götürüp teslim ederek emanetimden çıkaracağım, sevincime ve umduğuma kavuşacağım sırada, önümden kaptılar kaçtılar!

Lât ve Uzza'ya andolsun ki, onu göremeyecek olursam, kendimi şu dağın tepesinden atacağım, parçalanacağım!' dedim.

'Biz, bir şey görmedik' dediler.

Beni ye'se düşürdükleri zaman, elimi başıma koyup:

'Vah Muhammed'ciğim! Vah oğulcuğum!' diyerek ağlamaya başladım.

Kadınları ve erkekleri ağıtımla ağlattım.

Orada bulunan halk da benimle birlikte feryad ederek ağlaştılar, yanıp yakıldılar.[161] Kaybolma haberinin Abdulmuttalib'e benden önce erişmesinden korktum. Hemen gidip Abdulmuttalib'in yanına vardım. Bana bakınca:

'Başına mutluluk mu, yoksa yaramazlık mı geldi?' diye sordu.

'Belki de, yaramazlığın en büyüğü!' dedim.

Maksadımı hemen anladı.

'Belki de, oğlum senin yanından kaybolmuştur' dedi.

'Evet![162] Bu gece, Muhammed'i getirmiştim. Mekke'nin yukarı tarafında bulunduğum sırada, kaybettim. Vallahi, şimdi o neredеdir, bilmiyorum.[163] Belki de, Kureyşîler hainlik, düşmanlık edip onu öldürmüşlerdir' dedim.

Abdulmuttalib kızdı ve hemen kılıcını sıyırdı.

Kızdığı zaman, hiç kimse onun kızgınlığını durduramazdı.[164]

Bana:

'Ey Halime! Sen otur!' dedikten sonra, Safa tepeciğine çıktı.[165]

'Yâ Âl-i Galib!'[166] diyerek seslendi.[167]

Bütün Kureyşliler toplanıp geldiler:

'Ey Hâris'in babası! Ne haber var?[168] Söyle, sana icabet edelim?' dediler.[169]

Abdulmuttalib:

'Oğlum Muhammed kayboldu!' dedi.

Kureyşliler:

'Sen hayvanına atla! Biz de seninle birlikte hayvanlarımıza atlayalım.[170] Sen bizi harekete geçir! Sen denize dalarsan, biz de seninle birlikte dalarız' dediler.[171]

Abdulmuttalib hemen hayvanına bindi.

Öteki Kureyşîler de hayvanlarına bindiler.

Mekke'nin yukarı tarafına vardılar. Oradan da Mekke'nin aşağısına indiler. Bir şey göremeyince, Abdulmuttalib halkı kendi haline bırakıp Beyt-i Haram'a geldi. İhrama girip Kâbe'yi yedi kere tavaf etti.[172]

'Yâ Rab! Kavmimin hepsi toplandı ise de, Muhammed bulunamadı!' diyerek Allah'tan yardım diledi.[173]

Havadan, bir seslenicinin:

'Ey cemaat! Feryad etmeyiniz! Hiç şüphesiz, Muhammed'in Rabbi vardır. O'nu yardımsız bırakmaz ve zayi etmez!' diyerek seslendiğini işittik.

Abdulmuttalib:

'Ey seslenici! Bize, O'nun nerede bulunduğunu da haber ver!' dedi.

'O, Tihame vadisinde, sağdaki ağacın yanındadır' diye haber verdi.

Abdulmuttalib, hemen o tarafa doğru gitti."[174]

Yolun bir kısmında Varaka b. Nevfel'e rastladı. Birlikte yollarına devam ettiler.[175]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam bir ağacın altında ayakta duruyor, ağacın dallarını çekip yaprağı ile oynuyordu.[176]

Abdulmuttalib, O'na:

'Ey çocuk! Sen kimsin?' diye sordu.

'Ben, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'im' cevabını alınca, Abdulmuttalib:

'Canım sana feda olsun! Ben, senin deden Abdulmuttalib'im' dedi. O'nu öptü, kucakladı, bağrına bastı.

Hemen, hayvanının önüne bindirip Mekke'ye getirdi.[177]

Boynuna bindirip Kâbe'yi yedi kere tavaf ve onu her türlü tehlike ve kötülükten koruması için Allah'a dua etti.[178] Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselamı Hz. Âmine'ye gönderdi.[179]

Duhâ sûresinin:

"Seni (çocukluğunda) kaybolmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı?" mealli 7. âyetinin bu hadiseye işaret ettiği rivayet edilir.[180]

Bir Kâhinin Peygamberimiz Üzerindeki Teşhisi ve Korkunç Teklifi

Peygamberimiz Aleyhisselam, beş yaşında bulunduğu ve dedesi Abdulmuttalib'e teslim edildiği sırada, Mekke'ye bir kâhin gelmişti. Kâhin Abdulmuttalib'in yanında Peygamberimiz Aleyhisselamı görünce, ona dikkatli dikkatli bakıp:

"Ey Kureyş cemaati! Şu çocuğu öldürünüz! Çünkü, o sizi bölecek, öldürecek!" dedi.

Abdulmuttalib, Peygamberimiz Aleyhisselamı hemen oradan kaçırdı.[181]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Annesine Teslim Edilişi

Halime Hatun der ki:

"Sütoğlumu annesine götürdüğümüz zaman:

'O'nu ne diye getirdin ey sütannesi? Halbuki, yanında kalması için ne kadar ısrar etmiş durmuştun?' dedi.

'Allah oğlumu büyüttü. Ben artık üzerime düşen vazifeyi yerine getirmiş bulunuyorum. Doğrusu, kendisinin başına bir şeyler gelmesinden de korktum. Şimdi, O'nu, istediğin gibi, sana teslim ediyorum' dedim.

'Sen bu halde değildin. Bana doğrusunu haber ver.' dedi.

Kendisine her şeyi haber vermedikçe beni bırakmadı ve:

'Yoksa, sen O'na şeytanın musallat olduğundan mı korktun?' dedi.

'Evet' dedim.

'Hayır! Vallahi, şeytan için, O'na musallat olmaya, sataşmaya asla yol yoktur. Hiç şüphesiz, benim oğlum için büyük bir hal ve şan vardır. Ben sana O'nun haberini bildireyim mi?' dedi.

‘Evet! Bildir’ dedim.

‘Ben O’na hamile olduğum zaman, Şam topraklarından Busra’nın köşklerini[182] bana aydınlatıp gösteren bir nurun benden çıktığını gördüm.

O’na hamileliğimde de, vallahi, bana hamilelikten daha hafif, daha kolay gelen bir şey görmedim.

Doğurduğum zaman, O, başka çocukların yere düştükleri gibi düşmeyip ellerini yere dayamış, başını semaya kaldırmış olarak doğmuştur.

Şimdi, sen O’nu bana bırakıp doğruca yurduna gidebilirsin artık’ dedi.”[183]

Mekkelilere Ziyafet Çekilişi ve Halime Hatun’un İkramlara Gark Edilişi

Halime Hatun der ki:

“Kureyşliler ve sair halk sakinleştikleri zaman, Abdulmuttalib, yirmi deve[184] ile ayrıca davar ve sığır da kestirip Mekke halkına yemek yedirdi.[185]

Fakirlere sadaka olarak da 50 ratl[186] altın dağıttı.[187]

Sonra da, benim için hazırlanacak her şeyi en güzel bir şekilde hazırlatıp beni yurduma döndürdü.

Ben yurduma, tarif edemeyeceğim bir dünyalık hayırla döndüm!

Muhammed, dedesinin yanında kaldı.

Abdulmuttalib’e onun bütün haberlerini anlattım.

Abdulmuttalib O’nu bağrına basıp ağladı.

‘Ey Halime! Hiç şüphesiz, bu oğlum için büyük bir hal ve şan vardır. Ben, o zamana erişmeyi ne kadar arzu ederdim!’ dedi.”[188]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Halime Hatun’a Sevgi ve Saygısı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Halime Hatun’u gördükçe:

“Benim annem, annem! Benim annem!” der, kendisine candan sevgi ve saygı gösterir, omuz atkısını yere serip onu oturtur,[189] bir dileği varsa hemen yerine getirirdi.[190]

Halime Hatun, bir gün, Peygamberimiz Aleyhisselamı görmek için Mekke’ye gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, o zaman, Hz. Hatice ile evli bulunuyordu.[191]

Halime Hatun'u konukladılar ve ağırladılar.[192]

Halime Hatun; yurtlarında hüküm süren kuraklık ve kıtlıktan, hayvanlarının kırıldığından dert yandı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu hususta Hz. Hatice ile konuştu.

Hz. Hatice, ona kırk koyun ile, binmek ve yüklerini taşımak üzere bir de deve verdi.[193]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'nin fethinde Ebtah mevkiinde bulunduğu sırada, Halime Hatun'un kız kardeşi, görümcesi (kocasının kız kardeşi) ile birlikte, Peygamberimiz Aleyhisselamı ziyaret ve bir dağarcık içinde keş peyniri (çökelek) ve yoğurt kurusu ile eritilmiş yağ hediye etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona hemen Halime Hatun'u sordu. Vefat etmiş olduğu söylenince, Peygamberimiz Aleyhisselamın gözleri yaşla doldu.

Onun, geride kimlerinin kaldığını da sorup bilgi aldı.

Bu sütannenin kardeşine elbise giydirilmesini, bir deveye bindirilmesini, kendisine ayrıca 200 dirhem gümüş para da verilmesini emretti.

Kadıncağız sevinerek yurduna dönerken:

"Sen, küçük iken de, büyüdükten sonra da ne güzel kefil olunansın, bakılansın!" demekte idi.[194]

Hevazin temsilcileri içinde Medine'ye gelen ve Peygamberimiz Aleyhisselama sütannesi dolayısıyla amca düşen Ebu Servan da:

"Yâ Rasûlallah! Biz seni süt emer olarak gördük. Fakat senden daha hayırlı süt emenini görmedik!

Biz seni sütten kesilmiş olarak gördük. Fakat senden daha hayırlı sütten kesilenini görmedik!

Biz seni genç iken de gördük. Fakat senden daha hayırlı genç görmedik!" demiştir.[195]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Annesiyle Birlikte Medine'ye Gidişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'de, annesi Hz. Âmine ile dedesi Abdulmuttalib b. Hâşim'in yanında, Yüce Allah'ın himayesinde yaşıyor; Yüce

Allah, O'nu, peygamberlikle şereflendireceği için, bir nebat, bir gül gibi güzelce büyütüyordu.[196]

Peygamberimiz Aleyhisselam, altı yaşında iken; annesi Hz. Âmine, kocası Hz. Abdullah'ın Medine'deki Benî Adiyy b. Neccarlardan olan dayılarını ziyaret ettirmek üzere,[197] Peygamberimiz Aleyhisselamı dadısı Ümmü Eymen ile birlikte iki deve üzerinde Medine'ye götürdü ve Nâbiga'nın evine indi.[198]

Rivayete göre; Hz. Âmine'nin Medine'ye gidişi, özellikle, kocası Hz. Abdullah'ın kabrini ziyaret içindi.[199]

Zaten, Hz. Âmine her yıl Medine'ye gidip kocasının kabrini ziyaret ederdi.[200]

Kendisinin aynı maksatla, kayınpederi Abdulmuttalib ve dadı Ümmü Eymen'le birlikte Medine'ye gittiği de rivayet edilir.[201]

Neccar oğullarının dayılıkları, Abdulmuttalib'in dayısı olmalarından dolayı idi.[202]

Hâşim b. Abdi Menaf, Medine'de Benî Neccarlardan Amr'ın kızı Selma Hatun'la evlenmiş; Abdulmuttalib, Selma Hatun'dan doğmuştu.[203]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine Ziyaretine Ait Bazı Hatıraları ve Yahudilerin Onun Üzerindeki Teşhisleri

Konuklar; Medine'deki dayılarının evinde bir ay oturdular.[204]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Medine'de geçen bir aylık ikametleri sırasında olanlardan birçok şey hatırlıyordu.

Nitekim, Medine'ye hicret edip geldiği zaman, Adiyy b. Neccar oğullarının köşklerini görür görmez tanımış[205] ve:

"Çocukluğumda, bu köşkün damında Ensar kızlarından Enise ile oynardım. Dayılarımın oğullarından bazıları da yanımda bulunurlardı" demiştir.

Nâbiga'nın evine bakınca da:

"Oraya da, beni annem konuk olarak indirmişti.

Babam Abdullah b. Abdulmuttalib'in kabri de bu evin içindedir.

Suda yüzmeyi de, Adiyy b. Neccarların kuyusunda öğrenmiştim.[206]

Yahudilerden birtakım kimseler yanıma gelirler, bana bakar dururlardı.[207]

Bir gün, Yahudilerden bir adam da bana dikkatli dikkatli bakıp durduktan sonra, dönüp gitti. Yalnız bulunduğum bir günde, tekrar yanıma gelip:

'Ey çocuk! Senin ismin nedir?' diye sordu.

'Ahmed!' dedim.

Sırtıma bakınca:

'Bu, bu ümmetin peygamberidir!' dedi.

Dayılarım da durumu anneme anlatınca, annem benim hayatım hakkında korkmaya başladı.

Mekke'ye dönmek üzere, Medine'den acele yola çıktık."[208]

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen de, bu husustaki hatırasını şöyle anlatır:

"Bir gün, gündüzün ortalandığı sırada, Medine Yahudilerinden iki kişi gelip:

'Ahmed'i yanımıza çıkar da, bir bakalım.' dediler.

Kendisini onların yanına çıkardım. Uzun uzun süzdüler, evirdiler, çevirdiler.[209] Hatta, onun edeb yerine bile baktılar![210]

Onlardan birisi diğerine:

'Bu, bu ümmetin peygamberidir. Burası da, onun hicret yurdudur. Bu şehirde de, öldürme ve sürgün etme gibi birtakım büyük hadiseler vuku bulacaktır' dedi.[211]

Ben, ondan bu hususta işittiğim sözlerin hepsini ezberlemişimdir."[212]

Hz. Âmine'nin Ebva'da Vefat Edişi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Ümmü Eymen Tarafından Mekke'ye Götürülüp Dedesine Teslim Edilişi

Hz. Âmine, Medine'deki Neccar oğullarından olan dayılarını ziyaret ettirdikten sonra Peygamberimiz Aleyhisselamı Mekke'ye getirirken,[213] yolda hastalanıp Ebva köyünde durakladı.[214]

Başucunda duran ciğerpâresinin yüzüne baktı.

Sonra da, O'na şöyle hitap etti:

"Ey çekilen dehşetli ölüm okundan, Allah'ın lutfu ve yardımı ile yüz deve karşılığında kurtulan zâtın oğlu!

Allah, seni mübarek ve devamlı kılsın!

Eğer rüyada gördüklerim doğru çıkarsa, sen celâl ve ikram Sahibi tarafından Âdem oğullarına helâl ve haramı bildirmek üzere gönderileceksin!

Allah, seni, milletlerle birlikte devam edip gelen putlardan, putperestlikten de esirgeyecek, alıkoyacaktır!

Her canlı varlık ölür.

Her yeni eskir.

Her yaşlanan, kocayan, zeval bulur, yok olur.

Ben de öleceğim.

Fakat, temelli anılacağım.

Çünkü temiz bir oğul doğurmuş, arkamda hayırlı bir andaç bırakmış bulunuyorum."[215]

Hz. Âmine, Ebva'da vefat etti.[216] Oraya da gömüldü.[217]

Hz. Âmine vefat ettiği zaman otuz yaşında idi.[218]

Ebva; Mekke ile Medine arasında bir köy olup,[219] Medine'ye Mekke'den daha yakındır.[220]

Medine'ye 23 mil,[221] yani beş günlük uzaklıktadır.[222]

Hz. Âmine'nin Ebva'da vefatı üzerine, Peyamberimiz Aleyhisselamı, dadısı Ümmü Eymen (Bereke) bağrına bastı.

Mekke'den binip gelmiş oldukları iki deveden[223] birisine bindi. Ötekini yedeğine alarak, beş günde Peygamberimiz Aleyhisselamı Mekke'ye getirip dedesine kavuşturdu.[224]

Dünyada böylece babasız ve annesiz kalan Peygamberimiz Aleyhisselamı, Yüce Allah hâmisiz bırakmadı. Önce dedesinin, sonra da amcası Ebu Talib'in bağrına bastırdı.[225]

Duhâ sûresinin 6. âyetinde:

"Rabbin, seni yetim bulup da barındırmadı mı?" buyurularak bu gerçek hatırlatılır.[226]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dadısı Ümmü Eymen'e Sevgi ve Saygısı

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen’in asıl adı Bereke’dir.

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Hatice ile evlendiği zaman, Bereke de Hazreclilerin Hâris oğullarından Ubeyd b. Zeyd ile evlenmiş, kendisinden Eymen doğmuştu.

Eymen, Huneyn gazasında şehit olmuştur.

Ümmü Eymen; Ubeyd’den sonra Zeyd b. Hârise ile evlenmiş, Üsâme adındaki oğlu dünyaya gelmiştir.[227]

Peygamberimiz Aleyhisselam bu dadısını sık sık ziyaret[228] ve kendisine “Ey anne!” diye hitap eder;[229] “Annemden sonra, annem!” diyerek sevgi ve saygı gösterir,[230] ona baktıkça:

“Bu, benim ev halkımdan sağ kalandır!” buyururdu.[231]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Âmine’nin Kabrini Ziyaret Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hudeybiye umresine giderken, Ebva köyüne uğramıştı.[232]

Annesi Hz. Âmine’nin kabrini ziyaret için Yüce Allah’tan izin istemiş, izin verilince de[233] gidip kabrin üzerini eliyle düzlemiş,[234] ağlamış, yanındakileri de ağlatmıştı.[235]

Ne için ağladığı sorulunca:

“Rahmet duygusu beni rikkate getirdi de ağladım!” buyurmuştur.[236]

Abdulmuttalib Dedenin Peygamberimiz Aleyhisselamın Üzerine Kanat Gerişi

Abdulmuttalib Dede; babasız ve anasız kalan torununu yanına alıp şefkatle bağrına bastı.

Oğullarından hiçbirine göstermediği şefkati O’na gösterdi. O’nun üzerine kanat gerdi, titredi durdu.[237]

Abdulmuttalib Dedenin; uyurken veya odasında yalnız iken, yanına hiç kimse giremez,[238] Kâbe’nin Hicr’inde serili minderine de kendisinden başkası

oturamazdı.[239]

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselam dedesinin yanından hiç ayrılmaz; odasında yalnız olduğu, uyuduğu sırada bile, dedesinin yanına serbestçe girer çıkardı.[240]

Kâbe'nin gölgesinde serili minderin üzerine -babalarına tâzim ve saygılarından dolayı- oğullarından hiçbiri oturmaz, çevresinde dururlarken; Peygamberimiz Aleyhisselam gelip dedesinin minderine serbestçe otururdu.

Amcalarının, kendisini minderden çekmek için tuttuklarını gördüğü zaman Abdulmuttalib:

"Bırakınız oğlumu![241] Vallahi, O'nun büyük bir hal ve şânı vardır!" der, minderinin üzerinde yanına oturtup sırtını eliyle sıvazlar, O ne yapsa hoşuna giderdi.[242]

Peygamberimiz Aleyhisselam, yine bir gün dedesinin Hicr'de serili minderinin üzerine oturmuş, bir adam çekip kendisini minderden kaldırınca, ağlamaya başlamıştır.

Abdulmuttalib:

"Oğlum ne için ağlıyor?" diye sordu.

"Mindere oturma isteğine engel olundu!" dediler.[243]

Abdulmuttalib:

"Bırakınız oğlumu! Minderin üzerine otursun! Herhalde O kendisinde bir şeref duyuyor. O'nun ne kendisinden önce geçmiş, ne de sonradan gelecek hiçbir Arabın erişemeyeceği bir şerefe ereceğini umuyorum!" dedi.[244]

Abdulmuttalib Dede bu sevgili torununu yanına almadıkça yemek yemez;

"Oğlumu yanıma getiriniz!" der, yanına getirtirdi.[245]

Yemeği getirildiği zaman da O'nu yanına alır, bazen de dizine oturtup yemeğin en nefisini hep O'na yedirir,[246] O gelmedikçe yemeklere el sürmez, O'nun gelmesini bekler, sırtını sıvazlar, başını ve ağzını öper, sözleri ve hareketleri hep hoşuna giderdi.

Edep ve terbiyesine de çok dikkat ederdi.[247]

Peygamberimiz Aleyhisselam, sekiz yaşına kadar, yani Abdulmuttalib dedesinin vefatına kadar, onun yanında kaldı.[248]

Yemen Hükümdarı Seyf b. Zî Yezen'in Yanında Sakladığı Bir Kitapta Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkında Yazılı Haberleri Abdulmuttalib'e Açıklayışı

Seyf b. Zî Yezen; Kisrâ tarafından Yemen hükümdarlığına tayin edilip[249] tahta oturduktan sonra her taraftan Arap heyetleri gelip kendisini tebrik ettikleri sırada,[250] Mekke'den gelen on kişilik tebrik heyetinin başında Abdulmuttalib b. Hâşim bulunuyordu.[251]

Abdulmuttalib ve arkadaşları, hükümdarı, hükümdar selâmıyla[252] selamladılar.

Abdulmuttalib, temsilci olarak hükümdarın önünde, ayakta durdu.[253]

Konuşmak için, hükümdardan izin istedi.[254]

Seyf b. Zî Yezen:

"Eğer krallar önünde konuşabilir kişilerden isen, sana izin verilmiştir.[255] Konuş bakalım!" dedi.[256]

Abdulmuttalib; Seyf b. Zî Yezen'in bulunduğu makama liyakatini, asaletini, babasının çok hayırlı bir hükümdar, kendisinin de onun hayırlı bir halefi olduğunu.. belirttikten sonra:

"Ey hükümdar! Bizler, Allah'ın dokunulmaz kıldığı Harem'inin halkı ve Beyt'inin (Kâbe'sinin) hâdimleri olup, zaferini tebrik heyetiyiz; ziyaretçi heyet değiliz!" dedi.

Hükümdar Seyf:

"Ey konuşan kişi! Sen kimsin?" diye sordu.

Abdulmuttalib:

"Ben, Abdulmuttalib b. Hâşim'im" dedi.

Hükümdar:

"Demek, sen kız kardeşimizin oğlusun ha!" dedi.[257]

Abdulmuttalib:

"Evet!" deyince, hükümdar:

"Yakınıma gel!" dedi.

Yaklaşınca, hem ona, hem arkadaşlarına:[258]

“Demek, sizler, Kureyşü’l-Ebâtıh’sınız?” dedi.

“Evet!” diye cevap verdiler.[259]

Hükümdar:

“Hoş geldiniz, safa geldiniz! Sizler, yanında emniyet ve huzur bulacağınız, bol bol ihsanlar veren bir kralın yanına geldiniz! Kral ilk konuşmanızdaki sözlerinizi dinledi ve akraba olduğunuzu anladı, ziyaret vesilenizi kabul etti. Sizler burada oturduğunuz müddetçe, gece ve gündüz sohbet edilmeye, oturulup konuşulmaya,[260] övülmeye,[261] ağırlanmaya, ayrılıp giderken de ihsan olunmaya layık,[262] şerefli,[263] şanlı[264] kişilersiniz!” dedikten sonra, maiyetine onların konuk ve elçiler konağına götürülüp misafir edilmelerini emretti. Emri yerine getirildi.

Orada bir ay oturdular.

Hükümdar, bir gün, Abdulmuttalib’e haber salıp:[265]

“Arkadaşlarının arasından bir tek sen benim yanıma gel!” dedi.

Abdulmuttalib, hükümdarın huzuruna vardığı zaman, onu yalnız bir halde buldu. Yanında hiç kimse yoktu.

Hükümdar Abdulmuttalib’i yanına yaklaştırdı, tahtında onunla birlikte oturdu.[266]

“Merhaba! Hoş geldin, safa geldin!” dedikten sonra;[267]

“Ey Abdulmuttalib! Ben sana bildiğim bir işin sırrını emanet edeceğim ki, o sırrı, senin yerinde başkası olsaydı, açmazdım!

Fakat, ben, onun madenini sende gördüm.

Bunun için, onu sana açıklayacağım!

Yüce Allah bu hususta izin verinceye kadar, bu sır senin yanında masun ve mahfuz kalsın!

Şüphesiz ki, Allah emrini yerine getirir.

Ben, gizli Kitab’da, kendimize tahsis edip başkasına kapalı tuttuğumuz ilimde; yaşamanın şerefi, ölmenin fazileti bulunan, genellikle bütün insanları ve heyet arkadaşlarını, özellikle de seni ilgilendiren çok büyük, çok şanlı bir haber buldum!” dedi.[268]

Abdulmuttalib:

“Ey hükümdar! Bütün göçebe halkı ard arda sana feda olsun! Nedir o büyük ve

şanlı haber?” diye sordu.

Hükümdar:

“Tihâme bölgesinde bir çocuk doğacak. Alâmet olarak, onun iki küreği arasında bir ben bulunacak![269] Kıyamet gününe kadar, kendisinde imamlık, sizde de seyyidlik olacak!” dedi.[270]

Abdulmuttalib:

“Zât-ı Devletinden, lânet ve nefreti mucib haller sâdır olmasın!” diyerek onu hükümdar selam ve duasıyla selamlayıp:

“Eğer hükümdarlık makamının heybetini, ululuğunu gözönünde tutmak zorunluluğu olmasaydı, sevincimi arttıracak beşareti biraz daha açıklamak lutfunda da bulunmalarını kendilerinden dilerdim!” dedi.

Bunun üzerine, hükümdar:

“Bu zaman, O’nun doğacağı zamandır.

Hatta, belki de doğmuştur!

Onun ismi Muhammed; babası ve annesi ölmüş olacak!

Kendisinin bakımını, dedesi ve amcası üzerlerine alacak!

Allah, O’nu apaçık tebligat yapan peygamber gönderecek!

Bizden, O’na Ensar (yardımcılar) yapacak!

Dostlarını onlarla aziz, düşmanlarını da onlarla zelil kılacak!

O, arzın en kıymetli yerlerini fethedecek!

O’nun doğumu ile, ateşgede sönecek!

Bir olan Rahmân’a ibadet edilecek!

Küfür ve taşkınlıklar yasaklanacak!

Putlar kırılacak!

Şeytan recmolunacak, taşlanacak!

O’nun sözü hak ile bâtıl arasını ayırıcı, hükmü sırf adâlet, tam ve dosdoğru hüküm olacak!

O daima iyiliği buyuracak ve işleyecek, kötülükten de sakındıracak ve onları ortadan kaldıracaktır!” dedi.

Abdulmuttalib:

“Ömrün uzun, saltanatın sürekli, şan ve şerefin yüce olsun!

Acaba hükümdar bu hususta beni sevindirecek bazı açıklamalar daha yapmak

lutfunda bulunurlar mı?” dedi.

Hükümdar Seyf:

“Örtülerle örtülü Beytullah’a, mucizelere ve semavî kitablara andolsun ki, ey Abdulmuttalib! Hiç hilaf yok, muhakkak ki sen onun atasısın!” deyince, Abdulmuttalib sevincinden yere kapandı.

Hükümdar:

“Başını yerden kaldır! Kalbin ferahladı. Ömrün uzadı. İşin yükseldi!

Sana, anlattıklarımdan, idrak ettiğin, kavuştuğun bir şey var mı?” dedi.

Abdulmuttalib:

“Evet ey hükümdar! Benim çok sevgili, üzerine titrediğim bir oğlum vardı. Onu senin kavminin şereflilerinden birinin kızı olan Âmine binti Vehb b. Abdi Menaf ile evlendirmiştim. Âmine, dünyaya bir çocuk getirdi.[271] O’nun ismini Muhammed koydum.[272] iki küreğinin arasında da bir ben vardır! Anlattığın alâmetlerin hepsi de kendisinde mevcuttur.[273] O’nun babası ve annesi de vefat etmiştir. Kendisinin bakımını, ben ve amcası, üzerimize almış bulunuyoruz” dedi.

Bunun üzerine, hükümdar Seyf:

“O’nun hakkında sana söylediklerim, senin söylediğin gibidir.

Oğlunu iyi koru!

O’nun hakkında Yahudilerden sakın!

Çünkü, Yahudiler O’na düşmandırlar!

Fakat, Allah onlara bu hususta yol ve fırsat vermeyecektir.

Yanındaki heyet arkadaşlarından, yalnız sana açmış olduğum şeyleri onlara da dürülü tut! Sakın açayım deme!

Sizde bulunacak reisliği, onların ve oğullarının da kıskanıp onun başına gaileler çıkarmayacaklarından emin değilim.

Eğer O’nun peygamber olarak gönderileceğinden önce ölmeyeceğimi bilseydim, süvarilerim ve piyadelerimle birlikte gider,[274] Yesrib’i (Medine’yi) hicret yurdu,[275] devletime başkent yapardım![276]

Ben, Nâtık Kitab’da ve Sâbık ilimde buldum ki: Yesrib O’nun hicret ve nusret yurdu,[277] işinin muhkemleşeceği, kabrinin ve yardımcılarının bulunacağı yer olacaktır![278]

Ne olurdu, O’nu âfet ve belalardan ben koruya idim!” dedi.

Hükümdar; Kureyş heyetinden her bir delegeye onar köle, onar cariye,[279] yüzer deve,[280] beşer ratl (rıtl) altın, onar ratl gümüş,[281] Yemen elbiselerinden ikişer kat elbise, içi anberle doldurulmuş birer kutu;

Abdulmuttalib’e ise, bunlardan onar kat verilmesini emretti ve ona:

“Bir yıl geçince, O’nun (Peygamberimiz Aleyhisselamın) işinden neler vukua geldiğinin haberini bana getir!” dedi.[282]

Abdulmuttalib, heyet arkadaşlarına, sık sık:[283]

“Ey Kureyş cemaati! İçinizden hiç kimse hükümdarın bana olan bol ihsanına gıpta da, kıskançlık da etmesin!

Hükümdarın bütün bu ihsanı, bana ve benden sonra soyumdan geleceklere olacak şeref ve izzetin yanında, çok az kalacaktır!” derdi.

Kendisine:

“Bu, ne zaman olacak?” dediklerinde de:[284]

“Bir zaman sonra zuhur edecek, açığa çıkacak;[285] dediğim şey[286] bilinecektir!” derdi.[287]

Seyf b. Zî Yezen, ne yazık ki yıl geçmeden öldü.[288] Daha doğrusu, öldürüldü. Yemen’den tardettiği Habeşlilerden edindiği hizmetçiler bir gün hükümdarı kendisine mahsus avlanma yerinde yalnız başına bulunduğu sırada harbeleriyle mızraklayıp öldürerek dağ başlarına kaçmışlar, hükümdarın adamları da onların hepsini yakalayıp öldürmüşlerdir.[289]

Müdlic Oğullarının Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Teşhisleri

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün çocuklarla oyuna dalarak Redm’e[290] kadar varıp dayanmışlardı.

Orada, Müdlic oğullarından bir cemaat, Peygamberimiz Aleyhisselamı yanlarına çağırdılar.

Kendisinin iki ayağına baktılar ve izini izlediler.

O sırada, Abdulmuttalib’le karşılaşıp kucaklaştılar.

Abdulmuttalib’e:

“Bu çocuk senin neslinden midir?” diye sordular.

Abdulmuttalib:

“Oğlumdur” dedi.[291]

Müdlic oğulları:

“O’nu iyi koru! Çünkü biz, Makam’daki ayak izine bununkinden daha çok benzeyenini görmedik” dediler.

Abdulmuttalib, oğlu Ebu Talib’e:

“Bak! Bunlar ne söylüyorlar? İşit!” dedi.

Bunun için, Ebu Talib Peygamberimiz Aleyhisselamı titizlikle korur dururdu.[292]

Müdlic oğulları; kıyafet, alâmet ve ayak izlerinden anlamaktaki maharetleriyle tanınırlardı.[293]

Makam-ı İbrahim, üzerinde İbrahim Aleyhisselamın iki ayağının izi bulunan mübarek bir taş olup,[294] Kur’ân-ı Kerîm’de de “Makam-ı İbrahim” diye anılır.[295]

Necran Uskufunun[296] Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Teşhisi

Abdulmuttalib, bir gün, Kâbe’nin yanında, Hicr’de oturuyor, kendisinin dostu olan Necran Uskufu da yanında bulunuyordu.

Uskuf, söz arasında:

“İsmail oğullarından gelecek olan son peygamberin sıfatını kitablarda bulduk. Kendisinin doğum yeri burasıdır. Sıfatları da şöyledir, şöyledir” diyerek onları birer birer saydığı sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam oraya geliverdi. Uskuf ona baktı. O’nun gözlerine baktı, arkasına baktı, ayaklarına baktı da:

“İşte O, budur! Bu çocuk senin neslinden midir?” dedi.

Abdulmuttalib:

“Oğlumdur” dedi.

Uskuf:

“Biz O’nun babasını kitablarda sağ bulmadık!?” dedi.

Abdulmuttalib:

“O, benim oğlumun oğludur! Bu daha doğmadan, annesi buna hamile iken, babası vefat etmişti” deyince, Uskuf:

“Şimdi doğrusunu söyledin!” dedi.

Abdulmuttalib, oğullarına:

“Kardeşinizin oğlunu iyi koruyunuz! O’nun hakkında söylenilen şeyi işitmiyor musunuz?” dedi.[297]

Abdulmuttalib Dedenin Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkında Ümmü Eymen’i Uyarışı

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen Bereke der ki:

“Resûlullah Aleyhisselama bakarken, bir gün, dalmışım, O’nun yanımdan uzaklaşıp gittiğini bilememişim.

Abdulmuttalib birdenbire başucuma dikildi.[298]

‘Ey Bereke!’ dedi.[299]

‘Buyur!’ dedim.

‘Oğlumu nerede buldum, biliyor musun?’ dedi.

‘Bilmiyorum!’ dedim.[300]

‘Oğlumdan gaflet etme![301] O’nu sidre ağacının yakınında, çocukların yanında buldum.[302] Kitab Ehli olanlar [Yahudiler ve Hristiyanlar], bu oğlumun bu ümmetin peygamberi olacağını söylüyorlar.[303] Ben oğluma onların zarar vermeyeceklerinden emin değilim’ dedi.”[304]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kaybolan Develerini Bulup Getirişi

Kindir b. Saîd, babası Saîd’den; Behz b. Hakîm’in babasının da, dedesi Muaviye b. Hayda’dan görgüye dayanan rivayetine göre, demişlerdir ki:[305]

“Câhiliye devrinde yaptığım hacda,[306] Beytullah’ı tavaf ettiğim sırada, bir adam gördüm ki,[307] hem Beytullah’ı tavaf ediyor,[308] hem de:

‘Ey Rabbim! Muhammed’i bana geri çevir!’ diyerek yalvarıyordu.

‘Kim bu?’ diye sordum.

‘Abdulmuttalib b. Hâşim’dir.[309] Bu, Kureyşîlerin seyyidi ve seyyidinin oğlu Abdulmuttalib b. Hâşim b. Abdi Menaf’tır’ dediler.

‘Muhammed, bunun neslinden midir?’ diye sordum.

‘Oğlunun oğludur ve o, kendisine insanların en sevgilisidir.

Kendisinin pek çok develeri vardır. İçlerinden birisi kaybolunca, onu aramaya oğullarını göndermişti. Oğullarının dönüşleri gecikince,[310] kaybolan deveyi aramaya oğlunun oğlunu da göndermişti. Onu hiçbir işe göndermezdi ki, o onu[311] başarmamış,[312] getirmemiş olsun.[313] Fakat, bu sefer o da gecikti, eğlendi kaldı’ dediler.[314]

Aradan çok geçmeden,[315] daha bulunduğum yerden ayrılmadan,[316] torunu[317] peygamber[318] Muhammed Aleyhisselam deve ile[319] çıkageldi.[320]

Abdulmuttalib O’nu kucaklayıp bağrına bastı.[321]

‘Yavrucuğum![322] Ben sana öyle üzüldüm ki, ben hiçbirD şeye bunun kadar üzülmemişimdir. Vallahi,[323] ben bir daha seni hiçbir hacete göndermeyeceğim.[324] Bundan sonra, seni hiçbir zaman yanımdan ayırmayacağım’ dedi.”[325]

Abdulmuttalib Dedenin Yağmur Duası İçin Peygamberimiz Aleyhisselamı Ebu Kubeys Dağına Omuzunda Çıkarışı

Mahreme b. Nevfel’in,[326] Abdulmuttalib’le yaşıt olan[327] annesi Rukayka’dan (Rukayye’den) işitip rivayet ettiğine göre; annesi şöyle demiştir:

“Ard arda gelen kuraklık ve kıtlık yılları,[328] Kureyşîlerin bütün mal varlıklarını alıp götürmüş;[329] yerleri,[330] süt veren memeleri,[331] vücudun derilerini kurutmuş,[332] zayıflatmış, kemikleri inceltmişti.[333]

Ben, uyurken[334] veya uyuklarken,[335] birisinin:

‘Ey Kureyş cemaati! içinizden gönderilecek olan o peygamberin zuhur zamanı bu zamandır![336]

Zuhur zamanının gölgesi üzerinize düşmüştür![337]

Size O hayırlı yağmurlar, bolluk ve ucuzluklar getirecektir.[338]

Bakınız: içinizde, soyca en üstününüz ve şerefliniz; uzun boylu, iri kemikli, ak tenli, iki kaşının arası birbirine yakın, kirpikleri ve saçı uzun, yanakları düz, burnu ince ve yüksekçe olan zât ve oğulları çıksın.

İçinizden, her kabileden de birer adam çıksın.

Onlar, yıkansınlar, güzel koku sürünsünler. Sonra, Hacerü'l-Esved'i istilâm etsinler.

Sonra, Ebu Kubeys dağının tepesine çıksınlar.

Vasıfları anlatılan zât ileri geçip dua etsin.

Oradaki cemaat de, 'Âmin!' desinler.

Yağmura kavuşursunuz!' diyerek bağırdığını işittim.

Sabaha çıkınca, rüyamı anlattım.[339]

Baktılar da, bu sıfatları Abdulmuttalib'in sıfatına uygun buldular.[340] Haremin hürmetine andolsun ki, Mekke vadisinde bulunan herkes:[341]

'Bu, ancak ve ancak, Şeybetü'l-hamd'dir! Bu, Şeybetü'l-hamd [Abdulmuttalib]'dir!' dediler.[342]

Mekke'de böyle demeyen hiç kimse kalmadı.[343]

Hep Abdulmuttalib'in üzerinde ve başında toplandılar.

Her kabileden birer adam çıkıp emrolunanları yaptılar.[344]

Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselam yanlarında olduğu halde, Ebu Kubeys dağının üzerine çıktılar.[345]

Abdulmuttalib Dede, o zaman yedi yaşında bulunan Peygamberimiz Aleyhisselamı dağın üzerine, omuzunda çıkardı.[346]

Abdulmuttalib Dede, yanında Peygamberimiz Aleyhisselam olduğu halde, ayağa kalktı.

Cemaat de Abdulmuttalib'in iki yanında sıralandılar.[347]

Abdulmuttalib, cemaatin önüne geçti.[348]

Ellerini kaldırdı.[349]

'Ey ihtiyaçları karşılayan, sıkıntıları kaldırıp ferahlatan Allah'ım! Her şeyi öğretilmeden bilen, her nimeti istenilmeden, esirgemeden veren Sensin![350]

Bunlar, Senin erkek kulların[351] ve erkek kullarının oğullarıdır.[352]

Şunlar da, Senin kadın kulların[353] ve kadın kullarının kızları[354] ve onların oğullarıdır.[355]

Senin Harem'inin yanında barınıyorlar.[356]

Ard arda gelen kuraklık yılları davarları, develeri yok ettiğinden, Sana şikâyetleniyorlar![357]

Bizler, bildiğin şeye, musibete uğramış bulunuyoruz.

Ard arda gelen şu kuraklık yılları develeri, davarları alıp götürdü, yok etti.[358]

Allah'ım! Duamızı kabul buyur![359]

Üzerimizdeki kıtlığı gider! Bize, bolluk ve ucuzluk getirecek yağmuru acele yağdır!' diyerek dua etti.[360]

Kâbe'ye,[361] Kâbe'nin Rabbine[362] andolsun ki; daha bulundukları yerden ayrılmamışlardı ki,[363] gök yarılıp suyunu boşaltmaya başlamış,[364] Mekke vadisi sel sularıyla dolmuştu.[365]

Kureyş'in yaşlılarından ve ulularından Abdullah b. Cüd'an ile Harb b. Ümeyye ve Hişam b. Mugîre'nin, Abdulmuttalib'e:

'Henîen leke Ebe'l-Bathâ=Ey Mekke halkının atası! Senin içindir, senin sayendedir bu ihsan![366] Sen, Mekkelilere hayat bahşettin!' dediklerini işittim ve kendisini böyle kutladıklarını gördüm."[367]

Rukayka (Rukayye) Hatun'un da, söylediği dört beyitlik manzumesinde, Yüce Allah'ın kendilerine Abdulmuttalib sayesinde yağmur ihsan ettiğini açıkladığı görülürse de;[368]

Gerek Ebu Talib'in Kureyş müşriklerine karşı Peygamberimiz Aleyhisselamı savunan uzun şiirindeki "O'nun yüzü suyu hürmetine, Allah'tan yağmur istenir!" mealli 38. beyti; gerek Medinelilerin kuraklık ve kıtlığa uğramaları üzerine Peygamberimiz Aleyhisselamın duasıyla sağanak halinde yağmaya başlayıp Medine'yi seller içinde bırakan yağmurun Medine çevresine kaydırılması duasıyla dindiği görülünce, Peygamberimiz Aleyhisselamın "Ebu Talib bu güne erişmiş olsaydı, buna sevinirdi!" buyurup, "Yâ Rasulallah! Herhalde, sen bununla Ebu Talib'in şu sözüne işaret etmek istiyorsun?" denilerek sözü geçen

beyit okununca Peyamberimiz Aleyhisselamın "Evet!" buyurduklarının;[369] Hz. Âişe'nin de aynı beyti okuduğu zaman, Hz. Ebu Bekir'in "İşte, vallahi, bu, Resulullah Aleyhisselamdır!" dediğinin (Ahmed b. Hanbel, 1/7) gözönünde tutulması, bu husustaki ihsanın Peygamberimiz Aleyhisselam için olduğunun unutulmaması gerekir.

Abdulmuttalib Dedenin Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselamın dedesi Abdulmuttalib; Fil Vak'asından sekiz yıl sonra ölüm döşeğine düştü,[370] ki o zaman kendisi seksen iki yaşında,[371] Peygamberimiz Aleyhisselam da sekiz yaşında bulunuyordu.[372]

Abdulmuttalib Dede, öleceğini anlayınca, kızlarını başına topladı. Onlara:

"Vefatımdan sonra, hakkımda söyleyeceğiniz mersiyeleri, ölmeden bir dinleyeyim bakayım!" dedi.[373]

Bunun üzerine, kızları söyledikleri birer şiirle babalarına ağıt yaktılar.[374]

Yakıp dinlettikleri ağıtlarda onun üstün soylu, güçlü, boylu boslu, açık alınlı, güzel yüzlü, doğru sözlü, iyi huylu, cesaretli, adaletli, cömert, iyiliksever, saygıya ve boyun eğilmeye değer, şerefli, şanlı, her fazilet kendisinde toplanan, boşluğu doldurulamayacak olan, temelli kalmak şeref ve şanla olacak olsa kendisinin dünyada temelli kalabilecek olan bir zât olduğunu dile getirdiler.[375]

Abdulmuttalib Dede vefat edince, Kureyşliler onun cesedini, hürmeten su ile ve sidr ağacının yaprağı ile yıkadılar ki, o zamana kadar Kureyşlilerden hiçbir kimsenin ölüsü sidrle yıkanmış değildi.

Kendisi; kefen olarak Yemen hullesinden, bin miskal altın değerinde iki kat hulleye sarıldı. Kefenine de, misk sürüldü.

Kureyşîler; besledikleri derin sevgi ve saygılarından dolayı, onun cenazesini günlerce eller üzerinde taşıdılar.[376]

Abdulmuttalib Dede; Hacun kabristanına,[377] dedelerinden Kusayy'ın yanına gömüldü.[378]

Peygamberimiz Aleyhisselam; dedesinin cenazesini, Hacun kabristanına kadar ağlayarak takip etti.[379]

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen Bereke:

“O gün, Resûlullah Aleyhisselamı gördüm. Abdulmuttalib’in tabutunun arkasından ağlıyordu!” demiştir.[380]

“Abdulmuttalib’in ölümünü hatırlayabiliyor musunuz?” diye sorulduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

“Evet! O zaman ben sekiz yaşlarında idim!” buyurmuştur.[381]

Abdulmuttalib Dedenin arkasından ağlandığı kadar, hiç kimseye ağlanmamıştır:

Mekke çarşısı onun ölümünden dolayı günlerce açılmamış, kapalı tutulmuştur.[382]

Kureyşîler; Ka’b b. Lüeyy’e tâzimlerinden dolayı, onun ölüm tarihini, Fil yılına kadar tarih başlangıcı edinmişlerdi.[383]

Sonra da, Abdulmuttalib’in ölümünü tarih edindiler.[384]

Kureyşîler, Abdulmuttalib’e “ikinci İbrahim” derlerdi.[385]

Kendisi ahirete, ahiret ceza ve mükâfatına inanır; “Vallahi, şu dünyanın arkasında bir dünya daha vardır ki, iyilik edenler orada iyiliklerinin mükâfatını görecekler, kötülük edenler de orada kötülüklerinin cezasını çekeceklerdir!” derdi.[386]

Beytullah’ı çok çok tavaf eder,[387] Haram olan ayların dokunulmazlığını son derecede gözetir, hac mevsiminde hacılara mallarının en iyisinden infakta bulunurdu.

Konukları ağırlardı.[388]

Dağ başlarında da, vahşi hayvanların, kurtların, kuşların karınlarını doyururdu.[389]

Kaybolan Zemzem kuyusunu ortaya çıkardıktan sonra, kuyunun başına yaptığı havuza Zemzem doldurup, Mekke halkına ve hacılara Zemzem suyu içirirdi.[390]

Ayrıca, develerinin sütünü balla karıştırarak hacılara ikram ettiği gibi, kuru üzüm satın alıp Zemzem’le hoşaf yaparak içirdiği de olurdu.[391]

Abdulmuttalib Dede, Kureyşîlerin hâkimlerindendi.[392]

İçki içmezdi.[393]

İçkiyi ve zinayı yasaklamıştı.

Zina yapanı, kamçılatarak cezalandırırdı.

Oğullarına, ahlâkî faziletleri emir ve tavsiye ederdi.[394]

Ebu Talib'in Peygamberimiz Aleyhisselamı Yanına Alıp Büyütüşü

Abdulmuttalib Dede, ölüm döşeğine düşünce, bütün oğullarını başına topladı. Peygamberimiz Aleyhisselama çok iyi bakmalarını onlara tavsiye ve emretti.

Zübeyr ile Ebu Talib; Peygamberimiz Aleyhisselamın babası Hz. Abdullah ile aynı anneden, yani Fâtıma binti Amr, b. Âiz, b. İmran, b. Mahzum'dan doğma kardeş idiler.

Bu iki amca; Peygamberimiz Aleyhisselamı yanlarına almak için kur'a çektiler.

Kur'a, Ebu Talib Amca'ya çıktı.

Ebu Talib Amca; Peygamberimiz Aleyhisselama karşı, amcalarının en hamiyetlisi ve en şefkatlisi idi.[395]

Peygamberimiz Aleyhisselam, o zaman, sekiz yaşında bulunuyordu.[396]

Ebu Talib'in; Arafat hizasındaki Urene vadisinde bulunan,[397] arada sırada sütü sağılıp Mekke'ye getirilen birkaç deveden başka malı yok,[398] aile efradı ise çoktu. Onları geçindirmekte sıkıntı çekmekte idi.[399]

Ebu Talib; yoksulluğuna rağmen, Kureyşîlerin seyyidi, ulu kişisi idi.

Kendisinin sözü dinlenir, emirlerine karşı gelmekten, aykırı hareket etmekten sakınılırdı.[400]

Babası Abdulmuttalib gibi, o da ağzına içki koymazdı.[401]

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine titrer,[402] O'nu kendi çocuklarından fazla severdi.[403]

O'nu yanına almadıkça uyumaz,[404] bir yere giderse O'nu da yanında götürürdü.

O'nun üzerine düştüğü kadar, hiçbir şeyin üzerine düşmezdi![405]

İstirahati için kendisine serilen mindere O'nun gelip oturmasından sevinç duyar:

"Rebia'nın ilâhına yemin ederim ki, kardeşimin oğlu için pek büyük bir şeref

vardır!” derdi.[406]

Hazırlanan bir yemeği,[407] Ebu Talib’in aile efradı, toplu veya münferid olarak yedikleri zaman, doymazlardı.

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselam onlarla birlikte yediği zaman doyarlardı.[408] Bunun için, Ebu Talib; yemeklerini yemek istedikleri zaman aile efradına:

“Durunuz! Sizin gibi oğlum da gelsin, hazır olsun!” der, Peygamberimiz Aleyhisselam gelip onlarla birlikte yerse, yemekler artardı. Peygamberimiz Aleyhisselam yemekte onlarla birlikte bulunmazsa, doymazlardı.[409]

Ebu Talib:

“Sen, hiç şüphesiz mübâreksin!” derdi.[410]

Sofraya bir tek kişinin içeceği bir kapla konulan sütten,[411] Peygamberimiz Aleyhisselam önce içip ötekiler sonra içecek olurlarsa, ilkinden sonuncusuna kadar hepsi kanasıya içerlerdi.[412]

Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen Bereke der ki:

“Peygamberimiz Aleyhisselamın gerek çocukluğunda, gerek büyüklüğünde, ne açlıktan, ne de susuzluktan şikâyetlendiğini görmedim.[413]

Günlerinin çoğunda,[414] sabahleyin[415] biraz Zemzem içer, kendisine yiyecek vermek istediğimiz zaman:

‘İstemem! Ben tokum’ derdi.[416]

Amcasının çocukları sofraya konulan şeye hemen uzandıkları halde o uzanmaz, onun yenme zamanını beklerdi.

Bunun için, Ebu Talib’in ona ayrı sofra kurdurduğu da olurdu.[417]

Ebu Talib’in çocukları sabahleyin yataklarından gözleri çapaklı, yüzleri asık halde kalktıkları halde; O, parlak yüzlü, sürmeli gözlü olarak sabaha çıkardı.”[418]

Fâtıma Hatun’un Peygamberimiz Aleyhisselama Annesinden Sonra Anne Oluşu; Ona Derin Sevgi ve Saygı Besleyişi

Ebu Talib Amca’nın zevcesi Fâtıma Hatun; faziletli,[419] iyi halli bir

kadındı.[420]

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında, onun büyük bir mevkii ve itibarı vardı.[421]

Fâtıma Hatun vefat ettiği zaman Peygamberimiz Aleyhisselamın gözlerinden yaşlar akmış;[422] "Bugün annem vefat etti!" buyurup[423] gömleğini ona kefen olarak sardırmış,[424] cenaze namazını kıldırmış,[425] gömüleceği kabrin içine inip yanının üzerine uzandıktan sonra onu indirtmişti.[426]

"Biz, senin buna yaptığın şeyi başkasına yaptığını hiç görmedik!" dedikleri zaman:

"Ebu Talib'den sonra, bu kadıncağız kadar bana iyilik eden hiçbir kimse yoktur!

Âhirette Cennet elbiselerinden elbise giymesi için, ona gömleğimi sardırdım.

Kabre ısınması için de, oraya kendisiyle birlikte uzandım!" buyurmuştur.[427]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu yengesi için duyduğu üzüntüden hayrete düşenlere de:

"O, beni doğuran annemden sonra, annemdi.

Kendisinin çocukları aç durur, suratlarını asarlarken, o önce benim karnımı doyurur, saçımı tarar ve gülyağlarıyla yağlardı.

O, benim annemdi![428]

Cebrail (aleyhisselâm), Yüce Rabbim tarafından:

'Bu kadın, Cennetliklerdendir!' diye bana haber verdi" buyurmuş[429] ve:

"Allah seni yarlığasın ve hayırla mükâfatlandırsın!

Allah sana rahmet etsin ey annem!

Sen, benim annemden sonra annemdin!

Kendin aç durur, beni doyururdun!

Kendin çıplak durur, beni giydirirdin!

En nefis nimetlerden kendi nefsini alıkor, bana tattırırdın!

Bunu da, ancak Allah'ın rızasını ve ahiret yurdunu umarak yapardın!

Allah ki, diriltendir, öldürendir, hiç ölmeyen diridir O!

Yâ Allah! Annem Fâtıma binti Esed'i af ve mağfiret et!

Ona hüccet ve delilini anlat!

Girdiği yeri genişlet!

Ben peygamberinin ve benden önceki peygamberlerinin hakkı için, duamı kabul buyur ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah!” diyerek, onun hakkında dua etmiştir.[430]

Peygamberimiz Aleyhisselam; bu mübarek Cennetlik hatunu, sağ bulunduğu müddetçe gidip ziyaret eder, onun evinde kuşluk uykusu uyurdu.[431]

Ezd-i Şenue’li Âif’in Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Teşhisi

Ezd-i Şenue kabilesine mensup bir Âif vardı.[432]

Iyafet; kuşları “Kışt!” diye azarlayarak kişileyip, onların isimlerinden, seslerinden, iniş ve geçişlerinden uğurluluk veya uğursuzluk çıkarmaya çalışmak demektir ki bu, Arapların çoğu zaman yapageldikleri âdetlerindendi.[433]

Âif de, kıyafet, alâmet ve izlerden anlayan, gelecek hakkında kehânette bulunan, kuşun uçması gibi şeylerden hüküm çıkaran falcı demektir.[434]

Ezd-i Şenue’li Âif Mekke’ye geldiği zaman, Kureyşîler oğullarını ona götürür, fallarına baktırırlardı.

Ebu Talib de, o zaman çocukluk çağında bulunan Peygamberimiz Aleyhisselamı, falına baktırmak için, başkalarıyla birlikte, ona götürmüştü. Falcı; Peygamberimiz Aleyhisselama şöyle bir baktıktan sonra, bir şeyle biraz meşgul olup işini bitirir bitirmez:

“Yanıma getirsenize o çocuğu!” dedi durdu.

Ebu Talib, onun böyle Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine düştüğünü görünce, onu göstermedi.

Âif’in “Yazıklar olsun size! Demin görmüş olduğum çocuğu yanıma getirsenize! Vallahi, ileride onun şanı büyük olacaktır!” deyip durduğu sırada, Ebu Talib, Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte, oradan yavaşça, sezdirmeden ayrılıp evine gitti.[435]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kalbine Re’fet ve Rahmet Dolduruluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam, on yaşını birkaç ay geçmiş olduğu sırada kırda,

üzerinden bir sesin geldiğini işitti.

Başını kaldırıp baktığı zaman, bir adamın diğer bir adama:

“Bu O mudur?” diye sorduğunu gördü.

Sorulan adam:

“Evet!” dedi.

Ne yüzleri, ne de giyinişleri hiçbir kimseninkine benzemeyen bu adamlar, Peygamberimiz Aleyhisselamı karşılayıp kollarından tuttular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların tutuşlarını hiç hissetmedi.

Onlardan birisi, arkadaşına:

“Yatır O’nu!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselamı, hiç çabalatmadan, eğip bükmeden yere yatırdılar.

Onlardan biri, öbür arkadaşına:

“Yar O’nun göğsünü!” dedi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın göğsünü yardı.

Göğsü ne kanadı, ne de ağrıdı.

Yine, biri öbürüne:

“Kin ve kıskançlığı çıkar içinden!” dedi.

O da, pıhtılaşmış kan gibi bir şey çıkarıp attı.

Yine, biri öbürüne:

“Rahmet ve re’fet doldur!” dedi.

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam; küçüklere karşı son derecede şefkatli, büyüklere karşı son derece merhametli oldu.[436]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Amcasıyla Birlikte Busra’ya Gidişi

Peygamberimiz Aleyhisselam on iki yaşında bulunduğu sırada idi.[437] Kureyşîler, Şam’a götürüp satmak üzere pek çok ticaret malları hazırlamışlar, Ebu Talib de bu ticaret kervanına katılıp gitmeye hazırlanmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisini de yanında götürecek mi diye bekleyip duruyordu.

Yola çıkılacağı sırada, bütün erkek ve kız kardeşleri, Ebu Talib’i uğurlamaya

gelmişlerdi.

Ebu Talib'in, Peygamberimiz Aleyhisselama çok sevgisi ve şefkati vardı. O'na:

"Sen de benimle birlikte gider misin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcaları ve âmeleri (halaları), Ebu Talib'e:

"Bu yaştaki bir çocuk, hastalıklara uğratılmak için, yemesi içmesi bol bir yere götürülmez!" dediler.[438]

Bunun üzerine, Ebu Talib Peygamberimiz Aleyhisselamı hastalıktan korumak üzere[439] geride bırakmaya karar verince, Peygamberimiz Aleyhisselam ağladı.[440]

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Sana ne oldu? Herhalde, seni geride bıraktığım için ağlıyorsun?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" dedi[441] ve Ebu Talib'in devesinin yularından tutup:

"Benim ne babam var, ne annem!" dedi.[442]

Ebu Talib rikkate geldi:

"Vallahi, seni yanımda götüreceğim! Hiçbir zaman, ne O benden ayrılacak, ne de ben O'ndan ayrılacağım!" dedi ve Peygamberimiz Aleyhisselamı yanında götürdü.

Kureyş ticaret kervanı, Şam topraklarından Busra'da konakladı.

Busra'da Rahip Bahîra ile Buluşulması

Busra'da, Rahip Bahîra diye anılan bir rahip, bir de, onun içinde barındığı manastırı vardı.

Bahîra, Hristiyanların en âlimi idi.

Hristiyanların ilmi, onda ve buradaki manastırda idi.

Çünkü, burada; büyükten büyüğe geçerek gelen bir kitab vardı ki, bu manastırda o güne kadar gelip geçmiş rahiplerden, bu kitabdan yararlanmayan, bilgi almayan yoktu.[443]

Bahîra'nın asıl adı Circis veya Sercis idi.[444]

Kendisi Teyma Yahudilerinden ve Yahudi âlimlerinden olup,[445] İsa Aleyhisselamın dininde idi.[446]

Kureyş ticaret kervanı bu sefer onun manastırının yakınında konaklamış bulunuyordu.

Rahip Bahîra’nın Kervan Halkına Ziyafet Çekişi

Kureyş ticaret kervanları daha önceki yıllarda defalarca gelip uğradıkları halde Rahip Bahîra onlarla hiç konuşmaz, ilgilenmezken, bu yıl manastırının yakınında konakladıkları zaman, onlar için birçok yemekler yaptırmıştı.

Bu da, kendisinin manastırında oturduğu yerden, Peygamberimiz Aleyhisselama ait bazı şeyler görmüş olmasından ileri gelmişti.

Rivayete göre; Bahîra manastırda bulunduğu sırada, kafile ilerlerken bir bulutun kervandakiler arasında Peygamberimiz Aleyhisselamı gölgelediğini, sonra gelip manastırının yakınında bir ağacın gölgesine indikleri zaman bulutun ağacı gölgelediğini, ağacın dallarının da Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine doğru eğildiğini ve onu gölgesinin altına aldığını görmüştü.

Bahîra bütün bunları görünce manastırından indi ve:

“Ey Kureyş cemaati! Ben sizin için yemek yaptım.

Sizin küçük büyük, köle hür olanlarınızın yemekte hazır bulunmanızı arzu ediyorum!” diye haber gönderdi.

Yemek için geldikleri zaman, Kureyşîlerden birisi:

“Vallahi, ey Bahîra! Senin bugün şaşılacak bir halin var! Biz sana çok kere uğrardık da, bize böyle bir şey yapmazdın. Bugün, sendeki bu hal nedir?” dedi.

Rahip Bahîra:

“Doğru söyledin! Siz konuksunuz, ağırlanmaya layıksınız. Ben de sizi ağırlamayı arzu ettim ve hepiniz yiyesiniz diye yemek yaptım!” dedi.

Hepsi gelip sofra başında toplanmış, yalnızca Peygamberimiz Aleyhisselam, çocuk ve yaşça onların hepsinden küçük olduğu için, ağacın altındaki yüklerin yanında bekçi olarak geride kalmıştı.

Bahîra, gelenlere birer birer bakıp bildiği ve kitabda bulduğu sıfatları hiçbirinde göremediği için:

“Ey Kureyş cemaati! Sizden, bu yemekte hazır bulunmayan, geride kalan bir kimse var mı?” diye sordu.

Kureyşîler:

“Ey Bahîra! Senin yemeğine gelmesi gerekenlerden, bir çocuktan başka kimse geride kalmadı! O çocuk da aramızda yaşça cemaatin en küçüğü olup, ağırlıkların yanında geride kaldı” dediler.

Bahîra:

“Yapmayınız! O’nu da çağırınız! Bu yemekte, sizinle birlikte, o da bulunsun!” dedi.

Ticaret kafilesinde Kureyşîlerden bir zât:

“Lât ve Uzzâ’ya andolsun ki; aramızdan, Abdullah b. Abdulmuttalib’in oğlunun bu yemekten geride kalışı, bizim için kınanacak bir tutumdur!” dedikten sonra, kalktı. Ona doğru vardı. Kolundan tutup getirdi ve sofradakilerin yanına oturttu.

Rahip Bahîra’nın Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Teşhisi ve Ebu Talib’i Uyarışı

Rahip Bahîrâ; Peygamberimiz Aleyhisselamı görür görmez, ona dikkatli dikkatli bakmaya ve bedeninden bazı uzuvlarını süzmeye başladı.

Peygamberimiz Aleyhisselama baktıkça, kitabda yazılı sıfatları onda buluyordu.

Cemaat yemeklerini yiyerek dağıldıkları zaman, Bahîra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip:

“Ey çocuk! Ben sana bazı şeyler soracağım. Lât ve Uzzâ hakkı için, sorularımı cevaplandır!” dedi.

Bahîrâ; Lât ve Uzzâ adına yemin ettiklerini, and içtiklerini Kureyşîlerden işittiği için, Peygamberimiz Aleyhisselama da böyle and vermişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Lât ve Uzzâ adına yemin vererek bana bir şey sorma!

Vallahi ben, hiçbir şeyden onlardan nefret ettiğim kadar nefret etmem!” dedi.

Bahîra:

“Öyle ise, Allah aşkına, sana soracağım şeyler hakkında bana cevap ver!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bana istediğini sor!” dedi.

Bunun üzerine, Bahîra; Peygamberimiz Aleyhisselama, uyku durumu ve

bunlardan başka halleri ve işleri hakkında birçok sorular sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam da sorulara cevaplar verdi ki, hepsi de Bahîra'nın bildiği sıfatlara uyuyordu.

Bahîra, en sonunda, Peygamberimiz Aleyhisselamın sırtına da baktı.

İki omuzu arasındaki peygamberlik hâteminin de, bildiği şekilde, yerli yerinde bulunduğunu gördü.

Rahip Bahîra, sorularını sorup bitirdikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Ebu Talib'in yanına geldi. Ona:

"Bu çocuk senin neslinden midir?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Oğlumdur" dedi.

Bahîrâ:

"O, senin oğlun değildir! Bu çocuğun babasının sağ olması uygun değildir!" dedi.

Ebu Talib:

"O, benim kardeşimin oğludur!" dedi.

Bahîra:

"Babasına ne oldu?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Annesi buna hamile iken, babası öldü!" dedi.

Bahîra:

"Doğru söyledin!" dedi.[447]

"Annesi ne oldu?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Öldü!" dedi.

Bahîra:

"Doğru söyledin![448]

Kardeşinin oğlunu hemen memleketine geri çevir!

Yahudilerin O'na zarar vermelerinden sakın!

Vallahi, Yahudiler O'nu görüp de benim O'nda bulunduğunu anladığım şeylerin O'nda bulunduğunu anlayacak olurlarsa, muhakkak O'nu öldürmeye kalkışırlar!

Senin kardeşinin oğlunun çok büyük bir hal ve şanı olacaktır!

Sen, O'nu memleketine götürmekte acele et![449]

Biz, O'nun son peygamber olacağını kitablarımızda ve atalarımızdan bize yapılan rivayetlerde bulmuşuzdur![450]

Bu hususta bizden ahd ve mîsaklar da alınmıştır!" dedi.

Ebu Talib:

"Sizden bu mîsakları kim aldı ola?" deyince, Bahîra gülümsedi, sonra da:

"Yüce Allah, O'nu İsa b. Meryem'e indirdiği kitabda aldı.

Sen, eğlenip kalmayı azalt da, onu memleketine ve doğum yerine hemen döndür!" dedi[451] ve:

"Sen O'nun üzerine titrersin, değil mi?" diye sordu.

Ebu Talib:

"Evet!" dedi.

Bahîra:

"Vallahi, O'nu Şam'a götürecek olursan, artık kendisini hiçbir zaman ev halkına kavuşturamazsın!

Muhakkak O'nu öldürmeye kalkarlar!

Onlar buna düşmandırlar![452]

Kardeşinin oğlunu, sakın Yahudilerin bulunduğu oralara kadar götüreyim deme!

Çünkü, Yahudiler düşmanlık ehlidirler.

Bu çocuk, bu ümmetin peygamberi olacaktır!

Kendisi, Araplardandır.

Halbuki Yahudiler gelecek peygamberin İsrail oğullarından olmasını isterler, bu çocuğu kıskanırlar.

Sen, kardeşinin oğlu hakkında onlardan sakın![453]

İyi bil ki, ben sana karşı üzerime düşen öğüt vazifesini yerine getirmiş bulunuyorum" dedi.[454]

Busra'da Üç Yahudi'nin Peygamberimiz Aleyhisselama Suikast Teşebbüsünde Bulunmaları ve Rahip Bahîra Tarafından

Vazgeçirilmeleri

Rivayet edildiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Ebu Talib'le yaptığı Şam seferi sırasında Rahip Bahîra'nın Peygamberimiz Aleyhisselamda gördüğü şeyleri, Ehl-i Kitabdan,[455] Yahudilerden[456] Zebir,[457] Temmam[458] ve Deris adlarındaki[459] kimseler de gördüler.[460]

Peygamberimiz Aleyhisselamı öldürmeyi tasarladılar.

Bunu Rahip Bahîra ile de konuşmaya gelip, konuştular.[461]

Bu Yahudiler; Peygamberimiz Aleyhisselama suikast hususundaki görüşlerine Rahip Bahîra'nın da katılacağını sanıyorlardı.[462]

Rahip Bahîra onları böyle bir şeye girişmekten en şiddetli bir nehy ile nehyetti.[463]

Kendilerine, Allah'ı hatırlattı.

Kitabda, gelecek peygamberin zikrini ve sıfatını bulduklarını, O'nu öldürmek isteseler de öldüremeyeceklerini anlattı.[464] Onlara:

"Siz de, O'nun sıfatını, Kitabda bulamadınız mı?" diye sordu.

"Evet! Bulduk" dediler.

Bahîra:

"O halde, O'nu öldürmeye, sizin için yol ve imkân yoktur!" dedi.[465]

Bunun üzerine, onlar Bahîrâ'nın söylediği sözlerin doğruluğuna kanaat getirerek Peygamberimiz Aleyhisselamı bıraktılar, geri dönüp gittiler.[466]

Ebu Talib de, Rahip Bahîra'nın tavsiyesi üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte, oradan hemen Mekke'ye döndü.[467]

Bir Açıklama

İbn İshak'ın (doğumu: 85, ölümü: 151 Hicrî) son zamanlarda bulunup 1401/1982 yılında yayınlanan Kitâbu'l-Mübtedâ ve'l-meb'as ve'l-megâzî'sinin metninde Ebu Talib'in bu seyahat hakkında söylediği 12, 18 ve 13 beyitlik üç manzumesinin bulunduğu ve bunlarda Mekke'den yola çıkışları, Busra'da Rahip Bahîra tarafından ağırlanışları ve isimleri de açıklanan üç Yahudi tarafından Peygamberimiz Aleyhisselama yapılmak istenilen suikastın Rahip Bahîra tarafından önlenişi hadiselerinin dile getirildiği görülür.[468]

Bu manzumeler; Beyhakî tarafından da (doğumu: 384, ölümü: 458 Hicrî), İbn Asâkir tarafından da (ölümü: 571 Hicrî), Süheylî tarafından da (doğumu: 508, ölümü: 581 Hicrî) bilinmekte idi.

Hatta, İbn Asâkir, bunlardan 12 ve 18 beyitlik olanlarını kitabına (Târîh, 1/272-273); Süheylî de 18 beyitlik olanının başından 9 beytini Ravdu'l-ünüf'üne (2/227-228) kaydetmiştir.

Peygamberimiz Aleyhisselamın İsim ve Sıfatlarının Ehl-i Kitab Nezdinde Belli Oluşu

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın isim ve sıfatları, Musa Aleyhisselama indirilen Tevrat'ta ve İsa Aleyhisselama indirilen İncil'de yazılı olup Ehl-i Kitab olan Yahudi ve Hristiyan bilginleri bu hususta tam bilgiye sahip bulunmakta,[469] kendilerine Kitab verilenler, Peygamberimiz Aleyhisselamı öz oğullarını tanıdıkları gibi tanımakta idiler.[470]

Nitekim, Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Abdullah b. Selam:

"Ben, Resûlullah Aleyhisselamı, kendi oğlumu tanıdığımdan daha ziyade tanırım!" dediği zaman, Hz. Ömer:

"Ey Selam'ın oğlu! Bu, nasıl tanıma?" diye sormuştu.[471]

Abdullah b. Selam:

"Ben, Muhammed (aleyhisselâm)ın gerçekten Resûlullah olduğuna yakînen şehadet ederim.[472]

Kendisinin peygamber olduğunda hiç şüphe etmem![473]

Çünkü, O'nun Allah tarafından gönderilen peygamber olduğu, na't ve vasıfları Kitabımızda bulunmaktadır.[474]

Kendi oğlum üzerinde ise böyle kesin bir şehadeti yapamam![475]

Çünkü, onun anası[476] kadının ne yaptığını bilemem.[477]

Ne bileyim, belki de ihanet etmiş olabilir!" dedi.[478]

Bunun üzerine, Hz. Ömer:

"Ey Selam'ın oğlu! Allah seni hakka isabet ettirmiş!" dedi[479] ve onun başını öptü.[480]

Daha Önceki Peygamberlerden Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkında Ahd ve Mîsak Alınışı

Yüce Allah; daha önceki peygamberlerden de, Peygamberimiz Aleyhisselama iman ve yardım etmeleri hakkında ahd ve mîsak almıştır.[481]

Kadı Iyaz der ki:

"Yüce Allah, o mîsakı, vahiy ile almıştır. Hiçbir peygamber göndermemiştir ki, ona Muhammed Aleyhisselamı veya vasıflarını anmış ve 'O'na eriştiğin takdirde, kesin olarak iman edeceksin!' diye kendisinden ahd ve mîsak almış olmasın!

Deniliyor ki: Yüce Allah, bunu kendi kavimlerine de haber vermeleri ve onların kendilerinden sonra gelecek kavimlerine de aynen bildirmeleri hususunda da kesin söz almıştır."[482]

Atâ b. Yesar'dan rivayet edildiğine göre:

Peygamberimiz Aleyhisselamın Tevrat'taki sıfatlarından sorulunca, Abdullah b. Amr İbnü'l-Âs demiştir ki:

"Evet! Vallahi, Kur'ân'daki 'Ey Peygamber! Şüphe yok ki, Biz seni şahit, müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik!'[483] âyetindeki bazı sıfatlar ile, Tevrat'ta da tavsif buyrulmuştur. Şöyle ki:

'Ey Peygamber! Biz seni şahit, müjdeleyici, korkutucu, ümmîler için de koruyucu olmak üzere gönderdik.

Sen, benim kulumsun, peygamberimsin.

Ben, sana Mütevekkil ismini verdim.

O, ne kötü huyludur, ne katı kalblidir; ne de çarşılarda, pazarlarda bağırır, çağırır.

O, kötülüğü kötülükle de karşılamaz, fakat affeder, bağışlar.

Doğru yoldan sapan milleti Lâ ilâhe illallah [Allah'tan başka ilah yoktur!] diyerek doğrultmadıkça, kör gözleri, sağır kulakları, kapalı gönülleri açmadıkça, Allah O'nun ruhunu almayacaktır!'"[484]

Atâ b. Yesar, Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Abdullah b. Selâm'ın da bunu aynen tekrarladığını; ve yine Yahudi âlimlerinden iken Müslüman olan Ka'bu'l-Ahbar'ı da Abdullah b. Selam'ın söylediklerinin aynısını söylerken işittiğini, Ebu Vâkıdü'l-Leysî'nin kendisine haber verdiğini, aynı zamanda:

“O’nun doğum yeri Mekke, hicret yurdu Taybe (Medine) olacak, kendisi Şam ülkesine hükmedecektir.

O’nun ümmeti de, bollukta ve darlıkta, her yerde Allah’a hamd ederler; her yüksek yerde tekbir getirirler.

Güneşin seyrini izleyip, vakitleri gelince, nerede olursa olsun, namazlarını kılarlar.

Bellerine fota (izar) bağlarlar.

Kollarını yıkarlar (abdest alırlar).

Ezanlarının sesleri, geceleyin, gök boşluğunda arı uğultusu gibi uğuldar!” dediğini açıklamıştır.

Abdullah b. Abbas da, Ka’b’a:

“Tevrat’ta, Resûlullah Aleyhisselamın na’tını nasıl buldun?” diye sorduğu zaman, Ka’b:

“Tevrat’ta, O’nun na’tı:

‘Muhammed b. Abdullah, Mekke’de doğacak, Tâbe’ye (Medine’ye) hicret edecek, Şam’a hakim olacaktır!

Kendisi ne kötü söz söyler, ne de çarşılarda bağırır çağırır.

Kötülüğü kötülükle karşılamaz, fakat affeder, bağışlar.

Onun ümmeti de, bollukta, darlıkta, her yerde, Allah’a hamd ederler. Tekbir getirirler.

Kollarını yıkarlar (abdest alırlar).

Bellerine fota bağlarlar.

Savaşta saf oldukları gibi, namazlarında saf olurlar.

Mescidlerinde, arı uğultusu gibi uğuldarlar.

Ezanlarının sesleri, gök boşluğunda duyulur!’ diye yazılı bulduk” demiştir.[485]

Kur’ân-ı Kerîm’e göre; Musa Aleyhisselama indirilen Tevrat’ta Peygamberimiz Aleyhisselamın Ashabının vasıfları, hal ve şanları da şöyle açıklanmış bulunuyordu:

“Muhammed, Allah’ın Resûlüdür.

O’nunla birlikte olanlar (Ashab da), kâfirlere karşı çok sert, kendi aralarında ise çok merhametlidirler.

Onların, rükû ve secde ederek; Allah’tan, lutuf ve rızasını istediklerini görürsün.

Onların yüzlerinde, secdelerin izinden dolayı, nuranîlik vardır.

Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır…"[486]

Peygamberimiz Aleyhisselamın geleceğini İsa Aleyhisselam da müjdelemiş, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığı üzere:

"Bir zaman, Meryem oğlu İsa:

'Ey İsrail oğulları! Ben size, Allah'ın gönderdiği peygamberiyim!

Benden önceki Tevrat'ı tasdik edici, benden sonra gelecek peygamberi de -ki, ismi Ahmed'dir- müjdeleyici olarak geldim" demişti.[487]

İbn İshak'ın (85-151 Hicrî) bildirdiğine göre; İsa Aleyhisselama Allah tarafından gelen İncil'de Peygamberimiz Aleyhisselamın sıfatı ve ismi hakkında verilmiş olan bilgiyi, İsa Aleyhisselamın devrinde havari Yuhannâ da yazdığı İncil'de tesbit etmiş bulunuyordu.

Nitekim, İsa Aleyhisselam, kendisini inkâr eden kavmine karşı:

"Rab tarafından çıkıp gelecek olan O Münhamenna, Rab tarafından çıkıp gelecek olan O Rûhu'l-Kudüs gelmiş olsaydı, O bana şehadet ederdi.

Siz de, şehadet edersiniz.

Çünkü, öteden beri benimle birlikte bulunuyorsunuz.

Ben, bunları size söyledim ki, şüpheye düşmeyesiniz ve sürçmeyesiniz!" demiştir.

Münhamenna, Süryanice Muhammed demektir. Bunun Rumcası Baraklitus'dur.[488]

Ebu'l-Ferec İbn Cevzî'nin (540-597 Hicrî), İbn Kuteybe'den (213-276 Hicrî) nakline göre:

İsa Aleyhisselam, havarilerine:

"Ben gidersem, size Faraklit, Rûhu'l-Hak gelecektir!

O, kendiliğinden söz söylemeyecek, ancak kendisine ne söylenirse onu söyleyecektir.

O, bana şehadet edecektir.

Siz de şehadet edersiniz.

Çünkü, siz halktan daha önce benimle birlikte bulunuyorsunuz.

Ben gitmezsem, Faraklit size gelmez!" demiştir.[489]

Gerek Baraklitus, gerek Faraklit sözü Periclotas şekline sokulup Yuhanna

İncili'nde Teselli Edici diye tercüme edilmiştir.[490]

Şüphesiz ki, İsa Aleyhisselamın anadili Yunanca değil, İbranice idi. Kendisine Allah tarafından indirilmiş olan İncil'in de İbranice olacağı tabiîdir.

İsimleri tercüme etmek Ehl-i Kitab âlimlerince âdet olduğundan, İsa Aleyhisselamın kendisinden sonra geleceğini müjdelediği âhir zaman peygamberinin ismini de Yunancaya tercüme etmişler ve Arapça mütercimler de onu Faraklit olarak Arapçalaştırmışlardır.

Bir papaz tarafından yazılıp Hicrî 1268 yılında Kalküta'da bastırılan bir broşürde; Faraklit olarak Arapçalaştırılan ismin İncil'in Yunanca nüshasında Paraklitus şeklinde mi, yoksa Piraklütüs şeklinde mi geçtiği incelenerek, birinci şekle göre ismin Teselli ve Yardım Edici, Vekil mânâlarına geldiği ifade ve ikinci şekle göre ise, Muhammed ve Ahmed mânâlarına gelebileceği itiraf edilmiş ve Müslümanların bu şekli iltizam ettikleri ileri sürülmüştür.

Halbuki, iki kelime arasında şekil ve telaffuz bakımından pek az bir fark vardır.

Yunan harfleri, birbirlerine benzerler.

Bazı İncil nüshalarındaki Piraklütüs, belki de, yazıcıların hatası yüzünden Paraklitüs olmuştur."[491]

Kur'ân-ı Kerîm'e göre Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabının "İncil'deki vasıfları da, bir ekin gibidir ki; filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, sapları üzerine, bir düzeye dizilmiştir. Öyle ki, ekincilerin hoşuna gider. Bu (teşhisle) ki, onlarla, kâfirleri öfkelendirmek içindir. Allah, onlardan, iyi amel işleyenlere bir mağfiret ve büyük bir ecir vaad buyurmuştur."[492]

Markos İncili'nde bu hususta şöyle denilmiş olduğu görülür:

"Ve dedi: Allah'ın melekûtu böyledir. Yere tohum saçan bir adam gibidir.

Gece gündüz uyuyup kalkar, tohum biter ve büyür. Nasıl, o bilmez.

Toprak, kendiliğinden önce otu, sonra başağı, sonra başakta dolu taneyi verir.

Mahsul kemale erdiği zaman, hemen orağı salar.

Çünkü, hasat zamanı gelmiştir."[493]

İsrail Oğullarının Gelmesini Bekledikleri Üç Peygamber

Yuhannâ'nın İncil menkıbesine göre, Yahudiler üç peygamberin gelmesini beklemekte idiler:

İlki: Tekrar geleceğini sandıkları İlya,

İkincisi: Mesîh İsa Aleyhisselam,

Üçüncüsü: Herkesin bildiği, kendisi sadece “O Peygamber” diye anılan peygamberdi.

Yahudiler, Yahya Aleyhisselama:

“Sen kimsin?” diye sordukları zaman, o:

“Ben, Mesîh değilim!” dedi.

Yahudiler:

“Öyle ise, sen nesin? İlya mısın?” dediler.

Yahya Aleyhisselam:

“Değilim!” dedi.

Bunun üzerine, Yahudiler:

“Sen, O Peygamber misin?” diye sordular.

Yahya Aleyhisselam:

“Hayır!” dedi.

Yahudiler:

“Öyle ise, sen kimsin? Kendin hakkında, ne diyorsun?” dediler.

Yahya Aleyhisselam:

“Ben, İşaya Peygamberin dediği gibi:

‘Rabbin yolunu düzeltiniz!’ diye çölde bağıranın sesiyim!

Aranızda biri duruyor da, siz onu bilmiyorsunuz.

Benden sonra gelen odur! Ben, onun çarığının bağını çözmeye lâyık değilim!” dedi.[494]

İsa Aleyhisselam ise, Yahya Aleyhisselam hakkında:

“Eğer kabul etmek isterseniz, gelecek olan İlya budur!” demiş;[495] gelecek olan Mesîh’in de İsa Aleyhisselam olduğu,[496] gösterdiği mucizelerle anlaşılmıştır.[497]

Geleceği müjdelenenlerden üçüncüsü olan ve kendisi sadece “O Peygamber” diye anılan[498] son peygamberin gelmesi ise, İsa Aleyhisselamdan sonra beklenip duruyordu.

Nitekim, Medineli putperest Evs ve Hazrec kabilelerinin ne zaman Medineli Yahudilerle araları açılsa, Yahudiler onlara:

“Bir peygamber, hemen gönderilmek, gelmek üzeredir!

Onun geleceği zamanın gölgesi düştü.

O peygamber gelince, biz ona tâbi olacak; İrem ve Âd kavimleri gibi, sizi öldürüp kökünüzü kazıyacağız!” derlerdi.[499]

Rahip Bahîra’nın da dediği gibi, Yahudiler gelmesini bekledikleri son peygamberin İsrail oğullarından olmasını arzu etmekte idiler.

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam ise, İsmail Aleyhisselamın soyundan gelen Araplardan olduğu için; Medineli Yahudiler de Peygamberimiz Aleyhisselama kıskançlıklarından dolayı, iman etmemekte ve karşı koymakta direnmiş durmuşlardır.[500]

İbn İshak’ın Abdullah b. Ebi Bekr, b. Muhammed, b. Amr, b. Hazm’dan, onun da Peygamberimizin zevcesi Hz. Safiyye’den rivayetine göre:

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın Medine’ye hicreti sırasında, Kuba köyüne geldiği işitilince, babası Huyey b. Ahtab ile amcası Ebu Yâsir b. Ahtab hemen Kuba’ya gitmişler, güneş batarken de, çok bitkin ve üzgün bir halde eve dönmüşlerdi.

Ebu Yâsir b. Ahtab, Huyey b. Ahtab’a:

“Bu, geleceği beklenilen O Peygamber midir?” diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

“Evet! Vallahi, O’dur!” demişti.

Ebu Yâsir:

“Bunun O olduğunu iyice anladın ve tesbit ettin mi?” diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

“Evet!” demiştir.

Ebu Yâsir:

“O halde, O’na karşı kalbinde ne var?” diye sormuş, Huyey b. Ahtab:

“Vallahi, sağ oldukça, O’na hep düşmanlık besleyip duracağım!” demiştir.[501]

Medineli Yahudilerin; Peygamberimiz Aleyhisselam ve Allah’tan getirdiği Kitabı hakkındaki tutum ve davranışları Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklanır:

“Vaktâ ki, onlara Allah katından, yanlarındakini tasdik edici, doğrulayıcı bir Kitab geldi ki, onlar daha önce, kâfirlere karşı Allah’tan böyle bir fetih ve yardım istiyorlardı. İstedikleri kendilerine gelince, (kıskançlıklarından) onu inkâr ettiler. Artık, Allah’ın lâneti o kâfirlerin üzerinedir.”[502]

Yüce Allah, Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamı da, Firavun'a gönderdiği resûl gibi bir resûl olarak göndermiştir.[503]

Eski Ahid'de de, Musa Aleyhisselama Yüce Allah tarafından şöyle denildiği görülür:

"Onlar (İsrail oğulları) için, kardeşleri arasından, senin gibi bir peygamber çıkaracağım ve sözlerimi onun ağzına koyacağım ve ona emredeceğim her şeyi onlara söyleyecek ve vâki olacak ki, Benim ismimle söyleyeceği sözlerimi dinlemeyecek olan adamdan, Ben arayacağım!"[504]

İsrail oğullarının kardeşlerinden maksadın, İsmail Aleyhisselamın oğulları olduğu mâlumdur. Onların içinden de, Muhammed Aleyhisselamdan başka hiçbir kimsenin ilahî vahye mazhar olduğu ve ağzına Yüce Allah'ın Kelamının konulduğu görülmemiştir.[505]

İbrahim Aleyhisselam ile oğlu İsmail Aleyhisselamın, Kâbe'nin duvarlarını örüp yükseltirlerken Yüce Allah'a:

"Ey Rabbimiz! Bizden sâdır olan şu hizmeti kabul buyur!

Şüphe yok ki, her şeyi işiten, her şeyi bilen Sensin Sen!

Ey Rabbimiz! Bizi, Sana teslimiyette sâbit kıl!

Soyumuzdan da, yalnız Sana boyun eğen Müslüman bir ümmet yetiştir!

Ey Rabbimiz! Onların içinden de, kendilerine Senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitabı ve Hikmeti öğretecek, onları iyice temizleyecek bir peygamber de gönder…" diyerek dua ettikleri[506] ve:

"İçinizde, kendinizden bir peygamber gönderdik ki, size âyetlerimizi okuyor, sizi tertemiz yapıyor, size Kitabı ve Hikmeti öğretiyor, bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor"[507] buyurularak Peygamberimiz Aleyhisselam hakkındaki dualarının kabul edilmiş olduğu açıklanmış bulunmaktadır.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Her Türlü Kötülüklerden Korunarak Büyütülüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam, amcası Ebu Talib'in şefkatli kanadı altında güzelce büyüyüp gidiyordu.[508]

Ebu Talib bu koruyuculuğunu ve kollayıcılığını hayatının sonuna kadar devam ettirdi.[509]

Yüce Allah; Peygamberimiz Aleyhisselamı, Ebu Talib'in yanında bulundurup[510] peygamberlikle şereflendireceği için, onu Cahiliye devrinin kötülüklerinden hiçbirine bulaştırmadı.[511]

1. Suyutî'nin Ebu Nuaym ve İbn Asâkir'den nakline göre, Hz. Ali der ki:

"Muhammed Aleyhisselama, bir gün:

'Sen, hiç puta taptın mı?' diye soruldu.

'Hayır!' buyurdu.

'Sen, hiç içki içtin mi?' diye sordular.

'Hayır! Ben, daha Kitab ve imanın ne olduğunu bilmezken bile, Kureyşîlerin küfür üzerinde bulunduklarını bilmekten uzak kalmamışımdır' buyurdu."[512]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisini çocukluğu sırasında Yüce Allah'ın nasıl koruduğunu şöyle anlatır:

"Öyle bir zamanımı biliyorum ki; Kureyş çocuklarıyla birlikte, bir oyun oynamak üzere, bir yerden bir yere taş taşıyorduk.

Her birimiz, fotasını sıyırıp boynuna dolamış, taşı onun üzerinde taşıyordu.

Ben de, onlarla birlikte böyle yapıp gelir giderken, kendisini görmediğim birisi bana ağrıtıcı bir yumruk indirip:

'Bağla fotanı beline!' dedi.

Ben de, hemen, fotamı belime bağladım.

Arkadaşlarımın arasında, yalnız ben, fotalı olduğum halde boynumda taş taşıdım."[513]

2. Cabir b. Abdullah'ın rivayetine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam, Kureyş ile birlikte, Kâbe için taş taşıyordu. Fotası da üzerinde idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Hz. Abbas:

"Kardeşimin oğlu! Şu fotanı çözsen, omuzlarının üzerine alsan da, taşıyacağın taşla gitsene!" demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, fotasını çözüp omuzlarının üzerine koyar koymaz, yere, baygın düştü!

İşte ondan sonra, kendisi hiçbir vakit çıplak görülmemiştir.[514]

3. Peygamberimiz Aleyhisselam, on iki yaşında bir çocuk iken,[515] Rahip Bahîra'nın Kureyş müşriklerinin Lât ve Uzzâ putları adına yemin edip durduklarına bakarak, Peygamberimiz Aleyhisselama da "Lât ve Uzzâ hakkı

için, sorularıma cevap ver!” dediği zaman, “Lât ve Uzzâ adına yemin vererek bana bir şey sorma! Vallahi, ben, bunlardan nefret ettiğim kadar, hiçbir şeyden nefret etmem!” demiştir.[516]

4. Peygamberimiz Aleyhisselamın dadısı Ümmü Eymen der ki:

“Kureyş müşrikleri, tâzim için, Buvâne putunun yanında yılda bir gün toplanırlar, geceye kadar onun yanında saç kestirmek, itikâfa girmek, kurban kesmek suretiyle tören yaparlardı.

Ebu Talib de, Kureyş kavmi ile birlikte bu bayram için hazırlanmış ve Resûlullah Aleyhisselamın da bu bayramda kavminin yanında bulunmak üzere hazırlanmasını söylemişti.

Resûlullah Aleyhisselam bundan kaçınınca, Ebu Talib’in de, Resûlullah’ın âmelerinin (halalarının) da Resûlullah’a son derece kızdıklarını gördüm.

Halaları:

‘İlahlarımızdan yüz çevirmek demek olan bu davranışından dolayı, senin bir felakete uğramandan korkuyoruz!’ diyerek o kadar ısrar ettiler, o kadar üzerine düştüler ki, Resûlullah Aleyhisselam yanlarına düşüp gitmek zorunda kaldı.

Allah’ın dilediği kadar bir müddet orada gaip olup görünmedi.

Sonra, korkudan benzi sararmış bir halde dönüp yanımıza geldi.

Halaları:

‘Senin başına ne felaket geldi?’ diye sordular. O da:

‘Bana cin dokunmasından korkuyorum!’ dedi.

Halaları:

‘Allah, seni şeytanla mübtelâ kılmaz! Sende, iyi haslet ve meziyetler var.

Söyle bakalım, görmüş olduğun şey nedir?’ dediler.

Resûlullah:

‘Ben, bu putun yanına yaklaşınca, beyaz ve uzun boylu bir adam peyda olup, bana ‘Ey Muhammed! Gerine dön! Sakın ona el sürme!’ diyerek bağırıyordu!’ dedi.

Artık, kendisine peygamberlik gelinceye kadar, onların bayramına ve törenine katılmadı.”[517]

5. Hz. Ali’nin, Peygamberimiz Aleyhisselamdan bizzat işitip bildirdiğine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam buyurmuşlardır ki:

“Ben, Cahiliye devri insanlarının işledikleri bir şeyi işlemeye iki kere teşebbüs

etmiş isem de, Yüce Allah, işlemek istediğim şeyle benim arama girip beni ondan alıkoydu.

Bundan sonra, Yüce Allah beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir kötü şeye teşebbüs etmedim!”[518]

İki kere yapmaya teşebbüs edip alıkonulduğum şey de şu idi:

“Bir gece, Mekke’nin yukarı taraflarında, Kureyş’ten bir veya birkaç gençle birlikte kendi koyunlarımızı otlatıyordum.

Arkadaşıma:

‘Eğer koyunuma bakarsan, ben de diğer gençler gibi, Mekke’ye gidip gece konuşmalarına katılayım’ dedim.

Arkadaşım:

‘Olur. İstediğini, yap!’ dedi.

Ben, bu arzumu yerine getirmek üzere, yola çıktım.

Mekke evlerinden ilk evin yanına vardığım zaman, defler, düdüklerle ıslık çalındığını işittim.

‘Nedir bu?’ diye sordum.

‘Filan erkek, filanca kadınla evleniyor!’ dediler.

Hemen, oturup onlara bakmaya başladım.

Derken, Yüce Allah kulaklarımı tıkadı, uyuyakaldım.

Beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabildi!

Hemen, dönüp arkadaşımın yanına geldim.

‘Ne yaptın?’ diye sordu.

‘Hiçbir şey yapmadım!’ dedim. Sonra da başımdan geçeni ona anlattım.

Başka bir gece, yine, arkadaşıma aynı şekilde ricada bulundum. O da:

‘Olur. Dilediğini, yap!’ dedi.

Yola çıkıp Mekke’ye geldiğimde, şu geçen gece Mekke’ye geldiğim zaman işittiğimin aynısını işittim.

Hemen, oraya çöküp bakmaya başladım.

Derken, Yüce Allah kulaklarımı tıkadı.

Vallahi, beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırabildi!

Uyanınca, hemen, arkadaşımın yanına döndüm. Başımdan geçeni ona anlattım.

Bundan sonra, Yüce Allah beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir

kötü şeye teşebbüs etmedim."[519]

6. Kureyş müşriklerinin, putları olan Lât ve Uzzâ'ya geceleri taptıktan sonra yatmayı âdet edindikleri sıralarda, Peygamberimiz Aleyhisselamın, zevcesi Hz. Hatice'ye "Ey Hatice! Vallahi, ben hiçbir zaman Lât'a tapmam! Vallahi, ben hiçbir zaman Uzzâ'ya tapmam!" dediğini ve Hz. Hatice'nin de "Boşver Uzzâ'yı Muzzâ'yı!" diye karşılık verdiğini komşusunun işitmiş olduğu rivayet edilir.[520]

İbn İshak (85-151 Hicrî) der ki:

Resûlullah Aleyhisselam; erlik çağına erinceye kadar, mertlik ve insanlıkça, kavminin en üstünü; ahlâkça en güzeli; soy sop itibarıyla en şereflisi; komşuluk haklarını en çok gözeteni; akıl ve uslulukça en büyüğü; doğruluk ve doğru sözlülükte en başta geleni; eminlik ve güvenilirlikte en büyüğü; kötülükten, insanları alçaltan huylardan da, insanların en uzak bulunanı idi.

Yüce Allah, bütün iyi haslet ve meziyetleri onda toplamıştı.

Bunun için; kendisi, kavmi arasında 'el-Emîn' adıyla anılırdı."[521]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hılfu'l-fudûl'e Girişi ve Hılfu'l-fudûl'ün İcraatından Bazı Örnekler

Peygamberimiz Aleyhisselam yirmi yaşlarında iken[522] amcalarıyla birlikte katıldığı[523] son Ficar kavgasından dönüldükten sonra,[524] Haram aylardan Zilkade ayında idi ki,[525] Yemenli Zübeyd kabilesinden bir adamın satmak üzere Mekke'ye getirdiği bir yük metaını Kureyş eşrafından Âs b. Vâil satın almış, parasını ödemeye yanaşmamıştı.[526]

Âs b. Vâil adamın metaını kendisine geri vermesi isteğine de yanaşmayınca,[527] adamcağız:

Abduddar, Mahzum, Cumah, Sehm ve Adiyy b. Ka'b oğulları gibi, Mekke'nin nüfuzlu ailelerinin ileri gelenlerine başvurup Âs b. Vâil'deki alacağını ödettirmeleri için kendisine yardım etmelerini istemişti. Fakat, bunlar adamcağıza yardımcı olacakları yerde, Âs b. Vâil'i kayırmışlar, adamcağızı da azarlamışlardı.

İşin kötüye gittiğini gören[528] ve çaresizlik içinde kalan adam[529] güneşin doğmak üzere olduğu ve Kureyş ileri gelenlerinin de Kâbe'nin çevresinde küme küme oturdukları bir sırada, Ebu Kubeys dağına çıkarak "Ey Fihr hanedanı!"

diye bağıra bağıra okuduğu şiirinde, uğradığı zulmü ve haksızlığı açıklayıp yardım dileğinde bulununca;[530] orada hemen kalkıp temaslara başlamak suretiyle ilk harekete geçen ve bu yolda daha başkalarını da harekete geçiren zât, Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib oldu.[531]

Kureyş kabilelerinden:

Hâşim b. Abdi Menaf,

Muttalib b. Abdi Menaf,

Zühre b. Kilab,

Teym b. Mürre,

Hâris b. Fihr oğulları, Darü'n-Nedve'de toplandılar.

Durumu aralarında konuştular, ne şekilde hareket edileceğini sözbirliğiyle belirlediler.[532]

Bu hususta andlaşmaya, birbirlerini davet ettiler.

Yaşlılığı dolayısıyla[533] Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplandılar.[534]

Abdullah b. Cüd'an, yemek yaptırıp onlara yedirdi.[535]

"Mekkelilerden ve Mekkeliler dışında, Mekke'ye girecek olan sair insanlardan, Mekke'de zulme ve haksızlığa uğramış bir kimse bırakmamak;[536] mazlumun hakkı geri alınıncaya kadar zalime karşı mazlumla birlikte hareket etmek" üzere ahidleştiler ve akidleştiler.[537]

Denizlerin bir kıl parçasını ıslatacak kadar suyu bulundukça, Hira ve Sebîr dağı yerlerinde durduğu ve üzerlerinde dağ tekeleri yayıldığı müddetçe, ahid ve akidlerine bağlı kalacaklarına and içtiler.[538]

Geçmiş zamanlarda, Cürhüm kabilesinden:

Fadl b. Fadâle,

Fadl b. Vedâa,[539]

Fadl b. Hâris,[540] veya Fudayl b. Hâris[541] isimlerinde, eşraftan üç kişinin biraraya gelip:

Zalime karşı mazluma yardım etmek;[542] zayıfın hakkını güçlüden, yabancının hakkını yerliden almak; adaleti aralarında hâkim kılmak üzere, andlaşmışlardı.[543]

Kureyşliler, şekil ve mahiyeti itibarıyla eskisine pek benzeyen bu yeni teşebbüse de; "Fadl adlı kişilerin andı" anlamına gelen "Hılfü'l-fudûl" adını verdiler.[544]

Hılfü'l-fudûl'ün ilk işi; Âs b. Vâil'e giderek Zübeydî'nin malını Âs b. Vâil'den çekip almak ve Zübeydî'ye teslim etmek oldu.

O sırada; Has'am kabilesinden bir adam, umre veya hac yapmak maksadıyla, kızını yanına alarak Mekke'ye gelmişti.

Has'amî'nin Katul diye anılan kızı, herkesin kadınından güzeldi.

Mekke eşrafından Nübeyh b. Haccac; onu, görür görmez, babasının elinden zorla alıp kaçırdı.

Has'amî:

"Bu adamı bulup benim yanıma getirecek bir kimse yok mu?" diyerek feryad etti durdu.

Kendisine:

"Git de, derdini Hılfü'l-fudûl'e anlat!" denildi.

Bunun üzerine, Has'amî, hemen Kâbe'nin yanına dikilip:

"Yâ Hılfe'l-fudûl! Yetiş imdadıma!" diyerek bağırmaya başlayınca, kılıçlarını sıyırıp her taraftan boyunlarını uzatarak Has'a-mî'nin yanına yetişenler:

"İşte, sana yardıma geldik. Ne oldu sana?" diye sormaya başladılar.

Has'amî:

"Nübeyh, kızım hakkında bana zulmetti, kızımı elimden zorla çekip aldı!" dedi.

Hılfü'l-fudûl ashabı, hemen Has'amî'yi yanlarına alarak Nübeyh'in evine gittiler, kapısının önüne dikildiler.

Nübeyh yanlarına çıkınca, kendisine:

"Yazıklar olsun sana! Sen de biliyorsun ki, biz, bu hususta akid yapmışızdır! Haydi, tez getir kadını!" dediler.

Nübeyh:

"Emrinizi yerine getireyim! Fakat, bir gece olsun, ondan yararlanmama müsaade ediniz!" dedi.

Hılfü'l-fudûl ashabı:

"Hayır! Vallahi, sana süt sağım zamanı kadar bile müsaade edilemez!" dediler. Bunun üzerine, Nübeyh, kadını çıkarıp babasına teslim etmek zorunda kaldı.[545]

Peygamberimiz Aleyhisselam, amcalarıyla birlikte bulunup[546] Abdullah b. Cüd'an'ın evinde yapıldığını bildirdiği Hılfü'l-fudûl hakkında,[547] "Ona İslâmiyet devrinde bile davet edilsem, icabet ederim" buyurmuştur.[548]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İzinin Makam'dakine En Çok Benzediği

Güvenilir ravilerin Abdullah b. Abbas'tan rivayetlerine göre,[549] Peygamberimiz Aleyhisselamın yirmi yaşlarında bulunduğu sırada idi ki, Kureyşliler kıyafet ve izlerden anlayan kâhin bir kadının yanına varıp:

"Şu Makam sahibine[550] iz bakımından[551] hangimizin daha çok benzediğini bize haber ver?" dediler.[552]

İbrahim Aleyhisselam İsmail Aleyhisselamla birlikte Kâbe'nin duvarlarını yükseltirlerken,[553] İbrahim Aleyhisselamın uzanıp yerden taş alması ve duvara kaldırması zorlaşınca,[554] İsmail Aleyhisselam, bir taş getirip İbrahim Aleyhisselamın ayağının altına koymuş, o da onun üzerinde dikilerek duvar örme işine devam etmişti.[555]

Kâbe'nin yapısı sona erinceye kadar bu iskele taş, köşelerde dolaştırılmış durmuştu.

İşte, İbrahim Aleyhisselamın üzerinde durduğu bu Taş'a "Makam-ı İbrahim" adı verilmiştir.[556]

Kur'ân-ı Kerîm'de de:

"Şüphesiz ki, âlimler için feyizli ve ayn-ı hidayet olmak üzere konulan ilk Beyt (Mâbed), elbette ki Mekke'de olandır. Orada, apaçık alâmetler, Makam-ı İbrahim vardır..."[557] buyurularak, bu mübarek taş anılmıştır.

İbrahim Aleyhisselamın gerek iskele gibi kullandığı ve gerek üzerine dikilip insanları hacca davet ettiği bu mübarek taşın[558] üzerinde İbrahim Aleyhisselamın iki ayağının izi de bulunmaktadır.[559]

Kâhin kadın, Kureyşîlerin isteklerine karşı:

"Eğer, siz şu ince milli yerin üzerine bir yaygı serer, sonra da onun üzerinde yürür geçerseniz, ben size istediğinizi haber veririm" dedi. Kureyşîler; ince, yumuşak milli yerin üzerine hemen bir yaygı serdiler, sonra da üzerinden

yürüyüp geçtiler.

Kâhin kadın; Peygamberimiz Aleyhisselamın izini görünce:

"Bu iz; Makam'dakine benzerlikte en yakınınızdır!" dedi.

Bundan, yirmi yıl[560] veya yirmi yıla yakın[561], ya da Allah'ın dilediği kadar[562] bir müddet geçtikten sonra, Yüce Allah, Muhammed Aleyhisselamı peygamber olarak gönderdi.[563]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ticaret Hayatına Atılışı

Kureyşliler; öteden beri ticaretle uğraşırlardı.[564]

Ticaretle uğraşmayanların ise, ellerinde hiçbir şeyleri bulunmazdı.[565]

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam; on altı yaşında bulunduğu sırada, amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib'le birlikte, Kureyşlilerin ticaret kervanına katılarak Yemen'e gitti.[566]

Giderken, önlerine gerilen puğur (kızgın) deveyi uysallaştırmak, gelirken de kafilenin önüne düşerek onları sel sularıyla dolup taşan geçitsiz vadiden selametle geçirmek gibi halleri görüldü.[567]

Bu hadiseler, ayrıntılı olarak şöyle anlatılır:

Ticaret kafilesi giderken bir vadiye uğramışlardı ki, erkek, puğur (kızgın) bir deve oradan kimseyi geçirmemekte idi.

Kafile, geri dönmek istedikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam;

"Ben onun hakkından gelirim!" diyerek kafilenin önüne düştü.

Puğur deve Peygamberimiz Aleyhisselamı görünce uysallaştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam kendi devesinden inip onun üzerine bindi. Vadiyi geçtikten sonra, onu salıverdi.

Seferlerinden dönüşlerinde de, su ile dolup taşan bir vadiye rastlamışlar ve duraklamışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam: "Siz, beni takip ediniz!" dedi. Kafile onu takip ederek selametle geçtiler. Sanki, Yüce Allah, oradaki suları kurutmuş, geçit verir hale getirmişti.

Mekke'ye gelip bunları anlattıkları zaman, halk "Bu gencin hal ve şanı büyük olacak!" demeye başladılar.[568]

Peygamberimiz Aleyhisselam; zengin Kureyş kadınlarından Hz. Hatice hesabına, Cüreş pazarına iki kere ticaret seferi yapmış ve her sefer için, kendisine ücret olarak genç ve erkek birer deve verilmiştir.[569]

Cüreş, Yemen'in Mekke tarafına düşen birinci iklimde 65 boylam 17 enlem derecesinde bulunan sancaklarından, büyük ve geniş şehirlerinden idi.[570]

Hz. Hatice; kendisine ait malları Tihâme'deki Hubaşe pazarında da sattırmak üzere Peygamberimiz Aleyhisselamı ücretle tuttu ve Kureyşîlerden tuttuğu başka bir zâtı da Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına kattı.

Hubaşe, Arapların pazar yerlerinden bir yer olup,[571] Yemen'de idi ve Mekke'ye altı günlük bir mesafede idi.

Orada, her yıl Recep ayında,[572] üç gün[573] veya sekiz gün pazar kurulur,[574] alışveriş yapılırdı.[575]

Bu sefer; Peygamberimiz Aleyhisselamın, Hz. Hatice hesabına Hubaşe'ye Meysere ile birlikte yaptığı ilk seferi idi.

Oradan, Tihâme kumaşı satın alıp Mekke'ye getirmişler, Hakîm b. Hizam'a satarak çok güzel bir kazanç sağlamışlardı.[576]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, Hatice'den daha hayırlı patron görmedim. Ben ve arkadaşım, seferden dönüp de, onun yanında, bizim için biriktirilmiş buğday ekmeği, nefis ve turfanda türlü yemişleri hazır bulmadığımız olmamıştır!" diyerek Hz. Hatice'yi övmüştür.[577]

Ebu Talib Amca, bir gün Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Ey kardeşimin oğlu! Ben, malsız bir adamım.

Zamanın, üzerimize çöken sıkıntısı son dereceyi buldu.

Kıtlık ve mücadele yılları, bizde ne sermaye bıraktı, ne de ticaret!

İşte, kavminin ticaret kervanı Şam'a gitmeye hazırlanmış bulunuyor. Hatice binti Huveylid de, bu kervana yükleyeceği mallarla katılacak, mallarının üzerinde de, kavminden bazı adamlar gönderecektir.[578]

Kendisinin, senin gibi güvenilir, temiz ve vefakâr bir insana çok ihtiyacı vardır. İşlerinden ve ticaretinden bir kısmına seni vekil yapması için yanına varıp kendisiyle konuşmuş olsaydık, iyi olurdu.[579]

Yine de, gidip dileğini ona arz edecek olursan, herhalde, hemen kabul eder.[580]

Temizliğin sebebiyle, seni başkasına üstün tutar sanırım.

Gerçi, ben senin Şam taraflarına gitmeni istemiyor ve sana Yahudilerden bir zarar gelmesinden korkuyorum, ama bundan başka bir fikir, bir çare de bulamıyorum” dedi.[581]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Belki de, o (Hz. Hatice), bu hususta bana bir haber salar” dedi.

Ebu Talib Amca:

“Ben, onun senden başkasını vazifelendireceğinden de endişe ediyorum. Sen, işi tedbirli olarak talep ve takip et!” dedi.[582]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Amcacığım! Sen, nasıl istiyorsan öyle yap!” dedi.[583]

Hz. Hatice; şerefli ve çok zengin bir kadındı, ticaretle uğraşırdı. Güvendiği kimselere sermaye verip -aralarında belirleyecekleri şarta göre, zarar ve ziyan sermayeye ait olmak üzere- onlarla ortak olur, elde edilen kazançtan bir kısmını onlara verirdi.[584]

Hz. Hatice; Ebu Talib ile Peygamberimiz Aleyhisselam arasında geçen konuşmayı işittiği zaman;[585] Peygamberimiz Aleyhisselamın son derecede doğruluğunu, eminliğini ve iyi huyluluğunu çok iyi bildiği için,[586] “Ben onun bunu isteyeceğini bilmiyordum!” dedi[587] ve hemen, Peygamberimiz Aleyhisselama haber salıp ticaret kervanını götürenlere veregeldiğinden daha fazla ücret vermek şartıyla ticaret malını Şam’a götürmesini teklif etti.[588]

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Hatice’nin yanına gelince, Hz. Hatice:

“Ben, seni, Şam’a göndereceğim ticaret malları üzerinde göndermek için çağırdım.

Senin doğru sözlü, son derece güvenilir, güzel huylu olduğunu biliyorum.

Sana, kavminden hiçbir kimseye vermediğim ücretin birkaç katını vereceğim!” dedi.[589]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Hatice’nin bu teklifini kabul etti.[590]

Hemen, amcası Ebu Talib’le buluşup, durumu ona anlattı.[591]

Ebu Talib:

“Bu, Allah’ın sana gönderdiği bir rızıktır.[592]

Ey kardeşimin oğlu! Bana erişen habere göre, Hatice filan adamı iki erkek genç deve vermek üzere tutmuş. Biz sana da bu kadar ücret vermesine razı değiliz. Senin için, bu hususta onunla bir konuşsak olmaz mı?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sen nasıl istersen öyle olsun!” dedi.

Bunun üzerine, Ebu Talib, hemen Hz. Hatice’nin yanına gitti:

“Ey Hatice! Sen, Muhammed’i tuttun mu? Haber aldığıma göre, filan zâtı, iki erkek genç deve vermek üzere tutmuşsun.

Biz, Muhammed için, dört erkek ve genç deveden başkasına razı değiliz!” dedi.

Hz. Hatice:

“Sen bunu bize uzak ve düşman olan bir kimse için bile dilemiş olsaydın, yine kabul ederdik. Kaldı ki, bize akraba ve dost olan birisi için dilemiş bulunuyorsun ki, bu nasıl kabul edilmez?” dedi.[593]

Ticaret için Mekke’den Yola Çıkış

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hz. Hatice’nin ticaret malını Şam’a götürüp satmak üzere,[594] kölesi Meysere ile birlikte Mekke’den yola çıktı.[595] Hz. Hatice; Huzeyme b. Hakîmü’s-Sülemî’yi de, yardımcı olmak üzere, yanlarına kattı.[596] Huzeyme, Hz. Hatice’nin akrabasındandı.[597] Her yıl, Hz. Hatice’yi görmeye gelirdi.[598]

Hz. Hatice; kölesi Meysere’ye de, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında, “O’na hiçbir işte itaatsizlik etme! O’nun hiçbir görüşüne de aykırı davranma!” dedi.[599]

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcaları ve amca mevkiinde bulunanları da, Peygamberimiz Aleyhisselamla ilgilenmelerini, kervan halkına tavsiye ettiler.[600]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yolda Yorulan Develeri Hızlandırışı

Hicaz ile Şam arasında Hz. Hatice'nin mal yüklü develerinden ikisi yorulup geride ve ticaret kervanından gittikçe uzakta kalmaya başlamıştı.

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, önde bulunuyordu.

Meysere; hem kendi hayatından, hem bu develerin durumundan korktu.

Koşarak, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip, durumu haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, hemen develerin yanına geldi.

Develerin ayaklarının altını ve kemiklerini eliyle oğuşturduktan sonra, yanlarından ayrıldı.

Develer, koşmaya başladılar ve böğürerek kafilenin önüne geçtiler.

Huzeyme, bunu görünce, Peygamberimiz Aleyhisselamın hal ve şanının büyük olacağını anladı. Hizmetine ve korunmasına çok özen gösterdi.[601]

Rahip Nastura'nın Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Teşhisi

Ticaret kervanı, Şam topraklarından Busra'ya varıp erişti.[602]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Busra çarşısında,[603] rahiplerden bir rahibin manastırının yakınındaki bir ağacın altına indi.[604] Denildiğine göre, altına inilen ağaç, çok yaşlı bir zeytin ağacı idi.[605]

Manastırda oturan rahibin adı Nastur (Nastura) idi.[606] Kendisi, Meysere'yi tanırdı.[607]

Savmaa'sından (manastırından) başını Meysere'ye doğru çıkarıp:[608]

"Ey Meysere![609] Şu ağacın altına inmiş olan zât kimdir?" diye sordu.

Meysere:

"Bu, Kureyşîlerden, Harem halkından bir zâttır!" dedi.

Rahip:

"Şimdiye kadar, bu ağacın altına peygamberden başkası inmemiştir!" dedi.[610]

"Şu saatte inen de, ancak peygamberdir!" demek istedi.[611]

"Kendisinin, gözlerinde biraz kırmızılık var mı?" diye sordu.

Meysere:

"Vardır ve gözlerinden hiç ayrılmaz!" dedi.[612]

Nastura:

“İşte, odur. O, peygamberlerin sonuncusu! Ne olurdu, ben onun peygamber olarak gönderilmesinin emrolunacağı zamana da erişseydim!” dedi.

Meysere; Rahip Nastura’nın bu sözlerini de aklında tuttu.[613]

Denildiğine göre, Hz. Ebu Bekir de Peygamberimiz Aleyhisselamın bu ticaret seferinde bulunmuş ve rahipten işittiği sözlerden çok duygulanmıştı.[614]

Busra Çarşısında Satılacakların Satılıp Satın Alınacakların Satın Alınıp Büyük Bir Kazanç Sağlanması

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke’den getirdiği malları orada, Busra çarşısında sattı ve satın almak istediği malları da oradan satın aldı.[615]

Sattıkları mallardan, o güne kadar hiç kazanamadıkları bir kazanç sağladılar.[616]

Meysere:

“Ey Muhammed! Hatice için kırk yıl ticaret yapsaydık, senin yüzünden elde ettiğimiz şu kazançtan daha fazla bir kazanç sağlayamazdık!” dedi.[617]

Busra Pazarında Bir Yahudinin Peygamberimiz Hakkındaki Teşhisi

Busra pazarında satılan mal üzerinde Peygamberimiz Aleyhisselamla bir Yahudi arasında anlaşmazlık çıkmış ve Peygamberimiz Aleyhisselama “Lât ve Uzzâ’ya yemin et!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben, şimdiye kadar, onlar adına hiç yemin etmemişimdir! Onların yanından da, yüzümü çevirerek geçerim!” deyince, Yahudi:

“Yerinde olan söz, senin söylediğin sözdür!” dedi ve tenhada Meysere’nin yanına varıp:

“Ey Meysere! Bu zât, vallahi peygamberdir! Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki, O, muhakkak âlimlerimizin kitaplarında sıfatlarını buldukları peygamberdir!” dedi.

Meysere, bunu da aklında tuttu.[618]

Busra'dan Mekke'ye Dönüş

Ticaret kervanı, Mekke'ye dönmek üzere, Busra'dan ayrıldı.

Meysere; öğle sıcağının şiddetlendiği sıralarda, devesinin üzerinde giderken, iki meleğin Peygamberimiz Aleyhisselamı güneşten gölgelediklerini gördü.[619]

Bunu da aklında tuttu.[620]

Yüce Allah, Meysere'nin kalbinde, Peygamberimiz Aleyhisselama karşı derin bir sevgi uyandırdı. Artık o, Peygamberimiz Aleyhisselamın kölesi oldu.[621]

Ticaret kervanı, Merru'z-Zahran'da bulunduğu sırada, Meysere:

"Ey Muhammed! Sen, benden önce Hatice'ye git! Senin yüzünden Yüce Allah'ın ona neler yaptığını haber ver de, seni o da anlasın!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, hemen hareket edip öğlenin en sıcak saatlerinde Mekke'ye girdi. O sırada Hz. Hatice, içlerinde Nefise binti Münye'nin de bulunduğu bazı kadın arkadaşlarıyla birlikte konağının üst katında oturuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın, devesinin üzerinde iken iki melek onu güneşten gölgeler bir halde Mekke'ye girdiğini gördü ve bunu kadın arkadaşlarına da gösterdi.

Hepsi de, hayret içinde kaldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Hatice'nin konağına vardı.

Malların satışından ne kadar kazanç sağladıklarını ona haber verdi. Bu haber Hz. Hatice'yi sevindirdi.[622]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Busra'dan Mekke'ye getirdiği malları da Hz. Hatice'ye teslim etti.

Hz. Hatice, onları da satıp iki kat veya bu miktara yakın bir kazanç elde etti.[623]

Meysere'nin Peygamberimiz Hakkındaki Bilgileri Hz. Hatice'ye Aktarışı

Meysere, Rahip Nastura'nın, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında söylediklerini;[624]

Mal satışı sırasında Peygamberimiz Aleyhisselama itimadsızlık gösteren Yahudinin sonunda neler söylediğini;[625]

İki meleğin, Peygamberimiz Aleyhisselamı, güneşin şiddetli sıcağından nasıl gölgelediklerini;

(Gidip gelirken) Gider ve gelirken gördükleri şeyleri;[626]

Yorulan iki deveyi nasıl yürütüp hızlandırdığını;[627]

Eminliğini, temizliğini, uğurluluk ve bereketliliğini,

Kitab Ehli olanların onun hakkında neler söylediklerini;[628]

Kendisiyle yemek yediği zaman doyduğunu ve artan yemeğin ise hiç yenilmemiş gibi olduğunu.. anlattı.[629]

Meysere; Peygamberimiz Aleyhisselamda gördüğü fevkalâde halleri Hz. Hatice'ye anlattığı zaman, kendi kendine:

"Eğer o Yahudinin söylediği doğru ise, geleceği haber verilen O Peygamber, ancak budur!" demişti.[630]

Hz. Hatice'nin Peygamberimiz Aleyhisselama Taze Hurma İkram Edişi

Hz. Hatice; bir tabak üzerinde olgun taze hurma getirtip kız kardeşi Hâle'yi ve Peygamberimiz Aleyhisselamı davet etti.

Tabaktaki hurmadan doyasıya yedikleri halde, ondan hiçbir şey eksilmediği görüldü.[631]

Hz. Hatice'nin Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkında Varaka b. Nevfel ile Konuşması

Hz. Hatice; kölesi Meysere'nin Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında Rahip Nastura'dan işitip anlattığı şeyleri ve iki meleğin onu güneşin sıcaklığından gölgeleyerek koruduğunu görmüş olduğunu Varaka b. Nevfel'e anlattı.

Varaka b. Nevfel; Hz. Hatice'nin amcasının oğlu idi, Hristiyandı. Kendisi, semavî kitapları çok okur, insanların bütün bildikleri şeyleri bilirdi.

Varaka b. Nevfel, Hz. Hatice'ye:

"Ey Hatice! Eğer bu söylediklerin doğru ise, hiç şüphesiz, Muhammed bu ümmetin peygamberi olacaktır! Ben, zaten gelmesi beklenen peygamberin bu ümmetten çıkacağını biliyorum. O'nun geleceği zaman da, tam bu zamandır!" dedi.[632]

Hz. Hatice ve Kadın Arkadaşlarının Vaktiyle Karşılaştıkları Bir Hadise

Rivayete göre, Mekkeli[633] Kureyş[634] kadınları, Recep ayında,[635] bayramda[636] Mescid-i Haram'da[637] toplanarak tören yaparlar,[638] bu bayrama gelip katılmaktan kendilerini hiçbir şey alıkoymazdı.[639] Yine bir gün, Kureyş kadınları Mescid'de,[640] putun yanında[641] toplanmış bulundukları sırada, birden ortaya çıkan bir adam,[642] yanlarına gelip[643] en yüksek sesiyle bağırarak:

"Ey Teymâ kadınları,[644] ey Kureyş kadınları topluluğu! Çok sürmez, aranızda,[645] yakında yurdunuzda Ahmed ismiyle anılan[646] peygamber zuhur edecek,[647] gönderilecektir![648] Sizden hangi kadın ona zevce olabilirse, hemen olsun!" deyince, bütün kadınlar adama taş atmışlar, hakaret etmişler, ağır sözler söylemişlerdi.

Hz. Hatice ise, onun sözüne karşı, başını önüne eğip[649] duymazdan gelmiş,[650] hiçbir itirazda bulunmamış,[651] hatta, bundan ümide bile düşmüştü.[652]

---

2 İbn İshak, İbn Hişam, 1/1-4, İbn Sa'd, 1/55-56, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 3-17, Buhârî, Sahîh, 4/238, İbn Kuteybe, Maârif, s. 51-52, Belâzurî, Ensâb, 1/12-92, Yakubî, 2/118, Taberî, Târîh, 2/191; İbn Abdi Rabbih, 4/249, Mes'ûdî, Mürûc, 2/272, Beyhakî, Delâil, 1/179, İbn Hazm, Cevâmi, s. 2, İbn Abdilberr, 1/25, İbn Asâkir, 1/279, İbn Cevzî, 1/76-77, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/20, Nevevî, 1/21, İbn Kayyım, 1/29, İbn Seyyid, 1/21-22, Zehebî, Târîh, s. 17, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 4; c. 2, ks. 1, s. 323-330, Aynî, 16/301-303, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/123-125, Kastallânî, Mevâhib, 1/18-19.

3 İbn Kuteybe, Maârif, s. 51, Taberî, Târîh, 2/191, İbn Hazm, Cevâmi, s. 2, Beyhakî, Delâil, 1/180, İbn Kayyım, 1/29, İbn Seyyid, 1/22, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 298, Aynî, 16/303, Kastallânî, Mevâhib, 1/19.

4 İbn İshak, İbn Hişam, 1/8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 2, Cemhere, 1/7, İbn Kayyım, 1/29, İbn Seyyid, 1/22, Zehebî, Târîh, s. 17, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 241, 298.

5 İbn Sa'd, 1/57, İbn Asâkir, 1/280, Zehebî, Târîh, s. 17, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/392.

6 Buhârî, Sahîh, 4/270.

7 Yakubî, 1/223.

8 Belâzurî, Ensâb, 1/15, Yakubî, 1/223

9 Yakubî, 1/223, Ebu't-Tayyib, 1/37.

10 İbn İshak, İbn Hişam, 1/96, İbn Sa'd, 1/72, Yakubî, 1/232, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 324

11 Hacc: 78.

12 Bakara: 129, 151.

13 İbn Sa'd, 1/20, Ahmed b. Hanbel, 4/107, Tirmizî, Sünen, 5/583.

14 İbn Sa'd, 1/20, Ahmed b. Hanbel, 4/107, Müslim, 4/1782, Tirmizî, Sünen, 5/583, Beyhakî, Delâil, 1/165, İbn Abdilberr, 1/26, Zehebî, Târîh, s. 22, İbn Kesîr, Bidâye, 2/255-256.
15 Ahmed b. Hanbel, 1/210, Tirmizî, Sünen, 5/584, İbn Abdi Rabbih, 2/173, Beyhakî, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/77-78, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 9/397, İbn Kesîr, Bidâye, 2/256.
16 İbn Sa'd, 1/25, Ahmed b. Hanbel, 2/373, Buhârî, Sahîh, 4/166, Beyhakî, Delâil, 1/175, İbn Cevzî, 1/77, İbn Kesîr, Bidâye, 2/256.
17 Beyhakî, Delâil, 1/174-175, İbn Kesîr, Bidâye, 2/255-256, Suyutî, Câmiu's-sağîr, 1/107, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 11/401.
18 İbn Sa'd, 1/59.
19 İbn Sa'd, 1/59-60, İbn Asâkir, 1/288-291, Kadı Iyaz, 1/11.
20 İbn Haldun, Târîh, 1/115.
21 Mâlik, 2/1004, İbn Sa'd, 1/105, Buhârî, Sahîh, 4/162, Müslim, 4/1828, Tirmizî, Sünen, 4/135, Dârimî, 2/225.
22 İbn Sa'd, 1/105, Ahmed b. Hanbel, 5/405, Müslim, 4/1821.
23 İbn Sa'd, 1/105, Ahmed b. Hanbel, 5/405.
24 Âl-i imrân: 144, Ahzâb: 40, Muhammed: 2, Feth: 29.
25 Sâf: 6.
26 Râgıb, s.131.
27 İbn İshak, İbn Hişam, 2/147-150, Ebu Ubeyd, s. 291-292.
28 Müslim, 4/1936.
29 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Vâkıdî, Megâzî, 2/611, İbn Sa'd, 1/97, Ahmed b. Hanbel, 1/342, 4/325.
30 Ebu Yûsuf, s. 210, Abdurrezzak, 5/337, 338, Ebu Ubeyd, s. 232, Buhârî, Sahîh, 3/181, Müslim, 3/1410, Dârimî, 2/155.
31 Ahmed b. Hanbel, 4/87.
32 Abdurrezzak, 5/338, Ebu Ubeyd, s. 233, Buhârî, Sahîh, 3/181.
33 Ahmed b. Hanbel, 4/87, Taberî, Tefsîr, 26/94.
34 Ebu Yûsuf, s. 210.
35 İbn İshak, İbn Hişam, 3/332, Ebu Yûsuf, s. 210, Vâkıdî, Megâzî, 2/610, Ahmed b. Hanbel, 3/268, Müslim, 3/1411.
36 Ebu Yûsuf, s. 210.
37 Ebu Ubeyd, s. 232, Dârimî, 2/155.
38 Abdurrezzak, 5/375, Buhârî, Sahîh, 3/181.
39 Yakubî, 2/54.
40 İbn Sa'd, 1/58, Buhârî, Sahîh, 1/24, Müslim, 3/1657, Tirmizî, Sünen, 5/69-70.
41 Kastallânî, Mevâhib, 1/236, 239.
42 İbn İshak, İbn Hişam, 1/202, İbn Sa'd, 1/133, Belâzurî, Ensâb, 1/396, İbn Abdilberr, 1/50, İbn Hazm, Cevâmi, s. 38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/377, İbn Kayyım, 1/40, İbn Seyyid, 2/288, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
43 İbn Cevzî, 1/105.
44 Abdurrezzak, 11/44, İbn Sa'd, 1/106-107, Ahmed b. Hanbel, 2/248, Buhârî, Sahîh, 4/163, Tirmizî, Sünen, 5/136, İbn Mâce, 2/123.
45 Ahmed b. Hanbel, 1/95, İbn Cevzî, 1/106.
46 İbn Sa'd, 1/169.
47 İbn Habib, s. 130.
48 İbn Sa'd, 1/169, İbn Habib, s. 130.
49 İbn Sa'd, 1/169.
50 İbn Habib, s. 130.

51 İbn Sa'd, 1/169.
52 Taberî, Tefsîr, 30/300.
53 İbn Sa'd, 1/169.
54 İbn Habib, s. 130, Belâzurî, Ensâb, 1/538.
55 İbn Habib, s. 130.
56 İbn Habib, s. 130, Belâzurî, Ensâb, 1/538.
57 İbn Sa'd, 1/169.
58 İbn İshak, İbn Hişam, 1/167.
59 İbn Sa'd, 1/99, İbn Seyyid, 1/26.
60 İbn Sa'd, 1/99, Belâzurî, Ensâb, 1/92, Taberî, Târîh, 2/130-131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/20, İbn Seyyid, 1/26, İbn Kesîr, Bidâye, 2/263.
61 İbn Sa'd, 1/99, İbn Seyyid, 1/26, İbn Kesîr, Bidâye, 2/263.
62 İbn Sa'd, 1/99, Belâzurî, Ensâb, 1/92, İbn Esîr, Kâmil, 2/10, İbn Kesîr, Bidâye, 2/263, Diyarbekrî, 1/197.
63 İbn İshak, İbn Hişam, 1/167, İbn Sa'd, 1/100, Belâzurî, Ensâb, 1/92, Taberî, Târîh, 2/130, Hâkîm, 2/605, İbn Esîr, Kâmil, 2/10, İbn Seyyid, 1/25, İbn Kesîr, Bidâye, 2/263, Diyarbekrî, 1/187.
64 İbn Sa'd, 1/100, Belâzurî, Ensâb, 1/92, Kastallânî, Mevâhib, 1/27, Diyarbekrî, 1/187.
65 İbn Sa'd, 1/100, Belâzurî, Ensâb, 1/96, Ebu Nuaym, Delâil, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/21, Diyarbekrî, 1/187.
66 Belâzurî, Ensâb, 1/96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/21.
67 İbn İshak, İbn Hişam, 1/167, İbn Sa'd, 1/101, Ahmed b. Hanbel, 4/215, Tirmizî, Sünen, 5/589, Belâzurî, Ensâb, 1/92, Taberî, Târîh, 2/125, Hâkim, 2/603, İbn Abdilberr, 1/30, İbn Cevzî, 1/90, İbn Seyyid, 1/26, Zehebî, Târîh, s. 23, İbn Kesîr, Bidâye, 2/261, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 4.
68 Zehebî, Târîh, s. 25, 26, Kastallânî, Mevâhib, 1/34.
69 Taberî, Târîh, 2/125, Süheylî, 2/90.
70 Süheylî, 2/159, Zehebî, Târîh, s. 27, İbn Kesîr, Bidâye, 2/261, Kastallânî, Mevâhib, 1/34.
71 Mahmud Felekî Paşa'dan naklen Şiblî, Sîretü'n-nebî, 1/189-190.
72 Ezrakî, 2/198.
73 İbn Kesîr, Bidâye, 2/264, Halebî, 1/103.
74 Hâkîm, 3/320.
75 İbn Sa'd, 1/162-163, Hâkîm, 22/601-602, Beyhakî, Delâil, 1/108, İbn Kesîr, Bidâye, 2/267.
76 İbn Sa'd, 1/163.
77 İbn Sa'd, 1/163, Hâkîm, 2/602, Beyhakî, Delâil, 1/108-109. Kastallânî, Mevâhib, 1/34-35.
78 İbn Sa'd, 1/163.
79 İbn Sa'd, 1/163, Hâkîm, 2/602, Beyhakî, Delâil, 1/109, İbn Kesîr, Bidâye, 2/267.
80 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/75, Hâkîm, 3/486, Beyhakî, Delâil, 1/110,
81 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, Beyhakî, Delâil, 1/110.
82 İbn Sa'd, 1/102, Beyhakî, Delâil, 1/113, 136, Zehebî, Târîh, s. 47. İbn Kesîr, Bidâye, 2/264.
83 İbn Sa'd, 1/102, Taberî, Târîh, 2/128, Beyhakî, Delâil, 1/113, Zehebî, Târîh, s. 47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266.
84 İbn Sa'd, 1/102, Ebu Nuaym, Delâil, 1/138, Beyhakî, Delâil, 1/113, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266.
85 Beyhakî, Delâil, 1/113.
86 Süheylî, 2/149, İbn Seyyid, 1/27, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266-267.
87 Sâve, Hemdan ile Kum arasında, eni, boyu altı fersahlıktan fazla olup, "Gemi" diye anılırdı. Gölün suyu çekilince, yerine Sâve şehri kuruldu (Diyarbekrî, 1/200).
88 Semave, Kûfe ile Şam arasında, Kelb arazisinden, taşsız bir çöldür. (Yâkût, 3/245, Diyarbekrî, 1/200).
89 Taberî, Târîh, 2/131-132, İbn Abdi Rabbih, 2/29-30. Ebu Nuaym, Delâil, 1/139-140, Beyhakî, Delâil, 1/126-127, İbn Cevzî, 1/97-100, İbn Arabî, Muhâdarât, 2/66-68, İbn Seyyid, 1/28-29, Zehebî, Târîh, s.

35-39, İbn Kesîr, Bidâye, 2/268-269, Diyarbekrî, 1/200-201.
90 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Taberî, Târîh, 2/125, İbn Esîr, Kâmil, 1/459, İbn Seyyid, 1/29.
91 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, Taberî, Târîh, 2/125, İbn Esîr Kâmil, 1/459, İbn Seyyid, 1/29.
92 İbn Sa'd, 1/103, İbn Cevzî, 1/99.
93 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Taberî, Târîh, 2/125, İbn Esîr, Kâmil, 1/459, İbn Seyyid, 1/29.
94 İbn Sa'd, 1/103, Taberî, Târîh, 2/125, İbn Cevzî, 1/95, 96, İbn Esîr, Kâmil, 1/459, İbn Seyyid, 1/29.
95 Belâzurî, Ensâb, 1/81.
96 İbn İshak, İbn Hişam, 1/168, İbn Sa'd, 1/103, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Taberî, Târîh, 2/126, İbn Cevzî, 1/96, İbn Seyyid, 1/29-30, İbn Kesîr, Bidâye, 2/264.
97 Ebu Nuaym, Delâil, 1/138.
98 Yakubî, 2/9.
99 Diyarbekri, Târih, 1/222, Halebî, 1/143.
100 İbn Sa'd, 1/108, Belâzurî, Ensâb, 1/94, Yakubî, 2/9, Ebu Nuaym, Delâil, 1/113, İbn Abdilberr, 1/25, İbn Cevzî, 1/107, İbn Esîr, Kâmil, 1/459.
101 İbn Sa'd, 1/108-110, Ahmed b. Hanbel, 6/291, Buhârî, Sahîh, 6/125, Müslim, 2/1072, Ebu Dâvud, 2/222, İbn Mâce, 1/624, Yakubî, 2/9, Beyhakî, Sünen, 7/453, İbn Abdilberr, 1/28, İbn Esîr, Kâmil, 1/459.
102 İbn Sa'd, 1/108-109, Belâzurî, Ensâb, 1/95-96, İbn Abdilberr, 1/28, İbn Esîr, Kâmil, 1/459.
103 Beyhakî, Delâil, 1/113, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266, Diyarbekrî, 1/204, Halebî, 1/128.
104 Ebu Nuaym, Delâil, 1/138.
105 Beyhakî, Delâil, 1/113, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266, Diyarbekrî, 1/204, Halebî, 1/128.
106 Süheylî, 2/167, Diyarbekrî, 1/223.
107 Süheylî, 2/167.
108 Diyarbekrî, 2/167
109 Süheylî, 2/167-168.
110 İbn Abdi Rabbih, 4/251.
111 Diyarbekrî, 1/223.
112 Diyarbekrî, 1/223, Zürkânî, 1/141-142.
113 İbn Sa'd, 1/108, Taberî, Târîh, 2/126, İbn Esîr, Kâmil, 1/459, İbn Seyyid, 1/32, İbn Kesîr, Bidâye, 2/272.
114 İbn İshak, İbn Hişam, 1/169-170, İbn Sa'd, 1/110, Belâzurî, Ensâb, 1/91, Taberî, Târîh, 1/22, İbn Esîr, Kâmil, 1/459-460, İbn Kesîr, Bidâye, 2/273.
115 İbn İshak, İbn Hişam, 1/171, Belâzurî, Ensâb, 1/93, Taberî, Târîh, 2/126, İbn Seyyid, 1/33.
116 İbn Sa'd, 1/110, Ebu Nuaym, Delâil, 1/155, İbn Kesîr, Bidâye, 2/273.
117 İbn Sa'd, 1/111, Belâzurî, Ensâb, 1/93, Taberî, Târîh, 2/126, İbn Esîr, Kâmil, 1/460.
118 İbn Sa'd, 1/110, Ebu Nuaym, Delâil, 1/155, Beyhakî, Delâil, 1/133, İbn Seyyid, 1/33, Zehebî, Târîh, s. 46, İbn Kesîr, Bidâye, 2/273.
119 İbn İshak, İbn Hişam, 1/171-172, Belâzurî, Ensâb, 1/93, Taberî, Târîh, 2/126-127, Ebu Nuaym, Delâil, 1/155-156, Beyhakî, Delâil, 1/133, İbn Cevzî, 1/108, İbn Esîr, Kâmil, 1/460, İbn Seyyid, 1/33, Zehebî, Târîh, s. 46, İbn Kesîr, Bidâye, 2/273-274.
120 İbn İshak, İbn Hişam, 1/169, Belâzurî, Ensâb, 1/92, Taberî, Târîh, 2/126.
121 Halebî, 1/147.
122 İbn Sa'd, 1/111.
123 İbn İshak, İbn Hişam, 1/172, Taberî, Târîh, 2/127, Beyhakî, Delâil, 1/133-134, İbn Cevzî, 1/108, İbn Esîr, Kâmil, 1/460, İbn Seyyid, 1/32, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274.
124 Halebî, 1/147.
125 İbn Sa'd, 1/111, Halebî, 1/147.

126 Halebî, 1/147.
127 Kastallânî, Mevâhib, 1/36, Diyarbekrî, 1/223, Halebî, 1/147, Zürkânî, 1/143.
128 İbn Sa'd, 1/111, 113.
129 Peygamberimiz Aleyhisselam, daima sütannesinin memesinden birisini emmekle yetinip diğerini emmekten kaçınır; onu, süt ortağı, sütkardeşi Abdullah'a bırakırdı. (Süheylî, 2/196, İbn Seyyid, 1/34.)
130 İbn İshak, İbn Hişam, 1/172-173, Taberî, Târîh, 2/127, Beyhakî, Delâil, 1/134, İbn Cevzî, 1/108-109, İbn Esîr, Kâmil, 1/461, İbn Seyyid, 1/33, Zehebî, Târîh, s. 46, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274.
131 İbn Sa'd, 1/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/156.
132 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173, Beyhakî, Delâil, 1/134, İbn Cevzî, 1/109, İbn Esîr, Kâmil, 1/461, İbn Seyyid, 1/34, Zehebî, Târîh, s. 46-47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274.
133 İbn Asâkir, 1/287, İbn Cevzî, 1/109, Zehebî, Târîh, s. 47.
134 Maâricü'n-nübüvve'den naklen Diyarbekrî, 1/225, Zürkânî, 1/148.
135 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173, Taberî, Târîh, 2/127, İbn Esîr, Kâmil, 1/461, İbn Seyyid, 1/34.
136 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173, Taberî, Târîh, 2/127, İbn Cevzî, 1/109, İbn Esîr, Kâmil, 1/461, İbn Seyyid, 1/34, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274.
137 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173, Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277, Suyutî, Hasâis, 1/144, Halebî, 1/157.
138 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160.
139 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277, Suyutî, Hasâis, 1/144, Halebî, 1/157.
140 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, Suyutî, Hasâis, 1/144.
141 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, Suyutî, Hasâis, 1/144, Halebî, 1/157.
142 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277, Suyutî, Hasâis, 1/144, Halebî, 1/157.
143 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, Suyutî, Hasâis, 1/144, Halebî, 1/157.
144 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277, Halebî, 1/157.
145 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160.
146 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 2/177, Halebî, 1/157.
147 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160, Halebî, 1/157.
148 Ebu Nuaym, Delâil, 1/160.
149 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173, Taberî, Târîh, 2/127, Beyhakî, Delâil, 1/135, İbn Cevzî, 1/109, İbn Esîr, Kâmil, 1/461, İbn Seyyid, 1/34, Zehebî, Târîh, s. 47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274.
150 İbn Sa'd, 1/112, Ebu Nuaym, Delâil, 1/160.
151 İbn Sa'd, 1/112, Halebî, 1/155-156.
152 İbn Sa'd, 1/113.
153 İbn İshak, İbn Hişam, 1/173-174, Taberî, Târîh, 2/127, Beyhakî, Delâil, 1/135, İbn Cevzî, 1/109-112, İbn Esîr, Kâmil, 1/461-462, İbn Seyyid, 1/34, Zehebî, Târîh, s. 47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/274-275.
154 İbn Sa'd, 1/112, Mes'ûdî, Mürûc, 2/281, Ebu Nuaym, Delâil, 1/161, İbn Cevzî, 1/110, İbn Esîr, Kâmil, 1/462, İbn Seyyid, 1/36, Zehebî, Târîh, s. 47.
155 İbn İshak, İbn Hişam, 1/175-176, Taberî, Târîh, 2/130, Beyhakî, Delâil, 1/135, 145-146, İbn Cevzî, 1/111-112, Kadı Iyaz, 1/132-133, İbn Seyyid, 1/35, İbn Kesîr, Bidâye, 2/275.
156 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, İbn Sa'd, 1/112, Belâzurî, Ensâb, 1/94.
157 İbn Sa'd, 1/112, Belâzurî, Ensâb, 1/94, İbn Abdilberr, 1/29, Süheylî, 2/179, İbn Esîr, Kâmil, 1/462.
158 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, İbn Sa'd, 1/112, Belâzurî, Ensâb, 1/95.
159 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, Belâzurî, Ensâb, 1/95, Halebî, 1/154.
160 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, İbn Sa'd, 1/112.
161 Beyhakî, Delâil, 1/142-143, İbn Cevzî, 1/115-116, İbn Asâkir, 1/377-378.
162 Beyhakî, Delâil, 1/144.

163 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, Halebî, 1/154.
164 Beyhakî, Delâil, 1/144.
165 Diyarbekrî, 1/227.
166 Cahiliye devrinde davet parolası böyle idi. (İbn Cevzî, 1/116).
167 İbn Cevzî, 1/116, Diyarbekrî, 1/227.
168 Beyhakî, Delâil, 1/144, Diyarbekrî, 1/227.
169 Diyarbekrî, 1/227.
170 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Cevzî, 1/116, İbn Asâkir, 1/378-379, Diyarbekrî, 1/227.
171 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Cevzî, 1/166,
172 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Cevzî, 1/116, İbn Asâkir, 1/379, Diyarbekrî, 1/228.
173 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Asâkir, 1/379.
174 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Cevzî, 1/116, Kurtubî, 20/98, Diyarbekrî, 1/228, Halebî, 1/154, Zürkânî, 1/149.
175 Beyhakî, Delâil, 1/144, Diyarbekrî, 1/228, Zürkânî, 1/149.
176 Beyhakî, Delâil, 1/144, İbn Cevzî, 1/116, Kurtubî, 20/98.
177 Beyhakî, Delâil, 1/144, Halebî, 1/154.
178 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, Belâzurî, Ensâb, 1/95, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277.
179 İbn İshak, İbn Hişam, 1/176, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277.
180 Belâzurî, Ensâb, 1/95, Zemahşerî, 4/264-265, Kurtubî, 20/97-98, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277.
181 İbn Sa’d, 1/166.
182 “Busra’nın köşkleri” yerine “Busra’daki develerin boyunlarını” rivayeti de vardır. (İbn Sa’d, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/266)
183 İbn İshak, İbn Hişam, 1/175, Taberî, Târîh, 2/127-128, Beyhakî, Delâil, 1/135, 136, İbn Asâkir, 1/287-288, İbn Esîr, Kâmil, 1/462, İbn Seyyid, 1/34, Zehebî, Târîh, s. 47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/275, Kastallânî, Mevâhib, 1/39, Diyarbekrî, 1/266.
184 Beyhakî, Delâil, 1/145.
185 Beyhakî, Delâil, 1/145, Halebî, 1/154.
186 Ratl veya rıtl, 12 ukıyye’dir, 1 ukıyye de 40 dirhemdir, (Fîruzâbâdî, 3/396).
187 Diyarbekrî, 1/228, Zürkânî, 1/149.
188 Beyhakî, Delâil, 1/145.
189 İbn Sa’d, 1/114, İbn Cevzî, 1/114. Diyarbekrî, 1/228.
190 İbn Sa’d, 1/114.
191 İbn Sa’d, 1/113, Belâzurî, Ensâb, 1/95, İbn Cevzî, 1/114.
192 Belâzurî, Ensâb, 1/95.
193 İbn Sa’d, 1/114, Belâzurî, Ensâb, 1/95, İbn Cevzî, 1/114. Diyarbekrî, 1/228.
194 Belâzurî, Ensâb, 1/95.
195 İbn Sa’d, 1/114, İbn Hacer, İsâbe, 4/28, Suyutî, Hasâis, 1/149.
196 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Seyyid, 1/37, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279.
197 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Sa’d, 1/116, Taberî, Târîh, 2/131, Ebu Nuaym, Delâil, 1/188, İbn Abdilberr, 1/30, İbn Esîr, Kâmil, 1/467, İbn Seyyid, 1/37, Zehebî, Târîh, s. 50.
198 İbn Sa’d, 1/116, Ebu Nuaym, Delâil, 1/163, İbn Cevzî, 1/117, Kastallânî, Mevâhib, 1/47.
199 İbn Esîr, Kâmil, 1/467, Yâkût, 1/79.
200 Yâkût, 1/79, Semhûdî, 3/1119.
201 Belâzurî, Ensâb, 1/94, Yâkût, 1/79.
202 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177-178.
203 İbn İshak, İbn Hişam, 1/145, 1/39, Taberî, Târîh, 2/176, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 337.
204 İbn Sa’d, 1/116, Ebu Nuaym, Delâil, 1/163, İbn Cevzî, 1/117, Kastallânî, Mevâhib, 1/42.

205 İbn Sa'd, 1/116, Ebu Nuaym, Delâil, 1/163, İbn Cevzî, 1/117, Kastallânî, Mevâhib, 1/42, Suyutî, Hasâis, 1/195, Zürkânî, 1/163-164, Diyarbekrî, 1/229.
206 İbn Sa'd, 1/116, İbn Cevzî, 1/117, Kastallânî, Mevâhib, 1/42, Diyarbekrî, 1/229, Zürkânî, 1/164.
207 İbn Sa'd, 1/116, Kastallânî, Mevâhib, 1/42, Diyarbekrî, 1/229, Zürkânî, 1/164.
208 Ebu Nuaym, Delâil, 1/163-164, Suyutî, Hasâis, 1/190, Zürkânî, 1/164.
209 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279, Suyutî, Hasâis, 1/196.
210 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164.
211 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279, Suyutî, Hasâis, 1/196.
212 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, Suyutî, Hasâis, 1/196.
213 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Sa'd, 1/116-119, Belâzurî, Ensâb, 1/94, Taberî, Târîh, 2/131, İbn Esîr, Kâmil, 1/467, İbn Seyyid, 1/37, Zehebî, Târîh, s. 50, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279.
214 Halebî, 1/172.
215 Ebu Nuaym'dan naklen Suyutî, Hasâis, 1/196, Kastallânî, Mevâhib, 1/42-43, Diyarbekri, Târih, 1/229-230, Zürkânî, 1/164-165.
216 İbn İshak, İbn Hişam, 1/177, İbn Sa'd, 1/116, Belâzurî, Ensâb, 1/94, Taberî, Târîh, 2/131, Ebu Nuaym, Delâil, 1/164-165.
217 İbn Sa'd, 1/117, Belâzurî, Ensâb, 1/94, Süheylî, 2/185, İbn Cevzî, 1/117, Yâkût, 1/79, Zehebî, Târîh, s. 50, Semhûdî, 3/1119.
218 Yakubî, 2/10.
219 İbn İshak, İbn Hişam, 1/117, Yakubî, 2/10, Taberî, Târîh, 2/131, Süheylî, 2/184, 185.
220 Süheylî, 2/185, Halebî, 1/172.
221 Yâkût, 1/79, Semhûdî, 3/1118.
222 Semhûdî, 3/1118.
223 İbn Sa'd, 1/116, Ebu Nuaym, Delâil, 1/165.
224 İbn Abdilberr, 1/30, Halebî, 1/172.
225 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, 179, 190, İbn Sa'd, 1/118-119, Yakubî, 2/10, 14, İbn Cevzî, 1/119, 120, Zehebî, Târîh, s. 50, İbn Kesîr, Bidâye, 2/281-282.
226 Zemahşerî, 4/264, Râzî, 32/215, Hâzin, 4/386, İbn Kesir, Tefsîr, 4/523.
227 İbn Sa'd, 8/223.
228 İbn Abdilberr, 4/1794, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/304.
229 İbn Sa'd, 8/223.
230 İbn Abdilberr, 4/1794, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/303, Kastallânî, Mevâhib, 1/47, Diyarbekrî, 2/180.
231 İbn Sa'd, 8/223.
232 İbn Sa'd, 1/116, Süheylî, 2/185, İbn Cevzî, 1/117.
233 İbn Sa'd, 1/116, Müslim, 2/671, Ebu Dâvud, 3/218, Nesâî, 4/90, İbn Mâce, 1/501, Beyhakî, Delâil, 1/189-190.
234 İbn Sa'd, 1/116, İbn Cevzî, 1/118.
235 İbn Sa'd, 1/116, Müslim, 2/671, Ebu Dâvud, 3/218, İbn Mâce, 1/501, Nesâî, 4/90, Beyhakî, Delâil, 1/190.
236 İbn Sa'd, 1/117, Beyhakî, Delâil, 1/189-190, İbn Cevzî, 1/117-118, İbn Kesîr, Bidâye, 2/279.
237 İbn Sa'd, 1/118, Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, İbn Cevzî, 1/119, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Diyarbekrî, 1/239, Zürkânî, 1/188.
238 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164.
239 Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 54.
240 İbn Sa'd, 1/118, Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, İbn Cevzî, 1/119, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282. Diyarbekrî, 1/239, Zürkânî, 1/188.
241 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Yakubî, 2/12, Ebu Nuaym, Delâil, 1/164, İbn Seyyid, 1/37, 38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/281, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/177.

242 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Yakubî, 2/12, Beyhakî, Delâil, 2/22, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/22, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/281, Suyutî, Hasâis, 1/201, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/177, Zürkânî, 1/188-189.
243 Ezrakî, 1/315, İbn Cevzî, 1/120, Zehebî, Târîh, s. 54, Halebî, 1/178.
244 Ezrakî, 1/315, İbn Cevzî, 1/120, Zehebî, Târîh, s. 54, Suyutî, Hasâis, 1/201, Halebî, 1/178.
245 İbn Sa'd, 1/118, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/180.
246 Belâzurî, Ensâb, 1/81, Halebî, 1/180.
247 Belâzurî, Ensâb, 1/81.
248 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, İbn Sa'd, 1/119, Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/22, İbn Abdilberr, 1/34, Zehebî, Târîh, s. 54.
249 İbn Kuteybe, Maârif, s. 278.
250 İbn Abdi Rabbih, 2/23, Mes'ûdî, Mürûc, 2/82-83, Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/9, İbn Cevzî, 1/122, İbn Kesîr, Bidâye, 2/328, 329, Halebî, 1/186.
251 Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/9, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329.
252 Hükümdar Selamı: "En'im sabâhan=Sabahlar hayrolsun! Ebeytellânet=Zât-ı Devletinden, lânet ve nefreti mucib haller sâdır olmasın!" demekten ibaretti. (İbn Kuteybe, Maârif, s. 13, 271, Mes'ûdî, Mürûc, 1/42-43.)
253 İbn Cevzî, 1/122, Halebî, 1/186.
254 İbn Abdi Rabbih, 2/24, Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/9-10, İbn Cevzî, 1/122, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Halebî, 1/186.
255 Ebu Nuaym, Delâil, 1/96, Beyhakî, Delâil, 2/10, İbn Cevzî, 1/122, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Diyarbekrî, 1/240.
256 İbn Abdi Rabbih, 2/24, İbn Cevzî, 1/12.
257 Abdulmuttalib'in annesi Selma Hatun, Hazrecîlerdendi. Hazrecîler ise, Yemen Sebe soyundan idiler. Seyf b. Zî Yezen de, Himyer b. Sebe soyundandı. (Süheylî, 2/88.)
258 İbn Abdi Rabbih, 2/25, Mes'ûdî, Mürûc, 2/84, Ebu Nuaym, Delâil, 1/96, Beyhakî, Delâil, 2/11, İbn Cevzî, 1/122-123, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Halebî, 1/187.
259 İbn Cevzî, 1/123.
260 İbn Abdi Rabbih, 2/25, Mes'ûdî, Mürûc, 2/84, Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/10, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Halebî, 1/186.
261 İbn Cevzî, 1/123.
262 Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/10, İbn Cevzî, 1/122-123, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Diyarbekrî 1/240, Halebî, 1/187.
263 Ebu Nuaym, Delâil, 1/97, Beyhakî, Delâil, 2/10, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329.
264 İbn Cevzî, 1/123.
265 İbn Abdi Rabbih, 2/25, Ebu Nuaym, Delâil, 1/95, Beyhakî, Delâil, 2/10, İbn Cevzî, 1/123, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Diyarbekrî, 2/240, Halebî, 1/186-187.
266 İbn Cevzî, 1/123.
267 Ebu Nuaym, Delâil, 1/95.
268 İbn Abdi Rabbih, 2/25-26, Ebu Nuaym, Delâil, 1/97, Beyhakî, Delâil, 2/11-12, İbn Cevzî, 1/123, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Suyutî, Hasâis, 1/204, Halebî, 1/187.
269 İbn Abdi Rabbih, 2/26, Ebu Nuaym, Delâil, 1/97, Beyhakî, Delâil, 2/10-12, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Suyutî, Hasâis, 1/203, Halebî, 1/187.
270 İbn Abdi Rabbih, 2/26, Ebu Nuaym, Delâil, 1/97, Beyhakî, Delâil, 2/12, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329, Suyutî, Hasâis, 1/203, Diyarbekrî, 1/240, Halebî, 1/186.
271 İbn Abdi Rabbih, 2/26-27, Ebu Nuaym, Delâil, 1/97, 98, Beyhakî, Delâil, 2/11-13, İbn Cevzî, 1/126-127, İbn Kesîr, Bidâye, 2/329-330, Suyutî, Hasâis, 1/203, Diyarbekrî, 1/240-241, Halebî, 1/187-188.
272 Ebu Nuaym, Delâil, 1/97-98, Beyhakî, Delâil, 2/12-13, İbn Cevzî, 1/127, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330,

Suyutî, Hasâis, 1/203, Diyarbekrî, 1/241.
273 İbn Abdi Rabbih, 2/27, Ebu Nuaym, Delâil, 1/98.
274 İbn Abdi Rabbih, 2/27, Ebu Nuaym, Delâil, 1/98-99, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Suyutî, Hasâis, 1/203, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
275 İbn Abdi Rabbih, 2/27-28.
276 Ebu Nuaym, Delâil, 1/98-99, Beyhakî, Delâil, 2/1, İbn Cevzî, 1/128, Suyutî, Hasâis, 1/203-204, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
277 İbn Abdi Rabbih, 2/28.
278 Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Suyutî, Hasâis, 1/204, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
279 İbn Abdi Rabbih, 2/28, Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 64, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
280 Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, İbn Haldun Târîh, c. 2, ks, 1, s. 64, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
281 Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Diyarbekrî, 1/241, Halebî, 1/188.
282 İbn Abdi Rabbih, 2/28, Ebu Nuaym, Delâil, 1/99, Beyhakî, Delâil, 2/13, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 64, Diyarbekrî, 1/341, Halebî, 1/188.
283 Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/14, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Halebî, 1/188.
284 İbn Abdi Rabbih, 2/27, Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/14, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Halebî, 1/188.
285 İbn Abdi Rabbih, 2/27, Ebu Nuaym, 1/98, Halebî, 1/188.
286 Beyhakî, Delâil, 2/14, Halebî, 1/188.
287 Beyhakî, Delâil, 2/14, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Halebî, 1/188.
288 İbn Abdi Rabbih, 2/27, Ebu Nuaym, Delâil, 1/98, Beyhakî, Delâil, 2/14, İbn Cevzî, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 2/330, Diyarbekrî, 1/241.
289 İbn Kuteybe, Maârif, s. 278.
290 Redm: Mekke'de Benî Cumahlara ait mahalledir (Yâkût, 3/40.)
291 Ebu Nuaym, Delâil, 1/165.
292 İbn Sa'd, 1/118, Ebu Nuaym, Delâil, 1/165, İbn Cevzî, 1/120, İbn Asâkir, 1/284, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Suyutî, Hasâis, 1/201, Diyarbekrî, 1/239.
293 Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/178.
294 Ezrakî, 2/30, Halebî, 1/178.
295 Âl-i imrân: 97.
296 Uskuf: Hristiyanların diyanet reisi, papazı, kıssîs'ten yukarı, matran'dan aşağı kişileri demektir. (Fîruzâbâdî, 3/158).
297 Ebu Nuaym, Delâil, 1/165, Suyutî, Hasâis, 1/202, Halebî, 1/180.
298 İbn Seyyid, 1/38, Halebî, 1/180.
299 İbn Sa'd, 1/118, İbn Cevzî, 1/120, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Suyutî, Hasâis, 1/201, Halebî, 1/180.
300 İbn Seyyid, 1/38, Halebî, 1/180.
301 İbn Sa'd, 1/118, İbn Cevzî, 1/120, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Suyutî, Hasâis, 1/201, Halebî, 1/180.
302 İbn Sa'd, 1/118, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Halebî, 1/180.
303 İbn Sa'd, 1/118, İbn Cevzî, 1/120, İbn Seyyid, 1/38, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Suyutî, Hasâis, 1/201, Halebî, 1/180.
304 İbn Seyyid, 1/38.

305 İbn Sa'd, 1/112, Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, Beyhakî, Delâil, 2/20-21, İbn Seyyid, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200.
306 Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/20, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/385, Suyutî, Hasâis, 1/200.
307 İbn Sa'd, 1/112, Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, Beyhakî, Delâil, 2/20, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/385, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
308 Beyhakî, Delâil, 2/21, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
309 İbn Sa'd, 1/113, Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415. Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/21, İbn Seyyid, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
310 Beyhakî, Delâil, 2/21, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
311 İbn Sa'd, 1/113, Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Seyyid, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
312 İbn Sa'd, 1/113, Beyhakî, Delâil, 2/20, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180.
313 Beyhakî, Delâil, 2/20, İbn Seyyid, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 51.
314 İbn Abdilberr, 2/614, Beyhakî, Delâil, 2/21, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/180
315 İbn Sa'd, 1/113, Beyhakî, Delâil, 2/20-21, Suyutî, Hasâis, 1/200.
316 Beyhakî, Delâil, 2/21, İbn Seyyid, 1/38, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/181.
317 İbn Sa'd, 1/113, İbn Seyyid, 2/38, Halebî, 1/181.
318 Beyhakî, Delâil, 2/21.
319 Beyhakî, Delâil, 2/21, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/181.
320 İbn Sa'd, 1/113, Beyhakî, Delâil, 2/21, İbn Seyyid, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 51, Suyutî, Hasâis, 1/200, Halebî, 1/181.
321 İbn Sa'd, 1/113.
322 İbn Abdilberr, 2/614, Zehebî, Târîh, s. 51, Halebî, 1/181.
323 İbn Abdilberr, 2/614, Beyhakî, Delâil, 2/21.
324 İbn Sa'd, 1/113, Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Abdilberr, 2/614, Beyhakî, Delâil, 2/21.
325 Buhârî, Târîh, c. 2, ks. 1, s. 415, İbn Abdilberr, 2/614, Beyhakî, Delâil, 2/21, Zehebî, Târîh, s. 51, Halebî, 1/181.
326 İbn Sa'd, 1/89, Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/15, Süheylî, 2/1014, İbn Cevzî, 1/120, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/111, İbn Seyyid, 1/38, İbn Hacer, İsâbe, 4/303, Suyutî, Hasâis, 1/198, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/181.
327 İbn Sa'd, 1/89, Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/15, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, İbn Hacer, İsâbe, 4/303.
328 İbn Sa'd, 1/89, Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/15, Süheylî, 3/104, İbn Cevzî, 1/120, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/38, İbn Hacer, Base, 4/303, Suyutî, Hasâis, 1/198, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/181.
329 İbn Sa'd, 1/89-90, Belâzurî, Ensâb, 1/82, İbn Seyyid, 1/39, Halebî, 1/181.
330 Süheylî, 3/104.
331 İbn Cevzî, Vefa, 1/120, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Diyarbekrî, 1/239.
332 Beyhakî, Delâil, 2/15, Suyutî, Hasâis, 1/198.
333 Beyhakî, Delâil, 2/15, Süheylî, 3/104, İbn Cevzî, 1/120, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Hacer, 4/303, Suyutî, Hasâis, 1/198, Diyarbekrî, 1/s. 239.
334 İbn Sa'd, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/92, İbn Seyyid, 1/39, Halebî , 1/181.
335 Beyhakî, Delâil, 2/15, Süheylî, 3/104, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/198.
336 İbn Sa'd, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/82, Beyhakî, Delâil, 2/15-16, Süheylî, 3/104-105.
337 İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/198.
338 İbn Sa'd, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/82.

339 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/82-83, Beyhakî, Delâil, 2/15-16, Süheylî, 3/104-105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/198, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/101
340 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, İbn Seyyid, 1/339, Halebî, 1/181.
341 Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/112.
342 Yakubî, 2/12, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/198.
343 Yakubî, 2/12, İbn Cevzî, 1/121.
344 İbn Sa’d, 1/90, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/198, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/181.
345 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, Yakubî, 2/12, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112. İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/198-199, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/182.
346 Süheylî, 3/105, Diyarbekrî, 1/239.
347 Yakubî, 2/12-13, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/198-199.
348 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, İbn Seyyid, 1/39, Halebî, 1/182.
349 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/112.
350 Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
351 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
352 İbn Sa’d, 1/90.
353 İbn Sa’d, 1/90, Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 2/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
354 İbn Sa’d, 1/90,
355 Belâzurî, Ensâb, 1/83.
356 Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/16, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
357 Beyhakî, Delâil, 2/15, 16, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
358 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83.
359 Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/17, Süheylî, 3/105.
360 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, İbn Seyyid, 1/39,
361 Beyhakî, Delâil, 2/18, İbn Cevzî, 1/121.
362 İbn Esîr, 1/112.
363 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/18, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/199 Halebî, 1/182.
364 Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/17, 18, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
365 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, Yakubî, 2/13, Beyhakî, Delâil, 2/17, 18, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/199, Halebî, 1/182.
366 Beyhakî, Delâil, 2/16, 17, Süheylî, 3/105, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, Suyutî, Hasâis, 1/199, Diyarbekrî, 1/239, Halebî, 1/182.
367 Beyhakî, Delâil, 2/16, 17, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112.
368 İbn Sa’d, 1/90, Belâzurî, Ensâb, 1/83, Beyhakî, Delâil, 2/17, 18, İbn Cevzî, 1/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/112, İbn Seyyid, 1/39, Suyutî, Hasâis, 1/199.
369 İbn İshak, İbn Hişam, 1/300.

370 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, Taberî, Târîh, 2/194, Beyhakî, Delâil, 2/22, İbn Esîr, Kâmil, 2/37.
371 İbn Sa'd, 1/119, Belâzurî, Ensâb, 1/84.
372 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, İbn Sa'd, 1/119, Belâzurî, Ensâb, 1/84, Yakubî, 2/13, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, Beyhakî, Delâil, 2/22, Zehebî, Târîh, s. 54.
373 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178-179, İbn Sa'd, 1/118, İbn Cevzî, 1/129, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Halebî, 1/1185
374 İbn Sa'd, 1/118.
375 İbn İshak, İbn Hişam, 1/179-183, Belâzurî, Ensâb, 1/85-86.
376 Yakubî, 2/13.
377 İbn Sa'd, 1/119, Belâzurî, Ensâb, 1/84, İbn Asâkir, 1/285, İbn Cevzî, 1/129, Zehebî, Târîh, s. 54.
378 Halebî, 1/184.
379 Ezrakî, 1/315, İbn Cevzî, 1/130, Zehebî, Târîh, s. 54.
380 İbn Sa'd, 1/119, Belâzurî, Ensâb, 1/84, İbn Cevzî, 1/129, Diyarbekrî, 1/253, Halebî, 1/184.
381 İbn Sa'd, 1/119, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Cevzî, 1/129, Diyarbekrî, 1/253, Halebî, 1/184.
382 Halebî, 1/186.
383 Belâzurî, Ensâb, 1/41, Diyarbekrî, 1/153.
384 Belâzurî, Ensâb, 1/41.
385 Yakubî, 2/11.
386 Şehristânî, 2/240.
387 Belâzurî, Ensâb, 1/84.
388 Yakubî, 2/s. 10-11
389 İbn Sa'd, 1/92, Yakubî, 2/10.
390 İbn İshak, İbn Hişam, 1/155.
391 Ezrakî, 1/113-114.
392 İbn Habib, s. 132, Belâzurî, Ensâb, 1/72, Yakubî, 1/258, Ebu't-Tayyib, 1/152.
393 İbn Habib, s. 237, Halebî, 1/184.
394 A. Zeynî Dahlan, 1/35.
395 Belâzurî, Ensâb, 1/85, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/22, Diyarbekrî, 1/253, Halebî, 1/185.
396 İbn İshak, İbn Hişam, 1/178, İbn Sa'd, 1/119, Belâzurî, Ensâb, 1/84.
397 Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Seyyid, 1/40.
398 İbn Sa'd, 1/168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Seyyid, 1/184.
399 Süheylî, 2/184.
400 Yakubî, 1/14.
401 Halebî, 1/184.
402 Ebu Nuaym Delâil, 1/166.
403 İbn Sa'd, 1/119, İbn Cevzî, 1/130-131, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282.
404 İbn Sa'd, 1/119.
405 İbn Sa'd, 1/119, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282.
406 İbn Sa'd, 1/120, İbn Cevzî, 1/131, Halebî, 1/189.
407 İbn Sa'd, 1/119, İbn Cevzî, 1/131
408 İbn Sa'd, 1/168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Cevzî, 1/131, İbn Seyyid, 1/40, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282, Suyutî, Hasâis, 1/205.
409 İbn Sa'd, 1/119-120, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Cevzî, 1/131, İbn Seyyid, 1/40, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282.
410 İbn Sa'd, 1/120, Ebu Nuaym, Delâil, 1/167, İbn Cevzî, 1/131, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282-283
411 Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Seyyid, 1/40, Halebî, 1/189.
412 İbn Sa'd, 1/168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166-167, İbn Seyyid, 1/40, Suyutî, Hasâis, 1/205, Halebî, 1/189.

413 İbn Sa’d, 1/168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/167, İbn Seyyid, 1/40, 41, Halebî, 1/184.
414 Belâzurî, Ensâb, 1/96.
415 Suyutî, Hasâis, 1/205.
416 İbn Sa’d, 1/168, Belâzurî, Ensâb, 1/96, Ebu Nuaym, Delâil, 1/167, İbn Seyyid, 1/40, Suyutî, Hasâis, 1/205, Halebî, 1/184.
417 İbn Kesîr, Bidâye, 2/283, Suyutî, Hasâis, 1/205, Halebî, 1/189.
418 İbn Sa’d, 1/120,168, Ebu Nuaym, Delâil, 1/167, İbn Cevzî, 1/131, İbn Seyyid, 1/40, İbn Kesîr, Bidâye, 2/283, Suyutî, Hasâis, 1/204-205, Diyarbekrî, 1/254, Halebî, 1/189.
419 Yakubî, 2/14.
420 İbn Sa’d, 1/122.
421 Hâkîm, 3/108.
422 Hâkîm, 3/108, Muhibbü’t-Taberî, 2/202, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 13/636.
423 Yakubî, 2/14.
424 Hâkîm, 3/108, İbn Abdilberr, 4/1891, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/217, Muhibbü’t-Taberî, 2/202.
425 Hâkîm, 3/108, Muhibbü’t-Taberî, 2/202, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 13/635.
426 Hâkîm, 3/108, İbn Abdilberr, 4/1891, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/217, Muhibbü’t-Taberî, 2/202.
427 İbn Abdilberr, 4/1891, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/217, Muhibbü’t-Taberî, 2/202, Heysemî, 9/257, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 13/635-636.
428 Yakubî, 2/14.
429 Hâkîm, 3/108, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 13/636.
430 Heysemî, 9/256-257.
431 İbn Sa’d, 8/222, İbn Hacer, İsâbe, 4/380.
432 İbn İshak, İbn Hişam, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292, Halebî, 1/191.
433 İbn Esîr, Nihaye, 3/330, Fîruzâbâdî, 3/185.
434 Fîruzâbâdî, 3/185.
435 İbn İshak, İbn Hişam, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 2/283, Halebî, 1/191.
436 Ahmed b. Hanbel, 5/139, Ebu Nuaym, Delâil, 1/219-220, Heysemî, 8/222-223, Suyutî, Hasâis, 1/160-161, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/400-401.
437 İbn Sa’d, 1/153, Belâzurî, Ensâb, 1/96, İbn Kuteybe, Maârif, s. 65, İbn Cevzî, 1/131, İbn Kayyım, 1/31.
438 Ebu Nuaym, Delâil, 1/168.
439 Belâzurî, Ensâb, 1/96.
440 Belâzurî, Ensâb, 1/96, Ebu Nuaym, Delâil, 1/168.
441 Ebu Nuaym, Delâil, 1/168.
442 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 2/53, Beyhakî, Delâil, 2/24-25, Diyarbekrî, 1/257.
443 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 2/53, Taberî, Târîh, 2/194, Beyhakî, Delâil, 2/27, İbn Seyyid, 1/40-41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/283, Diyarbekrî, 1/257, Halebî, 1/191-192.
444 Mes’ûdî, Mürûc, 1/75, İbn Hacer, İsâbe, 1/176, Zürkânî, 1/194.
445 Süheylî, 2/220, Diyarbekrî, 1/257, Halebî, 1/193.
446 Mes’ûdî, Mürûc, 1/75.
447 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 2/54-55, İbn Sa’d, 1/153-155, Taberî, Târîh, 2/195, Ebu Nuaym, Delâil, 1/168-169, Beyhakî, Delâil, 2/27, İbn Asâkir, 1/270-272, İbn Cevzî, 1/131-133, İbn Seyyid, 1/41-42, Zehebî, Târîh, s. 58-60, İbn Kesîr, Bidâye, 2/283-284, Suyutî, Hasâis, 1/208-209, Diyarbekrî, 1/257-258, Halebî, 1/193-194.
448 İbn Sa’d, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/195.
449 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 2/55, İbn Sa’d, 1/155, Taberî, Târîh, 2/195, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Cevzî, 1/133, İbn Seyyid, 1/42, Zehebî, Târîh, s. 59, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284, Suyutî, Hasâis, 1/210, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/194.

450 İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169-170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/195.
451 Ebu Nuaym, Delâil, 1/170.
452 Abdurrezzak, 5/318.
453 İbn Sa'd, 1/155.
454 İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/195.
455 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Cevzî, 1/133, İbn Seyyid, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284, İbn Hacer, İsâbe, 1/176, Suyutî, Hasâis, 1/210, Diyarbekrî, 1/258.
456 Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258.
457 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, Suyutî, Hasâis, 1/210.
458 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Suyutî, Hasâis, 1/210.
459 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284, Suyutî, Hasâis, 1/210.
460 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Cevzî, 1/133, İbn Seyyid, 1/42.
461 Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258.
462 Ebu Nuaym, Delâil, 1/170.
463 İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258.
464 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Seyyid, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284, İbn Hacer, İsâbe, 1/176, Suyutî, Hasâis, 1/210, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/195.
465 İbn Sa'd, 1/155, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, İbn Cevzî, 1/133, Diyarbekrî, 1/258.
466 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, İbn Sa'd, 1/155, Taberî, Târîh, 2/195, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Seyyid, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284.
467 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55, İbn Sa'd, 1/155, Taberî, Târîh, 2/195, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Beyhakî, Delâil, 2/29, İbn Asâkir, 1/271, İbn Seyyid, 1/42, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284.
468 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/55-57.
469 A'râf: 157.
470 Bakara: 146.
471 Vâhidî, s. 27, Nesefî, 1/82, Hâzin, 1/94, Beyzâvî, 1/89, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 1/147.
472 Vâhidî, s. 27, Hâzin, 1/94.
473 Zemahşerî, 1/321, Râzî, 4/128, Hâzin, 1/94, Beyzâvî, 1/98, Ebussuud, 1/176.
474 Hâzin, 1/94, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 1/147.
475 Vâhidî, s. 27.
476 Zemahşerî, 1/321, Râzî, 4/128, Nesefî, 1/82, Beyzâvî, 1/89, Ebussuud, 1/176.
477 Vâhidî, s. 27, Hâzin, 1/94, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 1/147.
478 Zemahşerî, 1/321, Râzî, 4/128, Nesefî, 1/82, Beyzâvî, 1/89, Ebussuud, 1/176.
479 Vâhidî, s. 27, Hâzin, 1/94, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 1/147.
480 Zemahşerî, 1/321, Râzî, 4/128, Hâzin, 1/94, Nesefî, 1/82, Beyzâvî, 1/89, Ebussuud, 1/176.
481 Âl-i imrân: 81.
482 Kadı Iyaz, 1/35.
483 Ahzâb: 35.
484 İbn Sa'd, 1/362, Ahmed b. Hanbel, 2/174, Buhârî, Sahîh, 3/21, Beyhakî, Delâil, 2/374-377, Kadı Iyaz, 1/19, İbn Cevzî, 1/37-38, İbn Seyyid, 1/58, Zehebî, Târîh, s. 92-94, İbn Kesîr, Bidâye, 2/325.
485 Dârimî, 1/14-15, İbn Cevzî, 1/38-39, Zehebî, Târîh, s. 94.
486 Feth: 29.
487 Saf: 6
488 İbn İshak, İbn Hişam, 1/248.
489 İbn Cevzî, 1/67.

490 Yuhanna İncili, bab: 14, fıkra: 16; bab: 15, fıkra: 26; bab: 16, fıkra: 7.
491 Rahmetullah, İzhâru'l-hak, Türkçe terceme, 2/262-263.
492 Feth: 29.
493 Markos İncili, bab: 4, fıkra: 26-29.
494 Yuhanna İncili, bab: 1, fıkra: 19-27.
495 Matta İncili, bab: 11, fıkra: 14-15.
496 Matta İncili, bab: 2, fıkra: 1-5,
497 Matta İncili, bab: 11, fıkra: 1-6.
498 Yuhanna İncili, bab: 1, fıkra: 21-25.
499 İbn İshak, İbn Hişam, 2/70, Taberî, Târîh, 2/234, Beyhakî, Delâil, 2/75-76, İbn Esîr, Kâmil, 2/95-96, İbn Seyyid, 1/156, Zehebî, Târîh, s. 290, İbn Kesîr, Bidâye, 2/149.
500 İbn Sa'd, 1/155.
501 İbn İshak, İbn Hişam, 2/165-166, Ebu Nuaym, Delâil, 1/77-78, Beyhakî, Delâil, 2/533, İbn Cevzî, 1/57.
502 Bakara: 89.
503 Müzzemmil: 15.
504 Eski Ahid, Tesniye, bab: 18, fıkra: 18-19.
505 Mâverdî, A'lâmü'n-nübüvve, s. 198.
506 Bakara: 127-129.
507 Bakara: 151.
508 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5.
509 İbn Sa'd, 1/121.
510 İbn Sa'd, 1/121, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169.
511 İbn İshak, İbn Hişam, 1/194, İbn Sa'd, 1/121, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169, Beyhakî, Delâil, 2/28, 30, İbn Kesîr, Bidâye, 2/286-287.
512 Suyutî, Hasâis, 1/221, Diyarbekrî, 1/254, Halebî, 1/204.
513 İbn İshak, İbn Hişam, 1/194-195, Beyhakî, Delâil, 2/30, 31, İbn Kesîr, Bidâye, 2/287, Halebî, 1/299.
514 Buhârî, Sahîh, 1/96, Müslim, 1/268, Beyhakî, Delâil, 2/32.
515 İbn Sa'd, 1/153, Belâzurî, Ensâb, 1/96, İbn Kuteybe, Maârif, s. 65, İbn Cevzî, 1/131, İbn Kayyım, 1/31.
516 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/54, İbn Sa'd, 1/154, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169, Beyhakî, Delâil, 2/35, İbn Cevzî, 1/133, İbn Seyyid, 1/42.
517 İbn Sa'd, 1/158, Ebu Nuaym, Delâil, 1/187, İbn Cevzî, 1/38-39, İbn Seyyid, 1/45, Zehebî, Târîh, s. 80-81, Suyutî, Hasâis, 1/221-222, Halebî, 1/200-201.
518 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/58, Buhârî, Târîh, 1/130. Taberî, Târîh, 2/196. Ebu Nuaym, Delâil, 1/186, Beyhakî, Delâil, 2/33, İbn Seyyid, 1/44, Zehebî, Târîh, s. 79, İbn Kesîr, Bidâye, 2/287, İbn Hacer, Metâlib, 4/178, Suyutî, Hasâis, 1/219.
519 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/58-59, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/186, Beyhakî, Delâil, 2/33-34, İbn Seyyid, 1/44-45, Zehebî, Târîh, s. 79-80, İbn Kesîr, Bidâye, 2/287-288, İbn Hacer, Metâlib, 4/178, Suyutî, Hasâis, 1/289.
520 Ahmed b. Hanbel, 5/362.
521 İbn İshak, İbn Hişam, 1/194, İbn Kesîr, Bidâye, 2/286-287.
522 İbn İshak, İbn Hişam, 1/198, İbn Sa'd, 1/128, Yakubî, 2/17, İbn Cevzî, 1/127, İbn Seyyid, 1/46.
523 İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Seyyid, 1/46.
524 İbn Sa'd, 1/128.
525 Süheylî, 2/72, İbn Kesîr, Bidâye, 2/291.
526 Mes'ûdî, Mürûc, 2/276, Süheylî, 2/72.
527 İbn Cevzî, 1/136.
528 Süheylî, 2/72, İbn Kesîr, Bidâye, 2/291.

529 Mes'ûdî, Mürûc, 2/276.
530 Mes'ûdî, Mürûc, 2/276-277, Süheylî, 2/72, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
531 İbn Sa'd, 1/128, Mes'ûdî, Mürûc, 2/276-277, Süheylî, 2/72, İbn Cevzî, 1/137, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
532 Mes'ûdî, Mürûc, 2/277.
533 İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
534 İbn Sa'd, 1/129, Mes'ûdî, Mürûc, 2/276, Süheylî, 2/77, İbn Cevzî, 1/137, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
535 İbn Sa'd, 1/129, Süheylî, 2/72, İbn Cevzî, 1/137, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Seyyid, 1/47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
536 İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s.3.
537 İbn Sa'd, 1/129, Süheylî, 2/72-73, İbn Cevzî, 1/137-138, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Seyyid, 1/47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.
538 İbn Sa'd, 1/129, Süheylî, 2/73, İbn Cevzî, 1/138, İbn Seyyid, 1/47, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
539 Süheylî, 2/70, İbn Esîr, Nihâye, 3/456, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.
540 İbn Esîr, Nihâye, 3/456, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
541 Süheylî, 2/76.
542 İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
543 İbn Esîr, Nihâye, 3/456.
544 İbn Sa'd, 1/129, Yakubî, 1/18, Süheylî, 2/73, İbn Cevzî, 1/136, İbn Esîr, Nihâye, 3/456, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.
545 Süheylî, 2/73, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
546 Ahmed b. Hanbel, 1/190, İbn Cevzî, 1/138, İbn Esîr, Kâmil, 2/41.
547 İbn Sa'd, 1/129, Süheylî, 2/75, İbn Cevzî, 1/138, İbn Esîr, Nihâye, 3/456, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
548 İbn Sa'd, 1/129, Süheylî, 2/75, İbn Cevzî, 1/138, İbn Esîr, Nihâye, 3/356, İbn Esîr, Kâmil, 2/41, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 3.
549 İbn Mâce, 2/787.
550 Ahmed b. Hanbel, 1/332, İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/78-79, Suyutî, Hasâis, 1/171, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/391.
551 İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/79.
552 Ahmed b. Hanbel, 1/332, İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/79, Suyutî, Hasâis, 1/171, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/391.
553 Bakara: 127.
554 Ezrakî, 1/59, Beyhakî, Delâil, 2/52, Zemahşerî, 1/448.
555 Buhârî, Sahîh, 4/116, Taberî, Tefsîr, 1/536, Beyhakî, Delâil, 2/52.
556 Ezrakî, 1/59, Taberî, Tefsîr, 1/536.
557 Âl-i imrân: 96-97.
558 Ezrakî, 1/67-68.
559 Ezrakî, 1/68, Taberî, Tefsîr, 4/11, Zemahşerî, 1/448, Kurtubî, 7/139, İbn Kesîr, Tefsîr, 1/384.
560 Ahmed b. Hanbel, 1/332, İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/79, Suyutî, Hasâis, 1/171-172, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/391.
561 Ahmed b. Hanbel, 1/332, Suyutî, Hasâis, 1/172.
562 Ahmed b. Hanbel, 1/332, İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/79, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/391.
563 Ahmed b. Hanbel, 1/332, İbn Mâce, 2/787, İbn Seyyid, 1/79, Suyutî, Hasâis, 1/172, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/391.
564 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196.
565 Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/47-48.

566 İbn Cevzî, 1/101, İbn Kesîr, Bidâye, 2/277, Diyarbekrî, 1/260.
567 İbn Kesîr, Bidâye, 2/277.
568 İbn Cevzî, 1/101.
569 Hâkîm, 3/182, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Kesîr, Bidâye, 2/295.
570 Yâkût, 2/126.
571 Abdurrezzak, 5/320, Taberî, Târîh, 2/197, Yâkût, 2/210-211, İbn Seyyid, 1/50.
572 Ezrakî, 1/191, Yâkût, 2/210, Aynî, 10/104.
573 Ezrakî, 1/191, Halebî, 1/221.
574 Zübeyr b. Bekkâr, 1/191, Aynî, 10/104, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
575 Ezrakî, 1/191, Aynî, 10/104, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473, Halebî, 1/221.
576 Zübeyr b. Bekkâr, 1/371, Halebî, 1/221.
577 Abdurrezzak, 5/320, Yâkût, 2/211, İbn Seyyid, 1/50.
578 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/172, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/47-48.
579 Belâzurî, Ensâb, 1/97.
580 İbn Sa'd, 1/129, Ebu Nuaym, Delâil, 1/172, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/47-48.
581 Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
582 İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
583 Belâzurî, Ensâb, 1/97.
584 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
585 İbn Sa'd, 1/129, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
586 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
587 Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
588 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, İbn Sa'd, 1/129, 156, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Esîr, Kâmil, 2/398, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
589 Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
590 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
591 Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
592 İbn Sa'd, 1/130, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
593 İbn Sa'd, 1/130, Diyarbekrî, 1/262.
594 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Kesîr, Bidâye, 2/293.
595 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, İbn Sa'd, 1/130, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48.
596 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/134, Diyarbekrî, 1/262.
597 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/134, İbn Hacer, İsâbe, 1/427, Diyarbekrî, 1/262.
598 İbn Hacer, İsâbe, 1/427.
599 Halebî, 1/216, A. Zeyni Dahlan, Sîre, 1/54.
600 İbn Sa'd, 1/130, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216.
601 Diyarbekrî, 1/262, Halebî, 1/219.
602 İbn Cevzî, 1/143, Diyarbekrî, 1/262.
603 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48.
604 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
605 Halebî, 1/218, A. Zeyni Dahlan, Sîre, 1/54.
606 İbn Sa'd, 1/130, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Abdilberr, 1/35, Süheylî, 2/326, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5.

607 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/216-217.
608 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48, Zehebî, Târîh, 63, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
609 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/217.
610 İbn İshak, İbn Hişam, 1/199, İbn Sa'd, 1/130, 156, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 2/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48. Zehebî, Târîh, s. 63, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
611 Süheylî, 2/236.
612 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/217.
613 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Seyyid, 1/48, Halebî, 1/217.
614 İbn Hacer, İsâbe, 1/177, Kastallânî, Mevâhib, 1/50, Zürkânî, 1/245.
615 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200, İbn Sa'd, 1/156, Taberî, Târîh, 2/196, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, Beyhakî, Delâil, 1/66, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
616 İbn Sa'd, 1/157, Diyarbekrî, 1/263, Halebî, 1/219.
617 Halebî, 1/219.
618 İbn Sa'd, 1/156, Ebu Nuaym, Delâil, 1/173, İbn Cevzî, 1/143, İbn Seyyid, 1/48, Diyarbekrî, 1/263, Halebî, 1/219, Zürkânî, 1/199.
619 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200, İbn Sa'd, 1/130, Taberî, Târîh, 2/196-197, Ebu Nuaym, Delâil, 1/174, Beyhakî, Delâil, 2/67, İbn Cevzî, 1/143, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/48-49, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Diyarbekrî, 1/263, Halebî, 1/220.
620 İbn Sa'd, 1/130, İbn Cevzî, 1/143, Diyarbekrî, 1/263.
621 İbn Sa'd, 1/156, İbn Seyyid, 1/49, Diyarbekrî, 1/263, Halebî, 1/220.
622 İbn Sa'd, 1/156-157, İbn Cevzî, 1/144, İbn Seyyid, 1/49, Diyarbekrî, 1/263, Halebî, 1/220.
623 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200, Taberî, Târîh, 2/197, Beyhakî, Delâil, 2/67, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/80, Zehebî, Târîh, s. 64, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
624 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200, İbn Sa'd, 1/157, Taberî, Târîh, 2/197, İbn Cevzî, 1/144, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Seyyid, 1/498, Zehebî, Târîh, s. 64, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Diyarbekrî, 1/263.
625 İbn Sa'd, 1/157, İbn Cevzî, 1/144, İbn Seyyid, 1/49, Diyarbekrî, 1/263.
626 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200, Taberî, Târîh, 2/197, Beyhakî, Delâil, 2/67, İbn Esîr, Kâmil, 2/39, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294.
627 Halebî, 1/220.
628 Belâzurî, Ensâb, 1/97.
629 İbn Habib, s. 78, Belâzurî, Ensâb, 1/97.
630 Halebî, 1/228, Zürkânî, 1/200.
631 İbn Habib, s. 78.
632 İbn İshak, İbn Hişam, 1/203, İbn Seyyid, 1/51, İbn Kesîr, Bidâye, 2/296.
633 İbn Sa'd, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282.
634 Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/200.
635 İbn Sa'd, 8/15.
636 İbn Sa'd, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Zürkânî, 1/200.
637 Halebî, 1/227.
638 İbn Sa'd, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Zürkânî, 1/200.
639 İbn Sa'd, 8/15.
640 Halebî, 1/227.
641 İbn Sa'd, 8/15.
642 İbn Sa'd, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/200.
643 Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/200.

644 İbn Sa’d, 8/15.
645 Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/200.
646 İbn Sa’d, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282.
647 İbn Sa’d, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/200.
648 İbn Sa’d, 8/15.
649 İbn Sa’d, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282.
650 Zürkânî, 1/200.
651 İbn Sa’d, 8/15, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Zürkânî, 1/200.
652 Halebî, 1/228.

İKİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN HZ. HATİCE İLE EVLENMESİ

Hz. Hatice'nin Kimliği, Üstün Kişiliği ve Peygamberimiz Aleyhisselamla Evlenmek İsteyişi

Hz. Hatice; Cahiliye devrinde Tâhire diye anılırdı.

İki kere evlenmiş ve dul kalmıştı.[653]

Nefise binti Münye (Ümeyye) der ki:

"Hatice binti Huveylid, b. Esed, b. Abduluzza, b. Kusayy; işini bilir ve sıkı tutar, sağlam karakterli ve şerefli bir kadındı.

Yüce Allah; onu, bu meziyetleriyle birlikte, daha da şereflendirmeyi ve hayra erdirmeyi diledi.

Hatice o zaman, Kureyş kadınlarının soy sopça en seçkin ve üstünü, şerefçe en büyüğü, mal bakımından da en zengini idi.

Bunun için, kavminin her erkeği, elinden gelse onunla evlenmeye can atar, onunla evlenebilmek için servetini saçardı.

Muhammed (aleyhisselâm) Hatice'nin Şam ticaretinden döndükten sonra, Hatice kendisiyle evlenmek isteyip istemeyeceğini anlamak maksadıyla yoklama yapmak üzere, beni Muhammed'e (aleyhisselâm) gönderdi.

Ona:

'Ey Muhammed! Seni evlenmekten alıkoyan nedir?' diye sordum.

'Elimde param yok! Ben nasıl evlenebilirim?' dedi.

'Eğer sana evlenme masrafı sağlansa da, sen cemale, mala, şerefe, denkliğe davet olunsan, icabet etmez misin?' diye sordum.

'Kim bu kadın?' dedi.

'Hatice'dir!' dedim.

‘Bu, sence benim için nasıl olabilir?’ dedi.

‘Orası, bana düşen bir vazifedir’ dedim.

‘O halde, ben de senin dediğini yaparım!’ dedi.

Hemen gidip durumu Hatice’ye bildirdim.”[654]

Hz. Hatice, Nefise Hatun aracılığıyla yaptığı yoklama sonucunda Peygamberimiz Aleyhisselamın kendisiyle evlenmeye razı olacağını anlayınca:[655]

“Ey amcamın oğlu! Akrabam olduğun kavminin arasında şerefli, emniyetli, güzel huylu ve doğru sözlü olduğun için seninle evlenmeyi arzu etmiş bulunuyorum.[656] Amcam Amr b. Esed’e gidip beni iste![657] Sen de, şu saatte gel!” diyerek Peygamberimiz Aleyhisselama; nikâhını kıyması için de amcası Amr b. Esed, b. Abduluzza, b. Kusayy’a haber gönderdi.[658]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Hatice’nin evlenme teklifini amcalarına duyurdu.[659]

Ebu Talib, durumu iyice öğrenmek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselamı yanına alıp Hz. Hatice’nin evine vardı.

Hz. Hatice, Ebu Talib’e:

“Ey Ebu Talib! Amcamın yanına var da, kardeşinin oğlu Muhammed b. Abdullah’la benim nikâhımı kıysın” dedi.

Ebu Talib, o zaman Mudar’ların başkanları olan Hâşim oğullarından on kişilik bir toplulukla, Hz. Hatice’nin amcasının yanına vardı.[660]

Gidenler arasında Peygamberimiz Aleyhisselamla bütün amcaları bulunuyordu.[661]

Hz. Hatice’nin amcası Amr b. Esed, o zaman çok yaşlı idi.[662] Esed’in, hayatta olan, ondan başka oğlu kalmamıştı.[663]

Dünürlük ve Nikâh Töreni

Dünürlük ve nikâh töreninde Hz. Hatice’nin amcası Amr b. Esed ile Peygamberimiz Aleyhisselam ve amcaları hazır bulundular.[664]

Amr b. Esed; sakalını sarı yağla yağlayıp taramış, üzerine de Bürd-ü Yemanî diye anılan Yemen işi alacalı kumaştan ağır bir elbise giymişti.[665]

Hz. Hatice’nin koyun etinden yaptırdığı yemekler yenildikten sonra, Hz. Hatice Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Amcan Ebu Talib’e söyle de, şu mecliste beni sana, amcamdan istesin!” dedi.[666]

Ebu Talib hemen ayağa kalkıp şöyle konuştu:

“Hamd olsun Allah’a ki, bizi, İbrahim’in zürriyetinden, İsmail’in neslinden,[667] Maad’in mâdeninden ve Mudar’ın aslından yarattı.

Bize; hac ve ziyaret edilecek bir beyt (Mabed), içinde emniyet ve huzura kavuşulacak bir Harem ihsan etti.

Bizi; Beyt’inin bakıcısı ve Harem’inin yöneticisi kıldı.[668]

Bizi; böylece halkın hâkimi ve başkanı yaptı.[669]

İçinde bulunduğumuz beldemizi, bize bereketli kıldı.[670]

İmdi, kardeşimin oğlu Muhammed b. Abdullah’la Kureyş’ten kim tartılsa,[671] muhakkak bu, soy sopça, akıl ve faziletçe[672] ona üstün tutulur;[673] kendisiyle kim ölçülse, bu, ondan büyük gelir.[674]

Malı az olsa da, mal dediğin nedir ki? Tez geçici bir gölgedir; alınır verilir iğreti bir şeydir![675]

Muhammed’in, Abdulmuttalib ve Hâşim gibi şanlı ataların torunu olduğunu bilirsiniz.[676]

Kendisi şimdi, kızınız[677] Hatice binti Huveylid’le evlenmeyi arzu etmektedir.[678]

Aynı şekilde,[679] Hatice de onunla evlenmeyi istemektedir.[680]

Hatice’ye, kendi malımdan, mehir olarak ne vermemi istersiniz?[681]

Vallahi, bundan sonra onun (yeğenimin) haberi büyük, hal ve şanı ulu olacaktır!” dedi.[682]

Ebu Talib konuşmasını tamamlayınca, Hz. Hatice’nin amcasının oğlu Varaka b. Nevfel kalkıp şöyle konuştu:

“Allah’a hamd olsun ki, bizi de anlattığın gibi yarattı.

Saydığın fazl ve şereflerle de, mümtaz kıldı.

Biz de, Arapların ulu kişisi ve başkanıyız.

Siz de böylesiniz.

Ne Araplar sizin faziletinizi inkâr, ne de insanlardan hiçbiri sizin iftihar ettiğiniz şeyleri, şerefinizi reddeder.

Biz de, sizinle hısımlık kurmayı ve şereflenmeyi arzu ediyoruz.

Ey Kureyş cemaati! Şahit olunuz ki; ben Hatice binti Huveylid'i, dört yüz dinar mehirle Muhammed b. Abdullah'a nikâhladım!" dedi, sustu.

Ebu Talib:

"Ben, Hatice'nin amcasının da konuşmasını istiyorum!" dedi.

Bunun üzerine, Amr b. Esed:

"Ey Kureyş cemaati! Siz şahit olunuz ki; ben de Hatice binti Huveylid'i, Muhammed b. Abdullah'a nikâhladım!" dedi.

Hazır bulunan Kureyş ulular, buna şahit oldular.[683]

Hz. Hatice'ye mehir olarak 12 ukıyye[684] ve 1 neş altın verildiği,[685] 20 genç ve yiğit deve verilmesinin taahhüt edildiği de rivayet edilir.[686]

Sanıldığına göre; develer, Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından mehre ilave edilmiştir.[687]

Bir ukıyye 40 dirhemdir;[688] bir neş de, yarım ukıyye, yani 20 dirhemdir.[689]

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcelerinden çoğunun mehri, on ikişer ukıyye birer neş idi.[690]

Düğün Şenliği ve Velime Cemiyeti

Hz. Hatice; cariyelerine defler çaldırdı, oyunlar oynattı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, evden dışarı çıkacağı sırada, Hz. Hatice:

"Ey Muhammed! Nereye gidiyorsun? Amcan Ebu Talib'e uğra da, senin develerinden bir veya iki deve kessin ve halka yemek yedirsin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, öyle yaptı.

Bu ziyafet, Peygamberimiz Aleyhiselamın verdiği ilk velime ziyafeti idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Hatice ile evlendiği zaman, Ebu Talib son derecede sevindi ve:

"Allah'a hamd olsun ki, bizden bütün sıkıntıları ve üzüntüleri giderdi"

dedi.[691]

Evlenme Tarihi ve Eşlerin Yaşları

Evlenme tarihi; Peygamberimiz Aleyhisselamın Busra dönüşünden 2 ay 24-25 gün sonra olup,[692] o zaman Peygamberimiz Aleyhisselam 25 yaşında,[693] Hz. Hatice ise 40 yaşında idi.[694]

Kutlu Evlenmenin Yapıldığı Ev

Peygamberimiz Aleyhisselamın gerdeğe girdiği ev Hz. Hatice'nin evi olup, Safa ile Merve'nin arasındaki Attarlar Çarşısı'nın arkasında,[695] Adiyy b. Hamraü's-Sakafî'nin evinin arkasında idi.

Eve girilince, kapının sol tarafında[696] bir arşın bir karış çapında bir taş vardı.

Hz. Hatice ve kızları, daima bu evde oturmuşlar, Hz. Hatice bütün çocuklarını bu evde dünyaya getirmiş, kendisi de bu evde vefat etmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medine'ye hicret edinceye kadar da buradan ayrılmamıştı.

Medine'ye hicret ettiği zaman, bu evi, amcası Ebu Talib'in oğlu Akîl zaptetti.

Muaviye b. Ebu Süfyan, halifeliği sırasında bu mübarek evi ondan satın alıp içinde namaz kılınır mescid haline getirmiştir.[697]

Zeyd b. Hârise'nin Köle Olarak Satın Alınıp Azad ve Evlad Edinilişi

Zeyd b. Hârise; sekiz yaşında bir çocukken, Beni Kayn atlıları tarafından yapılan baskında yakalanıp Ukâz panayırında satılırken, onu Hakîm b. Hizam halası Hz. Hatice için dört yüz dirheme satın almıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onu görünce:

"Bu köle benim olsaydı, muhakkak, onu hemen azad ederdim!" demişti. Hz. Hatice:

"Haydi, o senin olsun!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselama bağışlamış, Peygamberimiz Aleyhisselam da onu hemen azad etmişti.

Daha sonra, Peygamberimiz onu evlad edinmişti.[698]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ali'yi Yanına Alıp Büyütüşü

Yüce Allah'ın Hz. Ali'ye olan nimetlerinden ve onun hakkında dilediği iyiliklerden birisi, Kureyşîlerin şiddetli bir kıtlığa ve açlığa uğradığı bir vasatta, Peygamberimiz Aleyhisselamın bakmak üzere onu yanına alarak büyütmesi olmuştur.

Ebu Talib Amca'nın aile efradı kalabalıktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hâşim oğullarının en zengini olan amcası Hz. Abbas'a gidip:

"Ey Abbas! Biliyorsun ki, kardeşin Ebu Talib'in aile efradı çok kalabalıktır. Halk, şu gördüğün kıtlık ve açlık felaketine uğramış, kıvranıp duruyor. Haydi, Ebu Talib'in yanına gidelim de kendisiyle konuşalım. Oğullarından birini ben yanıma alayım, birini de sen yanına al! Onun aile yükünü biraz hafifletelim! Çocuklarından ikisinin yükünü onun üzerinden almamız, yetişir!" dedi.

Hz. Abbas:

"Olur!" dedi.

İkisi birden kalkıp Ebu Talib'in yanına vardılar. Ona:

"Halkın içinde kıvrandığı kıtlık ve açlık sıkıntısı ortadan kalkıncaya kadar, biz senin aile efradından bir kısmını yanımıza alıp geçim yükünü hafifletmek istiyoruz!" dediler. Ebu Talib:

"Akîl'i, Talib'i bana bırakınız da, istediğinizi yapınız!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam Hz. Ali'yi, Hz. Abbas da Hz. Cafer'i yanına aldı.

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselamı peygamber olarak gönderinceye kadar, Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında kaldı.[699]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Hatice'den Doğan Çocukları

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Hz. Hatice'den, iki erkek, dört kız çocuğu doğdu.[700]

Hz. Hatice'den ilk doğan erkek çocuğu, Hz. Kasım'dı ve Peygamberimiz Aleyhisselam, ondan dolayı "Ebu'l-Kasım=Kasım'ın Babası" künyesini taşırdı.[701]

Hz. Kasım yürüdüğü,[702] iki yaşında bulunduğu sırada vefat etti.[703]

Peygamberimiz Aleyhisselamın bütün çocuklarının doğum ebesi, Safiyye binti Abdulmuttalib'in cariyesi Selma Hatun'du.[704]

Selma Hatun, Hz. Fâtıma'nın oğullarının da doğum ebesi idi.[705]

Peygamberimiz Aleyhisselamın, İslâm devrinde Hz. Hatice'den ikinci erkek çocuğu doğup, kendisine Abdullah ismi verilmişti.

Hz. Abdullah, Tayyib ve Tahir diye de anılırdı.[706]

O da vefat ettikten sonra, Kureyş müşriklerinden Âs b. Vâil, Peygamberimiz için:

"Bırakınız onu! O, ebter, nesli devam etmeyecek bir adamdır! Ölünce, anılmaz olur![707] Siz de, artık ondan rahata kavuşursunuz!" dedi.[708]

Bunun üzerine, Yüce Allah, Kevser sûresini indirdi.[709]

Peygamberimiz Aleyhisselamın oğlu Hz. Kasım'dan sonra Hz. Hatice'den ilk doğan kızı, Hz. Zeyneb idi.[710]

Hz. Zeyneb, Peygamberimiz Aleyhisselamın kızlarının en büyüğü idi.[711] Hz. Zeyneb doğduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam otuz yaşında bulunuyordu.[712]

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Hz. Zeyneb'den sonra, kızı Hz. Rukayye (Rukiyye) doğdu.[713] Hz. Rukayye doğduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam otuz üç yaşında idi.[714]

Hz. Rukayye'den sonra, Hz. Ümmü Külsûm doğdu.[715]

Hz. Ümmü Külsûm'den sonra, Hz. Fâtıma doğdu.[716]

Hz. Fâtıma'nın doğumu, Kureyşlilerin Kâbe'yi yeniden yaptıkları yıla rastlar.[717]

Bu da, Peygamberimiz Aleyhisselama Peygamberlik gelmeden beş yıl önce olup,[718] o zaman Peygamberimiz Aleyhisselam otuz beş yaşında bulunuyordu.[719]

Hz. Abbas, bir gün, Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın evine gitmişti.

O sırada, Hz. Fâtıma, Hz. Ali'ye:

"Ben, senden yaşlıyım!" diyordu.

Hz. Abbas:

“Ey Fâtıma! Sen, Kureyşlilerin Kâbe’yi yeniden yaptıkları ve Peygamber Aleyhisselamın da otuz beş yaşında bulunduğu sırada doğdun. Sen de, ey Ali! Bundan yıllarca önce doğmuştun!” dedi.[720]

Kâbe’nin Kureyşliler Tarafından Yeniden Yapılışı

Peygamberimiz Aleyhisselamın atası, büyük peygamberlerden İbrahim Aleyhisselamın oğlu İsmail Aleyhisselamla birlikte yapmış olduğu Kâbe’nin[721] yüksekliği dokuz arşındı.[722]

Ne tavanı vardı, ne de duvarları örülürken çamur kullanılmıştı. Sadece, taşlar, birbiri üzerine dizilmişti.[723]

Peygamberimiz Aleyhisselamın atalarından Kusayy, Kâbe’nin duvarlarını yeniden ördüğü gibi; onu, devm ağacının tahtaları ve kabukları soyulmuş kuru hurma dallarıyla da, tavanlatmıştı.[724]

Kureyşîler Kâbe’yi yeniden yapmadan önce de, Kâbe, taşlarla, çamursuz olarak, taşlar üst üste dizilmek suretiyle yapılmış bulunuyordu.[725]

Bir kadının Kâbe Hareminde buhurdanlıkta öd ağacı yaktığı sırada buhurdanlıktan sıçrayan bir kıvılcımdan, Kâbe’nin kat kat olan örtüsü tutuşup tamamen yanmış,[726] bu yüzden, duvarlar da her taraftan gevşeyip çatlamış bulunuyordu.[727]

Mekkelilerce Arim selleri diye anılan ve ard arda gelen sellerden çok daha büyük,[728] iki dağ arasını dolduran,[729] Mekke’nin yukarı tarafından gelen[730] bir sel de Kâbe’nin içerisine girerek duvarları büsbütün çatlatmış,[731] Kâbe yıkılacak diye,[732] Kureyşîleri son derece korkutmuştu.[733]

Kâbe’deki kuyunun içinde saklanagelirken[734] çalınan[735] birtakım zinet eşyasıyla, altından yapılmış, üzeri incili ve cevherli geyik heykelleri,[736] Huzaa kabilesinden Müleyh b. Amr oğullarının azadlı kölesi Düveyk’in yanında bulunup, ceza olarak kendisinin eli kesilmişti.

Bunun için, Kureyşîler; Kâbe’nin duvarlarını onarıp sağlamlaştırmak ve üzerine de tavan çatmak istiyorlar,[737] fakat, onu yıkmaya kalkarlarsa[738] azaba

uğrayabileceklerinden de[739] korkuyorlar,[740] Kâbe'nin işini aralarında istişare ediyorlar,[741] kararsızlık içinde bulunuyorlardı.[742]

Cidde Sahilinde Parçalanan Gemi Enkazının Kâbe İçin Satın Alınışı

Ficar kavgasından on beş yıl sonra,[743] Peygamberimiz Aleyhisselama vahiy ve peygamberlik gelmeden beş yıl önce,[744] kendilerinin otuz beş yaşında bulunduğu sırada;[745] Rum tüccarlarından birinin,[746] yapı ustası[747] ve marangoz olan[748] Bakom'un[749] gemisini,[750] çıkan şiddetli bir rüzgâr,[751] o zaman Mekke'nin Cidde tarafından iskelesi olan Şuaybe'ye doğru sürüklemiş,[752] gemi orada karaya çarparak parçalanmıştı.[753]

Geminin yükü, ak, yumuşak düz taş ile, kereste ve demir gibi inşaat malzemeleri idi.[754]

Bunları, Rum kralı, Habeşe[755]; Farsların yıktıkları,[756] yeniden yapılacak kilise için, Mimar Bakom'la birlikte,[757] Mısır'dan, Kulzum denizi yolu ile göndermişti.[758]

Rum tüccarı, Kureyşîlere adam salıp, İbrahim Aleyhisselamın Beyt'ini yapmaları için gereken usta, marangoz ve keresteyi sağlamakta kendilerine yardımcı olacağını bildirmişti.[759]

Kureyşîler geminin parçalandığını işitince,[760] Velid b. Mugîre ve Kureyş'ten bazı kişiler,[761] hayvanlarına binip,[762] parçalanan geminin yanına gittiler,[763] tahtalarını satın aldılar.[764]

Kendileriyle birlikte Mekke'ye gelmesi için, Bakom'la konuştular.[765]

Gemi tayfalarının da, Mekke'ye girip, yanlarında bulunan metalarını onda bir vergi ödemeksizin satabileceklerini bildirdiler.

Halbuki, Araplardan, Rumların memleketlerine giren tüccarlardan onda bir vergi alındığı gibi; Rum tüccarlarından Mekke'ye girenlerden de onda bir vergi alınırdı.[766]

Bakom, Kureyşîlerle birlikte Mekke'ye geldi.[767]

Kureyşîler, satın alıp getirdikleri gemi tahtalarıyla Kâbe'yi tavanlatmak için hazırlandılar.

Mekke'de Kıbti (Mısırlı) bir marangoz da bulunuyordu.[768]

Kureyşîler:

"Rabbimizin Beyt'ini, şu geminin enkazıyla yeniden yapsak!" dediler.[769]

Kâbe'yi yıkıp yeniden yapmak hususunda görüş birliğine vardılar.[770]

Bu hususta yardımlaştılar ve bağışlarda bulundular.[771]

Kâbe Duvarlarının Yıkım ve Yapım İşlerinin Kur'a ile Bölüşülmesi

Kureyşliler; Kâbe'nin duvarlarının yıkım ve yapım işinde de ihtilafa düştüler.

Velid b. Mugîre, bu hususta kura çekilmesini tavsiye etti ve böyle yapıldı.[772]

Kureyşliler; kabileleri dört gruba ayırdıktan sonra, Hübel putunun yanında, aralarında kura çektiler.[773]

1) Abdi Menaf ve Zühre oğullarına, Kâbe'nin cephe ve kapı tarafı,

2) Abduddar, Esed ve Adiyy oğullarına, Kâbe'nin Şam cephesi (Hatîm ve Hicr tarafı),

3) Teym ve Mahzum oğullarına, Kâbe'nin Yemen cephesi,

4) Sehm, Cumah ve Âmir oğullarına, Kâbe'nin Yemen cephesiyle Hacerü'l-Esved köşesi arası düştü.[774]

Her kabile; Kâbe'nin kendilerine düşen yerleri için taş toplamaya ve taşımaya başladılar.[775]

Erkekler ikişer ikişer olup taş, kadınlar da sıva taşıdılar.[776]

Kâbe'nin Üzerinde Güneşlenen Korkunç Yılan ve Âkıbeti

Kâbe'nin içinde bulunan ve Kâbe'ye yapılan bağışlar içine konulagelen kuyuya, bir müddetten beri, bir yılan gelip yerleşmişti.[777]

Çok kara, karnı ak,[778] başı oğlak başı gibi olan[779] bu büyük ve korkunç[780] yılan, her gün çıkıp Kâbe duvarının üzerinde güneşlenir; Kâbe'ye hiç kimseyi yaklaştırmazdı.

Bir kimse ona yaklaşacağı zaman hemen kuyruğunun yanından başını kaldırır, ağzını açar, korkunç sesler çıkarmaya başlardı.

Bunun için, Kureyşîler ona yaklaşmaktan ürperirler, korkarlardı.

Bu yılan, yine her gün yaptığı gibi, Kâbe'nin duvarları üzerinde güneşleniyordu.[781]

Kureyşîler, Makam-ı İbrahim'in yanında toplanarak:

"Ey Allah! Eğer Beyt'inin yıkılıp yeniden yapılmasına razı isen, onu tamamlattır ve şu yılan uğraşısını da üzerimizden kaldır![782]

Ey Rabbimiz! Biz, Senin Beyt'ini şereflendirmek ve süslemek istiyoruz.

Sen, razı isen bunu yaptır.

Razı değilsen, Sen, istediğini yap!" diyerek dua ettiler.

O sırada, gökten bir çığlık işittiler.[783]

Yüce Allah tarafından;[784] sırtı kara, karnı ak, ayakları sarı, kartaldan daha büyük[785] bir kuşun salındığı görüldü.[786]

Bu kuş, birden yılanın üzerine inerek, başına batırdığı tırnaklarıyla onu hemen kapıp havalandı!

Yılanı, kuyruğu sallana sallana Küçük Ecyad'a,[787] Hacun'a doğru[788] götürdü.[789] Hacun'a bıraktı.

Yer, onu yuttu.[790]

Bunun üzerine, Kureyşliler:

"Yapmak istediğimiz işten Allah'ın razı olduğunu ümit ediyoruz.

Yanımızda, yardımından yararlanacağımız bir iş adamı da var, elimizde kereste de var!

Yüce Allah, yılan belâsını da başımızdan def etti!" dediler.

Kureyşliler; Kâbe'nin kendilerine düşen taraflarını yıkıp yeniden yapmaya karar verdikleri zaman, Ebu Vehb b. Amr, b. Âiz, b. İmran, b. Mahzum kalktı, Kâbe duvarının üzerindeki taşlardan birine elini uzatıp almasıyla taşın elinden sıçrayıp duvardaki eski yerine dönmesi bir oldu!

Ebu Vehb:

"Ey Kureyş cemaati! Kâbe'nin yapısına, kazancınızın temiz ve helal olmayanını sokmayınız!

Ona, ne fâhişe başlığı, ne faiz parası, ne de herhangi bir kimseden haksız olarak alınmış olan para sokulmasın!” dedi.[791]

Kureyşliler, Kâbe’yi yıkmaktan çok korkmakta ve çekinmekte idiler.[792]

Velid b. Mugîre, Kureyşlilere:

“Sizin Kâbe’yi yıkmaktaki gayeniz nedir? İyilik mi, yoksa kötülük müdür?” diye sordu.

“Elbette, iyiliktir!” dediler.[793]

Velid b. Mugîre:

“Ey kavmim! Siz, Kâbe’yi yıkmakla onu ıslah etmek istiyor değil misiniz?” diye sordu.

“Evet! Islah etmek istiyoruz!” dediler.[794]

Bunun üzerine, Velid b. Mugîre:

“Yüce Allah, ıslah edicileri helâk etmez![795]

Fakat, siz, Rabbinizin Beyt’inin onarımına, mallarınızın temiz ve helal olanından başkasını sokmayınız!

Ona, faizden, kumardan, fâhişe başlığından elde edilen parayı sokmayınız!

Beytullah’ı, mallarınızın kötü olanından uzak tutunuz!

Çünkü Allah, malın temiz ve helal olanından başkasını kabul etmez!” dedi.[796]

Kureyşliler, yapılan tavsiyenin gereğini yerine getirdiler.[797]

“O halde, yıkmak için onun üzerine kim çıkacak?[798] Onu yıkmaya, ilk önce kim başlayacak?” dediler.[799]

Velid b. Mugîre:

“Onun üzerine ben çıkacak, onu ben yıkacağım![800]

Sizin, onu yıkmaya ilk başlayanınız ben olacağım![801]

Ben, çok yaşlanmış bir kimseyim. Eğer başıma bir iş gelirse, varsın gelsin. Zaten ecelim yaklaşmış bulunuyor!” dedi.[802]

Eline bir külünk alarak[803] Beytullah’ın üzerine çıktı ve bir taşı yıkarken ayağının altındaki taş şiddetle deprenince,[804] Velid b. Mugîre:

“Ey Allah! Biz, Senin dininden çıkmış, sapmış değiliz![805] Bizim ıslah

etmekten,[806] hayırdan[807] başka gayemiz yoktur!" diyerek,[808] Kâbe'nin iki rüknü arasındaki kısmından[809] elindeki külünkle taş taş kaldırıp akşama kadar yıkma işine devam etti.[810]

Halk, o gece, yıkma işine girişmeyip beklediler.[811]

"Akşam olunca, azap inmesinden korkarız!" dediler.

Akşamleyin, Velid b. Mugîre'ye bir azap gelmediğini gördüler.[812]

O geceyi de beklediler ve:

"Bakalım, Velid'in başına bir felâket gelirse biz Kâbe'den hiçbir taş yıkmayız ve yıktıklarımızı da iade eder, eski haline getiririz.

Eğer onun başına bir felaket gelmezse, yaptığımız işten Allah'ın razı olduğunu anlarız ve hemen yıkmaya girişiriz!" dediler.[813]

Kureyş halkı, ertesi günü, sabahleyin Velid b. Mugîre'nin sapasağlam kalkıp işine başladığını gördükleri zaman, kendileri de kendilerine ayrılmış olan duvarları, onunla birlikte yıkmaya koyuldular.

İbrahim Aleyhisselamın, İsmail Aleyhisselamla birlikte Kâbe'yi yaparken attığı temele ulaşıncaya kadar, duvarları yıktılar.

Temelde; yeşil, birbirleriyle kaynaşmış, deve sırtı gibi taşlarla karşılaştılar[814] ki, her biri, otuz kişinin bile kaldıramayacağı kadar ağır ve iri idi.[815]

Yıkım işine katılan Kureyşlilerden birisi[816] elindeki külünkün ucunu iki taştan birisini ayırmak için aralarına sokup zorladığı zaman, taş kımıldamış, Mekke sarsılmaya başlamıştı!

Bunun üzerine, yıkım işine orada son verdiler.[817]

Taş kımıldatılınca, altından, gözleri kamaştıracak derecede bir şimşeğin çaktığı da rivayet edilir.[818]

Kureyşîler:

"Sakın, bu taşı kımıldatmayınız ve hizasını da bozmayınız!" dediler.[819]

Kımıldatılan taşın, Âdem Aleyhisselam zamanında Kâbe'nin melekler tarafından atılmış bulunan temelinin taşı olduğu ve İbrahim Aleyhisselamın da Kâbe'nin temel ve duvarlarını bunun üzerinden yükselttiği rivayet edilir.[820]

Kâbe Yıkılırken Bulunan Taşlar ve Üzerindeki Yazılar

Kureyşliler Kâbe'yi yapmak üzere yıktıkları zaman, üzerleri yazılı bazı taşlar bulmuşlardı.[821]

İbn İshak'ın rivayetine göre; taşlardan, Rükün'de bulunanın üzerindeki Süryanice yazıda ne denildiğini, Yahudilerden birisi gelip onu okuyuncaya kadar, anlayamadılar.[822]

Yemen'den gelen Yahudi âlimine, doğru okuyup kendilerine doğrusunu söylemesi için yemin ettirdiler.

Yahudî âliminin bildirdiğine göre,[823] yazıda şöyle deniliyordu:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Onu, göklerle yeri yarattığım, Güneş'e ve Ay'a şekil verdiğim gün yarattım!

Onu, masum yedi melek ile de, kuşattım.

Mekke'nin iki dağı[824] ortadan kalkmadıkça, o da ortadan kalkmayacaktır!

Bekke (Mekke) ahalisine, su ve süt bereketli kılınmıştır."[825]

Rivayete göre, Hicr'e gömülmüş bulunan bir taşın üzerinde de:

"Bu belde ahalisi için, suya ve süte bereket ihsan edilmiştir. Mekke'nin iki dağı ortadan kalkmadıkça, bu bereket de kalkmayacaktır!" diye yazılı idi.[826]

Ezrakî'nin rivayetine göre, Beytullah olan Kâbe yıkıldığı ve İbrahim Aleyhisselamın temeline ulaşıldığı zaman bulunan taşın üzerindeki yazı, çağırılan Yemenli bir adamla bir rahibe okutturuldu.

Yazıda şöyle deniliyordu:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Göklerle yeri, Güneş'le Ay'ı yarattığım gün ve şu iki dağı meydana getirdiğim gün, onu Harem ve dokunulmaz kıldım ve masum yedi melek ile de, kuşattım."[827]

İbn İshak'ın rivayetine göre, Makam-ı İbrahim'de bulunan taşın üzerindeki yazıda da şöyle deniliyordu:

"Mekke! Haram ve dokunulmaz şehir!

Ona rızık üç yoldan gelir.

Mekke'nin haram ve dokunulmazlığı, oralının ilkinden başkasına hıll ve helal kılınmamıştır!"[828]

Ma'mer b. Raşid'in (vefatı: 153 Hicrî) el-Câmi'inde imam Zührî'den (vefatı: 124 Hicrî) rivayetine göre de:

Kureyşliler, Kâbe'yi yıkıp yeniden yaptıkları sırada, Makam-ı İbrahim'de, üç yüzü olan ve her yüzünde yazı bulunan bir taş buldular.

Taşın birinci yüzündeki yazıda:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi Allah'ım! Güneş'le Ay'ı yapıp çattığım gün, onu da yapıp çattım ve masum yedi melekle de, kuşattım. Onun ahalisi için, eti ve sütü bereketli kıldım."

Taşın ikinci yüzündeki yazıda:

"Ben, Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Rahm'i yarattım.

O, Benim ismimden ayrılmıştır.

Kim onu birleştirirse, ben de onu birleştiririm!

Kim onu koparırsa, ben de onu koparırım!"

Taşın, üçüncü yüzündeki yazıda da:

"Ben Bekke (Mekke)'nin Sahibi olan Allah'ım!

Hayrı ve şerri yarattım.

İki eli hayırda olana ne mutlu!

Vay iki eli şerde olan kimseye!" deniliyordu.[829]

Kâbe'nin Kuyusunda Bulunan Madenî Levhalardaki Yazılar

Kureyşliler; Kâbe'yi yıkıp yeniden yaptıkları sırada, Kâbe'nin içindeki kuyuda da, deve kuşu yumurtası büyüklüğünde iki adet sarı maden bulmuşlardı.

Onlardan birisinin üzerinde:

"Bu, Allah'ın Haram ve dokunulmaz Beyt'idir!

Allah, onun ahalisini ibadetle rızıklandırmıştır.

Orası, oralının ilkinden başkasına hıll ve helal kılınmamıştır!"

İkinci madenin üzerinde de:

"Arap kabilesinden filan oğullarının Allah için hac yaptıklarının beratıdır!" diye yazılı idi.[830]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'nin Haramiyet ve Dokunulmazlığı Hakkındaki Açıklaması

Peygamberimiz Aleyhisselam; Mekke'yi fethinin ikinci gününde irad ettiği hutbesinde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki Allah, göklerle yeri, Güneş'le Ay'ı yarattığı gün, Mekke'yi de haram ve dokunulmaz kılmıştır.[831]

Burası, Allah'ın haram ve dokunulmaz kıldığı bir bölgedir.[832]

Kıyamet gününe kadar da, haram ve dokunulmaz olarak kalacaktır.[833]

Mekke'yi haram ve dokunulmaz kılan Allah'tır.

Onu, insanlar haram ve dokunulmaz kılmamışlardır.[834]

Allah'a ve âhiret gününe inanan kimseye, Mekke Hareminde kan dökmek, ağaç kesmek, helal olmaz![835]

Mekke'de kan dökmek benden önce hiçbir kimse için helal olmadığı gibi, benden sonra da hiçbir kimse için helal olmayacaktır!

Bana da, ancak gündüzün belli bir saatinde helal kılınmıştır[836] ki, bu da Mekkelilerin ilahî gazabı hak etmiş olmalarından ileri gelmiştir.[837]

Şüphe yok ki, Fil'i Mekke'ye girmekten alıkoyan, tutan Allah'tır.

Mekkeliler üzerine, Resûlullah ile mü'minler de, ancak bir kez salınmışlardır.[838]

İyi biliniz ki: Şu saatte Mekke benim için bile haramdır.[839]

Mekke'nin bugünkü haramlığı, dünkü haramlığı haline dönmüştür."[840]

Kâbe'nin Planında Kısaltma ve Daraltma Yapılışının Sebebi

Kureyşîler, Beytullah'ı yıkıp yeniden yapacakları zaman; toplanan bağışlarla sağlanan yapı malzemesinin yetersizliği yüzünden, Beytullah'ın Hicr tarafındaki eski temelini dışarıda bırakıp duvarı biraz içeriden çekmek suretiyle, kısaltmak ve daraltmak zorunda kaldılar.[841]

Kâbe'nin eski temeline göre: Şam tarafından dışarıda bırakılan ve Kâbe'ye dahil bulunan Hicr kısmının[842] eni altı arşın,[843] veya altı arşın bir karış,[844] ya da yedi arşın[845] veya yedi arşına yakın olup;[846] Kureyşliler inşaattan artacak malzemelerle eski temel üzerinden çektirecekleri yarım daire duvarla, hem burasının Kâbe'ye dahil bulunduğunu belirlemek, hem de tavanın bu duvarın

dışından yapılmasını sağlamak istediler.[847]

Kâbe'nin kapısı, İbrahim Aleyhisselamla Cürhüm ve Amalikalar devrinden beri, yer seviyesinde idi.[848]

Kureyşliler; Beytullah'ı yeniden yapmaya kalktıkları zaman,[849] Ebu Huzeyfe b. Mugîre:

"Ey kavmim![850] Kâbe'nin kapısını yerden yüksek yapınız![851] Zeminini de toprakla doldurunuz.[852] İçine, ne sel suları girebilsin,[853] ne de merdivensiz çıkılabilsin!

Ona, ancak sizin istediğiniz kimse girsin! İstemediğiniz kimse girmek isterse, aşağı itiveriniz!" dedi, öyle yaptılar.[854]

Bunun için, Kureyşliler Kâbe'nin kapısını dört arşın bir karış yüksekten koydular.

Kâbe'nin içinden zeminini de bu yüksekliğe kadar, toprakla doldurdular.[855]

Hz. Âişe der ki:

"Ben, Beytullah'ın içine girip orada namaz kılmayı arzu ederdim.

Resûlullah Aleyhisselam, elimden tutup beni Hicr'e koydu ve:

'Beytullah'a girmek istediğin zaman, Hicr'de namaz kıl!

Muhakkak ki, orası Beytullah'tan bir parçadır.

Fakat, senin kavmin Kâbe'yi yaptıkları zaman, kısalttılar da orayı Beytullah'tan çıkardılar' buyurdu.[856]

'Yâ Rasûlallah! Sen onu İbrahim'in temelleri üzerine çevirsen ya?' dedim.[857]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Eğer kavmin Cahiliye devrinden ve küfürden yeni kurtulmuş olmasaydı, Kâbe'nin birikmiş malını Allah için harcar da, kapısını yerden yapar, Hicr'de bırakılmış olan kısmını ona katardım.[858]

Kâbe'ye, doğu ve batı tarafından da, yer seviyesinde iki kapı koyardım.[859]

Oradan girerler, şuradan çıkarlardı' buyurdu.[860]

'Kavminin, Kâbe kapısını ne için yükseğe kaldırdığını da bilir misin?' diye sordu.[861] 'Hayır! Bilmiyorum!' dedim.[862]

'Bunu, kavmin istediklerini içeri almak, istemediklerine engel olmak için

yaptılar.[863]

Güya, Kâbe'nin şerefini gözetmek üzere, dilediklerinden başka kimse oraya girmesin diye, merdivenini yükselttiler.

Kâbe'ye girmesini istemedikleri bir kimseyi, merdivenden çıkmakta serbest bırakırlar, kapıya kadar çıkıp tam içeri gireceği sırada ise merdivenden aşağı itiverirlerdi de, adamcağız düşer giderdi!' buyurdu."[864]

Amr b. Hüzelî de, bu husustaki müşahedelerini şöyle anlatır:

"Ben, Kureyşlilerin Cahiliye devrinde Beytullah'ı, Pazartesi ve Perşembe günleri açtığını gördüm.

Kâbe'nin kapıcıları, kapısının önüne otururlardı.

Kâbe'ye girmesini istemedikleri bir kimse merdivenden yukarı doğru çıkınca, onu hemen itip aşağı düşürürlerdi.

Bazan, düşürülen adamın sakatlandığı, öldüğü de olurdu."[865]

Kâbe Duvarlarının Örülüşü ve Hacerü'l-Esved Üzerinde Çıkan Anlaşmazlığın Peygamberimiz Aleyhisselam Tarafından Giderilişi

Kureyşliler; Kâbe'nin duvarlarını bir sıra taş, bir sıra da ahşap bağlama kirişleriyle örerek yükselttiler.[866]

Ahşap bağlama kirişleri, altlı üstlü taş sıralarının aralarına konulmakta idi.[867]

Duvarlar örülüp Hacerü'l-Esved'in konulacağı yere ulaşıldığı zaman, Kureyş kabileleri arasında anlaşmazlık çıktı.[868]

Her kabile:

"Onu yerine koymaya biz daha lâyıkız!"[869]

"Onu yerine koymayı biz üzerimize alacağız!" dedi.[870]

Kureyşlilerden bir kabile:

"Onu yerine biz koyacağız!" dediği zaman, başka bir kabile:

"Hayır! Onu yerine biz koyacağız!" diyerek direndi.[871]

Her kabile, onu tek başlarına kaldırıp yerine koymak istediler.[872]

Söz çoğaldı.

İş kıskançlığa ve ihtirasa dönüştü.

Aralarında sert tartışma ve çekişmeler başladı.

Abdi Menaf ve Zühre oğulları:

“Hacerü’l-Esved’in yeri, yapımı, bize düşen duvarın içindedir!” dedi.

Teym ve Mahzum kabileleri de:

“O, bize düşmüş olan duvardadır!” dedi.

Diğer kabileler ise:

“Rükn, üzerinde kura çektiğimiz hususlardan değildir!” dediler.[873]

Sonunda, her biri bir tarafa dağıldılar.

Abduddar oğulları, ortaya içi kanla dolu bir çanak getirdiler ve Adiyy b. Ka’b oğullarıyla birlikte, ölünceye kadar çarpışmak üzere anlaşma yaptılar ve çarpışmaya hazırlandılar.

Andlarını sağlamlaştırmak için de, ellerini o kanla dolu çanağın içine soktular!

Bundan dolayı, onlara “Kan yalayıcı” adı takıldı.

Kureyşliler, bu iş üzerinde dört veya beş gece durdular.

O zaman, Kureyşlilerin en yaşlısı olan[874] Ebu Ümeyye b. Mugîre, b. Abdullah, b. Ömer, b. Mahzum:

“Ey kavmim! Biz ancak iyilik istiyoruz, kötülük istemiyoruz.

Siz bu hususta birbirinize karşı kıskançlık yarışına girmeyiniz.

Çünkü, siz anlaşmazlığa düştüğünüz zaman, işleriniz dağılır da sizdekine sizden başkaları göz dikerler!” dedi.[875]

Bunun üzerine, Kureyşliler Mescid-i Haram’da toplanarak aralarında konuştular, birbirlerine karşı insafa geldiler.[876]

Ebu Ümeyye b. Mugîre:

“Ey Kureyş cemaati! Aranızda anlaşamadığınız bu işte, Mescid’in şu kapısından ilk girecek olanı, aranızda hakem yapınız! Aranızdakini, o halletsin!”[877] diyerek Mescid-i Haram’ın Beni Şeybe kapısına işaret etti.[878]

Kureyşliler:

“Razıyız ve onun vereceği hükme boyun eğeceğiz!” dediler.[879]

O sırada, üzerinde siyah, beyaz çizgili A’râb işi ince ihramı bulunduğu halde,[880] Mescid-i Haram’ın Benî Şeybe kapısından[881] içeriye ilk giren, Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam oldu!

Kureyşliler, onu görür görmez:

"İşte, el-Emîn! Razıyız ona!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam yanlarına varınca da; Hacerü'l-Esved'i yerine koymak hususunda aralarında çıkan anlaşmazlığın halli için kendisini hakem yaptıklarını, vereceği hükmü kabul edeceklerini bildirdiler.[882]

Kureyşliler; Peygamberimiz Aleyhisselama, daha vahiy ve peygamberlik gelmeden önce, el-Emîn adını takmışlardı.[883]

Çünkü; Peygamberimiz Aleyhisselam daha gençlik çağında iken, yiğitlik ve insanlık bakımından kavminin en üstünü, ahlâk güzelliği bakımından en seçkini, soyluluk bakımından en şereflisi idi.

Konuya komşuya karşı insanların en iyi davrananı, sâkinlik ve yumuşak huylulukta en ulusu idi.

Doğru sözlülük ve güvenilirlikte insanların en başta geleni, insanları alçaltan kötülüklerden de en uzak bulunanı idi.

Yüce Allah, her iyiliği, her üstün meziyeti onda toplamıştı.

Bunun için, kavmi arasında en çok el-Emîn diye anılırdı.[884]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kureyşlilere:

"Haydi, bana bir örtü getiriniz!" buyurdu.

Hacerü'l-Esved'i eliyle tutup, getirilen örtünün içine koydu.[885]

"Beytullahın dört duvarını yıkıp üzerlerine almış bulunan dört kabile topluluğundan birer adam gelsin!" buyurdu.[886]

1) Utbe b. Rebia,

2) Ebu Zem'a,

3) Ebu Huzeyfe Velid b. Mugîre,

4) Kays b. Adiyy veya Âs b. Vâil geldiler.[887]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sizden her biriniz kabilesi adına, örtünün birer ucundan tutsun ve sonra da, hep birden onu yukarı doğru kaldırınız!" buyurdu.[888]

Abdi Menaf oğulları adına, Utbe b. Rebia örtünün bir ucunu;

Kabilesi adına Ebu Zem'a örtünün ikinci ucunu;

Kabilesi adına Ebu Huzeyfe Velid b. Mugîre örtünün üçüncü ucunu;

Kabilesi adına Kays b. Adiyy veya Âs b. Vâil örtünün dördüncü ucunu tuttu.[889] Hep birden kaldırdılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hacerü'l-Esved'i, konulacağı yerin hizasına gelince örtünün içinden alıp, kendi eliyle yerine yerleştirdi.[890]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hacerü'l-Esved'i Kâbe duvarındaki yerine koyduğu ve onu sıkılaştırıp sağlamlaştırmak gerektiği zaman, Necidli bir adam[891] gidip bir taş getirmiş,[892] Peygamberimiz Aleyhisselama uzatmıştı.[893]

Hz. Abbas:

"Hayır!" dedi ve onu uzaklaştırdı, Kendisinin getirdiği taşı uzattı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Hacerü'l-Esved'i onunla sağlamlaştırdı.

Necidli adam, kendisinin uzaklaştırıldığına kızdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, ona:

"Bizden olmayan kişi, Beytullah'ı bizimle birlikte yapamaz!" buyurdu.[894]

Bunun üzerine, Necidli:

"Şaşılır o kavmin haline ki, kendileri şeref, akıl ve servet sahibi oldukları halde, yaşça en küçüklerini, servetçe en fakirlerini en şerefli işlerinin başına geçirdiler, kendilerine reis yaptılar!

Olanca üstünlüklerine rağmen, ona sanki hizmetçi oldular!

Fakat, vallahi o onlara galip gelecek,[895] hâkim olacak,[896] onların topluluklarını dağıtacak,[897] rızıklarını aralarında bölüştürecektir![898]

Siz, yaşça en küçüğünüze, malca en fakirinize güvendiniz ve şu en şerefli işinize onu vekil ettiniz!?[899]

Bundan sonra, onun hal ve şanı yücelecek, haberi pek büyük olacaktır!" dedi.[900]

Sanıldığına göre, Necidli adam,[901] insan suretine girmiş[902] şeytandı.[903]

Kâbe Yüksekliğinin On Sekiz Arşına Çıkarılışı

Hacerü'l-Esved Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından yerine yerleştirildikten sonra, üzerine duvar örüldü.[904]

Kâbe'nin tavanına kadar ahşap bağlama kiriş sıraları on beş, taş sıraları da on

altı oldu.[905]

Kureyşîler; Kâbe'nin, kendilerinden önce dokuz arşın olan yüksekliğine dokuz arşın daha eklediler.[906]

Böylece, Kâbe'nin yerden tavana kadar yüksekliği on sekiz arşını buldu.[907]

Kâbe'nin Tavanlanışı

Kâbe'nin duvarları, bir sıra taş, bir sıra ahşap bağlama kirişleriyle örülüp tavan seviyesine yükseltildiği zaman, Rum marangoz Bakom, Kureyşlilere:

"Kâbe'nin tavanının kubbeli mi, yoksa düz mü olmasını istersiniz?" diye sordu.

Kureyşliler:

"Hayır![908] Rabbimizin Beytinin tavanını,[909] düz olarak yap" dediler.[910]

Böylece, Kâbe'nin tavanını düz yaptılar.[911]

Kâbe'nin son ahşap sırası üzerine on beş hezen (kiriş) attılar ve tavanı onun üzerine koydular.[912]

Kâbe'nin içinden de, iki sıra halinde[913] altı direk diktiler.[914]

Kâbe'nin Şam tarafındaki duvarından Yemen tarafındaki duvarına kadar, her sırada üç direk bulunuyordu.[915]

Kâbe'nin Damına Oluk ve İçeride Dam Merdiveni Yapılışı

Kâbe'nin damına, dam suyunu Hicr mahalline akıtacak biçimde bir oluk;[916] Kâbe'nin içinden, damına çıkmak için de Şam köşesinden ahşap bir merdiven yaptılar.

Kâbe'nin Duvar ve Direklerinin Yaldızlanışı, Direklerin Çizilen Resimlerle Süslenişi

Kâbe'nin tavanını, içindeki direklerini ve duvarlarını yaldızladılar.

Direklerin üzerlerine, peygamberler ve meleklerle ağaç resimleri çizdiler.[917]

Kapıya doğru olan direkte Hz. Meryem'le kucağında İsa Aleyhisselamın resmi, öteki direklerde de peygamberlerin, meleklerin, oklarla fal çeken ihtiyar bir adam şeklinde İbrahim Aleyhisselamın resmi, bir koç veya bir koç başı ile ağaç

resimleri çizilmişti.[918]

İbrahim Aleyhisselam gibi, İsmail Aleyhisselam da, eliyle fal oku çeker bir şekilde tasvir edilmişti.[919]

İsmail Aleyhisselamdan sonra, oğullarından Kusayy'a ve ötekilerine ait olmak üzere, renk renk boyalarla altmışa yakın suret çizilmiş olduğu gibi, suretlerin her birinin karşısında da kendilerinin ibadetlerinin şekli ve işlerinden en çok anılanı, çizgilerle belirtilmeye çalışılmıştı.[920]

Kâbe'ye Kapı Takılışı, Kâbe Mallarının Depoya Konuluşu ve Kâbe'ye Yemen Bürüdünden Örtü Örtülüşü

Kureyşliler; Kâbe'ye kilitlenir, açılır bir kapı da taktılar.[921]

Kâbe yıkılacağı zaman, Ebu Talha'ya emaneten bırakmış oldukları malları ve zinet eşyasını getirtip Kâbe'nin deposuna yerleştirdiler.

İsmail Aleyhisselamın yerine kurban edilmiş olan koçun iki boynuzunu deponun üzerine astılar.

Hübel putunu da, Kâbe'nin içindeki eski yerine, Kâbe deposunun üzerine diktiler.

Kâbe'ye, Yemen bürüdünden bir örtü de örttüler.[922]

---

653 İbn Sa'd, 8/14-15, İbn Abdilberr, 4/1917, Süheylî, 2/246, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/78-79.
654 İbn Sa'd, 1/131, İbn Cevzî, 1/144, İbn Seyyid, 1/49-50, İbn Hacer, İsâbe, 4/282, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/223-224, Zürkânî, 1/200.
655 Zürkânî, 1/200.
656 İbn İshak, İbn Hişam, 1/200-201, Taberî, Târîh, 2/197, Beyhakî, Delâil, 2/67, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Seyyid, 1/49, Zehebî, Târîh, s. 64-65, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Halebî, 1/225.
657 İbn Habib, s. 78, Belâzurî, Ensâb, 1/97.
658 İbn Sa'd, 1/131, Belâzurî, Ensâb, 1/98, İbn Cevzî, 1/145, İbn Seyyid, 1/50.
659 İbn İshak, İbn Hişam, 1/201, Taberî, Târîh, 2/197, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/80, İbn Seyyid, 1/49, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Halebî, 1/223.
660 Halebî, 1/226.
661 Belâzurî, Ensâb, 1/98, İbn Esîr, Kâmil, 2/40.
662 İbn Sa'd, 1/132, İbn Habib, s. 78, Belâzurî, Ensâb, 1/97.
663 İbn Sa'd, 1/132. İbn Habib, s. 78.
664 Belâzurî, Ensâb, 1/98, Yakubî, 2/30.
665 Yakubî, 2/20.
666 İbn Habib, s. 79, Belâzurî, Ensâb, 1/97
667 Yakubî, 2/20, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.

668 İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2 s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
669 Yakubî, 2/20, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
670 Yakubî, 2/20.
671 Yakubî, 2/20, Süheylî, 2/238, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
672 Süheylî, 2/238.
673 Yakubî, 2/20, Süheylî, 2/238, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, İbn Haldûn, Târîh, c.2 , ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226.
674 Yakubî, 2/20.
675 Yakubî, 2/20, Süheylî, 2/238, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5. Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
676 İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
677 Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/201.
678 Yakubî, 2/20, Süheylî, 2/238, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/202.
679 Süheylî, 2/238, Halebî, 1/226.
680 Yakubî, 2/20, Süheylî, 2/238.
681 Yakubî, 2/20, İbn Cevzî, 1/145.
682 Yakubî, 2/20, İbn Cevzî, 1/145, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5, Kastallânî, Mevâhib, 1/50, 51, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/226, Zürkânî, 1/202.
683 Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/202.
684 İbn Habib, s. 79, Diyarbekrî, 1/265.
685 Belâzurî, Ensâb, 1/97, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Halebî, 1/226
686 İbn İshak, İbn Hişam, 1/201, Zehebî, Târîh, s. 65, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Diyarbekrî, 1/265, Halebî, 1/225.
687 Halebî, 1/226.
688 Belâzurî, Ensâb, 1/97, Hâkîm, 2/177, İbn Esîr, Nihâye, 5/56, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Halebî, 1/226.
689 İbn Esîr, Nihâye, 5/56, Fîruzâbâdî, 2/301.
690 Ahmed b. Hanbel, 6/94, İbn Mâce, 1/607, Dârimî, 2/65, İbn Esîr, Nihâye, 5/56.
691 Diyarbekrî, 1/265, Halebî, 1/227, Zürkânî, 1/201.
692 Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, İbn Abdilberr, 1/35, Kastallânî, Mevâhib, 1/50, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/228.
693 İbn İshak, İbn Hişam, 1/198, İbn Sa'd, 1/132, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Yakubî, 2/20, Taberî, Târîh, 2/196, İbn Abdilberr, 4/1818, İbn Cevzî, 1/145, İbn Seyyid, 1/50, İbn Kesîr, Bidâye, 2/295.
694 İbn Sa'd, 1/132, Belâzurî, Ensâb, 1/98, Taberî, Târîh, 2/196, İbn Abdilberr, 4/1818, İbn Cevzî, 1/145, İbn Seyyid, 1/50, Kastallânî, Mevâhib, 1/50, Diyarbekrî, 1/264, Halebî, 1/229.
695 Mâverdî, Ahkâmu's-Sultâniye, s. 176.
696 Taberî, Târîh, 2/197.
697 Ezrakî, 2/199, Taberî, Târîh, 2/197-198.
698 İbn İshak, İbn Hişam, 1/264-265, İbn Sa'd, 3/40-42, Belâzurî, Ensâb, 1/467, 469, 476, İbn Kuteybe, Maârif, s. 63, İbn Abdilberr, 2/543-545, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/281-283, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Siyer, 1/162-163, İbn Hacer, İsâbe, 1/563-564, Halebî, 1/438.
699 İbn İshak, İbn Hişam, 1/262-263, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Abdilberr, 1/37, 38, İbn Seyyid, 1/92-93, Zehebî, Târîh, s. 136, Halebî, 1/432, Zürkânî, 1/241.
700 Abdurrezzak, 5/321, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 21, Belâzurî, Ensâb, 1/396-405, Hâkîm, 3/182, İbn Abdilberr, 1/500, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Seyyid, 2/288-289, İbn Kesîr, Bidâye, 2/294, Heysemî,

9/217.
701 İbn İshak, İbn Hişam, 1/202, İbn Sa'd, 1/133, Belâzurî, Ensâb, 1/396, İbn Abdilberr, 1/50, 4/1819, İbn Cevzî, 1/105, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, 4/277, İbn Seyyid, 2/288.
702 Belâzurî, Ensâb, 1/396, İbn Kuteybe, Maârif, s. 61, İbn Abdilberr, 4/1819, Süheylî, 2/243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/81, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/277, Halebî, 3/391.
703 İbn Sa'd, 1/133, Belâzurî, Ensâb, 1/396, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/277, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/273, Halebî, 3/391.
704 İbn Sa'd, 1/133, İbn Cevzî, 2/655-656, İbn Seyyid, 2/289, İbn Hacer, İsâbe, 4/334, Zürkânî, 3/195.
705 İbn Abdilberr, 4/1862, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/147.
706 İbn Sa'd, 1/133, İbn Abdilberr, 1/50, 4/1818-1819, İbn Cevzî, 2/655, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Seyyid, 2/288.
707 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/252-253, Vâhidî, s. 307, Hâzin, 4/417, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/559.
708 Vâhidî, s. 307.
709 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/252-253, Vâhidî, s. 307, Hâzin, 4/417, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/559.
710 İbn Sa'd, 1/133, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 21, Belâzurî, Ensâb, 1/397, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/81, İbn Kayyım, 1/40, İbn Seyyid, 2/288, İbn Hacer, İsâbe, 4/312, Kastallânî, Mevâhib, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/273, Zürkânî, 1/195.
711 İbn Sa'd, 8/80, İbn Abdilberr, 4/1853, İbn Hazm, Cevâmi, s. 39.
712 İbn Abdilberr, 4/1853, İbn Seyyid, 2/289, İbn Hacer, İsâbe, 4/312, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/273, Zürkânî, 1/195.
713 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, İbn Sa'd, 1/133, Belâzurî, Ensâb, 1/401, İbn Abdilberr, 4/1893, İbn Hazm, Cevâmi, s. 39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Kayyım, 1/40, İbn Seyyid, 2/289, İbn Hacer, İsâbe, 4/377, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/274, Halebî, 3/391.
714 İbn Abdilberr, 4/1839, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/274, Zürkânî, 3/197.
715 İbn İshak, İbn Hişam, 1/202, İbn Sa'd, 8/16, Belâzurî, Ensâb, 1/401, İbn Abdilberr, 4/1893, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Kayyım, 2/40, İbn Seyyid, Ensâb, 2/289, İbn Hacer, 4/377, Kastallânî, Mevâhib, 1/255, Diyarbekrî, 1/275, Halebî, 3/391.
716 İbn İshak, İbn Hişam, 1/202, İbn Sa'd, 8/16, Belâzurî, Ensâb, 1/42, İbn Abdilberr, 4/1893, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Kayyım, 1/40, İbn Seyyid, 2/289, İbn Hacer, 4/377.
717 İbn Sa'd, 8/19, Diyarbekrî, 1/277.
718 İbn Sa'd, 8/19, İbn Cevzî, 2/656, Diyarbekrî, 1/277.
719 İbn Sa'd, 8/26, İbn Hacer, İsâbe, 4/377.
720 İbn Sa'd, 8/26, İbn Hacer, İsâbe, 4/379-380.
721 Bakara: 127.
722 Ezrakî, 1/64.
723 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Ezrakî, 1/66.
724 Yakubî, 1/240, Mâverdî, Ahkâmu's-sultâniye, s. 160, Diyarbekrî, 1/111.
725 Abdurrezzak, 5/112, Ezrakî, 1/157, Beyhakî, Delâil, 2/54, Süheylî, 2/264, Zehebî, Târîh, s. 69, 75, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/182-183.
726 Abdurrezzak, 5/318-319, Ezrakî, 1/158-160, Beyhakî, Delâil, 2/57, Zehebî, Târîh, s. 68, İbn Kesîr, Bidâye, 2/300, Diyarbekrî, 1/112, Halebî, 1/229.
727 Ezrakî, 1/160, Diyarbekrî, 1/112, Halebî, 1/229.
728 Ezrakî, 1/160.
729 Belâzurî, Ensâb, 1/90.
730 İbn Sa'd, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/58.
731 İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Halebî, 1/229.
732 İbn Sa'd, 1/145.
733 İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160.

734 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/198.
735 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, İbn Sa'd, 1/145.
736 İbn Sa'd, 1/145, Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, İbn Esîr, Kâmil, 2/42.
737 İbn İshak, İbn Hişam, 1/204-205, Taberî, Târîh, 2/198-200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/300-301.
738 İbn İshak, İbn Hişam, 1/206, Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/160, İbn Kesîr, Bidâye, 2/300-301.
739 Ezrakî, 1/160.
740 İbn İshak, İbn Hişam, 1/204, Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/160, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
741 Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/160.
742 Ezrakî, 1/160.
743 Beyhakî, Delâil, 2/62, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5.
744 Abdurrezzak, 5/103, Zehebî, Târîh, s. 77, İbn Kesîr, Bidâye, 2/300.
745 İbn İshak, İbn Hişam, 1/204, İbn Sa'd, 1/145, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Taberî, Târîh, 2/198, Beyhakî, Delâil, 2/2, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, Zehebî, Târîh, s. 66, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
746 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Abdurrezzak, 5/98, Taberî, Târîh, 2/200.
747 İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
748 Ezrakî, 1/160, Taberî, Târîh, 2/200, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
749 İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
750 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/200.
751 İbn Sa'd, 1/145, Süheylî, 2/277, Halebî, 1/233.
752 İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Süheylî, 2/277, Yâkût, 3/351, Diyarbekrî, 1/112.
753 İbn İshak, İbn Hişam, 1/250, Abdurrezzak, 5/98, İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Taberî, Târîh, 2/200, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 1/183, Diyarbekrî, 1/112.
754 İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Halebî, 1/233.
755 Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Halebî, 1/233.
756 İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Halebî, 1/233.
757 Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Halebî, 1/233.
758 Mes'ûdî, Mürûc, 2/278.
759 Abdurrezzak, 5/98.
760 Ezrakî, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
761 İbn Sa'd, 1/145, Diyarbekrî, 1/114, Halebî, 1/233.
762 Ezrakî, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
763 Abdurrezzak, 5/102, İbn Sa'd, 1/1, 45, Ezrakî, 1/157, 160, Beyhakî, Delâil, 2/54.
764 Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69.
765 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Abdurrezzak, 5/102, İbn Sa'd, 1/145. Ezrakî, 1/157, 160, Taberî, Târîh, 2/200, Beyhakî, Delâil, 2/54, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, Zehebî, Târîh, s. 69, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/183.
766 Ezrakî, 1/160.
767 İbn Sa'd, 1/145.
768 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
769 Abdurrezzak, 5/102, İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/158, 160, Beyhakî, Delâil, 2/54, Zehebî, Târîh, s. 69, Heysemî, 3/289.
770 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Ezrakî, 1/158, 160, Taberî, Târîh, 2/200.
771 Ezrakî, 1/160-161.
772 Beyhakî, Delâil, 2/60, İbn Kesîr, Bidâye, 2/300.
773 Ezrakî, 1/161, Belâzurî, Ensâb, 1/99.

774 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/161, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Taberî, Târîh, 2/200-201, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301-302, Diyarbekrî, 1/114-115, Halebî, 1/234.
775 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Ezrakî, 1/161, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52.
776 Ebu Nuaym, Delâil, 1/189, Beyhakî, Delâil, 2/33, İbn Kesîr, Bidâye, 2/287, Heysemî, 3/301, Diyarbekrî, 1/112.
777 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Diyarbekrî, 1/112.
778 Abdurrezzak, 5/102, Ezrakî, 1/158, 161, Zehebî, Târîh, s. 76, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/183, Diyarbekrî, 1/112.
779 Ezrakî, 1/158, 161, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Diyarbekrî, 1/112.
780 Halebî, 1/233.
781 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Diyarbekrî, 1/112, Halebî, 1/233.
782 Ezrakî, 1/161, Zehebî, Târîh, s. 76, Diyarbekrî, 1/112.
783 Abdurrezzak, 5/102, 103, Zehebî, Târîh, s. 76, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/183, Halebî, 1/234.
784 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Taberî, Târîh, 2/200, Zehebî, Târîh, s. 76, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
785 Abdurrezzak, 5/103, Ezrakî, 1/161, Zehebî, Târîh, s. 76, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/183, Diyarbekrî, 1/112.
786 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205, Abdurrezzak, 5/103, Taberî, Târîh, 2/200, Zehebî, Târîh, s. 76, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
787 Abdurrezzak, 5/13, Zehebî, Târîh, s. 76, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/183, Diyarbekrî, 1/112.
788 Ezrakî, 1/170.
789 Abdurrezzak, 5/103, Ezrakî, 1/170, Zehebî, Târîh, s. 76, Heysemî, 3/289, İbn Hacer, Metâlib, 4/184.
790 Süheylî, 2/278, Halebî, 1/233, Zürkânî, 1/204.
791 İbn İshak, İbn Hişam, 1/205-206, Taberî, Târîh, 2/200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301.
792 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/167, Taberî, Târîh, 2/200, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.
793 Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/158-159.
794 Ezrakî, 1/158-159, Diyarbekrî, 1/112.
795 Abdurrezzak, 5/100, 319, Ezrakî, 1/161-162, Diyarbekrî, 1/112.
796 Ezrakî, 1/162, Diyarbekrî, 1/112.
797 Ezrakî, 1/162.
798 Abdurrezzak, 5/100, 319, Ezrakî, 1/159.
799 Ezrakî, 1/162.
800 Abdurrezzak, 5/319, Ezrakî, 1/159.
801 İbn İshak, İbn Hişam, 1/206, Ezrakî, 1/162, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/44, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.
802 Ezrakî, 1/162.
803 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/159, 162, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/301, Diyarbekrî, 1/115.
804 Ezrakî, 1/162.
805 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Süheylî, 2/279, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
806 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Abdurrezzak, 5/100, Ezrakî, 1/159, 162, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45.
807 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, İbn Sa'd, 1/145, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.

808 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Abdurrezzak, 5/100, Ezrakî, 1/159, 162, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, Zehebî, Târîh, s. 67. İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
809 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 1/45, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.
810 Ezrakî, 1/162.
811 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Taberî, 2/201, İbn Esîr, 1/45, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.
812 Ezrakî, 1/162.
813 İbn İshak, 1/207, Taberî, 2/201, İbn Esîr, s. 45, İbn Kesir, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
814 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Ezrakî, 1/162, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, Zehebî, Târîh, s. 71, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115.
815 Abdurrezzak, 5/95, Ezrakî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/61-62, Zehebî, Târîh, s. 71, Diyarbekrî, 1/115.
816 Ezrakî'ye göre: Velid b. Mugîre veya Ebu Vehb (Ezrakî, 1/163, Beyhakî, Delâil, 2/61-62, Diyarbekrî, 1/115.) Zehebî'ye göre: Velid b. Mugîre, (Zehebî, Târîh, s. 71).
817 İbn İshak, İbn Hişam, 1/207, Ezrakî, 1/162-163, Taberî, Târîh, 2/201, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, Zehebî, Târîh, s. 71, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
818 Ezrakî, 1/163, Beyhakî, Delâil, 2/61, Süheylî, 2/278-279, Zehebî, Târîh, s. 71, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
819 Beyhakî, Delâil, 2/61, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302.
820 Abdurrezzak, 5/95, Ezrakî, 1/36, 37, 60, 62, 64, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/248-250.
821 İbn İshak, İbn Hişam, 1/208, Abdurrezzak, 5/149-151, Ezrakî, 1/78-80, Beyhakî, Delâil, 2/61, Süheylî, 2/280, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302-303, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232-233.
822 İbn İshak, İbn Hişam, 1/208, Ezrakî, 1/80 İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
823 Beyhakî, Delâil, 2/61.
824 Ebu Kubeys dağı ile Kuaykıan dağı (Halebî, 1/232)
825 İbn İshak, İbn Hişam, 1/208, Ezrakî, 1/80, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/234.
826 Ezrakî, 1/313.
827 Ezrakî, 1/78-79, Beyhakî, Delâil, 2/61.
828 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/86, İbn Kesîr, Bidâye, 2/302, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/232.
829 Abdurrezzak, 5/149-150, Süheylî, 2/280, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Halebî, 1/233.
830 Ezrakî, 1/79.
831 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa'd, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, Sahîh, 5/98, Nesâî, 5/203.
832 Ahmed b. Hanbel, 1/258, Nesâî, 5/203.
833 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa'd, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, Sahîh, 5/98, Nesâî, 5/203.
834 Ahmed b. Hanbel, 4/31-32, Buhârî, Sahîh, 1/35.
835 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, Ahmed b. Hanbel, 4/31, 6/385, Buhârî, Sahîh, 1/35.
836 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, Ezrakî, 2/122, Ahmed b. Hanbel, 4/31, Buhârî, Sahîh, 1/36, 5/98, Belâzurî, Fütûh, 1/48, Nesâî, 5/204.
837 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Ahmed b. Hanbel, 4/32.
838 Ahmed b. Hanbel, 2/238, Buhârî, Sahîh, 1/36 8/38.
839 Ahmed b. Hanbel, 4/32, Buhârî, Sahîh, 1/36, 8/38.
840 İbn İshak, İbn Hişam, 4/58, Vâkıdî, Megâzî, 2/844, İbn Sa'd, 2/137, Ahmed b. Hanbel, 4/31-32, Buhârî, Sahîh, 1/35, Nesâî, 5/206.
841 Abdurrezzak, 5/104, Ezrakî, 1/163, 315, Ahmed b. Hanbel, 6/239, Buhârî, Sahîh, 2/156, İbn Mâce, 2/985, Dârimî, 1/382, Nesâî, 5/216, Zehebî, Târîh, s. 71, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303.
842 İbn Kesîr, Bidâye, 2/303.

843 Ahmed b. Hanbel, 6/179, Müslim, 2/970, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303.
844 Ezrakî, 1/163, Zehebî, Târîh, s. 71, Diyarbekrî, 1/115.
845 Abdurrezzak, 5/104, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Diyarbekrî, 1/115.
846 Abdurrezzak, 5/128, İbn Sa'd, 1/147, Müslim, 2/972.
847 Ezrakî, 1/163, Diyarbekrî, 1/115.
848 Belâzurî, Fütûh, 1/52.
849 Ezrakî, 1/163, Diyarbekrî, 1/115.
850 Belâzurî, Fütûh, 1/53, Diyarbekrî, 1/115.
851 Ezrakî, 1/163, Belâzurî, Fütûh, 1/52-53, Diyarbekrî, 1/115.
852 Ezrakî, 1/163.
853 Ezrakî, 1/163, Zehebî, Târîh, s. 71-72, Diyarbekrî, 1/115.
854 Ezrakî, 1/163, Belâzurî, Fütûh, 1/54, Diyarbekrî, 1/115.
855 Ezrakî, 1/164.
856 Ezrakî, 1/312, Ahmed b. Hanbel, 6/92-93, Ebu Dâvud, 2/214, Tirmizî, Sünen, 3/225, Nesâî, 5/219.
857 Mâlik, 1/363, Ahmed b. Hanbel, 6/113, Müslim, 2/969, Nesâî, 5/214.
858 Müslim, 2/969.
859 Abdurrezzak, 5/104, 128, Ahmed b. Hanbel, 6/179, Ezrakî, 1/311, Nesâî, 5/216.
860 Abdurrezzak, 5/104, İbn Sa'd, 1/147, Buhârî, Sahîh, 2/156-157, Müslim, 2/969-970, İbn Kesîr, Bidâye, 2/304.
861 Abdurrezzak, 5/128, İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/311, Buhârî, Sahîh, 2/156, Müslim, 2/973, İbn Mâce, 2/985, Dârimî, 1/382.
862 Abdurrezzak, 5/128, İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/311, Müslim, 2/972.
863 Buhârî, Sahîh, 2/156, Müslim, 2/973, Dârimî, 1/382.
864 Abdurrezzak, 5/311, İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/311, Müslim, 2/972.
865 Ezrakî, 1/174.
866 Ezrakî, 1/163, Zehebî, Târîh, s. 71-72, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/235.
867 Ezrakî, 1/163, Diyarbekrî, 1/115.
868 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Abdurrezzak, 5/319, İbn Sa'd, 1/146, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Taberî, Târîh, 2/201, Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/146, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 72, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 5-6.
869 İbn Sa'd, 1/146.
870 Yakubî, 2/19.
871 Zehebî, Târîh, s. 77.
872 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Taberî, Târîh, 2/201, Sa'lebî, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303.
873 Ezrakî, 1/163.
874 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Taberî, Târîh, 2/201, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/146, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Halebî, 1/235.
875 Ezrakî, 1/163.
876 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Taberî, Târîh, 2/201, Sa'lebî, s. 53, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Halebî, 1/235.
877 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Ezrakî, 1/163, Belâzurî, Ensâb, 1/100, Taberî, Târîh, 2/201, Sa'lebî, s. 53, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Halebî, s. 236.
878 Belâzurî, Ensâb, 1/100, Halebî, 1/236.
879 İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164.
880 Abdurrezzak, 5/319.
881 İbn Sa'd, 1/146, Mes'ûdî, Mürûc, 2/278, İbn Hacer, Metâlib, 4/181.

882 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Taberî, Târîh, 2/201, Ebu Nuaym, Delâil, 1/176-177, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/147, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/236.
883 İbn İshak, İbn Hişam, 1/210, Abdurrezzak, 5/319, Taberî, Târîh, 2/201, Ebu Nuaym, Delâil, 1/176, İbn Cevzî, 1/147, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/24.
884 İbn İshak, İbn Hişam, 1/194, İbn Sa'd, 1/121, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Beyhakî, Delâil, 2/30, İbn Kesîr, Bidâye, 2/286-287.
885 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, Taberî, Târîh, 2/201, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/147, İbn Esîr, Kâmil, 2/4, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/236.
886 Ezrakî, 1/172, Halebî, 1/236.
887 İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6.
888 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209, İbn Sa'd, 1/146, Yakubî, 2/19-20, Taberî, Târîh, 2/201, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Halebî, 1/236.
889 İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Yakubî, 2/19-20, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279.
890 İbn İshak, İbn Hişam, 1/209-210, Abdurrezzak, 5/319, İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Yakubî, 2/20, Taberî, Târîh, 2/201, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, Ebu Nuaym, Delâil, 1/176, Beyhakî, Delâil, 2/57, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/147, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/236.
891 İbn Sa'd, 1/164, Ezrakî, 1/164, Belâzurî, Ensâb, 1/100, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/237.
892 Belâzurî, Ensâb, 1/100.
893 İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/237.
894 İbn Sa'd, 1/146, Diyarbekrî, 1/115.
895 İbn Sa'd, 1/146, Ezrakî, 1/164, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, Halebî, 1/237.
896 Mes'ûdî, Mürûc, 2/279.
897 Halebî, 1/237.
898 İbn Sa'd, 1/146-147, Ezrakî, 1/164, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, Halebî, 1/237.
899 Belâzurî, Ensâb, 1/100.
900 Mes'ûdî, Mürûc, 2/279.
901 İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/164, Belâzurî, Ensâb, 1/100, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, Süheylî, 2/281, Halebî, 1/237.
902 Süheylî, 2/281.
903 İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/164, Belâzurî, Ensâb, 1/100, Mes'ûdî, Mürûc, 2/279, Süheylî, 2/281, Halebî, 1/237.
904 İbn İshak, İbn Hişam, 1/210, Sa'lebî, s. 53, İbn Cevzî, 1/147, İbn Esîr, Kâmil, 2/45, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 67, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Diyarbekrî, 1/115.
905 Ezrakî, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 72, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/235.
906 Ezrakî, 1/164, Süheylî, 2/265, İbn Seyyid, 1/52, Zehebî, Târîh, s. 72, Halebî, 1/236.
907 İbn İshak, İbn Hişam, 1/211, Ezrakî, 1/164, Süheylî, 2/265, İbn Seyyid, 1/52, İbn Kesîr, Bidâye, 2/303, Diyarbekrî, 1/115, Halebî, 1/235.
908 Ezrakî, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 72.
909 Ezrakî, 1/164.
910 Ezrakî, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 72.
911 Ezrakî, 1/164.
912 İbn Sa'd, 1/147.
913 Ezrakî, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 72.
914 İbn Sa'd, 1/147, Ezrakî, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 72, Diyarbekrî, 1/115-116.
915 Ezrakî, 1/164, Diyarbekrî, 1/116.

916 Ezrakî, 1/164.
917 Ezrakî, 1/164-165, Zehebî, Târîh, s. 72, Diyarbekrî, 1/116.
918 Ezrakî, 1/165, 167, 169.
919 İbn İshak, İbn Hişam, 4/55, Vâkıdî, Megâzî, 2/834, Buhârî, Sahîh, 2/170.
920 Mes'ûdî, Mürûc, 2/278.
921 Ezrakî, 1/166, Diyarbekrî, 1/116.
922 Ezrakî, 1/166-167, Zehebî, Târîh, s. 72, Diyarbekrî, 1/116.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
VAHYİN GELİŞİ

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselama Vahiy ve Peygamberlik Gelmeden Birkaç Yıl Önce Cereyan Eden Hadiselerden Bazıları

1) Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselama vahiy ve peygamberlik gelmeden iki yıl kadar önce,[923] Şamlı Yahudi âlimlerinden İbn Heyyiban, Şam'dan Medine'ye gelip yerleşti ve çok geçmeden de Medine'de ölüm döşeğine düştü.

Öleceğini anlayınca, Medineli Yahudilere:

"Ey Yahudi cemaati! Yemesi içmesi bol bir yerden, beni bu yoksulluk ve açlık yurduna getiren şeyin ne olduğunu sanırsınız?" dedi.

Yahudiler:

"Sen daha iyi bilirsin!" dediler.

İbn Heyyiban:

"Ben, bu memlekete ancak, gelme zamanı çok yaklaşmış bulunan ve buraya hicret edecek olan O Peygamberi gözlemek üzere gelmişimdir!

Onun, yakında peygamber olarak gönderilmesini ve benim de ona tâbi olmamı umduğum kendisinin gelme zamanı çok yakındır.

Ey Yahudi cemaati! Ona tâbi olmakta hiç kimse sizi geçmesin!

Çünkü, O, kendisine karşı koyanların kanlarını dökmek, çocuklarını, kadınlarını esir etmek selahiyetiyle gönderilecektir.

Siz, bu hususta ondan korunamazsınız!" dedi ve sonra öldü.[924]

2) Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam, kırk yaşına gelmeden önce,[925] otuz sekiz yaşında iken,[926] ışık, nur görür,[927] sesler işitir,[928] endişelenir dururdu.[929]

3) Yüce Allah, Muhammed Aleyhisselamın kerametini açıklamayı irade buyurduğu sıralarda idi ki Muhammed Aleyhisselam; evinden çıkar, Mekke evlerinden uzaklaşır, vadilerin kuytu köşelerine doğru dalar giderken, hiçbir ağaç veya taşa rastlamazdı ki:

"Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah!=Selam olsun sana, ey Allah'ın Resûlü!" diyerek kendisini selamlamamış olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam; hemen etrafına, sağına soluna, arkasına dönüp bakınır, fakat ağaç ve taştan başka bir şey görmezdi.[930]

Bu da, Peygamberimiz Aleyhisselamın peygamberlikle görevlendirilmesinden iki yıl önce idi.[931]

Ashabdan Cabir b. Semure'nin rivayetine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Mekke'de bir taş tanırım ki, ben peygamber olarak gönderilmeden önce, bana selam verdi. Onu hâlâ tanıyorum!" buyurmuştur.[932]

Sanıldığına göre, bu taş Hacerü'l-Esved idi.[933]

Bunun, Hacerü'l-Esved'den başka bir taş olup Mekke'de Zükaku'l-Hacer diye tanınan sokakta bulunduğu[934] ve "Peygamberimiz Aleyhisselamı selamladı!" diye halk tarafından ziyaret ve üzerine eller sürülerek tasdik ve teberrük edildiği de bildirilmektedir.[935]

Hz. Muhammed Aleyhisselamın Şekil ve Şemâili

Hz. Ali; Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselam Efendimizin şekil ve şemâilini şöyle tarif eder:

"Peygamber Aleyhisselam; ne öyle uzun boylu, ne de kısa idi. Uzuna yakın orta boylu idi.

Kendisinin el ve ayak parmakları kalınca; başı, vücut yapısıyla dengeli biçimde, büyükçe idi.

Omuzları, dizleri ve bilekleri, kemikli idi.

Göğsünde, göbeğine kadar çizgi halinde uzanan ince kıllar vardı.

Karnında ve göğsünde, bundan başka kıl yoktu.

Peygamber Aleyhisselam yürürken ayaklarını sürümez, adımlarını canlı ve uzun atar, sanki yüksekten iner gibi, önüne doğru eğilirdi.

Kendisinin saçı, ne kıvırcık, ne de düzdü.

Sakalı sıktı.

Yüzü, az değirmi olup, yusyuvarlak değildi.

Boynu uzun, gümüş gibi pâk ve parlaktı.

Teni, kırmızı ile karışık aktı.

Yüzünün teri, inci gibi idi. Miskten daha güzel kokardı.

Gözleri büyükçe idi.

Gözbebeklerinin siyahı pek siyahtı.

Gözlerinin beyazında biraz kırmızılık vardı.

Vücudu ne zayıf, ne de şişmandı.

Bakmak istediği tarafa, bütün vücudu ile dönerek bakardı.

İki küreğinin arası, enli idi.

Omuz küreklerinin arasında peygamberlik hâtemi vardı.

Peygamber Aleyhisselamı birdenbire görenler, onun manevî vakar ve heybetinden sarsılırlar, kendisini yakından tanıyınca da ona en derin sevgi ve saygı ile bağlanırlardı.

Onun yüce haslet ve meziyetlerini anlatmak isteyen kimse 'Ben, ne ondan önce, ne de sonra, onun bir benzerini daha gördüm!' demekten kendini alamazdı."[936]

Hz. Hatice'nin öz ve Peygamberimiz Aleyhisselamın üvey oğlu Hind b. Ebi Hâle'nin ve diğer sahabilerin bildirdiklerine göre:

"Her ululuk Resûlullah Aleyhisselamda toplanmıştı.

Onun yüzü, ayın on dördü gibi parlardı.

O, uzuna yakın orta boylu idi, kısa boylu değildi.

Kendisinin saçı ne dümdüzdü, ne de kıvırcıktı.

Saçı, kendiliğinden ikiye ayrılıp yanlarına dökülürse, oldukları gibi bırakırdı.

Birleştiklerinde de onları ayırmaz, oldukları gibi bırakırdı.

Saçını uzattığı zaman, onlar kulaklarının memesini aşardı.

Teni kırmızıyla karışık, ak ve güzeldi.

Alnı açık ve genişti.

Kaşları, uzun ve kavisli idi.

Kaşlarının uçları ince, araları çok yakındı, fakat çatık değildi.

İki kaşının arasında bir damar vardı ki, kızgınlık zamanında kabarır,

görünürdü.
Yüzünün iki kaş arasında başladığı yer yüksekçe, burnunun ucu da ince idi.
Yüzündeki ölçülülük ve denklik, dikkat edenlerin gözünden kaçmazdı.
Burnunda ayrı bir parlaklık da vardı.
Sakalı sıktı.
Peygamberimiz Aleyhisselamın yanakları düzdü, yumru değildi.
Ağzı tabiî büyüklükte idi.
Dişleri inci taneleri gibi idi.
Bütün uzuvları düzgündü.
Vücudu sıkı etli idi.
Karnı ve göğsü bir seviye idi, çıkık değildi.
Göğsü ve iki küreğinin arası genişti.
İri yapılı ve iri kemikli idi.
Soyunduğu zaman, vücudundan nur saçılırdı.
Vücudu kıllı değildi. Yalnız omuz başlarında, pazularında biraz kıllar vardı.
Bilek kemikleri uzun, el ayaları genişti.
El ve ayak parmakları, kalınca ve uzunca idi.
Ayaklarının altı düz değil, çukurca idi.
Ayakları hafif etli idi.
Ayaklarının üzerine su döküldüğü zaman, etrafa yayılırdı.
Yürürken, ayaklarını yerden canlıca kaldırır, iki yanına salınmaz, adımlarını geniş atar, vakar ve sükûnetle, rahatça yürürdü.
Etrafına gelişigüzel bakınmazdı.
Yeryüzüne bakışı, semaya bakışından çoktu.
Yeryüzüne bakışı da gözucuyla idi.
Yürürken, sahabilerinin gerisinde yürürdü.
Birisiyle karşılaştığı zaman, önce kendisi selam verirdi.[937]
Resûlullah Aleyhisselamın yüzü ve sesi çok güzeldi.[938]
Yüzünde sanki güneş çağlardı![939]
Resûlullah Aleyhisselam, yüzce insanların en güzeli ve tence en parlağı idi.[940]
Peygamberimiz Aleyhisselamın teri de, en güzel kokulardan daha güzel

kokardı.[941]

Peygamberimiz Aleyhisselamın eli, serinlikçe kardan daha serin, kokuca da miskten daha güzeldi."[942]

Ümmü Ma'bed'e göre:

"Peygamberimiz Aleyhisselamın gözünün akı pek ak, siyahı da pek siyahtı ve Kudretten sürmeli idi. Sustuğu zaman kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğu zaman da güleryüzlülük görünür; sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı dökülürdü. Sözü açık ve hak ile bâtıl arasını ayırıcı olup, ne âcizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu. Uzaktan bakılınca, kendisi, insanların en heybetlisi idi. Yakınına gelince, herkesten daha tatlı ve çekici idi. Kendisi, ekşi ve asık suratlı değil, güleçti."[943]

Hz. Muhammed Aleyhisselama Peygamberlik Vahyinin Ne Zaman ve Nasıl Gelmeye Başladığı

Hz. Muhammed Aleyhisselam, kırk yaşında bulunduğu[944] ve Yüce Allah onun kerametini açıklamayı ve kullarına onunla rahmet etmeyi dilediği zaman,[945] kendisine ilk vahiy ve peygamberlik başlangıcı, uykuda sadık rüyalar görmekle olmuştur.

Hz. Muhammed Aleyhisselam hiçbir rüya görmezdi ki, sabahın aydınlığı gibi açıkça çıkmasın![946] Peygamberimiz Aleyhisselam, Yüce Allah'ın dilediği kadar müddet,[947] altı ay, bu hal üzere kaldı.[948]

Yüce Allah, bu altı ay içinde, peygamberine önce uykuda, sonra da uyanık iken vahyetti.[949]

Sonra, kendisine halvet, yalnızlık sevdirildi.[950]

Yüce Allah, böylece ona yalnızlığa çekilmeyi sevdirdi de,[951] kendisine halvetten, yalnız başına kalmaktan daha sevgili bir şey olmadı.[952]

Peygamberimiz Aleyhisselam bazı işleri için evlerden uzaklaşır, Mekke'nin dağ aralarındaki ıssız yerlerine, vadilerin içlerine doğru dalar giderdi.[953] Onun bu haline bakan Kureyşliler:

"Muhammed, Rabbine âşık olmuş!" derlerdi.[954]

Peygamberimiz Aleyhisselam; her yıl Ramazan ayında, Hira (Nur) dağında[955] bir ay itikâfa girer, Kureyşlilerin yapageldikleri gibi, yanına gelen yoksullara yemek de yedirirdi.[956]

Kendisinin; itikâftan çıktığı zaman, evine gelmeden önce ilk işi Kâbe'yi yedi kere veya Allah'ın dilediği kadar tavaf etmek olur, sonra evine dönerdi.[957]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hira'ya Hz. Hatice ile gittiği de olurdu.[958]

Peygamberimiz Aleyhisselam; kavminin sürü sürü putlara tapıp durduklarını gördükçe, onlardan uzaklaşmayı, halvet ve uzlete çekilmeyi özler,[959] Hira dağına gider,[960] halvet ederdi.[961]

Peygamberimiz Aleyhisselam, daha on iki yaşlarında iken bile; Rahip Bahîra'nın kendisine Lât ve Uzzâ putları adına yemin vermek istemesi üzerine, ona:

"Lat ve Uzzâ adına yemin vererek bana bir şey sorma! Vallahi, ben onlardan nefret ettiğim kadar, hiçbir şeyden nefret etmem!" demiştir.[962]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hira dağında kaldığı müteaddit günlerin gecelerinde tehannüsle meşgul olurdu.[963]

Sahih-i Buharî şârihi Bedrüddin Aynî, "'Peygamber Aleyhisselamın tehannüsü, taabbüdü ne şekilde idi?' diye sorulacak olursa, 'Bu, düşünmek ve ibret almaktan ibaretti. Ulu atası İbrahim Aleyhisselamın ibret alması gibi' diye cevap veririm" der.[964]

Hira dağında itikâfa giren kimsede üç ibadet toplanırdı:

1) Halvet,

2) Taabbüd,

3) Beytullah'a bakış.[965]

Peygamberimiz Aleyhisselamın taabbüdü, peygamber olma arzusundan ileri gelmiyordu.

Zaten peygamberlik istemekle veya çalışmakla elde edilecek bir şey olmayıp,[966] Yüce Allah onu kullarından seçip dilediğine veregelmiştir.[967]

Kendisine vahiy ve peygamberlik gelmeden önce, Peygamberimiz Aleyhisselam "Kitab nedir? İman nedir?" bilmezdi ki, bu hususta herhangi bir

emeli, bir arzusu bulunsun.[968]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hira dağına giderken, azığını da yanında götürürdü.

Azığı tükenince Hz. Hatice'nin yanına döner, bir o kadar zaman için daha azık alır, giderdi.[969]

Peygamberimiz Aleyhisselamın azığı süt ile et,[970] ya da zeytinyağı ile çörek (kuru ekmek, peksimet) olup, orada gündüzleriyle birlikte üç gece, yedi gece ve hatta bazan bir ay kalır, taabbüdle meşgul olurdu.[971]

Peygamberimiz Aleyhisselam; halvette yalnız başına bulunduğu sıralarda ışıklar görür, sesler işitir; bunların, cinle, kehânetle ilgili olduklarını sanarak korkar durur, Hz. Hatice'ye:

"Ey Hatice! Ben bir ışık görüyor, bir ses işitiyorum.

Ben, bir kâhin olacağım diye korkuyorum.

Vallahi, ben, şu putlardan[972] ve kâhinlerden nefret ettiğim kadar hiçbir şeyden nefret etmem!" der, Hz. Hatice de:

"Ey amcamın oğlu! Öyle söyleme!

Allah seni hiçbir zaman öyle yapmaz" diyerek teselli ederdi.[973]

İbn İshak'ın Ebu Meysere Amr b. Şurahbil'den rivayetine göre de:

Resûlullah Aleyhisselam, zevcesi Hz. Hatice'ye:

"Ben halvette, yalnız başıma bulunduğum zaman, bir ses işittim.

Bunun, benim için tehlikeli bir hadise olabileceğinden korktum" dedi.

Hz. Hatice:

"Allah korusun! Yüce Allah'ın sana öyle kötü bir şey yapması ihtimali yoktur. Vallahi, sen emaneti eda edersin. Akrabana iyilik yaparsın. Sözü, doğru söylersin!" dedi.

Sonra, Hz. Ebu Bekir geldi.[974]

Hz. Ebu Bekir, çocukluk çağından beri, Peygamberimiz Aleyhisselamın arkadaşı ve dostu idi.[975]

Hz. Ebu Bekir geldiği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam evde değildi.

Hz. Hatice; Peygamberimiz Aleyhisselamın söylediklerini ona anlatıp:

"Ey Atîk! Muhammed'i yanına alıp da Varaka'ya kadar gitsene." dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam gelince, Hz. Ebu Bekir onun elinden tutup:

“Haydi, bizimle birlikte Varaka b. Nevfel’e gidiver!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Başıma geleni sana kim haber verdi?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Hatice!” dedi.

Bunun üzerine, gidip hadiseyi Varaka’ya anlattılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Halvette, yalnız başıma bulunduğum sırada, arkamdan:

‘Ey Muhammed! Ey Muhammed!’ diye seslenildiğini işittim.[976]

Sesi işittim, fakat hiçbir şey göremedim” dedi.

Varaka b. Nevfel:

“Bunda, senin için bir sakınca yoktur!” dedi.[977]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sesi işitince, korkarak oradan uzaklaşıyor, başka yerlere doğru gidiyorum” dedi.

Varaka:

“Öyle yapma! Seslenen geldiği zaman, sana söyleyeceği şeyi dinleyinceye kadar, orada sebat edip dur! Sonra da, dinlediğin şeyleri gel bana haber ver” dedi.[978]

Yine, yalnız başına bulunduğu sırada, Peygamberimiz Aleyhisselama “Yâ Muhammed!” diye seslenilmiş ve:

“‘Bismillâhirrahmânirrahîm. Elhamdülillahi Rabbil’âlemîn. Errahmanirrahîm. Mâliki yevmiddîn. İyyâke na’büdü ve iyyâke nestaîn. İhdinassıratalmüstakîm. Sıratallezîne en’amte aleyhim. Ğayrilmağdûbi aleyhim veleddallîn’ de; ‘Lâ ilâhe illallah’ de!” buyurulmuştur.[979]

Alkame b. Kays’tan rivayet olunduğuna göre, peygamberlere verilen şeyler -kalbleri yatışıncaya kadar- önce kendilerine uyku halinde verilir, sonra da uyanık iken, vahiy olarak indirilirdi.[980]

Hz. Âişe’nin bildirdiği gibi, Peygamberimiz Aleyhisselama da ilk vahiy ve peygamberlik başlangıcı, uykuda sadık, görüldüğü gibi apaçık çıkan rüyalar

görmekle olmuştur.[981]

Peygamberlik; çok büyük ve ağır bir vazife olduğundan, Peygamberimiz Aleyhisselamın da bu ağır vazifeye alıştırılması, hazırlanması ve bunun kendisine kolaylaştırılması için, vahiy[982] meleği Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama uyanık iken gelmeye başlamadan önce, rüyada gelmeye başlamıştır.[983]

Zaten, vahiy peygamberlere uyanık iken geldiği gibi, Sâffât sûresinin 102. âyetine göre, rüyada da gelirdi.[984]

Peygamberlerin rüyası vahiydir.[985]

Peygamberlerin gözleri uyur, kalbleri uyumaz.[986]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Âişe'ye:

"Ey Âişe! Benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz" buyurmuştur.[987]

Nebilik ve Resullük

Nübüvvet; akıl sahibi kulların üzerlerindeki dünya ve âhiret işleri hakkında, Allah ile kulları arasında yapılan elçilik demektir.[988]

Nebi; kendisine, melek tarafından vahiy veya kalbine ilham olunan, ya da sâlih rüya ile uyarılan zât demektir.

Resul ise, resul olması haysiyetiyle, nübüvvet vahyinin üstünde özel bir vahiy ile üstün kılınmış olan ve kendisine Cebrail Aleyhisselamın Yüce Allah tarafından özel olarak indirilmiş Kitab ile vahyetmiş olduğu;[989] Allah'ın, hükümlerini halka tebliğ etmek üzere gönderdiği kâmil insan demektir.[990]

Bunun için, "Her resul nebidir, fakat her nebi resul değildir" denilmiştir.[991]

Nebilik ve resullük Allah vergisi olup, bunu Yüce Allah'ın kullarından dilediğine ve lâyık olanına verdiği de, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklanmıştır.[992]

Peygamberlerin Sıfat ve Faziletlerinden Bazıları

1) Bütün peygamberler (salât ve selam olsun onlara), ancak erkekler arasından seçilip gönderilmişlerdir.[993]

2) Bütün peygamberler babaları ve dinleri bir kardeştirler.[994]

3) Küçük[995] büyük günahlardan, küfürden uzaktırlar.[996]

Ancak, onların bazısından zelle, makamlarına göre kusur sayılabilecek bazı davranış ve sürçmeler vukû bulabilir.[997]

4) Peygamberler, en emîn,[998]

5) Allah'ın emir ve nehiylerini, insanlara hiç eksiltmeden, arttırmadan ulaştıran,[999]

6) Elçilik vazifesini yaparken, Allah'tan başka hiç kimseden korkmayan,[1000]

7) En doğru sözlü, en doğru özlü,[1001]

8) Kısa akıllılıktan ve[1002]

9) Yanılgıdan uzak,

10) İnsanların bilmedikleri, bilemeyecekleri şeyleri -Allah'tan telakki eyledikleri vahiy ile- bilen, bildiren,[1003]

11) İnsanlara Allah'ın âyetlerini okuyan, Kitab ve Hikmeti öğreten, onları maddî ve manevî kirlerden temizleyen,[1004]

12) İnsanları doğru yola öğütleyen, onların esirgenmelerini dileyen,[1005]

13) Mükâfatlarını dünyada insanlardan değil, âhirette Rabbü'l-âlemîn'den alacaklarını açıklayan Allah elçileridir.[1006]

14) Peygamberlerin Yüce Alla'ın izniyle mucizeler göstermeleri hak ve gerçektir ve göstermişlerdir de.[1007]

Peygamberimiz Aleyhisselama ise, devamlı mûcize olarak Kur'ân-ı Kerîm vahyedilmek suretiyle verilmiş olduğundan, kendisi Kıyamet günü peygamberlerin en çok ümmetlisi olacaktır.[1008]

Peygamberlerin Sayısı, İlki ve Sonuncusu

Hadis-i şerifte bildirildiğine göre; peygamberlerin sayısı yüz yirmi dört bin olup,[1009] bunlardan üç yüz on beşi resul idi.[1010]

Peygamberlerin ilki Âdem Aleyhisselam, sonuncusu da Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamdır.[1011]

Peygamberimiz Aleyhisselam hem nebi, hem resûl idi.[1012]

Peygamberliğinin Hz. Muhammed Aleyhisselama Bildirilişi

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yüce Allah tarafından peygamber olarak gönderileceği ve ilahî rahmetin kullara onunla ihsan olunacağı gün gelmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam; Ramazan ayının on beşinci Cumartesi ve on altıncı Pazar gecelerinde[1013] Hira mağarasında uyuduğu sırada, rüyasında vahiy meleği Cebrail Aleyhisselam, atlastan bir kap içinde bir Kitabla gelip Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı, nefesi kesilinceye kadar sıktı ki, Peygamberimiz kendisini ölecek sandı.

Bundan sonra, Cebrail Aleyhisselam bırakıp, Peygamberimize:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı tekrar nefesi kesilinceye kadar sıktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisini ölecek sandı.

Sonra, Cebrail Aleyhisselam bırakıp, Peygamberimize yine:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselamın sıkmasından kurtulmak için:

"Neyi okuyayım!" diye sorduğu zaman, Cebrail Aleyhisselam, Alâk sûresinin başındaki beş âyeti okudu.

Cebrail Aleyhisselam ayrılıp gittiği ve Peygamberimiz Aleyhisselam uykudan uyandığı zaman, o âyetler sanki bir kitap olarak kalbine yazılmış gibi idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam mağaradan ayrılıp Hira dağının ortasına geldiği zaman, gökten bir ses işitti ki:

"Yâ Muhammed! Sen, Allah'ın Resûlüsün! Ben, Cebrail'im!" diyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, başını kaldırıp bakınca, Cebrail Aleyhisselamı, ayaklarını göğün ufkuna basmış bir insan suretinde gördü!

“Yâ Muhammed! Sen, Allah’ın Resûlüsün! Ben, Cebrail’im!” diyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam duraklamış, ona bakakalmıştı.

Ne bir adım ilerleyebiliyor, ne de gerileyebiliyordu.

Cebrail Aleyhisselamı görmemek için, yüzünü göğün ufuklarından ne tarafa çevirip baksa, hep onu öylece görüyordu![1014]

Cebrail Aleyhisselamın sesi, Peygamberimiz Aleyhisselama gâh gökten, gâh ağaçtan, gâh dağdan.. geliyordu.[1015]

Hz. Hatice’nin Peygamberimizi Aratması, Teselli ve Tebşir Etmesi

Hz. Hatice’nin aratmaya gönderdiği adamları Mekke’nin yukarısına kadar Peygamberimiz Aleyhisselamı aradılarsa da, bulamayarak geri döndüler.

Peygamberimiz Aleyhisselam ise, hâlâ olduğu yerde dikilip duruyordu.

Nihayet, Cebrail Aleyhisselam ayrılıp gidince, Peygamberimiz Aleyhisselam hemen evine döndü.[1016]

Hz. Hatice Peygamberimiz Aleyhisselama yemek yapıp göndermiş; gönderdiği adamlar Peygamberimiz Aleyhisselamı Hira mağarasında bulamamışlardı.

Bunun üzerine, amcalarının ve dayılarının evlerine de adam gönderip arattırmıştı.

Oralarda da bulamayınca, çok kaygılanmıştı.[1017]

Peygamberimiz Aleyhisselam eve geldiği zaman, Hz. Hatice:

“Ey Ebu’l-Kasım! Nerede idin? Vallahi, seni aramak için adamlar saldım. Onlar seni Mekke’nin yukarılarına kadar aradıkları halde, bulamayıp geri döndüler!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bütün gördükleri şeyleri ona birer birer anlattı.

Rüyada gördüğü, kendisine çok ağır gelen hadiseyi anlattığı zaman, Hz. Hatice:

“Sana müjdeler olsun![1018]

Yüce Allah, sana hayırdan başka bir şey yapmaz![1019]

Ey amcamın oğlu! Sebat et!

Hatice’nin varlığı Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki, ben senin bu ümmetin peygamberi olacağını umuyorum!” dedi.

Hemen kalktı. Elbisesini derleyip toparladıktan sonra, Varaka b. Nevfel'e kadar gitti.[1020]

Varaka b. Nevfel; Hz. Hatice'nin amcasının oğlu idi.

Kendisi, Cahiliye devrinde Hristiyanlığa girmişti; Arapça yazı yazmayı bilir, İncil'den bir şeyler yazar dururdu.

Çok yaşlanmış ve gözleri de görmez olmuştu.[1021]

Tevrat ve İncil ehli olan Yahudi ve Hristiyanlardan birçok şeyler dinlemişti.

Hz. Hatice; Peygamberimiz Aleyhisselamın görüp işitip de kendisine haber vermiş olduğu şeyleri Varaka'ya haber verince, Varaka:

"Kuddûs! Kuddûs! [Pâk ve kusursuz! Pâk ve kusursuz!]

Varaka'nın varlığı Kudret Elinde Bulunana yemin ederim ki: Ey Hatice, bana doğru söyledinse, ona gelen Nâmûs-u Ekber'dir ki, o Musa'ya da gelmişti.[1022]

O (Muhammed Aleyhisselam), muhakkak, bu ümmetin peygamberidir.

Kendisine söyle: Sebat etsin!" dedi.

Hz. Hatice, dönüp Varaka b. Nevfel'in söylediklerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.

Varaka b. Nevfel'in Peygamberimiz Aleyhisselamın Başına Neler Geleceğini Haber Verişi

Varaka b. Nevfel; Kâbe'yi tavaf ederken, Peygamberimiz Aleyhisselama rastlayıp:

"Ey kardeşimin oğlu! Gördüğün, işittiğin şeyleri bana haber ver bakayım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam haber verince, Varaka:

"Varlığım Kudret Elinde Bulunana yemin ederim ki; sen, muhakkak, bu ümmetin peygamberisin!

Sana gelen Nâmûs-u Ekber, senden önce Musa'ya da gelmiş olandır.

Muhakkak, sen kavmin tarafından yalanlanacaksın!

Sana işkence de yapılacaktır!

Sen, yurdundan da çıkarılacaksın!

Seninle çarpışılacak da!

Andolsun ki, eğer ben o günlere erişirsem, Allah'ın dinine -Kendisinin bildiği

yardımlarla- yardımda bulunacağım!” dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp başının tepesinden öptü.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, ayrılıp evine gitti.[1023]

Hz. Hatice’nin Cebrail Aleyhisselam Hakkında Addas’tan Bilgi Alışı

Hz. Hatice; Utbe b. Rebia’nın kölesi Addas’a gitti.

Addas, Hristiyandı. Ninova halkındandı.[1024]

Ona:

“Allah aşkına! Sende, Cebrail hakkında, bana verebileceğin bir bilgi var mı?” diye sordu.[1025]

Addas:

“Kuddûs! Kuddûs! [Pâk ve kusursuz! Pâk ve kusursuz!]

Halkı putlara tapan şu belde halkına Cebrail anılır mı hiç?” dedi.[1026]

Hz. Hatice:

“Sen, onun hakkında bildiğini bana haber ver!” dedi.[1027]

Addas:

“Cebrail, Allah’ın Nâmûs-u Ekber’idir.[1028]

O, Allah ile peygamberleri arasında, Allah’ın emîni, elçisidir.

Musa ve İsa Aleyhisselamların sahibidir.[1029]

O, peygamberden başkasına gelmez!” dedi.[1030]

Hz. Hatice’nin Cebrail Hakkındaki Bir Denemesi

Varaka b. Nevfel, Hz. Hatice’ye:

“Cebrail; Allah ile peygamberler arasında, Allah’ın emînidir.

Sen, Muhammed’i, görmüş olduğu şeyleri gördüğü yere kadar götür.

Kendisine gelen şey gelince, başını saçını aç!

Eğer o Allah tarafından ise, Muhammed gördüğü şeyi göremez!” dedi.

Hz. Hatice öyle yaptı.[1031]

Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Ey amcamın oğlu! Şu sana gelen sahibin (Melek) geldiği zaman, bana haber verebilir misin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Haber verebilirim!” buyurdu.

Hz. Hatice:

“Öyle ise, o sana gelince bana haber ver!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Hatice! İşte, Cebrail yanıma geldi” buyurdu.

Hz. Hatice:

“Kalk, gel de ey amcamın oğlu! Sol dizimin üzerine otur!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam oturunca, Hz. Hatice:

“Onu görüyor musun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Görüyorum!” buyurdu.

Hz. Hatice:

“Kalk da sağ dizimin üzerine otur!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kalkıp onun sağ dizinin üzerine oturdu.

Hz. Hatice:

“Onu yine görüyor musun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Görüyorum!” buyurdu.

Hz. Hatice:

“Kalk da, kucağıma otur!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kalkıp onun kucağına oturdu.

Hz. Hatice:

“Onu hâlâ görüyor musun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Görüyorum!” buyurdu.

Hz. Hatice, başından başörtüsünü açtı ve:

“Yine onu görüyor musun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Hayır! Görmüyorum!” buyurdu.

Bunun üzerine, Hz. Hatice:

"Ey amcamın oğlu! Sebat et! Müjdeler olsun ki, vallahi, bu sana gelen melektir; şeytan değildir!" dedi.[1032]

Cebrail Aleyhisselamın Peygamberimiz Aleyhisselama Uyanıkken Gelişi

Ramazan ayının 17'sinde, Pazartesi günü, Hira mağarasında,[1033] seher vakti,[1034] uyanık bulunduğu sırada,[1035] Peygamberimiz Aleyhisselama Hakk'ın emri geldi.[1036]

Vahiy meleği Cebrail Aleyhisselam bir insan sûretine girmiş,[1037] en güzel bir sûrete bürünmüş, en güzel kokular sürünmüş olduğu halde göründü.[1038]

Cebrail Aleyhisselamın üzerinde sırmalı atlastan elbise vardı.[1039]

Peygamberimiz Aleyhisselama:

"İkra! [Oku!]" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

O zaman, melek Peygamberimiz Aleyhisselamı tutup, takati kesilinceye kadar sıktı.

Sonra, bırakıp:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Yine, melek, Peygamberimiz Aleyhisselamı tutup, ikinci kez, takati kesilinceye kadar sıktı.

Sonra, bıraktı ve:

"Oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben, okuma bilmem!" dedi.

Sonra, melek, Peygamberimiz Aleyhisselamı tutup üçüncü kez sıktı.

Sonra da, bırakıp:

"Oku! Her şeyi yaratan Rabbinin ismiyle ki, O insanı bir alâktan (asılıp

tutunan, ilişen bir şeyden) yarattı.

Oku! ki, senin Rabbin, kalemle yazı yazmayı öğreten, insana bilmediğini bildiren, bol kerem ve ikram Sahibidir" (Alâk: 1-5) dedi.[1040]

Cebrail Aleyhisselam:

"Yâ Muhammed! Yüce Allah, sana selam söylüyor ve senin için 'Sen, Benim, bütün cinlere ve insanlara resûlümsün! Onları 'Lâ ilâhe illallah=Allah'tan başka ilâh yok' kelime-i tevhidine davet et!' buyuruyor" dedi.[1041]

Peygamberimiz Aleyhisselam da, bir hadis-i şeriflerinde:

"Benden önce, her peygamber münhasıran kendi kavmine gönderiliyordu.

Ben ise, bütün beyazlara ve karalara (insanlara ve cinlere) gönderildim" buyurmuşlardır.[1042]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Yüce Allah tarafından Cebrail Aleyhisselamın getirip tebliğ ettiği peygamberlik vazifesiyle evine dönerken, hiçbir ağaç ve taşa rastlamadı ki, kendisini selamlamasın![1043]

Yüreği titreyerek eve gelince, Hz. Hatice'ye:

"Beni sarıp örtünüz! Beni sarıp örtünüz!" buyurdu.

Korkusu, titremesi geçinceye kadar, vücudunu sarıp örttüler.[1044]

Hz. Hatice'ye:

"Uykuda, rüyada görüp de sana söylemiş, anlatmış olduğum şeyi, Rabbim bana Cebrail'i göndererek açıkladı" buyurup, Yüce Allah tarafından gelenleri ve Cebrail Aleyhisselamdan işittiklerini haber verdi.[1045]

"Doğrusu, kendim hakkında, korktum!" buyurdu.

Hz. Hatice:

"Öyle söyleme! Vallahi, Allah seni hiçbir zaman utandırmaz, üzüntüye düşürmez.

Çünkü, sen akrabanı görür gözetirsin!

İşini görmekten âciz olanların yükünü taşırsın!

Yoksula verir, hiç kimsenin kazandıramayacağını kazandırırsın!

Misafiri ağırlarsın!

Hak yolunda karşılaştıkları musibet ve felaket hadiselerinde, halka yardımcı olursun![1046]

Sözü doğru söylersin![1047]

Emaneti yerine verirsin![1048]

Güzel huylusun da!" dedi.[1049]

Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselamı, yanına alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. Ona:

"Ey amcamın oğlu! Dinle, bak! Kardeşinin oğlu ne söylüyor." dedi.

Varaka b. Nevfel:

"Ne gördün kardeşimin oğlu?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam gördüklerini, işittiklerini haber verince, Varaka:

"Senin bu gördüğün, Allah tarafından, Musa Aleyhisselama indirilmiş olan Nâmûs-u Ekber (Cebrail)'dir!

Âh! Keşke kavminin seni (yurdundan) çıkaracakları zaman, ben sağ ve genç, dinç olsaydım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Demek, onlar beni çıkaracaklar ha?!" deyince, Varaka b. Nevfel:

"Evet! Çıkaracaklardır!

Çünkü, senin gibi bir şey getirmiş bir kimse yoktur ki, düşmanlığa ve işkenceye uğramasın!

Eğer ben senin davet günlerine erişirsem, sana son derecede yardım ederim!" dedi.

Kendisi, çok geçmeden de vefat etti.[1050]

İslâm'da İlk Abdest ve İlk Namaz

Peygamberimiz Aleyhisselama vahyin açıktan geldiği günde, Cebrail Aleyhisselam Peygamberimiz Aleyhisselama abdest almayı ve namaz kılmayı da öğretti.[1051]

Mekke'nin yukarı tarafında[1052] vadinin bir köşesinde ökçesini yere vurdu. Oradan bir su kaynadı. Cebrail Aleyhisselam, ondan abdest aldı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselamın abdest alışına bakıyor,[1053] Cebrail Aleyhisselam da namaz için nasıl abdest alınıp temizlenileceğini ona göstermek istiyordu:[1054]

Dirseklerine kadar, ellerini yıkadı.

Ağzını su ile çalkaladı.

Burnuna su çekti.

Sonra, yüzünü yıkadı.

Başını ve kulaklarının arkasını, ıslak eliyle meshetti.

Topuklarına kadar, ayaklarını yıkadı.[1055]

Abdest bittikten sonra, avucuna su aldı,[1056] edeb yerine su serpti.[1057]

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Cebrail Aleyhisselamdan gördüğü gibi abdest aldı.[1058]

Bundan sonra, Cebrail Aleyhisselam; namazın nasıl kılınacağını Peygamberimiz Aleyhisselama göstermek için,[1059] kalkıp onunla birlikte iki rekat namaz kıldı ve bu namazda yüzünün üzerine dört secde yaptı.[1060]

Yüce Allah; Peygamberimiz Aleyhisselamın gözünü, yüzünü güldürmüştü. Allah'tan beklediği, gönlünün hoşlandığı ibadet emri gelmiş bulunuyordu.[1061]

Derin bir inanç ve sevinç içinde eve döndü.

Yüce Allah'ın kendisine olan üstün ikramını Hz. Hatice'ye haber verdi.[1062]

Hemen elinden tutup, onu suyun yanına götürdü.[1063]

Namaz için nasıl abdest alınıp temizlenileceğini göstermek üzere, Cebrail Aleyhisselamın kendisine gösterdiği gibi abdest aldı.

Hz. Hatice de Peygamberimiz Aleyhisselamın gösterdiği gibi abdest aldıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselamın kendisine kıldırmış olduğu gibi, ona namaz kıldırdı.[1064]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine peygamberlik geldiği Pazartesi gününde ilk namazı kılmıştı.

Hz. Hatice de, aynı günde, günün sonuna doğru, ilk defa aynı namazı kılmak mutluluğuna ermişti.[1065]

Vahiy ve Vahiy Tarzları

Lügatte sür'atli işaret, kitabet, risalet, ilham ve gizli kelam gibi çeşitli mânâlara gelen[1066] vahy; Yüce Allah'ın dilediğini, peygamberlerine, dilediği tarzlarla

bildirmesidir.[1067]

Yüce Allah; daha önceki peygamberlere vahyettiği gibi, Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselama da vahyetmiştir.

Bu gerçek, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Biz, Nûh'a, ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Yakub'un torunlarına, İsa'ya, Eyyub'a, Yûnus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyeylediğimiz ve Davud'a Zebur'u verdiğimiz gibi, şüphesiz, sana da vahyettik.

Öyle peygamberler (gönderdik ki), onların kıssalarını, önceden sana bildirdik.

Yine, öyle peygamberler (gönderdik ki), sana onların kıssalarını bildirmedik.

Allah, Musa'ya da, hitab ile konuştu."[1068]

Vahiy, Peygamberimiz Aleyhisselama müteaddit tarzlarda gelmiştir.

1) Vahiy tarzlarından birisi, uykuda görülen ve görüldüğü gibi apaçık çıkan rüya tarzıdır.[1069]

Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın peygamberliği, vahyin bu tarzı ile başlamıştır.[1070]

Zaten, vahiy peygamberlere uyanık iken geldiği gibi, uyurken rüyada da gelirdi.[1071]

Peygamberlerin rüyaları, vahiydir.[1072]

Nitekim, İbrahim Aleyhisselama, İsmail Aleyhisselam hakkındaki ilahî emr, rüyasında verilmişti.[1073]

Çünkü, peygamberlerin gözleri uyusa da, kalbleri uyumaz.[1074]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bana: 'Yâ Muhammed! Gözlerin uyusun! Kulağın işitsin! Kalbin ezberlesin!' denildi.

Benim gözlerim uyudu. Kalbim ezberledi! Kulağım işitti.[1075]

Ey Âişe! Benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz!" buyurmuştur.[1076]

Uyuyanın uykusunda bazı şeyler görmesine rüya ve hulm (düş) denir.[1077]

Fakat, rüyada görülen şeyler daha çok hayır ve güzel şeyler üzerine olur.

Hulmda ise, görülen şeyler daha çok çirkin şeyler üzerine olur.[1078]

Peygamberimiz Aleyhisselam, rüya ve hulm hakkında şöyle buyurmuşlardır:

“Salih rüya Allah’tan, hulm ise şeytandandır.”[1079]

“Zamanın sonu yaklaşınca, Müslümanların rüyası hemen hemen yanlış çıkmayacaktır.

Sizin en doğru rüya göreniniz, en doğru söyleyeninizdir!

Rüya, üç çeşittir:

Yüce Allah tarafından, (kuluna) müjde olan salih rüya,

Şeytan tarafından, korku, üzüntü veren rüya,

Kişinin kendi nefsinden, kendisine telkin mahiyetinde vâki olan[1080] rüya!”[1081]

Şeytan; Âdem oğullarına karşı beslediği şiddetli düşmanlık sebebiyle, her zaman onlara sataşır, her yönden tuzaklar kurar, her yolla onların işlerini bozmak ister.

Gördükleri rüyalarını da, ya içlerine yanlışlar karıştırmak, ya da onlardan gaflete düşürmek suretiyle, onları belirsiz ve yararsız hale getirir.[1082]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Risalet de nübüvvet de sona ermiştir!

Benden sonra (gelecek) ne resul vardır, ne de nebi!” buyurunca, bu, ashaba çok ağır geldi.[1083]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Peygamberlikten bir şey kalmamıştır;[1084] ama, mübeşşirat[1085] vardır!” buyurdu.

“Yâ Rasûlallah! Mübeşşirat, nedir?” diye sordular.[1086]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Müslüman kimsenin rüyasıdır,[1087] salih rüyadır![1088]

Salih rüya, peygamberlik işinin parçalarından bir parçadır.[1089]

Salih kişinin gördüğü rüya,[1090] peygamberlik işinin kırk altı parçasından bir parçadır!” buyurdu.[1091]

Salih rüyanın peygamberlik işinin kırk altı parçasından bir parça oluşu; Peygamberimiz Aleyhisselamın peygamberlik süresinin, on üç yıl Mekke’de, on

yıl da Medine'de olmak üzere, yirmi üç yıl olup, bunun ilk altı aylık kısmının sadık ve salih rüyalar görmekle geçmiş bulunduğuna ve bunun da yirmi üç yılın kırk altıda birini teşkil ettiğine göredir.[1092]

2) Vahiy tarzlarından ikincisi, vahyedilecek kelamın,[1093] melek görünmeksizin[1094] Peygamberimiz Aleyhisselamın kalbine ilka olunmasıdır.[1095]

Yüce Allah; Cebrail Aleyhisselamda, ilahî hitaba mutahap ve ilahî emri tebliğe memur olduğu hakkında zarurî bir ilim yarattığı gibi, Peygamberimiz Aleyhisselamın kalbinde de zarurî bir ilim yaratırdı da, Peygamberimiz Aleyhisselam kalbine ilka olunan şeyin mücerred bir ilhamdan ibaret olmayıp Cebrail Aleyhisselamın Allah'tan getirdiği bir vahiy olduğunu kesin olarak bilirdi.[1096]

Peygamberimiz Aleyhisselamın:

"Hiç şüphesiz, Ruhu'l-Kudüs (Cebrail Aleyhisselam) kalbime şunu ilka ve vahy etti ki, hiçbir nefis[1097] eceli dolmadıkça,[1098] rızkını tamam olarak almadıkça ölmez!

Öyle ise, Allah'tan sakınınız da, onu güzel ve meşru yollardan arayınız.[1099] Helal olanı alınız, haram olanı bırakınız![1100]

Rızık gecikirse, onu Allah'a mâsiyetle elde etmeye kalkışmayınız! Çünkü, Allah katındaki şeye Allah'a itaattan başkası ile nail olunamaz!"[1101] hadis-i şeriflerinde olduğu gibi.[1102]

3) Vahiy tarzlarından birisi de, vahiy meleğinin insan sûretine girerek, vahyedilecek şeyi,[1103] bir insanın bir insana tevdi edişi gibi vahyedişidir.[1104]

Hâris b. Hişam:

"Yâ Rasûlallah![1105] Sana vahiy nasıl gelir?" diye sormuştu.

Peygamberimiz Aleyhisselam; ona verdiği cevapta, vahyin bu tarzını şöyle cevaplamıştır:

"Bazı kere, melek benim için insan sûretine girer, benimle konuşur, ben de onun söylediklerini iyice bellerim.[1106]

Bu, bana vahyin en kolay gelenidir.[1107]

Cebrail Aleyhisselamı gördüm.

Gördüklerimden, ona en çok benzeyeni, Dıhye'dir!" buyurmuştur.[1108]

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama, çok kere Dıhye'nin suretinde gelirdi.[1109]

Vahyin bu tarzında, Ashab-ı Kiramın Cebrail Aleyhisselamı gördükleri de olurdu.[1110]

Hz. Âişe der ki:

"Dıhyetü'l-Kelbî'nin sakalı, başı ve yüzü, Cebrail'e benzerdi.[1111]

Ben şu odamda oturduğum sırada,[1112] Resûlullah Aleyhisselam birden sıçrayıp dışarı çıktı.

Bakınca, yanında bir adam bulunduğunu gördüm ki, kadana atının üzerinde duruyor, başına beyaz sarık sarmış, sarığının bir ucunu iki omuzunun arasına sarkıtmıştı.

Resûlullah Aleyhisselam ise, elini onun kadanasının yelesinin bittiği yere koymuştu.[1113]

Resûlullah Aleyhisselam içeri girince:[1114]

'Yâ Rasûlallah! Birdenbire sıçradın, beni korkuttun![1115]

Sana gizli bir şey fısıldadığını gördüğüm kişi kimdi?' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Sen onu gördün mü?' diye sordu.

'Evet! Gördüm' dedim.[1116]

'Sen onu kime benzettin?' diye sordu.

'Dıhyetü'l-Kelbî'ye benzettim![1117]

Sen iki elini onun atının yelesinin bittiği yere koymuş olduğun halde, kendisiyle konuştuğunu gördüm!' dedim.[1118]

'Sen, çok hayr görmüşsün![1119] O, Cebrail'dir!' buyurdu.[1120]

Çok geçmeden, 'Ey Âişe![1121] Cebrail sana selam veriyor' buyurdu.

Ben de:

'Ve aleyhisselamü ve rahmetullahi ve berekâtüh! Allah, o konuğu da, sahibini

de hayırla mükâfatlandırsın!

Ne güzel sahip! Ne güzel konuk!' dedim."[1122]

Abdullah b. Abbas da der ki:

"Babam Abbas'la birlikte, Resûlullah Aleyhisselamın yanında idim.

Resûlullah Aleyhisselamın yanında da, bir adam bulunuyor ve onunla fısıldaşıyordu.

Resûlullah Aleyhisselam babamdan yüz çevirmiş gibi idi (Onunla pek ilgilenmiyordu).

Resûlullah Aleyhisselamın yanından dışarı çıktık. Babam, bana:

'Oğulcuğum! Amcanın oğlunun, benden yüz çevirir gibi olduğuna dikkat etmedin mi?' dedi.

Ben:

'Babacığım! O, yanında bulunan bir adamla fısıldaşıyordu' dedim.

Bunun üzerine, hemen Resûlullah Aleyhisselamın yanına döndük. Babam:

'Yâ Rasûlallah! Abdullah'a şöyle şöyle söylemiştim. O da, senin yanında bulunan bir adamla fısıldaştığını bana haber verdi. Senin yanında bir kimse var mıydı?' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Ey Abdullah! Sen onu gördün mü?' diye sordu. Ben:

'Evet! Gördüm' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'İşte o, Cebrail idi. Seninle ilgilenmekten, beni o meşgul etti!' buyurdu."[1123]

Cebrail Aleyhisselamın, ashâba dinlerini öğretmek üzere, tanımadıkları bir beşer sûretine girerek Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelişini de, Hz. Ömer şöyle anlatır:

"Resûlullah Aleyhisselamla ashâbından yanındaki bir cemaatle birlikte[1124] Mescid'de oturduğumuz sırada,[1125] güzel yüzlü,[1126] başının saçı kulak yumuşaklarına kadar uzamış,[1127] güzel saçlı,[1128] saçına güzel koku sürünmüş,[1129] üzerindeki[1130] elbisesi bembeyaz,[1131] saçı simsiyah,[1132] genç ve güzel,[1133] üzerinde yolculuk eseri görülmeyen, bununla birlikte içimizden hiçbirinin tanımadığı bir adam[1134] çıkageldi.[1135]

Orada bulunan cemaat, birbirlerine bakıştılar.[1136]

Adam:

'Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah!' diyerek Resûlullah Aleyhisselama ve 'Esselâmü aleyküm!' diyerek bizlere selam verdi.

Resûlullah Aleyhisselam onun selâmına karşılık verdi.

Biz de, onunla birlikte, karşılık verdik.[1137]

Adam:

'Yâ Rasûlallah! Ben, sana geldim' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet!' buyurdu.[1138]

Adam, Resûlullah Aleyhisselamın yanına kadar varıp oturdu.[1139]

'Bana biraz yaklaş yâ Rasûlallah!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam biraz yaklaştı.

Adam, tekrar:

'Yâ Rasûlallah! Biraz daha yaklaş!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam biraz daha yaklaştı.[1140]

Adam:

'Yâ Rasûlallah! Biraz daha yaklaş!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam; dizkapakları onun dizkapaklarına değecek kadar yaklaştı.[1141]

Sonra, adam, ona (Resûlullah Aleyhisselama) saygı olmak üzere, ayağa kalkıp oturdu.[1142]

Adam; iki dizini Resûlullah Aleyhisselamın iki dizine bitiştirip dayadı,[1143] ellerini kendi dizlerinin üzerine koydu.[1144]

'Yâ Rasûlallah![1145] Yâ Muhammed![1146] Bana imandan haber ver. İman, nedir?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'İman; Allah'a, Allah'ın meleklerine, Allah'ın Kitablarına, Allah'ın resullerine, âhiret gününe, bir de, hayr ve şer, kadere inanmandır!' buyurdu.[1147]

Adam:

‘Ben böyle yaparsam iman etmiş olur muyum?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Evet!’ buyurdu.[1148]

Adam:

‘Doğru söyledin!’ dedi.[1149]

Adamın ‘Doğru söyledin’ diyerek biliyormuşcasına Resûlullah Aleyhisselamı tasdik edişine;[1150] ‘Hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor?!’ diye şaştık.

Adam, bundan sonra:

‘Yâ Muhammed! Bana İslâm’dan haber ver![1151] Nedir o?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘İslâm; Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Resûlullah olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman, yoluna gücün yeterse Beytullah’a haccetmen,[1152] cünüplükten gusledip yıkanmandır!’ buyurdu.[1153]

Adam:

‘Ben böyle yaparsam Müslüman olur muyum?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Evet!’ buyurdu.[1154]

Adam, yine: ‘Doğru söyledin!’ dedi.[1155]

Biz, yine, adamın ‘Doğru söyledin!’ deyişine;[1156] hem soruyor, hem de onu tasdik ediyor diye, haline şaştık.[1157]

Adam böyle her defasında ‘Doğru söyledin!’ ‘Doğru söyledin!’ dedikçe, cemaat:

‘Biz Resûlullah Aleyhisselama bu adamdan daha fazla saygı gösterenini görmedik! Sanki Resûlullah Aleyhisselamı tanıyor!’ demekte idiler.[1158]

Bundan sonra, adam:

‘Yâ Rasûlallah![1159] Sen bana ihsandan haber ver![1160] Yâ Muhammed![1161] Yâ Rasûlallah![1162] ihsan nedir?’ diye sordu.[1163]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘İhsan;[1164] Allah’a, O’nu görüyor gibi, ibadet etmendir. Sen O’nu görmesen de, iyi bil ki, O seni görür!’ buyurdu.[1165]

Adam:

‘Ben böyle yaptığım zaman muhsin (ibadeti ihsan derecesinde yapan) olur muyum?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Evet!’ buyurdu.[1166]

Adam, yine:

‘Doğru söyledin!’ dedi.[1167]

Adam böyle her defasında ‘Doğru söyledin!’ ‘Doğru söyledin!’ dedikçe, biz de, ‘Doğrusu Resûlullaha bundan daha çok saygı gösterenini görmedik!’ diyorduk.

Adam:

‘Yâ Rasûlallah![1168] Bana Saat’ten (Kıyametten) haber ver![1169] O ne zaman kopacak?’ diye sordu.[1170]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Kıyamet hakkında, kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir!’ buyurdu.[1171]

Adam:

‘Doğru söyledin!’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Kıyametin vakti, Allah’tan başka kimsenin bilmediği beş şeyden biridir!’ buyurdu.[1172]

Adam:

‘Öyle ise, bana onun emâre ve alâmetlerinden haber ver![1173] Kıyametin alâmetleri nedir?[1174] Bana onlardan haber ver?’ dedi.[1175]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Câriyenin kendi efendisini doğurduğunu; yalınayak, çıplak, yoksul davar çobanlarının (zenginleşip) yüksek bina kurmakta birbirleriyle yarıştıklarını ve övünmeye kalkıştıklarını görmendir’ buyurdu.[1176]

Adam:

‘Doğru söyledin!’ dedi.

Sonra da, dönüp gitti.[1177]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Adamı bana geri çeviriniz!’ buyurdu.[1178]

Hemen kalkıp adamın ardına düştük. Ne kendisinin nereye yönelip gittiğini anlayabildik, ne de izini tozunu görebildik!

Bunu Peygamber Aleyhisselama anlattık.[1179]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Ey İbn Hattab![1180] Ey Ömer![1181] Sen bana o soruları soranın kim olduğunu biliyor musun?’ diye sordu.[1182]

‘Allah ve Resûlü bilir!’ dedim.[1183]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

‘O, Cebrail idi. Size dininizi öğretmek için gelmişti!’ buyurdu.”[1184]

4) Vahiy tarzlarından birisi de, vahyin dehşet saçan bir çan, çıngırak uğultusu gibi uğuldayarak gelişidir.[1185]

Hâris b. Hişam’ın:

“Yâ Rasûlallah![1186] Sana vahiy nasıl gelir?” sorusuna Peygamberimiz Aleyhisselamın verdikleri cevapta, vahyin bu tarzı şöyle açıklanmıştır:

“Vahiy bazen bana çıngırak sesi gibi (müthiş bir madenî ses uğultusu ve alarm ile) gelir ki, vahyin bana en ağır geleni de budur!

Vahiy hali benden kalkınca, meleğin bana söylemiş olduğunu iyice bellemiş bulunurum” buyurmuştur.[1187]

Sanıldığına göre; işitilen bu şiddetli ses ya vahiy meleğinin kendi sesi, ya da kanatlarının uğultusu idi.[1188]

Bunun hikmeti de, vahyi telakki ve hıfz için, Peygamberimiz Aleyhisselamın kalbini toparlamak ve hazırlamak,[1189] kulaklarının ve kalbinin vahiy meleğinin sesinden başkasıyla meşgul olmasına meydan bırakmamak içindi.[1190]

Abdullah b. Amr b. Âs:

“Yâ Rasûlallah! Vahyin gelişini sezer misin?” diye sorduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Sesi işitir ve susarım.

Bana hiçbir sefer bu tarzda vahyolunmamıştır ki, ruhumun alınıyor olduğunu sanmış olmayayım!” buyurmuştur.[1191]

Yüce Allah bir emri vahyetmek, vahiy suretiyle dile getirmek istediği zaman, Allah’ın emrinin korkusundan, gökleri son derece şiddetli bir titreme alır.[1192]

Göklerin halkı olan melekler de, İlahî Kelamı, düz ve sert bir kayaya çarpan demir zincir(in çıkardığı korkunç ses) gibi işitince,[1193] Allah’ın Kelamı karşısında duydukları derin haşyetten dolayı kanatlarını çırparlar,[1194] baygın düşüp secdeye kapanırlar!

Ayılıp secdeden başını ilk kaldıran, Cebrail Aleyhisselam olur.

Yüce Allah ona, vahiylerinden, dilediğini söyler.[1195]

Cebrail Aleyhisselam yanlarına gelinceye kadar, öteki melekler öylece baygın halde kalırlar.

Cebrail Aleyhisselam, bütün göklerdeki meleklere uğrar.[1196]

Her göğe uğradıkça,[1197] kalblerinden korku kaldırılan[1198] o gök halkı olan[1199] melekler ona:

“Ey Cebrail![1200] Rabbimiz[1201] ne buyurdu?” diye sorarlar.

Cebrail de:

“Hakkı buyurdu.[1202] En Yüce, en büyük olan O’dur!” der.

Meleklerin hepsi de, Cebrail Aleyhisselamın söylediği gibi söylerler.[1203]

Birbirlerine de:

“Rabbimiz ne buyurdu?” diye sorarlar ve:

“Hakkı buyurdu. En yüce ve en büyük olan O’dur!” derler.[1204]

Yüce Allah, vahyi nereye ulaştırmasını emir buyurmuşsa,[1205] Cebrail Aleyhisselam, gökten yere kadar, gökten göğe geçe geçe,[1206] götürüp oraya ulaştırır.[1207]

Zerkeşî’ye göre; vahyin bu tarzında, vahyin Peygamberimiz Aleyhisselamca telakkisi, iki yolla idi.

Onlardan birisi, Peygamberimiz Aleyhisselamın beşeriyet sıfat ve sûretinden

soyunup sıyrılıp, melekiyet sıfat ve sûretine bürünerek vahyi Cebrail Aleyhisselamdan alması;

Diğeri de, Peygamberimiz Aleyhisselam vahyi alıncaya kadar, meleğin melekiyet sıfat ve sûretinden soyunup beşeriyet sıfat ve sûretine girmesi idi ki birincisi, iki halden en güç ve en zor olanı idi.[1208]

Ashab-ı Kiramdan bazılarının görüp anlattıklarına göre; vahyin inişi sırasında Peygamberimiz Aleyhisselama ağır bir sıkıntı basar;

Yüzü, gül gibi olur;[1209]

Gözlerini kapar;[1210]

Başını önüne eğerdi.

Yanındakiler de, başlarını önlerine eğerlerdi.[1211]

Peygamberimiz Aleyhisselam, o hallerinde, çabuk çabuk nefes alırdı.[1212]

En soğuk günde bile, alnından inci taneleri gibi terler dökülürdü.[1213]

Vahiy hali sona erinceye kadar, yanındakilerden hiçbiri başlarını kaldırıp Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzüne bakmaya kadir olamazlardı.[1214]

Vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sabit'in bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselama gelen vahyin ağırlığı veya hafifliği, inen vahyin ağırlığı veya hafifliğiyle mütenasip bulunurdu.[1215]

Yani, inen vahiy va'd ve tebşir mahiyetinde ise, Cebrail Aleyhisselam beşer sûretinde gelir, hitap ve telakki Peygamberimiz Aleyhisselama bir güçlük vermezdi.

İnen vahiy azap ve korkutmaya taalluk ettiği zaman, dehşet saçan bir çan, çıngırak uğultusu ile gelirdi.[1216]

Peygamberimiz Aleyhisselam deve üzerinde bulunduğu sırada da vahiy geldiği olur; devenin inen vahyin ağırlığına dayanamadığı,[1217] bacaklarının iki yana ayrıldığı, büküldüğü, kırılacak gibi olduğu, bazen de çöktüğü görülürdü.[1218]

Nitekim, Peygamberimiz Aleyhisselam Adba adlı devesinin üzerinde bulunduğu sırada Mâide sûresi inmeye başlayınca, vahyin ağırlığından, Adba'nın bacakları az kalsın kırılıverecekti![1219]

Zeyd b. Sâbit der ki:

“Resûlullah Aleyhisselamın yanında oturuyordum. Derken, vahiy durgunluğu gelip, Resûlullah Aleyhisselam baygınlaştı.

Kendisinin dizi, benim dizimin üzerine düştü.

Vallahi, Resûlullah Aleyhisselamın dizinden daha ağır basan bir şey bulmamışımdır.

Sonra, üzerinden vahiy hali sıyrılınca:

‘Yaz ey Zeyd!’ buyurdu.

Hemen, bir kürek kemiğinin üzerine, yazdım.

Resûlullah Aleyhisselamı, vahiy durgunluğu ve baygınlığı tekrar bürüdü.

Resûlullah Aleyhisselamın dizi, benim dizimin üzerine düştü.

Dizinin ağırlığını, öncekinden daha ağır buldum.[1220]

Neredeyse dizim ezilecek sandım.[1221] ‘Ayağımın üzerinde artık yürüyemem!’ dedim.[1222]

Bir ve tek olan Yüce Allah’ın indirip de kemiğin üzerine eklemiş olduğum o istisna fıkrasına;[1223] -varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki-[1224] hâlâ bakıyor, onu görüyor gibiyimdir!”[1225]

Hz. Ömer de, “Resûlullah Aleyhisselama vahiy indirilirken, başucundan arı uğultusuna benzeyen bir ses işitildiğini” söylemiştir.[1226]

5) Vahiy tarzlarından birisi de, vahiy meleği Cebrail Aleyhisselamın, Yüce Allah tarafından yaratıldığı aslî şekil ve sûretinde,[1227] inci ve yakut saçılan[1228] altı yüz kanadıyla görünerek,[1229] Yüce Allah’ın dilediğini Peygamberimiz Aleyhisselama vahyedişidir.[1230]

Bu da, iki kere vuku bulmuş;[1231] Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselamı yaratılmış olduğu aslî heyet ve suretinde, altı yüz kanadı ile,[1232] iki kere,[1233] ufku kaplayan,[1234] her bir kanadından renk renk inciler, yakutlar saçılır[1235] ve vücudunun büyüklüğü[1236] yerle gök arasını doldurur bir halde görmüştür.[1237]

6) Vahiy tarzlarından birisi de; Yüce Allah’ın, isrâ ve Mirac gecesinde olduğu gibi[1238] göklerin üstünde,[1239] perde arkasından, Peygamberimiz Aleyhisselama -uyanık iken- hitapta bulunması, ya da -hadis-i şerifte açıklandığı

üzere- uyurken, arada vahiy meleği bulunmaksızın Peygamberimiz Aleyhisselamla konuşmasıdır.[1240]

Peygamberimiz Aleyhisselam bu hususu şöyle açıklamışlardır:

“Rabbim, bana uykuda en güzel sûrette geldi.”[1241]

“Rabbimi en güzel sûrette gördüm![1242] Bana:

‘Yâ Muhammed! Mele-i Âlâ (Mukarreb Melekler), birbirleriyle ne hakkında konuşur, soruşurlar; bilir misin?’ diye sordu.[1243]

‘Hayır! Bilmiyorum yâ Rab!’ dedim.

Elini iki küreğimin arasına koydu.

Rabbimin Elinin serinliğini, memelerimin arasında duydum![1244]

Her şeyin ilmi benim için tecelli etti.[1245] Gökte ve yerde olan şeyleri öğrendim.[1246] Rabbim:

‘Yâ Muhammed! Mele-i Âlâ (Mukarreb Melekler), birbirleriyle ne hakkında konuşur, soruşurlar; bilir misin?’ diye tekrar sordu.[1247]

‘Evet! Bilirim[1248] yâ Rab![1249] Keffaretler hakkında konuşurlar!’ dedim.

‘Nedir onlar?’ diye sordu.[1250]

‘Dereceler, keffaretler, camiye ve cemaatlere yürüyerek gidiş,[1251] namazlardan sonra namazları bekleyiş,[1252] iyiliklere doğru adım atış...’ dedim.[1253]

‘Doğru söyledin yâ Muhammed![1254]

Kim böyle yaparsa temiz olarak yaşar, temiz olarak ölür, günahtan temizlenir, anasından doğduğu gibi olur![1255]

Yâ Muhammed! Namaz kıldığın zaman:

‘Ey Allah’ım! Bana hayırlı işler işletmeni,

Kötülükleri bıraktırmanı,

Yoksulları sevdirmeni,

Beni yarlığamanı,

Bana acımanı,

Benim tevbemi kabul etmeni,

Kullarını ibtilâya uğratmak istediğin zaman da beni fitne ve ibtilaya uğramamış olarak huzuruna almanı,

Selamı yaymak,

Yemek yedirmek,

Herkes uyurken geceleyin kalkıp namaz kılmak derecelerini bana nasip etmeni Senden dilerim!' de!' buyurdu."[1256]

7) Vahiy tarzlarından birisi de Yüce Allah'ın, Peygamberimiz Aleyhisselamı hiçbir kulun hiçbir zaman erişemediği Yakınlık Makamına, ilahî kabul ve ikrama nail kılması;[1257] arada vahiy meleği bulunmaksızın kendisine doğrudan doğruya hitap buyurmuş olmasıdır.[1258] Ki, bu da Mirac gecesinde olduğu gibi, uyanık iken vahiy buyurulacak şeyler ya perde arkasından ya da doğrudan doğruya, yüz yüze olarak vahiy buyurulmak sûretiyle[1259] vuku bulmuştur.

Abdullah b. Abbas'tan sahih bir senedle[1260] rivayet edildiğine göre; bu mülakatta, Peygamberimiz Aleyhisselam Rabbini görmüştür![1261]

Yine ondan sahih bir senedle rivayet edilen hadiste de;

İbrahim Aleyhisselamın halilliğine,

Musa Aleyhisselamın kelîmliğine,

Muhammed Aleyhisselamın Rabbini gördüğüne, şaşılamayacağını söylemiştir.[1262]

Peygamberimiz Aleyhisselam da bir hadis-i şeriflerinde, bu hususta açıklamalarda bulunmuşlardır:

"Göklerin ve yerin işlerinden bana emrolunan şeylerden boşaldığım zaman:

'Yâ Rab! Benden önce, kendisine ikramda bulunmadığın hiçbir peygamber yoktur.[1263]

Yâ Rab! İbrahim'i halil, Musa'yı da kelîm edindin.[1264]

Davud için dağları, Süleyman için rüzgâr ve şeytanları musahhar kıldın! İsa için de ölüleri dirilttin!' dedim.

'Benim için, ne yaptın?' diye sordum.

Yüce Allah:

'Sana, bunların hepsinden daha üstününü vermedim mi?

Senin ismini Kendi ismimle birlikte anmadıkça, Kendi ismimi anmadım!'

buyurdu.”[1265]

“Ve refa’nâ leke zikrek=Senin namını yükselttik”[1266] âyetindeki nam yüksekliği; kelime-i tevhid ve kelime-i şehâdette,[1267] ezanda, Kur’ân-ı Kerîm’de[1268] Peygamberimiz Aleyhisselamın isminin Yüce Allah’ın ismiyle birlikte anılmasıdır diye tefsir edilmiştir.[1269]

Mekke’nin fethinde, Bilal-ı Habeşî Kâbe’nin üzerine çıkıp Mekke’de ilk ezanı okurken “Eşhedü enne Muhammeden resûlullah!” şehadetini işiten Ebu Cehil’in kızı Cüveyriye de:

“Hayatıma yemin ederim ki;[1270] Allah Muhammed’in namını yükseltti.[1271] Allah seni şereflendirdi ve senin namını yükseltti![1272] Senin adın, şanın yükseldi!” demekten kendini alamamıştır.[1273]

Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın Tebligat ve İcraatının Kaynağının İlahî Vahiy Oluşu

Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın tebligat ve icraatının kaynağı ilahî vahiy idi.

Bu gerçek, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklanmıştır:

“İşte, Biz (ey Resûlüm!), sana da böylece Emrimizden bir Ruh (Kur’ân) vahyettik.

Halbuki (vahiyden önce) sen, ‘Kitab nedir? İman nedir?’ bilmezdin.

Fakat Biz, Onu (Kur’ân’ı) bir nur yaptık.

Bununla, kullarımızdan kimi dilersek ona hidayet veririz.

Şüphe yok ki sen, muhakkak doğru bir yolun rehberliğini yapıyorsun!”[1274]

İbrahim ve İsmail Aleyhisselamların Peygamberimiz Aleyhisselam Hakkındaki Dilekleri ve Dileklerinin Kabul Olunuşu

İbrahim Aleyhisselamla oğlu İsmail Aleyhisselamın, Kâbe’nin duvarlarını örüp yükseltirlerken, Yüce Allah’a:

“Ey Rabbimiz! Bizden sâdır olan şu hizmeti kabul buyur!

Şüphe yok ki, her şeyi işiten, her şeyi bilen Sensin Sen!

Ey Rabbimiz! Bizi, Sana teslimiyette sâbit kıl!

Soyumuzdan da, yalnız Sana boyun eğen Müslüman bir cemaat yetiştir!

Ey Rabbimiz! Onların içinden de, kendilerine Senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitabı ve hikmeti öğretecek, onları iyice temizleyecek bir peygamber de gönder…" diyerek dua ettikleri[1275] ve Hz. Muhammed Aleyhisselamın peygamber olarak gönderilmesiyle bu dualarının kabul buyurulduğu da:

"İçinizde, kendinizden bir peygamber gönderdik ki, size âyetlerimizi okuyor, sizi tertemiz yapıyor, size Kitabı ve hikmeti öğretiyor, bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor;"[1276]

'(Ey Resûlüm!) Allah, sana Kitabı ve hikmeti indirdi. Daha önce bilmediklerini de sana öğretti. Allah'ın senin üzerindeki lutuf ve inayeti çok büyüktür"[1277] mealli âyetlerle açıklanmıştır.

Bu âyetlerde anılan Kitabın Kur'ân-ı Kerîm olduğu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın da onu ümmetine bıraktığı, tarihî bir vâkıa ve gerçektir.

Kur'ân-ı Kerîm, Kur'ân-ı Kerîm'in İnişi, Ezberlenişi ve Yazılışı

Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden olan "Kur'ân" sözü, aslında masdar olup kıraat etmek, okumak demektir.[1278]

Kur'ân-ı Kerîm, âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah tarafından[1279] insanları karanlıklardan aydınlığa, Allah'ın doğru yoluna çıkarmak için[1280] son peygamber[1281] Hz. Muhammed Aleyhisselamın kalbine, Cebrail Aleyhisselamın aracılığıyla,[1282] hiç unutmamak, hâfızasından silinmemek üzere[1283] vahyedilmek,[1284] okunmak suretiyle[1285] azar azar indirilen;[1286] hiç kimsenin bir benzerini daha vücuda getiremeyeceği;[1287] Allah katında çok şerefli, kadri yüce; tertemiz sahifelerde kıymetli, sevgili, takva sahibi kâtiplerin elleriyle yazılı;[1288] nesilden nesile tevatürle nakil olunagelen; doğruluğunda hiç şek ve şüphe bulunmayan Allah Kelamıdır.[1289]

Kur'ân-ı Kerîm Peygamberimiz Aleyhisselama, Ramazan ayında,[1290] Kadir gecesinde inmeye başlamış,[1291] yirmi üç yılda tamamlanmıştır.[1292]

İbn Abbas'ın bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam kendisine

Cebrail Aleyhisselam tarafından indirilen âyetleri ezberlemek, unutmamak için acele eder, dudaklarını Cebrail'in okuyuşuna uydurarak kımıldatır dururdu.[1293]

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"(Ey Resûlüm!) Onu (Kur'ân'ı Cebrail sana okuyup bitirmeden) ezberlemek için, dilini onunla (Kur'ân'la) depretme!

Onu, (göğsünde) toplamak (ezberletmek), okutmak Bize düşer.

O halde, Biz, onu sana (Cebrail'in dili ile) okuduğumuzda, sen onun okunuşuna sadece uy! (susup kulak ver, dinle!)

Sonra onu okuman, Bize aittir (okumanı Biz tekeffül ederiz)."[1294]

"Bundan böyle, Biz sana Kur'ân'ı okutacağız da, sen onu unutmayacaksın."[1295]

İşte bundan sonra, ne zaman Cebrail Aleyhisselam gelir, vahiy getirirse, Peygamberimiz Aleyhisselam susar, onu dinler; Cebrail Aleyhisselam dönüp gidince, onun okumuş olduğu âyetleri, o nasıl okumuş idiyse öylece ezberinden okurdu.[1296]

Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça olarak indirildiği de, Kur'ân-ı Kerîm'de açıklanmıştır.[1297]

Kur'ân-ı Kerîm'in ilk hâfızı, Peygamberimiz Aleyhisselamdı.[1298]

Cebrail Aleyhisselam her yıl Ramazan ayında, her gece gelir, Ramazan'ın sonuna kadar Kur'ân-ı Kerîm'i Peygamberimiz Aleyhisselamla mukabele eder; yani o okur, Peygamberimiz Aleyhisselam dinler, Peygamberimiz Aleyhisselam okur, Cebrail Aleyhisselam dinlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın vefat ettiği yılda ise, bu mukabele iki kere yapılmıştı.[1299]

Yüce Allah Müslümanlara namazda Kur'ân'dan kolaylarına geleni okumalarını emir buyurduğu[1300] ve Peygamberimiz Aleyhisselam da, Kur'ân'sız (kıraatsız) namaz olamayacağını haber verdiği için;[1301] erkek kadın her Müslüman'ın, en az namazlarında okuyacakları kadar sûre veya âyetler ezberlemeleri gerekiyor, bununla yetinmeyip Kur'ân-ı Kerîm'in tümünü ezberlemeye koyulanlar da oluyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine Kur'ân-ı Kerîm âyetleri nazil

oldukça, vahiy kâtiplerinden birini çağırır, ona “Yaz!” buyurup yazdırır, onun hangi sûreye ve sûrenin neresine konulacağını da bildirir,[1302] bu da kendisine Cebrail Aleyhisselam tarafından bildirilmiş bulunurdu.

Nitekim, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bana Cebrail (aleyhisselâm) geldi. Şu ‘innallâhe ye’muru bi’l-adli ve’l-ihsâni ve îtâi zi’l-kurbâ ve yenhâ ani’l-fahşâi ve’l-münkeri ve’l-bağyi yaizuküm lealleküm tezekkerûn’ âyetini [Nahl: 90], şu sûrenin [Nahl sûresinin] şurasına [89. âyetin altına] koymamı bana emretti” buyurmuştur.[1303]

Zeyd b. Sabit der ki:

“Vahyi Resûlullah Aleyhisselamın huzurunda yazardım. Bitirdiğim zaman, bana:

‘Yazdığını, oku!’ buyururdu.

Eğer onda yazılmayan bir şey kalmışsa ekletir, fazla bir şey olursa çıkarttırırdı.”[1304]

Nisâ sûresinin 95. âyeti nazil olunca da:

“Bana Zeyd’i çağırınız. Levhayı, diviti ve kürek kemiğini, veya kürek kemiğini ve diviti getirsin!” buyurmuş,[1305] Zeyd gelince de, ona:

“Ey Zeyd!”[1306] buyurarak[1307] yazdıracağı âyeti yazdırmış,[1308] bu âyete ait olup o anda nazil olan “zarar görenler dışında” istisnasını da ona ekletmiştir.

Zeyd b. Sabit der ki:

“Bir ve tek olan Yüce Allah’ın indirip de kemiğin üzerine eklemiş olduğum o istisnaya,[1309] varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki,[1310] hâlâ bakıyor, onu görüyor gibiyimdir!”[1311]

Kur’ân-ı Kerîm, böylece başından sonuna kadar Peygamberimiz Aleyhisselamın huzurunda hurma dalları, düz, yassı taşlar, kürek kemikleri ve yazı yazmaya elverişli daha başka şeyler üzerine yazılmış bulunuyordu.[1312]

Kur’ân-ı Kerîm’in vahyi Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatına yakın bir zamana kadar devam ettiği için,[1313] Kur’ân-ı Kerîm’in yazılı sahifeleri mushaf haline getirilmemişti.

Kur’ân-ı Kerîm sûrelerden, sûreler de âyetlerden teşekkül etmiştir.

Kur’ân-ı Kerîm’in iki kapağı arasında yüz on dört sûre olup,[1314] Berâe

(Tevbe) sûresinden başka, bütün sûrelerin başında Besmele vardır.

Yani, her sûre diğerinden Besmele ile ayrılmıştır.[1315]

Sûre; lügatta, yüksek derece ve mertebeye, büyük bir şehri kuşatan sûra benzetilerek, Kur'ân-ı Kerîm'in de en az üç âyetten müteşekkil, hususi bir isim taşıyan müstakil bölümlerinden her birine de sûre denilmiştir.[1316]

Sûre sözü, Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit âyet ve sûrelerinde geçer.[1317]

Kur'ân-ı Kerîm'in en uzun sûresi Bakara, en kısa sûresi de Kevser sûresidir.[1318]

Âyet; lügatta açık alâmet, nişâne, bellik demektir.

Din teriminde ise; Kur'ân-ı Kerîm'in bir hükme delâlet eden ve birbirlerinden birer fasıla ile ayrılmış bulunan uzun veya kısa cümlelerinden her birine âyet denir.[1319]

Kur'ân-ı Kerîm'in âyetlerinin sayısında, sûre başlarındaki Besmeleyi o sûrenin âyetlerinden sayıp saymamak, âyetlerdeki durak yerlerinde görüş birliğine varamamak gibi sebeplerle, altı binden sonrasında ihtilaf edilmiştir.

İbn Abbas'a göre, Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinin toplamı altı bin altı yüz altmış altıdır.[1320]

Şeyhülislam İbn Kemal de bunu benimsemiş ve:

"Bilmek istersen eğer sen aded-i âyâtı:

Cümlesi altı bin'ü altı yüz altmış altı" demiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'in En Büyük ve En Devamlı Mucize Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona insanların iman etmek zorunda kaldığı mucizelerin bir benzeri verilmemiş olsun!

Bana verilen mucize ise, Allah'ın bana vahyettiğidir, Kur'ân'dır!

Bunun için, Kıyamet günü, peygamberlerin en çok ümmetlisi ben olacağımı umarım!" buyurmuştur.[1321]

Her peygamberin, zamanına göre peygamberlik dâvâsını isbatlayacak bazı harikulâdeleri, mucizeleri vardır; asânın yılana çevrilmesi gibi.

Musa Aleyhisselamın zamanında sihir yaygındı. Bunun için, Musa

Aleyhisselam sihirden daha üstün ve baskın olan bir mucize getirip, muhataplarını iman etmek zorunda bıraktı.[1322]

İsa Aleyhisselamın zamanında tıp (doktorluk) yaygın ve üstündü. Bunun için, İsa Aleyhisselam, doktorluktan daha üstün ve baskın olan bir mucize getirdi: Ölüyü diriltti.

Muhammed Aleyhisselamın zamanında ise, fesahat ve belagat yaygındı.[1323] Bunun için, Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam kavmine, bir fesahat ve belagat mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm'i getirdi.

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamdan önceki peygamberlerin mucizeleri kendilerinin vefatlarıyla sona ermiş, onları o zaman hâzır bulunanlardan başkaları da görmemişlerdir.

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın mucizesi olan Kur'ân-ı Kerîm ise, Kıyamet gününe kadar devam edecektir.[1324]

Önceki peygamberlere verilen mucizelerin benzerleri ya sûretçe, ya da hakikatçe, kendilerinden öncekilere de verilmiş bulunuyordu.

Kur'ân-ı Kerîm mucizesinin benzeri ise, daha önce hiçbir peygambere verilmemiştir.[1325]

Kur'ân-ı Kerîm; yalnız fesahat ve belagat yönünden değil, her yönden de bir benzeri daha ortaya konulamayacak bir mucizedir.

Yüce Allah, bu gerçeği Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklar:

"(Ey Resûlüm!) de ki: Andolsun, insanlar ve cinler, şu Kitabın benzerini vücuda getirmek üzere biraraya toplansa ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine de onun benzerini getiremezler!

Şanıma andolsun ki, Biz bu Kur'ân'da, insanlar için her mânâda nice türlüsünü açıklamışızdır.

İnsanların pek çoğu ise, kâfirlikte ayak dirediler."[1326]

Ebu Ubeyd'in bildirdiğine göre; bir çöl Arabı, bir zâtı "Fasda' bimâ tü'meru ve a'riz ani'l-müşrikîn=Şimdi, sen, sana emrolunanı açığa vur! Müşriklerden yüz çevir!" (Hicr: 94) âyetini okurken işitince, hemen secdeye kapanır ve:

"Ben, onun fesahatından dolayı secde ettim!" der.

Başka birisi de:

"Felemmestey'esû minhü halesû neciyyâ=Vaktâ ki, ondan umutlarını kestiler,

fısıldaşarak bir yana çekildiler” (Yûsuf: 80) âyetini bir adamdan işitince:

“Ben şehadet ederim ki; bu sözün benzerini bir yaratık söylemeye güç yetiremez!” demiştir.

Bir cariyeden dinlediği kelamın fesahatına hayran olarak:

“Allah aşkına, sen ne kadar da fesahatlısın!” demekten kendini alamayan Asmaî’ye, cariye:

“‘Ve evhaynâ ilâ ümmi Mûsâ en erdıîhi fe izâ hıfti aleyhi fe elkîhi fi’l-yemmi ve lâ tehâfî ve lâ tahzenî. İnnâ râddûhü ileyke ve câilûhü mine’l-mürselîn=Mûsâ’nın anasına: ‘Onu, emzir. Sana onun hakkında bir tehlike gelince, kendisini denize bırak. Korkma. Kederlenme. Çünkü Biz, onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peygamberlerden biri de yapacağız’ diye vahyettik’ (Kasas: 7) kavlinden sonra, şu benimki bir fesahat mı sayılır?” demiştir.

Gerçekten de bu bir tek âyette; iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjde birleştirilmiştir.[1327]

Peygamberimiz Aleyhisselamın mucizesi sadece Kur’ân-ı Kerîm’den ibaret bulunmadığı ve daha birçok mucizeleri olduğu halde, hadis-i şeriflerinde yalnız Kur’ân-ı Kerîm’i anmakla yetinmeleri, onun mucizelerinin en büyüğü ve en yararlısı oluşundan; dine daveti, delil ve hücceti hâvi bulunuşundan; Kıyamet gününe kadar, hâzır ve gaip, herkesin ondan yararlanışındandır.[1328]

Kur’ân-ı Kerîm’e Kur’ân isminin verilişi; ilahî Kitablar arasında, Kitabların, belki bütün ilimlerin semerelerini içinde toplamış olduğu içindir. Nitekim, Yüce Allah:

“Ve tafsîle külli şey’in=Her şeyin tafsilidir;” (Yûsuf: 111),

“Tibyânen li külli şey’in=Her şeyin apaçık bir beyanıdır” (Nahl: 89) buyurmuştur.[1329]

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

“Bana, Tevrat yerine es-Sebi’ verildi.

Zebur yerine Miun verildi.

İncil yerine Mesâni verildi.

Mufassallar da fazla olarak verildi” buyurmuştur.[1330]

Kur’ân-ı Kerîm’in sûreleri, âyetlerinin çokluğuna göre dörde ayrılır:

1) Tuvel,

2) Miun,

3) Mesani,

4) Mufassal.

Bakara, Âl-i imrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf ve Yûnus sûrelerine uzunluklarından dolayı "Seb'u't-tuvel=Yedi uzunlar" denir.

Kur'ân-ı Kerîm'in yüzden fazla veya yüze yakın âyetli; Berâe (Tevbe), Nahl, Hûd, Yûsuf, Kehf, İsrâ, Enbiyâ, Tâhâ, Mü'minûn, Şuarâ ve Sâffât sûrelerine ise Miun (Yüz âyetliler) denir.

Miun sûrelerinden sonra gelen ve yüzden az âyetli sûrelere Mesani denir.[1331]

Kur'ân-ı Kerîm'in yüzden az âyetli Mesani sûrelerini sık sık takip eden ve araları Besmele ile ayrılmış bulunan kısa sûrelerine Mufassal sûreler; ve bunların uzunlarına uzun Mufassallar, orta uzunlukta olanlarına orta Mufassallar, daha az âyetli olanlarına kısa Mufassallar denir.[1332]

Hakikat ehline göre; Kur'ân-ı Kerîm bütün hakikatleri kendisinde toplayan ledün ilminin de icmali ve özetidir.[1333]

Hz. Ömer'in "ilimle dolu dağarcık!" diyerek takdir ettiği,[1334] Ashab-ı Kiramdan Abdullah b. Mes'ud:

"İlim isteyen, Kur'ân'ı incelesin! Çünkü, öncekilerin de sonrakilerin de ilmi onun içindedir!" demiştir.[1335]

Abdullah b. Mes'ud'un da "Kur'ân'ın ne güzel tercümanıdır!" diyerek takdir ettiği ve ilminin çokluğundan dolayı Bahr (deniz) diye anılan[1336] ve Hz. Ömer tarafından da müşkil meselelerde çağırılıp görüşü alınan[1337] Abdullah b. Abbas da:

"Eğer bana ait deve dizbağları yitecek olsa, muhakkak orada, Yüce Allah'ın Kitabında bulurum!" demiştir.[1338]

Kur'ân-ı Kerîm'in Mushaf Haline Getirilişi ve Nüshalarının Çoğaltılışı

Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın vefatından sonra vukû bulan Yemâme savaşında Kur'ân-ı Kerîm hâfızlarından bir haylisinin şehit düşmesi, Kur'ân-ı Kerîm sahifelerinin biraraya toplanmasına sebep olmuştur.

Vahiy katiplerinden Zeyd b. Sâbit der ki:

“Yemâme’de, birçok hâfız sahabinin şehit düşmeleri üzerine, Ebu Bekir, bana adam gönderdi. Kendisinin yanında Ömer de bulunuyordu.

Ebu Bekir, bana dedi ki:

‘Ömer, bana geldi:

‘Yemâme vak’ası, Ashabdan birçoklarının ölümüne sebep oldu.

Başka yerlerdeki savaşlarda da böyle şehit düşmesiyle, Kur’ân’dan birçok kısmının zayi olup gitmesinden korkuyorum.

Kur’ân’ı toplamayı emretmeni uygun görüyorum’ dedi.

Ömer’e:

‘Resûlullah Aleyhisselamın yapmadığı bir şeyi ben nasıl yaparım?!’ dedim. Ömer:

‘Vallahi, bu, büyük bir hayırdır!’ dedi.

Bana bu hususta o kadar ısrar etti ki, nihayet, ona Allah kalbimi açtı, yatıştırdı. Ömer’in görüşünü uygun gördüm.

‘Sen genç ve akıllı bir adamsın.

Sana bizim emniyet ve itimadımız vardır.

Sen Resûlullah Aleyhisselama vahiy yazardın.

Binaenaleyh, Kur’ân’dan, gerek senin yanında, gerek başkaları yanında yazılı bulunanları araştır, topla, biraraya getir!’ dedi.

Vallahi, bana dağlardan bir dağı nakletme işini teklif etselerdi, Kur’ân’ı cem işinden daha ağır olmazdı.

‘Peygamber Aleyhisselamın yapmadığı bir şeyi nasıl yaparsınız?!’ dedim.[1339]

Ebu Bekir:

‘Vallahi, bu, büyük bir hayırdır!’ dedi.

Ebu Bekir’in ve Ömer’in kalbini yatıştıran Allah, ona benim de kalbimi açtı, yatıştırdı.[1340] Bunun üzerine, Kur’ân’ı, yazılı bulunduğu yapraksız, kabuğu soyulmuş hurma dallarından, yassı, ince, beyaz taşlardan ve hâfızların hıfzından araştırarak topladım.

Hatta, ezberlerde bulunan Tevbe (Berâe) sûresinin âhirindeki ‘Le kad câeküm rasûlün min enfüsiküm azîzün aleyhi mâ anittüm harîsun aleyküm bi’l-mü’minîne raûfun rahîm’ âyetidir; Ebu Huzeyfetü’l-Ensârî’de buldum. Bunu, ondan başkasında yazılı olarak bulamadım.

Kur’ân’ın bu suretle toplanan sahifeleri, vefatına kadar Ebu Bekir’in yanında;

sonra, hayatı boyunca Ömer'in yanında; ondan sonra da, Resûlullahın zevcelerinden Hafsa binti Ömer'in yanında kaldı."[1341]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ümmetine Kur'ân-ı Kerîm'den, iki kapak arasındakinden başka bir şey bırakmamış; Kur'ân-ı Kerîm'den olup da iki kapak arasına girmeyen bir şey kalmamıştır.[1342]

Hz. Ebu Bekir, Kur'ân-ı Kerîm sahifelerini biraraya derletip toplattığı zaman:

"Ona, bir isim veriniz!" dedi.

Bazıları "İncil" ismini verdiler, beğenmediler.

Bazıları "Sifr" ismini verdiler.

Yahudiler kitaplarına Sifr dedikleri için, onu da beğenmediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Habeşlilere ait bir kitap görmüştüm ki, onlar onu Mushaf diye anıyorlardı" deyince, Mushaf ismini verdiler.[1343]

Hz. Ali:

"Allah, Ebu Bekir'e rahmet etsin!

Mushafı toplamak hususunda, insanların en büyük ecre nail olanı, o idi.

Kur'ân-ı Kerîm'i iki kapak arasında toplayan ilk kişi, o idi" demiştir.[1344]

Kur'ân-ı Kerîm'in, Hz. Osman devrinde nüshalarının çoğaltılışı da şöyle olmuştur:

Fütuhata katılan gaziler arasında kıraat ihtilafları çıkmış ve her biri kendi telaffuzunun doğruluğunda ısrar etmiş, bu hususta birbirlerini bilgisizlikle suçlayacak kadar ileri gitmişlerdi.

Irak ordusu ile birlikte irminiyye ve Azerbaycan fethinden sonra, Şam'a karşı yapılan savaşta bulunduğu sırada, Huzeyfe b. Yeman, Hz. Osman'a geldi.

Huzeyfe b. Yeman'ı, ordu efradının Kur'ân-ı Kerîm okuyuşundaki ihtilafları, telaşa düşürmüştü. Hz. Osman'a:

"Ey mü'minler emîri! Kitabları üzerinde, Yahudiler ve Nasranîler gibi ihtilafa düşmeden, bu ümmete yetiş!" dedi.

Bunun üzerine, Hz. Osman:

"Mushaflara geçirmemiz için, Suhuf'u bize gönder! Sonra, sana iade ederiz!" diye, Hz. Hafsa'ya haber gönderdi.

Zeyd b. Sabit'e,

Abdullah b. Zübeyr'e,

Saîd b. Âs'a,

Abdurrahman b. Hâris b. Hişam'a emretti.

Bunlar da, o suhufu mushaflara geçirdiler.

Hz. Osman, onlardan, Kureyşî olan üç âzâya:

"Siz, Kur'ân'dan herhangi bir şeyde, Kur'ân'ın imlâsında Zeyd b. Sâbit'le ihtilaf ettiğiniz vakit, onu Kureyş'in dili ile yazınız. Çünkü, Kur'ân ancak Kureyş'in dili ile inmiştir!" dedi.

Onlar da öyle yaptılar.

Suhuf'u mushaflara geçirdikten sonra, Hz. Osman Suhuf'u Hz. Hafsa'ya iade etti.

Yazdıklarından, her tarafa birer mushaf gönderdi.

Bunlardan başkasını, sahife olsun, mushaf olsun, yakmalarını emretti.[1345]

Hz. Osman, Hz. Hafsa'daki Suhuf'tan dört mushaf istinsah ettirmişti.

Onlardan birini, Kûfe'ye,

Birini, Basra'ya,

Birini, Şam'a gönderdi.

Birisini de yanında alıkoydu.

Çoğaltılan mushafların sayısının yedi olduğu,

Mekke'ye,

Yemen'e,

Bahreyn'e de birer mushaf gönderildiği de rivayet edilir.[1346]

Bir kısım Kûfelilerden başka, her insan bu işin faziletini anladı ve takdir etti.

Hz. Ali, Kûfe'ye vardığı zaman, Kûfeli adamın biri Hz. Ali'nin yanına gelip mushaf istinsahı hususundaki hizmetinden dolayı Hz. Osman'ı ayıplamaya ve suçlamaya yeltenince, Hz. Ali ona bağırarak:

"Sus! O, bu işi bizim ileri gelenlerimizden bir cemaatle yaptı.

Osman'ın üzerine almış olduğu vazifeyi ben üzerime almış olsaydım, muhakkak ben de bu hususta onun yolunu tutardım![1347]

Allah, Osman'a rahmet etsin!

Eğer idareyi ben üzerime almış olsaydım muhakkak, mushaflar hakkında onun yaptığını yapardım!

Ey insanlar! Mushaflar ve fazla mushafların yakılması hususunda Osman'a sakın kin beslemeyiniz! Onun hakkında, hayırdan başka bir söz de söylemeyiniz!

Vallahi, o, mushaflar hakkında yaptığı şeyi, ancak bizim ileri gelenlerimizden bir cemaati toplayarak yapmıştır!" dedi.[1348]

Gerçekten de, Hz. Osman mushafları istinsah ettirmek istediği zaman, Kureyşîlerden ve Ensardan, -içlerinde Übeyy b. Ka'b ile Zeyd b. Sabit'in de bulunduğu- on iki kişilik bir danışma heyeti toplamıştı.[1349]

Mushafları istinsaha memur edilenlerden:

Saîd b. Âs, halkın dili en fasîh ve düzgün olanı,

Zeyd b. Sâbit de, halkın Kur'ân-ı Kerîm'in okunuş tarzlarını en iyi bileni idi.[1350]

Kur'ân-ı Kerîm'in Yüce Allah'ın Koruması Altında Bulunuşu

Yüce Allâh; Kur'ân-ı Kerîm'i korumayı üzerine aldığını, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklar:

"Zikr'i (Kur'ân'ı) Biz indirdik Biz! Onun koruyucuları da, şüphesiz ki, Biziz!"[1351]

Ona, ne önünden, ne de ardından, hiçbir bâtıl yanaşamaz, gelemez!

O, bütün kâinatın hamd ettiği yegâne hüküm ve hikmet Sahibi Allah tarafından indirilmedir!"[1352]

"Doğrusu, O Kitab çok şerefli bir Kur'ân'dır. Levh-ı Mahfuzdadır."[1353]

Yüce Allah; müşrik ve münkirlerin Kur'ân-Kerîm hakkındaki görüşlerinin yersizliğini ve yanlışlığını da şöyle açıklar:

"O (Kur'ân) bir şair sözü değildir.

Siz, ne az inanır adamlarsınız!

O (Kur'ân), âlemlerin Rabbinden indirilmedir.

Eğer (Peygamber, zannettiğiniz gibi) bazı şeyleri Bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, muhakkak onun sağ elini (kuvvet ve kudretini) alıverirdik!

Sonra da, hiç şüphesiz kendisinin kalb damarını koparırdık!

O vakit, sizden hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız!"[1354]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Getirip Tebliğ Ettiği Din ve Şeriat

Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın Yüce Allah'tan telakki edip insanlara ulaştırmakla görevlendirildiği din ve şeriat; ulu atası İbrahim Aleyhisselamın dini,[1355]

Dinden Nûh, İbrahim, Musa ve İsa Aleyhisselamlara tavsiye buyurulan ve ayrıca kendisine de vahyolunan şeriattır.[1356]

Din; lügatta ceza, İslâm, ibadet, tâat, inkıyad, tevhid, millet, şeriat, vera ve takvâ, hesap.. gibi türlü mânâlara gelir.[1357]

Şeriat dilinde din; peygamberin Allah tarafından getirip tebliğ ettiği şeyleri kabule akıl sahiplerini davet eden ilahî kanundur.[1358]

Bu ilahî kanuna, uyulduğu için din denir.[1359]

Allah'ın açık ve geniş yolu olduğu,[1360] kullar bağlansınlar diye konulan hükümlerden ibaret bulunduğu için de şeriat denir.[1361]

Şeriata şeriat denilmesi; sıdk ve sadakatla bağlananın susuzluğunu gidereceği, günah kirlerinden de temizleyip arıtacağı içindir.[1362]

Dine millet denilmesi de, üzerinde toplanıldığı, yüründüğü içindir. Din, millet, aslında bir olup aralarındaki fark itibarîdir ve dinin Allah'a, milletin de peygambere nisbet edilmiş olmasından ibarettir.[1363] Din; iman, İslâm ve bütün şeriatları kapsayan umumî bir isimdir.[1364]

İnsanlara ilahî nimet olan şeriatler, milletler, açık, aydınlık yollar ve sünnetler, son peygamber Hz. Muhammed Aleyhisselamın Yüce Allah'tan telakki ve tebliğ ettiği İslâmiyet'le en son ve mükemmel şeklini bulmuş; bu vâkıa ve gerçek de Mâide sûresinin üçüncü âyetinde açıklanmıştır.[1365]

Yani, İslâm dininin en son ve en mükemmel şeklini bütün insanlara ulaştırmak vazifesiyle gönderilen Hz. Muhammed Aleyhisselam hem kendisinden önceki peygamberlerin bu yoldaki tebliğlerine aykırı olarak sonradan insanlar tarafından yapılmış olan katmaları, değişiklikleri, dinle ilgisi bulunmayan şeyleri kaldırıp onları aslî şekillerine çevirmiş; hem de İslâm dininin kendisine bırakılan en önemli kısımlarının tebligatını yapmış; ve böylece, İslâm dinini, her bakımdan tamamlanmış olarak insanlık dünyasına sunmuş; bu vâkıa, Yüce Allah tarafından:

"...Bugün, sizin dininizi kemale erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım

ve size, din olarak İslâm'ı verip ondan razı oldum...” buyurularak açıklanmıştır.

Allah katında din, İslâm dininden ibarettir.[1366]

İslâm dininden başka din arayanın dini kabul olunmayacaktır.[1367]

İnsanların ilk tuttukları, bağlandıkları tek ve genel din, İslâm dini idi.

Gelmiş geçmiş bütün peygamberler, İslâm dininin esaslarını tebliğe çalışmış, bu dinde can vermiş, bu dinde can vermeyi özlemişlerdir.

Âdem Aleyhisselamdan sonra, Ebu'l-beşer olan,[1368] ikinci Âdem Baba diye tanınan Nûh Aleyhisselam, Müslüman'dı.[1369]

Peygamberler atası İbrahim Aleyhisselam da, onun oğulları ve torunları da, Müslümandılar.[1370]

Musa Aleyhisselamın; kavmi olan İsrail oğullarını ve Mısır Firavun'unu davet ettiği din de, İslâm dini idi.

Bunu, hem Musa Aleyhisselam, hem Firavun'un iman ve ihtida eden sihirbazları ve hatta, hem de bizzat Firavun da, -denizde boğulacağını anlayınca, Musa ve Harun Aleyhisselamların inandıkları Allah'a inandığını ve Müslüman olduğunu söyleyerek- ifade etmiştir.[1371]

Musa Aleyhisselamdan sonra İsrail oğullarına peygamber olarak gönderilen İsa Aleyhisselam hakkında, Yüce Allah'ın havarilere:

“Bana ve peygamberime iman ediniz!” diye vahyettiği ve onların da:

“İman ettik! Müslüman olduğumuza şahit ol!” dedikleri;

İsa Aleyhisselam da, bu hususta İsrail oğullarından küfür ve inkâr taştığını hissedip:

“Allah'a doğru giden yolda bana yardım edecekler kimdir?” deyince, yine havarilerin:

“Biziz Allah'ın yardımcıları!

Biz, Allah'a inandık.

Sen de, ey İsa! Şahit ol ki: Biz, muhakkak, Müslümanlardanız!” diyerek Müslümanlıklarını açıkladıkları görülür.[1372]

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de açıklandığına göre; Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselamın zamanındaki Hristiyan rahiplerinden de, Kur'ân-ı Kerîm'e inanan ve kendilerine Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman:

“Buna inandık! Şüphe yok ki, bu, Rabbimizden gelen bir haktır!

Gerçekten, biz, bundan önce de, İslâm’ı kabul etmiş kimselerdik!” diye ikrar ve şehadette bulunanlar olmuştur.[1373]

İslâm Dininin Tevhid Dini Oluşu

İslâm dini, tevhid dinidir.

Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadis-i şeriflerde açıklandığı üzere, İslâm dininde her şeyden önce, Allah’a ve Allah’ın birliğine iman etmek farzdır.[1374]

İslâm dininin bu tevhid akidesi; Allah’ın birliğine, O’ndan başka ibadet edilecek mâbud bulunmadığına inanmak demektir ki, bu akide, Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadis-i şeriflerde “Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka ilah yoktur” kelime-i tevhidi ile en veciz bir şekilde ifade buyurulmuştur.

Tevhid; Yüce Allah’ın Zâtını, zihinlerde tasavvur ve tahayyül edilen her şeyin dışında ve üstünde tutmak demektir.

Bu da, üç şeyle:

1) Yüce Allah’ın Rabliğini bilmekle,

2) Yüce Allah’ın Vâhidliğini, birliğini ikrar etmekle,

3) Yüce Allah’a, hiçbir şeyi eş, ortak tutmamakla olur.[1375]

Zaten, bütün Âdem oğullarının Rabbü’l-âlemînin Rabliğini tanımaları, asıldır.

Tanımamaları veya O’na şerik koşmaları, ârızîdir, sonradandır. Çünkü:

“Yüce Allah Âdem (aleyhisselâm)ın zürriyetini zerreler halinde çıkarıp onları akıl sahibi yapmış, kendilerine:

‘Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?’ diye hitap etmiş, onlar da:

‘Evet! Rabbimizsin!’ (A’râf: 172-173) demişler; bu ikrar, onlar için, ilk iman olmuştur.

İşte, bunun içindir ki, bütün Âdem oğulları, daima bu selîm fıtrat üzere dünyaya getirilmişlerdir.

Kim, bundan (bu ahidden) sonra küfür etmişse, muhakkak ki, o fıtrî imanını kendisi değiştirmiş;

Kim de iman ve tasdikte bulunmuşsa, o da ilk ikrarı üzerinde sebat ve devam etmiştir.”[1376]

A’râf sûresinin 172-173. âyetlerinde açıklanmış olduğu üzere, Âdem

oğullarının, daha dünyaya gelmeden ikrarlarının alınışı gerekçesi olarak da:

"Kıyamet günü, 'Bizim, bundan haberimiz yoktu!' yahut 'Daha önce, ancak atalarımız Allah'a şirk koşmuştu. Biz de, onların ardından gelen bir nesiliz. Şimdi, o bâtılı kuranların işlediği günahlar yüzünden bizi helâk eder misin?!' dememeniz içindi" buyurulmuştur.

Âdem Oğullarının, Tevhid Akidesinden Putperestliğe Ne Zaman ve Nasıl Saptıkları

Put ağaçtan veya altından veya gümüşten, insan şeklinde yapılmış olursa, ona Arapça sanem;

Taştan yapılmış olursa, ona da vesen denilir.[1377]

Rivayete göre; Şis b. Âdem oğulları önceleri, gelir, Âdem Aleyhisselamın Nevz veya Bevz dağındaki mağarada bulunan cesedini ziyaret eder, ona tazimde bulunurlar, kendisi için Allah'tan rahmet dilerlerdi.[1378]

Kabil b. Âdem oğullarından bir adam:

"Ey Kabil oğulları! Şis oğulları, Âdem'in cesedinin çevresinde dönüp dolaşarak ona tazimde bulunuyorlar. Sizin ise, böyle bir şeyiniz yok!" dedi ve onlar için bir put yonttu.

Tarihte ilk put yapan adam, bu oldu.[1379]

Kur'ân-ı Kerîm'de:

1) Vedd,

2) Süva',

3) Yağus,

4) Yauk,

5) Nesr

adları ile anılan putlar;[1380] rivayete göre, Âdem Aleyhisselamın oğulları[1381] veya oğullarının oğulları idiler.[1382]

Bunlar, iyi amelli kişilerdi.[1383]

Halk, bunlara uyardı.[1384]

Süva'ın Şis Aleyhisselamın oğlu olduğu; Yağus, Yauk ve Nesr'in de Süva'ın oğulları oldukları da rivayet edilir.[1385]

Bunlar öldükleri zaman, adamları:

“Keşke onların sûretlerini bize bir yapan olsaydı da, kendilerini hatırladıkça bizi ibadete teşvik etmiş olurdu!”[1386] dediler. Onlara, yakınları çok ağladılar.

Kabil oğullarından bir adam:

“Ey kavmim![1387] Ben can vermeye güç yetiremem, ama size onların sûretlerine göre beş tane heykel yapsam, yontsam olmaz mı?” dedi.

Onlar da:

“Olur!” dediler.

Bunun üzerine, Kabil oğullarının heykel yapıcısı, onlar için,

Vedd, Süva’, Yağus, Yauk ve Nesr’in sûretlerine göre, beş tane heykel yonttu, dikti.

Adlarına heykel dikilenlerin kardeşleri, amcaları ve amca oğulları, gelip bu heykellerin çevrelerinde koşarak dolaşırlar ve onlara tazimde bulunurlardı. O asır, böylece geçti.

Yerd b. Mehlâil, b. Kaynan, b. Şis, b. Âdem zamanında da böyle yapıldı.[1388]

Bazı kimseler İslâmiyet’ten döndü.[1389]

İkinci asır gelince, bu heykellere ilk çağdakinden daha çok tazimde bulundular.

Üçüncü asır gelince; “Bizden öncekilerin bu heykellere tazimleri, ancak Allah katında şefaat etmelerini umdukları içindi!” diyerek, onlara tapmaya başladılar ve küfürlerini arttırdılar.

Bunun üzerine, Yüce Allah, onlara İdris Aleyhisselamı peygamber olarak gönderdi.

İdris Aleyhisselam onları putlara tapmaktan men ve Yüce Allah’a ibadete davet etti.[1390]

Fakat, onlar İdris Aleyhisselamı yalanladılar.

Yüce Allah da, onu yüksek bir makama kaldırdı.

Putperestlik, Nûh Aleyhisselamın zamanına kadar, artmakta devam etti.

Yüce Allah, İdris Aleyhisselamdan sonra, Nûh Aleyhisselamı peygamber olarak gönderdi.

Nûh Aleyhisselam da, kavmini Yüce Allah’a ibadete uzun zaman davet etti.

Fakat, onlar Nûh Aleyhisselama karşı koydular ve onu yalanladılar.[1391]

Nûh Aleyhisselam, onlarla başa çıkamayınca, kendisini ve yanındaki mü'minleri onlardan kurtarması için, Yüce Allah'a dua etti.[1392]

Allah da, onları Tufan suyunda boğdu.[1393]

Tufan suları; Nevz veya Bevz dağından beş heykel putu sürükleyip yere indirdi.

Suların şiddetli akışları onları ülkeden ülkeye sürükledi. Nihayet, Cidde toprağına attı. Sonra, sular çekildi. Esen rüzgârlar, heykel putların üzerine toprak yığdı.[1394]

Putperestliğin Arabistan'da ne zaman ve nasıl yayıldığına gelince;

Mekke, İsmail Aleyhisselamın oğullarına dar gelince başka ülkelerde bir yurt aramak üzere Mekke'den ayrılan herkes, Mekke Haremini tazim için, Harem taşlarından bir taşı muhakkak yanında taşır; ve her nereye gider, konarlarsa, onu yere koyarlar, Kâbe'yi tavaf ettikleri gibi, onu da tavaf ederlerdi.

Bu tutum, kendilerini, taşlardan, güzel gördükleri, hoşlandıkları herhangi bir taşa tapınmaya kadar götürdü.[1395]

Bu Cahiliye devrinde, adam sefere çıkacağı zaman yanında dört taş taşır, üçü ile tenceresine ocak çatar, dördüncüsüne tapardı.[1396]

Bu dinî şaşkınlık, şöyle de anlatılır:

Bir kimse sefere çıkıp bir yerde konakladığı zaman dört taş alır, onlara göz gezdirip en yakışıklısını put edinir, ona tapar, kalan üçü ile de yemek tenceresi için ocak çatardı.

Oradan göç edeceği zaman onu orada bırakır, başka bir konak yerinde konaklayınca da böyle yapardı.[1397]

Yakışıklı taş bulunmazsa, kumlardan yığılıp tepe haline gelen, üzerinde sağmal devenin sağıldığı kum tepesine de tapılırdı.[1398]

İsmail Aleyhisselamın oğulları; hac ve umre için telbiye yapmak gibi, İbrahim Aleyhisselamdan kalma ibadetlere de -Allah'a şerik koşmak gibi bazı şeyler karıştırmakla birlikte- bağlı kalmakta devam ettiler.[1399]

Amr b. Luhay; Mekke'nin idaresini ele geçirdiği ve Cürhümîleri Mekke'den sürüp çıkardığı zaman, Kâbe hizmetini de üzerine almıştı.[1400]

Amr b. Luhay'ın her sözü, Araplarca, itirazsız uyulur bir din hükmü olarak

benimsenir, yerine getirilirdi.

Kendisi, din namına birtakım bid'atlar ihdas etmiş, Kâbe'nin etrafına putları o dikmiş, İbrahim Aleyhisselamın dinini ilk defa o böylece bozup değiştirmişti.[1401]

Hübel putunu, Belka Meab yöresinden Mekke'ye getirip diken ve ona tapmalarını halka emreden, Amr b. Luhay'dı.[1402]

İsaf ve Naile heykellerini putlaştıran,

Kureyşîleri Uzzâ'ya taptıran da, o idi.[1403]

Lât'ı[1404] ve Menat'ı putlaştıran da o idi.[1405]

Nûh Tufanından kalma beş heykel putunu da, Cidde'ye gidip toprak altından çıkararak Mekke'ye o getirmiş, hacca gelen Arapları bu putlara tapmaya o davet ve teşvik etmiş ve davetine icabet edilerek[1406] Vedd putu, Vâdi'l-Kura'da Dûmetü'l-Cendel'e, Yauk Yemen'de Hayvan karyesine, Yağus Yemen Ekemesine, Nesr Sebe bölgesinde Belha' mevkiine, Süva' da Nahle'de Ruhat'a götürülüp yerleştirilmişti.[1407]

Araplar bu putlara tapmakla kalmamışlar,

Devs kabileleri, Zülkeffeyn putuna;

Hâris oğulları, Züşşera putuna;

Müzeyneler, Nühm putuna;

Anezeler, Suayr putuna;

Kudaalar, Lahmlar, Cüzamlar, Âmileler, Gatafan kabileleri, Ukaysır putuna;

Havlanlar, Umyanus putuna;

Beni Bekr'lerle Kinaneler, Sa'd putuna;[1408]

Beni Kinane'lerden Malik ve Milkânlar, Sa'd putuna;

Tayyi'ler, Füls putuna;

Ezdlerin Tayyi' ve Kudaalardan komşuları olan kabileler, Bacer putuna;

Beni Esedler, Ya'büb putuna;

Has'am, Becile, Ezdi Serat ve Hevazinlerle bunlara akraba olan kabileler, Zülhalasa putuna;

Kudaalardan Müleyh oğulları, cinlere[1409] tapıyorlardı.

Araplardan, meleklere tapanlar,[1410] onların Allah'ın kızları olduğunu sananlar olduğu gibi;[1411]

Şi'râ yıldızına,[1412]

Güneşe tapanlar da vardı.[1413]

Yalnız Mekke'de, Kâbe'nin çevresinde, tapılmak üzere dikilmiş, kurşunla berkitilmiş üç yüz altmış tane put bulunuyordu![1414]

Bunlar Arap kabilelerine ait olup, zaman zaman gelinir, ziyaret edilip kendilerine kurbanlar kesilirdi.[1415]

Mekke'de, umumî putlardan başka her ailenin kendi evinde taptığı özel bir putu da vardı.

Bir kimse, yola çıkmak istediği ve hayvanına bineceği zaman, puta el yüz sürer; bu, onun yola çıkmadan önce yapacağı ilk iş olurdu.

Yolculuktan döndüğü zaman da yine puta el yüz sürer; bu da onun daha ailesini görmeden yaptığı ilk iş olurdu.[1416]

Ashab-ı Kiramdan Mikdad b. Esved'in de yeminle te'yid ederek dediği gibi; "Peygamberler arasında, Peygamber Aleyhisselam, şartları en ağır bir Fetret[1417] ve Cahiliye devrinde peygamber gönderilmişti ki, insanlar o zaman putlara tapmaktan daha üstün bir din bulunabileceğini sanmıyorlardı."[1418]

Kan davaları, hatta en önemsiz hadiseler bile, aileleri, kabileleri birbirlerine düşürür, yıllarca birbirleriyle boğuştururdu.[1419]

Kabileler arasındaki kan davaları, son Ficar kavgasında olduğu gibi, belli bir yerde karşılaşıp birbirlerinin kanını akıtarak öç alınmak suretiyle halledilmeye çalışılırdı.[1420]

Açlık ve geçindirememek bahanesi ile çocuklar öldürülürdü.[1421]

Adam, köpeğini besleyip büyütür, çocuğunu ise öldürürdü![1422]

Kız çocuğu doğurmak yüzkarası sayılır, kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü!

Biri bir kız çocuğunun doğumu ile müjdelendiği zaman, öfkesini sineye çekerek, hiddetinden yüzü kapkara kesilir; kendisine verilen, kötü saydığı müjdeden dolayı herkesten saklanır:

“Onu, ne yapayım? Hakarete katlanarak alıkoyayım mı? Yoksa, toprağa mı gömeyim?” diye şaşırır kalırdı.[1423]

Kız çocukları, ellerinden tutulup su kuyularına bırakılır, onların boğulup gitmeleri karşısında acımasız, duyarsız kalınırdı![1424]

Para kazanmak için cariyelerini fuhşa zorlayanlar;[1425]

Asaletli bir adamdan evlat sahibi olmak için(!), karılarını onunla yatıp kalkmaya teşvik eden şerefsiz erkekler bile vardı.[1426]

İçki düşkünlüğü aşırı derecelerde idi.[1427]

Kumar düşkünlüğü ise aile faciası halini almıştı:

Adam servetini, hatta ailesini ortaya koyup kumar oynar, servetini ve ailesini kaybederdi.[1428]

Yabancı ve koruyucusuz kimseler için can, mal ve hatta namus güvenliği kalmamıştı.

Yabancı satıcıların malları satın alınır, parasına ise dirsek çevirilirdi.[1429]

Hac veya umre yapmak üzere kızını yanına alarak Mekke’ye gelen yabancıların kızları ellerinden zorla alınıp kaçırılır, feryad ve istimdadlarına kulak asılmazdı.[1430]

İşte, son peygamber Hz. Muhammed Aleyhisselamın ilahî vahyi telakki ettiği peygamberlik vazifesiyle mükellef kılındığı zaman, Arap dünyasının dinî ve içtimaî durumu bu kadar bozuktu.

Dış dünyanın durumu ise, bundan daha az bozuk değildi.

Hz. Muhammed Aleyhisselam; insanların elleriyle yaptıkları kötülükler yüzünden karaların, denizlerin bozulduğu[1431] böyle bir ortamda; yeryüzünde tevhid bayrağını açan ilk Müslüman,[1432] Peygamberler Peygamberi,[1433] Son Peygamber[1434] sıfatı ile, Mekke ve çevresinden başlayarak[1435] insanları Yüce Allah’ın İslâm dinine, önce hikmet ve güzel öğütlerle davet etmek;[1436]

(Davetini kabul edenleri Cennet nimetleriyle) müjdelemek ve (davetinden yüz çevirenleri Cehennem azabıyla) korkutup uyarmak;[1437]

Sonra da, fitne ve fesat ortadan kalkıncaya, din tamamıyla Allah’ın oluncaya,[1438] İslâm dini bütün dinlere üstün gelinceye,[1439] insanlara “Lâ ilâhe

illallah=Allah'tan başka ilâh yoktur!"[1440] "Muhammedürresûlullah=Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!"[1441] dedirtinceye kadar savaşmak…[1442] gibi, çok ağır ve ağır olduğu kadar da şerefli bir vazifeyi tek başına yüklenmiş bulunuyordu.

Bundaki güçlüğü ve ağırlığı sadece düşünmek bile, insanı ürpertmeye ve titretmeye yeter!

---

923 Beyhakî, Sünen, 9/114.

924 İbn İshak, İbn Hişam, 1/226, 228, İbn Sa'd, 1/160-161, Ebu Nuaym, Delâil, 1/81-82, Beyhakî, Sünen, 9/114, Zehebî, Târîh, s. 123-124.

925 Belâzurî, Ensâb, 1/104.

926 Diyarbekrî, 1/279-280.

927 İbn Sa'd, 1/224, Ahmed b. Hanbel, 2/294, İbn Cevzî, 1/161, İbn Kesîr, Bidâye, 3/5.

928 İbn Sa'd, 1/224, Ahmed b. Hanbel, 2/294, Belâzurî, Ensâb, 1/104, İbn Cevzî, 1/161, İbn Kesîr, Bidâye, 3/5, Diyarbekrî, 1/280.

929 İbn Sa'd, 1/195, Ahmed b. Hanbel, 1/312.

930 İbn İshak, İbn Hişam, 1/250, İbn Sa'd, 1/157, Belâzurî, Ensâb, 1/104, Taberî, Târîh, 2/204, Beyhakî, Delâil, 2/146, İbn Cevzî, 1/161, Zehebî, Târîh, s. 129-130.

931 Zürkânî, 1/219.

932 İbn Ebî Şeybe, 11/464, Ahmed b. Hanbel, 5/59, Müslim, 4/1782, Tirmizî, Sünen, 5/593, Dârimî, 1/19, Ebu Nuaym, Delâil, 2/397, Süheylî, 2/388, İbn Cevzî, 1/161, İbn Seyyid, 1/83, 89, Zehebî, Târîh, s. 125, İbn Kesîr, Bidâye, 3/5.

933 Süheylî, 2/388, Halebî, 1/361.

934 Diyarbekrî, 1/220, Halebî, 1/361.

935 Diyarbekrî, 1/221.

936 İbn Sa'd, 1/410-412, Ahmed b. Hanbel, 1/89, 96, 117, 127, Tirmizî, Sünen, 5/598, 600, Belâzurî, Ensâb, 1/386, Taberî, Târîh, 3/185, 186, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/11, İbn Esîr, Kâmil, 2/305, Zehebî, Târîh, s. 434, 435.

937 İbn Sa'd, 1/422-423, Ebu Nuaym, Delâil, 2/628-629, Beyhakî, Delâil, 1/286-287, Kadı Iyaz, 1/117-118, İbn Cevzî, 1/387-401, İbn Kesîr, Bidâye, 6/31-32.

938 İbn Sa'd, 1/376.

939 İbn Cevzî, 1/406.

940 Ebu Nuaym, Delâil, 2/638.

941 Ahmed b. Hanbel, 6/376-377, Müslim, 4/1415-1416, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 2/22.

942 Ahmed b. Hanbel, 4/309.

943 İbn Sa'd, 1/230-231, Hâkim, 3/9-10, Ebu Nuaym, Delâil, 2/338, Beyhakî, Delâil, 1/279.

944 İbn Sa'd, 1/194, Tirmizî, Sünen, 5/591, Belâzurî, Ensâb, 1/104, İbn Kuteybe, Maarif, s. 66, Taberî, Târîh, 2/202, Mes'ûdî, Mürûc, 2/282, İbn Abdilberr, 1/35, Beyhakî, Delâil, 2/135, İbn Hazm, Cevâmi, s. 5, Begavî, 2/174, İbn Esîr, Kâmil, 2/46, İbn Seyyid, 1/82, İbn Kayyım, 1/33, İbn Kesîr, Bidâye, 3/4, Heysemî, 8/257.

945 İbn İshak, İbn Hişam, 1/246, Tirmizî, Sünen, 5/596, İbn Seyyid, 1/82, Halebî, 1/377.

946 İbn İshak, İbn Hişam, 1/249, 250, Abdurrezzak, 5/321, Ahmed b. Hanbel, 6/232-233, İbn Sa'd, 1/194, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/139-140, Tirmizî, Sünen, 5/596, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5, Süheylî, 2/392, Begavî, 2/174, İbn

Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/82, İbn Kayyım, 1/33, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6.
947 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/100, İbn Sa'd, 1/194, Tirmizî, Sünen, 5/596.
948 Süheylî, 2/433, İbn Kayyım, 1/33, Aynî, 24/131, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/313, 321, Diyarbekrî, 1/280, Halebî, 1/278, Zürkânî, 1/207.
949 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/321.
950 Abdurrezzak, 5/321, İbn Sa'd, 1/184, Ahmed b. Hanbel, 3/377, 6/232, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/140, Tirmizî, Sünen, 5/596, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Delâil, 2/135, Vâhidî, s. 5, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6.
951 İbn İshak, İbn Hişam, 1/250, Beyhakî, Sünen, 9/6, İbn Seyyid, 1/82.
952 İbn İshak, İbn Hişam, 1/250, İbn Sa'd, 1/194, Tirmizî, Sünen, 5/596, İbn Seyyid, 1/82, Halebî, 1/381.
953 İbn İshak, İbn Hişam, 1/250, Belâzurî, Ensâb, 1/104, Taberî, Târîh, 2/204, İbn Cevzî, 1/161.
954 Gazalî, Munkiz, s. 33.
955 Hira: Mekke'nin yukarı tarafından, Mekke'ye 3 mil uzaklıkta (Yâkût, 2/233, İbn Kesîr, Bidâye, 3/5), otsuz ve susuz bir dağdır (Yâkût, 2/233).
956 İbn İshak, İbn Hişam, 1/252, Taberî, Târîh, 2/206, Beyhakî, Delâil, 2/147, İbn Cevzî, 1/165, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/312.
957 İbn İshak, İbn Hişam, 1/252, Beyhakî, Delâil, 2/147, İbn Cevzî, 1/165.
958 İbn İshak, İbn Hişam, 1/252, Taberî, Târîh, 2/206, İbn Cevzî, 1/166, İbn Seyyid, 1/86.
959 İbn Kesîr, Bidâye, 3/5.
960 Abdurrezzak, 5/321, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Delâil, 2/135, Zehebî, Târîh, s. 117, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Diyarbekrî, 1/281.
961 İbn Sa'd, 1/196, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/140, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Beyhakî, Sünen, 9/6, Begavî, 2/174, İbn Seyyid, 1/84, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2.
962 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 2/54, İbn Sa'd, 1/153, Taberî, Târîh, 2/195, Ebu Nuaym, Delâil, 1/169, Beyhakî, Delâil, 2/28, İbn Asâkir, 1/271, İbn Cevzî, 1/133, İbn Seyyid, 1/42, Zehebî, Târîh, s. 59, İbn Kesîr, Bidâye, 2/284, Suyutî, Hasâis, 1/2209, Diyarbekrî, 1/258, Halebî, 1/194.
963 Abdurrezzak, 5/321-322, İbn Sa'd, 1/194, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/140, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5, Begavî, 2/174, İbn Seyyid, 1/84, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Diyarbekrî, 1/281, Halebî, 1/381.
964 Aynî, 1/61.
965 Aynî, 24/128, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/312.
966 Kastallânî, Mevâhib, 1/53, Zürkânî, 1/220.
967 Şûrâ: 52, Cum'a: 4, En'âm: 124.
968 Şûrâ: 52..
969 Abdurrezzak, 5/321-322, İbn Sa'd, 1/194, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/140, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5, Begavî, 2/174, İbn Seyyid, 1/84, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Diyarbekrî, 1/281, Halebî, 1/381.
970 Aynî, 24/128, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/12, Halebî, 1/381, Zürkânî, 1/211.
971 Halebî, 1/381.
972 Hz. Ali'den rivayet olunduğuna göre, Peygamber Aleyhisselama:
"Senin hiç puta taptığın oldu mu?" diye sorulunca;
"Hayır!" buyurmuştur.
"Senin hiç içki içtiğin oldu mu?" diye sorduklarında da, Peygamber Aleyhisselam:
"Hayır! Ben, daha 'Kitap nedir? İman nedir?' bilmezken bile, puta tapan, içki içenlerin küfür üzerinde

olduklarını bilir dururdum!” buyurmuştur. (Ebu Nuaym’ın Delâil’inden ve İbn Asâkir’den naklen Suyutî, Dürru’l-mensûr, 6/13).
973 İbn Sa’d, 1/195.
974 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/112, Belâzurî, Ensâb, 1/105-106, Beyhakî, Delâil, 2/158, Süheylî, 2/407-408, Muhibbü’t-Taberî, 1/78, Kurtubî, 1/115, İbn Seyyid, 1/83.
975 Beyhakî, Delâil, 2/165, Zehebî, Târîh, s. 137.
976 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/112, Belâzurî, Ensâb, 1/106, Beyhakî, Delâil, 2/158, Süheylî, 2/408, Muhibbü’t-Taberî, 1/78-79, Kurtubî, 1/115, İbn Seyyid, 1/83-84, Aynî, 1/64.
977 Belâzurî, Ensâb, 1/106.
978 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/112, Beyhakî, Delâil, 2/165, Süheylî, 2/408, Kurtubî, 1/115, İbn Seyyid, 1/84, Aynî, 1/64, Kastallânî, Mevâhib, 1/53-54, Zürkânî, 1/221.
979 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/112-113, Belâzurî, Ensâb, 1/106, Süheylî, 2/408, Kurtubî, 1/115-116, Aynî, 1/64, Kastallânî, Mevâhib, 1/54.
980 Ebu Nuaym’dan naklen İbn Kesîr, Bidâye, 3/4, Halebî, 1/377.
981 İbn İshak, İbn Hişam, Sîre, 1/249-250, Abdurrezzak, 5/321, Ahmed b. Hanbel, 6/232-233, İbn Sa’d, 1/194, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/139-140, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Tirmizî, Sünen, 5/596, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5, Süheylî, 2/392, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Kayyım, 1/33, İbn Seyyid, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, 3, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6, Kastallânî, Mevâhib, 1/52, Diyarbekrî, 1/280.
982 Vahiy; Yüce Allah’ın, dilediğini, peygamberlerine, dilediği tarzlarda bildirmesi demektir. (Şûrâ: 51)
983 Süheylî, 2/392-393.
984 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Süheylî, 2/393.
985 Belâzurî, Ensâb, 1/256, Hâkîm, 2/431.
986 İbn Sa’d, 1/171, Buhârî, Sahîh, 4/168.
987 Mâlik, 1/120, Ahmed b. Hanbel, 6/36, Buhârî, Sahîh, 2/48, Müslim, 1/509, Tirmizî, Sünen, 2/303, Beyhakî, Sünen, 7/62.
988 Râgıb, s. 482.
989 Seyyid Şerif, s. 162.
990 Seyyid Şerif, s. 75.
991 Kadı Iyaz, 1/206, Râzî, 23/49, Kurtubî, 12/80, Seyyid Şerif, s. 75.
992 Cum’a: 4, En’âm: 124.
993 Nahl: 43, Enbiyâ: 7.
994 Ahmed b. Hanbel, 2/541, Buhârî, Sahîh, 4/142, Müslim, 4/1837.
995 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 15.
996 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 15, Îcî, Akâidi Adûdiye, s. 10.
997 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 15.
998 Şuarâ: 107, 125, 142, 162, 178.
999 A’râf: 62, 64, 79, 93.
1000 Ahzâb: 39.
1001 Meryem: 56.
1002 A’râf: 67.
1003 A’râf: 61-62.
1004 Bakara: 129.
1005 A’râf: 63.
1006 Şuarâ: 109, 127, 145, 164, 180, Furkan: 57, Sebe: 47.
1007 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 16.
1008 Ahmed b. Hanbel, 2/341, Buhârî, Sahîh, 6/97, Müslim, 1/134.

1009 Ahmed b. Hanbel, 5/266, Taberî, Târîh, 1/75, Beyhakî, Sünen, 9/4, Heysemî, 8/210.
1010 İbn Sa'd, 1/32, Ahmed b. Hanbel, 5/179, Taberî, Târîh, 1/75, Beyhakî, Sünen, 9/4, İbn Asâkir, 2/361, Heysemî, 8/210.
1011 İbn Sa'd, 1/32, Ahmed b. Hanbel, 5/178, İbn Kuteybe, Maârif, s. 26, Taberî, Târîh, 1/75, İbn Asâkir, 2/361.
1012 Ahzâb: 40.
1013 İbn İshak, İbn Hişam, 1/252, Taberî, Târîh, 2/206-207, Beyhakî, Delâil, 2/147, İbn Cevzî, 1/165-166.
1014 İbn İshak, İbn Hişam, 1/252-253, Taberî, Târîh, 2/206-207, Beyhakî, Delâil, 2/147-148, İbn Seyyid, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/12.
1015 Yakubî, 2/22.
1016 İbn İshak, İbn Hişam, 1/253, Taberî, Târîh, 2/207, Beyhakî, Delâil, 2/148, İbn Seyyid, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/12.
1017 Halebî, 1/386.
1018 İbn İshak, İbn Hişam, 1/253, Taberî, Târîh, 2/2207, Beyhakî, Delâil, 2/148, İbn Seyyid, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/12.
1019 Beyhakî, Delâil, 2/148, İbn Seyyid, 1/83, Heysemî, 8/255.
1020 İbn İshak, İbn Hişam, 1/254, Taberî, Târîh, 2/207, Beyhakî, Delâil, 2/148.
1021 Abdurrezzak, 5/323, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 1/3-4, Müslim, 1/142.
1022 Nâmûs; sahib-i sırr demektir (İbn Esîr, Nihâye, 5/119).
1023 İbn İshak, İbn Hişam, 1/254, Taberî, Târîh, 2/207-208, Beyhakî, Delâil, 2/148-149, İbn Seyyid, 1/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/12, 13, Halebî, 1/387.
1024 Belâzurî, Ensâb, 1/111, Taberî, Târîh, 2/230, Beyhakî, Delâil, 2/143, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/4, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1025 Beyhakî, Delâil, 2/143, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1026 Belâzurî, Ensâb, 1/111, Beyhakî, Delâil, 2/143. İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1027 Beyhakî, Delâil, 2/143, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1028 Belâzurî, Ensâb, 1/111.
1029 Beyhakî, Delâil, 2/143, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1030 Belâzurî, Ensâb, 1/111.
1031 İbn Cevzî, 1/164.
1032 İbn İshak, İbn Hişam, 1/255, Taberî, Târîh, 2/208, Ebu Nuaym, Delâil, 1/217, Beyhakî, Delâil, 2/151-152, İbn Abdilberr, 4/1820, İbn Cevzî, 1/164, İbn Esîr, Kâmil, 2/49, İbn Seyyid, 1/87, Zehebî, Târîh, s. 134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/15-16, Heysemî, 8/256, Diyarbekrî, 1/283.
1033 İbn Sa'd, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/104-105, Taberî, Târîh, 2/203, Mes'ûdî, Mürûc, 2/282, İbn Cevzî, 1/166, İbn Esîr, Kâmil, 2/50, İbn Seyyid, 1/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/6, Aynî, 24/29, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/313, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Diyarbekrî, 1/280-281.
1034 Halebî, 1/385, 389.
1035 Süheylî, 2/392, İbn Kesîr, Bidâye, 3/4, Halebî, 1/389.
1036 Abdurrezzak, 5/322, Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/232-233, Buhârî, Sahîh, 6/88, Müslim, 1/140-141, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Delâil, 2/135, Vâhidî, s. 6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/85-86, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/3, Kastallânî, Mevâhib, 1/51-52, Diyarbekrî, 1/281.
1037 Belâzurî, Ensâb, 1/111.
1038 Kastallânî, Mevâhib, 1/57, Halebî, 1/424.
1039 Ahmed b. Hanbel, 6/120, Yakubî, 2/22.
1040 Abdurrezzak, 5/322, Ahmed b. Hanbel, 6/232-233, Buhârî, Sahîh, 6/88, Müslim, 1/140-141, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5-6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/85-86, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/3,

Kastallânî, Mevâhib, 1/51-52, Diyarbekrî, 1/281.
1041 Kastallânî, Mevâhib, 1/57, Halebî, 1/424, Zürkânî, 1/234.
1042 Ahmed b. Hanbel, 3/304, 5/145, Buhârî, Sahîh, 1/86, Müslim, 1/371, Dârimî, 1/234.
1043 Beyhakî, Delâil, 2/143, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1044 Abdurrezzak, 5/322, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 6/88, Müslim, 1/141, Taberî, Târîh, 2/205, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Seyyid, 1/85, Zehebî, Târîh, s. 118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/3, Kastallânî, Mevâhib, 1/52, Diyarbekrî, 1/281.
1045 Beyhakî, Delâil, 2/143, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.
1046 Abdurrezzak, 5/322, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/141, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/214, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/85, Zehebî, Târîh, s. 118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2-3, Kastallânî, Mevâhib, 1/52, Diyarbekrî, 1/282.
1047 Abdurrezzak, 5/322, İbn Sa’d, 1/195, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/214, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 6, Begavî, 2/174, Süheylî, 2/408, İbn Cevzî, 1/163, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/85, Zehebî, Târîh, s. 118, Kastallânî, Mevâhib, 1/52, Diyarbekrî, 1/282.
1048 İbn Sa’d, 1/195.
1049 İbn Sa’d, 1/195, Süheylî, 2/408.
1050 Abdurrezzak, 5/323, Ahmed b. Hanbel, 6/233, Buhârî, Sahîh, 1/3-4, 6/88, Müslim, 1/142, Ebu Nuaym, 1/214, Beyhakî, Sünen, 9/6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/163, İbn Esîr, Kâmil, 2/49, Zehebî, Târîh, s. 118-119, İbn Kesîr, Bidâye, 3/3, Diyarbekrî, 1/282.
1051 Ahmed b. Hanbel, 4/161, İbn Habib, s. 10, Belâzurî, Ensâb, 1/111, Süheylî, 3/13-14, Dârekutnî, 1/111, İbn Cevzî, 1/166, İbn Seyyid, 1/90-91, Suyutî, Câmiu’s-sağîr, 1/7, Kastallânî, Mevâhib, 1/57, Halebî, 1/426, Zürkânî, 1/235.
1052 İbn İshak, İbn Hişam, 1/260, Taberî, Târîh, 2/210, İbn Esîr, Kâmil, 2/50, İbn Seyyid, 1/90, Zehebî, Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Diyarbekrî, 1/281.
1053 İbn İshak, İbn Hişam, 1/260, Taberî, Târîh, 2/210, Beyhakî, Delâil, 2/160, İbn Esîr, Kâmil, 2/50, İbn Seyyid, 1/90, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Diyarbekrî, 1/281, Halebî, 1/425, Zürkânî, 1/235.
1054 İbn İshak, İbn Hişam, 1/260-261, Taberî, Târîh, 2/210, İbn Esîr, Kâmil, 2/50, İbn Seyyid, 1/90, Diyarbekrî, 1/281, Halebî, 1/425, Zürkânî, 1/235.
1055 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/117, Halebî, 1/425.
1056 Ahmed b. Hanbel, 4/161, Dârekutnî, 1/111, Süheylî, 3/14, İbn Cevzî, 1/166, İbn Seyyid, 1/91, Zürkânî, 1/235.
1057 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/117, Ahmed b. Hanbel, 4/161, Belâzurî, Ensâb, 1/111, İbn Cevzî, 1/166, İbn Seyyid, 1/91, Zürkânî, 1/235.
1058 İbn İshak, İbn Hişam, 1/261, Yakubî, 2/23, Taberî, Târîh, 2/210, İbn Esîr, Kâmil, 2/50-51, İbn Seyyid, 1/90, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24.
1059 Yakubî, 2/23.
1060 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/117, Beyhakî, Delâil, 2/160, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24.
1061 İbn İshak, İbn Hişam, 1/261, Taberî, Târîh, 2/210, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, İbn Seyyid, 1/90, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24.
1062 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/117, Beyhakî, Delâil, 2/160, Zehebî, Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Diyarbekrî, 1/281.
1063 Belâzurî, Ensâb, 1/111.
1064 İbn İshak, Kitâbu’l-mübtedâ, 3/117, Beyhakî, Delâil, 2/160, Zehebî, Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Diyarbekrî, 1/281.
1065 İbn Abdilberr, 4/1820, Muhibbü’t-Taberî, 2/209, Heysemî, 9/103, Diyarbekrî, 1/286, Halebî, 1/426.
1066 Râgıb, s. 515-516, İbn Esîr, Nihâye, 5/163, Fîruzâbâdî, 4/401, Aynî, 1/14.
1067 Şûrâ: 51.

1068 Nisâ: 163-164.
1069 Süheylî, 2/393, İbn Kayyım, 1/32, İbn Seyyid, 1/82, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Zürkânî, 1/225.
1070 İbn İshak, İbn Hişam, 1/249-250, Abdurrezzak, 5/321, Ahmed b. Hanbel, 6/232-233, İbn Sa'd, 1/194, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 1/139-140, Belâzurî, Ensâb, 1/105, Tirmizî, Sünen, 5/596, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5, Süheylî, 2/392, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Kayyım, 1/33, İbn Seyyid, 1/82, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/2, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 6, Kastallânî, Mevâhib, 1/51, Diyarbekrî, 1/280. 168.
1071 Süheylî, 2/392, İbn Kesîr, Bidâye, 3/14, Halebî, 1/377.
1072 Buhârî, Sahîh, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Hâkim, 2/431.
1073 Sâffât: 102.
1074 İbn Sa'd, 1/171, Ahmed b. Hanbel, 6/274.
1075 İbn Sa'd, 1/197, Dârimî, 1/15.
1076 Mâlik, 1/120, Ahmed b. Hanbel, 6/36, Buhârî, Sahîh, 2/48, Müslim, 1/509, Ebu Dâvud, 2/40, Tirmizî, Sünen, 2/439, Beyhakî, Delâil, 1/371-372.
1077 İbn Esîr, Nihâye, 1/434, Fîruzâbâdî, 4/100.
1078 İbn Esîr, Nihâye, 1/434.
1079 Mâlik, 2/957, Abdurrezzak, 11/212, Ahmed b. Hanbel, 5/296, Buhârî, Sahîh, 8/74, Müslim, 4/1771, Ebu Dâvud, 4/305, İbn Mâce, 2/1286, Dârimî, 2/498, Heysemî, 7/181.
1080 Uyanık iken içinden geçirmiş oldukları şeyleri uyurken düşünde görmesi gibi (İbn Mâce, 2/1285).
1081 Abdurrezzak, 11/211, Ahmed b. Hanbel, 2/269, Buhârî, 8/77, Müslim, 4/1173, Ebu Dâvud, 4/304-305, Tirmizî, 4/532, Dârimî, 1/50.
1082 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 12/311.
1083 Ahmed b. Hanbel, 3/267, Tirmizî, Sünen, 4/533.
1084 Buhârî, Sahîh, 8/69.
1085 Kulun Levh-i Mahfuz'daki hallerine göre müekkel melek tarafından yapılan temsiller, işlerinde basiretli davranması için, bir müjde veya inzar ya da bir azar olmak üzere, rüyasında o kula gösterilir. (Hakîm-i Tirmizî, 1/116-117).
1086 Ahmed b. Hanbel, 3/267, Buhârî, Sahîh, 8/69, Tirmizî, Sünen, 4/533.
1087 Ahmed b. Hanbel, 3/267, Tirmizî, Sünen, 4/533.
1088 Ahmed b. Hanbel, 3/267, Buhârî, Sahîh, 1/52, Tirmizî, Sünen, 4/533.
1089 Ahmed b. Hanbel, 3/267, Tirmizî, Sünen, 4/533.
1090 Mâlik, 2/956, Ahmed b. Hanbel, 2/314, 3/126, Buhârî, Sahîh, 8/68, İbn Mâce, 2/1284.
1091 Mâlik, 2/956, Abdurrezzak, 11/212, Ahmed b. Hanbel, 2/369, Buhârî, Sahîh, 8/68-69.
1092 İbn Kayyım, 1/33, Aynî, 24/131-132.
1093 Süheylî, 2/393, İbn Kayyım, 1/32, Kurtubî, 16/53, İbn Seyyid, 1/89-90, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/225.
1094 İbn Kayyım, 1/32, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Zürkânî, 1/225.
1095 Süheylî, 2/393, İbn Kayyım, 1/32, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/225.
1096 Râzî, 28/288, Kastallânî, Mevâhib, 1/53, Halebî, s. 407-408, Zürkânî, 1/225.
1097 Süheylî, 2/393, İbn Kayyım, 1/32, İbn Seyyid, 1/90, Kastallânî, Mevâhib, 1/55. Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 4/19-20, 22, 23, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/225-226.
1098 Süheylî, 2/393, Kurtubî, 16/53, İbn Seyyid, 1/90, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/121, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/226.
1099 İbn Mâce, 2/725, Süheylî, 2/393-394, İbn Kayyım, 1/32, Kurtubî, 16/53, İbn Seyyid, Uyûn, 1/90, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/226.
1100 İbn Mâce, 2/725, Kurtubî, 16/53, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/226.

1101 İbn Kayyım, 1/32, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/226.
1102 Süheylî, 2/393-394, İbn Kayyım, 1/32, Kurtubî, 16/53, İbn Seyyid, 1/90, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Halebî, 1/413, Zürkânî, 1/225-226.
1103 Süheylî, 2/394, İbn Kayyım, 1/32, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Zürkânî, 1/227.
1104 İbn Sa'd, 1/197, Halebî, 1/414.
1105 İbn Sa'd, 1/198, Buhârî, Sahîh, 1/2, Ebu Nuaym, Delâil, 1/223, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/168, İbn Kesîr, Bidâye, 3/21.
1106 Mâlik, 1/202-203, İbn Sa'd, 1/198, Ahmed b. Hanbel, 6/158, Buhârî, Sahîh, 1/2-3, Müslim, 4/1816-1817, Tirmizî, Sünen, 5/597, Nesâî, 2/148, Taberî, Tefsîr, 22/91, Ebu Nuaym, Delâil, 1/223, Begavî, 2/175, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/41.
1107 Taberî, Tefsîr, 22/91.
1108 İbn Sa'd, 3/250, Ahmed b. Hanbel, 3/334. Müslim, 1/153.
1109 İbn Sa'd, 3/250, Ahmed b. Hanbel, 2/107, Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Zürkânî, 1/227.
1110 İbn Kayyım, 1/32.
1111 Ahmed b. Hanbel, 6/142.
1112 İbn Sa'd, 8/67.
1113 İbn Sa'd, 4/250.
1114 İbn Sa'd, 8/67.
1115 İbn Sa'd, 4/250.
1116 İbn Sa'd, 4/250; 8/67, Ahmed b. Hanbel, 6/146.
1117 İbn Sa'd, 8/67-68.
1118 Ahmed b. Hanbel, 6/146.
1119 İbn Sa'd, 8/68.
1120 İbn Sa'd, 8/8, Ahmed b. Hanbel, 6/146, Zehebî, Siyer, 2/105.
1121 İbn Sa'd, 8/68.
1122 İbn Sa'd, 8/68, Ahmed b. Hanbel, 6/146, Zehebî, Siyer, 2/105.
1123 Ahmed b. Hanbel, 1/293-294, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/45, Heysemî, 9/276.
1124 Ebu Hanife, Müsned, s. 2.
1125 Ahmed b. Hanbel, 1/27, İbn Mâce, 1/24.
1126 Ahmed b. Hanbel, 1/27, Heysemî, 1/40.
1127 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2.
1128 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/27.
1129 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Heysemî, 1/40.
1130 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/27.
1131 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/27, 51, Müslim, 1/37, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1132 Ahmed b. Hanbel, 1/51, Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/27.
1133 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2.
1134 Ahmed b. Hanbel, 1/51, Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1135 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/27, 51, Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1136 Ahmed b. Hanbel, 1/27.
1137 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2.
1138 Ahmed b. Hanbel, 1/27.
1139 Müslim, 1/37, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24, Nesâî, 8/97, Begavî, 1/3.
1140 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/53.
1141 Ahmed b. Hanbel, 1/53.
1142 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2.

1143 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/27, Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/24, Begavî, 1/3.
1144 Ahmed b. Hanbel, 1/27 Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1145 Ahmed b. Hanbel, 1/52.
1146 Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/3.
1147 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/37, Nesâî, 8/98, Begavî, 1/3.
1148 Ahmed b. Hanbel, 4/129, Heysemî, 1/43.
1149 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/37, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24, Nesâî, 8/98, Begavî, 1/3.
1150 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 22.
1151 Ahmed b. Hanbel, 1/51, Müslim, 1/37, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24, Nesâî, 8/98, Begavî, 1/3.
1152 Ahmed b. Hanbel, 1/51, Müslim, 1/37, Nesâî, 8/98.
1153 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/52.
1154 Ahmed b. Hanbel, 4/129, Heysemî, 1/43.
1155 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/37, İbn Mâce, 1/24.
1156 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2.
1157 Ahmed b. Hanbel, 1/51 Müslim, 1/37, İbn Mâce, 1/24.
1158 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 2, Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/37, İbn Mâce, 1/24.
1159 Ahmed b. Hanbel, 1/53.
1160 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/53, Müslim, 1/37. Nesâî, 8/99, Begavî, 1/3.
1161 İbn Mâce, 1/24.
1162 Ahmed b. Hanbel, 4/129.
1163 Ahmed b. Hanbel, 1/27, 51, 4/129, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1164 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3.
1165 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/27, 51, Müslim, 1/37, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24, Nesâî, 8/99, Begavî, 1/3.
1166 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3.
1167 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 4/129.
1168 Ahmed b. Hanbel, 4/129.
1169 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/51, 53, Müslim, 1/37, Nesâî, 8/100, Begavî, 1/3.
1170 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/27, Tirmizî, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1171 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b Hanbel, 1/27, 51, 53, Müslim, 1/37, Tirmizî, 5/7, Nesâî, 8/100, İbn Mâce, 1/24, Begavî, 1/3.
1172 Ahmed b. Hanbel, 1/129.
1173 Ahmed b. Hanbel, 1/52, 53, Nesâî, 8/100, Begavî, 1/3.
1174 Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24.
1175 Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/38, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24-25, Nesâî, 8/100, Begavî, 1/3.
1176 Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/38, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/24-25, Nesâî, 8/100, Begavî, 1/3.
1177 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3.
1178 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/27, Heysemî, 1/40.
1179 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3.
1180 Ahmed b. Hanbel, 1/27.
1181 Ahmed b. Hanbel, 1/52, Müslim, 1/38, Tirmizî, Sünen, 5/7, Nesâî, 8/101, Begavî, 1/3.
1182 Ahmed b. Hanbel, 1/27, 52, Müslim, 1/38, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/25, Nesâî, 8/101.
1183 Ahmed b. Hanbel, 1/27, 52, Müslim, 1/38, İbn Mâce, 1/25, Nesâî, 8/101, Begavî, 1/3.

1184 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 1/27, 52, Müslim, 1/38, Tirmizî, Sünen, 5/7, İbn Mâce, 1/25, Nesâî, 8/101, Begavî, 1/3.
1185 İbn Sa'd, 1/198, Süheylî, 2/294, İbn Kayyım, 1/32, Aynî, 1/40 Kastallânî, Mevâhib, 1/55, Zürkânî, 1/228.
1186 İbn Sa'd, 1/198, Ahmed b. Hanbel, 6/257, Buhârî, Sahîh, 1/2, Begavî, 2/175.
1187 Mâlik, 1/203, İbn Sa'd, 1/198, Ahmed b. Hanbel, 6/158, Buhârî, Sahîh, 1/2-3, Müslim, 4/1816-1817, Tirmizî, Sünen, 5/597, Nesâî, 2/148, Begavî, 2/175, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/41, Aynî, 1/40-41, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/49.
1188 Zürkânî, 1/228.
1189 Süheylî, 2/394, İbn Seyyid, 1/90, Zürkânî, 1/228.
1190 Aynî, 1/40-41, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 1/49.
1191 Ahmed b. Hanbel, 2/222, İbn Cevzî, 1/170, İbn Kesîr, Bidâye, 3/22, Halebî, 1/415.
1192 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/94.
1193 Buhârî, Sahîh, 5/221, Ebu Dâvud, 4/235, Tirmizî, Sünen, 5/362, İbn Mâce, 1/70, Taberî, Tefsîr, 22/90, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/94.
1194 Buhârî, Sahîh, 5/221, Tirmizî, Sünen, 5/362, İbn Mâce, 1/70, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537.
1195 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/294-295, Aynî, 1/45, 25/152.
1196 Ebu Dâvud, 4/235, Hâzin, 3/488.
1197 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/94-95.
1198 Buhârî, Sahîh, 5/221, Ebu Dâvud, 4/235, Tirmizî, Sünen, 5/362, İbn Mâce, 1/70, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537.
1199 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95.
1200 Ebu Dâvud, 4/235, Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, Aynî, 1/45, 25/152.
1201 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95, Aynî, 25/152.
1202 Ebu Dâvud, 4/235, Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95, Aynî, 25/152.
1203 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95.
1204 Buhârî, Sahîh, 5/221, Tirmizî, Sünen, 5/362, İbn Mâce, 1/70.
1205 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95.
1206 Heysemî, 7/95.
1207 Taberî, Tefsîr, 22/91, Kurtubî, 14/296, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/537, Heysemî, 7/95.
1208 Zerkeşî, 1/229.
1209 İbn Sa'd, 1/197, Ahmed b. Hanbel, 5/327, Müslim, 3/1316-1317.
1210 İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/42, Halebî, 1/416.
1211 Müslim, 4/1817, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/41.
1212 Aynî, 1/43.
1213 Mâlik, 1/203, İbn Sa'd, 1/198, Ahmed b. Hanbel, 6/58, 202, Buhârî, Sahîh, 1/3, Müslim, 4/1816, Tirmizî, Sünen, 5/597, Nesâî, 2/149.
1214 İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/42, Halebî, 1/416.
1215 İbn Cevzî, 1/169, Halebî, 1/416.
1216 Kastallânî, Mevâhib, 1/57, Zürkânî, 1/234.
1217 Ahmed b. Hanbel, 2/176, İbn Kesîr, Bidâye, 3/22.
1218 İbn Sa'd, 1/197, İbn Cevzî, 1/171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/22.
1219 Ahmed b. Hanbel, 6/445, İbn Cevzî, 1/171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/22.
1220 İbn Sa'd, 4/211, Ahmed b. Hanbel, 5/190-191, Ebu Dâvud, 3/10.
1221 İbn Sa'd, 4/212, Ahmed b. Hanbel, 5/190-191, Buhârî, Sahîh, 3/212, Nesâî, 6/10, Taberî, Tefsîr, 5/29.

1222 Taberânî'den naklen Kastallânî, Mevâhib, 1/56.
1223 İbn Sa'd, 4/211, Ahmed b. Hanbel, 5/191, Ebu Dâvud, 3/11.
1224 Ebu Dâvud, 3/11.
1225 İbn Sa'd, 4/211, Ahmed b. Hanbel, 5/191, Ebu Dâvud, 3/11.
1226 Ahmed b. Hanbel, 1/34, Tirmizî, Sünen, 5/236, Hâkîm, 2/392, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/41, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/237, Hâzin, 3/300.
1227 Süheylî, 2/395, İbn Kayyım, 1/32, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/416, Zürkânî, 1/230.
1228 Süheylî, 2/395, Aynî, 1/40.
1229 Süheylî, 2/395, İbn Kayyım, 1/32, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/416, Zürkânî, 1/24.
1230 İbn Kayyım, 1/32, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Zürkânî, 1/230.
1231 İbn Kayyım, 1/32, Suyutî, 6/124, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/416-417, Zürkânî, 1/230.
1232 Ahmed b. Hanbel, 1/395, Buhârî, Sahîh, 6/51, Müslim, 1/158-159, Tirmizî, Sünen, 5/395, Taberî, Tefsîr, 27/46, 49, Beyhakî, Delâil, 2/366, Zehebî, Târîh, s. 253, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/248.
1233 Buhârî, Sahîh, 1/50, Müslim, 1/159, Tirmizî, Sünen, 5/395.
1234 Ahmed b. Hanbel, 1/395, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/251.
1235 Ahmed b. Hanbel, 1/395, Taberî, Tefsîr, 27/49, Beyhakî, Delâil, 2/372, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/251, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/417.
1236 Müslim, 1/159, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/248.
1237 Ahmed b. Hanbel, 1/418, Müslim, 1/159.
1238 Süheylî, 2/395, İbn Kayyım, 1/32, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/407.
1239 İbn Kayyım, 1/32, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/418, Zürkânî, 1/230.
1240 Süheylî, 2/395, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/419, Zürkânî, 1/232.
1241 Süheylî, 2/395, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Zürkânî, 1/232.
1242 Taberî, Tefsîr, 27/48, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Halebî, 1/419.
1243 Taberî, Tefsîr, 27/48, Süheylî, 2/395, İbn Seyyid, 1/90, Aynî, 1/40, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/419, Zürkânî, 1/232.
1244 Taberî, Tefsîr, 27/48, Süheylî, 2/395, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Halebî, 1/419, Zürkânî, 1/232.
1245 Süheylî, 2/395.
1246 Taberî, Tefsîr, 27/48, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Halebî, 1/419, Zürkânî, 1/232.
1247 Taberî, Tefsîr, 27/48, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124.
1248 Abdurrezzak ve Ahmed b. Hanbel'den naklen, Fethu'l-kebîr, 1/21.
1249 Taberî, Tefsîr, 27/48, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124.
1250 Süheylî, 2/395.
1251 Taberî, Tefsîr, 27/48, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Zürkânî, 1/232.
1252 Taberî, Tefsîr, 27/48, Süheylî, 2/395, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/124, Zürkânî, 1/232.
1253 Süheylî, 2/395.
1254 Zürkânî, 1/232.
1255 Süheylî, 2/395, Zürkânî, 1/232.
1256 Zürkânî, 1/232.
1257 Kadı Iyaz, 1/163.
1258 İbn Kayyım, 1/32, Kastallânî, Mevâhib, 1/56, Halebî, 1/417-418, Zürkânî, 1/232.
1259 Halebî, 1/417.
1260 Heysemî, 1/78.

1261 Ahmed b. Hanbel, 1/285, Heysemî, 1/78, Aynî, 19/198, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/468.
1262 Taberî, Tefsîr, 27/48, Hâkîm, 2/469, Kurtubî, 17/92, Heysemî, 1/79, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/468.
1263 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/525, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/364.
1264 Taberî, Tefsîr, 27/48, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/525, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/364.
1265 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/525, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/364.
1266 İnşirah: 4
1267 Taberî, Tefsîr, 30/235, Zemahşerî, 4/266, Nesefî, 4/365.
1268 Zemahşerî, 4/266, Râzî, 32/5, Nesefî, 4/365, Kurtubî, 20/106, Hâzin, 4/389, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/524-525.
1269 Taberî, Tefsîr, 30/235, Zemahşerî, 4/266, Râzî, 32/5.
1270 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/274-275, Süheylî, 2/138.
1271 Belâzurî, Ensâb, 1/356.
1272 Süheylî, 7/138.
1273 Vâkıdî, Megâzî, 2/846, Ezrakî, 1/274-275.
1274 Şûrâ: 52.
1275 Bakara: 127-129.
1276 Bakara: 151.
1277 Nisâ: 113.
1278 Râgıb, s. 402.
1279 Vâkıa: 80.
1280 İbrahim: 1
1281 Ahzâb: 40.
1282 Bakara: 37.
1283 A'lâ: 6.
1284 Şûrâ: 7.
1285 Kıyâme: 18.
1286 İnsan: 23.
1287 İsrâ: 88.
1288 Abese: 13-16.
1289 Seyyid Şerif, s. 116.
1290 Bakara: 185.
1291 Kadr: 1.
1292 Zerkeşî, 1/232.
1293 Ahmed b. Hanbel, 1/343, Buhârî, Sahîh, 1/4, Müslim, 1/330.
1294 Kıyâme: 16-19.
1295 A'lâ, 6.
1296 İbn Sa'd, 1/198-199, Ahmed b. Hanbel, 1/343, Buhârî, Sahîh, 1/4, Nesâî, 2/149-150.
1297 Yûsuf: 2, Tâhâ: 113, Şûrâ: 7.
1298 A'lâ: 26, Kıyâme: 17.
1299 İbn Sa'd, 2/248, Ahmed b. Hanbel, 1/231, 276, 326, 363, Buhârî, Sahîh, 2/228, 4/183, Müslim, 4/1803, 1905.
1300 Müzzemmil, 20.
1301 Müslim, 1/297, Beyhakî, Sünen, 2/193.
1302 Ahmed b. Hanbel, 1/57, Ebu Dâvud, 1/209, İbn Ebi Davud, s. 30, Hâkim, 2/330, Beyhakî, Sünen, 2/48.
1303 Ahmed b. Hanbel, 4/218, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/583, Heysemî, 7/48-49, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/128.
1304 Sehavî, Irakî Elfiye, Şerhu Fethu'l-mugîs, 2/165.

1305 Buhârî, Sahîh, 6/99-100.
1306 Buhârî, Sahîh, 6/100.
1307 Ahmed b. Hanbel, 5/191.
1308 Ahmed b. Hanbel, 5/191, Buhârî, Sahîh, 6/100.
1309 İbn Sa’d, 4/211, Ahmed b. Hanbel, 5/191, Ebu Dâvud, 3/11.
1310 Ebu Dâvud, 3/11.
1311 İbn Sa’d, 4/211, Ahmed b. Hanbel, 5/191, Ebu Dâvud, 3/11.
1312 Ahmed b. Hanbel, 5/185, Buhârî, Sahîh, 5/210, 8/119.
1313 Buhârî, Sahîh, 6/98.
1314 Zerkeşî, 1/249.
1315 Suyutî, İtkân, 1/65.
1316 Râgıb, s. 247-248, Zemahşerî, 1/239-240, Suyutî, İtkân, 1/52.
1317 Bakara: 53, Tevbe: 64, 86 124, 127, Yûnus: 38, Hud: 13, Nur: 1, Müzzemmil: 20.
1318 Zerkeşî, 1/252.
1319 Râgıb, s. 33.
1320 Suyutî, İtkân, 1/67.
1321 Ahmed b. Hanbel, 2/451, Buhârî, Sahîh, 6/97, Müslim, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 543.
1322 Aynî, 20/13, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 9/5.
1323 Kurtubî, 1/77-78, Aynî, 20/13, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 9/5.
1324 Aynî, 20/13, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 9/6.
1325 İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 9/5, Kastallânî, İrşâd, 7/529.
1326 İsrâ, 88-89.
1327 Kadı Iyaz, 1/215-216.
1328 Aynî, 20/13.
1329 Râgıb, s. 402.
1330 Ahmed b. Hanbel, 4/107, Beyhakî, Delâil, 5/475, Taberânî’den naklen Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 1/572, Zerkeşî, 1/244, 258.
1331 Zerkeşî, 1/244, 245, Suyutî, İtkân, 1/202.
1332 Suyutî, İtkân, 1/199-201.
1333 Seyyid Şerif, s. 116.
1334 İbn Sa’d, 2/344.
1335 Taberânî’den naklen Heysemî, 7/165, İbn Esîr, Nihâye, 1/229, Zerkeşî, 1/454, İbn Hacer, Metâlib, 3/133.
1336 İbn Sa’d, 2/366, Hâkîm, 3/535.
1337 İbn Sa’d, 2/365.
1338 Suyutî, İtkân, 2/1028.
1339 Ahmed b. Hanbel, 1/13, Buhârî, Sahîh, 6/98, İbn Ebi Davud, s. 20-21.
1340 Ahmed b. Hanbel, 5/189, Buhârî, Sahîh, 5/210, 6/98, İbn Ebi Davud, s. 20-21.
1341 Buhârî, Sahîh, 5/98-99, İbn Ebi Davud, s. 20-21, İbn Nedim, s. 43.
1342 Ahmed b. Hanbel, 1/220, Buhârî, Sahîh, 6/106.
1343 Zerkeşî, 1/281-282, Suyutî, İtkân, 1/164.
1344 İbn Ebi Davud, s. 5, Zerkeşî, 1/239.
1345 Buhârî, Sahîh, 6/97-98, İbn Ebi Davud, s. 19-20.
1346 İbn Ebi Davud, s. 34, Zerkeşî, 1/240.
1347 İbn Esîr, Kâmil, 3/112.
1348 İbn Ebi Davud, s. 22.
1349 İbn Ebi Davud, s. 25-26.

1350 İbn Ebi Davud, s. 22-23.
1351 Hicr: 9.
1352 Fussilet: 42.
1353 Buruc: 21-22.
1354 Hâkka: 41-47.
1355 Hacc: 78, Bakara: 128-129.
1356 Şûrâ: 13.
1357 Fîruzâbâdî, 3/45.
1358 Seyyid Şerif, s. 72.
1359 Râgıb, s. 175, Seyyid Şerif, s. 72-73.
1360 Râgıb, s. 258.
1361 Fîruzâbâdî, 3/45.
1362 Râgıb, s. 258.
1363 Seyyid Şerif, s. 73.
1364 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 17.
1365 Şehristânî, 1/39.
1366 Âl-i imrân: 19.
1367 Âl-i imrân: 85.
1368 Ahmed b. Hanbel, 1/5.
1369 Yûnus: 72.
1370 Yûnus: 130-133, Yûsuf: 38-101.
1371 A'râf: 104, 126, Yûnus: 90, 91, 84.
1372 Mâide: 111, Âl-i imrân: 51-52.
1373 Kasas: 52-53.
1374 Bakara: 285, Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 2, 3, Ahmed b. Hanbel, 1/28, Buhârî, Sahîh, 6/20, Müslim, 1/37, Ebu Dâvud, 4/224, Tirmizî, Sünen, 5/7, Nesâî, 8/98, İbn Mâce, 1/24-25.
1375 Seyyid Şerif, s. 48.
1376 Ebu Hanîfe, Fıkh-ı Ekber, s. 14-15.
1377 Ebu'l-Münzir, s. 53.
1378 Ebu'l-Münzir, s. 50.
1379 Ebu'l-Münzir, s. 51, Yâkût, 5/367.
1380 Nûh: 23.
1381 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/426, Diyarbekrî, 1/97.
1382 Taberî, Tefsîr, 29/99.
1383 Ebu'l-Münzir, s. 51, Taberî, Tefsîr, 29/99.
1384 Taberî, Tefsîr, 29/99.
1385 Zürkânî, 2/348.
1386 Taberî, Tefsîr, 29/99.
1387 Taberî, Tefsîr, 29/99.
1388 Ebu'l-Münzir, s. 51-52, Yâkût, 5/367.
1389 İbn Sa'd, 1/39, Taberî, Târîh, 1/85, İbn Esîr, Kâmil, 1/29.
1390 Ebu'l-Münzir, s. 52, Yâkût, 5/367.
1391 Ebu'l-Münzir, s. 52-53, Yâkût, 5/367.
1392 Şuarâ: 118.
1393 Nûh: 25.
1394 Ebu'l-Münzir, s. 53, Yâkût, 5/367.
1395 İbn İshak, İbn Hişam Sîre, 1/79-80, Ebu'l-Münzir, s. 6, Ezrakî, 1/116.

1396 İbn Sa’d, 4/217, Dârimî, 1/13-14.
1397 Ebu’l-Münzir, s. 33, İbn Sa’d, 4/217, İbn Seyyid, 1/57.
1398 Dârimî, 1/14.
1399 İbn İshak, İbn Hişam, 1/80, Ebu’l-Münzir, s. 6-7, Ezrakî, 1/116.
1400 Yâkût, 5/367.
1401 Ezrakî, 1/100.
1402 İbn İshak, İbn Hişam, 1/79, Yakubî, 1/254, Aynî, 16/91, Halebî, 1/17.
1403 Ezrakî, 1/119-120, 126.
1404 Süheylî, 1/357, Yâkût, 5/4, Aynî, 16/91.
1405 Ezrakî, 1/125, Yâkût, 5/204.
1406 Ebu’l-Münzir, s. 54, Yâkût, 5/367-368.
1407 Ebu’l-Münzir, s. 55, 57, 58, Yâkût, 5/67, 68.
1408 Ebu’l-Münzir, s. 37-43.
1409 Ebu’l-Münzir, s. 34-63.
1410 İbn İshak, İbn Hişam, 1/318, Kalkaşandî, s. 452.
1411 Nahl: 57, İbn İshak, İbn Hişam, 1/318, Şehristânî, 2/238.
1412 Taberî, Tefsîr, 27/76-77, Zemahşerî, 4/34.
1413 Ebu’l-Münzir, s. 110, Yakubî, 1/255.
1414 Vâkıdî, Megâzî, 2/832, İbn Sa’d, 2/136, Ahmed b. Hanbel, 1/377, Buhârî, Sahîh, 5/92, Müslim, 3/1408, Tirmizî, Sünen, 5/333.
1415 Kastallânî, Mevâhib, 1/204, Halebî, 3/30.
1416 İbn İshak, İbn Hişam, 1/85, Ebu’l-Münzir, s. 32-33.
1417 Fetret Devri, Yüce Allah’ın gönderdiği peygamberlerden iki peygamber arasında, İsa Aleyhisselamla Hz. Muhammed Aleyhisselam arasında olduğu gibi, peygamberliğin kesintiye uğradığı, peygambersiz zaman, durgunluk zamanı demektir. (İbn Esîr, Nihâye, 3/408). İsa Aleyhisselamla Peygamberimiz Aleyhisselam arasındaki fetret müddeti ise, altı yüz yıldır (Buhârî, Sahîh, 4/270).
1418 Ebu Nuaym, Hilye, 1/175-176, Taberânî’den naklen, Heysemî, 6/17.
1419 İbn Abdi Rabbih, 3/62-118, İbn Esîr, Kâmil, 1/502-687.
1420 İbn İshak, İbn Hişam, 1/195-198, İbn Sa’d, 1/126-128, Belâzurî, Ensâb, 1/100-103, İbn Abdi Rabbih, 3/11-113, Süheylî, 2/233-236, İbn Esîr, Kâmil, 1/588-595, İbn Seyyid, 1/46-57, İbn Kesîr, Bidâye, 1/255-260, Halebî, 1/51-53.
1421 En’âm: 151.
1422 Dârimî, 1/14.
1423 Nahl: 58-59.
1424 Dârimî, 1/13.
1425 Taberî, Tefsîr, 18/133, Hâzin, 3/330, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/288, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 5/46.
1426 Buhârî, Sahîh, 6/132, Ebu Dâvud, 2/282, Dârekutnî, 3/216-217, Halebî, 1/69.
1427 Mus’abu’z-Zübeyrî, s. 292, İbn Habib, s. 237, 240, Kurtubî, 3/56, İbn Abdilberr, 4/1295.
1428 Taberî, Tefsîr, 2/358, Zemahşerî, 1/359, Râzî, 6/48, Hâzin, 1/149, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 1/253.
1429 Mes’ûdî, Mürûc, 2/276, Süheylî, 2/72, İbn Cevzî, 1/136, İbn Kesîr, Bidâye, 2/291, Halebî, 1/215.
1430 Süheylî, 2/73-74, İbn Kesîr, Bidâye, 2/292.
1431 Rum: 41.
1432 En’âm: 14, 163, Zümer: 11-12.
1433 Âl-i imrân, 81, Taberî, Tefsîr, 3/332, Râzî, 8/115.
1434 Ahzâb: 40.
1435 Şûrâ: 7.
1436 Nahl: 125.

1437 Sebe: 28.
1438 Enfâl: 39.
1439 Feth: 28.
1440 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 2/384, Buhârî, Sahîh, 1/11, Müslim, 1/52, Tirmizî, Sünen, 5/3, 4. Nesâî, 6/4, 5, Dârimî, 2/137.
1441 Ahmed b. Hanbel, 2/384, Buhârî, Sahîh, 1/11-12, Müslim, 1/53, Tirmizî, Sahîh, 5/5, Nesâî, 6/7.
1442 Enfâl: 39, Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 2/384, Buhârî, Sahîh, 1/4, Tirmizî, Sünen, 5/5, Nesâî, 6/7.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İSLÂMİYET'İN MEKKE'DE GİZLİCE YAYILIŞI

İlk Mü'min ve Müslümanlar

1. Peygamberimiz Hz. Muhammed Aleyhisselam, (kendi zamanında) Yüce Allah'a iman ve ibadet edenlerin ilki idi.

Bu vâkıa Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"De ki: 'Ben, Allah'a, ihlas edici olarak ibadet etmemle emrolundum. Bana, Müslümanların evveli olmam emir buyuruldu.'"[1443]

"De ki: 'Hiç şüphesiz, Rabbim beni dosdoğru bir yola, dimdik ayakta duran bir dine, İbrahim'in hakka yönelik tevhid dinine iletmiştir. Ben, (bu ümmette) Müslüman olanların ilkiyim!'"[1444]

İlk sıralarda; Kureyş müşriklerinin ulu kişilerinden aşırı inkârcı ve itirazcı olmayanları, yanlarından ve meclislerinden geçtikçe, Peygamberimiz Aleyhisselama işaret ederek:

"Abdulmuttalib oğullarının gökten söz eden oğlu bu!" derlerdi.[1445]

Kureyş müşrikleri, ilk sıralarda, Peygamberimiz Aleyhisselamın Kâbe Mescidinde namaz kılmasına da karışmamakta idiler.[1446]

Peygamberimiz Aleyhisselam gündüzün başlarında Kâbe'ye gider, kuşluk namazı kılardı.

Kureyş müşrikleri, bu namazdan da hoşnutsuzluk göstermezlerdi.[1447]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam namaz kılacağı zaman, Hz. Ali ile Zeyd b. Hârise, oturup Peygamberimiz Aleyhisselamı beklerlerdi.[1448]

2. Peygamberimiz Aleyhisselamdan sonra, Yüce Allah'a ve O'nun Resûlüne ilk inanan, Müslüman kadın, Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Hatice idi.

Hz. Hatice; Peygamberimiz Aleyhisselam "Uykuda gördüğüm ve sana

anlatmış olduğum şeyi, Yüce Rabbim bana Cebrail Aleyhisselamı göndererek açıkladı" buyurup Yüce Allah tarafından gelenleri ve Cebrail Aleyhisselamdan işittiklerini haber verdiği zaman, "Sana müjdeler olsun! Vallahi, Allah senin hakkında hayırdan başka bir şey yapmaz! Sana Allah'tan gelen, hak ve gerçektir…" diyerek[1449] Allah'a, Allah'ın Resûlüne ve ona Allah'tan gelenlere ilk inanan[1450] ve Peygamberimiz Aleyhisselama peygamberlik geldiği Pazartesi gününün sonuna doğru, herkesten önce namaz kılmak,[1451] Yüce Allah'ın selamına nail olmak şerefine eren,[1452] Allah tarafından Cennette inciden bir köşkle müjdelenen mutlu Cennet Hatunu idi.[1453]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kavmi tarafından reddolunmak, yalanlanmak hakaretlerine uğratılmak gibi hiç sevmediği kaba ve katı davranışlarla karşılaşarak üzüntü içinde evine döndükçe, Yüce Allah, Resûlünün üzüntüsünü Hz. Hatice'nin teselli ve teskin edici sözleriyle hafifletir, sebatını sağlar, vazifesini kolaylaştırırdı.[1454]

Peygamberimiz Aleyhisselam, hadis-i şeriflerinde:

"Kendi zamanındaki kadınların hayırlısı, İmran'ın kızı Meryem'di. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hatice'dir!"[1455]

"Cennet halkı kadınlarının üstünü, Huveylid'in kızı Hatice,

Muhammed'in kızı Fâtıma,

İmran'ın kızı Meryem,

Müzâhım'ın kızı ve Firavun'un zevcesi Âsiye'dir!" buyurmuşlardır.[1456]

3-5. Hz. Hatice Müslüman olduğu zaman yanında bulunan kızları:

Hz. Rukayye,

Hz. Ümmü Külsûm,

Hz. Fâtıma

da Müslüman olmuş, Peygamberimiz Aleyhisselama İslâmiyet üzerine bey'at etmiştir.[1457]

Allah hepsinden razı olsun!

6. Hz. Ali; Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Hatice'nin namaz kıldıklarını görünce, "Nedir bu?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu; Allah'ın, Kendisi için seçtiği,[1458] peygamberlerini onunla göndermiş

olduğu[1459] dinidir!

Ben seni bir ve tek olan Allah'a imana ve O'na ibadete;

Ne yarar, ne de zarar veremeyecek olan Lât ve Uzzâ'yı inkâra davet ediyorum!" buyurdu.

Hz. Ali:

"Ben, bu dini bugüne kadar hiç işitmedim!

Ben, babam Ebu Talib'e söylemedikçe, danışmadıkça bir iş yapamam!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam; peygamberlik işinin açıklanmasından önce yayılmasını istemediğinden:

"Ey Ali! Sana söylediğimi yaparsan yap!

Yapmayacak, Müslüman olmayacaksan, sana söylediğim bu işi gizli tut, açığa vurma!" buyurdu.

Hz. Ali, o gece bekledi.

Yüce Allah, onun kalbine İslâm sevgisini düşürdü.

Sabahleyin, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardı ve: "Yâ Muhammed! Senin dün bana söylediğin şey ne idi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"'Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh' diyerek, Kendisinden başka ilâh bulunmayan, bir olan, şerîki olmayan Allah'a şehadet getirecek;

Lât ve Uzzâ'yı red ve inkâr edecek,

Allah'a denk tutulan her çeşit putlardan uzak duracaksın!" buyurdu.

Hz. Ali Peygamberimiz Aleyhisselamın buyruğunu hemen yerine getirip Müslüman oldu. Allah ondan razı olsun!

Babası Ebu Talib'den korkarak, Müslümanlığını bir müddet gizli tuttu, açığa vurmadı.[1460]

Hz. Ali, Müslüman olduğu zaman on yaşında idi.[1461]

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam; Pazartesi günü peygamber gönderildi. Ben de, Salı günü Müslüman oldum."[1462]

"Ben, Resûlullah Aleyhisselamla birlikte namaz kılan ilk adamım!"[1463]

"Mekke'de, Peygamber Aleyhisselamla birlikte Mekke'nin bazı taraflarına

gitmiştik.

Dağların ve ağaçların arasından geçip giderken, karşısına çıkan hiçbir dağ, hiçbir ağaç yoktu ki, Peygamber Aleyhisselama:

‘Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah=Selam olsun sana ey Allah’ın Resûlü!’ diyerek selam vermesin!”[1464]

Namaz vakti gelince, Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke vadilerine doğru çıkıp gider; Hz. Ali de, babası Ebu Talib’den, bütün amcalarından ve halktan gizli olarak, Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte gider, namazlarını oralarda kılarlar, akşamleyin de dönerlerdi.

Allah’ın dilediği zamana kadar, böyle devam ettiler.[1465]

Bir gün, Hz. Ali’nin annesi Fâtıma Hatun kocası Ebu Talib’e:

“Ali’nin Muhammed’in yanına devam ettiğini görüyorum.

Senin başına, Muhammed tarafından, oğlun hakkında güç yetiremeyeceğin bir iş gelmesinden korkuyorum!” dedi. Ebu Talib:

“Demek, oğlum bana bunun için mi görünmüyor?” dedi ve hemen Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ali’nin ardına düştü. Onlara Ebu Dübb vadisinde veya başka bir vadide,[1466] Batn-ı Nahle’de,[1467] namaz kıldıkları sırada rastladı.

Biraz baktıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Ey kardeşimin oğlu! Senin edindiğini gördüğüm bu din ne dinidir?” diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey amca! Bu Allah’ın dinidir![1468]

Allah’ın meleklerinin dinidir!

Allah’ın peygamberlerinin dinidir!

Babamız İbrahim’in dinidir ki, Allah beni peygamber olarak bütün kullara bununla gönderdi!

Ey amca! Öğütleyeceğim, doğru yola kılavuzlayacağım kimselerden, buna en çok sen lâyıksın!

Bu yoldaki davetimi kabul etmeye ve bu hususta bana yardımcı olmaya da sen herkesten daha lâyıksın!” buyurdu.[1469]

Onu tevhide, Allah’ın birliğine inanmaya ve putlara tapmaktan vazgeçmeye davet etti.[1470]

Ebu Talib:

“Vallahi, yaptığınız veya söylediğiniz şeylerde bir sakınca yoktur.[1471]

Ey kardeşimin oğlu! Ben atalarımın dininden ve ona bağlı kalmaktan ayrılmaya güç yetiremeyeceğim!

Fakat, sen gönderildiğin şey üzerinde dur!

Vallahi, ben sağ oldukça, yapmak istediğini tamamlayıncaya kadar, sana hoşlanmayacağın bir şey erişmeyecektir!” dedi.[1472]

Hz. Ali’ye de hoşlanmayacağı bir şey söylemedi.

“Ey oğulcuğum! Üzerinde bulunduğun bu din nedir?” diye sordu.

Hz. Ali:

“Babacığım! Ben, Allah’a, Allah’ın Resûlüne iman ve onun Allah tarafından getirdiklerini de kabul ve tasdik ettim. Ona tâbi oldum ve kendisiyle birlikte namaz kıldım!” dedi.

Ebu Talib:

“O, seni ancak hayır ve iyiliğe davet eder. Sen, onun yolunu tutmakta devam et![1473] Oğulcuğum! Amcanın oğlunun girdiği şeye senin de girmen yaraşır!” dedi.

Ebu Talib’in sözleri, Peygamberimiz Aleyhisselamı sevindirdi.

Ebu Talib, dönüp eve gelince, zevcesi Fâtıma Hatun:

“Oğlun nerede?” diye sordu.

Ebu Talib:

“Ne yapacaksın ona?” dedi.

Fâtıma Hatun:

“Azadlı kadın kölem, Ecyad’da onu Muhammed’le birlikte namaz kılarken gördüğünü bana haber verdi.

Sen oğlunun dinini değiştirmesini uygun görüyor musun?!” diyerek çıkışınca, Ebu Talib ona:

“Sus! Sen onu bu işte kendi haline bırak!

Amcasının oğluna arka ve yardımcı olmak, elbette herkesten çok ona düşer!

Eğer nefsim Abdulmuttalib’in dinini bırakmak hususunda bana boyun eğmiş olsaydı,[1474] eğer Kureyş kadınlarının kınamalarından korkmasaydım,[1475] ben de muhakkak Muhammed’e tâbi olurdum!

Çünkü, o Halîm'dir, Emîn'dir, Tâhir'dir!" dedi.

Fâtıma Hatun da sustu.[1476]

Ufeyfü'l-Kindî der ki:

"Ben ticaret adamı idim. Abbas b. Abdulmuttalib de ticaret adamı idi.[1477]

Abbas, Yemen'e gelir, ıtır satın alıp hac mevsiminde satardı. Kendisi dostumdu.

Cahiliye devrinde Mekke'ye gitmiş, Abbas b. Abdulmuttalib'in evine inmiştim. Aile halkıma, Mekke elbisesi ve ıtırından satın almak istiyordum.[1478]

Abbas'ın yanında oturuyor, güneş gökte yükseldiği zaman, Kâbe'ye bakıp duruyordum.

O sırada, olgunluk çağına ermiş bir genç Kâbe'nin yanına vardı, başını göğe kaldırıp baktı. Sonra da, ayakta, Kâbe'ye yöneldi.

Sonra, bir çocuk gelip onun (biraz gerisinde) sağına (doğru) durdu.

Çok geçmeden, bir kadın gelerek onların arkalarına durdu.

Sonra, olgun genç eğilip rükûa varınca, çocuk da kadın da rükû ettiler.

Olgun genç rükûdan başını kaldırıp doğruldu.

Çocuk da kadın da rükûdan başlarını kaldırıp doğruldular.

Olgun genç secdeye gitti.

Çocuk da, kadın da secdeye gittiler.

'Ey Abbas! Ben büyük bir iş, şaşılacak bir hadise görüyorum!' dedim.

Abbas:

'Evet! Büyük bir iştir!' dedi ve bana:

'Bu olgun genç kimdir, biliyor musun?' diye sordu.

'Hayır! Bilmiyorum' dedim.

Abbas:

'Bu, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib'dir; kardeşimin oğludur' dedi ve bana:

'Onun yanındaki şu çocuk kimdir, biliyor musun?' diye sordu.

'Hayır! Bilmiyorum! dedim.

'Ali b. Ebi Talib b. Abdulmuttalib'dir; kardeşimin oğludur' dedi.

'Şu kadının kim olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ona:

'Hayır! Bilmiyorum!' dedim.

‘O da, Hatice binti Huveylid’dir ve şu kardeşimin oğlunun zevcesidir.

Kardeşimin oğlu, bize, senin şu gördüğün ve onların da sâlik bulunduğu bu dini, kendisine göklerin ve yerin Rabbi olan Rabbinin emrettiğini söylemektedir.

Vallahi, ben bütün yeryüzünde bu dinde şu üçünden başka bir kimse bulunduğunu bilmiyorum!’ dedi.[1479]

Âh! Ne olurdu, o zaman iman edeydim de ikinci erkek mü’min ben olaydım!

Onların dördüncüleri olmayı, ne kadar arzu ederdim!”[1480]

Yüce Allah; Hz. Ali’den de, Ufeyfü’l-Kindî’den de, Hz. Abbas’tan da razı olsun!

7. Zeyd b. Hârise, sekiz yaşında,[1481] kısa boylu, karayağız, yayvan burunlu bir çocukken;[1482] annesi Sûdâ ile birlikte ziyaretlerine gittikleri Beni Maanlerin yurdunda Beni Kayn b. Cisr atlılarının baskınına uğrayıp esir edilmiş, Ukâz panayırında köle olarak satılırken, Hakîm b. Hizam tarafından halası Hz. Hatice için dört yüz dirheme satın alınmıştı.[1483]

Hz. Hatice onu Peygamberimiz Aleyhisselama bağışlayınca, Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından hemen azad edilmiş,[1484] daha sonra da evlat edinilmişti.[1485]

Zeyd b. Hârise; Hz. Ali’den sonra Müslüman olmuş, namaz kılmış,[1486] Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ve hizmetinden hiç ayrılmamış, Peygamberimiz Aleyhisselam için Tâifli ayak takımının Peygamberimiz Aleyhisselama attıkları taşlara kendi vücudunu karşı tutarak kanlar içinde kalacak kadar fedakârlık göstermiş[1487] ve onun sevgisine mazhar olmuş bir insandı.[1488]

Yüce Allah ondan razı olsun!

8. Hz. Ebu Bekir, İslâmiyet’ten önce de Peygamberimiz Aleyhisselamın arkadaşı ve dostu idi.[1489]

Çocukluğundan beri, onun doğruluğunu, emînliğini, güzel ve üstün ahlâkını biliyordu. Kendisinin bu ahlâkı halka yalan söylemesine engel olup dururken, Allah’a karşı asla yalan söylemeyeceği kanaatinde idi.[1490]

Nitekim, Peygamberimiz Aleyhisselam İslâmiyet’e davet eder etmez, onun hemen Müslüman olduğu görülür.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu husustaki hadis-i şeriflerinde:

“İslâmiyet’e davet ettiğim herkes, ona karşı ağırdan davrandı, tereddüt etti ve düşündü.

Ancak, Ebu Bekir’dir ki; İslâmiyet’i kendisine arz ve teklif ettiğim zaman, kabulde hiç gecikmedi ve tereddüde de düşmedi” buyurmuşlardır.[1491]

Hiçbir şey, Peygamberimiz Aleyhisselamı, Hz. Ebu Bekr’in Müslüman oluşuna sevindirdiği kadar sevindirmemiştir.[1492]

Hz. Ebu Bekir de Müslüman olduğu zaman, hiç çekinmeden Müslümanlığını açıklamış ve halkı da Yüce Allah’a ve Resûlüne imana davet etmeye başlamıştır.[1493]

Yüce Allah ondan razı olsun!

9-10. Bilal-i Habeşî ile annesi Hamâme Hatun köle idiler.[1494]

Bilal-i Habeşî Peygamberimiz Aleyhisselamın halkı İslâmiyet’e gizlice davete başladığı ilk sıralarda Müslüman olduğu gibi,[1495] annesi de o sırada Müslüman oldu.[1496]

Bilal-i Habeşî, Müslümanlığını ilk açıklayan yedi Müslümandan birisi idi.[1497]

Dininden döndürülmek, Lât ve Uzzâ adı andırılmak için yapılan en ağır işkencelere katlanırdı.

“Haydi, sen de bizim gibi söyle!” diye zorlandıkça;

“Dilim onu söyleyemiyor (Ona dilim dönmüyor). Ehad! Ehad! (Birdir! Birdir!)” demekten geri durmazdı.

Müşrikler Bilâl-i Habeşî’ye “Lât ve Uzzâ mâbuddur” dedirtemezlerdi.[1498]

Bilal-i Habeşî, Hz. Ebu Bekir tarafından satın alınıp azad edilerek kölelikten ve dayanılmaz işkencelerden kurtarıldı.[1499]

Hz. Ebu Bekir, Bilal-i Habeşî’nin annesi Hamâme Hatunu da satın alıp azad ederek işkenceden kurtarmıştır.[1500]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

11. Ebu Fükeyhe; Abduddar oğullarının[1501] veya Safvan b. Ümeyye’nin kölesi olup,[1502] ilk sıralarda[1503] Bilal-i Habeşî’nin Müslüman olduğu zaman, Müslüman oldu.[1504]

Dinlerinden döndürülmek için müşrikler tarafından en ağır işkencelere uğratılanlardandı.[1505]

Hz. Ebu Bekir, onu da satın alıp azad etti.[1506]

Allah, ikisinden de razı olsun!

12-13. Halid b. Saîd'in Müslüman oluşu çok eskidir.[1507]

Müslüman oluşuna, gördüğü korkulu rüyası sebep olmuştur:

Kendisi, bir gece, uykuda, Allah'ın bildiği kadar geniş bir ateşin kıyısında durduğunu ve babasının onu ateşin içine iterek düşürmek ister gibi davrandığını, Resûlullah Aleyhisselam'ın ise hemen belinden kavrayarak onu ateşin içine düşmekten koruduğunu gördü!

Gördüğü bu rüyadan çok korktu.

Kendi kendine:

"Vallahi, bu herhalde hak ve gerçek bir rüyadır!" dedi.

Hz. Ebu Bekir'e rastlayınca, rüyasını anlattı. Hz. Ebu Bekir:

"Hakkında hayırlı olmasını dilerim.

İşte, Resûlullah Aleyhisselam! Hemen gidip ona tâbi ol!

Ona tâbi olur, İslâmiyet'e girer, onun yanında bulunursan, o seni ateşe düşmekten korur!

Baban ise Cehennemliktir!" dedi.

Halid b. Saîd, Ciyad mevkiinde Peygamberimiz Aleyhisselamı buldu:

"Yâ Muhammed! Sen nelere davet ediyorsun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bir olan ve şerîki olmayan Allah'a iman ve ibadete, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna inanmaya;

İşitmez, görmez, bir zarar veya yarar vermez, kendisine tapınanları tapınmayanları bilmez birtakım taş parçalarına tapmaktan -ki, sen de onlara tapmaktasın- vazgeçmeye davet ediyorum!" buyurdu.

Bunun üzerine, Halid b. Sâid:

"Ben, şehadet ederim ki: Allah'tan başka ilah yoktur!

Ve yine şehadet ederim ki: Sen de, O'nun resûlüsün!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun Müslüman oluşuna sevindi.[1508] Halid b. Saîd'in babası Ebu Uhayha, oğlunun Müslüman olduğunu öğrenince; Müslüman

olmayan çocuklarını onun arkasından saldı.

Halid'i bulup getirdikleri zaman, Ebu Uhayha itip kakarak ona hakaret etti.

Elindeki değneği başında kırıncaya kadar, ona dayak attı!

"Sen Muhammed'in kendi kavmine aykırı hareket ettiğini ve onların ilahlarını yerdiğini, geçmiş atalarını ayıpladığını görüp duruyorsun da, ona tâbi oluyorsun ha?!" dedi. Halid:

"Vallahi, o doğru söylüyor! Doğru yapıyor!

Ben, bunun için kendisine tâbi oldum!" deyince, Ebu Uhayha büsbütün kızdı. Ona sövüp saydıktan sonra:

"Ey zelîl! Yaramaz! istediğin yere git!

Vallahi, senin rızkını da keseceğim!" dedi. Halid:

"Sen benim rızkımı kesersen, Allah elbette bana geçineceğim şeyi ihsan eder!" dedi.

Ebu Uhayha, Halid'i dışarı çıkarttırdı. Öteki oğullarına:

"Eğer sizden biriniz onunla konuşacak olursa, ona yaptığım şeyi kendisine de yaparım!" dedi. Halid'i hapsettirdi.

Mekke'nin yakıcı sıcağı altında, aç, susuz bıraktırdı.

Halid bir gün bir kolayını bulup babasının elinden kurtuldu. Habeş ülkesine hicret edinceye kadar, babasına görünmedi, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılmadı.[1509]

Halid b. Saîd'in zevcesi Ümeyne Hatun da, ilk sıralarda Müslüman olmuştur.[1510]

Yüce Allah onlardan razı olsun!

14-15. Amr b. Saîd, kardeşi Halid b. Saîd'den biraz sonra Müslüman olmuştur.[1511]

Amr b. Sâid'in zevcesi Fâtıma Hatun da, ilk sıralarda Müslüman olmuştur.[1512]

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Hz. Ebu Bekir'in teşvik ve delâletiyle:

16. Hz. Osman,

17. Zübeyr b. Avvam,

18. Abdurrahman b. Avf,

19. Sa’d b. Ebi Vakkas,

20. Talha b. Ubeydullah

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldiler.[1513] Peygamberimiz Aleyhisselam onlara İslâmiyet’i arz ve teklif etti.

Kur’ân-ı Kerîm okudu.

İslâm hukukunu (şeriatlarını) anlattı.

Yüce Allah’ın Müslümanlara va’d buyurduğu izzet ve ikramları haber verdi. Hepsi de, iman ve İslâm hukukunu ikrar ederek sabahladılar.[1514]

Hz. Osman:

“Yâ Rasûlallah! Şam’dan, yeni bir haberle geldim:

Maan ile Zerka arasında idik.

Uyur gibi bir halde olduğumuz sırada, birden, bir seslenici bize:

‘Ey uykudakiler! Uyanınız! Çünkü, Ahmed Mekke’de zuhur etmiş bulunuyor’ diyerek seslendi.

Mekke’ye gelince, seni (senin peygamber olduğunu) işittik” dedi.[1515]

Talha b. Ubeydullah da der ki:

“Busra panayırında bulunduğum sırada, bir rahip, manastırından, panayır halkına:

‘İçinizde Harem halkından bir kimse var mı diye soruyorlar’ diye seslendi.

‘Evet! Ben varım’ dedim. Rahip:

‘Ahmed zuhur etti mi?’ diye sordu.

‘Hangi Ahmed?’ dedim. Rahip:

‘Abdulmuttalib’in oğlu Abdullah’ın oğlu Ahmed!

O, Mekke şehri içinde zuhur edecektir!

Kendisi, peygamberlerin sonuncusudur!

Harem’den ayrılıp çıkacak, hurmalık, taşlık ve çorak bir yere hicret edecektir!

Ona koşmanı, sana tavsiye ederim!’ dedi.

Rahibin söyledikleri kalbime tesir etti.

Oradan acele ayrılıp Mekke’ye geldim.

‘Olan bitenlerden, yeni bir şeyler var mı?’ diye sordum.

‘Evet, var! Abdullah’ın oğlu Muhammedü’l-Emîn peygamberliğe özeniyor.

Ebu Kuhafe’nin oğlu da ona tâbi oldu’ dediler.

Hemen gidip Ebu Bekir’in yanına vardım. Ona:

‘Sen şu zâta tâbi mi oldun?’ diye sordum.

‘Evet tâbi oldum. Sen de hemen ona git, tâbi ol!

Çünkü, o, hak ve gerçeğe davet ediyor’ dedi.”

Talha b. Ubeydullah, rahibin söylediklerini Hz. Ebu Bekir’e haber verdi. Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp Müslüman olunca, ona da haber verdi.[1516]

Sa’d b. Ebi Vakkas’ın bildirdiğine göre; Müslüman olmadan üç gün önce, uykuda, sanki karanlık içinde hiçbir şeyi göremez bir halde iken, kendisini aydınlatan bir ayın ışığını takip etmiş, bazı kimselerin de bu aya doğru gittiklerini görür gibi olup iyice bakınca, onların Zeyd b. Hârise ile Hz. Ali ve Hz. Ebu Bekir olduklarını görmüş.

Kendilerine:

“Oraya ne zaman varıp yetişeceksiniz?” diye sormuş. Onlar da:

“Bir saatte!” demişler.

Sa’d b. Ebi Vakkas, o sırada Peygamberimiz Aleyhisselamın İslâmiyet’e gizlice davete başladığını haber alınca, Mekke’nin Ecyad vadisinde ikindileyin namaz kılarken Peygamberimiz Aleyhisselamı buldu. Ona:

“Sen, nelere davet ediyorsun?” diye sordu. Peygamberimiz Aleyhis-selam:

“Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Resûlullah olduğuna şehadet edersin!” buyurdu.

Bunun üzerine, Sa’d b. Ebi Vakkas:

“Ben şehadet ederim ki: Allah’tan başka ilah yoktur!

Ve yine, şehadet ederim ki: Sen, Allah’ın resûlüsün!” diyerek Müslüman oldu.[1517]

21. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
22. Ebu Seleme,
23. Erkam b. Ebi’l-Erkam,
24. Osman b. Maz’un,
25. Kudâme b. Maz’un,
26. Abdullah b. Maz’un,

27. Ubeyde b. Hâris,
28. Saîd b. Zeyd,
29. Saîd b. Zeyd'in zevcesi Fâtıma binti Hattab,
30. Esmâ binti Ebu Bekir,
31. Habbab b. Eret,
32. Abdullah b. Mes'ud,
33. Mes'ud b. Rebi (Rebia),
34. Ayyâş b. Ebi Rebia,
35. Ayyâş b. Ebi Rebia'nın zevcesi Esmâ binti Selame,
36. Huneys b. Huzâfe,
37. Âmir b. Rebia,
38. Abdullah b. Cahş,
39. Ebu Ahmed b. Cahş,
40. Câfer b. Ebi Talib,
41. Câfer b. Ebi Talib'in zevcesi Esmâ binti Umeys,
42. Âmir b. Ebi Vakkas,
43. Ma'mer b. Hâris,
44. Nahham Nuaym b. Abdullah,
45. Hâtıb b. Amr,
46. Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rebia,
47. Âmir b. Füheyre,
48. Vâkıd b. Abdullah,[1518]
49. Süheyl b. Beyzâ,[1519]
50. Salît b. Amr,[1520]
51. Muttalib b. Ezher,[1521]
52. Muttalib b. Ezher'in zevcesi Remle binti Avf…[1522]

Bunların hepsi, Peygamberimiz Aleyhisselamın halkı Dârü'l-Erkam'da İslâmiyet'e gizlice davete başlamasından önce Müslüman olanlardandı.

Allah hepsinden razı olsun!

***

Abdullah b. Mes'ud; Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a girip

halkı İslâmiyet'e gizlice davete başlamasından önce,[1523] Saîd b. Zeyd ve zevcesi Fâtıma Hatun'un oldukları sırada[1524] Müslüman olmuştur.[1525]

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Ben, Ukbe b. Ebi Muayt'ın davarlarını güden bir gençtim.

Bir gün, Peygamber Aleyhisselamla Ebu Bekir, bana uğradılar:

'Ey delikanlı! Yanında, bize içireceğin süt var mı?' diye sordular.[1526]

'Evet, var! Fakat[1527] ben emanetçiyim![1528] Size süt içirmeye mezun değilim' dedim.[1529]

Peygamber Aleyhisselam:

'Üzerine koç çekilmemiş bir davar var mı yanında?' diye sordu.

'Evet, var' dedim ve onu yanlarına götürdüm.

Peygamber Aleyhisselam onun bacaklarını ayırdı. Memelerini eliyle sıvazlayıp dua edince, memeleri sütle doldu.

Ebu Bekir ona içi çukur sıcak bir taş (kap) getirdi.

Peygamber Aleyhisselam sütü onun içine sağıp içti. Ebu Bekir de içti. Ben de içtim.

Peygamber Aleyhisselam sütlü memelere:

'Derlenip toplan!' buyurunca, memeler eski sütsüz haline döndü![1530]

Hemen Müslüman oldum.[1531]

Bundan sonra, Peygamber Aleyhisselama gidip:[1532]

'Yâ Rasûlallah![1533] Şu[1534] güzel, tatlı[1535] Kelamdan,[1536] şu Kur'ân'dan[1537] bana da öğretsene!' dedim.[1538]

Peygamber Aleyhisselam başımı okşadı,[1539] ve:

'Allah sana rahmetini ihsan etsin![1540] Allah öğrenmek istediğin şeyi sana mübarek kılsın![1541] Hiç şüphesiz, sen öğretilmiş,[1542] çok bilgili[1543] bir genç olacaksın' buyurdu.[1544]

Bizzat Resûlullah'ın ağzından yetmiş sûre ahz ve hıfz ettim ki, bu hususta hiç kimse benimle çekişemez![1545]

Kur'ân-ı Kerîm'in kalanını da, Resûlullah'ın ashabından ahz ve hıfz etmişimdir."[1546]

***

Aşağıda isimlerini sunduğumuz erkek ve kadın sahabiler de -kaynaklara göre- ilk sıralarda veya Dârü'l-Erkam'da Müslüman olmuşlardır:

53. Ümmü Seleme Hatun,[1547]

54. Utbe b. Mes'ud,[1548]

55. Ümmü Ruman Hatun[1549] (Hz. Ebu Bekir'in zevcesidir),

56. Umeyr b. Ebi Vakkas,[1550]

57. Salît b. Amr'ın zevcesi Fâtıma binti Alkame,[1551]

58. Hâtıb b. Hâris,[1552]

59. Hâtıb b. Hâris'in zevcesi Fâtıma Hatun,[1553]

60. Hattab b. Hâris,[1554]

61. Hattab b. Hâris'in zevcesi Fükeyhe Hatun,[1555]

62. Sâib b. Osman,[1556]

63. Halid b. Hizam,[1557]

64. Esved b. Nevfel,[1558]

65. Amr b. Ümeyye,[1559]

66. Yezid b. Zem'a,[1560]

67. Ebu'r-Rum b. Umeyr,[1561]

68. Kays b. Abdullah,[1562]

69. Kays b. Abdullah'ın zevcesi Bereke binti Yesar,[1563]

70. Firas b. Nadr,[1564]

71. Cüheym b. Kays,[1565]

72. Cüheym b. Kays'ın zevcesi Harmele (Hureymele),[1566]

73. Muaykıb b. Ebi'l-Fâtıma,[1567]

74. Şurahbil b. Hasene,[1568]
75. Hâris b. Halid,
76. Hâris b. Halid'in zevcesi Reyta binti Hâris,[1569]
77. Amr b. Osman,[1570]
78. Seleme b. Hişam,[1571]
79. Hâşim b. Ebi Huzeyfe,[1572]
80. Hebbar b. Süfyan,[1573]
81. Abdullah b. Süfyan,[1574]
82. Ma'mer b. Abdullah,[1575]
83. Adiyy b. Nadle,[1576]
84. Urve b. Üsâse,[1577]
85. Mes'ud b. Süveyd,[1578]
86. Abdullah b. Huzafe,[1579]
87. Kays b. Huzâfe,[1580]
88. Hişam b. Âs,[1581]
89. Ebu Kays b. Hâris,[1582]
90. Mahmiyye b. Cez',[1583]
91. Süfyan b. Ma'mer,[1584]
92. Sekran b. Amr,[1585]
93. Sekran b. Amr'ın zevcesi Sevde Hatun,[1586]
94. Mâlik b. Zem'a,[1587]
95. Malik b. Zem'a'nın zevcesi Amre Hatun,[1588]
96. İbn Ümmi Mektum,[1589]
97. Amr b. Hâris,[1590]
98. Osman b. Abdi Ganm,[1591]
99. Sa'd b. Abdi Kays,[1592]

100. Abdullah b. Hübeyb,[1593]

101. Abdurrahman b. Hübeyb,[1594]

102. Cuayl b. Sürâka,[1595]

103. Yâsir b. Âmir,[1596]

104. Yâsir b. Âmir'in zevcesi Sümeyye Hatun,[1597]

105. Âkıl b. Ebi'l-Bükeyr,

106. Halid b. Ebi'l-Bükeyr,

107. İyas b. Ebi'l-Bükeyr,

108. Âmir b. Ebi'l-Bükeyr,[1598]

109. Ammar b. Yâsir,[1599]

110. Abdullah b. Yâsir,[1600]

111. Suheyb b. Sinan,[1601]

112. Utbe b. Gazvan,[1602]

113. Mikdad b. Amr,[1603]

114. Mus'ab b. Umeyr,[1604]

115. Ebu Sebre,[1605]

116. Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,[1606]

117. Şemmas Osman b. Osman,[1607]

118. Ebu Musa Abdullah b. Kaysu'l-Eş'arî,[1608]

119. Zinnîre Hatun,[1609]

120. Zinnîre Hatun'un kızı Ümmü Ubeys[1610]

Yüce Allah hepsinden razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a Girip İslâmiyet'i Orada Yaymaya Devam Edişi

İslâm tarihinde "Dârü'l-İslâm" diye anılan[1611] Dârü'l-Erkam, Ashab-ı Kiramdan Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın[1612] Mekke'de, Safâ tepeciğinin yanında

bulunan evi olup[1613] Kâbe'nin arsası, Harem'i içinde idi.[1614]

Peygamberimiz Aleyhisselam Kureyş müşriklerinden sakınarak[1615] bu mübarek evde gizlenir;[1616] yanına gelenleri orada İslâmiyet'e davet ederdi.[1617]

Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabı Dârü'l-Erkam'da[1618] gizlice[1619] toplanırlardı.[1620]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara orada Kur'ân-ı Kerîm okur ve öğretirdi.[1621] Orada, topluca namaz da kılarlardı.[1622]

Yüce Allah; dinini halka açıklamasını emir buyuruncaya kadar, üç yıl Peygamberimiz Aleyhisselam işini gizli yürütmüştür.[1623]

Bu müddet içinde, yanına gelenleri Allah'ın birliğine inanmaya ve O'na ibadet etmeye, kendisinin de peygamberliğini tasdike gizlice davet etmekle uğraşmış,[1624] birçok insan Dârü'l-Erkam'a girip Müslüman olmuşlardır.[1625]

Dârü'l-Erkam Dârü'l-İslâm olarak seçilirken herhalde, Kâbe'nin arsası üzerinde yapılı ve Kâbe Haremine dahil bulunuşu;[1626] kalabalık bir çevrede oluşu; oraya giren, oradan çıkanların pek belli olmayışı; halk ile temas kolaylığı gibi bazı özellikleri gözönünde tutulmuş olabilir.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a girişi hadisesi, ilk sıralarda Müslüman olanların Müslüman oluşu tarihlerine de esas teşkil etmiş ve:

"Falanca, Resûlullah Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a girip halkı orada İslâmiyet'e gizlice davete başlamasından önce Müslüman olmuştu." denilerek tarih düşürülmüştür.[1627]

Dârü'l-Erkam'a Ne Zaman Girildiği ve Orada Ne Kadar Kalındığı Meselesi

Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a giriş sebebi olarak, her ne kadar nübüvvetin dördüncü yılından itibaren başlayan mücadele devri içinde müşrikler tarafından yapılan baskı ve işkencelerin arttırılışı ileri sürülmekte[1628] olup, bu hususta müşahhas bir misal verilmek istenilerek, Mekke vadilerinden bir vadide Sa'd b. Ebi Vakkas'ın bazı sahabilerle birlikte namaz kıldıkları sırada üzerlerine gelen müşriklerden bazı kimselerin Müslümanlarla münakaşaya ve

hatta kavgaya tutuşmaları ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ın da eline geçirdiği bir deve çene kemiğiyle vurup onlardan birisinin başını yarması hadisesi[1629] üzerine Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabı ile birlikte Dârü'l-Erkam'da gizlenmek zorunda kaldığı açıklanırsa da;[1630] Sa'd b. Ebi Vakkas'la namaz kılan sahabiler arasında bulunan[1631] Ammar b. Yâsir'in Dârü'l-Erkam'a girildikten sonra Müslüman olduğu[1632] ve kendisinin Müslüman olmadan namaz kılmış olamayacağı gözönünde tutulursa, bu hadisenin Dârü'l-Erkam'a giriş sebebi olamayacağı açıktır.

Bu hususta, Müslümanlar ve gayrimüslimler tarafından kitap ve ansiklopedilerde ileri sürülen görüşler de gerçeği aksettirmekten uzaktırlar.

Meselâ, İngilizceden Türkçeye çevrilen İslâm Ansiklopedisi'nde:

Springer'e ve Caetani'ye dayanılarak kaleme alınmış olan "Erkam" maddesinde:

"Ömer'in ihtidasından biraz sonra, Peygamber, Erkam'ın evini bırakmıştır.

Orada ne zaman ve ne kadar kaldığı, kat'î olarak mâlûm değildir.

Fakat, 615-617 seneleri arasında kalmış olması muhtemeldir.

İbn Hişam, el-Erkam'dan hiç bahsetmez.

Taberî'nin bu vak'adan haberdar olmasına göre, İbn Hişam'ın da bilmesi icab ederdi.

Taberî umumî tarihinde vak'adan bahsederse de, Peygamberin hayatına ait fasılda bu noktaya temas etmez" denilmektedir.[1633]

İngilizce, Fransızca ve Almanca "İslâm Ansiklopedisi"lerine dayanılmak ve ilmî bir tahrir heyetince gerekli incelemeler yapılmak suretiyle Arapça olarak yazılıp yayınlanmış bulunan Dâiretü'l-Maârifu'l-İslâmiye'nin "Erkam" maddesinde de:

Peygamberin mihnetli günlerinde, emniyetli, davetini yapmaya elverişli ve yararlı bulduğu Dârü'l-Erkam'ı, Hz. Ömer'in Müslüman olması üzerine terk ettiği açıklandıktan sonra:

"Peygamberin, bu eve ne sığındığı tarih, ne de içinde kaldığı müddet hakkında bize tahkikli rivayetler zikredilmiş değildir.

Fakat, biz bunun 615 yılı ile 617 yılları arasında olduğunu söyleyebiliriz" denilmekte ve İngilizceden Türkçeye çevrilen İslâm Ansiklopedisi'nde olduğu gibi, İbn Hişam'ın bu evden hiç bahsetmediği ve Taberî'nin de, bu kıssayı bildiği

halde, kitabının Peygamberimiz Aleyhisselamın siretine ait kısmında bundan hiç söz açmadığı görüşü tekrarlanmaktadır.[1634]

Halbuki, kaynaklarımızdan bazılarında bu hususun da açıklanmış olduğu görülür. Meselâ:

1. İbn Sa'd (d. 168-ö. 230 Hicrî) Tabakâtü'l-Kübrâ'sında; Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a girişinin İslâmiyet'in evvelinde olduğunu, Erkam'ın oğlu Osman'dan gelen rivayetle açıklar.[1635]

2. Hâkim (d. 321-ö. 405 Hicrî) Müstedrek'inde, İbn Sa'd'in tesbitini -"evvel" kelimesini düşürmüş olarak- aynı senedle tekrarlar.[1636]

3. İbn Hazm (d. 384-ö. 456 Hicrî) Cemhere'sinde, İslâmiyet daha Mekke'de ifşa edilmeden önce, Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'da Müslümanlarla birlikte toplandığını kaydeder.[1637]

4. İbn Abdilber (d ?-ö. 463 Hicrî) İstiâb'ında, İslâmiyet'in evvelinde Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'da gizlenip, oradan çıkıncaya kadar insanları orada İslâmiyete davetle meşgul olduğunu bildirir.[1638]

5. İbn Hacer (d. 773-ö. 852 Hicrî), bu hususta Hâkim'in söylediğini -ondan aldığını açıklamak suretiyle- tekrarlar.[1639]

6. Nihayet, Diyarbekrî de (ö. 990 Hicrî) İslâmiyetin başlangıcında Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'da gizlendiği ve Müslümanlarla toplandığı rivayetini de kaydeder.[1640]

Yukarıda sıraladığımız tarihî bilgilere göre; Peygamberimiz Aleyhisselamın Dârü'l-Erkam'a giriş tarihini nübüvvetin dördüncü yılı değil, nübüvvetin birinci yılı ve hatta Erkam'ın Müslüman oluş tarihine göre, birinci yılın da ilk ayı olarak kabul etmek gerekir.

Dârü'l-Erkam'dan ne zaman çıkıldığı ve orada ne kadar kalındığı meselesine gelince; Abdullah b. Ömer'in bildirdiği gibi, Hz. Ömer nübüvvetin altıncı yılında, Zilhicce ayında Müslüman olmuş[1641] ve Dârü'l-Erkam'dan çıkış da bu hadiseyi takip etmiştir.[1642]

Dârü'l-Erkam'ın Geçirdiği Safhalar

Erkam b. Ebi'l-Erkam; sonradan Dârü'l-Erkam'ı vakıf olarak oğluna bırakmış, bu husustaki Vakfiye'sinde şöyle demiştir:

“Bismillâhirrahmânirrahîm,

Bu, Erkam’ın, Safâ’dan biraz ilerideki evi hakkında yaptığı ahd ve vasiyyetidir ki onun arsası, Harem-i Şeriften mâdud bulunduğundan, o da haremleşmiş, dokunulmazlaşmıştır: Satılmaz ve tevarüs olunmaz.

Hişam b. Âs ve Hişam b. Âs’ın azadlı kölesi filan, buna şahittir.”

Erkam’ın bu mübarek evi, içinde oğulları ve torunları tarafından oturulmak veya icarlarından yararlanılmak sûretiyle, Halife Ebu Câfer Mansur (ö. 158 Hicrî) zamanına kadar devam etti.

Halife Mansur; hac sırasında, Safâ ile Merve arasında sa’y ederken, Erkam’ın torunları, dedelerinin evinin arkasındaki bir çadırda bulunuyorlar, Mansur da onların alt taraflarından geçiyordu.

Aralarındaki mesafe çok kısa idi.

Mansur’un başındaki serpuşunu almak isteseler, elleriyle uzanıp alabilecek yükseklikte idiler.

Mansur; Merve’ye inip Safâ tepeciğine çıkıncaya kadar, onlara baktı durdu.

Mansur; Abdullah b. Osman b. Erkam’ın, Muhammed b. Abdullah b. Hasan’a uyanlardan olduğu halde onunla birlikte hareket etmemiş olmasıyla ilgilendi.

Abdullah b. Osman b. Erkam’ı hapsetmesi ve zincire vurması için, Medine valisine yazı yazdı. Sonra da Şihab b. Abdi Rab adındaki Kûfeli bir adamı Medine valisine gönderdi. Emrettiği şekilde hareket etmesi için valiye yazdığı mektubu da Şihab’la gönderdi.

Şihab, Abdullah b. Osman’ın hapsedildiği yere vardı.

Abdullah b. Osman, o zaman seksen yaşını aşmış bir ihtiyardı.

Zincire vurulmak onu son derecede üzmüş ve bunaltmıştı.

Şihab, ona:

“Ben seni içinde bulunduğun şu halden kurtarırsam, Dârü’l-Erkam’ı bana satar mısın? Çünkü, mü’minlerin emîri onu istiyor!

Eğer satacak olursan, senin hakkında onunla konuşayım, suçunu affettireyim?” dedi.

Abdullah b. Osman:

“O ev sadakadır, vakıftır.

Benim ondan ancak bir intifa hakkım vardır. Buna da kızkardeşim ve başkaları ortaktırlar!” dedi.

Şihab:

"Sen, kendine düşen hakkını bize ver! Ondan ilişiğini kes, kurtul!" dedi.

Bunun üzerine, Abdullah'ın şehadetle sabit olan hakkı hesaplanarak on yedi bin dinarlık bir satış senedi yazıldı.

Onun arkasından, parasının çokluğuna aldanarak, kızkardeşi de hakkını sattı.

Mansur, bu evde intifa hakkı olan herkesin intifa hakkını satın alıp ondan ilişkisini kesti.

Dârü'l-Erkam; Ebu Cafer Mansur'dan sonra, oğlu Halife Mehdi'ye geçti.

O da, zevcesi Hayzuran'a (Musa ve Harun'un annesine) bağışladı.

Hayzuran Hatun, Dârü'l-Erkam'ın çevresindeki evleri ve arsaları satın alıp ona katmak suretiyle, Dârü'l-Erkam'ı yeniden yaptırdı.[1643]

Dârü'l-Hayzuran diye anılan ve içinde namaz kılınır mescid haline getirilen[1644] Dârü'l-Erkam, daha sonra, Halife Câfer b. Musa'ya geçti.

Orada bir müddet de Mısırlılar ve Yemenliler oturdular.

Daha sonra, Gassan b. Abbad, Musa b. Câfer oğullarından onun hepsini veya çok kısmını satın aldı.[1645]

En sonunda, onu Mısır Kahire Defterdarı İbrahim Bey, Sultan II. Selim'e hediye etti.

III. Murad da, Hicrî 999 yılında, onu mescid tarzında yeniledi.[1646]

Dârü'l-Erkam'ın son yapılı durumuna göre;

Kapısı doğu tarafına açılır.

Kapıdan, üzeri tavanlı, sekiz metre uzunluğunda, dört metre eninde bir sahanlığa girilir.

Sahanlığın solunda, üzeri tavanlı, eni üç metreye yakın bir sofa bulunmaktadır.

Ortadaki duvarın sağındaki kapıdan da, sekiz metre uzunluğunda ve bunun yarısına yakın eninde, tabanı hasırla döşeli bir kulübeye girilmektedir.[1647]

Dârü'l-Erkam'ın En Son Durumu

Dârü'l-Erkam; günümüzde Suudî Arabistan Krallığınca, Harem-i Şerif için yapılan çevre düzenlemesinde yıkılarak arsası Harem'in arsasına katılmış, aslına rücu etmiştir.

Nübüvvetin (Peygamberliğin) Beş Devresi, Davet ve İcabet Ümmetleri

Davetin beş devresi olup, birinci devresi; nübüvvet (peygamberlik) devresidir.

Davetin ikinci devresi; en yakın hısım ve akrabayı, âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin üçüncü devresi; kendi kavmini âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin dördüncü devresi; kendilerine daha önce âhiret azabıyla korkutup uyarıcı gelmemiş bulunan bütün Arap kavimlerini âhiret azabıyla korkutup uyarma devresidir.

Davetin beşinci devresi; zamanın sonuna kadar, cinlerden ve insanlardan, kendilerine davet erişebilecek olanları âhiret azâbıyla korkutup uyarma devresidir.[1648]

Ümmet; bir dinde veya bir zamanda, ya da bir yerde toplanmış olan her topluluğa denir.[1649]

Ümmet kelimesi, yalnız insan toplulukları için değil, yerde yürüyen hayvanlar, iki kanadıyla uçan kuşlar için de kullanılmıştır.[1650]

Mütercim Âsım Efendi de Kamus tercemesinde şöyle der:

“Ümmet; kendilerine peygamber gönderilen cemaata denir; gerek iman eylesinler, (onlara) ümmet-i icâbet ıtlak olunur; gerek iman eylemesinler ki (onlara) ümmet-i davet ıtlak olunur ve her kabileden bir cemaata denür ve hayvan cinsüne denür.”[1651]

Kâfirler ümmet-i icabet değil, ümmet-i davettirler.[1652]

Peygamberimiz Aleyhiselam, yalnız Araplara değil, bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiştir.[1653]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Abdulmuttalib oğullarına yaptığı ilk hitabında da:

“Ey Abdulmuttalib oğulları![1654] Ben özel olarak size, genel olarak da bütün insanlara peygamber gönderildim!” buyurmuştur.[1655]

Ehl-i Kitab olan Yahudilerin ve Hristiyanların da, Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın risalet ve daveti dışında kalmadıkları da Kur’ân-ı Kerîm’de

şöyle açıklanmıştır:

"Ey Ehl-i Kitab! Peygamberlerin arası kesildiği bir zamanda, size (gerçekleri) apaçık söyleyip duran resûlümüz gelmiştir.

Tâ ki 'Bize ne bir rahmet müjdecisi, ne de bir azap habercisi gelmedi' (demenize meydan kalmasın!)

İşte, size rahmet müjdecisi de, azap habercisi de geldi artık!

Allah, her şeye hakkıyla kâdirdir!"[1656]

Bunun içindir ki, Peygamberimiz Aleyhisselam; Hristiyan olan Rum kralı Herakliyus'a gönderdiği mektupta:

"...Ben, seni İslâm davetiyle Müslümanlığa davet ediyorum! Müslüman ol, selameti bul da, Allah sana ecir ve mükâfatını iki kat versin! Eğer bu davetimi kabul etmezsen, yoksul çiftçilerin, teb'an olan bütün halkın günahı senin boynuna olsun!"

'De ki: 'Ey Kitaplılar! Geliniz: Aramızda ve aranızda eşit ve ortak olan bir kelimede birleşelim de Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi eş, ortak tutmayalım. Allah'ı bırakıp da birbirimizi rab tanımayalım!'

Buna rağmen, onlar bu davetten yüz çevirirlerse, 'Siz şahit olunuz ki: Bizler, muhakkak Müslümanlarız!' deyiniz!' [Âl-i imrân: 64] buyurmuştur."[1657]

Nübüvvetin ilk üç yıllık devresi, halkı İslâmiyete gizlice davetle geçmiş;[1658] Peygamberimiz Aleyhisselam bu üç yıllık devrede bir ve şeriksiz olan Yüce Allah'a iman ve ibadete, kendisinin de Allah'ın kulu ve resûlü olduğunu tasdike ve putlara tapmaktan vazgeçmeye halkı gizlice davetle meşgul olmuştur.[1659]

Bir yandan Peygamberimiz Aleyhisselamın,[1660] bir yandan da Hz. Ebu Bekir'in, yanına gelenleri Allah'a imana ve İslâmiyete daveti neticesinde,[1661] erkeklerden ve kadınlardan birçok insan İslâmiyete girmiş, İslâmiyet Mekke'de halk arasında konuşulur olmuştu.[1662]

Peygamberimiz Aleyhisselamın En Yakın Hısımlarını Uyarışı ve Kendisine Yardıma Davet Edişi

Hz. Ali der ki:

"'Sen, ilkin en yakın hısımlarını inzar et, âhiret azabıyla korkut!' (Şuarâ: 214) âyeti nazil olunca,[1663] Resûlullah Aleyhisselam beni çağırdı.[1664]

‘Ey Ali! Yüce Allah’ın, en yakın hısımlarımı inzar etmemi emir buyurması bana çok ağır geldi, kaygı verdi.[1665]

Biliyorum ki ben ne zaman kavmime bu işi açmaya kalksam, muhakkak hoşuma gitmeyen bir şeyle karşılaşacağımı göreceğim.

Bunun üzerine, bir müddet sustum.

Cebrail Aleyhisselam bana geldi de:

‘Yâ Muhammed! Eğer sen Yüce Rabbinin sana emrettiği şeyi yapmayacak olursan, Rabbin sana azab edecektir!’ dedi.

Yâ Ali! Bize, bir sa’ (dört kocaman avuç dolduracak kadar) yemek yap ve üzerine de koyun budundan et koy!

Bize bir kap da süt hazırla!

Sonra, Abdulmuttalib oğullarını benim için topla![1666]

Onlarla bir konuşayım ve emrolunduğum şeyi kendilerine ulaştırayım’ buyurdu.

Resûlullah’ın bana emrettiği şeyi[1667] yaptım.

Abdulmuttalib oğulları Resûlullah’ın yanına toplandılar.

Onlar, o gün kırk kişi idiler.[1668]

Yahut, kırk kişiden ya bir eksik,[1669] ya da bir fazla idiler.[1670]

Resûlullah’ın bütün amcaları, Ebu Talib, Hamza, Abbas ve Ebu Leheb de gelenler içinde bulunuyordu.

Abdulmuttalib oğulları yanına toplandıkları zaman, Resûlullah Aleyhisselam beni çağırdı.

Onlar için yaptığım yemeği getirmemi emretti.

Getirip önüne koydum.

Eti parçalayarak çanağın çevresine birer parça koyduktan sonra:

‘Haydi yiyiniz, Bismillah!’ buyurdu.

Hepsi, ondan yediler ve tamamıyla doydular.[1671]

Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki: Onların tümüne sunduğum yemeği,[1672] onlardan bir tek adam bile yalnız başına yiyebilirdi!

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselam:

‘Yâ Ali! Onlara süt de içir!’ buyurdu.

Onlara süt kabını getirdim.

Ondan da hepsi kanasıya içtiler.

Vallahi, o kaptaki süt kadarını, onlardan bir tek adam bile yalnız başına içebilirdi![1673]

Yemeğin ve sütün kalanları, sanki hiç el dokunulmamış, yenilmemiş, içilmemiş gibi idi![1674]

Resûlullah Aleyhisselam söze başlamak istediği sırada, Ebu Leheb:

'Şaşılacak şey! Arkadaşınız sizi büyük bir sihirle sihirledi![1675] Doğrusu, biz bugünkü gibi bir sihir hiç görmedik!' dedi.[1676]

Sonra da Resûlullah'a hitaben:

'Bunlar senin amcaların ve amcalarının oğullarıdır. Sen, onlara istediğini söyledin! Sen, dinden sapkınlığı bırak!

İyi bil ki: Kavmin, senin için bütün Arap topluluklarına karşı koymayı göze alacak değildir.

Bütün Kureyş kabileleriyle Araplar üzerlerine çullanmadan, ata oğullarının senin üzerinde durup seni haps ve esir etmeleri gerekir.

Onların böyle yapmaları, kendilerine, ötekinden daha kolaydır.

Ey kardeşimin oğlu! Ben; atanın oğullarına gelirken, senin getirdiğin gibi şer ve kötülük getiren bir kimse daha görmedim!' dedi.[1677]

Resûlullah'ın konuşmasına imkân vermedi.

Dağıldılar.[1678]

Ebu Leheb'in sözü, Resûlullah'ın çok ağırına gitti.

Resûlullah Aleyhisselam, o mecliste susup hiç konuşmadı.[1679]

Bunun üzerine, Cebrail Aleyhisselam gelip, Allah'ın buyruğunu hemen yerine getirmesini, Resûlullah Aleyhisselama emir ve tavsiye etti.[1680]

Kendisine bu hususta cesaret verdi.[1681]

Ertesi günü, sabahleyin Resûlullah Aleyhisselam:

'Yâ Ali! O adam işittiğin sözlerle tez davranıp önüme geçti de, ben kavmimle konuşmadan onlar dağılıverdiler.

Sen önceki akşam bizim için yapmış olduğun kadar, yine yiyecek içecek

hazırla![1682] Sonra onları yanıma topla!' buyurdu.[1683]

Yemeği yaptım. Sonra da, onları Resûlullah için topladım.[1684]

Resûlullah Aleyhisselam, yemeği getirmem için bana seslendi.[1685]

Resûlullah Aleyhisselam, geçen akşam yaptığı gibi yaptı (Yani, eti parçalayıp yemek çanağının çevresine birer parça koyduktan sonra):

'Haydi yiyiniz, Bismillah!' buyurdu.

Hepsi, ondan doyuncaya kadar yediler.[1686]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Haydi, onlara süt de içir!' buyurdu.

Kendilerine, içi süt dolu kabı getirdim.[1687]

O kaptan da, hepsi, kanasıya kadar süt içtiler.[1688]

Vallahi, onların tümü için hazırladığım o yemeği de, o sütü de, onlardan bir tek adam bile yalnız başına yiyebilir, içebilirdi![1689]

Resûlullah Aleyhisselam, onlara:

'Borcumu benim yerime hanginiz öder?' diye sordu.

Ben sustum.

Cemaat de sustu.

Resûlullah Aleyhisselam sorusunu tekrarlayınca:

'Ben öderim yâ Rasûlallah!' dedim. Resûlullah Aleyhisselam:

'Sen ödersin yâ Ali! Sen ödersin yâ Ali!' buyurdu.[1690]

(Diğer bir rivayete göre; Resûlullah Aleyhisselam onlara:

"Benim borcumu benim yerime ödeyecek ve vaadlerimi yerine getirecek, Cennette benimle birlikte bulunacak, ev halkım içinde benim vekilim olacak kimdir?" diye sordu.

Onlardan birisi:

"Sen [kerem ve cömertlikte] denizsin! Sana bu hususta kim vekil olmaya güç yetirebilir?!" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam sorusunu tekrarlayınca, Hz. Ali:

"Ben senin vekilin olurum!" dedi.[1691]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam ona:

“Borcumu benim yerime sen ödeyecek ve vaadlerimi sen yerine getireceksin!” buyurdu.)[1692]

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselam konuşmasını şöyle sürdürdü:

‘Hamd, Allah’a mahsustur. Ben, O’na hamdederim.

Yardımı da, O’ndan dilerim. O’na inanır, O’na dayanırım.

Şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Allah’tan başka ilâh yoktur.

O, birdir; O’nun eşi, ortağı yoktur![1693]

Herhalde, otlak aramaya gönderilen kimse, gelip de ailesine yalan söylemez.

Vallahi, ben (faraza) bütün insanlara yalan söylemiş olsam, yine size karşı yalan söylemem! (Faraza) ben bütün insanları aldatmış olsam, yine sizi aldatmam!

Sizi Kendisine davet ettiğim Allah öyle bir Allah’tır ki, O’ndan başka hiçbir ilah yoktur!

Vallahi, sizler, uyur gibi öleceksiniz! Uykudan uyanır gibi de dirilecek ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz!

İyiliklerinizin mükâfatını görecek, kötülüklerinizin de cezasını çekeceksiniz!

Bunların sonucu ya temelli Cennette, ya da temelli Cehennemde kalmaktır![1694]

İnsanlardan ilk inzar ettiğim kimseler sizlersiniz![1695]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Vallahi, Araplar içinde benim size getirdiğim, dünya ve âhiretiniz için hayırlı olan şeyden daha üstününü ve hayırlısını kavmine getirmiş bir yiğit bilmiyorum![1696]

Ben, sizi dile kolay gelen, Mîzan’da ağır basan iki kelimeye dâvet ediyorum ki, o da:

Allah’tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve benim de Allah’ın kulu ve resûlü olduğuma şehadet etmenizdir![1697]

Yüce Allah, sizi buna davet etmemi bana emir buyurdu.[1698]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Ben, özel olarak size, genel olarak da bütün insanlara peygamber gönderildim!

Siz, bu hususta görmediğiniz mucizelerden bazısını da görmüş bulunuyorsunuz.[1699] Üzerinde bulunduğum şeyde bana yardımcı ve kardeşim

olmayı, Cennet kazanmayı hanginiz kabul eder?[1700]

Hanginiz, bu yolda kardeşim ve sahibim olmak üzere, bana bey'at eder?' buyurdu.

Hiç kimse ayağa kalkmadı.

Hemen, ben ayağa kalktım.

Yaşça oradakilerin en küçüğü idim. Resûlullah, bana:

'Sen otur!' buyurdu.

Sorusunu üç kere tekrarladı.

Her defasında, ben ayağa kalkıyordum. O da:

'Sen otur!' buyuruyordu.[1701]

'Yâ Rasûlallah! Bunların yaşça en küçükleri ve bacakça en inceleri olsam da, sana ben kardeş ve yardımcı olurum' dedim.

Hepsi sustular.[1702]

Resûlullah Aleyhisselam, sorularının üçüncüsünden sonra elini elimin üzerine koydu[1703] da:

'İçinizde, bu benim kardeşim, vasîm ve vekilimdir.

Onun sözlerini dinleyiniz ve kendisine itaat ediniz!

Bu işe, amcamsız, amcamın oğlu varis oldu!' buyurdu.[1704]

Davetliler gülüşerek ayağa kalktılar ve Ebu Talib'e:

'Bak! Sana, oğlunu dinlemeni emrediyor! Ona itaat et!' dediler.[1705]

Ebu Talib:

'Bırakınız onu! Amcasının oğlu, onun başını hayırdan başka yana bükmez!' dedi.[1706] Resûlullah Aleyhisselama da:

'Bizim katımızda, sana yardım etmek kadar sevgili bir şey yoktur.

Öğütlerini benimseyip kabullendik.

Sözlerini tamamıyla tasdik edip doğruladık!

Bu toplananlar, senin atalarının oğullarıdır.

Tabiî ki, ben de onlardan birisiyim!

Senin istediğin şeye onlardan koşacak olanların, andolsun ki, en çabuğu, en hayırlısı da benden başkası değildir!

Sen, emrolunduğun şeye devam et!

Andolsun ki, etrafını kuşatıp seni korumaktan bir an geri durmayacağım!

Nefsimi, Abdulmuttalib'in dininden ayrılmak hususunda bana boyun eğer bulmadım!

Artık ben, onun üzerinde öldüğü dinde öleceğim!' dedi.[1707]

Ebu Leheb'den başka, hepsi de yumuşak ve olumlu sözler söylediler.[1708] Ebu Leheb ise:

'Ey Abdulmuttalib oğulları! Bu, vallahi, bir şerdir, kötülüktür![1709]

Başkaları onun elini tutup bundan alıkoymadan önce, sizler onun ellerini tutup bundan alıkoyunuz!

Eğer siz bugün ona boyun eğecek olursanız, zillete, hakarete uğrarsınız!

Bunu korumaya kalkışacak olursanız, öldürülürsünüz!' dedi.[1710]

Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Safiyye binti Abdulmuttalib, Ebu Leheb'e:

'Ey kardeşim! Kardeşinin oğlunu ve onun dinini yardımsız, hor ve hakir bırakmak sana yakışır mı?!

Vallahi bilginler, öteden beri Abdulmuttalib'in soyundan bir peygamberin çıkacağını haber veregelmişlerdir.

İşte o peygamber budur!' dedi. Ebu Leheb:

"Bu, andolsun ki, boşuna bir umuntudur!

Zaten, kadınların sözleri erkeklere ayakbağı ve köstek mesabesindedir!

Kureyş aileleri ve onlarla birlikte bütün Araplar ayaklandığı zaman, onlara karşı koyacak bizim ne gücümüz var?

Vallahi, biz onların yanında bir lokmayız!' dedi. Ebu Talib ona:

'Ey korkak adam! Vallahi biz, sağ oldukça ona yardım edecek, onu savunacak ve koruyacağız!' dedi ve Peygamber Aleyhisselama da:

'Ey kardeşimin oğlu! Rabbine davet etmek istediğin zamanı bilelim, silahlanıp seninle birlikte ortaya çıkarız!' dedi."[1711]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Safâ Tepeciğinden Kureyşlilere Seslenişi

"Sen, ilkin, en yakın hısımlarını inzar et!"[1712] Yani, "küfürleri yüzünden

üzerlerine azap inebileceğini hatırlatarak onları korkut, uyar!”[1713] mealli âyet nazil olduğu zaman;[1714] Resûlullah Aleyhisselam, günlerden bir gün[1715] Safâ tepeciğine kadar gitti.[1716] Orada, yüksekçe bir taşın üzerine çıktı.[1717]

Şehadet parmaklarını kulaklarına tıkadı. Yüksek sesle:[1718]

“Yâ Sabâhâh![*][1719] Ey Kureyş cemaati!” diyerek bağırdı.[1720]

“Kim bu seslenen?” diye sordular.[1721]

“Muhammed,[1722] Safâ tepesinden sesleniyor!” dediler.[1723]

Kureyş kabileleri içinde Peygamber Aleyhisselama akraba olmayan bir kabile bulunmadığından,[1724] Peygamber Aleyhisselam da kabile kabile bütün Kureyşlilere seslenmişti.[1725]

İşitenler, gelip Peygamberimizin karşısında toplandılar.[1726]

Gelemeyenler de, toplantının sebebini anlamak için, yerlerine adam gönderdiler.[1727]

Yanına gelen Kureyşliler Peygamber Aleyhisselama:

“Yâ Muhammed! Ne haber var?” diye sordular.[1728]

Peygamber Aleyhisselam:

“Benimle sizin haliniz, düşmanı görünce ailesini haberdar etmek için koşmaya başlayan ve düşmanın kendisinden önce ailesine yetişip zarar vermesinden korkarak ‘Yâ Sabâhâh!’ diye bağıran bir adamın haline benzer.[1729]

Ne dersiniz? Ben, size şu dağın eteğinden[1730] veya şu vadiden,[1731] sizi yağmalamak isteyen[1732] birtakım atlıların çıkıvereceğini, yahut akşama, sabaha, düşman baskınına uğrayacağınızı[1733] haber verirsem, beni tasdik eder, doğrular mısınız?” diye sordu.[1734]

“Evet! Seni tasdik eder, doğrularız![1735]

Çünkü, biz seni bütün tecrübelerimizde doğru sözlü bulduk![1736]

Sen, bizim katımızda herhangi bir suçla suçlanmış bir kişi değilsin![1737]

Hakkındaki tecrübelerimizde, sende hiçbir yalana rastlamış değiliz!” dediler.[1738]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Öyle ise, ben sizi şiddetli bir azap önünde inzara, korkutup uyarmaya memurum:[1739]

Ey Abdulmuttalib oğulları!

Ey Abdi Menaf oğulları!

Ey Zühre oğulları!

Ey filanoğulları!..

Ey filanoğulları!..

diyerek birer birer Kureyş kabilesinin bütün ailelerine seslenip:

“Yüce Allah; en yakın hısımlarımı azab ile korkutmamı bana emretti. Sizler ‘Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur’ demedikçe; ben size ne dünyada bir yarar, ne de âhirette bir nasip sağlayabilirim” buyurdu.[1740]

Peygamberimiz Aleyhisselama atmak için eline bir taş alan Ebu Leheb:[1741]

“Yuh sana! Sen, bugün, gelip de, bizi bunun için mi topladın?!” diyerek bağırdı.[1742]

Resûlullah Aleyhisselam, hitap ve uyarısına şöyle devam buyurdu:

“Ey Kureyş cemaati! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız![1743]

Ey Ka’b b. Lüey oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Mürre b. Ka’b oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abduşşems oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdi Menaf oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Hâşim oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız![1744]

Ey Kureyş cemaati! Kendinizi Allah’tan satın alınız!

Ben, sizi Allah’ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.[1745]

Ey Abdi Menaf oğulları! Kendinizi Allah’tan satın alınız![1746]

Ben, sizi Allah’ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim![1747]

Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi Allah’tan satın alınız!

Ben, sizi Allah’ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.[1748]

Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Ben, seni Allah’ın azabından kurtarabilecek hiçbir

şeye malik değilim![1749]

Ey Zübeyr b. Avvam'ın annesi! Resûlullah'ın halası Safiyye!

Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Kendinizi Allah'tan satın alınız!

Siz, benim malımdan, dilediğinizi benden isteyiniz!

Fakat, ben sizi Allah'ın azabından kurtarabilecek hiçbir şeye malik değilim.[1750]

Şu kadar ki, sizlerin bir hısımlığınız var!

Ben hısımlık suyu ile sulayacağım!" buyurdu.[1751]

Bundan sonra, Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Fihr hanedanı!" diyerek seslendi.

Ebu Leheb:

"İşte, Fihr oğulları yanındalar!" dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Muharib b. Fihr oğullarıyla Hâris b. Fihr oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Lüey b. Galib hanedanı!" diyerek seslenince, Teymü'l-Erdem b. Galib oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Âmir b. Lüey oğullarıyla Avf b. Lüey oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Mürre b. Ka'b hanedanı!" diyerek seslenince, Adiyy b. Ka'b oğulları ile Husays b. Ka'b'ın iki oğlu olan Sehm ve Cumah oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Kilab hanedanı!" diyerek seslenince, Teym b. Mürre oğullarıyla Mahzum b. Yakaza b. Mürre oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Kusayy hanedanı!" diyerek seslendiği zaman, Zühre oğulları dönüp geri gittiler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Ey Abdi Menaf oğulları!" diyerek seslenince, Abduddar oğulları ve onlarla

beraber Esed b. Abduluzzâ b. Kusayy oğulları dönüp geri gittiler.

Ebu Leheb:

“İşte, Abdi Menaf oğulları!” dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

“Ey Hâşim hanedanı!” diyerek seslenince, Abdüşşems oğullarıyla Nevfel oğulları dönüp geri gittiler.

Orada, yalnız Abdulmuttalib oğulları kaldı.

Ebu Leheb:

“İşte, Hâşim oğulları toplanmış bulunuyorlar!” dedi.

Resûlullah Aleyhisselam, onlara:

“Ben, sizi ‘Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke leh=Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur! O, birdir! O’nun ortağı yoktur!’ diyerek şehadet getirmeye davet ediyorum!

Ben de, O’nun kulu ve resûlüyüm!

Bunu böylece kabul ve ikrar ettiğiniz takdirde, sizin Cennete gireceğinize kefil olurum![1752]

Siz, Kıyamet günü iyi amellerinizle gelmez de dünyayı boyunlarınıza yüklenmiş olduğunuz halde gelirseniz, ben sizden yüz çeviririm (yüzünüze bakmam)!

O zaman siz bana:

‘Yâ Muhammed!’ dersiniz.

Ben ise, şöyle derim:

[Resûlullah Aleyhisselam “Şöyle derim” buyururken, yüzünü onlardan başka tarafa çevirdi.]

Siz, bana:

‘Yâ Muhammed!’ dersiniz. Ben ise, size şöyle derim:

[Resûlullah Aleyhisselam, “Şöyle derim” buyururken, yüzünü onlardan başka tarafa çevirdi.]”[1753]

İslâmiyeti Mekke’de Yaymaya Çalışanlar ve Müslümanlıklarını Hiç Çekinmeden Açıklayanlar

Peygamberimiz Aleyhisselamla yanında bulunan Müslümanlar İslâmiyeti

açıkladıkları zaman, Mekke'de İslâmiyeti duymayan kalmadı.

Hz. Ebu Bekir bir köşede,

Saîd b. Zeyd bir köşede,

Hz. Osman bir köşede,

Ebu Ubeyde b. Cerrah bir köşede.. halkı, İslâmiyete davet ve teşvik etmeye koyuldular.[1754]

Her tehlikeyi göze alarak, Müslümanlıklarını, herkesten önce şu yedi mücahit açıklamıştı:

1. Resûlullah Aleyhisselam,
2. Hz. Ebu Bekir,
3. Bilal-i Habeşî,
4. Mikdad b. Esved,
5. Suheyb b. Sinan,
6. Ammar b. Yâsir,
7. Sümeyye Hatun (Ammar b. Yâsir'in annesi).[1755]

İslâmiyetin Mekke'de Açıklanışından Sonra Müslüman Olanlardan Bazıları

1. Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Hz. Safiyye,[1756]
2. Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Hz. Âtike,[1757]
3. Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Hz. Abbas,
4. Hz. Abbas'ın zevcesi Ümmü Fadl Hatun,
5. Hz. Abbas'ın âzadlısı Ebu Râfi',
6. Amr b. Abese,
7. Ebu Zerri'l-Gıfârî.

Ebu Râfi' der ki:

"Ben, Abbas b. Abdulmuttalib'in kölesi idim.

İslâmiyet ev halkı içinde şâyi olup, Abbas Müslüman oldu.

Ümmü Fadl da Müslüman oldu.

Ben de Müslüman oldum.

Abbas; kavminden korkar ve onlara aykırı davranır görünmek istemez,

Müslümanlığını gizlerdi.

Çünkü, kendisi servet sahibi olup, serveti de kavminin üzerinde (veresiyede) dağınık bir halde bulunuyordu."[1758]

Amr b. Abese'nin Müslüman Oluşu

Amr b. Abese der ki:

"Ben, Cahiliye devrinde kavmimin putlarına tapmaktan yüz çevirmiştim. Tapılan putların boş olduğunu[1759] görüyor;[1760] insanların putlara taptıkları için, dalâletten başka bir şey üzerinde bulunmadıklarını anlıyordum.[1761]

Onlar birtakım taşlara tapıyorlardı ki, taş insana ne zarar, ne de yarar verebilirdi.[1762]

Putlara tapmanın boşluğu, içime doğmuştu.[1763]

Teymâ halkından,[1764] Kitab Ehli olan bir zâta rastladım.[1765] Ona:

'Ben; bir yere konup da yanlarında put bulunmayınca, içlerinden birisi giderek dört taş getiren, onlardan üçü ile tenceresine ocak çatan ve yakışıklı olan dördüncüsüne tapan, oradan göç edileceği zaman da onu orada bırakan, her konduğu yerde bulduğu daha yakışıklısına tapan kabile halkından bir kimseyim!

İnsana ne yarar, ne de zarar veremeyen bir şeyi put edinmenin bâtıl ve boş olduğunu sanıyorum.

Sen, beni bundan daha hayırlısına kılavuzlasana!' dedim.[1766]

O da:

'Mekke'den bir zât zuhur edecek, kavminin tapageldikleri putlardan yüz çevirip, halkı onlardan başkasına davet edecektir.

Sen onu gördüğün, duyduğun zaman, Ona hemen tâbi ol!

Çünkü, O, dinin üstününü getirecektir!' dedi.

Artık, o günden beri, Mekke'den her gelenin yanına varıp 'Mekke'de olan biten bir şey var mı?' diye sorardım.

'Bir şey yok!' denilince,[1767] ev halkımın yanına dönerdim.

Ev halkım yola uzak değil, yakındı.

Mekke'den, deve üzerinde gelen kimselerin önlerine gerilip:

'Mekke'de, hadiselerden bir hadise var mı?' diye sordukça:

‘Yok!’ derlerdi.

Ben, yine bir gün yola oturmuştum.

Deve üzerinde bir kimse çıkageldi. Ona:

‘Nereden geliyorsun?’ diye sordum.

‘Mekke’den geliyorum’ dedi. Ona:

‘Orada yeni bir haber var mı?’ diye sordum.

‘Evet, var![1768] Mekke’de bir zât zuhur etti. Kavminin putlarından yüz çevirip, halkı onlardan başkasına iman ve ibadete davet ediyor!’ dedi.

Hemen ev halkımın yanına döndüm.[1769] Devemin üzerine atlayıp Mekke’ye geldim.[1770]

Mekke’de, her zaman gelişimde indiğim yere indim.

Onun nerede olduğunu sordum.[1771]

Bir de ne göreyim? Resûlullah Aleyhisselam gizlenmiş!

Kavmi ise, ona karşı çok cür’etli ve şiddetli davranmaktalar.[1772]

Bana:

‘Geceleyin, tavaf ettiği sıradan başka bir zamanda, Onunla görüşmeye kadir olamazsın!’ denildi.

Bunun üzerine, Kâbe’nin önünde yatıp uyudum.

Kendisini, ancak tehlil sesiyle tanıyabildim. Hemen yanına vardım, kendisine selam verdim.[1773]

‘Sen, nesin?’ dedim.

‘Ben, peygamberim’ buyurdu.

‘Peygamber, ne demek?’ dedim.

‘Resûlullah demektir’ buyurdu.

‘Seni kim gönderdi?’ diye sordum.

‘Yüce Allah gönderdi’ buyurdu.

‘Seni ne ile gönderdi?’ diye sordum.

‘Bir olan Allah’a eş, ortak koşmaksızın ibadet etmek,

Putları kırıp atmak,

Akrabaya yardım etmek,[1774]

Kan dökmemek,

Yol güvenliğini sağlamak.. vazifesiyle gönderdi' buyurdu.

'Sen ne güzel şeylerle gönderilmişsin!

Ben sana iman ve senin getirdiklerini tasdik ediyorum![1775]

Uzat elini, bey'at edeyim sana!' dedim.

Elini uzattı. Kendisine, İslâmiyet üzerine bey'at ettim.[1776]

'Senin yanında, bu hususta sana yardımcı kimler var?' diye sordum.

'Bir hür ile bir köle' buyurdu.[1777]

O sırada, yanında, Ebu Bekir b. Ebi Kuhâfe ile Ebu Bekir'in azadlı kölesi Bilal bulunuyordu.[1778]

'Sana ben de tâbi oluyorum!' dedim.[1779]

'Yanında kalayım mı? Yoksa, ev halkımın yanına döneyim mi? Ne buyurursun?' diye sordum.[1780]

'Sen, şu gününde bunu yapamazsın.[1781] Benim yanımda kalamazsın![1782]

Benim durumumu,[1783] Allah'tan getirip tebliğ ettiğim şeylere karşı[1784] insanların[1785] tutumunu,[1786] nasıl katı ve kötü[1787] davrandıklarını görmüyor musun?!

Sen şimdi ev halkının yanına dön! Onların yanında otur!

Benim gideceğim yere gittiğimi işittiğin zaman, yanıma gel! Bana tâbi ol!' buyurdu.

Bunun üzerine, dönüp ev halkımın yanına gittim"[1788]

Allah ondan razı olsun!

Ebu Zerri'l-Gıfârî'nin Müslüman Oluşu

Ebu Zerri'l-Gıfârî; Amr b. Abese ile, bir anadan doğma kardeş idiler.[1789]

Kendisi, Cahiliye devrinde putlara tapmazdı.[1790]

"Ben kavmimin tapageldikleri putlardan yüz çevirmiştim!" dediği zaman, Abdullah b. Abbas:

"Senin taptığın ne idi?" diye sormuştu.

Ebu Zerri'l-Gıfârî:

“Hiçbir şey değildi!” demiştir.[1791]

Mekke halkından bir adam, bir gün Ebu Zerri’l-Gıfârî’ye:

“Mekke’de bir zât, senin dediğin gibi ‘Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka ilah yoktur’ diyor ve kendisinin peygamber olduğunu söylüyor” diye haber vermişti. Ebu Zerri’l-Gıfârî:

“O, kimlerdendir?” diye sorunca, Mekkeli adam:

“Kureyş’tendir!” demişti.[1792]

Ebu Zerri’l-Gıfârî der ki:

“Ben Gıfâr kabilesinden bir adamdım.

‘Mekke’de bir zât zuhur etmiş, kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş’ diye bize bir haber erişince,[1793] Yüce Allah daha o zaman kalbime İslâmiyet sevgisini düşürdü.[1794] Kardeşim Üneys’e:

‘Hayvanına bin! Şu vadiye doğru git!

Kendisine gökten haber geldiğini söyleyen[1795] O zât ile konuş![1796]

Kendisinin söyledikleri şeyleri dinle![1797]

Kendisi hakkında benim için bilgi edin![1798] Haberi bana getir!’ dedim.[1799]

Kardeşim[1800] Üneys, Mekke’ye kadar[1801] gitti.[1802]

Onunla buluştu.[1803]

Kendisinin söylediklerini dinledikten sonra, dönüp[1804] yanıma geldi.[1805] Ona:

‘Ne yaptın?[1806] Ne haber var sende?’ diye sordum.[1807]

‘Mekke’de, senin dininde bir zâta rastladım ki, kendisini Allah’ın gönderdiğini söylüyor’ dedi.

‘Halk, Onun hakkında ne söylüyor?’ diye sordum.

‘Şair, kâhin, sihirbaz diyorlar!’ dedi.

Üneys, şair kişilerdendi. O:

‘Ben, doğrusu, kâhinlerin sözünü dinledim. Onun söylediği, kâhinlerin sözü değil!

Onun sözünü şiirin her çeşidine de tatbik ettim.[1808] Vallahi,[1809] benden

sonra[1810] Ona şiir demeye kimsenin dili varamaz!

Vallahi, O muhakkak sadıktır.

Onlar ise, muhakkak yalancıdırlar![1811]

Vallahi, ben öyle bir zât gördüm ki; hayrı,[1812] iyiliği, ahlâkî faziletleri[1813] emrediyor, şerden, kötülükten de sakındırıyor.[1814]

Onu ahlâkî faziletleri emrederken ve öyle bir söz söylerken gördüm ki, o söz sihir değildir' dedi.[1815]

Vallahi, ben kardeşim Üneys'ten daha üstün bir şair duymadım![1816]

Kardeşime:

'Sen bana bu hususta arzu ettiğim, gönlüme şifa verir, müşkillerimi giderir bir haber getirmedin![1817]

Kendim gidip Onu görürüm' dedim. Üneys:

'Olur! Fakat, sen Mekke halkından sakınıcı ol!

Çünkü, onlar Ona karşı son derecede kin besliyorlar. Hep surat asıp duruyorlar' dedi.[1818]

Hemen, azık dağarcığımı, su tulumumu yüklendim.[1819] Elime bir asâ alıp yola düştüm, Mekke'ye ulaştım.

Resûlullah'ı şahsen tanımıyor, başkasından sormayı da uygun bulmuyor, Mescid-i Haram'da bulunuyor ve Zemzem suyundan içip duruyordum.[1820]

O sırada, yanıma Ali b. Ebi Talib uğradı ve:

'Şu adam herhalde garîbdir, sanırım' dedi. Ona:

'Evet! Garîbim' dedim. Bana:

'Öyle ise, kalk, benimle birlikte bizim eve git!' dedi.

Onunla birlikte gittim.

Ne o bana bir şey sordu, ne de ben ona bir şey haber verdim.

Sabaha çıkınca, Resûlullah'ı sormak için, kuşluk vakti Mescid-i Haram'a gittim.

Fakat, hiç kimse Onun hakkında bana bir haber vermedi.

Yine, Ali bana uğradı da:

'Bu adam için, daha yerini öğrenmek zamanı gelmedi mi?!' dedi. Ben:

‘Hayır!’ dedim. Ali:

‘Öyle ise gel, benimle birlikte bizim eve git!’ dedi.

Evlerine varınca, bana:

‘Senin işin nedir? Sen bu şehre ne için geldin?’ diye sordu.

Ona:

‘Gizli tutacağına[1821] ve işim hakkında bana kılavuzluk edeceğine[1822] söz verirsen, sana haber veririm’ dedim.

‘Öyle yaparım’ deyince:

‘Bize erişen habere göre; burada bir zât çıkmış, kendisinin peygamber olduğunu söylüyormuş![1823] Onunla konuşması,[1824] ondan işittiklerini ezberleyip bana haberini getirmesi için,[1825] kardeşimi göndermiştim.[1826] Kardeşim bana gönlüme şifa verecek bir haber getirmedi.[1827] Kardeşimin getirdiği haber gönlüme şifa vermediği için,[1828] onunla kendim buluşup konuşmak üzere[1829] geldim’[1830] dedim.

Bunun üzerine, Ali bana:

‘Sen, geldiğine isabet ettin, akıllılık ettin![1831]

Bu zât Allah’ın resûlüdür, hak peygamberdir![1832]

Sabahladığın vakit, sen beni takip et!

Ben senin için korkulacak bir şey görürsem,[1833] ya ayakkabımı düzeltiyormuşum gibi duvara doğru yönelir dururum;[1834] ya da döküyormuşum gibi yaparım.[1835]

Sen, durup beni bekleme, git![1836]

Ben geçip gidersem, sen arkamdan gel ve benim girdiğim yere sen de gir!’ dedi.[1837]

O gitti, ben de gittim.

Nihayet o, Peygamber Aleyhisselamın huzuruna girdi.

Ben de kendisiyle birlikte girdim.[1838]

‘Esselâmü aleyke yâ Rasûlallah!’ diyerek Onu ilk kez İslâm selâmı ile ben selamladım.[1839] Bana:

‘Sen, kimsin?’ diye sordu.

‘Gıfâr oğullarından bir adamım’ dedim.[1840] Kendisine:

‘Yâ Muhammed! Sen insanları nelere davet ediyorsun?’ diye sordum.

Resûlullah:

‘Bir olan ve hiçbir şerîki olmayan Allah’a imana ve putları gidermeye ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet etmeye davet ediyorum’ buyurdu.[1841]

‘Bana İslâmiyeti (nasıl Müslüman olunacağını) bildir!’ dedim.

Bildirince, hemen oracıkta Müslüman oldum.[1842]

‘Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve rasûlüh=Şehadet ederim ki, Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed, Allah’ın kulu ve resûlüdür’ diyerek şehadet getirdim.[1843]

Resûlullah Aleyhisselamın yüzünde sevinç belirdiğini gördüm.[1844]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Ey Ebu Zer! Sen şimdi bu işi Mekkelilerden gizli tut, memleketine dön, git!’ buyurdu.[1845]

‘Yâ Rasûlallah! Ben dinimi açıklamak istiyorum’ dedim.[1846]

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Ben senin hakkında Mekkelilerden endişe ediyorum![1847] Öldürülürsün diye korkuyorum’ buyurdu.[1848]

‘Yâ Rasûlallah! Ben öldürüleceğimi bilsem de bunu muhakkak yapacağım’ dedim. Resûlullah Aleyhisselam sustu.[1849]

‘Seni hak dinle peygamber gönderen,[1850] varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a[1851] yemin ederim ki,[1852] Mescid-i Haram’da,[1853] onların arasında bunu[1854] İslâmiyeti[1855] bağıracağım![1856] İslâmiyeti haykırarak açıklamadıkça yurduma dönüp gitmeyeceğim’ diyerek,[1857] Kureyşlilerin Mescid-i Haram’da halkalandıkları, konuştukları sırada[1858] Mescid-i Haram’a varıp yüksek sesle:[1859]

‘Ey Kureyş cemaati![1860] Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne

Muhammeden abduhû ve rasûlüh=Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür!' diyerek bağırdım.[1861] Müşrikler:

'Adam sapıttı! Adam sapıttı![1862] Kalkınız yürüyünüz şu Sâbiî'nin üzerine!' diyerek silkinip kalkıverdiler; beni öldüresiye[1863] dövdüler, yere serdiler.[1864]

O sırada, Abbas b. Abdulmuttalib yetişip üzerime kapandı ve onlara:

'Yazıklara olsun size! Siz Gıfâr kabilesinden bir adamı öldürüyorsunuz da,[1865] onun Gıfâr kabilesinden olduğunu ve tüccarlarınızın Şam'a giden yolunun bunların yurdundan geçtiğini bilmiyorsunuz!?[1866] Ey Kureyş cemaati! Sizler tüccarsınız! Ticaret yolunuz da Gıfâr yurdunun üzerindedir! Yoksa, siz ticaret yolunuzun kesilmesini mi istiyorsunuz?'[1867] diyerek çıkışınca üzerimden çekildiler,[1868] başımdan dağıldılar.[1869]

Ertesi gün sabahleyin, yine Mescid-i Haram'a vardım.

Dünkü söylediğimin aynını tekrar söyledim.

Onlar da:

'Kalkınız, yürüyünüz şu Sâbiî'nin üzerine!' diyerek kalkıverdiler.

Dünkü gibi, yine öldüresiye[1870] dövdüler ve yere serdiler.

O sırada, yine Abbas yetişip onlara dün söyledikleri gibi söyleyince, bıraktılar.[1871] Beni öldürdüklerini sandılar.

Kalkıp Resûlullah Aleyhisselamın yanına vardım.

Resûlullah Aleyhisselam, halimi görünce:

'Ben seni men etmemiş miydim?' buyurdu.

'Yâ Rasûlallah! Bu, kalbimde bir istekti. Ben de onu yerine getirdim' dedim.

Bir müddet, Resûlullah Aleyhisselamın yanında bulundum.[1872]

'Ey Allah'ın Peygamberi! Sen ne yapmamı bana emredersin?[1873] Yâ Rasûlallah! İstediğini bana emret!' dedim.[1874]

Resûlullah Aleyhisselam:

'Emrim sana gelince, onu kavmine haber ver, tebliğ et![1875]

Ortaya çıkışımızın haberi sana eriştiği zaman, yanıma gel!' buyurdular."[1876]

Bunun üzerine, Ebu Zerri'l-Gıfârî:

"Yâ Rasûlallah! Şimdi ben ev halkımın yanına döneceğim!

Senin savaşla memur olacağın zamana kadar bekleyecek, o zaman gelip yanına katılacağım!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"İyi edersin, hemen dön git!" buyurdu.[1877]

Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselamın Tevhid Akidesini Yaymaya Koyuluşu

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Ebu Talib; zengin olmamasına rağmen, Kureyşîlerin seyyidi, ulu kişisi ve şereflisi idi.

Kendisinin sözü dinlenir, emirlerine karşı gelmekten çekinilirdi.[1878]

Ebu Talib Amca, babası Abdulmuttalib'in vasiyyeti üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamı sekiz yaşında iken yanına alıp, onu kendi çocuklarından ziyade üzerine titreyerek büyütmüş;[1879] yirmi beş yaşında bulunduğu sırada da Hz. Hatice ile evlendirmek suretiyle, ona karşı babalık ve hâmîlik vazifesini gereği gibi yerine getirmişti.[1880]

Yüce Allah'ın buyruğunu yerine getirmek için yardım istediği sırada da,[1881] Abdulmuttalib oğulları arasında yalnız o, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Etrafını kuşatıp seni korumaktan bir an geri durmayacağım!" diyerek, İslâm dâvâsında da kendisini destekleyeceğine kesin söz vermiş bulunuyordu.[1882]

Ebu Talib Amca Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine böyle olanca şefkatiyle eğildiği ve yanıbaşına dikilerek onu koruduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam, Yüce Allah'ın "Şimdi sen, ne ile emrolunuyorsan apaçık bildir! Müşriklere aldırış etme!" buyruğuna uyarak,[1883] vazifesini açıkça yerine getirmeye;[1884] gecede gündüzde, açıkta gizlide.. halkı tevhid akidesine davete koyuldu.

Kendisini bundan ne bir döndürücü döndürebildi, ne bir engelleyici engelleyebildi.

Hac mevsimlerinde; halkın toplu bulundukları yerleri durmadan dolaşarak, rastladığı herkesi, -hür köle, zayıf kavi, zengin fakir- ayırt etmeden, Allah'ın

birliğine inanmaya davet ve teşvik etti.[1885]

Peygamberimiz Aleyhisselam müşriklerin tapmakta oldukları putlarını yermeye başladığı[1886] ve putlara taparak küfür ve dalâlet üzerinde ölüp gitmiş olan baba ve atalarının da[1887] Cehenneme atıldıklarını,[1888] helâk olduklarını[1889] açıkladığı zaman, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselama suratlarını astılar.[1890]

Peygamberimiz Aleyhisselamı ve söylediklerini, red ve inkâr ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselama karşı koymak ve düşmanlık beslemek hususunda birleştiler.[1891]

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Ebu Talib'in kendi dinlerine bağlılıkta devamı,[1892] onun aralarındaki saygınlığı,[1893] kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselam üzerindeki koruyucu ve kollayıcılığı, onların Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine yürüyüvermelerini engellemekte idi.[1894]

1443 Zümer: 11-12.

1444 En'âm: 162-163.

1445 Abdurrezzak, 5/325, İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/24, İbn Cevzî, 1/181, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 1/461.

1446 İbn Sa'd, 8/17-18, Taberî, Târîh, 2/212, İbn Abdilberr, 3/11243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/49, İbn Seyyid, 1/93, İbn Kesîr, Bidâye, 3/25, İbn Hacer, İsâbe, 2/487.

1447 Belâzurî, Ensâb, 1/113, İbn Esîr, Kâmil, 2/59, Halebî, 1/530.

1448 Belâzurî, Ensâb, 1/113, İbn Esîr, Kâmil, 2/59.

1449 Beyhakî, Delâil, 2/142, İbn Seyyid, 1/93, Zehebî, Târîh, s. 128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/13.

1450 İbn İshak, İbn Hişam, 1/257, İbn Kuteybe, Maârif, s. 73, İbn Abdilberr, 4/1820, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/82, İbn Seyyid, 1/91, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/432.

1451 İbn Abdilberr, 4/1820, İbn Seyyid, 1/92, Heysemî, 9/103, Diyarbekrî, 1/286, Halebî, 1/426.

1452 İbn Abdilberr, 4/1821.

1453 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 38, Ahmed b. Hanbel, 2/231, Buhârî, Sahîh, 4/231, Müslim, 4/1887, Hâkim, 3/185, Begavî, 2/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/84.

1454 İbn İshak, İbn Hişam, 1/257, İbn Abdilberr, 4/1820, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/82, İbn Seyyid, 1/91, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/432.

1455 Ahmed b. Hanbel, 1/84, Buhârî, Sahîh, 4/230, Müslim, 4/1886, Tirmizî, Sünen, 5/702-703, İbn Abdilberr, 4/1824, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/84.

1456 Ahmed b. Hanbel, 1/316, İbn Abdilberr, 4/1895.

1457 İbn Sa'd, 8/36, 37, Zehebî, Siyer, 2/177.

1458 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/118, Belâzurî, Ensâb, 1/112, Beyhakî, Delâil, 2/161, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/92, Zehebî, Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/433.

1459 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/118, Beyhakî, Delâil, 2/161, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/92, Zehebî,

Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/433.
1460 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/118, Belâzurî, Ensâb, 1/112, Beyhakî, Delâil, 2/161, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/92, Zehebî, Târîh, 2/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/433.
1461 İbn İshak, İbn Hişam, 1/262, İbn Sa'd, 3/21, Taberî, Târîh, 2/213, Hâkîm, 3/111, İbn Abdilberr, 3/1093, Zehebî, Târîh, s. 128, Diyarbekrî, 1/279.
1462 Heysemî, 9/102.
1463 Ahmed b. Hanbel, 1/141, Heysemî, 9/103.
1464 Tirmizî, Sünen, 5/593, Dârimî, 1/19, 20, Hâkîm, 2/620, Beyhakî, Delâil, 2/153-154, İbn Cevzî, 1/161, Zehebî, Târîh, s. 135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/16.
1465 İbn İshak, İbn Hişam, 1/263, Taberî, Târîh, 2/213, Muhibbü't-Taberî, 2/210, İbn Seyyid, 1/93, Zehebî, Târîh, s. 137, Halebî, 1/437-438.
1466 Belâzurî, Ensâb, 1/113.
1467 Heysemî, 9/102.
1468 İbn İshak, İbn Hişam, 1/263-264, Belâzurî, Ensâb, 1/113, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/58, Muhibbü't-Taberî, 2/210, İbn Seyyid, 1/93-94, Zehebî, Târîh, s. 137, Halebî, 1/436.
1469 İbn İshak, İbn Hişam, 1/263-264, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/58, Muhibbü't-Taberî, 2/210, İbn Seyyid, 1/993-94, Zehebî, Târîh, s. 137, Halebî, 1/436.
1470 Belâzurî, Ensâb, 1/113.
1471 Belâzurî, Ensâb, 1/113, Muhibbü't-Taberî, 2/211.
1472 İbn İshak, İbn Hişam, 1/264, Belâzurî, Ensâb, 1/113, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/58, Muhibbü't-Taberî, 2/210, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Târîh, s. 137, Halebî, 1/433.
1473 İbn İshak, İbn Hişam, 1/264, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/58, Muhibbü't-Taberî, 2/210, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Târîh, s. 137, Halebî, 1/433.
1474 Belâzurî, Ensâb, 1/113.
1475 Halebî, 1/436.
1476 Belâzurî, Ensâb, 1/113.
1477 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/119, Ahmed b. Hanbel, 1/209, Taberî, Târîh, 2/212, Beyhakî, Delâil, 2/57, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/49, İbn Kesîr, Bidâye, 3/25.
1478 İbn Sa'd, 8/17, Taberî, Târîh, 2/212-213, İbn Abdilberr, 3/1243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/49, İbn Seyyid, 1/93, İbn Kesîr, Bidâye, 3/25, İbn Hacer, İsâbe, 2/487, Halebî, 1/439.
1479 İbn Sa'd, 8/17-18, Taberî, Târîh, 2/212, İbn Abdilberr, 3/1243, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/49, İbn Kesîr, Bidâye, 3/25, İbn Hacer, İsâbe, 2/487.
1480 İbn Sa'd, 8/18, Taberî, Târîh, 2/213, İbn Abdilberr, 3/1243, İbn Hacer, İsâbe, 2/487.
1481 Süheylî, 3/17, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/281, Halebî, 1/438-439.
1482 İbn Sa'd, 3/44, Belâzurî, Ensâb, 1/476, Zehebî, Siyer, 1/161
1483 İbn Sa'd, 3/40-41, Belâzurî, Ensâb, 1/467, İbn Kuteybe, Maarif, s. 63, İbn Abdilberr, 2/543-544, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/281, İbn Hacer, İsâbe, 2/563.
1484 İbn İshak, İbn Hişam, 1/264-265, İbn Sa'd, 3/40, Belâzurî, Ensâb, 1/467, 476, İbn Kuteybe, Maârif, s. 63, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/281, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Siyer, 1/162, İbn Hacer, İsâbe, 1/563.
1485 İbn Sa'd, 3/42, Belâzurî, Ensâb, 1/469, İbn Abdilberr, 2/545, Süheylî, 3/18, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/582-583, İbn Hacer, İsâbe, 1/563-564.
1486 İbn İshak, İbn Hişam, 1/264, Taberî, Târîh, 2/215, Beyhakî, Delâil, 2/165, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/283, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Târîh, s. 137-138.
1487 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/52.
1488 İbn Sa'd, 3/44.
1489 Beyhakî, Delâil, 2/165, Muhibbü't-Taberî, 2/71, 78, Zehebî, Târîh, s. 137, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
1490 İbn Kesîr, Bidâye, 3/27.

1491 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/120, Beyhakî, Delâil, 2/164, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/310-311, Muhibbü't-Taberî, 1/71-72, İbn Seyyid, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 136-137, İbn Kesîr, Bidâye, 3/27.
1492 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/313, Muhibbü't-Taberî, 1/71, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30.
1493 İbn İshak, İbn Hişam, 1/266-267, Taberî, Târîh, 2/215, Beyhakî, Delâil, 2/165, İbn Esîr, Kâmil, 2/59, Muhibbü't-Taberî, 1/77, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Târîh, s. 178, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
1494 Belâzurî, Ensâb, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/66.
1495 Belâzurî, Ensâb, 1/184.
1496 Hâkîm, 3/283.
1497 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, Beyhakî, Delâil, 2/170, İbn Abdilberr, 1/178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/245, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Siyer, 1/251, İbn Kesîr, Bidâye, 3/28.
1498 İbn Sa'd, 3/232, Belâzurî, Ensâb, 1/184-185.
1499 İbn İshak, İbn Hişam, 1/340, İbn Sa'd, 3/232, Belâzurî, Ensâb, 1/186, Ebu Nuaym, Hilye, 1/148, Hâkîm, 3/284, İbn Abdilberr, 1/178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/243, İbn Hallikân, 3/70, Zehebî, Siyer, 1/253-254.
1500 İbn Abdilberr, 4/1813, İbn Hazm, Cevâmi, s. 55, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/69, İbn Mâce, İsâbe, 4/274, Halebî, 1/481.
1501 İbn Sa'd, 4/123, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Kâmil, 2/68-69, İbn Hacer, İsâbe, 4/156.
1502 Belâzurî, Ensâb, 1/194-195, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Kâmil, 2/68-69, Halebî, 1/481.
1503 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248, İbn Hacer, İsâbe, 4/156.
1504 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/669, Halebî, 1/481.
1505 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/2 48, İbn Hacer, 4/156.
1506 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, İbn Hacer, 4/156, Halebî, 1/481-482.
1507 İbn Sa'd, 4/96, İbn Abdilberr, 2/421, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/97, Zehebî, Siyer, 1/188, İbn Hacer, 1/406.
1508 İbn Sa'd, 4/94, Belâzurî, Ensâb, 4/125, Beyhakî, Delâil, 2/173, Hâkîm, 3/248, İbn Abdilberr, 2/423-424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/97-98, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32-33, Halebî, 1/424.
1509 İbn Sa'd, 4/94-96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/97-98, Halebî, 1/454.
1510 İbn Sa'd, 8/286, Belâzurî, Ensâb, 1/199, İbn Abdilberr, 4/1790-1791, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/26, İbn Hacer, İsâbe, 4/240.
1511 İbn Sa'd, 4/101, İbn Abdilberr, 3/1177, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/230.
1512 İbn Sa'd, 8/287, İbn Hacer, İsâbe, 4/382.
1513 İbn İshak, İbn Hişam, 1/266-269, Taberî, Târîh, 2/215, Beyhakî, Delâil, 2/165, İbn Esîr, Kâmil, 2/59, İbn Seyyid, 1/94-95, Zehebî, Târîh, s. 138, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
1514 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/121, Beyhakî, Delâil, 2/165, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
1515 İbn Sa'd, 3/55.
1516 İbn Sa'd, 3/214-215, Beyhakî, Delâil, 2/166, Muhibbü't-Taberî, 2/336, Zehebî, Târîh, s. 139-140, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29, İbn Hacer, İsâbe, 2/229, Halebî, 1/448.
1517 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/368, Begavî'nin Mu'cem'inden naklen Muhibbü't-Taberî, 2/391.
1518 İbn İshak, İbn Hişam, 1/267-278, İbn Sa'd, c. 3 ve 4'ün sahabilere ait sahifeleri, Beyhakî, Delâil, 2/173-174, İbn Seyyid, 1/95-97, Zehebî, Târîh, s. 138-139.
1519 İbn Sa'd, 4/213.
1520 İbn İshak, İbn Hişam, 1/273, Belâzurî, Ensâb, 1/219.
1521 İbn Sa'd, 8/368, İbn Hacer, İsâbe, 4/307.
1522 İbn İshak, İbn Hişam, 1/276, İbn Sa'd, 8/368, İbn Hacer, İsâbe, 4/307.
1523 İbn Sa'd, 3/151, Hakim, 3/312, Zehebî, Siyer, 1/334.
1524 İbn Abdilberr, 3/983, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385.

1525 İbn Sa'd, 3/151, İbn Abdilberr, 3/983, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, Zehebî, Siyer, 1/334.
1526 İbn Sa'd, 3/150, 151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1527 Ahmed b. Hanbel, 1/379, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/334-335.
1528 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/462, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1529 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/462, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1530 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr Usdu'l-gâbe, 3/385.
1531 Zehebî, Siyer, 1/335.
1532 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385.
1533 Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335.
1534 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, Zehebî, Siyer, 1/335.
1535 Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171.
1536 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/462, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, Zehebî, Siyer, 1/335, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1537 Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171. İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1538 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1539 Ahmed b. Hanbel, 1/379, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335.
1540 Ahmed b. Hanbel, 1/379, İbn Abdilberr, 3/988, Zehebî, Siyer, 1/335.
1541 İbn Seyyid, 1/98.
1542 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 3/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335.
1543 Ahmed b. Hanbel, 1/379, İbn Abdilberr, 3/988, Zehebî, Siyer, 1/335.
1544 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/379, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Abdilberr, 3/988, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, İbn Seyyid, 1/98, Zehebî, Siyer, 1/335.
1545 İbn Sa'd, 3/151, Ahmed b. Hanbel, 1/462, Ebu Nuaym, Delâil, 2/329, Beyhakî, Delâil, 2/171, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385, Zehebî, Siyer, 1/335, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32.
1546 İbn Seyyid, 1/98.
1547 İbn Hacer, İsâbe, 4/458.
1548 İbn Sa'd, 4/126.
1549 İbn Sa'd, 8/276, İbn Hacer, İsâbe, 4/450.
1550 İbn İshak, İbn Hişam, 1/272, İbn Hacer, İsâbe, 1/35.
1551 İbn Sa'd, 8/272.
1552 İbn Sa'd, 4/201.
1553 İbn Sa'd, 8/272, İbn Hacer, İsâbe, 4/438.
1554 İbn Sa'd, 4/202.
1555 İbn Sa'd, 8/246.
1556 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/318, İbn Hacer, İsâbe, 2/11.

1557 İbn Sa'd, 4/119, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/92.
1558 İbn Sa'd, 4/120.
1559 İbn Sa'd, 4/120.
1560 İbn Sa'd, 4/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/488.
1561 İbn Sa'd, 4/121, İbn Abdilberr, 4/1660.
1562 İbn Sa'd, 4/104, İbn Hacer, İsâbe, 2/255.
1563 İbn Sa'd, 8/246.
1564 İbn Sa'd, 4/122.
1565 İbn Sa'd, 4/122.
1566 İbn Sa'd, 8/246.
1567 İbn Sa'd, 4/116, Belâzurî, Ensâb, 1/200-201, İbn Abdilberr, 4/1478, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/240, İbn Hacer, İsâbe, 3/451.
1568 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/513, İbn Hacer, İsâbe, 2/143.
1569 İbn Sa'd, 4/128, 130, İbn Abdilberr, 1/286, 2/643, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/435.
1570 İbn Sa'd, 4/128.
1571 İbn Sa'd, 4/130, Hâkîm, 3/251, İbn Abdilberr, 2/643, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/435.
1572 İbn Sa'd, 4/135.
1573 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/385.
1574 İbn Sa'd, 4/136, İbn Hacer, İsâbe, 2/319.
1575 İbn Sa'd, 4/139, İbn Abdilberr, 4/1434, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/236, İbn Hacer, İsâbe, 3/448.
1576 İbn Sa'd, 4/140.
1577 İbn Sa'd, 4/140, İbn Abdilberr, 3/1064, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/26.
1578 İbn Sa'd, 4/141.
1579 İbn Sa'd, 4/189, İbn Abdilberr, 3/888, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/211.
1580 İbn Sa'd, 4/191, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/418.
1581 İbn Sa'd, 4/191, Hâkîm, 3/240, İbn Abdilberr, 4/1539, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/401.
1582 İbn Sa'd, 4/194, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/259, İbn Hacer, İsâbe, 4/160-161.
1583 İbn Sa'd, 4/198, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/119, İbn Hacer, İsâbe, 3/388.
1584 İbn Sa'd, 4/202.
1585 İbn Sa'd, 4/204.
1586 İbn Sa'd, 8/52.
1587 İbn Sa'd, 4/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/46.
1588 İbn Sa'd, 8/273.
1589 İbn Sa'd, 4/205, İbn Hacer, 2/523.
1590 İbn Sa'd, 4/213, İbn Abdilberr, 3/1171, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/210.
1591 İbn Sa'd, 4/214, İbn Abdilberr, 3/1037, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/583.
1592 İbn Sa'd, 4/214, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/295.
1593 İbn Sa'd, 4/245.
1594 İbn Sa'd, 4/245.
1595 İbn Sa'd, 4/245, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/338.
1596 İbn Sa'd, 4/136, Belâzurî, Ensâb, 1/181, İbn Kuteybe, Maârif, s. 111, İbn Abdilberr, 4/1589, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/467, Zehebî, Siyer, 1/292, İbn Hacer, İsâbe, 3/647.
1597 İbn Sa'd, 8/264.
1598 İbn Sa'd, 8/388.
1599 İbn Sa'd, 3/247, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Hâkîm, 3/397, İbn Abdilberr, 2/728, İbn Esîr, 4/130.
1600 İbn Sa'd, 4/136, Belâzurî, Ensâb, 1/157, İbn Kuteybe, s. 111, İbn Abdilberr, 4/1589, Zehebî, Siyer, 1/221, İbn Hacer, İsâbe, 2/382.

1601 İbn Sa’d, 3/227, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Hâkîm, 3/397, İbn Abdilberr, 2/728, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 4/130.
1602 İbn Sa’d, 3/99, Hâkîm, 3/260, İbn Abdilberr, 3/1026, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/565, Zehebî, Siyer, 1/221, İbn Hacer, İsâbe, 2/455.
1603 Ebu Nuaym, Hilye, 1/172, İbn Abdilberr, 4/1480, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 5/252, Zehebî, Siyer, 1/278, İbn Hacer, İsâbe, 4/454.
1604 İbn Sa’d, 3/116, İbn Abdilberr, 4/147.
1605 İbn Hacer, İsâbe, 4/84.
1606 İbn Sa’d, 8/272, İbn Hacer, İsâbe, 4/490.
1607 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/529.
1608 İbn Sa’d, 4/105, İbn Abdilberr, 4/1763, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/306.
1609 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 7/123.
1610 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/365, İbn Hacer, İsâbe, 4/475.
1611 İbn Sa’d, 3/243.
1612 İbn Sa’d, 3/242, Ezrakî, 2/260, Hâkim, 3/502, İbn Abdilberr, 1/131, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/74, İbn Hacer, İsâbe, 1/28.
1613 İbn Sa’d, 3/243, 3/502.
1614 Ezrakî, 2/260, İbn Abdilberr, 1/131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/74.
1615 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/74.
1616 Ezrakî, 2/200, 260, İbn Abdilberr, 1/131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/74, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/456.
1617 İbn Sa’d, 3/242, Hâkîm, 3/502, İbn Abdilberr, 1/131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/74, Diyarbekrî, 1/293.
1618 Ezrakî, 2/260, İbn Hazm, Cemhere, 1/143.
1619 İbn Hazm, Cemhere, 1/143.
1620 Ezrakî, 2/260, İbn Hazm, Cemhere, 1/143, Diyarbekrî, 1/293.
1621 Ezrakî, 2/260.
1622 Halebî, 1/457.
1623 İbn İshak, İbn Hişam, 1/280, İbn Sa’d, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, Taberî, Târîh, 2/216, Mes’ûdî, Mürûc, 2/282, İbn Abdilberr, 1/35, İbn Cevzî, 1/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, İbn Kayyım, 1/34, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, 146, Kastallânî, Mevâhib, 1/60, Diyarbekrî, 1/287.
1624 Yakubî, 2/24.
1625 İbn Sa’d, 3/242, Hâkîm, 3/502, İbn Abdilberr, 1/131, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/74, İbn Hacer, İsâbe, 1/28.
1626 İbn Sa’d, 3/243, Hâkîm, 3/502.
1627 İbn Sa’d, 3/243, Zehebî, Siyer, 1/4.
1628 Diyarbekrî, 1/293, A. Zeynî Dahlan, 1/99.
1629 İbn İshak, İbn Hişam, 1/281-282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Hazm, Cevâmi, s. 51, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.
1630 Halebî, 1/456, A. Zeynî Dahlan, 1/99.
1631 İbn İshak, İbn Hişam, 1/281-282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Hazm, Cevâmi, s. 51, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33.
1632 Halebî, 1/456.
1633 İslâm Ansiklopedisi, 4/316.
1634 Dâiretü’l-maârif el-İslâmiye, 4/316.
1635 İbn Sa’d, 3/242.
1636 Hakim, 3/502.
1637 İbn Hazm, Cemhere, 1/143.

1638 İbn Abdilberr, 1/131.
1639 İbn Hacer, İsâbe, 1/28.
1640 Diyarbekrî, 1/293.
1641 İbn Sa'd, 3/269-270, Zürkânî, 1/272.
1642 İbn Sa'd, 3/243, 269, Hâkîm, 3/502, Ebu Nuaym, Delâil, 1/1, 132, İbn Abdilberr, 1/132, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/74, İbn Kesîr, Bidâye, 3/31, İbn Hacer, İsâbe, 1/28.
1643 İbn Sa'd, 3/243-244, Hâkîm, 3/502-503.
1644 Ezrakî, 2/260.
1645 İbn Sa'd, 3/244, Hâkîm, 3/503.
1646 Eyyub Sabri Paşa, Mir'at-ı Mekke, s. 1050-1051.
1647 İbrahim Rifat Paşa, Mir'atu'l-Haremeyn, 1/193.
1648 İbn Kayyım, 1/34.
1649 İbn Kuteybe, Te'vilu Müşkili'l-Kur'ân, s. 345-346.
1650 En'âm: 38.
1651 Mütercim Âsım Efendi, Kamûsu'l-muhît Tercemesi, 3/394.
1652 Ebu'l-Beka, s. 73.
1653 A'râf: 158, Sebe: 28.
1654 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Taberî, Târîh, 2/217, Heysemî, 8/302.
1655 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Belâzurî, Ensâb, 1/119, Taberî, Târîh, 2/217-218, İbn Esîr, Kâmil, 2/61, Heysemî, 8/302.
1656 Mâide: 19.
1657 Abdurrezzak, 5/346, Ahmed b. Hanbel, 1/263, Buhârî, Sahîh, 1/6, 4/4-5, 5/169, Müslim, 3/1396, Ebu Ubeyd, s. 34, Yakubî, 2/77, Taberî, Târîh, 3/87, Ebu Nuaym, Delâil, 2/345-346, İbn Cevzî, 2/724, İbn Kayyım, 3/71, İbn Seyyid, 2/261, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 31, Kastallânî, Mevâhib, 1/290, Diyarbekrî, 2/35, Suyutî, Hasâis, 2/121, Halebî, 3/261.
1658 İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, Taberî, Târîh, 2/216, Ebu Nuaym, Delâil, 1/265, İbn Abdilberr, 1/35, İbn Cevzî, 1/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, İbn Kayyım, 1/34, İbn Kesîr, Bidâye, 3/37, Kastallânî, Mevâhib, 1/60, Halebî, 1/456.
1659 İbn Sa'd, 4/94, Hâkîm, 3/248, Beyhakî, Delâil, 2/161, 173, İbn Abdilberr, 2/423-424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/97-98, İbn Kesîr, Bidâye, 3/32-33.
1660 İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/115, İbn Cevzî, 1/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, İbn Seyyid, 1/98-99.
1661 İbn İshak, İbn Hişam, 1/266-267, Taberî, Târîh, 2/215, Beyhakî, Delâil, 2/165, Muhibbü't-Taberî, 1/77, İbn Esîr, Kâmil, 2/59, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/585, İbn Seyyid, 1/94, Zehebî, Târîh, s. 138, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
1662 İbn İshak, İbn Hişam, 1/280, Beyhakî, Delâil, 2/175, İbn Esîr, Kâmil, 2/59, İbn Seyyid, 1/98.
1663 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/126, Taberî, Târîh, 2/216, Tefsîr, 19/121, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425-426, Beyhakî, Delâil, 2/179-180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 144-145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1664 Taberî, Târîh, 2/216-217, Tefsîr, 19/121, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, İbn Esîr, Kâmil, 2/62.
1665 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/121, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62.
1666 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/126-127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/121-122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/179-180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 144-145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1667 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62.
1668 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 144-145, İbn Kesîr,

Bidâye, 3/39.
1669 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Yakubî, 2/27, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1670 Yakubî, 2/227, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Esîr, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1671 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1672 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1673 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, İbn Sa'd, 1/187, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1674 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Taberî, Târîh, 2/217, Muhibbü't-Taberî, 2/221, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/350, Heysemî, 8/302.
1675 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1676 Heysemî, 8/302, Halebî, 1/460.
1677 Belâzurî, Ensâb, 1/118, İbn Esîr, Kâmil, 2/61, Halebî, 1/458.
1678 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/425-426, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1679 Belâzurî, Ensâb, 1/118.
1680 Belâzurî, Ensâb, 1/118, Halebî, 1/459.
1681 Belâzurî, Ensâb, 1/118.
1682 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1683 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62.
1684 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1685 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426.
1686 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Esîr, Kâmil, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1687 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426.
1688 İbn İshak, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Ebu Nuaym, Delâil, 2/426, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/62, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1689 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1690 Heysemî, 8/302-303.
1691 Ahmed b. Hanbel, 1/111, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/221.
1692 Ahmed b. Hanbel'in Menâkıb'ından naklen Muhibbü't-Taberî, 2/221.
1693 Belâzurî, Ensâb, 1/118, İbn Esîr, Kâmil, 2/61.
1694 Belâzurî, Ensâb, 1/118, İbn Esîr, Kâmil, 2/61, Halebî, 1/459.
1695 Belâzurî, Ensâb, 1/119.
1696 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/127, Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, Beyhakî, Delâil, 2/180, İbn

Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Kâmil, 2/62-63, Zehebî, Târîh, s. 145, İbn Kesîr, Bidâye, 3/39.
1697 Halebî, 1/460-461.
1698 Taberî, Târîh, 2/217, Tefsîr, 19/122, İbn Cevzî, 1/185, İbn Esîr, Kâmil, 2/63.
1699 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Belâzurî, Ensâb, 1/119, Taberî, Târîh, 2/217-218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63.
1700 İbn Sa'd, 1/187.
1701 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Taberî, Târîh, 2/218, Muhibbü't-Taberî, 2/221, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/350, Heysemî, 8/302.
1702 İbn Sa'd, 1/187.
1703 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Taberî, Târîh, 2/218, Muhibbü't-Taberî, 2/221, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/350, Heysemî, 8/302.
1704 Taberî, Târîh, 2/217.
1705 Taberî, Târîh, 2/217-218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63.
1706 İbn Sa'd, 1/187.
1707 Belâzurî, Ensâb, 1/119, İbn Esîr, Kâmil, 2/61.
1708 Belâzurî, Ensâb, 1/119, Yakubî, 2/27, Halebî, 1/459.
1709 Belâzurî, Ensâb, 1/119, İbn Esîr, Kâmil, 1/61, Halebî, 1/459.
1710 Belâzurî, Ensâb, 1/119, Yakubî, 2/27, İbn Esîr, Kâmil, 2/61, Halebî, 1/459.
1711 Belâzurî, Ensâb, 1/119, Yakubî, 2/27-28, Halebî, 1/459.
1712 Şuarâ: 214.
1713 Taberî, Tefsîr, 19/118.
1714 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/307, Buhârî, Sahîh, 3/190, Müslim, 1/192-193, Tirmizî, Sünen, 5/338, Belâzurî, Ensâb, 1/120, Nesâî, 6/248, Taberî, Târîh, 2/216.
1715 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/121, Taberî, Târîh, 2/216.
1716 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Müslim, 1/194, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/181, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.
1717 Buhârî, Sahîh, 6/16, Müslim, 1/193, Beyhakî, Delâil, 2/178, İbn Cevzî, 1/183, Halebî, 1/460.
1718 Tirmizî, Sünen, 5/339, Taberî, Tefsîr, 19/120.
* "Yâ Sabâbâh," "Düşman tarafından kuşatıldık! Sarıldık! Sabah vakti gelip çattı! Hemen çarpışmaya hazırlanın!" gibi anlamlara gelir. (İbn Esîr, Nihâye, 1/6-7).
1719 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Müslim, 1/194, Tirmizî, Sünen, 5/339, Belâzurî, Ensâb, 1/121, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Cevzî, 1/183, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, Zehebî, Târîh, s. 144, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 1/460.
1720 İbn Sa'd, 1/200, İbn Cevzî, 1/183.
1721 Müslim, 1/194, Taberî, Târîh, 2/216, Zehebî, Târîh, s. 144, Halebî, 1/460.
1722 İbn Sa'd, 1/200, Müslim, 1/194, Taberî, 2/216, İbn Cevzî, 1/183, Zehebî, Târîh, s. 144, Halebî, 1/460.
1723 İbn Sa'd, 1/200, İbn Cevzî, 1/183.
1724 İbn Sa'd, 1/24, Buhârî, Sahîh, 4/154.
1725 Buhârî, Sahîh, 4/160.
1726 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/307, Müslim, 1/194, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7.
1727 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Buhârî, Sahîh, 6/16, Taberî, Tefsîr, 19/121, Begavî, 2/175, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38, Halebî, 1/460.
1728 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Belâzurî, Ensâb, 1/121, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Cevzî, 1/183.
1729 Ahmed b. Hanbel, 3/476, Müslim, 1/193, Taberî, Tefsîr, 19/120, İbn Cevzî, 1/183, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/350.
1730 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/307, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/183, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, Zehebî, Târîh, s. 146, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.

1731 Buhârî, Sahîh, 6/17, Begavî, 2/175.
1732 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Buhârî, Sahîh, 6/17, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/183, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.
1733 Ahmed b. Hanbel, 1/307, Belâzurî, Ensâb, 1/121, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/182, Zehebî, Târîh, s. 146, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7.
1734 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/182, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/183, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, Zehebî, Târîh, s. 146, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.
1735 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Buhârî, Sahîh, 6/17, Belâzurî, Ensâb, 1/183, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7.
1736 Buhârî, Sahîh, 6/17, Begavî, 2/175.
1737 İbn Sa'd, 1/200, İbn Cevzî, 1/183.
1738 İbn Sa'd, 1/200, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Cevzî, 1/183, İbn Esîr, 2/60, Zehebî, Târîh, s. 146.
1739 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/182, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/183, İbn Esîr, Kâmil, 2/60, Zehebî, Târîh, s. 146, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.
1740 İbn Sa'd, 1/200, Belâzurî, Ensâb, 1/120, İbn Cevzî, 1/184.
1741 Zemahşerî, 4/290, Râzî, 32/166, Kurtubî, 20/235, Hâzin, 4/424, Beyzâvî, 2/580, Ebussuud, 9/210, Diyarbekrî, 1/288.
1742 İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120-121, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/182, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/60-61, Zehebî, Târîh, s. 146, İbn Kesîr, Bidâye, 3/38.
1743 Tirmizî, Sünen, 5/338, Deylemî, 5/285.
1744 Müslim, 1/192, Nesâî, 6/248, Taberî, Tefsîr, 19/120, Kurtubî, 13/143.
1745 Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/193, Nesâî, 6/249, Taberî, Tefsîr, 19/119.
1746 Nesâî, 6/248-249.
1747 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/128, Buhârî, Sahîh, 6/17, Nesâî, 6/248-249.
1748 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/128, Buhârî, Sahîh, 4/161, 6/17, Müslim, 1/193, Nesâî, 6/249-250, Taberî, Tefsîr, 19/119.
1749 Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/193, Nesâî, 6/249-250.
1750 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/128, Buhârî, Sahîh, 4/161, 6/17, Müslim, 1/193, Nesâî, 6/249.
1751 Müslim, 1/192, Tirmizî, Sünen, 5/339, Nesâî, 6/248, Taberî, Tefsîr, 19/119.
1752 Belâzurî, Ensâb, 1/119-120, Yakubî, 2/27.
1753 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/128.
1754 İbn Sa'd, 1/200, Belâzurî, Ensâb, 1/123.
1755 İbn Sa'd, 3/233, İbn Ebî Şeybe, 13/47-48, Ahmed b. Hanbel, 1/404, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Hâkîm, 3/349, Ebu Nuaym, Hilye, 1/172, İbn Abdilberr, 4/1864, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/152, Zehebî, Siyer, 1/293, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
1756 İbn Sa'd, 8/41.
1757 İbn Sa'd, 8/43, Zehebî, Târîh, 2/195, İbn Hacer, İsâbe, 4/358.
1758 İbn Sa'd, 4/10, Belâzurî, Ensâb, 1/477, Hâkîm, 3/323, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/106.
1759 İbn Sa'd, 4/217, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1192.
1760 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1192.
1761 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/76, İbn Hacer, İsâbe, 3/6.
1762 Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1193.
1763 İbn Abdilberr, 3/1192, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/251.
1764 İbn Sa'd, 4/217.

1765 İbn Sa'd, 4/217, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1193.
1766 İbn Sa'd, 4/217.
1767 İbn Sa'd, 4/217-218, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1193.
1768 Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1193-1194.
1769 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/112, İbn Abdilberr, 3/1192-1194.
1770 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1194.
1771 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257, İbn Abdilberr, 3/1194.
1772 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/112, Ebu Nuaym, Delâil, 1/257-258, İbn Abdilberr, 3/1194.
1773 Ahmed b. Hanbel, 4/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194.
1774 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194, Hâkim, 3/617, Beyhakî, Delâil, 2/168, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/251-252, İbn Hacer, İsâbe, 3/6.
1775 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194.
1776 İbn Abdilberr, 3/1193, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/252.
1777 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, Hâkîm, 3/617, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/76, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/252.
1778 Ahmed b. Hanbel, 4/112.
1779 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/77.
1780 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194, İbn Hacer, İsâbe, 3/6.
1781 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/77.
1782 İbn Sa'd, 4/218.
1783 Ahmed b. Hanbel, 4/112, Müslim, 1/569, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/77.
1784 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/112, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194.
1785 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Müslim, 1/569, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/77.
1786 Müslim, 1/569.
1787 İbn Sa'd, 4/218, Ahmed b. Hanbel, 4/111, Müslim, 1/569, Ebu Nuaym, Delâil, 1/258, İbn Abdilberr, 3/1194.
1788 İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/77.
1789 İbn Hacer, İsâbe, 1/252.
1790 İbn Sa'd, 4/222, Ebu Nuaym, Hilye, 1/156, Zehebî, Siyer, 2/38.
1791 Heysemî, 9/327.
1792 İbn Sa'd, 4/223.
1793 Buhârî, Sahîh, 4/158, Hâkim, 3/338, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38.
1794 İbn Sa'd, 4/222.
1795 Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1923, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34, İbn Hacer, İsâbe, 4/62.
1796 Buhârî, Sahîh, 4/158, Hâkim, 3/338, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38, Zehebî, Siyer, 2/37.
1797 İbn Sa'd, 4/224, Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1923, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1798 Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1923, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1799 İbn Sa'd, 4/224, Buhârî, Sahîh, 4/158, Müslim, 4/1923, Hâkîm, 3/338, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1800 Buhârî, Sahîh, 4/241.
1801 İbn Sa'd, 4/224, Müslim, 4/1923, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/38.

1802 İbn Sa’d, 4/224, Ahmed b. Hanbel, 5/174, Buhârî, Sahîh, 4/158, Müslim, 4/1923, Ebu Nuaym, Delâil, 1/254, Beyhakî, Delâil, 2/209, İbn Abdilberr, 4/1653, Zehebî, Siyeru alâmu’n-nübelâ, 2/37.
1803 Buhârî, Sahîh, 4/158, Zehebî, Siyer, 2/37.
1804 İbn Sa’d, 4/224, Buhârî, 4/241, Müslim, 4/1923, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/38, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1805 Ahmed b. Hanbel, 5/174, Beyhakî, Delâil, 2/209, Zehebî, Târîh, s. 166.
1806 Müslim, 4/1923, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/35.
1807 Buhârî, Sahîh, 4/158, Hâkim, 3/338, Zehebî, Siyer, 2/37.
1808 İbn Sa’d, 4/220, Ahmed b. Hanbel, 5/174, Müslim, 4/1923, Ebu Nuaym, Delâil, 1/254, Beyhakî, Delâil, 2/209, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 10/35, Zehebî, Târîh, s. 166, İbn Kesîr, Bidâye, 3/35.
1809 Ahmed b. Hanbel, 5/174.
1810 Müslim, 4/1923, Beyhakî, Delâil, 2/209, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/36, Zehebî, Târîh, s. 167.
1811 İbn Sa’d, 4/220, Ahmed b. Hanbel, 5/174, Müslim, 4/1923, Ebu Nuaym, Delâil, 1/254, Beyhakî, Delâil, 2/209, Zehebî, Târîh, s. 167, İbn Kesîr, Bidâye, 3/35.
1812 Buhârî, Sahîh, 4/158, Hâkim, 3/338, Zehebî, Siyer, 2/37.
1813 İbn Sa’d, 4/224.
1814 İbn Sa’d, 4/224, Buhârî, Sahîh, 4/158, Hâkîm, 3/338, Zehebî, Târîh, 2/37.
1815 Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1922-1923, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34, İbn Hacer, İsâbe, 4/62.
1816 Kadı Iyaz, 1/219.
1817 Buhârî, Sahîh, 4/158, 241, Müslim, 4/1924, Hakim, 3/338, İbn Abdilberr, 4/1653, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/39, Zehebî, Târîh, s. 167, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34, İbn Hacer, 4/62.
1818 İbn Sa’d, 4/220, Ahmed b. Hanbel, 5/174, Müslim, 4/1924, Ebu Nuaym, Delâil, 1/254, Beyhakî, Delâil, 2/209, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/38, Zehebî, Târîh, s. 167, İbn Kesîr, Bidâye, 3/35.
1819 Buhârî, Sahîh, 4/158, 241.
1820 Buhârî, Sahîh, 4/158-159, Hâkîm, 3/338, Zehebî, Siyer, 2/37.
1821 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/338, Zehebî, Siyer, 2/37.
1822 Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1924.
1823 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/338, Zehebî, Siyer, 2/37.
1824 Buhârî, Sahîh, 4/159.
1825 İbn Sa’d, 4/225.
1826 İbn Sa’d, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159.
1827 İbn Sa’d, 4/225.
1828 Buhârî, Sahîh, 4/159.
1829 İbn Sa’d, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159.
1830 İbn Sa’d, 4/225.
1831 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/338-339.
1832 Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1924, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/100.
1833 İbn Sa’d, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159, Müslim, 4/1924, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/38, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/100, Zehebî, Siyer, 2/37.
1834 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkîm, 3/339, Zehebî, Siyer, 2/37.
1835 İbn Sa’d, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/241, Müslim, 4/1924, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 6/100.
1836 Buhârî, 4/159, Hâkîm, 3/339, Zehebî, Siyer, 2/37.
1837 Buhârî, 4/159, Müslim, 4/1924, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 10/39.
1838 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/339, Zehebî, Siyer, 2/37.
1839 Ebu Nuaym, Hilye, 1/136, 159, Hâkîm, 3/342, İbn Abdilberr, 4/1654, Beyhakî, Delâil, 2/212, Zehebî,

Târîh, s. 168, 170.
1840 İbn Abdilberr, 4/1654.
1841 İbn Sa'd, 4/225.
1842 Buhârî, Sahîh, 4/159.
1843 İbn Sa'd, 4/222, Hâkîm, 3/342, İbn Abdilberr, 4/1654, Beyhakî, Delâil, 2/212, Zehebî, Târîh, s. 170.
1844 Hâkîm, 3/342, Beyhakî, Delâil, 2/212, Zehebî, Târîh, s. 170.
1845 Buhârî, 4/159, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/40, Zehebî, Târîh, s. 170, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1846 Ebu Nuaym, Hilye, 1/158, Heysemî, 9/328.
1847 İbn Abdilberr, 4/1624.
1848 Heysemî, 9/328.
1849 Ebu Nuaym, Hilye, 1/158, Heysemî, 9/328.
1850 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkîm, 3/339, Zehebî, Siyer, 2/37, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1851 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/242, Müslim, 4/1924, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Hacer, İsâbe, 4/63.
1852 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159, 242, Müslim, 4/1924, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, Zehebî, Siyer, 2/37.
1853 İbn Sa'd, 4/225.
1854 Buhârî, Sahîh, 4/159, 242, Müslim, 4/1924, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1954, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, Zehebî, Siyer, 2/37.
1855 İbn Sa'd, 4/225, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158.
1856 Buhârî, Sahîh, 4/159, Müslim, 4/1924, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, Zehebî, Târîh, 2/37.
1857 İbn Sa'd, 4/225, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158.
1858 Heysemî, 9/328.
1859 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159, Müslim, 4/1924, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34, Heysemî, 9/328.
1860 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/339, Zehebî, Târîh, s. 170.
1861 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159, Müslim, 4/1924, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, Zehebî, Târîh, s. 170, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34, Heysemî, 9/328, İbn Hacer, İsâbe, 4/68.
1862 İbn Sa'd, 4/225, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158-159.
1863 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkîm, 3/339, Zehebî, Târîh, s. 170.
1864 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/242, Müslim, 4/1924, Ebu Nuaym, Hilye, 1/159, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr 4/1954, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1865 Buhârî, 4/159, Hâkîm, Hilye, 3/339, Zehebî, Târîh, s. 170.
1866 Buhârî, Sahîh, 4/242, Müslim, 4/1924-1925, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39-40, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/101, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1867 İbn Sa'd, 4/225, Ebu Nuaym, Hilye, 1/159.
1868 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/339.
1869 Ebu Nuaym, Hilye, 1/159.
1870 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkim, 3/339.
1871 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/159, 242, Müslim, 4/1924-1925, Ebu Nuaym, Hilye, 1/159, Hâkîm, 3/339, İbn Abdilberr, 4/1654, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/40, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1872 Heysemî, 9/328.
1873 İbn Sa'd, 4/225.

1874 Ebu Nuaym, Hilye, 1/158.
1875 İbn Sa'd, 4/225, Buhârî, Sahîh, 4/241-242, Müslim, 4/1924, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/39, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/34.
1876 Buhârî, Sahîh, 4/159, Hâkîm, 3/339, Ebu Nuaym, Hilye, 1/158, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 10/40, Zehebî, Siyer, 2/37.
1877 İbn Sa'd, 4/222.
1878 Yakubî, 2/14.
1879 İbn Sa'd, 1/119-120, Ebu Nuaym, Delâil, 1/166, İbn Cevzî, 1/130-131, İbn Kesîr, Bidâye, 2/282-283.
1880 İbn İshak, İbn Hişam, 1/198-201, İbn Sa'd, 1/132, Belâzurî, Ensâb, 1/99, Yakubî, 2/20, Taberî, Târîh, 2/196, İbn Abdilberr, 4/1818, İbn Cevzî, 1/145, İbn Seyyid, 1/50, Zehebî, Târîh, s. 65, İbn Kesîr, Bidâye, 2/295, Diyarbekrî, 1/264.
1881 Ahmed b. Hanbel, 1/159, Taberî, Târîh, 2/218, Muhibbü't-Taberî, 2/221, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/350, Heysemî, 8/302.
1882 Belâzurî, Ensâb, 1/119, İbn Esîr, Kâmil, 2/61.
1883 Hicr: 94.
1884 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 147.
1885 İbn Kesîr, Bidâye, 3/40-41.
1886 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Cevzî, 1/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 1/461.
1887 İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, İbn Cevzî, 1/181, Diyarbekrî, 1/283.
1888 Belâzurî, Ensâb, 1/116.
1889 İbn Sa'd, 1/199, Yakubî, 2/24, İbn Cevzî, 1/181.
1890 İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Diyarbekrî, 1/288.
1891 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7, Halebî, 1/461.
1892 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, Halebî, 1/461.
1893 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, İbn Sa'd, 1/202, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148.
1894 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, Halebî, 1/461.

BEŞİNCİ BÖLÜM
KUREYŞ'İN DÜŞMANLIĞI VE İŞKENCE

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Başvurmaları

Peygamberimiz Aleyhisselamın kendi dinlerinden ayrılmak ve putlarını yermek.. gibi davranışlarından şikâyetlerine Ebu Talib'in aldırış etmemekle kalmayıp yanına dikilerek onu koruduğunu, kolladığını gören Kureyş müşriklerinin eşrafından:[1895]

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Süfyan b. Harb,
4. Ebu'l-Bahterî b. Hişam,
5. Esved b. Muttalib,
6. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
7. Velid b. Mugîre,
8. Nübeyh b. Haccac,
9. Münebbih b. Haccac,
10. Âs b. Vâil…[1896] gibi birtakım kişiler, Ebu Talib'in yanına vardılar.[1897] Ona:

"Ey Ebu Talib! Kardeşinin oğlu bizim ilahlarımıza dil uzattı.

Dinimizi yerdi.

Akıllarımızı, hafif akıllılık ve akılsızlık saydı.

Baba ve atalarımızın da dalâlet ve sapkınlık içinde ölüp gitmiş olduklarını iddia etti.

Sen ya onu bizimle uğraşmaktan alıkoyarsın, ya da aramızdan çekilir (bizi onunla başbaşa bırakır)sın!

Zaten, sen de ona karşısın; bizim gibi muhalifsin![1898]

(Sen aradan çekilirsen) biz onun hakkından geliriz!” dediler.[1899]

Ebu Talib onları güzellikle, güleryüzle, yumuşak ve tatlı sözlerle başından savdı.[1900]

Peygamberimiz Aleyhisselama ve İslâmiyete Düşman Olan Müşrik Uluları

İslâmiyet Mekke’de yayılmaya başlayınca, müşriklerin ulu kişileri kızdılar.

Peygamberimiz Aleyhisselama karşı, kıskançlığa ve azgınlığa başladılar.

Aşağıda isimleri sıralanan müşriklerden bazıları, kıskançlık ve düşmanlıklarını açıkça, bazıları da kapalı ve sinsi bir biçimde sürdürdüler:

1. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
2. Ebu Leheb b. Abdulmuttalib,
3. Esved b. Abdi Yağus,
4. İbn Gaytala Hâris b. Gays,
5. Velid b. Mugîre,
6. Ümeyye b. Halef,
7. Übeyy b. Halef,
8. Ebu Kays b. Fâke,
9. Âs b. Vâil,
10. Nadr b. Hâris,
11. Münebbih b. Haccac,
12. Züheyr b. Ebi Ümeyye,
13. Sâib b. Ebi Sâib,
14. Esved b. Abdulesed,
15. Âs b. Saîd,
16. Ebu’l-Bahterî Âs b. Hişam,
17. Ukbe b. Ebi Muayt,
18. İbnü’l-Asda’,
19. Hakem b. Ebi’l-Âs,
20. Adiyy b. Hamra’,[1901]
21. Esved b. Muttalib,[1902]

22. Ebu Süfyan b. Hâris,
23. Hanzale b. Ebi Süfyan,
24. Muaviye b. Mugîre,
25. Esed b. Abduluzzâ,
26. Ebu Zem’a Zem’a b. Esved,
27. Sayfiy b. Sâib,
28. Amr b. Âs,
29. Nübeyh b. Haccac,
30. Üneys b. Mi’yer,[1903]
31 Tuayme b. Adiyy,[1904]
32. Rükâne b. Abdi Yezid[1905]
33. Mâlik b. Tulatıla,[1906]
34. Hübeyra b. Ebi Vehb,[1907]
35. Mut’im b. Adiyy.[1908]

Bunlardan, Peygamberimiz Aleyhisselama Düşmanlıklarını Aşırı Derecede Sürdürenler

1. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
2. Ebu Leheb b. Abdulmuttalib,
3. Ukbe b. Ebi Muayt idi.

Peygamberimiz Aleyhisselama Düşmanlıkta Fazla İleri Gitmeyenler

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Süfyan b. Harb olup, bunlar Peygamberimiz Aleyhisselama düşman olmakla birlikte, öteki müşrikler kadar düşmanlıkta ileri gitmezlerdi.[1909]

Peygamberimiz Aleyhisselama düşman olan bu müşrik ulularından Ebu Süfyan b. Hâris,[1910] Ebu Süfyan b. Harb, Amr b. Âs ve Hakem b. Ebi’l-Âs’tan başka, hiçbirisi Müslüman olmamıştır.[1911]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Alay Eden Müşriklerden Başlıcaları

1. Esved b. Muttalib,
2. Esved b. Abdi Yağus,
3. Velid b. Mugîre,
4. Âs b. Vâil,
5. Hâris b. Tulatıla (Gaytala) idi.[1912]

Buna mukabil:

1. Mut'im b. Adiyy,
2. Ebu'l-Bahterî Âs b. Hişam, Peygamberimiz Aleyhisselamı ve ashabını en az üzen müşriklerdendi.[1913]

Müşrik Ulularının Peygamberimiz Aleyhisselama ve İslâmiyete Düşman Olmalarının Başlıca Sebepleri

Kureyşî müşrik ulularının Peygamberimiz Aleyhisselama ve İslâmiyete düşman olmalarının birtakım sebepleri vardı:

1. Kureyşîler yüzlerce yıldan beri putperest idiler. Ataları İbrahim ve İsmail Aleyhisselamların tevhid mâbedi olan Kâbe, çevresine dikilen üç yüz altmış putla puthaneye çevrilmişti.[1914]

Kureyşlilerden, evlerinde putu bulunmayan, evlerine girerken de evlerinden çıkarken de ona el yüz sürmeyen kimse yoktu.[1915]

Peygamberimiz Aleyhisselam ise, onların bu putperestliğini yeriyor,[1916] hatıra gönüle bakmaksızın ve hiç kimseyi istisna etmeksizin, putlara taparak küfür ve dalâlet içinde ölüp gitmiş olan baba ve atalarının da[1917] Cehenneme atıldıklarını,[1918] helâk olduklarını söylemekten çekinmiyordu.[1919]

Kureyş müşriklerince ise, putlara tapmaktan daha üstün bir din yoktu ve olamazdı.[1920]

2. Mekke şehri, ilahî Mâbed olan Kâbe'si ile, Arap ülkesinin biricik dinî merkezi olup, her yıl oraya hac mevsiminde hac için, diğer zamanlarda da umre için, her taraftan akın akın gelinirdi.[1921]

Bunun için Kâbe'yi açmak, kapamak, korumak demek olan hıcâbe;[1922]

Hacıların su ihtiyacını karşılamak demek olan sıkâye;[1923]

Hacılara yemek yedirmek demek olan rifâde[1924] gibi dinî hizmetlerin yanısıra,

Dârü'n-Nedve diye anılan idare meclisi ile;

Sancaktarlık demek olan livâ;[1925]

Başkumandanlık demek olan kıyâde[1926] gibi askerî hizmetler de ihdas,[1927] ve kabilelerin ulularına tevcih edilmiş bulunuyordu.

Babadan evlada geçen bu hizmetler, kendilerine hem büyük nüfuz, hem de büyük çıkarlar sağlamakta idi.

Bunun için, müşrik uluları, kendilerinin dinî ve ticarî durumlarını sarsabilecek her harekete karşı koymayı çıkarlarının bir gereği saymakta idiler.

3. Peygamberimiz Aleyhisselam, Kureyşîlerin azılı müşriklerinin kötülüklerini ortaya döken âyetleri[1928] okuyup duruyordu.

Müşrik ulularından kimi, bu ve benzeri âyetlerde sıralanan kötülüklerin tümünü, kimisi de bir kısmını kendisinde bulup gocunmakta; bu kötülüklerle teşhir edile edile, bir gün gözden düşebileceklerinden kaygılanmakta ve tedirgin olmakta idiler.

4. Kureyş uluları; kendileri için üstün bir hak tanımayan, herkesi bir tarağın dişleri gibi eşit tutan[1929] ve "Sizin, Allah katında en şerefli ve değerli olanınız, Allah'tan (Allah'ın emirlerini yerine getirmemekten) en çok sakınanınızdır"[1930] diyen bir dini, nasıl benimseyebilirler, içlerine sindirebilirlerdi?

Nitekim, İslâm düşmanlarının en azılılarından olan Ebu Leheb:

"Ey Muhammed! Ben sana iman eder, Müslüman olursam, bana ne verilir?" diye sormuş, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Müslümanlara ne verilirse, sana da o verilir!" buyurmuştu. Ebu Leheb:

"Onların üzerinde, benim için bir üstünlük olmayacak mıdır?" diye sormuş, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Daha ne istersin?!" buyurunca, Ebu Leheb:

"Benim şu sıradan insanlarla bir tutulacağım bu dine yuh olsun!" demekten kendisini alamamıştır.[1931]

Yine Ebu Leheb:

"Muhammed, bana görmediğim birtakım şeyler vaad ediyor! Onların öldükten sonra olacağını söylüyor!

O, bu vaadlerden başka acaba ellerime (avucuma) ne koydu?!" diyerek ellerine üfledikten sonra;

"Yuh sizlere! Ben sizde Muhammed'in söylediklerinden hiçbir şeyin mevcut olduğunu görmüyorum!" demiştir.[1932]

5. Kureyş aileleri arasında, öteden beri, birbirlerine karşı çekememezlik huyları ve üstünlük dâvâları vardı.

Bunun için, Peygamberimiz Aleyhisselamın Hâşim oğulları arasından peygamber olarak ortaya çıkmasıyla Hâşim oğulları ailesinin öteki ailelere karşı ezici bir üstünlük sağlayacağını düşünerek bundan telaşlananlar olmuştu. Nitekim, Ebu Cehil bu yoldaki duygusunu açıklamaktan kendisini alamamış:

"Biz ve Abdi Menaf oğulları, şeref ve şan hususunda şimdiye kadar çekiştik durduk:

Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yemek yedirdik.

Onlar arabuluculuk ederek diyet yüklendiler, biz de arabuluculuk ederek diyet yüklendik.

Onlar halka bağışta bulundular, biz de bağışta bulunduk.

Onlarla kulak kulağa giden iki yarış atı durumuna gelince, onlar:

'İşte, bizden kendisine gökten vahiy gelen bir peygamber de var!' dediler. Biz bunun dengini nereden bulup onların dengine ulaşacağız?

Vallahi, biz hiçbir zaman Ona inanmayız, Onu tasdik etmeyiz![1933]

Ona vahiy geldiği gibi, bize de vahiy gelinceye kadar!" demiştir.[1934]

Mugîre b. Şu'be der ki:

"Ben ve Ebu Cehil b. Hişam Mekke sokaklarından birisinde yürüyüp giderken, Resûlullah Aleyhisselam bizimle karşılaştı. Ebu Cehil'e:

'Ey Hakem'in babası! Gel, Allah'a ve Allah'ın Resûlüne tâbi ol da ben senin hakkında Allah'a dua edeyim.' dedi. Ebu Cehil:

'Yâ Muhammed! Sen ilahlarımıza dil uzatacak, onlara tapmaktan bizi men edeceksin, değil mi?

Sen ancak tebliğ ettiğin şeylere şehadet getirmemizi isteyeceksin, değil mi?

Vallahi, ben söylediğin şeylerin hak ve gerçek olduğunu bilseydim, sana tâbi olurdum' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam ayrılıp gidince de bana dönüp:

'Vallahi, ben iyi biliyorum ki; onun söyledikleri hak ve gerçektir.

Fakat, Kusayy oğulları 'Kâbe'nin hıcâbe hizmeti bizdedir' dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Nedve hizmeti bizdedir' dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Livâ hizmeti bizdedir' dediler. Biz:

'Evet!' dedik. Onlar:

'Hac mevsiminde sıkâye hizmeti bizdedir' dediler. Biz:

'Evet!' dedik.

Sonra, onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik.

Öyle ki, atbaşı beraber oluncaya kadar onlarla yarıştık durduk.

Onlar, şimdi:

'Bizden, bir peygamber de var' dediler.

Hayır! Vallahi, işte buna 'Evet' diyemeyeceğim' dedi."[1935]

6. Kureyş ulularının telakkilerine göre; Kur'ân inecek idiyse, ne diye Kureyş ileri gelenlerinin yaşlı ve zengin olanlarından birisine inmiyordu?!

Nitekim, Velid b. Mugîre:

"Ben Kureyşlilerin seyyidi, ulu kişisi olduğum halde nasıl geri bırakılırım da Muhammed'e vahiy iner?

Yahut, Sakîf kabilesinin seyyidi, ulu kişisi Ebu Mes'ud Amr b. Umeyru's-Sakafî de bu hususta nasıl geri bırakılır?

Biz, bu iki kentin ulu kişileriyiz!" diyordu.[1936]

Velid b. Mugîre, yine bir gün aziz dostu Ebu Uhayha Saîd b. Âs ile de böyle konuşmuştu. Velid b. Mugîre:

"Ne olurdu Muhammed'e gelen bu Kur'ân, Mekkelilerden yahut Tâiflilerden bir adama; meselâ Ümeyye b. Halef gibi birine inseydi ya!" deyince, Ebu Uhayha:

"Yahut, ey Abduşşems'in babası! Senin gibi birine, ya da Sakîf kabilesinden birisine ve meselâ:

Mes'ud b. Amr'a veya Kinane b. Abdi Yalil'e, yahud Mes'ud b. Muttalib'e veya onun oğlu Urve b. Mes'ud'a inseydi ya!" demişti.[1937]

Münebbih ve Nübeyh b. Haccac da, bir gün Peygamberimiz Aleyhisselamla karşılaşınca:

"Allah, senden başka, peygamber gönderecek kimse bulamadı mı?

İşte, orada şu kişi var. O senden daha yaşlı, daha zengin![1938]

Eğer sadık isen, yanında bulunacak, senin peygamberliğine şehadet edecek bir melek getir!" demişlerdir.[1939]

Ümeyye b. Ebi's-Salti's-Sakafî de, bir gün Ebu Süfyan'a:

"Ben, en son gelecek olan peygamberin sıfatını, kitablarda yazılı buldum ve sanırım ki, O bizim ülkemizde ba's olunacaktır.

Sonra, bana şu da zahir oldu ki; O, Abdi Menaf oğulları içinden çıkacaktır.

Bakıyorum: Onların içinde de, gelecek peygamberin ahlâkı ile muttasıf, Utbe b. Rebia'dan başka bir kimse bulamıyorum!

Fakat, ona da kırk yaşını geçmiş bulunduğu halde, vahyolunduğu yok!" demişti.

Ebu Süfyan der ki:

"Muhammed Aleyhisselamın peygamber olarak gönderildiğini Ümeyye b. Ebi's-Salt'a haber verdim. Ümeyye:

'O gerçekten peygamberdir! Kendisine tâbi ol!' dedi. Ümeyye'ye:

'Seni ona tâbi olmaktan alıkoyan nedir?' diye sordum. Ümeyye:

'Sakîf kadınlarının Abdi Menaf oğullarından bir gence tâbi olduğumu haber almalarından utanışımdır!' dedi."[1940]

Velid b. Mugîre'nin Kur'ân-ı Kerîm Karşısında Hayranlığı

Velid b. Mugîre bir gün Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelmişti. Peygamberimiz Aleyhisselam, ona Kur'ân-ı Kerîm okudu. Velid b. Mugîre dinlediği Kur'ân-ı Kerîm'den rikkate gelir, duygulanır gibi oldu.[1941]

Başka rivayete göre; Velid b. Mugîre gelip, Peygamberimiz Aleyhis-selama:

"Bana Kur'ân oku!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da;

"İyi biliniz ki, Allah, size adaleti, ihsanı, akrabaya vermeyi, emr; ve sizi

fuhşiyattan, fenalıklardan ve zulüm yapmaktan nehy eder. Dinleyip tutasınız diye, size öğüt verir” (Nahl: 90) mealli âyeti okudu.

Velid b. Mugîre:

“Bunu bana bir daha oku!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam âyeti tekrar okuyunca, Velid b. Mugîre:

“Vallahi, bu sözde öyle tatlılık, öyle güzellik ve parlaklık var ki o, tepesi bol yemişli, dibi ve kökü sulak yemyeşil bir ağaç sanki![1942] Bunu beşer söyleyemez![1943] Bu, bir beşer sözü değildir!”[1944] demekten kendisini alamadı.[1945]

Rivayete göre; Velid b. Mugîre Hz. Ebu Bekir’in evine gitti. Kur’ân-ı Kerîm hakkında ona birtakım sorular sordu. O da, ona istediği bilgiyi verdi.

Bunun üzerine, Velid b. Mugîre Kureyşlilerin yanına vardı ve:

“Ebu Kebşe’nin oğlunun söylediği, doğrusu hayretlere şâyân şey!

Vallahi, o ne şiirdir, ne sihirdir, ne de delilik saçmalarındandır!

Onun söylediği, hiç kuşkusuz Allah kelamındandır!” dedi.

Velid b. Mugîre’nin bu sözünü işiten Kureyşîlerden bazıları, biraraya gelerek:

“Vallahi, Velid dininden dönecek olursa, muhakkak bütün Kureyşîler de dinlerinden dönerler!” dediler.[1946]

Ebu Cehil bunu işitince;

“Ben, vallahi sizin için onun hakkından gelirim!” diyerek Velid b. Mugîre’nin evine vardı.

“Ey amca! Kavminin, senin için sadaka mal toplamak istediklerini, topladıklarını[1947] gördün mü?” dedi.[1948] Velid b. Mugîre:

“Ne için topluyorlar?” diye sordu. Ebu Cehil:

“Sana vermek için! Çünkü, sen kendisinden bir şeyler elde etmek için Muhammed’in yanına gidiyormuşsun!” dedi. Velid b. Mugîre:

“Kureyşîler benim malca kendilerinin en zengini olduğumu bilirler.[1949]

Ben mal ve evlatça onlardan daha zengin değil miyim?” dedi.[1950]

Ebu Cehil:

“Öyle ise, sen Kur’ân hakkında bir söz söyle de, kavmin işitsin ve senin ondan hoşlanmadığını, inkâr ettiğini anlasınlar!” dedi.

Velid b. Mugîre:

“Ne söyleyeyim bilmem ki! Vallahi, içinizde şiirlerin her çeşidini; recezini, kasidesini ve cin şiirlerini benden daha iyi bilen kimse yoktur.

Vallahi, onun söylediği bunların hiçbirine benzemiyor!

Vallahi, onun söylediği sözde öyle bir tatlılık, öyle bir parlaklık ve güzellik var ki, sanki tepesi bol yemişli, dibi sulak yemyeşil bir ağaç o!

Hiç kuşkusuz o söz, her şeye üstün gelir.

Fakat, ona hiçbir şey üstün gelemez!

O, altındakini de kırar!” dedi. Ebu Cehil:

“Onun hakkında bir şey söylemedikçe, kavmin senden hoşnut olmayacaktır” deyince, Velid b. Mugîre:

“Öyle ise, beni kendi halime bırak da, ben bir düşüneyim!” dedi.[1951]

Kureyş Müşriklerinin İslâmiyetin Yayılmasını Önlemeye Çalışmaları

Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden:

1. Ebu Cehil,[1952]
2. Ebu Leheb,
3. Ebu Süfyan,
4. Nadr b. Hâris,
5. Ümeyye b. Halef,
6. Âs b. Vâil,[1953]
7. Mut’im b. Adiyy… gibi[1954] kişilerin de içlerinde bulunduğu bir topluluk, Velid b. Mugîre’nin yanında,[1955] Dârü’n-Nedve’de[1956] toplandılar.

Velid b. Mugîre, onların içinde oldukça yaşlı[1957] ve nüfuzlu bir kimse idi.[1958]

Kâbe’ye bir yıl onun dışındaki Kureyşîler topluca örtü örterlerdi. Bir yıl da, tek başına o örter, Idl diye anılır, yani Kâbe’ye örtü örtmekte Kureyşîlerin tümüne denk sayılırdı.[1959]

Velid b. Mugîre, onlara:

“Ey Kureyş cemaati! İşte, hac mevsimi de geldi!

Bu mevsimde Arap heyetleri yanınıza geleceklerdir.

Tabiî ki, onlar şu sahibinizin işini de işitmiş bulunuyorlardır.[1960]

Onlar hac günlerinde yanınıza gelince, Muhammed hakkında size birtakım sorular soracaklardır.

Kiminiz: 'O bir sihirbazdır!' diyecek.

Kiminiz: 'O bir şairdir!' diyecek.

Kiminiz de: 'O bir kâhindir!' diyecek.

Onun hakkında ihtilafa düşeceksiniz.[1961]

Halk da bu kadar şeylerin bir kimsede birleşemeyeceğini anlayacak, sözlerinize kulak asmayacaktır.[1962]

Siz Onun hakkında bir tek görüşte birleşin!

Birbirinizi yalanlayıp, birbirinizin sözünü reddedip de anlaşmazlığa düşmeyin!" dedi.

"Ey Abduşşems'in babası! Haydi, sen bizim için bir şey söyle, bir görüş ileri sür de onun hakkında onu söyleyelim?" dediler.

Velid b. Mugîre:

"Hayır! Siz söyleyiniz de ben dinleyeyim!" dedi.

Kureyşîler:

"'Kâhindir' deriz" dediler.

Velid:

"Hayır! Vallahi, o bir kâhin değildir! Biz kâhinleri görmüşüzdür.

Onun okuduğu şeyler, ne kâhin mırıldanışı, ne de kâhin düzmesi, koşmasıdır![1963]

Kehanet sahibi olan, doğru da söyler, yalan da söyler.

Biz, şimdiye kadar Muhammed'de hiçbir yalan görmedik ki!" dedi.[1964]

Kureyşîler:

"'O mecnundur, delidir' deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O mecnun da değildir! Biz delilikleri ve delilik alâmetlerini, belirtilerini çok iyi biliriz. Onun ne boğulması, ne çarpınıp titremesi, ne de evhamlanması var" dedi.

Kureyşîler:

"'Şairdir' deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O şair de değildir! Biz şiirin her çeşidini; recezini, hacezini, karizasını, makbuzasını ve mebsutasını.. çok iyi biliriz. Onun okudukları şiir değildir" dedi.

Kureyşîler:

"Öyle ise 'O sihirbazdır' deriz" dediler.

Velid b. Mugîre:

"O sihirbaz da değildir. Biz sihirbazları ve onların yaptıkları sihirleri görmüşüzdür. Onun okudukları ne sihirbazların okuyup üfledikleridir, ne de düğümleyip bağladıklarıdır" dedi.

Kureyşîler:

"Ey Abdüşşems'in babası! Haydi, sen söyle! Ne diyelim!" dediler.

Velid b. Mugîre:

"Siz, Onun hakkında, söylediğiniz şeylerden hangisini söylerseniz, boş ve yersiz olduğu anlaşılır. Bence, yine Onun hakkında 'Sihirbazdır' demeniz, her halde akla en yakın olanıdır!

Çünkü, Onun getirdiği söz bir sihir gibidir: İnsanın babasıyla arasını açıyor. İnsanın kardeşiyle arasını açıyor, insanın karısıyla arasını açıyor, insanın kabilesiyle arasını açıyor!" dedi.

Velid'in yanından dağıldılar.[1965]

Bunun üzerine, Müddessir sûresinin 11-29. âyetleri, Velid b. Mugîre hakkında nazil oldu.[1966]

Kureyş müşrikleri, Mekke'de bağırıp başlarına topladıkları halka:

"Muhammed sihirbazdır" dediler.

Halk arasında bunu yaydılar.[1967]

Hac mevsiminde, halkın gelip geçeceği yollara dikildiler.

Kendilerine rastlayıp da Peygamberimiz Aleyhiselamı anmadıkları, Peygamberimiz Aleyhisselamla görüşmekten sakındırmadıkları bir kimse bırakmadılar.[1968]

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında uydurdukları şeyleri kendileriyle buluşan insanlara böylece söylemekle, Peygamberimiz

Aleyhisselamın işini, yani İslâmiyeti de bütün Arap kabilelerine duyurmuş, yaymış oluyorlardı.[1969]

Ebu Talib Amca, Arap halkı topluluklarının da Kureyş müşrikleriyle birlikte kendisine karşı harekete geçebileceklerinden korkunca, söylediği uzunca bir kasidede;

Mekke'nin ve Mekke'deki Kutsal Makamların dokunulmazlığına sığındığını açıkladı. Kureyşîlerin ileri gelenlerinden birçoklarını vefasızlıklarından ve samimiyetsizliklerinden dolayı kınadı.

Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında da:

"Beytullah'a andolsun ki; mızraklar ve oklarla savaşmadıkça, çoluk ve çocuklarımızı bize unutturacak derecede çevresinde çarpışarak yerlere serilmedikçe, Muhammed'i teslim etmeyiz!" dedi.[1970]

Peygamberimiz Aleyhisselam; kavminin hür veya köle her müşrikinin hiç sevmediği kötü tutum ve davranışlarıyla karşılaşarak üzüntüler içinde evine döndükçe, Yüce Allah onun üzüntüsünü Hz. Hatice'nin teselli ve teşvik edici sözleriyle hafifletiyor, gideriyor, vazifesini kolaylaştırıyordu.[1971]

Üç Müşrikin Üç Gece Peygamberimiz Aleyhisselamın Evinde Okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i Dışarıdan Dinlemeleri

Bir gece; Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Ebu Cehil Amr b. Hişam, ve Ahnes b. Şerik, birbirlerine duyurmadan, Peygamberimiz Aleyhisselamın geceleyin evinde namaz kılarken okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemek için gidip, her biri bir yere sindi.

Hiçbirisi, arkadaşlarının orada sindikleri yerleri bilmiyordu.

Bunlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarırken, yerlerinden ayrılıp dağıldılar.

Yolda birleştiler, birbirlerini kınadılar.

"Bir daha buraya dönüş yapmayınız!

Eğer sizi hafif akıllılarınızdan herhangi birisi görmüş olsa, muhakkak onun kalbine şüphe düşürmüş olursunuz!" dediler ve oradan ayrıldılar.

İkinci gece olunca, onlardan her biri, yine aynı yere, birbirlerinden habersiz olarak tekrar gidip sindiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarınca, yerlerinden ayrılıp dağıldılar ve yine, yolda birleştiler.

Önceki gece birbirlerine söyledikleri sözleri tekrarladıktan sonra oradan ayrıldılar.

Üçüncü gece olunca, yine, onlardan her biri eski yerlerini aldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğunu dinleyerek gecelediler.

Tan yeri ağarınca dağıldılar.

Yine, yolda birleştiler. Birbirlerine:

“Bir daha buraya dönmeyeceğimize and içmedikçe buradan ayrılmayalım!” dediler. Andlaştıktan sonra, dağıldılar.

Ahnes b. Şerik, sabaha çıkınca, sopasını eline aldı.

Ebu Süfyan’ın evine kadar gidip, içeri daldı:

“Ey Hanzale’nin babası! Muhammed’den dinlemiş olduğun şey hakkındaki görüşünü bana bildir!” dedi. Ebu Süfyan:

“Ey Sa’lebe’nin babası! Vallahi, ben Ondan mânâsını bildiğim ve anlatılmak istenileni anladığım şeyler de işittim; mânâsını bilmediğim ve anlatılmak istenileni anlayamadığım şeyler de işittim!” dedi.

Ahnes b. Şerik:

“Ben de öyle!” dedi. Ebu Süfyan’ın yanından ayrılıp Ebu Cehil’in evine vardı. Ona:

“Ey Hakem’in babası! Muhammed’den işitmiş olduğun şey hakkındaki görüşün nedir?” diye sordu.

Ebu Cehil:

“Ondan ne işitmişim de?!

Biz ve Abdi Menaf oğulları, şan ve şeref hususunda şimdiye kadar hep çekiştik durduk:

Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yemek yedirdik.

Onlar arabuluculuk ederek diyet yüklendiler, biz de arabuluculuk ederek diyet yüklendik.

Onlar halka bağışta bulundular, biz de bağışta bulunduk.

Onlarla, kulak kulağa giden iki yarış atı durumuna gelince, onlar:

‘İşte, bizden kendisine gökten vahiy gelen bir peygamber de var!’ dediler.

Biz bunun dengini nereden bulup onlara ulaşacağız?!

Vallahi, biz hiçbir zaman Ona inanmayız ve Onu tasdik etmeyiz!” dedi.

Bunun üzerine Ahnes ayağa kalktı ve Ebu Cehil'i kendi haline bıraktı.[1972]

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Ültimatomları

Peygamberimiz Aleyhisselam Allah'ın dini İslâmiyeti açıklayıp herkesi ona girmeye davet ve teşvik etmeye koyulunca, Peygamberimiz Aleyhisselamla Kureyş müşrikleri arasında, iş büyüdü.

Kureyşîler kendi aralarında hep Peygamberimiz Aleyhisselamı konuştular ve birbirlerini onunla savaşmaya kışkırttılar.

Bir kez daha, Ebu Talib'in yanına varıp:

"Ey Ebu Talib! Sen aramızda yaşça, şeref ve mevkice bizden ileridesin!

Biz senden, kardeşinin oğlunu bizimle uğraşmaktan men etmeni istemiştik.

Sen Onu bizimle uğraşmaktan men etmedin!

Biz, vallahi artık onun atalarımıza dil uzatmasına, akıllarımızı akılsızlık saymasına, ilahlarımızı yermesine.. katlanamayacağız!

Sen ya onu bizimle uğraşmaktan vazgeçirirsin, ya da iki taraftan birisi yok oluncaya kadar, onunla da seninle de çarpışırız!" dedikten sonra, dönüp gittiler.

Kavmi ile ilgisini kesmek ve onlara düşman kesilmek gibi bir durumla karşılaşmak, Ebu Talib'e çok ağır gelmişti.

Fakat, Peygamberimiz Aleyhisselamı yardımsız bırakmak da, müşriklere teslim etmek de, gönlünün asla razı olamayacağı bir keyfiyetti.[1973]

Ebu Talib Amca; adam gönderip Peygamberimiz Aleyhisselamı getirtti[1974] ve Ona:

"Ey kardeşimin oğlu! Kavminin ileri gelenleri bana geldiler.[1975] Şöyle şöyle söylediler.[1976]

Senden, bana şikâyetlendiler. Senden dolayı beni çok üzdüler.

Atalarına dil uzatmak, ilahlarını yermek.. gibi, onların hoşlanmayacakları şeylerden vazgeç![1977]

Hem bana, hem kendine acı![1978] Güç yetiremeyeceğim, altından kalkamayacağım bir işi bana yükleme!" dedi.[1979]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Ebu Talib Amcasının bu sözlerinden, fikir değiştirdiğini, artık yanında dikilip kendisine yardım etmekten âciz kaldığını,

desteklemeyi bırakacağını,[1980] kendisini müşriklere teslim edeceğini sandı[1981] ve:

"Ey amca! Vallahi, bu işi bırakmam için Güneş'i sağ elime ve Ay'ı sol elime koysalar da, Allah onu üstün kılıncaya ya da ben bu yolda ölüp gidinceye kadar bırakmam!" dedi.

Gözleri yaşardı ve ağladı.[1982]

Ayağa kalkarak dönüp giderken, Ebu Talib:

"Gel ey kardeşimin oğlu!" diye seslendi.

Peygamberimiz Aleyhisselam dönüp gelince, Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Git, istediğini söyle![1983]

İşine devam et! İstediğini yap![1984]

Vallahi, ben seni hiçbir zaman onlara teslim edici değilim!" dedi.[1985]

Bu yoldaki azmini, söylediği beş beyitlik şiirle de dile getirdi.[1986]

Kureyş Müşriklerinin Ebu Talib'e Gülünç Bir Teklifleri

Kureyş müşrikleri; Ebu Talib'in Peygamberimiz Aleyhisselamı yardımsız bırakmaktan ve kendilerine teslim etmekten kaçındığını ve bu uğurda kavminden ayrılmayı ve onlara düşman olmayı bile göze aldığını anladıkları zaman, Umâre b. Velid b. Mugîre'yi Ebu Talib'e götürdüler[1987] ve:

"Sen, bizim içimizde seyyidimiz ve üstünümüzsün![1988]

Bu Umâre b. Velid b. Mugîre, Kureyş gençleri içinde en güçlü, en yakışıklı[1989] bir gençtir.

Sen bunu al! Kendisinin aklından ve yardımından yararlan!

Kendine onu oğul edin! Senin olsun!

Senin dinine, baba ve atalarının dinine karşı olan, kavminin topluluğunu bölen, akıllarını akılsızlık ve beyinsizlik sayan şu kardeşinin oğlunu bize teslim et, öldürelim!

İşte, sana adam yerine adam!" dediler.[1990]

Ebu Talib:

"Vallahi, siz bana ne kötü şey teklif ediyorsunuz![1991]

İnsaflı davranış bu mudur?!

Vallahi, siz bana hiç de insaflı davranmıyorsunuz.[1992]

Siz bana oğlunuzu vereceksiniz, ben onu sizin için besleyeceğim.

Ben oğlumu size vereceğim, siz ise onu öldüreceksiniz, öyle mi?[1993]

Vallahi, bu hiçbir zaman olur şey değildir![1994]

Eğer dişi devenin kendi yavrusundan başkasının üzerine titreyebileceği vâki olsaydı, oğlumu size verir, sizinkini alırdım![1995]

Siz önce bana kendi oğullarınızı verirsiniz, ben onları öldürürüm!

Ancak o zaman, ben de size onu verebilirim!" dedi.

Kureyş müşrikleri:

"İyi amma, bizim çocuklarımız onun yaptığını yapmıyorlar ki" dediler. Ebu Talib:

"Vallahi, O, sizin çocuklarınızdan daha hayırlıdır" dedi.[1996]

Mut'im b. Adiyy:

"Vallahi, ey Ebu Talib! Kavmin sana çok insaflı davrandı.

Onlar senin de hoşuna gitmeyen şeyden seni kurtarmak için çalışıyorlar, ama senin onlardan gelen hiçbir şeyi kabul etmediğini görüyorum!" dedi. Ebu Talib:

"Vallahi, onlar bana hiç de insaflı davranmadılar.[1997]

Bu mu iyi ve sağlam görüş, akrabalık gayreti güdüş?! Ne kadar uzak![1998]

Anlaşılan, beni küçük düşürmek için sen de onlarla birleşmiş, bana karşı onlara yardıma karar vermişsin.

O halde, sen de dilediğini, elinden geleni yap!" dedi.[1999]

Kureyş Müşriklerinin Tevhid Akidesini İkrara Davet Edilişi

Kureyş müşrikleri Ebu Talib'e:

"Ona [Hz. Muhammed Aleyhisselama] haber sal! Gelsin de Ona insaflılık gösterelim" dediler.[2000]

Ebu Talib haber salınca, Peygamberimiz Aleyhisselam hemen geldi.[2001]

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Bunlar, senin amcaların ve kavminin eşrafıdırlar.

Sana karşı insaflı davranmak istiyorlar. Söyleyeceklerini dinle!" dedi.[2002]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Söylesinler, dinliyorum!" buyurdu.[2003]

Kureyş müşriklerinden Ahnes b. Şerik söze başlayıp:

"Sen bizi ve ilahlarımızı yermeyi bırak!

Biz de seni ve ilahını bırakalım" dedi.

Ebu Talib Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Kavmin sana insaflı davrandı. Onların isteklerini kabul et!" dedi.[2004]

Peygamberimiz Aleyhisselam başını kaldırıp semaya baktı:

"Şu güneşi görüyor musunuz?" diye sordu.

"Evet! Görüyoruz" dediler. Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben sizi bu güneşin ışıklarından aydınlanmanızdan alıkoymaya güç yetirebilir miyim?" buyurdu. Ebu Talib:

"Vallahi, kardeşimin oğlu bize hiçbir zaman yalan söylememiştir!" dedi.[2005]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben onları öyle bir kelimeye davet ediyorum ki; kendilerinin onunla Cennete gireceklerine kefilim!" buyurdu. Ebu Cehil:

"Ne kadar sevindirici bir kelime imiş o! Haydi, söyle bakalım onu" dedi.[2006]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ne dersiniz, size öyle bir kelime vereyim mi ki, siz o kelimeyi söylediğinizde, onunla Araplara hakim olasınız, Arap olmayanlar da size karşı yumuşasın, uysallaşsın" buyurdu.

Ebu Cehil:

"O kelime ne ise, biz onu on kat katlayarak söyleyelim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"'Lâ ilâhe illallah=Allah'tan başka ilah yoktur' deyiniz![2007]

Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve benim de Resûlullah olduğuma şehadet getiriniz!"[2008] buyurunca, Kureyş müşrikleri öfkelendiler ve ürktüler.[2009] Birbirlerine:

"O, bütün ilahları bir tek ilah mı yapmış?! Bu cidden acaip, şaşılacak bir şey!

Yürüyünüz! Siz ilahlarınıza tapmakta sebat ediniz!

Şüphe yok ki, arzu edilecek olan budur!

Biz bunu başka bir dinde işitmedik.

Bu uydurmadan başka bir şey değildir.

O Kur'ân, aramızdan, Ona mı indirilmiş?!"[2010] diyerek kalkıp gittiler. Giderken de:

"Onun yanına hiçbir zaman dönmeyeceğiz! Muhammed'in aldandığı şeylerde hayır yoktur!" dediler.[2011]

Hâşim Oğulları Yiğitlerinin Peygamberimiz Aleyhisselamı Öldüreceklere Kâbe'de Kılıçlarını Sıyırmaları

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından kızarak ayrılıp gittikten sonra, o gün o gece, Peygamberimiz Aleyhisselam gaip olmuş, nerede olduğu bilinememişti.

Ebu Talib ile Peygamberimiz Aleyhisselamın öteki amcaları, Peygamberimiz Aleyhisselamın evine gittiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamı orada da bulamadılar.

Ebu Talib Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarının gençlerini topladı. Onlara:

"Her biriniz, yanına keskin bir kılıç aldıktan sonra, Mescid-i Haram'a girdiğim zaman beni takip edecektir!

Sizlerden her genç, bakacak; Muhammed öldürülmüşse, Kureyş büyüklerinden meselâ İbn Hanzaliye [Ebu Cehil] gibi bir büyüğün yanına oturacaktır!" dedi. Gençler:

"Öyle yaparız" dediler.

O sırada Zeyd b. Hârise geldi. Ebu Talib, ona:

"Ey Zeyd! Kardeşimin oğlundan bir sezgin var mı?" diye sordu. Zeyd:

"Evet! Az önce kendisinin yanında idim" dedi. Ebu Talib:

"Ben Onu görmedikçe evime gitmeyeceğim!" dedi.

Zeyd, hemen Peygamberimiz Aleyhisselamı aramaya gitti.

Safâ tepeciğinin yanındaki evde ashabıyla konuşurken buldu ve durumu kendisine haber verdi. Peygamberimiz Aleyhisselam hemen oradan kalkıp Ebu Talib'in yanına geldi.

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Nerede idin? Hayırlı bir işte mi idin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet!” buyurdu.

Ebu Talib:

“Hemen gir evine!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da evine girdi.

Rivayete göre; Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Kâbe’nin Hicr’inde toplanmış, Peygamberimiz Aleyhisselamı görür görmez hep birden üzerine yürüyüp öldürmedikçe oradan ayrılmayacaklarına and içmiş bulunuyorlardı.[2012]

Ebu Talib ertesi günü sabaha çıkınca, Peygamberimiz Aleyhisselamın elinden tutup Kureyş müşriklerinin toplantı yerine vardı.

Hâşim ve Muttalib oğullarının yiğitleri de yanında idi.

“Ey Kureyş cemaati! Maksadımı biliyor musunuz?” diye sordu.

Müşrikler:

“Hayır! Bilmiyoruz” dediler.

Ebu Talib durumu onlara haber verdi ve yanındaki gençlere de:

“Çıkarınız yanlarınızdakini!” dedi.

Gençlerin hepsi birden yanlarındaki yağlı kılıçları çıkardılar.

Ebu Talib:

“Vallahi, Onu [Muhammed Aleyhisselamı] öldürecek olursanız, sizden hiç kimse sağ kalmaz!

Nihayet, siz de biz de yok olur gideriz!” dedi.

Orada bulunan Kureyş cemaati hayal kırıklığına uğradılar.

Hele Ebu Cehil’in hayal kırıklığı, hepsinden daha ağır, daha beterdi.[2013]

Kureyş Eşrafının Peygamberimiz Aleyhisselamı Türlü Tekliflerle Peygamberlikten Vazgeçirmeye ve Ölümle Tehdide Kalkışmaları

Kureyş müşriklerinin eşrafından:

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Süfyan Sahr b. Harb,
4. Nadr b. Hâris (Abduddar oğullarının kardeşi),

5. Ebu'l-Bahterî b. Hişam,
6. Esved b. Muttalib,
7. Zem'a b. Esved,
8. Velid b. Mugîre,
9. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
10. Abdullah b. Ebi Ümeyye,
11. Âs b. Vâil,
12. Nübeyh b. Haccac,
13. Münebbih b. Haccac,
14. Ümeyye b. Halef

ve onlarla toplanabilen kimseler, bir gün güneş battıktan sonra Kâbe'nin arka yanında toplandılar. Birbirlerine:

"Muhammed'e haber salınız da, Onunla konuşunuz, tartışınız; tâ ki mazur görülesiniz, kınanmayasınız!" dediler ve Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Kavminin eşrafı seninle konuşmak üzere toplandılar, onların yanına gel!" diye haber saldılar.

Resûlullah Aleyhisselam, acele, onların yanlarına geldi.

Onların iyi niyet taşıdıklarını sanıyor, doğru yola erişmelerini son derecede arzu ediyor, yüz çevirmekte direnip durmaları ise kendisinin çok ağırına gidiyordu.[2014]

Hemen varıp yanlarına oturdu. Kureyş müşrikleri:

"Ey Muhammed! Biz seninle konuşalım diye sana haber saldık.

Biz vallahi Araplardan, senin kavminin başını derde soktuğun gibi kavminin başını derde sokan bir adam daha bulunduğunu bilmiyoruz!

Sen babalara, atalara dil uzattın!

Dini ayıpladın!

İlahlara dil uzattın!

Akılları akılsızlık, beyinsizlik saydın!

Birliği böldün, dağıttın!

Aramızda yapmadığın, başımıza getirmediğin kötü iş kalmadı!

Eğer sen getirip ortaya attığın o sözlerle mal, servet elde etmek istiyorsan; malca bizden daha zengin oluncaya kadar, senin için mallarımızdan mal

toplayalım!

Eğer sen onunla içimizde en büyük şan ve şerefi kazanmak istiyorsan; biz seni seyyid ve ulu kişimiz tanıyalım!

Eğer sen onunla kral olmak istiyorsan; seni kendimize kral edinelim!

Şayet o sana gelen şey görüp de tesiri altında kaldığın cinlerden bir tâbi' işi ise -ki bu bazen olabilir- biz seni ondan kurtarıncaya veya senin hakkında mazur sayılıncaya kadar,[2015] tedavi çareleri araştıralım" dediler.

Resûlullah Aleyhisselam, onlara:

"Dediğiniz şeylerin hiçbirisi bende yoktur!

Ben size getirdiğim şeylerle ne mallarınızı istemek,

Ne içinizde büyük şeref ve şan kazanmak,

Ne de üzerinize hükümdar olmak için gelmiş değilim.

Fakat, beni Allah size bir peygamber olarak gönderdi ve bana bir de Kitab indirdi.

Sizin (kabul edenleriniz) için, (Cennetle) bir müjdeleyici ve (kabul etmeyenleriniz) için de (Cehennemle) bir korkutup uyarıcı olmamı bana emretti.

Ben Rabbimin bana yüklediği elçilik vazifelerini size tebliğ ettim ve sizi öğütledim de!

Size getirdiğim şeyi kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette nasip ve azığınız olur!

Eğer onu kabul etmez, reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır" buyurdu.

Kureyş müşrikleri:[2016]

"Ey Muhammed! Sen iyi bilirsin ki, geçimi bizden daha kıt, daha sıkıntılı kimse yoktur.

O halde, seni gönderdiği şeylerle göndermiş olan Rabbinden dile de:

Bizi sıkan, daraltan şu dağları ortadan kaldırıp bizden uzaklaştırsın!

Yurdumuzu bizim için genişletsin!

Geçmiş baba ve atalarımızdan bazı kimseleri de bizim için diriltsin!

Bizim için diriltilecek olanlar arasında Kusayy b. Kilab da bulunsun!

Çünkü o, doğru sözlü bir şeyh, bir ulu kişi idi.

Senin söylediğin şeyler hak ve gerçek mi, yoksa bâtıl mı? Ona soralım!

O seni tasdik ederse, sen de istediklerimizi yaparsan, seni tasdik eder, doğrularız!

Hem bunlarla senin Allah katındaki mevkiini ve dediğin gibi Allah'ın seni peygamber olarak gönderdiğini öğrenmiş oluruz!" dediler.

Resûlullah Aleyhisselam onlara:

"Ben size bunlarla gönderilmedim.

Allah beni ne ile gönderdi ise, ben ancak Allah tarafından size onu getirdim, size onu tebliğ ettim.

Eğer getirip tebliğ ettiğim şeyleri kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette sizin nasip ve azığınız olur.

Onu kabul etmez, reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Sen bizim için bunları yapmazsan, kendin için Rabbinden bir şeyler edin:

Söylediğin şeylerde seni tasdik edecek, doğrulayacak, bizi senin üzerinden geri çevirecek bir meleği seninle birlikte göndermesini Rabbinden iste!

Yine, Rabbinden iste de:

Sana bahçeler, köşkler, altın, gümüş hazineleri versin de, senin geçimini aradığını gördüğümüz çabalardan, bunlarla seni müstağni kılsın!

Çünkü, bizim gibi sen de çarşılarda dolaşıp duruyor; bizim gibi sen de geçimini arıyorsun!

Eğer sen dediğin gibi gerçekten bir peygambersen (kavuşacağın bu nimetlerle) Rabbinin katındaki mevkiini öğrenmiş oluruz!" dediler.

Resûlullah Aleyhisselam onlara:

"Ben bunları yapmam!

Ben bunları Rabbinden isteyecek bir insan da değilim!

Zaten ben size bunlarla gönderilmedim.

Fakat, Allah beni (getirdiklerimi kabul edenleriniz için Cennetle) bir müjdeleyici ve (kabul etmeyip reddedenleriniz için de Cehennemle) bir korkutup uyarıcı olarak gönderdi.

Eğer size getirdiğim şeyleri kabul ederseniz, o, dünyada ve âhirette sizin nasip ve azığınız olur.

Onu kabul etmez reddederseniz, Yüce Allah benimle sizin aranızda hükmünü verinceye kadar bana düşen, Allah'ın emrini yerine getirmek üzere, her güçlüğe göğüs gerip katlanmaktır!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Öyle ise haydi, Rabbin 'isterse muhakkak yapar' dediğin gibi; göğü parçalar halinde üstümüze düşür bakalım!

Sen bunu yapmadıkça, biz sana inanmayız!" dediler.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Bu iş Allah'a aittir.

O size bunu yapmak isterse yapar!" buyurdu. Kureyş müşrikleri:

"Ey Muhammed! Bizim seninle oturacağımızı, kendisinden sormuş olduğumuz şeyleri senden soracağımızı ve kendisinden istediğimiz şeyleri senden isteyeceğimizi Rabbin bilmiyor muydu?

Ne diye, bize vereceğin cevapları daha önceden sana öğretmedi? Getirip bize tebliğ ettiğin şeyleri kabul etmediğimiz takdirde kendisinin bize ne yapacağını sana ne diye haber vermedi?!

İşittiğimize göre, bunları sana Yemâme'de Rahmân diye anılan bir adam öğretiyormuş![2017]

Biz vallahi hiçbir zaman Rahmân'a inanmayız!

Ey Muhammed! Artık sana karşı bir sorumluluğumuz ve kınanacağımız yoktur! Biz, vallahi senin yakanı bırakmayacağız!

Ya biz seni yok edeceğiz, ya da sen bizi yok edeceksin!" dediler.

Müşriklerden birisi:

"Biz meleklere taparız! Melekler Allah'ın kızlarıdır!" dedi.

Başka birisi de:

"Allah'ı ve melekleri (sözlerinin doğruluğuna) kefil (tanık) olarak getirmedikçe, sana inanmayız" dedi.

Kureyş müşrikleri bunları söyleyince, Resûlullah Aleyhisselam onların yanından ayrıldı.

Abdullah b. Ebi Ümeyye -ki, bu kişi, Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Âtike Hatun'un oğlu idi- Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte kalkıp giderlerken:

"Yâ Muhammed! Kavmin sana bazı tekliflerde bulundu.

Sen onların tekliflerinden hiçbirini kabul etmedin!

Sonra, Allah katındaki mevkiini, dediğin gibi, peygamberliğini öğrenmek, seni doğrulamak ve sana uymak üzere senden kendileri için bir şeyler istediler.

Sen yine yapmadın!

Sonra, yine kendilerini korkuttuğun azaplardan bir kısmının kendileri için acele getirilmesini senden istediler, yapmadın!

Artık vallahi sen gözümün önünde göğe merdiven kurarak çıkıp gitmedikçe ve oradan[2018] dediğin gibi peygamber olduğuna şehadet edecek dört de melek yanında getirmedikçe, sana hiçbir zaman inanmam!

Vallahi, bunu yapacak olsan bile seni doğrulayacağımı sanmıyorum!" dedikten sonra, o Resûlullah Aleyhisselamdan, Resûlullah Aleyhisselam da ondan ayrıldı.

Resûlullah Aleyhisselam kavminin kendisine yaklaşacak yerde böyle büsbütün uzaklaştığını görünce, kendisini çağırdıkları sıradaki ümidini yitirmiş olmanın üzüntüsü içinde ailesinin yanına döndü.[2019]

Müşriklerin İstek ve Sorularının Allah Tarafından Cevaplandırılışı

"Onlara, Rablerinin âyetlerinden herhangi bir âyet gelmez ki, onlar muhakkak ondan yüz çevirmiş olmasınlar.

İşte onlar, hak (Kur'ân) kendilerine gelince de onu yalanlamışlardır.

Fakat, yakında onlara ne ile alay etmekte olduklarının (dehşetli) haberi gelecektir!

Görmediler mi ki, Biz kendilerinden önce nice nesiller helâk ettik?

Biz onlara, yeryüzünde size vermediklerimizi vermiştik ve üzerlerine gökyüzünü (yağmuru) bol bol salmıştık.

Altlarından ırmaklar akıtmıştık.

Öyle iken, onları günahları yüzünden helâk edip arkalarından yeni bir nesil olarak başkalarını var ettik.

Sana; kâğıt üzerinde yazılı bir kitap indirmiş olsaydık, kendileri de elleriyle onu tutmuş bulunsalardı, yine o küfür edenler muhakkak:

'Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir' derlerdi. Bir de:

'Onun üzerine, bir melek indirilseydi ya!' dediler.

Eğer biz öyle bir melek indirseydik, muhakkak iş bitirilmiş olurdu: Kendilerine bir an bile göz açtırılmazdı!

Eğer Biz Onu (peygamberi) bir melek yapsaydık, yine, o meleği de bir adam suretinde gösterir ve her halde, onları yine düşmekte oldukları şüpheye düşürürdük.

Andolsun ki: Senden önceki peygamberlerle de alay edildi de, eğlenmekte oldukları şey, içlerinden o maskaralık edenleri çepeçevre kuşatıverdi!

De ki: Yeryüzünde gezip dolaşınız! Sonra da bakınız ki, peygamberleri yalanlayanların sonu nasıl olmuştur?”[2020]

“Bir Kur’ân ki, dağlar onunla yürütülseydi, veya yer onunla parçalansaydı, yahut ölüler onunla konuşturulsaydı, (o kâfirler yine iman etmezlerdi).

Ne var ki, bütün iş Allah’ındır!

İman edenler hâlâ anlamadılar mı ki, Allah dileseydi elbette hepsine birden hidayet ederdi.

O kâfirler(e gelince), Allah’ın va’di erişinceye kadar, kendi sun’ ve taksirleri, küfürleri, kötü amelleri yüzünden, ya ansızın başlarına büyük bir belâ çatıp duracak, ya da (o belâ) yurtlarının yakınına konacaktır!

Şüphesiz ki, Allah va’dinden dönmez!

Andolsun ki, senden önceki peygamberlerle de alay edildi.

Ben, o küfür edenlere bir müddet için meydan verdim. Sonra da tutup onları azaba uğrattım!

Uğratıldıkları azap nasıl da dehşetli idi!”[2021]

“Onlar: ‘Bu peygambere ne oluyor? Yemek yiyor. Çarşılarda pazarlarda gezip yürüyor. Ona bir melek indirilse de, yanında azapla bir korkutucu; yahut, ona (gökten) bir hazine bırakılsa ya! Yahut onun güzel bir bahçesi olsa da ondan yese ya!’ dediler.

Hem o zalimler (mü’minlere de):

‘Siz,’ dediler, ‘büyülenmiş bir adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz.’

Bak! Onlar senin hakkında ne kötü misaller (kıyaslar) getirip saptılar. Artık onlar hidayete hiçbir yol bulamazlar.

(Allah) Öyle yüce bir Allah’tır ki, dilerse sana bu (dediklerinden) daha hayırlısını (verir), altından ırmaklar akan Cennetler verir, saraylar da yapar!”[2022]

“Biz, senden önce de peygamberleri bundan başka şekilde göndermedik.

Şüphe yok ki, onlar (o peygamberler) de, hem yemek yerler, hem çarşılarda

pazarlarda yürür gezerlerdi.

Sizin bir kısmınızı diğer bir kısım için bir ibtilâ (veya imtihan konusu) yaptık ki, sabredecek misiniz (bilinsin) diye.

(Bununla birlikte) Senin Rabbin her şeyi hakkıyla görendir!

Bize kavuşmayı ummayanlar: ‘Bizim üzerimize de melekler indirilse ya? Yahut biz de Rabbimizi görsek ya?’ dediler.

Andolsun ki, onlar nefislerinde kibirlendiler, büyük bir azgınlıkla haddi aştılar.”[2023]

“Biz sana kat’iyyen inanmayız! Meğer ki, bizim için şu yerden bir pınar akıtasın!

Yahut senin hurmalıklardan, üzümlüklerden bir bahçen olsun da, aralarından şırıl şırıl ırmaklar akıtasın!

Yahut, dediğin gibi, gökyüzünü üstümüze parça parça düşüresin!

Yahut Allah’ı ve melekleri kefil (tanık) getiresin!

Yahut senin altından bir evin olsun!

Yahut semaya çıkasın!

Bize oradan okuyacağımız bir Kitab indirmedikçe, göğe çıktığına da asla inanmayız!’ dediler.

De ki: ‘Rabbimin şanı yücedir! Ben Allah’ın Resûlü bir beşerden başkası mıyım?’

Kendilerine hidayet (rehberi) geldiği zaman insanların iman etmelerine, ancak ‘Allah bir beşeri mi peygamber gönderdi?’ demeleri engel olmuştur.

(Tarafımdan) söyle onlara: ‘Eğer yeryüzünde insanlar gibi sakin sakin yürüyen melekler olsaydı, elbette onlara gökten melek bir peygamber gönderirdik!’

De ki: ‘Sizinle benim aramda, şahit olarak Allah yeter!’

Çünkü, O, kullarının yaptıklarından hakkıyla haberdardır, her yaptıklarını hakkıyla görendir!

Allah kime hidayet nasip ederse, işte o doğru yolu tutar.

Kimi de şaşkınlıkta bırakırsa, artık onlar için Allah’tan başka asla yardımcılar bulamazsın!

Biz onları Kıyamet günü körler, dilsizler, sağırlar olarak, yüzükoyun haşrederiz!

Onların varacağı yer Cehennemdir ki, ateşi yavaşladıkça Biz onun alevini

arttırırız!”[2024]

“Biz senden önce nasıl peygamberler gönderdikse, seni de öylece, kendilerinden önce nice ümmetler gelip geçmiş olan bir ümmete sana vahyettiğimiz Kur’ân’ı onlara okuman için gönderdik.

Onlar Rahmân’ı tanımazlar. Sen, de ki:

‘O, benim Rabbimdir! O’ndan başka, hiçbir ilah yoktur!

Ben ancak O’na dayanırım!

Benim tevbem de, dönüşüm de yalnız O’nadır!’”[2025]

“... Biz, eğer dilersek, onları yere geçiririz!

Yahut gökten üstlerine parçalar düşürürüz!”[2026]

“Şimdi, onlar çarçabuk azabımızı mı istiyorlar?!

Fakat, bu onların bölgesine çökünce, (gelecek tehlikelerle) korkutulan onların sabahı ne kötü olacaktır!”[2027]

“Bir de, onlar Allah’a kızlar isnad ederler.

Hâşâ! O’nun şânı bundan tamamıyla münezzehtir!”[2028]

“Onlar, ondan (peygamberden) yüz çevirdiler de, ona kimi ‘Bir öğretilmiş!’, kimisi de ‘Bir mecnun!’ dediler.”[2029]

“Sen, Rabbinin nimeti sayesinde, bir mecnun değilsin!”[2030]

“Sen, hemen öğütlemekte devam et!

Sen, Rabbinin nimeti sayesinde, ne kâhinsin, ne de mecnunsun!”[2031]

“Hiç şüphesiz, sen büyük bir ahlâk üzerindesin!

Sen yakında göreceksin, onlar da görecekler ki, delilik hanginizde imiş?”[2032]

“Onlardan öncekilere de herhangi bir peygamber gelmedi ki, onun hakkında da mutlaka böylece sihirbaz yahut mecnun demişlerdir.

Hepsi de, bunu birbirine tavsiye mi ettiler?!

Hayır! Onlar, umumiyetle, azgınlar güruhunun ta kendisidirler!”[2033]

“‘İnsanları, korkut! iman edenlere, Rableri katında, kendileri için muhakkak bir kadem-i sıdk (şefaat ve ecir) olduğunu müjdele!’ diye içlerinden bir Er’e yaptığımız vahiy insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu ki, o kâfirler ‘Bu, şeksiz şüphesiz, apaçık bir sihirbazdır!’ dediler.”[2034]

“O kâfirler, içlerinden, başlarına gelecek tehlikeleri bildiren bir peygamber geldiğine şaştılar da ‘Bu, bir büyücü, bir yalancıdır!’ dediler.”[2035]

“Onlar seni dinlerken, nasıl dinlediklerini ve fısıldaştıklarını ve o zalimlerin (mü’minlere) ‘Siz ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz’ dediklerini de Biz çok iyi biliyoruz!”[2036]

“Fakat, o kâfirler hâlâ Kur’ân’ı yalanlama içindeler. Halbuki, o şanlı bir Kur’ân’dır ve onun aslı Levh-ı Mahfuzdadır.”[2037]

Kureyş Müşriklerinin Yahudilerden Öğrendikleri Sorularla Peygamberimiz Aleyhisselamı Susturmaya Kalkışmaları

Kureyş müşrikleri Nadr b. Hâris ile Ukbe b. Ebi Muayt’ı Medine Yahudilerinin bilginlerine gönderdiler ve:

“Onlara, Muhammed’in sıfatlarını ve sözlerini anlatınız, kendisini onlardan sorunuz! Çünkü, Yahudiler kendilerine ilk Kitab inen millettir. Peygamberlere ait bilgilerden, bizde bulunmayan bilgi onlarda bulunur” dediler.

Bunun üzerine, Nadr b. Hâris ile Ukbe b. Ebi Muayt, Mekke’den yola çıkıp Medine’ye vardılar.

Medine Yahudilerinin bilginlerine, Peygamberimiz Aleyhisselamın işini anlattılar ve bazı sözlerini naklettiler ve:

“Sizler bu sahibimizin dinî durumunu bize haber veresiniz diye size geldik!” diyerek, Peygamberimiz Aleyhisselamı onlara sordular.

Yahudi bilginleri:

“Size emredeceğimiz üç şeyi ona sorunuz! Eğer onları size haber verirse, kendisi Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Eğer bunu yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, yalan uydurucu bir adam demektir. Artık, kendisi hakkında istediğinizi yapınız.

1. İlk zamanlarda gelmiş geçmiş bulunan gençlerin maceralarının ne olduğunu ona sorunuz. Çünkü, onların çok şaşılacak hadiseleri vardır.

2. Yeryüzünü, doğularına ve batılarına varıncaya kadar gezip dolaşan adamın haberinin de ne olduğunu sorunuz ona.

3. Bir de, kendisine ruhtan, ‘Nedir o?’ diye sorunuz bakalım.

Size bunları haber verdiği zaman kendisine uyunuz; çünkü O bir peygamberdir!

Eğer yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, o yalan uydurucu bir adam demektir. Kendisine, istediğinizi yapınız!" dediler.

Nadr b. Hâris ile Ukbe b. Ebi Muayt, dönüp Mekke'ye, Kureyşlilerin yanına geldiler ve:

"Ey Kureyş cemaati!" dediler, "sizin aranızla Muhammed'in arasını kesip aralayacak şeyi bulup getirdik size. Yahudi bilginleri; Ona sormamızı emrettikleri şeyleri bize haber verdiler: 'Eğer size onu haber verebilirse, kendisi bir peygamberdir. Eğer yapamaz (sorularınızı cevaplayamaz) ise, kendisi yalan uydurucu, lafçı bir adamdır. Kendisine istediğinizi yapınız!' dediler." Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip:

"Ey Muhammed!

1. İlk zamanlarda gelip geçmiş ve şaşılacak kıssaları bulunan gençlerden,

2. Yeryüzünü, doğularına ve batılarına varıncaya kadar dolaşan adamdan, bize haber ver bakalım. Bir de:

3. Ruhtan haber ver ki, nedir o?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Sorduğunuz şeyleri yarın size haber vereyim" buyurup, bir istisnada bulunmamış, yani "inşâallah=Allah dilerse" dememişti.

Vahyin gelmesi gecikince, müşrikler;

"Muhammed 'Yarın haber vereyim' diye bize söz verdiği halde, kendisine sorduğumuz şeylerden hiçbiri hakkında bize bir haber vermiyor!" diyerek yaygaraya başlamışlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın vahyin gecikmesine ve müşriklerin yaygaralarına üzülüp durduğu sırada, Cebrail Aleyhisselam, Yüce Allah tarafından Kehf sûresini getirdi.[2038]

Bu sûrede, Peygamberimiz Aleyhisselama, hiçbir şey hakkında, "inşâallah=Allah dilerse" demeksizin "Ben bunu her halde yarın yapıcıyım!" dememesi tavsiye buyuruldu.[2039]

Kureyş müşriklerinin Yahudi bilginlerinden öğrenip Peygamberimiz Aleyhisselama sordukları üç sorudan ikisi, Yüce Allah tarafından indirilen Kehf sûresindeki Ashab-ı Kehf ve Zülkarneyn kıssalarıyla;[2040]

Ruh hakkındaki üçüncü soruları ise, "Sana Ruh hakkında soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindendir. (Zaten, onun hakkında) size az bir ilimden başka

(bir şey) de verilmemiştir" mealli âyetle cevaplanmıştır.[2041]

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerine tebliğ ettiği şeylerin hak ve gerçek, söylediklerinin doğru olduğunu Yahudi bilginlerinden öğrenip sordukları -bilinmeyen şeylerin- cevaplarını vermesiyle onun peygamberlik makamını anladıkları halde, kıskançlıkları kendilerinin Peygamberimiz Aleyhisselama inanmalarına ve bağlanmalarına engel oldu. Allah'a isyan ve O'nun emrini terk etmekte, küfürde direndiler durdular.

İçlerinden birisi de:

"Şu Kur'ân'ı dinlemeyiniz!

Onu birtakım boş ve asılsız sözler yerine koyunuz! Eğlenceye alınız!

Belki Ona bununla galebe çalarsınız.

Eğer siz bir gün Onunla münazaraya, tartışmaya kalkarsanız, O size galebe çalar" dedi.[2042]

Yüce Allah, bunu da indirdiği âyette şöyle açıkladı:

"O küfredenler 'Bu Kur'ân'ı dinlemeyiniz. Onun hakkında yaygaralar koparınız. Belki (böylelikle) galebe çalarsınız' dediler."[2043]

Nadr b. Hâris ve Onun Peygamberimiz Aleyhisselama ve İslâmiyete Karşı Tutum ve Davranışı

Nadr b. Hâris Kureyş müşriklerinin şeytanlarından, cin fikirlilerinden[2044] ve zındıklarındandı.[2045]

Kendisi bir ara Hîre'ye gitmiş, orada Acem şahlarının hikâyelerini, Rüstem ve İsfendiyar'a ait birtakım hikâye ve haberleri öğrenmişti.[2046]

Acem kitapları okur, Hristiyanlar ve Yahudilerle düşer kalkardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamı yalanlamakta ve incitmekte Kureyş müşriklerinin en aşırı gidenlerinden ve söz sahiplerindendi.

Hîre'de, bırbıt (ud, kopuz) çalmayı ve Hîrelilerin şarkılarını öğrenmiş; bunları Mekkelilerden birçok kimselere de öğretmişti.

Kendisi, şarkıcı iki köle kadın da satın almıştı.

Halkı, İslâmiyetten alıkoymak için bunlarla oyalardı.[2047]

Peygamberimiz Aleyhisselam bir meclise oturup Allah'ı anar,[2048] Allah'a

inanmaya davet eder, Kur'ân-ı Kerîm okur,[2049] kendilerinden önceki milletlerden hangilerinin ne gibi musibetlere uğradıklarını anlatarak kavmini uyarır; o meclisten kalkar kalkmaz, arkasından Nadr b. Hâris gelir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yerine geçer ve:

"Ey Kureyş cemaati! Vallahi, ben Ondan daha güzel söylerim. Siz benim yanıma geliniz! Ben size Onun anlattıklarından daha güzelini anlatırım" dedikten sonra, Acem şahlarının, Rüstem ve İsfendiyar'ın hikâyelerini anlatır;[2050]

"Muhammed benden ne ile daha güzel konuşurmuş?[2051] Ben size anlattığım hikâyeleri nasıl başkalarından yazıp aldımsa, O da bunları başkalarından yazıp almıştır!" der;[2052]

"Hangimizin sözü daha güzel? Benimki mi, yoksa Muhammed'inki mi?" diye sorardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir ara, Ebu Uhayha Saîd b. Âs'ın yanına uğrar, ona İslâmiyeti anlatırdı.

Ebu Uhayha, Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında "O, semadan konuşuyor!" demeye başlamıştı.

Nadr b. Hâris, Ebu Uhayha'nın yanına gidip:

"İşittiğime göre; sen Muhammed'in sözlerini güzel buluyor, beğeniyormuşsun. Bu nasıl olur?! O, ilahlara dil uzatıyor! Baba ve atalarımızın Cehennemde olduklarını söylüyor! Kendisine tâbi olmayanları azapla tehdid ediyor!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Uhayha, Peygamberimiz Aleyhisselama düşman kesildi. Peygamberimiz Aleyhisselamı yermeye ve getirdiklerini ayıplamaya ve "Doğrusu, biz bunun getirdiklerinin bir benzerini daha işitmedik! Böylesi ne Yahudilikte, ne de Hristiyanlıkta var!" demeye başladı.

Ebu Uhayha ilk sözünden döndüğü zaman, Nadr b. Hâris ona teşekkür etmeye gitti.[2053]

Halbuki, Nadr b. Hâris, bundan önce, Peygamberimiz Aleyhisselamın zikrini ve gönderileceği zamanın yaklaştığını işittiği zaman:

"Vallahi, bize bir uyarıcı gelecek olursa, biz milletlerden herhangi birisinden daha çok, doğru yolu tutarız" demişti.

Yüce Allah, bu münasebetle indirdiği âyette şöyle buyurdu:

"Onlar; kendilerine azapla korkutucu (bir peygamber) gelirse, her halde,

(diğer) ümmetlerden herhangi birisinden daha ziyade doğru yolu tutacaklarına, yeminlerinin bütün hızıyla Allah'a and etmişlerdi.

Fakat, onlara azapla korkutan (bir peygamber) gelince, bu onların (haktan) uzaklaşmalarından başka bir şey arttırmadı.[2054]

Nadr b. Hâris; Kur'ân-ı Kerîm okunduğu zaman:

"Bunlar, öncekilerin masallarıdır! Ben de size, Allah'ın indirdiği gibi, indireceğim!" derdi.

Kur'ân-ı Kerîm'de içinde "esâtîr" kelimesi geçen sekiz âyet, Nadr b. Hâris hakkında nazil olmuştur.[2055]

Nadr b. Hâris:

"O, getirdiği kitap üzerinde ancak, şu Esved b. Muttalib'in kölesi Cebr ile Şeybe veya Utbe b. Rebia'nın kölesi Addas'ın ve daha başkalarının yardımını görüyor!" diyordu.

Yüce Allah, indirdiği âyetlerle bu isnad ve iftirayı da şöyle reddetti:

"Andolsun ki, biz onların 'Bunu ancak bir beşer öğretiyor!' diyeceklerini biliyoruz.

Haktan sapmak suretiyle kendisine nisbet edecekleri o (sanığın) dili Acemî'dir, bu Kur'ân'ın dili ise apaçık Arapça bir dildir."[2056]

"O küfredenler, 'Bu (Kur'ân) onun uydurduğu yalandan başka (bir şey) değildir. Bu hususta diğer bir zümre de ona yardım etmiştir' dediler de, muhakkak bir haksızlık ve tevzir meydana getirdiler.

'Onun başkasına yazdırıp, kendisine sabah akşam okunmakta olan eskilere ait masallardır' dediler.

De ki: 'Onu göklerde ve yerdeki bütün gaybı bilen (Allah) indirdi. Şüphe yok ki, O çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir!'"[2057]

"De ki: 'Andolsun, bütün insanlar ve cinler şu Kur'ân'ın bir benzerini meydana getirmek üzere biraraya toplansalar ve birbirlerine yardımcı da olsalar, yine, onun benzerini meydana getiremezler.'"[2058]

Nadr b. Hâris bir gün Peygamberimiz Aleyhisselama rastlayıp:

"Sen Kureyşîlerin yakın bir zamanda vurulup yere düşeceklerini ve bunun sana Allah tarafından vahyedildiğini söylüyormuşsun, öyle mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet, ben söyledim! Sen de onlardansın!” buyurdu.[2059]

Yüce Allah, Resûlüne indirdiği âyette “Yakında o cemaat bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklar” buyurmuş;[2060] Peygamberimiz Aleyhisselam da, Bedir savaşında Kureyş müşriklerinin bozguna uğrayıp kaçıştıklarını görünce, bu âyeti okumuştu.[2061]

Nadr b. Hâris, Bedir savaşında esir edilen müşriklerden olup, Hz. Ali tarafından boynu vurulmuştur.[2062]

Peygamberimizin Ümmîliği ve Bütün Hayatının Belliliği, Bildiklerini İlahî Vahiy İle Bildiği ve Bildirdiği

Kur’ân-ı Kerîm’de açıkça bildirildiği üzere, Peygamberimiz Aleyhisselam ümmî idi, okuma-yazma bilmezdi.[2063]

Arap kavmi de, genellikle ümmî idiler.[2064]

Bunu, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

“Biz ümmî bir cemaatiz. Ne yazı yazarız, ne de hesap biliriz!” buyurarak açıklamışlardır.[2065]

Peygamberimiz Aleyhisselam, peygamberliğe nail olduğu gece Cebrail Aleyhisselam tarafından “İkra’!=Oku!” diyerek okumaya tekrar tekrar zorlandığı zaman, hep “Mâ ene bi kâriîn=Ben okuma bilmem” cevabını vermişti.[2066]

Peygamberimiz Aleyhisselamın okur yazar olmadığı da, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklanmaktadır:

“Sen, bundan önce, hiçbir kitap okur değildin. Hâlâ da, elinle yazı yazmazsın. Öyle olsaydı (okur yazar olsaydın) bâtıl söyleyenler, muhakkak, şüphelenebilirlerdi.”[2067]

Peygamberimiz Aleyhisselamın doğumundan peygamberliğe erdiği tarihe, kırk yaşına kadar olan hayatı, Kureyş müşriklerinin gözleri önünde geçmişti. Kendisinin hayatından, onlara gizli, kapalı kalan bir taraf yoktu.

Müşriklerin arasında, Peygamberimiz Aleyhisselamın doğumunu, çocukluğunu, gençliğini, peygamberliğe erinceye kadar geçirdiği hayatını günü gününe bilenler bile vardı; ve onlar Peygamberimiz Aleyhisselama karşı olanların safında bulunuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın aralarında doğup büyümüş olduğu müşrik hemşehrilerine, akrabalarına karşı, Yüce Allah tarafından "De ki: 'Ben, ondan (Kur'ân'dan) önce, aranızda bir ömür durmuş, yaşamışımdır! Siz hâlâ aklınızı kullanmaz mısınız?'"[2068] buyurularak inkâr ve itiraz damarlarına basıldığı halde, Mekkeli müşrikler susmuşlar, susmak zorunda kalmışlarsa, bu ancak Peygamberimiz Aleyhiselamın hayatından kendilerince bilinmeyen bir taraf bulunmadığını gösterir.

Peygamberimiz Aleyhisselamın, vahiy gelmeye başladığı tarihe kadar da, ne Kitabdan, ne de imandan haberi yoktu.

Bu gerçeği de, Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından mü'min, münkir, müşrik herkese okunan şu âyetle açıklamıştır:

"İşte, Biz, sana da böylece Emrimizden bir Ruhu vahyettik. Halbuki, (bundan önce) sen 'Kitab, nedir? İman, nedir?' bilmezdin. Fakat, Biz, onu (Kur'ân'ı) bir nur yaptık. Bununla, kullarımızdan kimi dilersek, ona hidayet veririz. Şüphesiz ki sen her halde doğru bir yolun rehberliğini yapıyorsun!"[2069]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisine bir şey sorulduğu zaman, o hususta vahiy nazil olmamışsa "Bilmiyorum!" buyurur veya vahiy gelinceye kadar susar, kendiliğinden bir şey söylemezdi.[2070]

Bu gerçek de, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

"Sahibiniz (doğru yoldan) sapmadı, bâtıla da inanmadı. O, kendi (rey ve) hevasından söylemez! O (Kur'ân), kendisine (Allah tarafından) ilka edilegelen vahiyden başka (bir şey) değildir."[2071]

"O, âlemlerin Rabbinden indirilmedir! Eğer (Peygamber) bazı sözleri Bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, onun sağ elini (kudret ve kuvvetini) alıverirdik! Sonra da, hiç şüphesiz, kendisinin kalb damarını koparırdık. O vakit, sizden hiçbiriniz buna engel de olamazdınız!"[2072]

Peygamberimiz Aleyhisselama kendiliğinden bilemeyeceği birçok gerçeğin Allah tarafından vahiy ile bildirildiği de Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle açıklanır:

1. Nûh Tûfanı[2073] anlatıldıktan sonra:

"Bunlar gayb haberlerindendir ki, sana vahyediyoruz.

Onları bundan önce ne sen biliyordun, ne de kavmin biliyordu.

O halde, sen de (Nûh gibi) katlan!

Âkıbet, hiç şüphesiz takvâya erenlerindir!"[2074]

2. Hz. Meryem'le İsa ve Yahya Aleyhisselamların doğumları[2075] anlatıldıktan sonra:

"Bunlar sana vahyetmekte olduğumuz gayb haberlerindendir.

Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak, diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin.

Onlar bu hususta çekişirlerken de yine yanlarında değildin."[2076]

3. Yûsuf Aleyhisselamın kıssası[2077] anlatıldıktan sonra:

"Bu (kıssa) sana vahiy ile bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindendir.

(Yoksa) onlar hile yaparak işleyecekleri işi kararlaştırdıkları zaman sen onların yanlarında değildin."[2078]

4. Musa Aleyhisselamın kıssası[2079] anlatıldıktan sonra:

"Musa'ya o emri vahyettiğimiz vakit, sen batı tarafında (bulunuyor) değildin, görenlerden de değildin.

Fakat, Biz daha birçok nesiller yarattık da, onların (ömürleri) uzadıkça uzadı.

Sen, Medyen ahalisi içinde ikamet edici olup da, âyetlerimizi onlardan okuyarak öğrenmiş de değilsin!

Ancak (geçmişlerin haberlerini sana) gönderenler, Biziz!

Musa'ya nida ettiğimiz vakit de, sen Tûr'un yanında değildin!

Fakat, sen Rabbinden bir rahmet olarak (gönderildin). Tâ ki, senden önce kendilerine inzar edici (bir peygamber) gelmemiş olan bir kavmi sen inzar edesin!

Olur ki, onlar iyice düşünüp öğüt kabul ederler."[2080]

Meallerini yazdığımız bu âyetler; Peygamberimiz Aleyhisselamın hiçbir kimseden hiçbir şey öğrenmediğini, bütün bilgilerinin ilahî vahye dayandığını açıklamakta ve buna aykırı görüşleri topyekün reddetmektedir.

Peygamberimiz Aleyhisselam kendisinden asırlarca sonra keşfedilecek veya keşfine çalışılacak birtakım ilmî, fennî gerçekleri de vahiy ile bildirmiştir. Meselâ:

5. Güneş, Ay gibi semavî ecramdan her birinin birer yörüngede yüzdükleri, döndükleri,[2081]

6. Güneşin kendi karargâhına doğru seyr ve cereyan ettiği,[2082]

7. Göklere muvazene kanununun konulduğu,[2083]

8. Semanın ilk halinin gaz olduğu,[2084]

9. Dünyanın döndüğü,[2085]

10. Her canlı şeyin sudan yaratıldığı, su ile canlı kılındığı,[2086]

11. Âdem oğullarının zürriyetlerine zerreler halinde iken Yüce Allah tarafından idrak ve şuur verilerek ilahî rububiyetin ikrar ettirilmiş olduğu,[2087]

12. Bazı ürünlerin ilkah edici, aşılayıcı rüzgârlar gönderilerek meydana gelmelerinin sağlandığı,[2088]

13. Bal arılarında görülen harikulade işlerin kendilerine Allah tarafından ilham yoluyla yaptırılmakta olduğu,[2089]

14. Yerde yürüyen, havada uçan hayvanların da insanlar gibi, birer topluluk oldukları,[2090]

15. Ruhun mahiyetini kavramaya insan ilminin yetmeyeceği,[2091]

16. İnsanların bütün tutum ve davranışlarının istinsah edilmekte (filme alınmakta) olduğu,[2092]

17. Cansız, dilsiz sanılan şeylerin de insanların kolay kolay anlayamayacakları özel dillerle Allah'ı tesbih ettikleri,[2093]

18. İki denizin, aralarına konulan perde ile sularının birbirlerine karışmamalarının sağlandığı,[2094]

19. Üç bin küsur yıl önce denizde boğulan Firavun'un cansız cesedinin (karada yüksekçe bir yere) atılıp arkasından geleceklere ibret olmak üzere korunacağı,[2095]

20. Bir sultan'la (aşıp bastırıcı bir araçla) göklerin sınırlarının (uzayın) aşılabileceği,[2096]

21. Göklerde de yerdekiler gibi yaratıklar bulunduğu ve Allah dilediği zaman onların yerdekilerle biraraya getirileceği,[2097]

22. İlim ve fen dünyasınca ancak son zamanlarda farkına varılabilen; semanın genişletilmekte olduğu (Zâriyât: 47) gerçeği ve daha birçok gerçekler Yüce

Allah tarafından vahiy ile bildirilmemiş olsaydı, Peygamberimiz Aleyhisselamın onları on dört asır önce bilmesi, bildirmesi mümkün mü idi?

Puta Tapanların Peygamberimiz Aleyhisselamla Tartışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün Mescid-i Haram'a girdiği sırada, Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden[2098] Velid b. Mugîre ve daha birçok kimseler[2099] Kâbe'nin Hatîm'inde oturuyorlardı.[2100]

Peygamberimiz Aleyhisselam da varıp onların yanına oturmuştu.[2101]

Kâbe'nin çevresinde, tapılmak üzere dikilmiş, kurşunla berkitilmiş[2102] üç yüz altmış put bulunuyordu.[2103]

O sırada, Nadr b. Hâris de gelip yanlarına oturdu.

Peygamberimiz Aleyhisselam konuşmaya başlayınca, Nadr b. Hâris itiraz etti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, verdiği cevapla onu susturdu. Sonra da ona ve oradakilere Enbiyâ sûresinin:

"Siz de ve Allah'ı bırakıp tapmakta olduklarınız da, hiç şüphesiz, Cehennem odunusunuz! Siz oraya gireceksiniz! Onlar (tapmakta olduğunuz yalancı tanrılar) eğer mabud olsalardı, oraya girmeyeceklerdi. Onların hepsi orada temelli olarak kalıcıdırlar! Onların orada (hakları) inim inim inlemektir! Onlar orada da (sağır olup hiçbir şey) işitmeyeceklerdir!"[2104] mealli âyetlerini okudu.[2105] Sonra da kalkıp gitti.[2106]

Putları aleyhinde okunan âyetler Kureyş müşriklerinin çok ağırına gitti.[2107]

O sırada oraya Abdullah b. Zibârâ geldi.[2108]

Cemaatin susup durduğunu görünce:

"Neye daldınız?![2109] Sizin neyiniz var?"[2110] diye sordu.

Velid b. Mugîre:

"Biraz önce, Abdulmuttalib'in oğluna karşı Nadr b. Hâris ne kalkabildi, ne oturabildi: Muhammed, bizim taptığımız şu ilahların Cehennem odunu olacağını söyledi!" deyip[2111] Peygamberimiz Aleyhisselamın söylediklerini nakledince,[2112] Abdullah b. Zibârâ:

"Vallahi, onu bulsaydım, kendisiyle tartışmaya tutuşur ve muhakkak dâvâyı

ben kazanırdım![2113] Sorunuz Muhammed'e" dedi, "Allah'tan başka, tapılan her şeyle, onlara tapan herkes Cehennemde midir? Öyle ise, biz meleklere tapıyoruz. Yahudiler Üzeyr'e tapıyorlar. Hristiyanlar Meryem oğlu İsa'ya tapıyorlar. Bunlara ne diyeceksin bakalım?" Velid b. Mugîre ile yanında bulunanlar, Abdullah b. Zibârâ'nın sözünü, dayanılacak ve dâvâyı kazandıracak en sağlam bir delil saydılar.[2114]

Abdullah b. Zibârâ:

"Çağırın onu bana!" dedi.[2115]

Peygamberimiz Aleyhisselamı hemen çağırdılar.

Abdullah b. Zibârâ:

"Ey Muhammed! Bunu sen mi söyledin?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu.[2116]

Abdullah b. Zibârâ:

"Ey Muhammed! Bu söylediğin şey, yalnız bizim ilahlarımıza mı mahsus, yoksa Allah'tan başkasına tapan herkese mi şâmildir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhiselam:

"Evet! Allah'tan başkasına tapan herkese şâmildir!" buyurunca,[2117]

Abdullah b. Zibârâ:

"Şu Beyt'in (Kâbe'nin) Rabbine andolsun ki; dâvâyı ben kazandım.[2118]

Meryem oğlu İsa'nın bir peygamber olduğunu söyleyen, onu da, anasını da hayırla anan, öven sen değil misin? Pekâlâ bilirsin ki: Hristiyanlar bu ikisine tapıyorlar!

Üzeyr'e de, meleklere de tapılıyor![2119]

Meleklerin salih kullar olduğunu, İsa'nın salih bir kul olduğunu söyleyen sensin değil mi?

Halbuki, şu Benî Müleyhler meleklere tapıyorlar!

Şu Hristiyanlar İsa'ya tapıyorlar!

Şu Yahudiler de Üzeyr'e tapıyorlar![2120]

Yahudiler Üzeyr'e, Hristiyanlar Mesîh'e, Benî Müleyhler meleklere tapıyor değiller mi?[2121]

Eğer bütün bunlar Cehennemde iseler, biz de, ilahlarımız da, onlarla birlikte bulunmaya razıyız!” deyince, müşrikler sevindiler.[2122] Güldüler,[2123] bağrıştılar.[2124]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Her kim, Allah’tan başka, kendisine tapılmasını isterse, o, kendisine tapanlarla birliktedir![2125] Çünkü, bunu (onlara tapmayı) kendilerine şeytanlar emretmişlerdir!” buyurdu.[2126]

Bunun üzerine, inen âyetlerde şöyle buyuruldu:

“Şüphe yok ki, kendileri için Bizden en güzel (bir saadet) sebketmiş (takdir olunmuş) olanlar, işte bunlardır ki, oradan (Cehennemden) uzaklaştırılmışlardır. Bunlar, gönüllerinin dilediği (nimetler) içinde temelli yaşar(larken), onun (Cehennemin) gizli sesini bile duymazlar.”[2127]

Gerek İsa b. Meryem ve gerek Üzeyr Aleyhisselamlar ile Yahudi ve Hristiyan din adamlarından kendilerine tapılmış olanlar, Allah’a boyun eğen ve O’nun emri üzere yürüyen mübarek kişiler olup, birtakım sapkınlar sonradan sonraya onları Allah’tan gayrı mâbud edinmişlerdi.

Kureyş müşriklerinin meleklere taptıklarını söylemeleri ve meleklerin de Allah’ın kızları olduğunu iddia etmeleri üzerine,[2128] Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

“‘O çok esirgeyici (Allah), bir evlat edindi’ dediler.

O’nun şânı (böyle şeylerden) münezzehtir, uzaktır.

Hayır! Onlar (‘evlat edinildi’ denilenler) ikrama mazhar kılınmış kullardır.

Bunlar (melekler) sözleri ile asla O’nun (Allah’ın) önüne geçmezler (Allah emretmedikçe, hiçbir şey söylemezler).

Bunlar O’nun (Allah’ın) emriyle hareket ederler.

Önlerindekini de, arkalarındakini de hep O bilir.

Bunlar O’nun rızasına ermiş olanlardan başkasına şefaat edemezler.

Bunlar O’nun (Allah’ın) korkusundan titreyenlerdir.

Bunlardan kim (şeytanın dediği gibi) ‘ilah O değil, benim!’ derse, onu derhal Cehennemle cezalandıracağız!”[2129]

Abdullah b. Zibârâ’nın Allah yerine İsa b. Meryem’e de tapıldığını söylemesi Velid b. Mugîre ile yanında bulunanların çok hoşlarına gitmiş, bunu,

Peygamberimiz Aleyhisselamla tartışmalarında kendilerini kazandırıcı bir delil saymışlardı.[2130]

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde de şöyle buyurdu:

"Meryem'in oğlu bir misal olarak (ileri) sürülünce, kavmin bundan (şımarıp kahkahalarla) gülüyorlardı. Dediler ki:

'Bizim ilahlarımız mı daha hayırlı, yoksa o mu?'

Bunu sana karşı (bâtıl) bir mücadeleden başka (bir maksatla ortaya) atmadılar.

Doğrusu, onlar çok düşman bir kavimdir.

O (İsa) Bizim kendisine nimet (peygamberlik) verdiğimiz, İsrail oğullarına (ibret verici, babasız yaratmak gibi) bir misal yaptığımız bir kuldan başkası değildi.

Eğer Biz dileseydik, size bedel, yeryüzünde ardınızda kalacak melekler yaratırdık.

Şüphe yok ki, o Saat'in (Kıyametin) ilmi, kendisiyle bilinenlerdendir.

Artık buna karşı sakın şüpheye düşmeyiniz!

Onlara de ki:

'Bana tâbi olunuz! (Sizi davet ettiğim) bu yol, doğru bir yoldur!

Sakın sizi şeytan çevirmesin! Çünkü, o sizin açık bir düşmanınızdır.'

İsa, o apaçık delilleri getirdiği zaman, İsrail oğullarına şöyle demişti:

'Ben size gerçek Hikmeti getirdim.

Bir de, hakkında ihtilafa düştüğünüz şeylerden bazısını da size açıklayayım diye (geldim).

Artık, Allah'tan korkun, bana tâbi olun!

Şüphe yok ki, Allah benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. Haydi, hepiniz O'na kulluk edin! Doğru yol budur!'

Sonra, aralarından partiler (çıktı da) ihtilafa düştüler.

Artık, pek acıklı bir günün azabından vay o zulmedenlere!

Onlar kendileri farkında olmayarak başlarına gelecek Saatten başkasını mı gözlüyorlar?! Dostlar o gün birbirlerine düşmandır-takvâ sahipleri müstesna!"[2131]

Übeyy b. Halef'in Öldükten Sonra Dirilmeyi İnkâr Ederek Peygamberimiz Aleyhisselamla Tartışması

Kureyş müşriklerinden, içlerinde Übeyy b. Halef, Âs b. Vâil ve Velid b. Mugîre'nin de bulunduğu bir cemaat, öldükten sonra dirilmenin imkânsızlığını aralarında konuştular.

Übeyy b. Halef onlara:

"Muhammed'in 'Hiç şüphesiz, Allah ölüleri diriltecektir' dediğini görmüyor musunuz?" dedi ve sonra da:

"Lât ve Uzzâ'ya andolsun ki, onun yanına varıp tartışacak, kendisine galebe çalacağım!" dedi.[2132]

Gerek Übeyy b. Halef ve gerek kardeşi Ümeyye b. Halef, Peygamberimiz Aleyhisselamı yalanlamalarıyla en çok üzen azılı müşriklerdendi.[2133]

Übeyy b. Halef eline aldığı[2134] çürümüş bir kemikle Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi.[2135]

"Ey Muhammed! Demek sen, çürüdükten sonra,[2136] şu kemiği[2137] ilahının,[2138] Allah'ın dirilteceğini söylüyorsun ha!?" dedi.[2139]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Bunu ben söylüyorum!" buyurdu.

Übeyy b. Halef:

"Demek sen bunu çürüdükten sonra Allah'ın dirilteceğini sanıyor, mümkün görüyorsun ha!?" dedi.[2140] Onu elinde ufaladı,[2141] tozunu da Peygamberimiz Aleyhisselama doğru[2142] havaya[2143] üfürdü![2144]

"Ey Muhammed! Bunu, çürüdükten sonra kim diriltecek?[2145]

Biz, öldüğümüz ve şu çürümüş kemik olduğumuz zaman iade mi olunacakmışız?!

Biz bunun gibi olunca, kimmiş diriltecek bizi?!" dedi.[2146]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet![2147] Allah seni de öldürecek![2148] Onu da,[2149] böyle olduktan sonra[2150] seni de Allah diriltecek;[2151] sonra da, seni Cehenneme sokacaktır!" buyurdu.[2152]

Bunun üzerine Yüce Allah tarafından indirilen âyetlerde şöyle buyuruldu:

"İnsan, kendini bir nutfeden yarattığımızı görmedi mi ki; o açıktan açığa aşırı

bir mücadeleci, kavgacı kesilmektedir!

O, kendi yaratılışını unutarak, bize bir misal getirdi:

‘Bu çürümüş kemiklere kim can verebilir?!’ dedi.

De ki: ‘Onları, ilk defa yaratan, diriltecek!

O, her yaratmayı hakkıyla bilendir.

O, yemyeşil ağaçtan sizin için bir ateş çıkarandır.

İşte bakınız: Ateşi ondan çakıp alıyorsunuz.

Gökleri ve yeri yaratan, kendileri gibisini yaratmaya kâdir değil midir?

Elbette kâdirdir!

O, bütün kâinatı yaratandır.

Her şeyi hakkıyla bilendir.

O’nun emri, bir şeyi dilediği zaman, ona ancak ‘Ol!’ demesinden ibarettir.

O da, oluverir!

Demek, her şeyin mülk ve tasarrufu kendi elinde bulunan Allah’ın şanı ne kadar yücedir, münezzehtir!”[2153]

Aynı konuda indirilmiş olan âyetlerden bazılarında da, şöyle buyurulmaktadır:

“Dediler ki: ‘Biz bir sürü kemik, kırıntı ve döküntü (halinde bir toprak) olduğumuz vakit mi hakikaten yeni bir yaratılışla diriltileceğiz?!’

De ki: ‘Gerek bir taş, gerek demir olunuz! Yahut, göğüslerinizde büyüyen herhangi bir halk olunuz! Muhakkak, diriltileceksiniz!’

‘Öyle ise, bizi kim (dirilterek) geri çevirebilecek?!’ diyeceklerdir.

Sen onlara de ki: ‘Sizi ilk defa yaratmış olan!’

O vakit sana başlarını sallayacaklar da (alay ederek):

‘Ne vakit o?!’ diyecekler.

De ki: ‘Yakın olması umulur!’

(Allah’ın) sizi çağıracağı gün, hemen (kabirlerinizden kalkıp) O’nun emrine icabet edeceksiniz ve sanacaksınız ki (kabirlerinizde) pek az bir müddet kalmışsınız.”[2154]

“Kaf! O çok şerefli Kur’ân’a andolsun ki: (imandan nasibi olmayanlar, peygambere, peygamberin bildirdiklerine inanamazlar!)

Doğrusu, o kâfirler, kendilerine içlerinden âhiret azabıyla korkutucu (peygamber) geldi diye, şaştılar da: ‘Bu çok tuhaf bir şey! Biz öldüğümüz ve bir

toprak olduğumuz vakit mi (tekrar hayata dönecekmişiz?! Bu (ihtimalden) uzak bir dönüştür!' dediler.

Toprak onlardan neleri (yiyip) eksiltir, bizce mâlûmdur!

Nezdimizde (her şeyi) hıfz (ve tesbit) eden bir Kitab vardır."[2155]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama Acayip Teklifleri

1. Mekkeli müşriklerin[2156] inkârcı ve itirazcılarından[2157] olan ve Peygamberimiz Aleyhisselamla, Kur'ân-ı Kerîm'le alay eden, öldükten sonra dirilmeye, Kıyamet gününe inanmayan beş kişi-ki, bu beş kişi:

1. Velid b. Mugîre,
2. Âs b. Vâil,
3. Esved b. Muttalib,
4. Esved b. Abdi Yağus,
5. Hâris b. Hanzale[2158] idi-bir gün, Peygamberimiz Aleyhisselama Kur'ân-ı Kerîm hakkında birtakım acayip tekliflerde bulundular.

Bu adamlar; Peygamberimiz Aleyhisselamın ümmî olduğunu,[2159] hiçbir kitap okumadığını[2160] çok iyi bilmekte, soy ve ahlâkî faziletleri bakımından herkese üstünlüğünü bütün Kureyşîlerle birlikte itiraf etmekte ve kendisini el-Emîn diye anmakta idiler.[2161]

Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam, böylece kırk yaşına bastıktan sonra, onlara[2162] öyle fesahatli[2163] bir Kitap[2164] getirip[2165] okumuştu ki, o her fesahatli kelamı susturuyor, her manzum ve mensur kelama üstün bulunuyordu.

Onun içi, usul ve füru' ilimleriyle dolu idi.[2166]

İlmin en nefislerini, ahkâm ve ahlâk ilminin en incelerini, geçmiş ümmet ve peygamberlere ait kıssaların en gizli noktalarını,[2167] Allah'tan başkasının bilemeyeceği gayb haberlerini bildiriyordu.[2168]

Edebleri ve ahlâkî faziletleri[2169] öğretiyordu.[2170]

Bütün belagat ve fesahat sahipleri ve ilim adamları,[2171] Kur'ân-ı Kerîm'in fesahat ve belagatı, derinliği, genişliği karşısında âcizlik ve hayranlık içinde

kalıyorlardı.[2172]

Bu mübarek Kitap'ta yer alan ve putperestliği yeren, putperestlerin Cehenneme atılacaklarını bildiren âyetler, Kureyş müşriklerini kızdırmaktaydı.[2173]

Bunun için yukarıda adlarını andığımız kişiler, Peygamberimiz Aleyhisselama şu tekliflerde bulundular:

"Eğer bizim sana iman etmemizi istiyorsan, bize; içinde Lât'a, Uzzâ'ya, Menât'a tapmayı bırakmak[2174] ve ilahlarımızı yermek.. gibi, hoşumuza gitmeyen,[2175] bizi kızdırıyor olan;[2176] öldükten sonra dirilmek, âhiret mükâfat ve cezası.. gibi imkânsız saydığımız[2177] şeyler bulunmayan[2178] başka bir Kur'ân getir![2179]

Eğer Allah sana öyle bir Kur'ân indirmezse, sen kendinden uydur![2180]

Yahut, şu elinde bulunandakinin tehdit âyetlerini tebşir âyetine, tebşir âyetini tehdit âyetine, haramı helale, helali harama çevir![2181]

Azab âyeti yerine rahmet âyetini koy!

İlahları ve onlara tapmayı yeren âyetleri onun içinden çıkar![2182] (Öylece) sana inanalım,[2183] sana tâbi olalım!" dediler.[2184]

Onların bundan maksatları alay etmek,[2185] Peygamberimiz Aleyhisselamı susturmaktı.[2186]

Bunun üzerine Yüce Allah, indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"Âyetlerimiz onlara apaçık deliller olarak okunduğu zaman, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayan onlar:

'Sen ya bize bundan başka bir Kur'ân getir! Ya da onu değiştir!' dediler.

Sen, de ki:

'Onu kendiliğimden değiştirmek, benim için hiç olmayacak şeydir. Ben, bana vahyolunandan başkasına tâbi olamam!

Rabbime isyan edecek olursam, şüphesiz büyük bir günün azabından korkarım.'

De ki:

'Allah dileseydi bana bu Kur'ân'ı indirmezdi. Ben de onu size okumazdım. Allah onu benim dilimle size bildirmezdi de! Ben O'ndan (o Kur'ân'dan) önce,

aranızda bir ömür durmuşum (yaşamışım)dır. Siz hâlâ aklınızı kullanmaz mısınız?!’”[2187]

2. Bir gün; Peygamberimiz Aleyhisselam Kâbe’yi tavaf ederken,[2188] Kureyş müşriklerinden birtakım kimseler,[2189] -Esved b. Muttalib, Velid b. Mugîre, Ümeyye b. Halef, Âs b. Vâil[2190] ki, bunlar kavimleri içinde en yaşlı kişilerdi-[2191] Peygamberimiz Aleyhisselamla karşılaştılar[2192] ve:

“Biz sana bir haslet teklif edeceğiz ki, onda hem senin için, hem bizim için iyilik vardır!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ne imiş o?” diye sordu.[2193] Bu müşrikler:

“Ey Muhammed! Gel, sen bizim dinimize tâbi ol; biz de senin dinine tâbi olalım![2194]

Sen bizim ilahlarımız olan Lât ve Uzzâ’ya bir yıl tap; biz de senin ilahına bir yıl tapalım![2195]

Sen bizim ilahlarımıza bir ay tap; biz de senin ilahına bir ay tapalım![2196]

Sen bizim ilahlarımıza bir gün veya bir ay veya bir yıl tap; biz de senin ilahına bir gün veya bir ay veya bir yıl tapalım![2197]

Böylece aramızda barış meydana gelsin ve aramızdaki düşmanlık gitsin![2198]

Ey Muhammed! Eğer senin taptığın bizim taptığımızdan daha hayırlı,[2199] senin işin bizimkinden daha doğru ise,[2200] biz ondan nasibimizi almış oluruz.[2201]

Eğer bizim işimiz daha doğru ise,[2202] Sen de ondan nasibini almış olursun!” dediler.[2203]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben Allah’a ibadet ederken başkasını O’na koşmaktan Allah’a sığınırım!” buyurdu.[2204]

Zaten, Peygamberimiz Aleyhisselam bu hususta Yüce Allah’tan şöyle talimat almış bulunuyordu:

“De ki: ‘Gökleri ve yeri yoktan var eden ki, O yedirip besliyor, Kendisi ise

yedirilip beslenmiyor (böyle şeyden münezzeh bulunuyor)! Ben Allah'tan başkasını mı tanrı edinecekmişim?!'

De ki: 'Bana, hakikaten, Müslüman olanların birincisi olmaklığım emredildi! 'Sakın Allah'a eş tutanlardan olma!' (buyuruldu).'"[2205]

Müşrikler:

"Öyle ise, bazı ilahlarımıza elini sür! Biz de seni tasdik edelim. Sen'in ilahına tapalım" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ertesi günü, Mescid-i Haram'a vardı. Orada, Kureyş müşriklerinden bir topluluk bulunuyordu.[2206]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların başucuna dikilerek Kâfirûn sûresini okudu.[2207]

Yüce Allah, onlar hakkında indirdiği âyetlerde[2208] ve sûrede[2209] şöyle buyurdu:

"De ki: 'Siz, ey câhiller! Bana Allah'tan başkasını mı tapmamı emrediyorsunuz?!'

Andolsun ki: Sana da, Sen'den önceki (peygamber)lere de şu vahyolunmuştur:

'Eğer (Allah'a) şerik tanırsan (bütün) amel(ler)in boşa gider ve sen muhakkak, hüsrana düşenlerden olursun!'

Hayır! Sen ancak Allah'a kulluk et! Şükredenlerden ol!"[2210]

"De ki: 'Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam!

Benim (Kendisine) ibadet(te devam) ettiğime de siz ibadet ediciler değilsiniz.

Ben (zaten) sizin taptıklarınıza (hiçbir zaman) tapmış değilim!

Siz de benim ibadet etmekte olduğuma (hiçbir vakit) ibadet ediciler değilsiniz!

Sizin dininiz size, benim dinim de bana!'"[2211]

Peygamberimiz Aleyhisselam sûreyi okuyunca, Kureyş müşrikleri[2212] Peygamberimiz Aleyhisselama sövüp saydılar[2213] ve ümitlerini kestiler.[2214]

Peygamberimiz Aleyhisselama ve ashabına işkence yapmaya başladılar.[2215]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İbn Ümmi Mektum Yüzünden Uyarılması

Bir gün Peygamberimiz Aleyhisselam Kureyş müşriklerinin ulularından,

yanında bulunan[2216] Velid b. Mugîre'yi[2217] İslâmiyete davet ettiği[2218] ve "Söylediklerimde bir sakınca görüyor musun?" diye sorduğu, O'nun da "Hayır!" dediği[2219] ve Peygamberimiz Aleyhisselamın onun Müslüman olmasını umduğu[2220] bir sırada, âmâ İbn Ümmi Mektum[2221] geldi[2222] ve:

"Yâ Rasûlallah! Beni irşad et![2223] Allah'ın sana öğrettiği şeylerden, bana da öğret!" demeye,[2224] kendisine Kur'ân okumasını Peygamberimiz Aleyhisselamdan isteyip durmaya başladı.[2225]

İbn Ümmi Mektum'un böyle araya girip Peygamberimiz Aleyhisselamın sözünü kesmesi,[2226] Peygamberimiz Aleyhisselamı sıktı, bunalttı.[2227]

Kendisini meşgul ettiği,[2228] Velid b. Mugîre'nin Müslüman olması hakkındaki ümidini boşa giderdiği için,[2229] ona yüzünü ekşitti, ondan yüzünü çevirip ötekine yöneldi.[2230]

İbn Ümmi Mektum isteğini çoğaltınca da, Peygamberimiz Aleyhisselam yüzünü ekşiterek bırakıp evine gitti.[2231]

Bunun üzerine, Yüce Allah, indirdiği Abese sûresinde Peygamberimiz Aleyhisselamı şöyle uyardı:

"Yüzünü ekşitip çevirdi, kendisine o âmâ geldi diye! (Onun halini) sana hangi şey bildirdi?

Belki o (senden öğrenecekleriyle günahlarından) temizlenecekti. Yahut, öğüt alacaktı da, (senin) bu öğüt(ün) kendisine fayda verecekti.

(Amma, zengin olduğu için) kendisini müstağni gören (adam yok mu?) işte, sen onu karşına alıyor (ona yöneliyor)sun!

Halbuki, temizlenmemesinden (imana gelmemesinden) sana ne? Amma, sana koşarak gelen kişi, O (Allah'tan) korkar olduğu halde, sen onu bırakıp da (öteki ile) oyalanırsın.

Sakın (bir daha böyle yapayım deme!) Çünkü, O (Kur'ân) bir öğüttür! Binaenaleyh, O'nu dinleyen beller.

O (Allah katında) çok şerefli, kadri yüce, tertemiz kılınmış sahifelerdedir.

Kıymetli, sevgili, takvâ sahibi kâtiplerin elleriyle (yazılmıştır)."[2232]

Bundan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam İbn Ümmi Mektum'a ikram

eder,[2233] kendisiyle konuşur; “Bir hâcetin var mı?”[2234] “Bir şey ister misin?” diye sorar;[2235] “Merhaba,[2236] Rabbimin bana kendisi yüzünden itab buyurduğu kişi!” diye iltifatta bulunurdu.[2237]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama ve Müslüman Olanlara İşkenceler Yapmaya Başlamaları

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz Aleyhisselama ve Kureyşîlerden Müslüman olup Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte bulunanlara karşı düşmanlıkta daha şiddetli, daha katı davranmaya başladılar.

Aşağılık adamlarını kışkırttılar, Peygamberimiz Aleyhisselama saldırttılar.

Peygamberimiz Aleyhisselamı yalanladılar.

Ona şairlik, sihirbazlık, kâhinlik ve mecnunluk.. gibi, kendilerinin de inanmadıkları türlü isnad ve iftiralarda bulunarak eziyet ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam ise; Allah’ın emrini açıklamaktan; müşrikleri putlarından ayırmak, küfürlerinden uzaklaştırmak için, dinlerini yermek gibi, hiç hoşlanmadıkları şeyleri söylemekten geri durmadı.[2238]

Yüce Allah; müşriklere karşı Peygamberimiz Aleyhisselamı amcası Ebu Talib ile, Hz. Ebu Bekir’i de kavim ve kabilesi ile korudu.

Diğer Müslümanlara gelince;

Müşrikler onları yakalıyorlar, çıplak vücutlarına demir gömlekler giydiriyorlar, kızgın güneşin altına yatırıp vücutlarının yağlarını eritiyorlardı!

Müşriklerden hiçbiri yoktu ki, yaptıkları dayanılmaz işkencelerle istediklerini onlara söyletmesin![2239]

Ancak, Bilal-i Habeşî’ye söyletemediler.[2240]

Kureyşîlerden her kabile; içlerinden Müslüman olanları,[2241] Peygamberimiz Aleyhisselama sahabi olanları;

Hapsetmek,

Dövmek,

Aç ve susuz bırakmak,

Mekke’nin en sıcak saatlerinde, en sıcak yerlerinde güneş altında tutmak.. gibi[2242] türlü işkencelerle yıldırıp dinlerinden döndürmeye kalkıştılar.[2243]

Kimisi karşılaştığı ağır işkencelere dayanamayıp dininden dönüyor; kimisi de direniyor, dönmüyor, Allah da onu dininden dönmekten koruyordu.[2244]

Ammar b. Yâsir'in babası, annesi ve kardeşi gibi, dinlerinden dönmeyip işkenceler altında can verenler de vardı.[2245] Kureyş müşrikleri, adamına ve yerine göre, her hakareti ve işkenceyi yapıyorlardı.

Ebu Cehil şerefli ve arkalı bir kimsenin Müslüman olduğunu işitince varıp ona çatıyor, hakaret ediyor:

"Sen babanın dinini bıraktın ha! Halbuki, o senden daha hayırlı idi. Demek sen onun fikrini hiçe saydın, şerefini düşürdün, öyle mi? Andolsun ki; biz de senin aklını akılsızlık ve ahmaklık sayacağız! Senin görüşünün yanlışlığını ortaya koyacağız! Şerefini kaybettireceğiz!" diyerek tehditlerde bulunurdu.

Eğer Müslüman olan zât ticaretle uğraşan bir kimse ise, ona:

"Vallahi, senin ticaretini durgunluğa uğratacağız, servetini yok ettireceğiz!" derdi.

Müslüman olan zayıf ve fakir bir kimse ise, onu döver, aldatıcı sözlerle kandırmaya[2246] ve Müslümanlıktan döndürmeye çalışırdı.[2247]

Abdullah b. Abbas'a:

"Resûlullah Aleyhisselamın ashabı, dinlerini bırakmak için mazur sayılacak kadar, müşriklerden işkence görürler miydi?" diye sorulmuştu.

Abdullah b. Abbas:

"Evet!" dedi. "Vallahi, müşrikler onlardan yakaladıkları herhangi birisini o kadar döverler,[2248] o kadar aç ve susuz bırakarak döverlerdi ki,[2249] atılan dayağın şiddetinden[2250] oturamaz hale gelir, dininden döndürmek için söylemesini istedikleri her şeyi söylerdi.[2251]

Hatta kendisine 'Allah'tan başka, Lât ve Uzzâ da tanrı mıdır?' diye sorarlar, o da 'Evet!' derdi.

Yanlarından geçmekte olan cual (yellengen) böceğini gösterip, 'Şu cual de, Allah'tan başka, tanrın mıdır?' diye sorarlar; O da, kendisine yaptıkları ağır işkenceden kurtulabilmek için 'Evet!' derdi."[2252]

Ayılıp aklı başına geldiği zaman ise, tevhide dönerdi.[2253] İşte "Kalbi iman üzere sabit ve bununla mutmain ve müsterih olduğu halde cebr ve ikraha uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imanından sonra Allah'a inanmaz, küfre

göğüs açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin başındadır! Onların hakkı, en büyük bir azabdır!"[2254] mealli âyetteki istisna, böyleleri hakkında inmiştir.[2255]

Peygamberimiz Aleyhisselamı Korumak Üzere Hâşim ve Muttalib Oğullarının Ebu Talib'in Çevresinde Toplanmaları

Kureyş müşrikleri birbirlerini Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabına işkence yapmaya kışkırttıkları zaman, her kabile kendi aralarında bulunan Müslümanlara işkence etmeye ve onları dinlerinden döndürmek için zorlamaya başladılar.

Ebu Talib Kureyş müşriklerinin yaptıklarını görünce, Hâşim ve Muttalib oğullarını toplayıp, onları, kendisinin yaptığı gibi, Peygamberimiz Aleyhisselamı korumaya davet etti.

Bu iki kabile Ebu Talib'in teklifini hemen kabul ettiler ve onunla birlikte oldular.

Ancak, Allah düşmanı Ebu Leheb, Ebu Talib'in teklifini, davetini kabul etmedi.[2256]

Ebu Talib, bu münasebetle söylediği yedi beyitlik bir manzumesinde:

Kureyşîler içinde Abdi Menaf oğullarının,

Abdi Menaf oğulları içinde Hâşim oğullarının,

Hâşim oğulları içinde de Muhammed Aleyhisselamın üstünlüğünü dile getirdi.[2257]

Müşriklerin Tavaf Sırasında Peygamberimiz Aleyhisselama Laf Atmaları ve Saldırmaları

1. Bir gün Kureyş eşrafı Kâbe'nin Hicr diye anılan yerinde toplanarak Peygamberimiz Aleyhisselamı konuşmaya başladılar:

"Bizim, bu adamın işinde sabrettiğimiz kadar, hiçbir şeye sabrettiğimizi görmedik!

O, akıllarımızı akılsızlık saydı. Baba ve atalarımıza dil uzattı. Dinimizi yerdi. Topluluğumuzu bölüp dağıttı. İlahlarımıza hakaret etti.

Biz onun yapmış olduğu bu kadar ağır şeylere hep katlandık durduk" dediler.

Onlar böyle konuştukları sırada idi ki, Peygamberimiz Aleyhisselam göründü, yürüyerek geldi.

Hacerü'l-Esved'i istilam ettikten sonra, Kâbe'yi tavaf ederken, yanlarından geçti.

Yanlarından geçerken, Peygamberimiz Aleyhisselama laf attılar.

Müşriklerin bu hareketine Peygamberimiz Aleyhisselamın kızdığı, yüzünden belli olmakta idi.

Peygamberimiz Aleyhisselam Kâbe'yi tavafa devam etti.

İkinci kere, yanlarından geçtiği sırada, onlar yine aynı şekilde laf attılar.

Onların bu hareketine Peygamberimiz Aleyhisselamın kızdığı, yüzünden belli olmakta idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın üçüncü geçişinde, onlar yine önceki gibi laf attılar.

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselam durdu, sonra da:

"Ey Kureyş cemaati! İşitiyor musunuz? Varlığım Kudret Elinde bulunan (Allah)'a yemin ederim ki, hakkınızda telakki eylediğim helâk haberiyle geldim!" buyurunca, onlar tutulakaldılar, başlarına kuş konmuş gibi başlarını önlerine eğip, kımıldamadılar.

Hatta, bundan önce Peygamberimiz Aleyhisselama karşı onların en şiddetli davrananı (Ebu Cehil) bile, bulabildiği en güzel, en yumuşak sözleri kullandı da:

"Ey Kasım'ın babası! Geç git, doğru yolda olduğun halde git! Vallahi, sen cahil bir kişi değilsin!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam onların yanından ayrıldı.

Ertesi günü, Kureyş müşrikleri yine Hicr'de toplandılar. Birbirlerine:

"Onun size yaptıklarını ve hakkında size anlatılanları anıp duruyorsunuz. Fakat O karşınıza dikilerek hoşlanmadığınız şeyleri size tekrarladığı zaman kendisini serbest bırakıyorsunuz!" dediler.

Onların böyle konuştukları sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam çıkageldi.

Hemen, oldukları yerden sıçrayıp Peygamberimiz Aleyhisselamın çevresi sardılar. İlahları ve dinleri hakkındaki sözlerini anarak, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Şöyle şöyle söyleyen sen misin?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Bunları söyleyen benim" buyurunca, içlerinden birisi Peygamberimiz Aleyhisselamın yakasına yapıştı.

Hz. Ebu Bekir hemen kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde durdu ve ağlayarak,[2258] "Yazıklar olsun size![2259] Siz bir adamı 'Rabbim Allah' diyor diye öldürecek misiniz?" deyince, Peygamberimizin üzerinden ayrıldılar.[2260]

Müşrikler, Hz. Ebu Bekir'i de, o gün başının sık ve uzun saçından ve sakalından çekerek yaraladılar.[2261]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İki Kötü Komşusundan Çektikleri

2. Peygamberimiz Aleyhisselamın evi; iki kötü komşusu Ebu Leheb ile Ukbe b. Ebi Muayt'ın evleri arasında idi.

Bunlar; hayvan işkembesini[2262] getirip Peygamberimiz Aleyhisselamın kapısının önüne atarlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam bu iki komşusunun yaptıklarına üzülür:

"Ey Abdi Menaf oğulları! Bu ne biçim komşuluk?!" diye sitemlenerek pislikleri kapısının önünden yayı ile ilerilere doğru iterdi.[2263]

Ebu Leheb bir gün getirdiği pisliği Peygamberimiz Aleyhisselamın kapısının önüne dökmek isterken, Hz. Hamza gördü. Pisliği onun elinden alıp onun başına döktü!

Ebu Leheb pislikleri başından yere silkerken, Hz. Hamza'ya:

"Ahmak!" diyerek hakaret etti.[2264]

Ebu Leheb, yaptığı bu kötülükle de kalmaz, kendi evinden ve komşusu Adiyy b. Hamrau's-Sakafî'nin evinden, Peygamberimiz Aleyhisselama taş atar dururdu.[2265]

Ebu Leheb'in Karısı Ümmü Cemil'in Peygamberimiz Aleyhisselama Düşmanlığı ve İşkenceleri

Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil[2266] -ki, Ebu Süfyan'ın kızkardeşi ve Muaviye b. Ebi Süfyan'ın da halası idi- Peygamberimiz Aleyhisselama düşmanlıkta aşırı gider;[2267] küfründe, inkârında ve inadında kocasına yardımcı olurdu.[2268]

Ümmü Cemil her gece[2269] pıtırakları,[2270] dikenleri,[2271] dikenli ağaç dallarını[2272] toplayıp[2273] büyük demet yapar, boynuna bağlar,[2274]

geceleyin[2275] ayağına batsın,[2276] yaralar açsın diye Peygamberimiz Aleyhisselamın geçeceği yollara atar, saçardı![2277]

Peygamberimiz Aleyhisselam ise, onlara kum yığınına,[2278] ipek üzerine[2279] basar gibi basar, geçerdi.[2280]

Yüce Allah, gerek Ebu Leheb, gerek karısı Ümmü Cemil hakkında indirdiği sûrede:

"Yuh oldu iki eli Ebu Leheb'in, kendisi de yuh oldu!

O'na ne malı yarar verdi, ne de kazandığı!

O da, boğazında kıskıvrak bükülmüş bir urgan bulunduğu halde odun hammalı olarak karısı da, yaslanacak bir alevli ateşe!"[2281] buyurdu; onların âhiretteki durumlarını duyurdu.[2282]

Ümmü Cemil kendisi ve kocası hakkında Tebbet sûresinin indiğini işitince,[2283] Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ebu Bekir ile birlikte[2284] Kâbe Mescidinde[2285] oturduğu sırada oraya vardı. Kendisinin elinde bir taş bulunuyordu.[2286]

Hz. Ebu Bekir, onu görünce,[2287] Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Bu Ümmü Cemil'dir.[2288] Eziyet edici bir kadındır.[2289] Sana doğru[2290] geliyor! Onun seni görmesinden korkuyorum![2291] Keşke bu kadın sana bir zarar vermeden,[2292] eziyet etmeden[2293] kalkıp gitmiş olsaydın,[2294] bir köşeye çekilseydin!" dedi.[2295]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O beni göremez!" buyurdu.[2296]

Gerçekten de, Ümmü Cemil Peygamberimiz Aleyhisselamı göremedi! Yüce Allah ona göstermedi.

O ancak Hz. Ebu Bekir'i görebildi. Gelip, Hz. Ebu Bekir'in başına dikildi.[2297] Ona:

"Ey Ebu Bekir! Arkadaşın nerede?" diye sordu.[2298]

Hz. Ebu Bekir:

"Ne yapacaksın onu?[2299] Sen benim yanımda hiç kimse görmüyor musun?"

dedi.

Ümmü Cemil:

“Benimle alay etme! Ben senin yanında senden başkasını göremiyorum.[2300] Bana haber verildi ki, arkadaşın beni hicvetmiş.[2301]

O şairse,[2302] vallahi, ben de şair bir kadınım.[2303] Kocam da şairdir.[2304]

İşte, ben de onu hicvediyorum:[2305]

‘Biz o yerilmişe isyan ediyoruz.

Onun peygamberlik işinden yüz çeviriyoruz.

Onun dininden hiç hoşlanmıyoruz.’[2306]

Vallahi, onu bulsaydım, şu taşı kendisinin ağzına vuracaktım!” dedi.[2307]

Hz. Ebu Bekir:

“Hayır![2308] Vallahi, arkadaşım şair değildir.[2309] O şiir söylemez de.[2310]

Şu Beyt’in (Kâbe’nin) Rabbine andolsun ki, o seni hicvetmiş değildir” dedi.[2311] Ümmü Cemil:

“Muhakkak ki, sen benim katımda doğru sözlüsündür.

Kureyşîler iyi bilir ki, ben onların ulu kişilerinin[2312] kızıyımdır!” diyerek dönüp gidince,[2313] Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! O seni görmedi mi?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Beni görmedi! Allah onun gözünü alıp beni göremez hale getirdi!” buyurdu.[2314]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan hoşlanmayan Kureyş müşrikleri, Peygamberimiz Aleyhisselamın ‘Övülmüş’ mânâsına gelen Muhammed ismini zıddına çevirerek, Müzemmem (Yerilmiş) derlerdi.[2315]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bunu şu hadis-i şerifleriyle açıklamışlardır:

“Yüce Allah’ın Kureyş müşriklerinin sövmelerini, lânetlemelerini benden nasıl uzaklaştırdığına şaşmaz mısınız?

Onlar ‘Müzemmem=Yerilmiş’ diye söver ve ‘Müzemmem’ diye lânetlerlerdi.

Halbuki ben Muhammed’im (‘Övülmüş’üm).”[2316]

Ebu Leheb ile Karısının, Oğullarını Peygamberimiz Aleyhisselamın Kızlarından Ayırmaları

Peygamberimiz Aleyhisselama peygamberlik gelmeden önce, Peygamberimiz Aleyhisselamın kızı Hz. Ümmü Külsûm Ebu Leheb'in oğlu Uteybe ile, Hz. Rukayye de Ebu Leheb'in diğer oğlu Utbe ile nişanlanmış olup, henüz evlenmemiş bulunuyorlardı.

Tebbet sûresi nâzil olunca, Ebu Leheb'in karısı Ümmü Cemil oğullarına:

"Rukayye ve Ümmü Külsûm dinden çıkmışlardır. Onları boşayın, ayrılın onlardan!" dedi.[2317]

Ebu Leheb de, oğullarının her ikisine:

"Muhammed'in kızını boşamazsan, başım başına haram olsun!" diyerek yemin etti.[2318]

Bunun üzerine, Uteybe Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelerek:

"Ben senin dinini tanımıyorum. Kızından da ayrıldım.[2319] Artık ne sen beni sev, ne de ben seni severim.[2320] Ne sen bana gel, ne de ben sana gelirim!"[2321] dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın gömleğini yırttı![2322]

Uteybe o sırada ticaret maksadıyla[2323] Şam tarafına[2324] gitmek üzere idi.[2325]

Ebu Leheb, Uteybe'nin satması için Şam'a elbise yüklemişti.[2326]

Peygamberimiz Aleyhisselam Uteybe'nin yapmış olduğu çılgınlığa karşı:

"Dilerim ki,[2327] Allah köpeklerinden bir köpeği[2328] senin üzerine salar!"[2329]

"Allah köpeklerinden bir köpeği senin üzerine salsın!"[2330]

"Allah'ım! Köpeklerinden bir köpeği[2331] onun üzerine sal!" diyerek aleyhinde dua etti.[2332]

Buna binaen, Ebu Leheb:

"Muhammed'in oğlum aleyhindeki duasından korkuyorum!" dedi.[2333]

Uteybe'nin Bir Arslan Tarafından Isırılıp Öldürülüşü

Uteybe Kureyşîlerden bir ticaret kafilesiyle yola çıktı.

Zerka'[2334] diye anılan bir yerde geceleyin konakladılar.

O gece bir arslan gelip çevrelerinde dolaşmaya başlayınca, Uteybe:

"Vay anam! Vallahi, Muhammed'in dediği gibi, bu beni yiyecek! Benim katilim İbn Ebi Kebşe'dir. Kendisi Mekke'de, ben Şam'da olsam da!" dedi.

Arslan o gece çevrelerinde dolaştıktan sonra dönüp gitti!

Arkadaşları Uteybe'yi ortalarına alıp uyudular.[2335]

Arslan geri geldi. Aralarından geçti.[2336] Yavaş yavaş ve koklaya koklaya, Uteybe'nin yanına kadar vardı,[2337] başını yakalayıp öyle bir ısırışla ısırdı ki, işini bitiriverdi![2338]

Uteybe, can çekişirken:

"Ben size 'Muhammed insanların en doğru sözlüsüdür' demedim mi?" diyerek ölüp gitti.[2339]

Oğlunun arslan tarafından öldürüldüğünü işitince, Ebu Leheb de:

"Ben size 'Muhammed'in oğlum hakkındaki duasından korkuyorum' dememiş miydim?" demiştir.[2340]

4. Ukbe b. Ebi Muayt da, Peygamberimiz Aleyhisselama düşmanlıkta ve işkence yapmakta müşriklerin en aşırılarındandı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Ey Eban'ın babası! Senden gördüğümüz şeyleri sen daha kısmayacak, azaltmayacak mısın?"diye sorduğu zaman, Ukbe:

"Hayır! Sen üzerinde durduğun şeyi [peygamberliği] bırakıncaya kadar, kısmayacağım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vallahi, sen ya bu davranışlarından vazgeçersin, ya da başına ansızın bir belâ gelip çatar!" buyurdu.

Ukbe b. Ebi Muayt bir gün bir zenbile doldurduğu insan pisliğini Peygamberimiz Aleyhisselamın kapısının önüne dökmek isterken, Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Ervâ Hatun'un oğlu Tuleyb b. Umeyr gördü. Hemen zenbilini elinden alarak, Ukbe'nin başına döktü!

Ukbe, Tuleyb'e yapışıp, onu çeke çeke annesi Ervâ Hatun'un yanına götürdü.

Ona:

“Oğlunun Muhammed yüzünden bana şu yaptığını görmüyor musun?” dedi.

Ervâ Hatun:

“Sen, ondan, bundan daha lâyık bir davranış mı beklerdin? O, onun dayısının oğlu olur. Mallarımız ve canlarımız Muhammed’in uğruna fedâ olsun!” dedi.[2341]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kureyş Müşriklerinden Yedi Kişi Aleyhinde Dua Edişi

5. Abdullah b. Mes’ud der ki:

“Peygamber Aleyhisselam, Beytullah’ın yanında durup[2342] namaz kılıyordu.[2343]

Kureyşîlerden birtakım kimseler;[2344] Ebu Cehil ve arkadaşları,[2345] ki onlar:

1. Ebu Cehil b. Hişam,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Utbe b. Rebia,
4. Ukbe b. Ebi Muayt,
5. Ümeyye b. Halef[2346]

ve daha başka iki kişiden oluşan[2347] yedi kişilik bir topluluk,[2348] Hicr’de,[2349] Peygamber Aleyhisselamın çevresinde[2350] oturuyorlardı.[2351]

Bir gün önce bir dişi deve boğazlanmıştı;[2352] onun dölyatağı[2353] ve işkembe pisliği, tersi,[2354] yakın bir yerde bulunuyordu.[2355]

Peygamber Aleyhisselam secdesini uzattı.[2356]

Müşriklerin içlerinden birisi,[2357] Ebu Cehil:[2358]

‘Görmüyor musunuz şu müraiyi (gösterişçiyi)?[2359] Hanginiz varıp filan oğullarının[2360] boğazlanan devesinin dölyatağını,[2361] işkembe içindeki tersini,[2362] kanını[2363] getirir ve secdeye vardığı zaman[2364] Muhammed’in sırtına,[2365] iki omuzunun arasına koyar?’ diye sordu.[2366]

Oradakilerin en şakîsi, en bedbahtı olan[2367] Ukbe b. Ebi Muayt[2368] ‘Ben

yaparım' dedi.[2369] Hemen kalkıp[2370] gitti.[2371] Dölyatağını,[2372] işkembe içindeki tersini[2373] alıp[2374] getirdi.[2375]

Peygamber Aleyhisselamın secdeye gitmesini bekledi.[2376]

Secdeye vardığı zaman,[2377] onları Peygamber Aleyhisselamın[2378] iki omuzunun arasına[2379] koyunca, gülmeye başladılar.[2380]

Katıla katıla gülmekten,[2381] (yere yıkılmamak için) birbirlerinin üzerine eğildiler, dayandılar![2382]

Peygamber Aleyhisselam secdeden ayrılmıyor,[2383] başını kaldırmıyordu.[2384]

Ben ise, hiçbir işe yaramıyor,[2385] ayakta dikilip duruyor,[2386] sadece ona bakıyordum.[2387]

Konuşmaya bile gücüm yetmiyordu.

Beni koruyacak kavim ve kabilem yoktu.[2388]

Ne olurdu, o zaman koruyacak bir gücüm ve koruyucum olaydı da, Resûlullah Aleyhisselamın sırtından onları hemen kaldırıp ataydım![2389]

Nihayet, bir insan gidip Fâtıma'ya haber verdi.[2390]

Fâtıma o zaman küçük bir kızdı.[2391] Koşarak[2392] geldi.

Resûlullah Aleyhisselamın üzerinden onları alıp attı.[2393]

Bunu yapanlara ilendi.[2394] Ağır sözler söyledi.[2395]

Onlar Fâtıma'ya hiçbir karşılık vermediler.[2396]

Peygamber Aleyhisselam, her zaman olduğu gibi secdesini tamamlayıp başını kaldırdığı[2397] ve namazını bitirdiği zaman,[2398] Beytullah'a,[2399] Kâbe'ye[2400] yöneldi.[2401] Sesini yükseltti.[2402] Kureyşîlerden, içlerinde:

Ebu Cehil,

Ümeyye b. Halef,

Utbe b. Rebia,

Şeybe b. Rebia,

Ukbe b. Ebi Muayt'ın da bulunduğu[2403] yedi kişi aleyhinde dua etti.[2404]

Resûlullah Aleyhisselamın üç kere:

‘Ey Allah! Kureyş’i Sana havale ediyorum![2405]

Ey Allah! Kureyş’i Sana havale ediyorum![2406]

Ey Allah! Kureyş’i Sana havale ediyorum![2407]

Ey Allah! Kureyş’ten şu topluluğu Sana havale ediyorum![2408]

Ey Allah! Ebu Cehl Amr b. Hişam’ı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Utbe b. Rebia’yı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Şeybe b. Rebia’yı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Ukbe b. Ebi Muayt’ı Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Ümeyye b. Halef’i Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Velid b. Utbe’yi Sana havale ediyorum!

Ey Allah! Umâre b. Velid’i Sana havale ediyorum!’

diyerek aleyhlerinde dua ettiğini işittikleri zaman, onların gülmeleri, gülüşmeleri birden kesilip gidiverdi.[2409]

Peygamber Aleyhisselamın onların aleyhlerinde dua etmesi çok ağırlarına gitti.

Çünkü, kendileri de, bu beldede yapılacak duanın muhakkak kabul olunacağı inancında idiler.[2410]

Bunun için, Peygamber Aleyhisselamın aleyhlerindeki duasından korktular.[2411]

Muhammed Aleyhisselama Kitabı indiren,[2412] Muhammed Aleyhisselamı hak dinle Peygamber gönderen,[2413] canım Kudret Elinde bulunan[2414] Allah’a yemin ederim ki:[2415] Resûlullah’ın adlarını saymış olduğu[2416] bu kişilerin hemen hepsinin[2417] Bedir Günü öldürüldüklerini,[2418] yerlere serildiklerini,[2419] kuyuya atıldıklarını gördüm.[2420] Çok sıcak bir gündü. Güneş onları değiştirmiş (kokutmuş) idi.[2421] Sonra onlar çukura, Bedir kuyusuna sürüklendiler,[2422] atıldılar!”[2423]

Bundan sonra Resûlullah Aleyhisselam Mescid-i Haram’dan[2424] çıktı.

Ebu’l-Bahterî’ye rastladı.[2425]

Ebu’l-Bahterî’nin elinde bir sopa vardı.[2426] Ona dayanıyordu.[2427]

Ebu'l-Bahterî, Peygamber Aleyhisselamı görünce,[2428] onun benzi hiç de hoşuna gitmedi.[2429]

Kendisini tutup:

"Gel![2430] Bana söyle bakayım sana ne oldu?" dedi.

Peygamber Aleyhisselam:

"Bırak beni gideyim!" buyurdu.

Ebu'l-Bahterî:

"Sen bana ya halini bildireceksin ya da Allah bilir ki, seni bırakmayacağım! Muhakkak senin başına bir şeyler gelmiş!" diyerek,[2431] halini sordu.[2432]

Peygamber Aleyhisselam, Ebu'l-Bahterî'nin söyletmedikçe kendisini bırakmayacağını anlayınca:

"Ebu Cehil benim üzerime pislik atılmasını emretti."[2433] diyerek, kendisine yapılanı ona haber verdi.[2434]

Bunun üzerine, Ebu'l-Bahterî:

"Haydi, gel benimle birlikte Mescid'e!" dedi.[2435]

Peygamber Aleyhisselam gelmek istemeyince, Ebu'l-Bahterî tutup onu zorla Mescid'e koydu.[2436] Mescid'e girince Ebu Cehil'e yönelerek:

"Ey Hakem'in babası! Muhammed'in üzerine pislik atılmasını sen mi emrettin?" diye sordu. Ebu Cehil:

"Evet!" der demez,[2437] elindeki sopayı kaldırıp Ebu Cehil'in başına vurdu!

Orada bulunan adamlar; Ebu Cehil'in mensup bulunduğu Mahzum oğullarıyla, Ebu'l-Bahterî'nin mensup bulunduğu Esed b. Abduluzzâ oğulları, yerlerinden sıçrayıp birbirlerinin üzerine atıldılar. Ebu Cehil:

"Yazıklar olsun sizlere! Sizin şu davranışınız kimin için olmuş (kimin işine yaramış) oluyor? Muhammed ancak aranıza düşmanlık sokup kendisinin ve ashabının kurtulmasını istiyor" diyerek bağırdı.[2438]

Ukbe b. Ebi Muayt'la Ebu Cehil'in Peygamberimiz Aleyhisselamı Öldürmeye Kalkışmaları

6. Abdullah b. Amr b. Âs'ın bizzat görüp anlattığına göre; bir gün Peygamberimiz Aleyhisselam Kâbe'nin Hicr mevkiinde namaz kılarken Ukbe b.

Ebi Muayt gelmiş, Peygamber Aleyhisselamı boğmak için ridasını boynuna dolayarak şiddetle çekmeye başlamış. Hz. Ebu Bekir yetişerek onu omuzundan tutup Peygamber Aleyhisselamın üzerinden def etmiştir.[2439]

7. Peygamberimiz Aleyhisselam Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden birtakım kişilerin güneş battıktan sonra Kâbe'nin arkasında toplanarak konuşmak bahanesiyle kendisini çağırıp, peygamberlikten vazgeçirtmek için kendisine türlü hakaret ve yersiz tekliflerde ve ölümle tehditlerde bulunmaları üzerine, meclislerinden kalkıp derin bir üzüntü içinde evine gittikten sonra,[2440] Ebu Cehil:

"Ey Kureyş cemaati! Görüyorsunuz ki, Muhammed dininizi ayıplamaktan, baba ve atalarınıza dil uzatmaktan, akıllarınızı akılsızlık saymaktan, ilahlarınıza dil uzatmaktan başka bir şey kabul etmedi![2441]

Ben Allah'a söz veriyorum ki, yarın kolay kolay taşıyamayacağım bir taş alıp oturacak, namazda secdeye kapandığı zaman, o taşla Muhammed'in başını ezeceğim![2442]

Bunun üzerine siz beni ister koruyunuz, ister Abdi Menaf oğullarına teslim ediniz. Bundan sonra, Abdi Menaf oğulları bana istediklerini yapsınlar (razıyım)" dedi. Kureyş müşrikleri:

"Vallahi, biz seni hiçbir zaman onlara teslim etmeyiz! Git, istediğini yap!" dediler.

Ebu Cehil sabaha çıkınca, vasıfladığı gibi, güçlükle taşıyabileceği iri bir taş aldı. Oturup Peygamber Aleyhisselamın gelmesini bekledi.

Peygamberimiz Aleyhisselam; her zaman olduğu gibi sabahleyin Kâbe'ye geldi. Kendisinin Mekke'de kıblesi, Şam'a doğru idi.

Bunun için namaz kılacağı zaman, Yemen köşesiyle Hacerü'l-Esved arasında kılar, Kâbe'yi Şam ile kendi durduğu yer arasına alırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam durup namaz kılmaya başladı.

Kureyş müşrikleri toplantı yerlerine gelip oturmuşlar, Ebu Cehil'in ne yapacağını bekliyorlardı.

Ebu Cehil taşı yüklendikten sonra Peygamberimiz Aleyhisselama doğru ilerledi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına yaklaşır yaklaşmaz yenilgiye uğramış, benzi sararmış, büyük bir korkuya tutulmuş, elleri taşı tutamaz olmuş, hatta taş

elinden yere düşmüş olarak hemen geri döndü.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri ona doğru vardılar.

“Ey Hakem’in babası! Sana ne oldu?!” dediler. Ebu Cehil:

“Dün size söylediğim şeyi ona yapmak üzere kalkıp ona doğru vardım. Kendisinin yanına yaklaştığım zaman, önüme develerden bir puğur (kızgın) çıkıverdi! Hayır! Vallahi, o puğurun ne tepesi ve boyun kökü, ne de dişleri gibisini hiçbir puğurda görmemişimdir. O beni hemen yemek istemişti!” dedi.[2443]

Hz. Ebu Bekir’le Talha b. Ubeydullah’a Yapılan İşkence

8-9. Hz. Ebu Bekir ile Talha b. Ubeydullah’ı[2444] İslâm dininden döndürmek[2445] ve kendilerinin namaz kılmalarına mâni olmak için;[2446] “Kureyşîlerin Arslanı” diye anılan Nevfel b. Huveylidü’l-Adevî[2447] ile Talha b. Ubeydullah’ın ağabeyi Osman b. Ubeydullah,[2448] tutup ikisini bir ipe bağlarlardı. Bundan dolayı, Hz. Ebu Bekir’le Talha b. Ubeydullah’a “Karînan,” “Karîneyn” denilmiştir.[2449]

Hz. Ebu Bekir ile Talha b. Ubeydullah, kendilerine yapılan bu işkenceye rağmen yaptırılmak istenileni yapmazlardı.[2450]

Hz. Ebu Bekir’in mensup olduğu Teym oğulları, bunlara işkence yapıldığını gördükleri halde pek aldırış etmezler, onları pek korumazlardı.[2451]

Osman b. Ubeydullah, her ikisinin bağlarından kurtulmuş oldukları halde namaz kıldıklarını görüp korkuya düşmedikçe, onlara bu işkenceyi yapmaktan vazgeçmedi.[2452]

Mes’ud b. Hıraş der ki:

“Safâ ile Merve arasında sa’y ettiğimiz sırada, birçok insanın elleri boynuna bağlı bir gencin ardına düştüklerini gördüm.

‘Kimdir bu genç? Nedir kendisinin suçu?’ diye sordum.

‘Talha b. Ubeydullah’tır! Dininden çıkmış, başka bir dine girmiş’ dediler.

‘Ya şu kadın da kim?’ diye sordum.

‘O’nun annesidir’ dediler.”[2453]

Zübeyr b. Avvam'a Yapılan İşkence

10. Zübeyr b. Avvam'ı amcası bir hasıra bağlar, yaktığı ateşin dumanını ona doğru tüttürür:

"Eski dinine dön!" diye zorlar, Zübeyr b. Avvam da:

"Ben hiçbir zaman küfre dönmem!" derdi.[2454]

Hz. Osman'a Yapılan İşkence

11. Hz. Osman'ı, amcası Hakem b. Ebi'l-Âs bir ipe bağlayıp:

"Sen atalarının dinini bıraktın da,[2455] sonradan sonraya ortaya çıkarılmış bir dine,[2456] Muhammed'in dinine[2457] girdin ha!? Vallahi, sen üzerinde bulunduğun bu dini bırakıncaya kadar seni çözmeyeceğim!" derdi. Hz. Osman da:

"Vallahi, ben onu hiçbir zaman bırakmam! Ondan hiçbir zaman ayrılmam" derdi.

Hakem b. Ebi'l-Âs, Hz. Osman'ın dinine son derece bağlı olduğunu görünce, onu kendi haline bıraktı.[2458]

Mus'ab b. Umeyr'e Yapılan İşkence

12. Mus'ab b. Umeyr, annesinden ve kavminden korkarak Müslümanlığını gizli tutar, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gizlice giderdi.[2459]

Osman b. Talha, Mus'ab b. Umeyr'in namaz kıldığını görüp onu annesine ve kavmine haber verdi.

Onlar da Mus'ab'ı tutup hapsettiler.[2460]

Allah yolunda Habeş ülkesine yapılan ilk hicrete katılıp Mekke'den ayrılıncaya kadar, kendisini serbest bırakmadılar.[2461]

Zinnîre Hatun'a Yapılan İşkence

13. Zinnîre Hatun; müşrikler tarafından kendi dinlerine döndürülmek için[2462] en ağır işkencelere uğratılan kadın köleler arasında idi.[2463]

Hz. Ömer'in de Müslüman olmadan önce yaptığı gibi, kendisinin üzerine yürünüp boğazı sıkılır, elleri yanlarına düşer, öldü sanılırdı.[2464]

Ebu Cehil'in yaptığı işkenceler yüzünden[2465] Zinnîre Hatun'un gözleri görmez olmuştu.[2466]

Ebu Cehil:

"Gördün mü? Lât ve Uzzâ senin gözünü de kör etti!" dedi.[2467]

Zinnîre Hatun:

"Hayır! Vallahi, bu öyle değildir!

Benim gözümü böyle eden onlar değillerdir![2468]

Lât ve Uzzâ, ne yarar ne de zarar vermeye asla kadir olamazlar.[2469]

Lât ve Uzzâ, hiçbir şeyi göremezler!

Onlar kendilerine tapanları da, tapmayanları da bilemezler![2470]

Fakat bu semavî bir iştir.

Benim Rabbim gözümü geri vermeye, beni gördürmeye de kâdirdir!" dedi.[2471]

Diğer Kureyş müşrikleri de:

"Onun gözlerini ancak Lât ve Uzzâ kör etmiştir!" dediler.[2472]

Zinnîre Hatun, bunu işitince:

"Allah'ın Beyt'ine (Kâbe'sine) yemin ederim ki, onlar yalan söylüyorlar!

Lât ve Uzzâ ne zarar verebilir ne de yarar" dedi.[2473]

O gece geçip sabaha çıkınca[2474] Yüce Allah, Zinnîre Hatun'un gözünü geri çevirdi, gördürdü.[2475] Kureyş müşrikleri:

"Bu da Muhammed'in sihirlerindendir!" dediler.[2476]

Ebu Cehil, Zinnîre Hatun ve benzeri Müslümanlar hakkında:

"Muhammed'in izinden giden şu akılsızlara şaşmaz mısınız?! Eğer Muhammed'in getirdiği şey hayırlı ve gerçek olsaydı, biz ona uymakta bunlardan daha önce davranır ve kendilerini geçerdik! Zinnîre'nin doğruyu bulmakta bizi geçeceğini mi sanırsınız?" demişti.[2477]

Bunun üzerine inen âyette[2478] şöyle buyuruldu:

"O kâfirler, iman edenler için 'Eğer onda bir hayır olsaydı, bu hususta onlar bizim önümüze geçemezlerdi, bizden önce ona koşamazlardı' dediler.

Halbuki, onlar O'nunla (Kur'ân'la) hidayeti kabul etmedikleri için de 'Bu, eski bir yalandır.' diyeceklerdir."[2479]

Ümmü Ubeys Hatun'a Yapılan İşkence

14. Ümmü Ubeys; Zinnîre Hatun'un kızı olup,[2480] Allah yolunda işkenceye uğrayanlar arasında idi.[2481]

Müslümanlıktan döndürülmek için ona, müşriklerden Abdi Yağus işkence yapardı.[2482]

Nehdiye Hatun ile Kızına Yapılan İşkence

15-16. Nehdiye Hatun ile kızı da, Allah yolunda işkenceye uğratılan Müslüman köle kadınlardandı.[2483]

Lübeyne Hatun'a Yapılan İşkence

17. Lübeyne Hatun Müemmel oğullarının kölesi olup;[2484] Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce, onu Müslümanlıktan döndürmek için en ağır işkencelere uğratırdı.[2485]

Hassân b. Sâbit der ki:

"Ben umre hacısı olarak Mekke'ye varmıştım.

Peygamber Aleyhisselam halkı İslâmiyete davetle uğraşıyor, ashabı da işkencelere uğratılıyorlardı.

Ömer b. Hattab'ın başucuna dikildim.

Kendisi beline izar (fota) tutunmuştu.

Müemmel oğullarının kölesi olan kadının boğazını, elleri gevşeyip yanlarına düşünceye kadar sıktı durdu! Ben, kendi kendime:

'Öldü artık kadıncağız!' dedim.

Ömer b. Hattab onu bırakıp Zinnîre'nin üzerine yürüdü, ona da bunun gibi yaptı."[2486]

Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce, yine bir gün, Müslümanlıktan döndürmek için Lübeyne Hatun'a işkence yapıyor, vurup duruyordu. Dövmekten bıkınca, yorulunca, ona:

“Senden özür dilerim! Ben seni yorulduğum için bıraktım!” dedi.[2487] Lübeyne Hatun da ona:

“Eğer Müslüman olmazsan,[2488] Allah da sana böyle yapacaktır!” dedi.[2489]

Âmir b. Füheyre’ye Yapılan İşkence

18. Âmir b. Füheyre; Müslümanlıktan döndürülmek için müşrikler tarafından işkenceye uğratılan kölelerdendi.[2490]

Kendisinin bazan Bilal-i Habeşî ile birlikte bir urgana bağlanarak çocuklar tarafından çekilip işkence yerlerine götürüldüğü görülür,[2491] bazen de ne söylediğini bilemeyecek kadar işkenceye tutulduğu olurdu.[2492]

Ebu Fükeyhe’ye Yapılan İşkence

19. Ebu Fükeyhe, Müslümanlıktan döndürülmek için en ağır işkencelere uğratılan kölelerdendi.[2493]

Ebu Fükeyhe’ye, Abduddar oğulları işkence yaparlardı.[2494]

Kendisini elbisesiz olarak[2495] ayağından[2496] zincirle[2497] bağlarlar,[2498] öğlenin en şiddetli sıcağında Remda’ya çıkarırlar, göğsünün üzerine kocaman bir taş, kaya parçası koyarlar,[2499] aklı başından gider,[2500] ne söylediğini bilmez olur,[2501] dili ağzından dışarı çıkardı.[2502]

“Öldü artık!” denilip bırakılırdı.

Sonra, ayılır, kendine gelirdi.[2503]

Bir gün, Ümeyye b. Halef de Ebu Fükeyhe’nin ayağını iplerle bağlattı. Sürükleyip Remda’ya götürmelerini emretti. Kendisini oraya bıraktırdı.[2504]

Ümeyye b. Halef, o sırada yanlarından yürüyüp geçmekte olan cual (yellengen) böceğini göstererek, Ebu Fükeyhe’ye:

“Senin Rabbin bu değil mi?” dedi.

Ebu Fükeyhe:

“Benim Rabbim Allah’tır!

Beni de, seni de yaratan O’dur!

Şu cual böceğini de O yarattı!” deyince, Ümeyye b. Halef kızdı.[2505]

Ebu Fükeyhe'nin boğazını boğarcasına sıktı.

Ümeyye b. Halef'in kardeşi Übeyy b. Halef de:

"Arttır onun azabını, Muhammed gelip onu kurtarıncaya kadar!" dedi.

O gün, öldüğünü sanıncaya kadar Ebu Fükeyhe'ye bu şekilde işkence yapıp durdular.[2506]

Ebu Fükeyhe, Habeş ülkesine yapılan ikinci hicrete katılıp Mekke'den ayrılıncaya kadar, müşrikler ona işkence yapmaktan geri durmadılar.[2507]

Bilal-i Habeşî ile Annesine Yapılan İşkence

20-21. Bilal-i Habeşî Müslümanlığını gizlemeyip açıklayan ilk yedi mücahidden birisi olup,[2508] Allah yolunda en ağır işkencelere uğratılan kölelerden,[2509] Müslümanların zayıf ve fakir tabakasındandı.

Dininden döndürülmek için yapılan en ağır işkencelere katlanırdı.

İşkencelere tutulup:

"Haydi, sen de bizim gibi söyle!" diye zorlandıkça;

"Dilim onu iyi söyleyemiyor! Ona dilim dönmüyor! Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" demekten geri durmaz, müşrikler söyletmek istedikleri hiçbir şeyi ona söyletemezlerdi.[2510]

Kendisine Allah yolunda canını feda etmek, küfür sözünü söylemekten daha kolay gelirdi![2511]

Kureyş müşriklerinden Ümeyye b. Halef; Bilal-i Habeşî'nin ellerini ayaklarını sıkıca bağlattırır,[2512] öğle vakti kızgın güneşin altında Mekke vadisinde sırtüstü yatırtır, sonra büyük bir kaya parçasının onun göğsünün üzerine konulmasını emredip koydurur, Bilal-i Habeşî'ye de:

"Vallahi, ya ölünceye kadar böyle kalırsın, ya da Muhammed'i inkâr eder, Lât ve Uzzâ'ya taparsın!" derdi.

Bilal-i Habeşî ise, bu bela içinde:

"Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" derdi.[2513] Kendisinin:

"Vallahi, onları kızdırdığım, bundan daha ağır bir kelime bilseydim, muhakkak onu söylerdim!" dediği de rivayet edilir.[2514]

Bilâl-i Habeşî'yi bir gün bir gece susuz bıraktıktan sonra,[2515] kendisine demir

gömlek giydirip Remda'nın şiddetli sıcağı altında da tutar, vücudunun yağını eritirlerdi![2516]

Bilal-i Habeşî'nin bu ağır işkenceler altında bayılıp ayıldığı da olurdu.[2517]

Hassân b. Sâbit der ki:

"Ben, hacc veya umre yaptığım sırada görmüştüm:

Bilal ile birlikte Âmir b. Füheyre bir urgana bağlanmış, çocuklar onları çekip götürüyorlar, Bilal ise 'Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!] Ben Lât'ı, Uzzâ'yı, Hübel'i, İsaf'ı, Nâile'yi ve Büvâne'yi tanımıyorum' diyordu."

Ümeyye b. Halef onu Remda'da yere yatırdı.

İstediği kadar işkence yaptıktan sonra, boynuna ip taktırdı.[2518]

Çocuklara teslim etti. Onlar da Mekke sokaklarında dolaştırdılar.

Bilal-i Habeşî o halde, yine;

'Ehad! Ehad! [Birdir! Birdir!]" demekte idi."[2519]

Bilal-i Habeşî'nin annesi Hamâme Hatun da Allah yolunda işkenceye uğrayan köle kadınlardandı.[2520]

Habbab b. Eret'e Yapılan İşkence

22. Müşrik kadınlardan Ümmü Enmar'ın azadlı kölesi olan Habbab b. Eret,[2521] Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen,[2522] dininden döndürülmek için Mekke'de en ağır işkencelere uğratılan koruyucusuz Müslümanlardandı.[2523]

Müşrikler onun çıplak vücudunu dikenler içinde sürürlerdi.[2524]

Kendisinin, çıplak vücuduna demir gömlek giydirilip, en sıcak günde Remda'da güneş altında vücudunun yağı eritilircesine tutulduğu da olurdu.[2525]

Güneşten kızgın hale gelmiş ya da ateşle kızdırılmış olan taşa çıplak sırtı bastırıldığı halde, söyletmek istedikleri şeyi, küfür sözünü ona söyletemezlerdi.[2526]

Nitekim müşrikler bir gün onu yakalayıp soydular. Düz bir yerde yaktıkları ateşin içine, sırtının üzerine yatırdılar.

İçlerinden birisi onun göğsünün üzerine ayaklarıyla bastı.

Ateş sönünceye ve yer soğuyuncaya kadar, kendisini öylece tuttular!

Yıllar geçtiği halde bile, Habbab'ın sırtındaki yanıkların yerleri, alacaları kaybolmadı![2527]

Hz. Ömer, halifeliği sırasında, Habbab'a müşriklerden çektiği işkenceyi sormuştu. Habbab:

"Ey mü'minler emîri! Bak sırtıma!" dedi.

Hz. Ömer onun sırtına bakınca:[2528]

"Doğrusu ben insan sırtının[2529] bugünkü gibisini hiç görmemiştim!" dedi. Habbab:

"Benim için bir ateş yakmışlardı da,[2530] ben onun üzerine sürüklenip atılmıştım.[2531] O ateşi benim sırt etimin yağı söndürmüştü!" dedi.[2532]

Habbab demirci idi.[2533] Kılıç yapardı.[2534] Habbab'ın hanımefendisi Ümmü Enmar da, Habbab'ın başını ateşte kızdırdığı demirle dağlardı!

Habbab, Peygamberimiz Aleyhisselama varıp, Ümmü Enmar'dan şikâyetlendi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah! Habbab'a yardım et!" diyerek dua edince, Ümmü Enmar başından bir derde tutulup, köpeklerle birlikte ulur oldu! Kendisine:

"Başını dağlat!" diye tavsiye edildi.

Bunun üzerine, Habbab demiri alır, ateşte kızdırır, Ümmü Enmar'ın başını onunla dağlardı![2535]

Habbab'a, müşriklerden Abdi Yağus da işkence yapardı.[2536]

Habbab b. Eret der ki:

"Bizler, müşriklerin en ağır işkencelerine uğramış bulunuyorduk.[2537]

Resûlullah Aleyhisselam, Kâbe'nin gölgesinde, bürdesini, kaftanını yastık edinerek ona dayanmış olduğu bir sırada idi ki, yanına vardık, halimizi (müşriklerden çektiklerimizi) kendisine arz ve şikâyet edip:[2538]

'Yâ Rasûlallah! Yüce Allah'a bizim için dua et![2539] Bizim için Yüce Allah'tan yardım dile![2540]

Yâ Rasûlallah![2541] Bizi dinimizden döndürmelerinden korktuğumuz şu kavme karşı[2542] bizim için Yüce Allah'tan yardım dilemez misin?[2543] Bizim

için, Allah’a dua etmez misin?’ dedik.[2544]

Resûlullah Aleyhisselamın hemen yüzünün rengi değişti.[2545] Yüzü al al olduğu halde,[2546] doğrulup oturdu:[2547]

‘Vallahi,[2548] sizden öncekiler içindeki[2549] mü’minlerden[2550] bir kimse yakalanır,[2551] kendisi için yerde bir çukur kazılır,[2552] o kimse o çukura dizlerine kadar gömülür,[2553] sonra bir testere getirilir,[2554] başının üzerine konulup biçilerek ikiye bölünürdü de, bu işkence kendisini dininden döndüremezdi![2555]

Yahut,[2556] onun kemiğinin üzerinden eti ve siniri demir taraklarla taranır, kazınırdı da, yine, bu işkence kendisini dininden döndüremezdi![2557]

Allah’tan korkunuz!

Hiç şüphesiz, Allah sizin için fetih ihsan edecektir![2558]

Vallahi,[2559] Yüce Allah bu işi muhakkak tamamlayacaktır![2560]

Bu iş muhakkak tamamlanacaktır![2561]

Bu işin hükmü muhakkak yerine getirilecektir![2562]

O kadar ki, hayvanına binmiş bir kimse, San’a ile Hadramevt arasında,[2563] San’a’dan çıkıp Hadramevt’e kadar[2564] gidecek de, Yüce Allah’tan başka, hiçbir şeyden korkmayacak; ancak (varsa) koyunu hakkında kurt saldırmasından kaygı duyacaktır!

Fakat siz acele ediyorsunuz!’ buyurdu.”[2565]

Mikdad b. Amr’a Yapılan İşkence

23. Mikdad b. Amr (Esved); Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen[2566] ve dininden döndürülmek için müşrikler tarafından demir gömlek giydirilip Remda’nın şiddetli sıcağı altında tutularak vücudunun yağı eritilecek derecede ağır işkencelere uğratılan Müslümanlardandı.[2567]

Suheyb b. Sinan’a Yapılan İşkence

24. Kureyş müşriklerinden Abdullah b. Cüd’an’ın azadlı kölesi olan Suheyb b.

Sinan,[2568] Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen yedi mücahidden birisi idi.[2569]

Müslümanlıktan döndürülmek için, en ağır işkencelere uğratılırdı.[2570]

Yapılan işkencenin ağırlığından, ne söylediğini bilmez hale gelirdi.[2571]

Kendisine demir gömlek giydirilip en sıcak günde Remda'da güneşin altında tutulur, vücudunun yağı eritilirdi![2572]

Suheyb b. Sinan, bir gün, yanında Habbab b. Eret ve Ammar b. Yâsir olduğu halde Kureyş müşriklerinin yanlarından geçerken müşrikler:

"İşte, Muhammed'in meclisinde bulundurduğu kişiler şunlar!" diyerek alay etmeye başlayınca Suheyb:

"Evet! Biz Allah'ın Peygamberinin meclisinde bulundurduğu kişileriz!

O'na biz iman ettik; siz ise küfrettiniz!

O'nu biz tasdik ettik; siz ise tekzip ettiniz!

Müslümanlıkla zelillik ve hakirlik, müşriklik ile de azizlik birarada bulunmaz!" deyince, müşrikler ona saldırdılar.[2573]

"Demek Allah aramızdan (bula bula) bunlara lutfunu lâyık görmüş ha!?"[2574] diyerek onu dövdüler.[2575]

Müşrikler Mekke'de, böyle kavim ve kabilesi ve kendilerinin koruyucuları bulunmayanları, dinlerinden döndürmek için öğlenin en sıcak saatlerinde Remda'da işkenceye uğratmaktan geri durmadılar.[2576]

Yâsir ve Aile Efradına Yapılan İşkenceler

25-28. Yâsir b. Âmir, Yemen'den gelip Mekke'de yerleşmiş ve Ebu Huzeyfe'nin kölesi Sümeyye Hatun'la da evlenerek ondan Ammar ve Abdullah adlarında iki oğulları dünyaya gelmişti.[2577]

Bu ev halkı topluca Müslüman olmuşlar,[2578] dinlerinden döndürülmek için Mahzum oğulları tarafından toplu olarak işkenceden işkenceye uğratılmışlardır.[2579] Mahzum oğulları;

Ammar'ı,

Ammar'ın babası Yâsir'i,

Yâsir'in zevcesi ve Ammar'ın annesi Sümeyye Hatun'u öğlenin en sıcak saatinde güneşin kızdırdığı Mekke kayalığına götürüp işkence yaparlardı.[2580]

Bathâ'da Yâsir'e ve Ammar ile Sümeyye Hatun'a işkence yapıldığı sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam onlara rastlamıştı.[2581] Yâsir:

"Yâ Rasûlallah![2582] Zaman hep böyle, işkenceli mi olacak?" diye sordu. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sabrediniz!" buyurduktan sonra:

"Ey Allah! Yâsir ailesini (ev halkını) yarlığa!" diyerek dua etti.[2583]

Peygamberimiz Aleyhisselam, yine, bir gün, işkenceye uğratıldıkları sırada onlara rastlamıştı:

"Sabrediniz ey Yâsir ailesi (ev halkı)"[2584]

"Sevininiz ey Yâsir ailesi (ev halkı)!"[2585]

"Sevininiz ey Ammar ailesi (ev halkı)!"[2586]

"Hiç şüphesiz, sizin mükâfat yeriniz Cennettir!" buyurdu.[2587]

Yâsir; müşriklerin söyletmek istedikleri şeyi söylemedi. İslâm'ın şerefi için ölmeyi göze aldı![2588] Müşriklerin işkenceleri altında can verdi.[2589]

İslâm'da ilk erkek şehit o oldu.[2590]

Abdullah b. Yâsir de okla vurulup yere düşürüldü![2591]

Yüce Allah onlardan razı olsun!

Yâsir b. Âmir'in zevcesi ve Ammar ile Abdullah'ın anneleri olan Sümeyye Hatun ise,[2592] Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen ilk yedi Müslümandan birisi olup,[2593] dininden döndürülmek için yapılan en ağır işkencelere çok zayıf ve yaşlı olmasına rağmen katlanır, müşriklerin yaptırmak istediklerini yapmaz,[2594] İslâm'ın şerefi için ölmeyi göze alır, müşriklerin söyletmek istediklerini söylemezdi.[2595]

Kocası Yâsir işkenceler altında can verdikten sonra, Sümeyye Hatun, işkence için Ebu Cehil'e teslim edilmişti.[2596]

Ebu Cehil; akşamleyin, harbesini yanına alıp, Müslümanlara işkence yapılan yere uğrar,[2597] onlara[2598] ve Sümeyye Hatun'a söver sayardı.[2599]

Sümeyye Hatun da, Ebu Cehil'e ağır karşılık verirdi.[2600]

Nihayet, Sümeyye Hatun'un bir bacağını bir deveye, öteki bacağını da başka bir deveye bağladılar.[2601]

Ebu Cehil, harbesini Sümeyye Hatun'un önüne sapladı ve onu şehit etti.[2602]

İslâm'da ilk kadın şehit de Sümeyye Hatun oldu.[2603]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Ammar b. Yâsir de, Müslümanlığını açıklamaktan çekinmeyen yedi mücahidden birisi olup,[2604] dinlerinden döndürülmek için en ağır işkencelere uğratılan Müslümanlardandı.[2605]

Kendisi öğlenin en sıcak saatinde Mahzum oğulları tarafından Remda'ya, Mekke kayalığına götürülür,[2606] demir gömlek giydirilip yakıcı güneş altında tutulur, vücudunun yağı eritilir,[2607] yapılan işkencenin ağırlığından, ne söylediğini bilmez hale gelirdi![2608]

Ammar b. Yâsir'e -sırtı ateşle yakılarak da- işkence yapıldığı olurdu.

Sırtındaki yanıkların izleri, yıllar geçtiği halde bile kaybolmamış:

"Nedir bunlar?" diye sorulduğu zaman:

"Bunlar Kureyşîlerin Mekke'de, Remda'da bana ateşle yaptıkları işkencelerin izleri!" demiştir.[2609]

Ammar b. Yâsir, bir gün, Peygamberimiz Aleyhisselama gelip:

"Yâ Rasûlallah! Bize yapılan işkenceler son derecelerine vardırıldı!" dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sabrediniz ey Yakzan'ın babası!" buyurduktan sonra:

"Ey Allah! Ammar ailesinden hiç kimseye cehennem azabını tattırma!" diyerek dua etti.[2610]

Müşrikler; Ammar b. Yâsir'e gâh güneşin en yakıcı sıcaklığı altında göğsüne ağır kaya parçası koyarak, gâh boğarcasına başını suya batırarak işkence yaparlardı.[2611]

Mugîre oğulları onu Meymun kuyusuna batırırlardı.[2612]

Müşriklerin suya batırarak işkence yapmış oldukları bir sırada Peygamberimiz Aleyhisselam Ammar b. Yâsir'e rastlamıştı.

Ammar ağlıyordu!

Peygamberimiz Aleyhisselam elini onun gözlerinin üzerine sürdü ve:

“Bir daha kâfirler seni yakalayıp suya batırırlar ve sana ‘Şöyle şöyle söyle!’ derler ve bu işkenceyi tekrarlarlarsa, onların söyletmek istediklerini söyleyiver, işkenceden kurtul!” buyurdu.[2613]

Kureyş müşriklerinden[2614] Mugîre oğulları[2615] Ammar b. Yâsir’i bir gün yakaladılar,[2616] Meymun kuyusunun içine batırdılar:[2617]

“Sen Muhammed’e sövünceye ve ‘Lât ve Uzzâ[2618] Muhammed’in dininden[2619] daha iyidir’ deyinceye kadar seni bırakmayacağız!” dediler.[2620]

Peygamberimiz Aleyhisselama dil uzattırmadıkça ve putlarının daha hayırlı olduğunu söyletmedikçe de, onu bırakmadılar.[2621]

Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Yâ Rasûlallah! Ammar kâfir olmuş!” diye haber verildi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Hayır![2622] Ammar, tepesine kadar,[2623] tepesinden tırnağına kadar[2624] imanla doludur![2625] İman onun etine ve kanına karışmış, işlemiştir!” buyurdu.[2626]

O sırada, Ammar b. Yâsir, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi.[2627] Ağlıyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, O’nun gözlerini eliyle silerken:

“Sana ne oldu?[2628] Arkanda ne haber var?” diye sordu.

Ammar b. Yâsir:

“Şer var[2629] yâ Rasûlallah![2630] Beni sana sövdürmedikçe,[2631] beni senden vazgeçirtmedikçe,[2632] Lât ve Uzzâ[2633] putlarının da[2634] senin dininden[2635] daha iyi olduğu bana söylettirilmedikçe bırakılmadım!” dedi.[2636]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sana bunlar söylettirildiği zaman, kalbini nasıl bulmuştun? Söylemiş olduğun sözlerden kalbin ferahlı mı idi; değil mi idi?”[2637] diye sordu.

Ammar b. Yâsir:

“Hayır! Ferahlı değildi![2638]

Kalbimi Allah’a ve Resûlüne imanın ferahlığı ve rahatlığı içinde[2639] ve dinime bağlılığımı da demirden daha sağlam bulmuşumdur!” dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Öyle ise, sana bir vebal yok![2640]

Ey Ammar![2641] Eğer onlar bir daha bu söylediğini tekrarlatmak için seni zorlarlarsa, tekrarlayıver!” buyurdu.[2642]

“Kalbi iman üzere (sabit ve müsterih) olduğu halde ikraha (cebre) uğratılanlar müstesna olmak üzere, kim imandan sonra Allah’ı tanımaz, fakat küfre göğsünü açarsa, işte Allah’ın gazabı o gibilerin başındadır. Onların hakkı en büyük azabdır!”[2643] mealli âyetteki istisnanın Ammar b. Yâsir hakkında nazil olduğu rivayet edilir.[2644]

İslâm’da Ruhsat ve Azimetin Mahiyeti ve Hükümleri

Ruhsat; Yüce Allah tarafından kullara teklif olunan hükümlerde,[2645] kendilerinin özürleri sebebiyle[2646] gösterilen kolaylık ve genişliktir.[2647]

Azimet de; özürlerle ilişkisi bulunmayan asıl hükümlerdir.[2648]

Meselâ, misafirin Ramazan orucunu tutması azimet, tutmaması ise ruhsattır.

Misafir azimeti tercih ederek oruç tuttuğu zaman, ruhsatı terk etmiş olur.[2649]

Misafirin oruçta böyle yapması, kendisi için daha hayırlıdır.[2650]

Kalbi Allah’a iman ile mutmain bulunan bir kimseye dayanılmaz işkencelerle söylettirilen küfür sözünden dolayı bir vebal terettüp etmez.[2651]

Çünkü mecbur, mâzurdur.[2652]

Mecbura küfür sözünü tecvizde, âlimler ittifak etmiştir.[2653]

Ancak yapılan işkencenin ölümle tehdit olunmak, şiddetle dövülmek,[2654] ateşte yakılmak[2655] gibi dayanılmaz derecelerde bulunması gerekir.[2656]

O takdirde mecbur, ya ruhsatla amel eder, kurtulur; ya da azimeti tercih eder, ölür.[2657]

Ammar'ın babası Yâsir ile annesi Sümeyye Hatun, dinlerinin izzet ve şerefi uğruna, azimet ile hareket edip ölmeyi tercih etmişler; müşriklerin söyletmek istedikleri küfür sözünü söylememişlerdir.[2658]

Ammar b. Yâsir ise ruhsat ile amel etmiş;[2659] kalbi Allah'a ve Resûlüne imanla dopdolu olduğu halde, müşriklerin söylemeye zorladıkları küfür sözünü dil ucu ile söyleyip işkenceden kurtulmuştur.[2660]

Zemahşerî'ye göre:

"'Bu iki işten hangisi, Ammar'ın yaptığı mı, yoksa baba ve annesinin yaptıkları mı efdaldir?' diye sorulacak olursa, 'Ammar'ın ebeveyninin fiili efdaldir' denilir. Çünkü, bunlarınkinde, İslâmiyeti izaz için, öldürülmeye katlanma vardır."[2661]

Abdullah b. Mes'ud'un Kâbe'de Açıktan Kur'ân Okuyuşu ve Dövülüşü

İbn İshak'ın Urve b. Zübeyr'den rivayetine göre; Mekke'de Resûlullah Aleyhisselamdan sonra Kur'ân-ı Kerîm'i yüksek sesle ilk okuyan kişi Abdullah b. Mes'ud idi:

Bir gün, Resûlullah Aleyhisselamın ashabı toplanıp:

"Kureyşîler şu Kur'ân'ın yüksek sesle okunduğunu hiç dinlemediler. Kur'ân'ı onlara yüksek sesle okuyup dinletecek kim var?" dediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Ben varım!" dedi.

Arkadaşları:

"Biz, senin hakkında Kureyşîlerden korkarız!

Biz öyle bir adam istiyoruz ki, kendisinin kavim ve kabilesi bulunsun da Kureyşîler bir şey yapmak istedikleri zaman, onlara karşı onu korusunlar!" dediler.

Abdullah b. Mes'ud:

"Siz beni bırakın, ben gideyim. Yüce Allah beni korur!" dedi.

Ertesi günü, kuşluk vakti, Kâbe'nin Makam'ına kadar ilerledi.

Kureyşîlerin toplantı yerinde bulundukları sırada, Makam'da, ayak üzerinde yüksek sesle Besmele çekerek er-Rahmân sûresini okumaya başladı.

Kureyş müşrikleri ona yönelip:

“Şu Ümmü Abd’in oğlu ne diyor?!” diyerek mırıldandılar ve sonra da:

“O herhalde Muhammed’in getirdiği bazı şeyleri okuyor!” dediler, hemen kalkıp üzerine yürüdüler, yüzüne gözüne vurmaya başladılar.

Abdullah b. Mes’ud ise, okumaya devam ederek, Yüce Allah’ın sûreyi O’nun okuyup erişmesini dilediği yere kadar okuyup erişti!

Fakat dövülmekten yüzü gözü ezik ve bere içinde olarak arkadaşlarının yanına döndü.

Arkadaşları:

“Zaten, biz senin bu âkıbete uğrayacağından korkmuştuk!” dediler.

Abdullah b. Mes’ud:

“Benim nazarımda şu anda onlardan daha hafif, zayıf durumda Allah düşmanları yoktur!

İsterseniz ben yarın da gider, onlara bir o kadar daha Kur’ân dinletebilirim!” dedi.

Arkadaşları:

“Hayır! Onlara hoşlanmadıkları şeyi dinletmiş bulunuyorsun. Sana bu kadarı yeter!” dediler.[2662]

Ebu Dübb Vadisinde Namaz Kılan Müslümanların Takipçi Müşriklerle Çarpışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabından bazıları, namaz kılacakları zaman Mekke vadilerine gider, namaz kıldıklarını kavim ve kabilelerinden gizli tutmak isterlerdi.[2663]

Nitekim, Sa’d b. Ebi Vakkas’la[2664] bazı sahabiler, Ebu Dübb vadisine kadar gitmişlerdi.

Orada abdest alıp[2665] namaz kılıyorlar,[2666] namaz kıldıklarını kavim ve kabilelerinden hiç kimsenin işitmesini istemiyorlardı.

Fakat, kendilerini gözetleyen ve izleyen[2667] müşriklerden bazı kimseler;[2668] Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Ahnes b. Şerik ve daha başkaları,[2669] üzerlerine çıkageldiler.

Sahabilerin yaptıkları ibadetlerini ayıplamaya, kötülemeye kalkışınca

dövüştüler.

Sa'd b. Ebi Vakkas eline geçirdiği bir deve çene kemiği ile vurup onlardan birinin başını yardı, kanattı.[2670]

Bunun üzerine, müşrikler bozguna uğradılar.

Müslümanlar da, cesaretlenerek onları vadiden sürüp dışarı çıkardılar.[2671]

Bu, İslâm'da bu konuda akıtılan ilk kan oldu.[2672]

1895 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, 2/663, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 7-8.

1896 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282-284, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.

1897 İbn İshak, İbn Hişam, 1/283-284, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8, Halebî, 1/461.

1898 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282-283, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, Halebî, 1/461.

1899 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/218.

1900 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, İbn Haldun, c. 2, ks. 2, s. 8, Halebî, 1/461.

1901 İbn Sa'd, 1/200-201, Belâzurî, Ensâb, 1/123-124.

1902 Belâzurî, Ensâb, 1/124, İbn Seyyid, 1/115-116.

1903 İbn Seyyid, 1/111.

1904 Belâzurî, Ensâb, 1/148, İbn Hazm, Cemhere, 1/115-116.

1905 Belâzurî, Ensâb, 1/115, İbn Hazm, Cemhere, 1/242.

1906 Belâzurî, Ensâb, 1/154, İbn Hazm, Cemhere, 1/141.

1907 Belâzurî, Ensâb, 1/156, İbn Hazm, Cemhere, 1/141.

1908 Belâzurî, Ensâb, 1/153.

1909 İbn Sa'd, 1/201, Belâzurî, Ensâb, 1/124.

1910 İbn İshak, İbn Hişam, 4/43, Vâkıdî, Megâzî, 2/811, Taberî, Târîh, 3/114.

1911 İbn Sa'd, 1/201.

1912 İbn İshak, İbn Hişam, 2/50-51, Yakubî, 2/24, Ebu Nuaym, Delâil, 1/268, İbn Esîr, Kâmil, 2/71, 72, 74, 75, İbn Seyyid, 1/113.

1913 Belâzurî, Ensâb, 1/153, 146.

1914 Vâkıdî, Megâzî, 2/832, İbn Sa'd, 2/136, Ahmed b. Hanbel, 1/377, Ezrakî, 1/121-122, Buhârî, Sahîh, 5/92, Müslim, 3/1408, Tirmizî, Sünen, 5/333.

1915 Vâkıdî, Megâzî, 2/870, Ezrakî, 1/123.

1916 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, Taberî, Târîh, 2/218, İbn Cevzî, 1/181, İbn Esîr, Kâmil, 2/63, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 1/461.

1917 İbn Sa'd, 1/199, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Yakubî, 2/24, İbn Cevzî, 1/181, Diyarbekrî, 1/228.

1918 Belâzurî, Ensâb, 1/116.

1919 İbn Sa'd, 1/199, Yakubî, 2/24, İbn Cevzî, 1/181.

1920 Ebu Nuaym, Hilye, 1/175-176, Taberânî'den naklen Heysemî, 6/17.

1921 Bakara: 158, Âl-i imrân: 96, Hacc: 27.

1922 İbn Esîr, Nihâye, 1/340, 2/242.

1923 Ezrakî, 1/110.
1924 İbn Esîr, Nihâye, 2/242.
1925 İbn Esîr, Nihâye, 4/279.
1926 Fîruzâbâdî, 1/343.
1927 İbn İshak, İbn Hişam, 1/136-137, İbn Sa'd, 1/73,. Taberî, Târîh, 2/184.
1928 Kalem: 10-14, Alâk: 15-16.
1929 Ahmed Ziyâüddin, Ramûzu'l-ehâdîs, s. 238.
1930 Hucurat: 13.
1931 Taberî, Tefsîr, 20/336, Kurtubî, 20/235.
1932 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, Râzî, 32/167, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/87, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/408.
1933 İbn İshak, İbn Hişam, 1/337-338, Beyhakî, Delâil, 2/206-207, İbn Seyyid, 1/111-112, Zehebî, Târîh, s. 161.
1934 Halebî, 1/497.
1935 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/191, Beyhakî, Delâil, 2/206-207, İbn Seyyid, 1/111-112, Zehebî, Târîh, s. 161, İbn Kesîr, Bidâye, 3/64-65, İbn Ebî Şeybe'den naklen Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 14/39-40.
1936 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387.
1937 Belâzurî, Ensâb, 1/134.
1938 Belâzurî, Ensâb, 1/144, İbn Esîr, Kâmil, 2/73.
1939 Belâzurî, Ensâb, 1/144.
1940 Halebî, 1/301.
1941 Taberî, Tefsîr, 29/156, Hâkîm, 2/506-507, Vâhidî, s. 295, İbn Cevzî, 1/203, Zehebî, Târîh, s. 154-155, Suyutî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.
1942 Beyhakî, Delâil, 2/198, Kurtubî, 10/165, Hâzin, 3/1322, Nesefî, 2/297.
1943 Beyhakî, Delâil, 2/198.
1944 Kurtubî, 10/165, Hâzin, 3/132, Nesefî, 2/297.
1945 Beyhakî, Delâil, 2/198, Kurtubî, 10/165, Hâzin, 3/132, Nesefî, 2/297.
1946 Taberî, Tefsîr, 29/156, Ebussuud, 9/57.
1947 Taberî, Tefsîr, 29/156, Hâkîm, 2/507, Beyhakî, Delâil, 2/198, Vâhidî, s. 295, İbn Cevzî, 1/203, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/443, Suyutî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.
1948 Taberî, Tefsîr, 29/156.
1949 Taberî, Tefsîr, 29/156, Hâkîm, 2/507, Beyhakî, Delâil, 2/198, Vâhidî, s. 295, İbn Cevzî, 1/203, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/443, Suyutî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.
1950 Taberî, Tefsîr, 29/156.
1951 Taberî, Tefsîr, 29/156, Hâkîm, 2/507, Beyhakî, Delâil, 2/198, Vâhidî, s. 295, İbn Cevzî, 1/203, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/443, Suyutî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 230.
1952 Râzî, 29/189.
1953 Râzî, 29/189, Kurtubî, 19/60.
1954 Kurtubî, 19/60.
1955 İbn İshak, İbn Hişam, 1/288, Belâzurî, Ensâb, 1/133, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/198, İbn Cevzî, 1/202, İbn Seyyid, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1956 Belâzurî, Ensâb, 1/133.
1957 İbn İshak, İbn Hişam, 1/288, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/198, Zehebî, Târîh, s. 155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1958 Beyhakî, Delâil, 2/198.
1959 Belâzurî, Ensâb, 1/133, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/71.
1960 İbn İshak, İbn Hişam, 1/288, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/198, İbn Cevzî, 1/202, İbn

Seyyid, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1961 Belâzurî, Ensâb, 1/133, İbn Esîr, Kâmil, 2/71, Kurtubî, 19/60-61.
1962 Belâzurî, Ensâb, 1/133, Kurtubî, 19/61.
1963 İbn İshak, İbn Hişam, 1/288-289, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/198, İbn Cevzî, 1/202, İbn Seyyid, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 156, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1964 Belâzurî, Ensâb, 1/133, Râzî, 29/189, Kurtubî, 19/61.
1965 İbn İshak, İbn Hişam, 1/289, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/200, İbn Cevzî, 1/202-203, İbn Seyyid, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 156, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1966 İbn İshak, İbn Hişam, 1/289-290, Belâzurî, Ensâb, 1/133, Taberî, Tefsîr, 29/156, Hâkîm, 2/507, Beyhakî, Delâil, 2/200-201, Vâhidî, s. 295.
1967 Râzî, 29/190, Kurtubî, 19/61.
1968 İbn İshak, İbn Hişam, 1/289, Ebu Nuaym, Delâil, 1/232, Beyhakî, Delâil, 2/200, İbn Seyyid 1/101, Zehebî, Târîh, s. 156, İbn Kesîr, Bidâye, 3/61.
1969 İbn İshak, İbn Hişam, 1/291, İbn Seyyid, 1/101.
1970 İbn İshak, İbn Hişam, 1/291-299, Zehebî, Târîh, s. 162-163, İbn Kesîr, Bidâye, 3/53-57.
1971 İbn İshak, İbn Hişam, 1/257, 300, İbn Abdilberr, 4/1820, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/82, İbn Seyyid, 1/91, İbn Kesîr, Bidâye, 3/24, Halebî, 1/432.
1972 İbn İshak, İbn Hişam, 1/337-338, Taberî, Târîh, 2/218-219, İbn Esîr, Kâmil, 2/63-64, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 160-161, İbn Kesîr, Bidâye, 3/47, Halebî, 1/462.
1973 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/218-219, İbn Esîr, Kâmil, 2/63-64, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148, İbn Kesîr, Bidâye, 3/47, Halebî, 1/462.
1974 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 148-149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/47.
1975 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Belâzurî, Ensâb, 1/229, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Cevzî, 1/191, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/99, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1976 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Cevzî, 1/191, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/99-100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1977 Belâzurî, Ensâb, 1/229.
1978 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1979 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284, Taberî, Târîh, 2/219, İbn Cevzî, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1980 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284-285, Taberî, Târîh, 2/220, Beyhakî, Delâil, 2/187, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1981 İbn İshak, İbn Hişam, 1/284-285, Taberî, Târîh, 2/220, Beyhakî, Delâil, 2/187, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1982 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, Belâzurî, Ensâb, 1/229-230, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Cevzî, 1/191, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1983 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Cevzî, 1/191, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/462.
1984 Belâzurî, Ensâb, 1/230.
1985 İbn İshak, 1/285, Belâzurî, Ensâb, 1/230, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Cevzî, 1/191, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, Zehebî, Târîh, s. 149-150, İbn Kesîr, Bidâye, 3/42, Halebî, 1/462.
1986 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/136, Beyhakî, Delâil, 2/187. Zehebî, Târîh, s. 150, İbn Kesîr, Bidâye, 3/42.
1987 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/64, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48.
1988 İbn Sa'd, 1/202.

1989 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1, s. 100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48.
1990 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/64-65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
1991 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1/231-232, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
1992 İbn Sa'd, 1/202, Yakubî, 2/25.
1993 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1/232, Yakubî, 2/25, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
1994 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
1995 Kastallânî, Mevâhib, 1/60, Halebî, 1/463.
1996 Belâzurî, Ensâb, 1/231-232.
1997 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285-286, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 153, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
1998 Belâzurî, Ensâb, 1/232.
1999 İbn İshak, İbn Hişam, 1/286, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 153, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.
2000 İbn Sa'd, 1/202.
2001 İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1/231.
2002 Belâzurî, Ensâb, 1/231.
2003 İbn Sa'd, 1/202.
2004 İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1/231.
2005 Buhârî, Târîh, 7/51, Beyhakî, Delâil, 2/187, Zehebî, Târîh, s. 149, İbn Kesîr, Bidâye, 3/42.
2006 Belâzurî, Ensâb, 1/231.
2007 İbn Sa'd, 1/202, Taberî, Târîh, 2/219.
2008 Belâzurî, Ensâb, 1/231.
2009 İbn Sa'd, 1/202.
2010 Sâd: 5-8.
2011 İbn Sa'd, 1/202-203.
2012 Ahmed b. Hanbel, 1/303, Ebu Nuaym, Delâil, 1/192-193, Beyhakî, Delâil, 2/277-278, İbn Cevzî, 1/186, Heysemî, 8/228.
2013 İbn Sa'd, 1/203.
2014 İbn İshak, İbn Hişam, 1/315, Taberî, Tefsîr, 15/164, Ebu Nuaym, Delâil, 1/205, Kurtubî, 10/328, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/62, Hâzin, 3/180, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/202.
2015 "Üzerimizden vebal kalkıncaya kadar" (Zürkânî, 1/257).
2016 Nadr b. Hâris, Ümeyye b. Halef ve Ebu Cehil (Belâzurî, Ensâb, 1/142).
2017 Yemâmeli Müseylimetü'l-Kezzab "Rahmânü'l-Yemâme" diye anılırdı (Süheylî, 7/443, İbn Kesîr, Bidâye, 5/50).
2018 Yanında açıklanmış beyanatı hâvî sahifeler (İbn Kesîr, Tefsîr, 3/180, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/203.
2019 İbn İshak, İbn Hişam, 1/315-319, Taberî, Tefsîr, 15/164-166, Vâhidî, s. 198-199, Kurtubî, 10/128-130, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/62-63, Hâzin, 3/180-181, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/202-203.
2020 En'âm: 4-11.
2021 Ra'd: 31-32.
2022 Furkan: 7-10.
2023 Furkan: 20-21.
2024 İsrâ: 90-97.
2025 Ra'd: 30.

2026 Sebe: 9.
2027 Sâffât: 176-177.
2028 Nahl: 57.
2029 Duhan: 14.
2030 Kalem: 2.
2031 Tûr: 29.
2032 Kalem: 4-6.
2033 Zâriyât: 52-53.
2034 Yûnus: 2.
2035 Sâd:, 4.
2036 İsrâ: 47.
2037 Buruc: 19, 21, 22.
2038 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321-322, Taberî, Tefsîr, 15/191, 192, Râzî, 21/82, Kurtubî, 10/346-347, İbn Seyyid, 1/108-109, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/71-72, Suyutî Dürru'l-mensûr, 4/210.
2039 Kehf: 23-24.
2040 Kehf: 1-26, 83-98.
2041 İsrâ: 85.
2042 İbn İshak, İbn Hişam, 1/334-335.
2043 Fussilet: 26.
2044 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321, Beyhakî, Delâil, 2/202, Zehebî, Târîh, s. 157.
2045 İbn Habib, s. 161.
2046 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321, Taberî, Tefsîr, 13/182.
2047 Belâzurî, Ensâb, 1/139-140.
2048 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321, Taberî, Tefsîr, 13/182, Râzî, 21/82.
2049 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383.
2050 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383-384, Taberî, Tefsîr, 13/182. Râzî, 21/82.
2051 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321, Taberî, Tefsîr, 13/182.
2052 İbn İshak, İbn Hişam, 1/384, İbn Kesîr, Bidâye, 3/88.
2053 Belâzurî, Ensâb, 1/140-141.
2054 Fâtır: 42, Belâzurî, Ensâb, 1/139.
2055 İbn İshak, İbn Hişam, 1/321, Belâzurî, Ensâb, 1/139-140, Taberî, Tefsîr, 13/182.
2056 Nahl: 103, Belâzurî, Ensâb, 1/140-141.
2057 Furkan: 4-7, Belâzurî, Ensâb, 1/141.
2058 İsrâ: 88.
2059 Belâzurî, Ensâb, 1/140.
2060 Kamer: 45.
2061 Taberî, Târîh, 2/296.
2062 İbn İshak, İbn Hişam, 2/367, Vâkıdî, Megâzî, 1/149.
2063 A'râf: 157-158.
2064 Cum'a: 2.
2065 Ahmed b. Hanbel, 2/52, Buhârî, Sahîh, 2/220, Müslim, 2/761, Ebu Dâvud, 2/296, Nesâî, 4/139.
2066 Abdurrezzak, 5/322, Ahmed b. Hanbel, 6/232-233, Buhârî, Sahîh, 6/88, Müslim, 1/140-141, Taberî, Târîh, 2/205, Ebu Nuaym, Delâil, 1/213-214, Beyhakî, Sünen, 9/6, Vâhidî, s. 5-6, Begavî, 2/174, İbn Cevzî, 1/162, İbn Esîr, Kâmil, 2/48, İbn Seyyid, 1/85-86, Zehebî, Târîh, s. 117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/3.
2067 Ankebût: 48.
2068 Yûnus: 16.
2069 Şûrâ: 52.

2070 Buhârî, Sahîh, 8/148.
2071 Necm: 2-4.
2072 Hâkka: 43-47.
2073 Hûd: 36-48.
2074 Hûd: 49.
2075 Âl-i imrân: 33-43.
2076 Âl-i imrân: 44.
2077 Yûsuf: 4-101.
2078 Yûsuf: 102.
2079 Kasas: 3-43.
2080 Kasas: 44-46.
2081 Yâsin: 40.
2082 Yâsin: 38.
2083 Enbiyâ: 30.
2084 Rahmân: 7.
2085 Fussilet: 11.
2086 Neml: 88.
2087 A'râf: 172-173.
2088 Hicr: 22.
2089 Nahl: 68-69.
2090 En'âm: 38.
2091 İsrâ: 85.
2092 Câsiye: 29.
2093 İsrâ: 44.
2094 Neml: 61.
2095 Yûnus: 92.
2096 Rahmân: 33.
2097 Şûrâ: 29.
2098 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/223.
2099 İbn İshak, İbn Hişam, 1/384, Taberî, Tefsîr, 17/96, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/198.
2100 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/223.
2101 İbn İshak, İbn Hişam, 1/384, Taberî, Tefsîr, 17/96, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/198.
2102 İbn İshak, İbn Hişam, 4/59, Buhârî, Sahîh, 5/92.
2103 İbn Sa'd, 2/136, Buhârî, Sahîh, 5/92, Ezrakî, 1/120-121.
2104 Enbiyâ: 98-100.
2105 İbn İshak, İbn Hişam, 1/384-385, Taberî, Tefsîr, 17/96-97, Zemahşerî, 2/284, Râzî, 22/223, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/198-199.
2106 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2107 Vâhidî, s. 206.
2108 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, Vâhidî, s. 206, Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/222, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2109 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/222.
2110 Vâhidî, s. 206.
2111 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2112 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/223.
2113 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, Zemahşerî, 2/584. Râzî, 22/223, İbn Kesîr, Tefsir, 3/199.

2114 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2115 Vâhidî, s. 206.
2116 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/223.
2117 Vâhidî, s. 206.
2118 Vâhidî, s. 206, Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/225.
2119 Nesefî, 4/121-122.
2120 Vâhidî, s. 206.
2121 Zemahşerî, 2/584, Râzî, 22/223.
2122 Nesefî, 4/122.
2123 Râzî, 2/223, Nesefî, 4/122.
2124 Vâhidî, s. 206.
2125 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/584.
2126 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385, Taberî, Tefsîr, 17/97, Zemahşerî, 2/584. Râzî, 22/223, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/584.
2127 Enbiyâ: 101-102.
2128 İbn İshak, İbn Hişam, 1/385-386, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2129 Enbiyâ: 26-29.
2130 İbn İshak, İbn Hişam, 1/386, Taberî, Tefsîr, 17/97, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/199.
2131 Zuhruf: 57-67.
2132 Zemahşerî, 3/331, Ebussuud, 7/180.
2133 Râzî, 1/137.
2134 Zemahşerî, 3/331, Râzî, 26/107, Nesefî, 3/14, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581, Ebussuud, 7/180.
2135 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Taberî, Tefsîr, 23/30, Râzî, 26/107, Kurtubî, 15/58, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581, Hâzin, 4/13, Beyzâvî, 2/286, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2136 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Zemahşerî, 3/331, Râzî, 26/107, Nesefî, 3/14, Kurtubî, 15/58, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581, Beyzâvî, 2/286, Ebussuud, 7/180, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2137 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Zemahşerî, 3/331, 581, Beyzâvî, 2/286, Ebussuud, 7/180, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2138 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Râzî, 26/107, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2139 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Râzî, 26/107, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2140 Zemahşerî, 3/331, Nesefî, 3/14, Kurtubî, 15/58, Hâzin, 4/13. Beyzâvî, 2/286 Ebussuud, 7/180.
2141 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Taberî, Tefsîr, 23/30, Zemahşerî, 3/331, Nesefî, 3/14, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581, Hâzin, 4/13, Beyzâvî, 2/286, Ebussuud, 7/180, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2142 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387.
2143 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2144 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Belâzurî, Ensâb, 1/137, Taberî, Tefsîr, 23/30, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2145 Taberî, Tefsîr, 23/30, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2146 Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/270.
2147 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Taberî, Tefsîr, 23/31, Vâhidî, s. 246, Zemahşerî, 3/331, Kurtubî, 15/58, Nesefî, 3/14, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2148 Taberî, Tefsîr, 23/31, Vâhidî, s. 248, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2149 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Taberî, Tefsîr, 23/31.
2150 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387.
2151 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Taberî, Tefsîr, 23/31, Vâhidî, s. 246, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/581.
2152 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387, Taberî, Tefsîr, 23/31, Vâhidî, s. 246, Zemahşerî, 3/331, Râzî, 26/107,

Kurtubî, 15/58, Nesefî, 4/14, Hâzin, 4/13, Beyzâvî, 2/286, Ebussuud, 7/180.
2153 Yâsin: 77-83.
2154 İsrâ: 49-52.
2155 Kaf: 1-4.
2156 Taberî, Tefsîr, 11/96, Zemahşerî, 2/228, Râzî, 17/75, Nesefî, 2/156, Hâzin, 2/289, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/410, Beyzâvî, 1/442.
2157 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/410.
2158 Râzî, 17/55.
2159 Zemahşerî, 2/229, Hâzin, 2/289.
2160 Râzî, 17/57, Hâzin, 2/289.
2161 İbn İshak, İbn Hişam, 1/194, İbn Sa'd, 1/121, Ebu Nuaym, Delâil, 1/170, Beyhakî, Delâil, 2/30, İbn Kesîr, Bidâye, 2/286-287.
2162 Zemahşerî, 2/229, Râzî, 17/57, Hâzin, 2/289.
2163 Zemahşerî, 2/229, Nesefî, 2/156, Beyzâvî, 1/442.
2164 Zemahşerî, 2/229, Râzî, 17/57, Nesefî, 2/156, Beyzâvî, 1/442.
2165 Râzî, 17/57, Hâzin, 2/289.
2166 Zemahşerî, 2/229, Nesefî, 2/156-157, Beyzâvî, 1/442.
2167 Râzî, 17/57, Hâzin, 2/289.
2168 Zemahşerî, 2/229, Nesefî, 2/157, Beyzâvî, 1/442.
2169 Hâzin, 2/289.
2170 Zemahşerî, 2/229, Nesefî, 2/157, Beyzâvî, 1/442.
2171 Râzî, 17/57.
2172 Zemahşerî, 2/229, Râzî, 17/57, Hâzin, 2/289.
2173 Zemahşerî, 2/229, Nesefî, 2/156.
2174 Hâzin, 2/288.
2175 Hâzin, 2/288, Beyzâvî, 1/442.
2176 Zemahşerî, 2/228.
2177 Beyzâvî, 1/442.
2178 Zemahşerî, 2/228, Beyzâvî, 1/442.
2179 Zemahşerî, 2/228, Râzî, 17/57.
2180 Hâzin, 2/288.
2181 Taberî, Tefsîr, 11/95, Kurtubî, 8/319.
2182 Zemahşerî, 2/228, Kurtubî, 8/319, Nesefî, 2/156.
2183 Râzî, 17/56, Hâzin, 2/288.
2184 Zemahşerî, 2/228.
2185 Râzî, 17/56, Hâzin, 2/288.
2186 Beyzâvî, 1/442.
2187 Yûnus: 15-16.
2188 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388.
2189 Taberî, Tefsîr, 30/330, Zemahşerî, 4/292, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417, Beyzâvî, 2/579.
2190 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, 30/331, Râzî, 32/144, Kurtubî, 20/225, Hâzin, 4/417, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2191 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388.
2192 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, Tefsîr, 30/331, Kurtubî, 20/225, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2193 Taberî, Tefsîr, 30/331, Kurtubî, 20/227, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2194 Vâhidî, s. 307, Zemahşerî, 4/292, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417.
2195 Taberî, Tefsîr, 30/331, Taberânî, Mu'cemu's-sağîr, 1/265, Vâhidî, s. 307, Zemahşerî, 4/292, Kurtubî,

20/227-228, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417, Beyzâvî, 2/579, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2196 Râzî, 32/146.
2197 İbn Kuteybe, Te'vîlu Müşkili'l-Kur'ân, s. 185.
2198 Râzî, 32/144.
2199 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, Tefsîr, 30/331, Kurtubî, 20/225, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2200 Râzî, 32/144.
2201 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, Tefsîr, 30/331, Râzî, 32/144, Kurtubî, 20/225, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2202 Râzî, 32/144.
2203 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, Tefsîr, 30/331, Râzî, 32/144, Kurtubî, 20/225, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2204 Vâhidî, s. 307, Zemahşerî, 4/292, Nesefî, 4/385, Hâzin, 4/417.
2205 En'âm: 14.
2206 Zemahşerî, 4/292, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2207 Zemahşerî, 4/292, Râzî, 32/144, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2208 Taberî, Tefsîr, 30/331, Râzî, 32/144, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2209 İbn İshak, İbn Hişam, 1/388, Taberî, Tefsîr, 30/331, Zemahşerî, 4/292, Râzî, 32/144, Nesefî, 4/380, Hâzin, 64-66.
2210 Zümer: 64, 66.
2211 Kâfirûn: 1-6.
2212 Zemahşerî, 4/292, Râzî, 32/144, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/404.
2213 Râzî, 32/144.
2214 Zemahşerî, 4/292, Râzî, 32/144, Nesefî, 4/380, Hâzin, 4/417.
2215 Hâzin, 4/417.
2216 Tirmizî, Sünen, 5/432, Taberî, Tefsîr, 30/50, Hâkîm, 2/514, Süheylî, 3/328-329, Kurtubî, 19/212, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/314.
2217 İbn İshak, İbn Hişam, 1/389, Belâzurî, Ensâb, 1/151, Kurtubî, 19/212.
2218 İbn Sa'd, 4/209, Nesefî, 4/332, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/315.
2219 Tirmizî, Sünen, 5/432, Taberî, Tefsîr, 30/50, Hâkîm, 2/514, Kurtubî, 11/211-212, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/314.
2220 İbn İshak, İbn Hişam, 1/389.
2221 İbn Ümmi Mektum, Hz. Hatice'nin dayısı Kays'ın oğlu idi. (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/514.)
2222 İbn Sa'd, 4/209, Tirmizî, Sünen, 5/432.
2223 Tirmizî, Sünen, 5/432, Taberî, Tefsîr, 30/50, Kurtubî, 19/211-212, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/470, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/314.
2224 Belâzurî, Ensâb, 1/152, Taberî, Tefsîr, 30/51, Râzî, 31/54, Kurtubî, 19/212, Nesefî, 19/212.
2225 İbn İshak, İbn Hişam, 1/389, Taberî, Tefsîr, 30/51, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/470.
2226 Râzî, 31/54, Kurtubî, 19/212, Nesefî, 4/332.
2227 İbn İshak, İbn Hişam, 1/389-390.
2228 İbn İshak, İbn Hişam, 1/390, Süheylî, 3/328, Kurtubî, 19/212, Nesefî, 4/332.
2229 İbn İshak, İbn Hişam, 1/390.
2230 İbn Sa'd, 4/209, Tirmizî, 5/432, Taberî, Tefsîr, 30/51.
2231 İbn İshak, İbn Hişam, 1/390.
2232 Abese: 1-16.
2233 İbn Sa'd, 4/209, Taberî, Tefsîr, 30/51, Râzî, 31/54, Nesefî, 4/332, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/470-471.
2234 Taberî, Tefsîr, 30/51, Râzî, 31/54, Kurtubî, 19/212, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/471.
2235 Taberî, Tefsîr, 30/51, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/471.

2236 Râzî, 31/54, Kurtubî, 19/212, Nesefî, 4/332, Halebî, 1/490.
2237 Taberî, Tefsîr, 30/51, Râzî, 31/54, Kurtubî, 19/213, Nesefî, 4/332, Halebî, 1/490.
2238 İbn İshak, İbn Hişam, 1/308-309.
2239 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Hâkîm, 3/284, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, Beyhakî, Delâil, 2/282, İbn Abdilberr, 1/179, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/28.
2240 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Hâkim, 3/284, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, Beyhakî, Delâil, 2/281, İbn Abdilberr, 1/179, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/28.
2241 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/66, İbn Seyyid, 1/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57, Halebî, 1/478.
2242 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/66, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57, Halebî, 1/478.
2243 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/66, İbn Seyyid, 1/100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57, Halebî, 1/475.
2244 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339, İbn Esîr, Kâmil, 2/66, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57.
2245 İbn Sa'd, 8/261-265, İbn Kuteybe, Maârif, s. 112, Belâzurî, Ensâb, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/281-282, İbn Abdilberr, 4/1865, Zemahşerî, 2/430, Süheylî, 3/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Kurtubî, 10/180, Zehebî, Târîh, s. 217-218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, İbn Hacer, İsâbe, 3/648, Halebî, 1/483.
2246 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, Belâzurî, Ensâb, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/70, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, Halebî, 1/478.
2247 Halebî, 1/478.
2248 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342-343, Belâzurî, Ensâb, 1/197, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2249 Belâzurî, Ensâb, 1/197, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2250 İbn İshak, İbn Hişam, 1/343, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2251 İbn İshak, İbn Hişam, 1/343, Belâzurî, Ensâb, 1/197, Zehebî, Târîh, s. 219.
2252 İbn İshak, İbn Hişam, 1/343, Belâzurî, Ensâb, 1/197, İbn Kayyım, 2/49, Zehebî, Târîh, s. 219.
2253 Belâzurî, Ensâb, 1/197.
2254 Nahl: 106.
2255 Taberî, Tefsîr, 14/181, Vâhidî, s. 190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2256 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100.
2257 İbn İshak, İbn Hişam, 1/287-288, İbn Kesîr, Bidâye, 3/49.
2258 İbn İshak, İbn Hişam, 1/309-310, Ahmed b. Hanbel, 2/218, Taberî, Târîh, 2/223, Beyhakî, Delâil, 2/275-276, İbn Cevzî, 1/187-188, Zehebî, Târîh, s. 164-165, İbn Kesîr, Bidâye, 3/46, Heysemî, 6/15-16, Halebî, 1/423.
2259 Taberî, Târîh, 2/223, Beyhakî, Delâil, 2/276.
2260 İbn İshak, İbn Hişam, 1/310, Ahmed b. Hanbel, 2/218, Taberî, Târîh, 2/223, Beyhakî, Delâil, 2/276, İbn Cevzî, 1/188, Zehebî, Târîh, s. 165, İbn Kesîr, Bidâye, 3/46, Halebî, 1/473.
2261 İbn İshak, İbn Hişam, 1/310, Zehebî, Târîh, s. 165,
2262 Hatta insan terslerini ve kokmuş şeyleri (İbn Esîr, Kâmil, 2/70).
2263 İbn Sa'd, 1/201, Belâzurî, Ensâb, 1/131, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Cevzî, 1/182, Heysemî, 6/21.
2264 İbn Esîr, Kâmil, 2/70.
2265 Ezrakî, 2/200, Taberî, Târîh, 2/197.
2266 İbn İshak, İbn Hişam, 1/380, Belâzurî, Ensâb, 1/120.
2267 Râzî, 32/171, Hâzin, 4/425, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/564.
2268 İbn Kesîr, Tefsîr, 4/564.
2269 Kurtubî, 20/240.

2270 Râzî, 32/171, Kurtubî, 20/240, Nesefî, 4/382, Hâzin, 4/425, Beyzâvî, 2/581, Ebussuud, 9/211.
2271 İbn İshak, İbn Hişam, 1/380, Taberî, Tefsîr, 30/338, Râzî, 32/171.
2272 Belâzurî, Ensâb, 1/122, Taberî, Tefsîr, 30/339, Hâzin, 4/425.
2273 Taberî, Tefsîr, 30/338-339.
2274 Zemahşerî, 4/297, Râzî, 32/171, 173, Nesefî, 4/382, 383.
2275 Taberî, Tefsîr, 30/339, Râzî, 32/171, Kurtubî, 20/240, Nesefî, 4/382, Hâzin, 4/425, Beyzâvî, 2/581, Ebussuud, 9/211.
2276 Taberî, Tefsîr, 30/338.
2277 İbn İshak, İbn Hişam, 1/380, Belâzurî, Ensâb, 1/122, Taberî, Tefsîr, 30/339, Râzî, 32/171, Kurtubî, 20/240, Nesefî, 4/382, Beyzâvî, 2/581, Ebussuud, 9/211.
2278 Taberî, Tefsîr, 30/339, Kadı Iyaz, 1/291.
2279 Kurtubî, 20/240, Ebussuud, 9/211.
2280 Taberî, Tefsîr, 30/339, Kadı Iyaz, 1/291, Kurtubî, 20/240. Ebussuud, 9/211.
2281 Tebbet: 1-5.
2282 İbn İshak, İbn Hişam, 1/380, İbn Sa'd, 1/200, Ahmed b. Hanbel, 1/281, Buhârî, Sahîh, 6/17, Müslim, 1/194, Belâzurî, Ensâb, 1/120, 121, Taberî, Târîh, 2/216, Beyhakî, Delâil, 2/183, Begavî, 2/175, İbn Cevzî, 1/184, İbn Esîr, Kâmil, 2/60-61.
2283 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Kadı Iyaz, 1/291.
2284 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Ezrakî, 1/316, Belâzurî, Ensâb, 1/123, Beyhakî, Delâil, 2/195, Kadı Iyaz, 1/291, Râzî, 32/173, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234, İbn Seyyid, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Diyarbekrî, 1/288.
2285 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Belâzurî, Ensâb, 1/123, Beyhakî, Delâil, 2/195, Kadı Iyaz, 1/291, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
Hicr'de (Ezrakî, 1/316).
2286 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381-382, Ezrakî, 1/316, Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/17, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Diyarbekrî, 1/288.
2287 Ezrakî, 1/316, Beyhakî, Delâil, 2/195, Muhibbü't-Taberî, 1/80, 81, İbn Seyyid, 1/103, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2288 Ezrakî, 1/316.
2289 Ebu Nuaym, Delâil, 1/193, İbn Seyyid, 1/103, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2290 Râzî, 32/172.
2291 Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2292 Ezrakî, 1/316.
2293 Ebu Nuaym, Delâil, 1/193, İbn Seyyid, 1/103, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2294 Ezrakî, 1/316, İbn Seyyid, 1/103.
2295 Ebu Nuaym, Delâil, 1/193, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2296 Ezrakî, 1/316, Ebu Nuaym, Delâil, 1/193, Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, İbn Seyyid, 1/103, 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2297 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Ezrakî, 1/316, Belâzurî, Ensâb, 1/81, Kurtubî, 20/234, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2298 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Ezrakî, 1/316, Belâzurî, Ensâb, 1/123, Kadı Iyaz, 1/291.
2299 Belâzurî, Ensâb, 1/123.
2300 Diyarbekrî, 1/288.
2301 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Ezrakî, 1/316, Belâzurî, Ensâb, 1/123, Beyhakî, Delâil, 2/195, Kadı Iyaz, 1/291, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Diyarbekrî, 1/288.
2302 Belâzurî, Ensâb, 1/123.

2303 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Ezrakî, 1/316, Kurtubî, 20/234.
2304 Ezrakî, 1/316.
2305 Belâzurî, Ensâb, 1/122, Zehebî, Târîh, s. 147.
2306 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381-382, Belâzurî, Ensâb, 1/122, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/80, Kurtubî, 20/234, Zehebî, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Kastallânî, İrşâd, 6/25, Diyarbekrî, 1/288.
2307 İbn İshak, İbn Hişam, 1/381, Belâzurî, Ensâb, 1/123, Kadı Iyaz 1/291, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234.
2308 Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 147, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2309 Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2310 Ebu Nuaym, Delâil, 1/194, İbn Seyyid, 1/103, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2311 Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Zehebî, Târîh, s. 147.
2312 Ebu Nuaym, Delâil, 1/193, İbn Seyyid, 1/103, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/565.
2313 İbn İshak, İbn Hişam, 1/382, Beyhakî, Delâil, 2/195, Râzî, 32/172, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Kurtubî, 20/234-235, Zehebî, Târîh, s. 147.
2314 İbn İshak, İbn Hişam, 1/234-235, Zehebî, Târîh, s. 147.
2315 Aynî, 16/97.
2316 İbn İshak, İbn Hişam, 1/382, Ahmed b. Hanbel, 2/244, Buhârî, Sahîh, 4/162, Ebu Nuaym, Delâil, 1/194, Muhibbü't-Taberî, 1/81, Aynî, 16/97, Kastallânî, İrşâd, 6/25.
2317 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/384, Heysemî, 6/18, İbn Hacer, İsâbe, 4/490.
2318 İbn Sa'd, 8/36-37, Beyhakî, Delâil, 2/338-339, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/384, Heysemî, 6/18.
2319 Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/18.
2320 Beyhakî, Delâil, 2/339.
2321 Heysemî, 6/18.
2322 Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/18.
2323 Belâzurî, Ensâb, 1/131, Heysemî, 6/19.
2324 Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/19.
2325 Belâzurî, Ensâb, 1/131, Heysemî, 6/19.
2326 Beyhakî, Delâil, 2/339.
2327 Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/19.
2328 Belâzurî, Ensâb, 1/131, Beyhakî, Delâil, 1/339.
2329 Heysemî, 6/19.
2330 Belâzurî, Ensâb, 1/131.
2331 Heysemî, 6/19.
2332 Beyhakî, Delâil, 2/339.
2333 Beyhakî, Delâil, 2/339.
2334 Zerka', Havran'dadır. (Belâzurî, Ensâb, 1/131)
2335 Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/19.
2336 Heysemî, 6/19.
2337 Belâzurî, Ensâb, 1/131.
2338 Belâzurî, Ensâb, 1/131, Beyhakî, Delâil, 2/339, Heysemî, 6/19.
2339 Belâzurî, Ensâb, 1/131.
2340 Beyhakî, Delâil, 2/338.
2341 İbn Sa'd'dan naklen Belâzurî, Ensâb, 1/147.
2342 Buhârî, Sahîh, 1/65, 131, Müslim,Sahîh, 3/1418, Nesâî, 1/162. Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2343 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/65, 131, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Beyhakî,

Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Heysemî, 6/17, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2344 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/131, Müslim, 3/1419, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Diyarbekrî, 1/292.
2345 Buhârî, Sahîh, 1/65, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279.
2346 Ahmed b. Hanbel, 1/397, Ebu Nuaym, Delâil, 1/266-267, Heysemî, 1/17.
2347 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/17.
2348 Ahmed b. Hanbel, 1/397, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/17.
2349 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/17.
2350 Ahmed b. Hanbel, 1/397, Müslim, 3/1419, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216.
2351 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/65, 131, Müslim, 3/1418, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Heysemî, 6/17, Diyarbekrî, 1/292.
2352 Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 216.
2353 Diyarbekrî, 1/286.
2354 Nesâî, 1/162, İbn Seyyid, 1/103.
2355 Ahmed b. Hanbel, 1/417, İbn Cevzî, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Diyarbekrî, 1/292.
2356 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Heysemî, 6/17.
2357 Buhârî, Sahîh, 1/131, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2358 Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Seyyid, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 216, Halebî, 1/469.
2359 Buhârî, Sahîh, 1/131, Beyhakî, Sünen, 9/7, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2360 Buhârî, Sahîh, 1/131, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Sünen, 9/7, Heysemî, 6/17, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2361 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/65, Müslim, 3/1418, İbn Cevzî, 1/1, 190, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2362 Buhârî, Sahîh, 1/131, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Sünen, 9/7, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2363 Buhârî, 1/131, Beyhakî, Sünen, 9/7, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2364 Buhârî, 1/131, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216. Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2365 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, 1/65, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Diyarbekrî, 1/292.
2366 Buhârî, Sahîh, 1/131, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2367 Buhârî, Sahîh, 1/65, 131, Müslim, 3/1418, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, s. 469.
2368 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/65, 131, Müslim, 3/1418 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, s. 62, Halebî, s. 469.
2369 Ahmed b. Hanbel, 1/417, İbn Cevzî, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Diyarbekrî, 1/292.
2370 Buhârî, 1/65, Müslim, 3/1418, İbn Seyyid, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 216.
2371 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/162, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Heysemî, 6/18.
2372 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, 1/65, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44.
2373 Buhârî, 1/131, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/62, Ebu Nuaym, 1/267, Heysemî, 6/6, s. 18, Halebî, 1/469.
2374 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Müslim, 3/1418, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Diyarbekrî, 1/292.

2375 Ahmed b. Hanbel, 1/393, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/162, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2376 Buhârî, Sahîh, 1/65, 132.
2377 Buhârî, 1/65, 132, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/162, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279.
2378 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, 1/65, Nesâî, 1/162, İbn Cevzî, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44.
2379 Buhârî, 1/132, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2380 Buhârî, 1/132, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216.
2381 Buhârî, 1/132, Beyhakî, Sünen, 9/7, Halebî, 1/469.
2382 Buhârî, 1/132, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Sünen, 9/7, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2383 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, 1/65, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Sünen, 9/7, İbn Cevzî, 1/190, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Diyarbekrî, 1/292.
2384 Ahmed b. Hanbel, 1/393, Buhârî, 1/65, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216.
2385 Buhârî, Sahîh, 1/65.
2386 Müslim, 3/1418, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18.
2387 Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Halebî, 1/469.
2388 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2389 Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 217, Heysemî, 6/18, Halebî, 1/469.
2390 Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/469.
2391 Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1418, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Sünen, 9/7, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2392 Buhârî, Sahîh, 1/132, Nesâî, 1/162, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2393 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/162, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, İbn Cevzî, 1/190, Zehebî, Târîh, s. 216, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/469.
2394 Ahmed b. Hanbel, 1/393, Müslim, 3/1419, Beyhakî, Delâil, 2/279.
2395 Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1419, Ebu Nuaym, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62.
2396 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2397 Heysemî, 6/18.
2398 Buhârî, 1/132, Müslim, 3/1418, Nesâî 1/162, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 217, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/470.
2399 İbn Sa'd, 2/23, Müslim, 3/1420, Beyhakî, Delâil, 2/279.
2400 Ahmed b. Hanbel, 1/397.
2401 İbn Sa'd, 2/23, Ahmed b. Hanbel, 1/397, Müslim, 3/1420.
2402 Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/279, Zehebî, Târîh, s. 216.
2403 Zehebî, Târîh, s. 217.
2404 İbn Sa'd, 2/23, Ahmed b. Hanbel, 1/397, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/280, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Halebî, 1/470.
2405 Buhârî, Sahîh, 1/65, Müslim, 3/1418, Nesâî, 1/162, Beyhakî, Delâil, 2/280, Zehebî, Târîh, s. 216, Heysemî, 6/18, Halebî, 1/470.
2406 Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1418, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Nesâî, 1/162, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Beyhakî, Delâil, 2/280, Zehebî, Târîh, s. 217, Heysemî, 6/18, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/470.
2407 Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1418-1419, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Zehebî, Târîh, s. 217,

Heysemî, 6/18, Halebî, 1/470.
2408 Ahmed b. Hanbel, 1/393, 417, Müslim, 3/1419, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, Diyarbekrî, 1/293.
2409 Müslim, 3/1418, Beyhakî, Delâil, 2/280, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, 45, Halebî, 1/470.
2410 Buhârî, Sahîh, 1/65.
2411 Müslim, 3/1419, Beyhakî, Delâil, 2/280, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/44, 45, Halebî, 1/470.
2412 Nesâî, 1/162.
2413 Müslim, 3/1419, Beyhakî, Delâil, 2/280.
2414 Buhârî, Sahîh, 1/65.
2415 İbn Sa'd, 2/23, Ahmed b. Hanbel, 1/397.
2416 Beyhakî, Delâil, 2/280.
2417 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/65, Diyarbekrî, 1/293.
2418 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Müslim, 3/1419, Diyarbekrî, 1/293.
2419 İbn Sa'd, 2/23, Ahmed b. Hanbel, 1/397, Buhârî, 1/132, Müslim, 3/1419, Nesâî, 1/162, İbn Cevzî, 1/191, Zehebî, Târîh, s. 216, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/470.
2420 Müslim, 3/1419, Beyhakî, Delâil, 2/280.
2421 İbn Sa'd, 2/23, Ahmed b. Hanbel, 1/397, Müslim, 3/1420, Beyhakî, Delâil, 2/280.
2422 Ahmed b. Hanbel, 1/417, Buhârî, Sahîh, 1/132, Müslim, 3/1419. İbn Cevzî, 1/191, Zehebî, Târîh, s. 217, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Halebî, 1/470.
2423 Ahmed b. Hanbel, 1/393, Müslim, 3/1419.
2424 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2425 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2426 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267.
2427 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2428 Heysemî, 6/18.
2429 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2430 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267.
2431 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2432 Belâzurî, Ensâb, 1/125.
2433 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2434 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2435 Ebu Nuaym, 1/267, Heysemî, 6/18.
2436 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267.
2437 Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2438 Belâzurî, Ensâb, 1/125, Ebu Nuaym, Delâil, 1/267, Heysemî, 6/18.
2439 İbn Ebi Şeybe, 14/297, Ahmed b. Hanbel, 2/204. Buhârî, Sahîh, 6/34-35, Ebu Nuaym, Delâil, 1/209, Beyhakî, Delâil, 2/274, İbn Cevzî, 1/190, Zehebî, Târîh, s. 215, İbn Kesîr, Bidâye, 3/46, Heysemî, 6/16.
2440 İbn İshak, İbn Hişam, 1/315, 319, Taberî, Tefsîr, 15/164-166, Vâhidî, s. 198-199, Kurtubî, 10/128-130, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/62-63, Hâzin, 3/180-181, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/202, 203.
2441 İbn İshak, İbn Hişam, 1/319, Taberî, Tefsîr, 15/166, Ebu Nuaym, Delâil, 1/205, 206, Beyhakî, Delâil, 2/190, Zehebî, Târîh, s. 153-154.
2442 İbn İshak, İbn Hişam, 1/319, Ebu Nuaym, Delâil, 1/205-206, Beyhakî, Delâil, 2/190, Zehebî, Târîh, s. 153-154.
2443 İbn İshak, İbn Hişam, 1/319-320, Ebu Nuaym, Delâil, 1/206, Beyhakî, Delâil, 2/190, İbn Seyyid, 1/108, Zehebî, Târîh, s. 153-154, İbn Kesîr, Bidâye, 3/42-43.

2444 Beyhakî, Delâil, 2/166-167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, İbn Hacer, İsâbe, 3/410
2445 Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86.
2446 Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, İbn Hacer, İsâbe, 3/410.
2447 İbn Sa'd, 3/215, Hâkîm, 3/369, Beyhakî, Delâil, 2/166-167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, Muhibbü't-Taberî, 2/336, Zehebî, Târîh, s. 140, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
2448 Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, İbn Hacer, İsâbe, 3/410.
2449 İbn Sa'd, 3/215, Hâkîm, 3/369, Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, Muhibbü't-Taberî, 2/336, Zehebî, Târîh, s. 140, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29, İbn Hacer, İsâbe, 3/410.
2450 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86.
2451 İbn Sa'd, 3/215, Hâkîm, 3/369, Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86, Muhibbü't-Taberî, 2/336, Zehebî, Târîh, s. 140, İbn Kesîr, Bidâye, 3/29.
2452 Beyhakî, Delâil, 2/167, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/86.
2453 Buhârî'nin Târîh'inden naklen İbn Hacer, İsâbe, 3/410.
2454 Hâkim, 3/360. Ebu Nuaym, Hilye, 1/89, Muhibbü't-Taberî, 2/353, İbn Hacer, 1/545, Taberânî'den naklen Heysemî, 9/151.
2455 İbn Sa'd, 3/55, Halebî, 1/446.
2456 İbn Sa'd, 3/55.
2457 Halebî, 1/446.
2458 İbn Sa'd, 3/55, Halebî, 1/446.
2459 İbn Sa'd, 3/116, İbn Abdilberr, 4/1474, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/181, İbn Hacer, İsâbe, 3/421.
2460 İbn Sa'd, 3/116, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/181, İbn Hacer, İsâbe, 3/421.
2461 İbn Sa'd, 3/116-117, İbn Abdilberr, 4/1473, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/181.
2462 Belâzurî, Ensâb, 1/156.
2463 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339-340, Belâzurî, Ensâb, 1/196-197, İbn Abdilberr, 4/1849.
2464 Belâzurî, Ensâb, 1/195.
2465 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/69.
2466 İbn İshak, İbn Hişam, 1/340, Belâzurî, Ensâb, 1/196, Zehebî, Târîh, s. 218, Hâzin, 4/385.
2467 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123, Halebî, 1/482.
2468 Zehebî, Târîh, s. 128, Kastallânî, Mevâhib, 1/66.
2469 Halebî, 1/482.
2470 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123.
2471 Belazurî, Ensâb, 1/196; İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123, Halebî, 1/482.
2472 İbn İshak, İbn Hişam, 1/340, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Abdilberr, 1/849, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/123, Muhibbü't-Taberî, 1/117, Zehebî, Târîh, s. 218, Hâzin, 4/385, Kastallânî, Mevâhib, 1/66.
2473 İbn İshak, İbn Hişam, 1/340, Muhibbü't-Taberî, 1/117, Hâzin, 4/385, İbn Hacer, İsâbe, 4/312.
2474 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123, Halebî, 1/482.
2475 İbn İshak, İbn Hişam, 1/340, Belâzurî, Ensâb, 1/196, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123, Muhibbü't-Taberî, 1/117, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Hacer, İsâbe, 4/312, Hâzin, 4/385, Kastallânî, Mevâhib, 1/66, Halebî, 1/482.
2476 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 7/123, Halebî, 1/482.
2477 Belâzurî, Ensâb, 1/196 Zürkânî, 1/269-270.
2478 Kurtubî, 16/189, Suyutî, Esbâbü'n-nüzûl, s. 196.
2479 Ahkâf: 11.
2480 Halebî, 1/482.
2481 Mus'abu'z-Zübeyyrî, s. 147, İbn Kuteybe, Maârif, s. 77, İbn Abdilberr, 4/1946, Süheylî, 3/222.
2482 Belâzurî, Ensâb, 1/196, İbn Esîr, Kâmil, 2/70, İbn Hacer, İsâbe, 4/475.
2483 İbn Kuteybe, Maârif, s. 77.

2484 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Hacer, İsâbe, 4/399.
2485 İbn İshak, İbn Hişam, 1/341, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Hazm, Cevâmi, s. 55, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Muhibbü't-Taberî, 1/117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2486 Belâzurî, Ensâb, 1/195.
2487 İbn İshak, İbn Hişam, 1/341, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Muhibbü't-Taberî, 1/117-118, Halebî, 1/482.
2488 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Halebî, 1/482.
2489 İbn İshak, İbn Hişam, 1/341, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Muhibbü't-Taberî, 1/118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58, Halebî, 1/482.
2490 İbn Sa'd, 3/230, 231, Belâzurî, Ensâb, 1/194, İbn Esîr, 2/68, Usdu'l-gâbe, 3/136, 137, İbn Hacer, İsâbe, 2/256.
2491 Belâzurî, Ensâb, 1/185, İbn Hazm, Cevâmi, s. 54.
2492 Halebî, 1/481.
2493 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248, İbn Hacer, İsâbe, 4/156, Halebî, 1/481.
2494 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248.
2495 İbn Abdilberr, 4/1730.
2496 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248.
2497 İbn Sa'd, 4/123, İbn Abdilberr, 4/1730.
2498 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Abdilberr, 4/1730.
2499 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248.
2500 İbn Sa'd, 4/123, İbn Abdilberr, 4/1730, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248.
2501 İbn Sa'd, 4/123, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2502 Belâzurî, Ensâb, 1/134.
2503 Belâzurî, Ensâb, 1/195.
2504 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248, İbn Hacer, İsâbe, 4/156, Halebî, 1/481-482.
2505 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 6/248, Halebî, 1/482.
2506 Belâzurî, Ensâb, 1/195, İbn Esîr, Kâmil, 2/69, Usdu'l-gâbe, 6/248, Halebî, 1/482.
2507 İbn Sa'd, 4/123, İbn Abdilberr, 4/1730, Halebî, 1/482.
2508 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, Beyhakî, Delâil, 2/281, İbn Abdilberr, 1/178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/245, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Siyer, 1/251.
2509 İbn Kayyım, 2/48.
2510 İbn Sa'd, 3/232, Belâzurî, Ensâb, 1/185-186.
2511 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Hâkim, 3/284, İbn Abdilberr, 1/179, Muhibbü't-Taberî, 1/74, İbn Kayyım, 2/49, Zehebî, Târîh, s. 141-142, İbn Kesîr, Bidâye, 3/28.
2512 Belâzurî, Ensâb, 1/186.
2513 İbn İshak, İbn Hişam, 1/339-340, Belâzurî, Ensâb, 1/186, Ebu Nuaym, Hilye, 1/148, İbn Esîr, Kâmil, 2/66, Muhibbü't-Taberî, 1/117, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57-58.
2514 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2515 Belâzurî, Ensâb, 1/186.
2516 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce 1/53, Hâkîm, 3/284, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, İbn Abdilberr, 1/179, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Târîh, s. 217. İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2517 Belâzurî, Ensâb, 1/185.
2518 Belâzurî, Ensâb, 1/185, İbn Hazm, Cevâmi, s. 54.
2519 Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Hâkim, 3/284, Ebu Nuaym, Hilye, 1/149, İbn Abdilberr, 1/179, İbn Hazm, Cevâmi, s. 54, Muhibbü't-Taberî, 1/74, Zehebî, Târîh, s. 217-218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.

2520 İbn Abdilberr, 4/1813, İbn Hazm, Cevâmi, s. 55, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/69, İbn Seyyid, 1/111, İbn Hacer, İsâbe, 4/274, Halebî, 1/481.
2521 Belâzurî, Ensâb, 1/175.
2522 İbn Sa'd, 3/233, Belâzurî, Ensâb, 1/156, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Râzî, 20/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/114, Kurtubî, 10/181, Hâzin, 3/136.
2523 İbn Sa'd, 3/165.
2524 Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2525 İbn Sa'd, 3/233, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/114.
2526 Taberî, Tefsîr, 14/182, İbn Esîr, Kâmil, 2/68.
2527 İbn Sa'd, 3/165, Belâzurî, Ensâb, 1/178, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 13/375.
2528 Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, İbn Abdilberr, 2/439, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2529 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2530 Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, İbn Abdilberr, 2/439, Râzî, 20/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Hâzin, 3/136.
2531 İbn Abdilberr, 2/439, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2532 Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, İbn Abdilberr, 2/439, Râzî, 20/121, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Hâzin, 3/136.
2533 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/237, Belâzurî, Ensâb, 1/176, İbn Abdilberr, 2/438, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Zehebî, Siyer, 2/235.
2534 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Abdilberr, 2/438, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, İbn Hacer, İsâbe, 1/416, Halebî, 1/511.
2535 Belâzurî, Ensâb, 1/178-179, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2536 Belâzurî, Ensâb, 1/179.
2537 Buhârî, Sahîh, 4/238-239, Beyhakî, Delâil, 2/283, Zehebî, Târîh, s. 218-219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2538 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2539 Ahmed b. Hanbel, 5/109, Yakubî, 2/28.
2540 Ahmed b. Hanbel, 5/109.
2541 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Hâkîm, 3/383, Beyhakî, Delâil, 2/283.
2542 Hâkîm, 3/383.
2543 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Ebu Nuaym, Hilye, 1/1, 144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2544 Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Hâkîm, 3/383, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283.
2545 Ahmed b. Hanbel, 5/109.
2546 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Buhârî, Sahîh, 4/239, Ebu Dâvud, 3/47, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144 Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2547 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Ebu Dâvud, 3/47, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219.
2548 Ahmed b. Hanbel, 5/110, Hâkîm, 3/383, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144.
2549 Ahmed b. Hanbel, 5/111, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Hâkîm, 3/383, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59.
2550 Hakim, 3/383.
2551 Ahmed b. Hanbel, 5/111, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115.
2552 Ahmed b. Hanbel, 5/11, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, İbn Esîr, 2/115.
2553 Buhârî, Sahîh, 8/56.

2554 Ahmed b. Hanbel, 5/11, Buhârî, Sahîh, 8/56.
2555 Ahmed b. Hanbel, 5/11, Buhârî, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Hâkim, 3/383, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59-60.
2556 Ebu Nuaym, Hilye, 1/144.
2557 Ahmed b. Hanbel, 5/11, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/57.
2558 Hâkîm, 3/383.
2559 Ahmed b. Hanbel, 5/11, Buhârî, Sahîh, 8/56, Ebu Dâvud, 3/47, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Yakubî, 2/28.
2560 Ahmed b. Hanbel, 5/109, Buhârî, Sahîh, 4/239, Ebu Dâvud, 3/47, Yakubî, 2/28, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/60.
2561 Buhârî, Sahîh, 8/56, Zehebî, Târîh, s. 219.
2562 Belâzurî, Ensâb, 1/176.
2563 Ahmed b. Hanbel, 5/109, Ebu Dâvud, 3/47.
2564 Buhârî, Sahîh, 8/56, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Ebu Nuaym, Hilye, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/60.
2565 Ahmed b. Hanbel, 5/109, Buhârî, Sahîh, 8/56, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Yakubî, 2/28, Ebu Nuaym, 1/144, Beyhakî, Delâil, 2/283, İbn Esîr, 2/115, Zehebî, Târîh, s. 219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/60.
2566 Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/58, Hâkim, 3/349, Ebu Nuaym, Hilye, 1/172, İbn Abdilberr, 4/1481, Beyhakî, Delâil, 2/281, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 5/253, Zehebî, Siyer, 1/293, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58, İbn Hacer, İsâbe, 3/454.
2567 Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Ebu Nuaym, Hilye, 1/172, Zehebî, Siyer, 1/293, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2568 İbn Sa’d, 3/226, Belâzurî, Ensâb, 1/181, İbn Kuteybe, Maârif, s. 114, Hâkîm, 3/397, İbn Abdilberr, 2/727, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/36, Zehebî, Siyer, 2/10, 12, İbn Hacer, İsâbe, 2/195.
2569 İbn Sa’d, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53. Belâzurî, Ensâb, 1/158, Ebu Nuaym, 1/172, Hâkîm, 3/349, Beyhakî, Delâil, 2/281, İbn Abdilberr, 4/1481, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 2/38, Muhibbü’t-Taberî, 1/74, Kurtubî, 10/182, Zehebî, Siyer, 1/12, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2570 İbn Sa’d, 3/227, Belâzurî, Ensâb, 1/181, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/37, Zehebî, Siyer, 2/12, 13, İbn Hacer, İsâbe, 2/195.
2571 İbn Sa’d, 3/248, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 4/132.
2572 İbn Sa’d, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 3/38, Zehebî, Târîh, s. 217.
2573 Belâzurî, Ensâb, 1/184.
2574 En’âm: 53.
2575 Belâzurî, Ensâb, 1/184.
2576 İbn Sa’d, 3/248, Belâzurî, Ensâb, 1/156.
2577 İbn Sa’d, 4/136, Belâzurî, Ensâb, 1/157, İbn Kuteybe, Maârif, s. 111, İbn Abdilberr, 4/1863, Zehebî, Siyer, 1/292.
2578 İbn Sa’d, 3/246, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 5/467.
2579 İbn Sa’d, 3/248, 249, Belâzurî, Ensâb, 1/160, İbn Abdilberr, 4/1589, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 4/131, Zehebî, Siyer, 1/293.
2580 İbn İshak, İbn Hişam, 1/32, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2581 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, İbn Sa’d, 3/249, Ahmed b. Hanbel, 1/62, Belâzurî, Ensâb, 1/161, İbn Abdilberr, 4/1589, Zehebî, Siyer, 1/294, Heysemî, 9/293.
2582 Heysemî, 9/293.
2583 İbn Sa’d, 3/249, Ahmed b. Hanbel, 1/62, Belâzurî, Ensâb, 1/161, İbn Abdilberr, 4/1589, Zehebî, Siyer, 1/294, Heysemî, 9/293, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 13/528.

2584 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, Belâzurî, Ensâb, 1/160, Hâkîm, 3/383, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Siyer, 1/393, Heysemî, 9/293, İbn Hacer, İsâbe, 3/648.
2585 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, Beyhakî, Delâil, 2/282, Hâkim, 3/388-389, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, Heysemî, 9/293.
2586 İbn Sa'd, 3/249, Beyhakî, Delâil, 2/282, İbn Abdilberr, 4/1589, Heysemî, 9/293.
2587 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, İbn Sa'd, 3/249, Hâkim, 3/383, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Beyhakî, Delâil, 3/282, İbn Abdilberr, 4/1589, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/468, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, Heysemî, 9/293, İbn Hacer, İsâbe, 3/648, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 11/728.
2588 Zemahşerî, 2/430, Nesefî, 2/301.
2589 Belâzurî, Ensâb, 1/160, Zemahşerî, 2/430, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Kurtubî, 10/180, İbn Hacer, İsâbe, 3/648, Halebî, 1/483.
2590 Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Kurtubî, 10/180, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143.
2591 Belâzurî, Ensâb, 1/160, İbn Hacer, İsâbe, 3/148.
2592 İbn Sa'd, 4/136, Belâzurî, Ensâb, 1/157, İbn Kuteybe, Maârif, s. 111, İbn Abdilberr, 4/1863, Zehebî, Siyer, 1/292.
2593 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Hâkim, 3/349, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Beyhakî, Delâil, 2/281, İbn Abdilberr, 4/1864, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/152, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2594 İbn Sa'd, 8/264, Zürkânî, 1/266.
2595 Zemahşerî, 2/430, Nesefî, 2/301.
2596 Halebî, 1/483, Zürkânî, 1/266.
2597 Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Abdilberr, 4/1865, Kurtubî, 10/181.
2598 Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Râzî, 20/121, Kurtubî, 10/181.
2599 İbn Abdilberr, 4/1865, Kurtubî, 10/181.
2600 Belâzurî, Ensâb, 1/160, İbn Esîr, Kâmil, 2/67.
2601 Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Kurtubî, 10/180, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571.
2602 İbn Sa'd, 8/264-265, Belâzurî, Ensâb, 1/160, Beyhakî, Delâil, 2/82, İbn Hazm, Cevâmi, s. 54, İbn Abdilberr, 4/1965, Zemahşerî, 2/430, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, Halebî, 1/483.
2603 İbn Sa'd, 8/264-265, Belâzurî, Ensâb, 1/160, İbn Kuteybe, Maârif, s. 112, Beyhakî, Delâil, 2/282, İbn Abdilberr, 4/1865, Zemahşerî, 2/430, Süheylî, 3/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Râzî, 20/121, Kurtubî, 10/180, Zehebî, Târîh, s. 218, İbn Kesîr, Bidâye, 3/59, Halebî, 1/483.
2604 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Hâkim, 3/349, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Beyhakî, Delâil, 2/282, İbn Abdilberr, 4/1864, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/130, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2605 İbn Sa'd, 3/248.
2606 İbn İshak, İbn Hişam, 1/342, İbn Kesîr, Bidâye, 3/58.
2607 İbn Sa'd, 3/233, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Târîh, s. 53, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Târîh, s. 217.
2608 İbn Sa'd, 3/248, Belâzurî, Ensâb, 1/158, Zehebî, Siyer, 1/293, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2609 İbn Sa'd, 3/248, Belâzurî, Ensâb, 1/158.
2610 İbn Abdilberr, 4/1864, Süheylî, 3/220, Halebî, 1/483-484.
2611 İbn Esîr, Kâmil, 2/67.
2612 Taberî, Tefsîr, 14/181, Hâzin, 3/136, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2613 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Zehebî, Siyer, 1/294.
2614 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Taberî, Tefsîr, 14/182.
2615 Taberî, Tefsîr, 14/181, Hâzin, 3/136, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2616 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Taberî, Tefsîr, 14/181-182, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî,

Târîh, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/587, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2617 Taberî, Tefsîr, 14/181, Hâzin, 3/136.
2618 Belâzurî, Ensâb, 1/159, İbn Esîr, Kâmil, 2/67.
2619 Belâzurî, Ensâb, 1/159.
2620 Belâzurî, Ensâb, 1/159, İbn Esîr, Kâmil, 2/67.
2621 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/130-131.
2622 Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Nesefî, 2/301, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143.
2623 Tirmizî, Sünen, 1/52, Hâkim, 3/392, Ebu Nuaym, Hilye, 1/139, Zehebî, Siyer, 1/296, Heysemî, 9/295.
2624 Ebu Nuaym, Hilye, 1/139-140, Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Nesefî, 2/301, Hâzin, 2/136, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 11/724.
2625 Tirmizî, Sünen, 1/52, Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143, Heysemî, 9/295.
2626 Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Nesefî, 2/301, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143.
2627 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Taberî, Tefsîr, 14/182, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Nesefî, 2/301, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571. Ebussuud, 5/143.
2628 Zemahşerî, 2/430, Râzî, 20/121, Nesefî, 2/301, Hâzin, 3/136, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143.
2629 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Siyer, 1/294.
2630 İbn Sa'd, 3/249, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Siyer, 1/294.
2631 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2632 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Târîh, Siyer, 1/294.
2633 Belâzurî, Ensâb, 1/159.
2634 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2635 Belâzurî, Ensâb, 1/159.
2636 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2637 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Taberî, Tefsîr, 14/182, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2638 Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/132.
2639 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Taberî, Tefsîr, 14/182, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2640 Belâzurî, Ensâb, 1/160.
2641 İbn Esîr, Kâmil, 2/67.
2642 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/160, Taberî, Tefsîr, 14/182, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zemahşerî, 2/430, Râzî, 2/121, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Kurtubî, 10/180, Nesefî, 2/301, Hâzin, 3/136, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588, Beyzâvî, 1/571, Ebussuud, 5/143.
2643 Nahl: 106.
2644 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159-160, Taberî, Tefsîr, 14/182, Vâhidî, s. 190, İbn Esîr, Kâmil, 2/67, Kurtubî, 10/180, Zehebî, Siyer, 1/295, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2645 Fîruzâbâdî, 2/316.
2646 Seyyid Şerif, s. 74-75.
2647 Fîruzâbâdî, 2/316, Seyyid Şerif, s. 74-75.
2648 Seyyid Şerif, s. 100.
2649 Kâsânî, 2/84.
2650 Bakara: 184.
2651 Taberî, Tefsîr, 14/182, Kurtubî, 10/181-182.

2652 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/587, Ebussuud, 5/143.
2653 Râzî, 20/121, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2654 Râzî, 20/121, Hâzin, 3/136.
2655 Hâzin, 3/136.
2656 Râzî, 20/121, Hâzin, 3/136.
2657 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/587, Ebussuud, 5/143.
2658 Zemahşerî, 2/430, Nesefî, 2/301.
2659 İbn Sa'd, 3/232, Ahmed b. Hanbel, 1/404, İbn Mâce, 1/53, Belâzurî, Ensâb, 1/185-186, Hâkîm, 3/284, İbn Abdilberr, 1/179, Muhibbü't-Taberî, 1/74, İbn Kayyım, 2/49, Zehebî, Târîh, s. 217, İbn Kesîr, Bidâye, 3/28.
2660 İbn Sa'd, 3/249, Belâzurî, Ensâb, 1/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/140, Zehebî, Siyer, 1/294, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/588.
2661 Zemahşerî, 2/430.
2662 İbn İshak, İbn Hişam, 1/336, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/385-386, Halebî, 1/476.
2663 İbn İshak, İbn Hişam, 1/281, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/367, Zehebî, Târîh, s. 147-148, Halebî, 1/456.
2664 İbn İshak, İbn Hişam, 1/281-282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Usdu'l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.
2665 Belâzurî, Ensâb, 1/116, İbn Esîr, Kâmil, 2/60.
2666 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Hazm, s. 51, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.
2667 Belâzurî, Ensâb, 1/116.
2668 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Hazm, Cevâmi, s. 51, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.
2669 Belâzurî, Ensâb, 1/116, İbn Esîr, Kâmil, 2/68.
2670 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Hazm, Cevâmi, s. 51, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.
2671 Belâzurî, Ensâb, 1/116.
2672 İbn İshak, İbn Hişam, 1/282, Belâzurî, Ensâb, 1/116, Taberî, Târîh, 2/216, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/367, İbn Hacer, İsâbe, 2/33, Halebî, 1/456.

ALTINCI BÖLÜM
HABEŞ ÜLKESİNE HİCRET

Hicretin Sebebi

Peygamberimiz Aleyhiselam; Kureyş müşriklerinin, kendi kabilelerinden iman edenleri dinlerinden döndürmek için[2673] hapsettiklerini,[2674] işkencelere uğrattıklarını,[2675] işkencelerini şiddetlendirdiklerini[2676] görünce,[2677] Müslümanlara:

"Siz şimdi yeryüzüne dağılın![2678]

Yüce Allah sizi yine biraraya toplar!" buyurdu.

Müslümanlar:

"Yâ Rasûlallah! Nereye gidelim?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Habeş ülkesinin bulunduğu yana eliyle işaret ederek:

"İşte, oraya![2679] Habeş toprağına giderseniz iyi olur![2680]

Çünkü orada yanındakilerin hiçbirine zulmetmeyen bir kral vardır.[2681] Hem orası bir doğruluk ülkesidir.[2682]

Yüce Allah içinde bulunduğunuz sıkıntılardan bir çıkış ve kurtuluş yolu açıncaya kadar siz orada bulunun!" buyurdu.[2683]

Habeş ülkesi, hicret için, Peygamberimiz Aleyhisselamın en hoşuna giden yerdi.[2684]

Zaten, Kureyşlilerin Habeşlilerle ticaret anlaşmaları vardı.[2685]

Habeş ülkesi, öteden beri Kureyşlilerin ticaret için[2686] kışın gidip geldikleri,[2687] geçimlerini bol bol sağladıkları emniyetli bir yerdi.[2688]

Bunun için Peygamberimiz Aleyhisselam, Habeş ülkesine gitmelerini

Müslümanlara emretti.[2689]

Habeş Ülkesine İlk Hicretin Tarihi ve İlk Hicrete Katılanlar

Habeş ülkesine ilk hicret, nübüvvetin beşinci yılında ve Recep ayında idi.[2690]

Dinlerinden döndürülmekten korkup, dinî bir vazife olarak[2691] Allah'a doğru kaçmak üzere;[2692] kimi yalnız başına, kimi zevcesiyle birlikte;[2693] kimi binitli, kimisi de yaya olarak[2694] Habeş ülkesine hicret etmek için Mekke'den gizlice yola çıkanlar:

1. Hz. Osman b. Affan,
2. Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Rukayye,
3. Ebu Huzeyfe b. Utbe,
4. Ebu Huzeyfe'nin zevcesi Sehle Hatun,
5. Zübeyr b. Avvam,
6. Mus'ab b. Umeyr,
7. Abdurrahman b. Avf,
8. Ebu Seleme b. Abdulesed,
9. Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
10. Osman b. Maz'un,
11. Âmir b. Rebia,
12. Âmir b. Rebia'nın zevcesi Leyla Hatun,
13. Ebu Sebre b. Ebi Rühm,[2695]
14. Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,[2696]
15. Hâtıb b. Amr,
16. Süheyl b. Beyzâ,[2697]
17. Abdullah b. Mes'ud[2698] olup, on iki erkek ile beş kadından oluşan on yedi kişilik bu hicret, İslâm'da Habeş ülkesine yapılan ilk hicret idi.[2699]

Hz. Osman'la Hz. Rukayye'nin yolculukları hakkındaki haberleri, Peygamberimiz Aleyhisselama ulaşmakta biraz gecikmişti.

O sırada, Kureyşîlerden bir kadın, Habeş ülkesinden gelmişti.

Ona sorulunca:

“Yâ Muhammed! Damadını, yanında zevcesi olduğu halde gördüm!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Kendilerini ne halde gördün?” diye sordu.

Kadın:

“Damadın, zevcesini şu hayvanlardan bir merkebin üzerine bindirmişti. Kendisi de onu sürüp gidiyordu” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Onların sahipleri Allah olsun!

Şüphesiz ki, Osman; Lut Aleyhisselam’dan sonra, zevcesiyle birlikte hicret eden ilk kişidir!” buyurdu.[2700]

Muhacirlerin Şuaybe’den[2701] Gemiyle Habeş Ülkesine Gidişleri

Mekke’den gizlice ayrılmış olan ilk Muhacir kafilesi Şuaybe’ye varıp kavuştukları sırada, Yüce Allah’ın lutfundan olmalı ki, iki tüccar gemisi gelivermiş; Muhacirleri, Habeş ülkesine götürmek üzere, yarım altına bindirmişti.[2702]

Müşriklerin Muhacirleri Yakalamaya Gitmeleri

Kureyş müşrikleri, yakalamak için Muhacirlerin arkalarına düştüler.[2703] Onları denize kadar takip ettilerse de,[2704] kaybettiler;[2705] onlara yetişemediler.[2706]

Deniz sahiline vardıkları sırada gemiler Muhacirleri bindirip denize açılmış bulunduğu için, onlardan hiçbirini yakalayamadılar.[2707] Muhacirler, Necaşî’nin ülkesine selametle varıp kavuştular.[2708]

Garanik Hadisesi ve Bu Hadisenin İçyüzü

Kureyş müşrikleri Kâbe’yi tavaf ederlerken:

“Lât ve Uzzâ ve diğer üçüncü olarak Menat hürmetine!

Çünkü, onlar, o yüce ak kuğulardır ve her halde, kendilerinin şefaati umulur.

Onlar Allah’ın kızlarıdır! O’nun katında şefaat ederlerse!” derlerdi.[2709]

Peygamberimiz Aleyhisselam; nübüvvetin beşinci yılında, Ramazan

ayında,[2710] Necm sûresini Kâbe'de müşriklerden bazılarının da hazır bulunduğu sırada, açıktan okumaya başlamıştı.

Sûrenin:

"Gördünüz mü Lât ve Uzzâ'yı ve, diğer üçüncü olarak da, Menat'ı?" meâlindeki 19. ve 20. âyetlerini okuyup:

"Erkek sizin de, dişi O'nun mu?!

O takdirde, bu, insafsızca bir taksim!

Bunlar [bu putlar], sizin ve atalarınızın taktığınız adlardan başka birşey değildir! Allah, onlara hiçbir hüccet (delil) indirmedi.

Onlar, kuruntulardan ve nefislerinin arzuladığı heva ve hevesten başkasına uymuyorlar!

Halbuki, andolsun, kendilerine Rablerinden o hidayet rehberi de gelmiştir.

Yoksa, insana her umduğu mu var?

Ahiret de, dünya da Allah'ındır!

Göklerde nice melek vardır ki, onların şefaatleri bile hiçbir şeye yaramaz!

Meğer ki (o şefaat), Allah'ın dileyeceği ve razı olacağı kimseler için izin vermesinden sonra ola!

Hakikat, ahirete inanmaz olanlar, meleklere alabildiğine dişi adı takarlar.

Halbuki, onların buna dair de hiçbir bilgisi yoktur. Onlar, kuruntudan başkasına uymazlar.

Kuruntu ise hiç şüphesiz, haktan hiçbir şeyi ifade etmez.

Onun için sen, bizim Zikr'imize arka çeviren, dünya hayatından başkasını arzulamayan kimselerden yüz çevir!

Onların ilimden erebildikleri, işte budur!

Şüphesiz ki Rabbin, yolundan sapan kimseleri çok iyi bilendir. Hidayet bulan kimseleri de çok iyi bilen O'dur"[2711]

Mealli âyetleri okurken, Kureyş müşrikleri, putlarının zemmedileceğinden korkarak, öteden beri putları hakkında söyleyegeldikleri:

"Onlar, o yüce ak kuğulardır. Her halde, onların şefaati umulur" sözünü, aralıkta söyleyiverdiler.[2712]

Zaten böyle yapmak, onların âdetleri idi.[2713] Çünkü, onlar:

"Kur'ân'ı dinlemeyiniz! O'nun hakkında mânâsız yaygaralar, gürültüler

yapınız! Belki galebe çalar, susturursunuz!” derlerdi.[2714]

Garanik hadisesinin, sahih hadislerde açıklanan tarzına gelince:

Resûlullah Aleyhisselam, bir gün Mekke’de, Kâbe’de, Necm sûresini açıktan okumaya başlayıp,[2715] sûrenin son âyeti ve de secde âyeti olan 62. ayetini okuduktan sonra orada secde etmiş;[2716] orada bulunan,[2717] yanındaki,[2718] arkasındaki[2719] herkes,[2720] Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselam uyarak[2721] secde etmiş;[2722] cemaatten secde etmeyen kimse kalmamıştır.[2723]

Müşrikler de putlarının adını işittikleri için,[2724] putlarını tâzim maksadıyla secde etmişlerdir.[2725]

Hatta Kureyş[2726] kavminden[2727] yaşlı, eğilmeyen[2728] bir adam da bir avuç[2729] toprak[2730] veya çakıl taşı[2731] alıp[2732] alnına,[2733] yüzüne[2734] kaldırarak[2735] onun üzerine secde etmiş[2736] ve “Bana bu kadarı yeter!”[2737] demiştir.

Abdullah b. Mes’ud: “Andolsun ki, bundan sonra, ben onun kâfir olarak öldürüldüğünü gördüm.”[2738]

“O, Ümeyye b. Halef idi” demiştir.[2739]

Kur’ân-ı Kerîm’deki Secde Âyetleri ve Hükümleri

Kur’ân-ı Kerîm’deki secde âyetleri okununca, Kıble’ye dönülüp “Allahuekber” denilerek bir kere secde edilir ve “Allahuekber” denilerek, baş secdeden kaldırılır.

Teşehhüdsüz ve selamsız böylece tilavet yapmak, okuyana ve dinleyene vâcibdir.[2740]

Secde âyetleri:

1. A’râf sûresinin 206,
2. Ra’d sûresinin 15,
3. Nahl sûresinin 49,
4. İsrâ sûresinin 109,
5. Meryem sûresinin 58,
6. Hacc sûresinin 18,

7. Furkan sûresinin 60,
8. Neml sûresinin 25,
9. Secde sûresinin 15,
10. Sâd sûresinin 24,
11. Fussilet sûresinin 37,
12. Necm sûresinin 62,
13. İnşikak sûresinin 21,
14. Alâk sûresinin 19.

âyetleridir.[2741]

Gerekli Bir Açıklama

Garanik hadisesi konusunda, herşeyden önce, bilmek gerekir ki: Peygamberimiz Aleyhisselam Kureyş müşriklerinin evvel ve âhir yaptıkları anlaşma tekliflerini, Yüce Allah'ın kendisine indirdiği şu âyetlerle reddetmiş bulunuyordu:

"De ki: 'Gökleri ve yeri, yoktan var eden -ki, O yedirir, besler; Kendisi ise yedirilmez, beslenmez- böyle şeyden münezzehtir.

Ben Allah'tan başkasını mı tanrı edinecekmişim?!'

De ki: 'Bana, hakikaten, Müslüman olanların birincisi olmaklığım emredildi.

'Sakın Allah'a eş tutanlardan olma!' denildi.'"[2742]

"De ki:

'Siz ey câhiller! Bana, Allah'tan başkasına mı tapmamı emrediyorsunuz?'

Andolsun ki, sana da, senden öncekilere de, şu vahyolunmuştur:

'Eğer Allah'a şerik tanırsan, (bütün) amel(ler)in boşa gider ve muhakkak hüsrana düşenlerden olursun!'

Hayır! Onun için sen ancak Allah'a kulluk et! Şükredenlerden ol!"[2743]

"De ki:

'Ey kâfirler! Ben, sizin tapmakta olduklarınıza tapmam!

Benim (Kendisine) ibadete devam edeceğime de siz ibadet ediciler değilsiniz.

Ben, (zaten) sizin taptıklarınıza (hiçbir zaman) tapmış değilim.

Siz de, benim ibadet etmekte olduğuma ibadet edecek değilsiniz!

Sizin dininiz size, benim dinim de bana!’”[2744]

Kur’ân-ı Kerîm’deki bu kadar açık ve kesin beyanlara rağmen, Garanik hadisesini Peygamberimiz Aleyhisselamın güya müşrikleri yumuşatmak, aradaki düşmanlığı kaldırmak için duyduğu samimi bir temayülün neticesi imiş gibi kabul etmek; ve hatta müşriklerin uydurup tavaf sırasında okuyageldikleri sözlerin[2745] de, şeytan tarafından Peygamberimiz Aleyhisselamın diline getirilmiş ve Kur’ân-ı Kerîm âyetleri arasında yanlışlıkla okunmuş olduğunu sanmak ne kadar yanlışsa, o sözlerin Necm sûresinin 21-30. âyetleri ile ortadan kaldırılmış ve düzeltilmiş olduğunu sanmak da o kadar yanlıştır. Kur’ân-ı Kerîm hakkındaki ilâhî te’minatla da bağdaşır değildir.[2746]

Kadı Iyaz, Râzî, Kurtubî ve Bedrüddin Aynî... gibi birçok büyük ilim adamları, Garanik hadisesinin dayanağı olmak üzere ileri sürülen rivayetleri ilim süzgecinden geçirerek, hiçbirinin sabit ve delil edinilmeye elverişli olmadıklarını isbatlamışlardır.[2747]

Râzî, Beyhakî’nin de bu hadisenin nakil cihetinden sabit bulunmadığını ve ravileri arasında ta’n olunanlar bulunduğunu bildirdiğini açıklamıştır. Ayrıca Muhammed b. İshak b. Huzeyme’ye (223-311 Hicrî) Garanik hadisesi sorulunca, onun, bunun zındıkların uydurması olduğunu söylediğinin ve kendisinin bu hususta bir de kitap yazdığının rivayet edildiğini bildirir.[2748]

Mîzânü’l-i’tidâl müellifi Zehebî’ye göre; Ebu Bekr Muhammed b. İshak b. Huzeyme hadis ve sünnet hâfızlarının büyüklerinden, imamlar imamı ve şeyhulislam idi.[2749]

Muhacirlerin Habeş Ülkesinden Mekke’ye Dönüşleri

Nübüvvetin beşinci yılında Recep ayında Habeş ülkesine sığınmış olan Müslümanlar,[2750] Şaban ve Ramazan ayında orada oturdular.[2751]

Mekkelilerin[2752] Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte[2753] secde ettiklerini,[2754] Müslüman olduklarını,[2755] Mekke’deki Müslümanların güvenliğe kavuştuklarını,[2756] Velid b. Mugîre ve Ebu Uhayha’nın, Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasında secde ettiklerini işitince:

“Bunlar Müslüman olduktan sonra, Mekke’de Müslüman olmayan kim kalır?

Bize, kendi kavim ve kabilemiz daha sevgilidir![2757]

Onlar iman etmiş olunca, dönelim yanlarına!" dediler.[2758]

Bunun üzerine:

1. Hz. Osman,
2. Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Rukayye,
3. Ebu Huzeyfe,
4. Ebu Huzeyfe'nin zevcesi Sehle Hatun,
5. Abdullah b. Cahş,
6. Utbe b. Gazvan,
7. Zübeyr b. Avvam,
8. Mus'ab b. Umeyr,
9. Suveybıt b. Sa'd,
10. Tuleyb b. Umeyr,
11. Abdurrahman b. Avf,
12. Mikdad b. Amr,
13. Abdullah b. Mes'ud,
14. Ebu Seleme b. Abdulesed,
15. Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
16. Şemmas b. Osman,
17. Ayyâş b. Ebi Rebia,
18. Seleme b. Hişam,
19. Ammar b. Yâsir,
20. Muattib b. Avf,
21. Osman b. Maz'un,
22. Sâib b. Osman,
23. Kudame b. Maz'un,
24. Abdullah b. Maz'un,
25. Huneys b. Huzafe,
26. Hişam b. Âs,
27. Âmir b. Rebia,
28. Âmir b. Rebia'nın zevcesi Leylâ Hatun,

29. Abdullah b. Mahreme,
30. Abdullah b. Süheyl,
31. Ebu Sebre b. Ebi Rühm,
32. Ebu Sebre'nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,
33. Sekran b. Amr,
34. Sekran b. Amr'ın zevcesi Hz. Sevde,
35. Sa'd b. Havle,
36. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
37. Amr b. Hâris,
38. Süheyl b. Beyzâ,
39. Amr b. Ebi Serh'ten oluşan,

Otuz üçü erkek, altısı kadın otuz dokuz kişilik bir kafile[2759] nübüvvetin beşinci yılında Şevval ayında[2760] Mekke'ye yaklaşıp da müşriklerin Müslümanlığı kabul ettiklerine dair işittikleri haberin asılsız olduğunu öğrendikleri zaman,[2761] Habeş ülkesine geri dönüp gitmek kendilerine çok ağır geldi.[2762]

Himayesiz olarak Mekke'ye girmekten de korktular.[2763]

Aralarında uzun uzadıya konuştuktan sonra;

"Mekke'ye girelim, Kureyşlilerin ne durum ve tutumda olduklarına bakalım, sonra da Habeş ülkesine tekrar dönüp gidelim!" dediler.[2764]

Bunun üzerine içlerinden her biri, Mekkelilerden birisinin himayesine girinceye kadar beklediler.[2765]

Ancak müşrik olan akraba veya dostlarından birisinin himayesinde ya da müşriklere hiç görünmeden, gizlice Mekke'ye girebildiler.[2766]

Nitekim, Hz. Osman, akrabasından Ebu Uhayha Saîd b. Âs'ın himayesine girdi.

O da:

"Ey Kureyş cemaati! Ebu Uhayha, Osman b. Affan'ı himayesine aldı! Ona dokunmayınız!" diyerek Mekke'de nida ettirdi.

Hz. Osman bu suretle, güvenliğe ve sabah akşam Resûlullah Aleyhisselamın yanına gitme imkânına kavuşmuş oldu.

Ebu Huzeyfe b. Utbe, Ümeyye b. Halef'in himayesine girdi.

Mus'ab b. Umeyr, Nadr b. Hâris'in veya Ebu Aziz b. Umeyr'in himayesine girdi.

Zübeyr b. Avvam, Zem'a b. Esved'in himayesine girdi.

Abdurrahman b. Avf, Esved b. Abdi Yağus'un himayesine girdi.

Kendisinin hiç kimsenin himayesine girmediği de rivayet edilir.[2767]

Osman b. Maz'un, Velid b. Mugîre'nin himayesine girdi.[2768]

Ebu Seleme b. Abdulesed, dayısı olan Ebu Talib'in himayesine girdi.[2769]

Âmir b. Rebia, Âs b. Vâil'in himayesine girdi.

Ebu Sebre b. Ebi Rühm, Ahnes b. Şerik'in veya Süheyl b. Amr'ın himayesine girdi.

Hâtıb b. Amr, Huvaytıb b. Abduluzzâ'nın himayesine girdi.

Süheyl b. Beyzâ, mensup bulunduğu Benî Fihrlerden bir adamın himayesine girdi.

Abdullah b. Mes'ud ise, hiç kimseye sığınmadan, Mekke'ye gizlice girdi.[2770]

Ebu Talib, Ebu Seleme b. Abdulesed'i himayesine aldığı zaman, Mahzum oğullarından bazı adamlar ona gittiler ve:

"Ey Ebu Talib! Haydi, kardeşinin oğlu Muhammed'i bize karşı koruyup durdun!

Bizim adamımızı [Ebu Seleme'yi] bizden koruman, seni ne ilgilendirir?!" dediler. Ebu Talib:

"Onu himayeme aldımsa, kendisi kız kardeşimin oğludur. Ben kız kardeşimin oğlunu korumayacak mıyım?!" dedi.

Ebu Leheb kalkıp:

"Ey Kureyş cemaati! Vallahi, siz şu şeyhe karşı çok oldunuz (ileri gittiniz)!

Kavmi arasında himayesine aldığı kimseler hakkında ayaklanmaktan geri durmuyorsunuz!

Vallahi ya onunla uğraşmaya son verirsiniz, ya da onun üzerinde durduğu herşeyde istediği yerini buluncaya kadar kendisiyle birlikte ayaklanırız!" dedi.

Bunun üzerine Mahzum oğulları:

"Hayır! Ey Ebu Utbe! Biz senin hoş görmediğin şeyden vazgeçeriz!" dediler.[2771]

Osman b. Maz'un'un Kul Himayesini Bırakışı

Osman b. Maz'un, Velid b. Mugîre'nin himayesi altında yiyip içip rahatça yaşarken, Resûlullah Aleyhisselam ve ashabının ibtilâya uğradıklarını (belâlara maruz kaldıklarını)[2772] ve bazılarının ateşle dağlandıklarını, kırbaçla dövüldüklerini görünce düşünceye daldı. Kendisi için de afiyette bulunma yerine, ibtilâya uğramayı istedi:[2773]

"Vallahi, arkadaşlarımın ve ev halkının Allah yolunda uğradıkları türlü belâ ve işkencelere, bir müşrikin himayesi altında bulunarak benim uğramayışım, emniyet içinde bulunuşum, benim için büyük bir noksandır![2774]

Şaşılacak şey! Bir müşrikin himayesi altında nasıl bulunabilirim?!

Allah'ın himayesi daha şerefli, daha emniyetlidir!"[2775] diyerek Velid b. Mugîre'nin yanına gitti.

Velid b. Mugîre, o sırada, Mescid-i Haram'da bulunuyordu.[2776] Osman b. Maz'un ona:

"Ey Abduşşems'in babası![2777] Ey amca![2778] Ey amcamın oğlu![2779]

Sen beni himayene aldın![2780] Güzelce de himaye ettin![2781] Taahhüdünü yerine getirdin!

Şu ana kadar senin himayen altında idim.

Şimdi senin himayenden çıkıp Resûlullah Aleyhisselamın yanına gitmek istiyorum ki, o ve ashabı benim için örnektir![2782]

Artık üzerimdeki himayeni sana iade ediyorum![2783]

Beni Kureyşlilerin içine götürüp üzerimdeki himayenden vazgeçtiğini bildirmeni istiyorum!" dedi.[2784] Velid b. Mugîre:

"Ey kardeşimin oğlu![2785] Ne için himayemden çıkmak istiyorsun?[2786]

Yoksa kavmimden[2787] bir kimse sana işkence mi yaptı?[2788] Veya küfür mü etti?[2789] Sana bir kimseden kötülük mü erişti?[2790]

Yoksa benim himayem sana yeterli olmadı mı?" diye sordu.[2791]

Osman b. Maz'un:

"Hayır! Vallahi, bana ne bir kimse çatmış, ne de işkence yapmıştır.[2792] Fakat,

ben Yüce Allah'ın himayesinde bulunmaya razı oluyor, O'ndan başkasının himayesinde bulunmayı istemiyorum!"[2793] diyerek ısrar edince,[2794] Velid b. Mugîre:

"Öyleyse, Mescitteki toplantı yerine gidelim de, senin üzerinde bulunan himaye taahhüdümü orada bana açıktan iade ve red et -benim seni himaye edişimi orada açıklamış olduğum gibi!" dedi.

Kalkıp Mescitteki toplantı yerine gittiler.[2795]

O sırada Kureyşliler, her zaman olduğu gibi, toplu bir halde bulunuyorlar; ünlü şair Lebid de onlara şiir okuyordu.

Velid b. Mugîre, Osman b. Maz'un'un elinden tutup, Kureyşlilerin yanına vardı:[2796]

"Bu Osman b. Maz'un,[2797] üzerinde bulunan himaye taahhüdümden vazgeçmem için ısrar edip bana galebe çaldı.[2798] Himaye taahhüdümü bana red ve iade etmek üzere buraya geldi.[2799]

Sizi şahit tutarım ki, ben onu himaye etmekten vazgeçtim;[2800] kendisi himayem altına girmeyi tekrar isteyinceye kadar!" dedi.[2801]

Osman b. Maz'un da:

"Kendisine üzerimdeki himaye taahhüdünü red ve iade ettiğim doğrudur.

Gerçekten ben onu ahdine vefâkâr, himayesini de çok iyi buldum.

Fakat ben istedim ki, Allah'tan başkasının himayesinde bulunmayayım. Bunun için, onun üzerimdeki himayesini kendisine red ve iade ettim!" dedi ve oradan ayrıldı.[2802]

Kureyşlilerin oradaki meclislerine varıp oturdu.

Şair Lebid, o sırada, Kureyşlilere şiir okuyordu ve:

"İyi biliniz ki, Allah'tan başka, herşey bâtıldır" deyince, Osman b. Maz'un:

"Doğru söyledin!" dedi.

Lebid:

"Her nimet de zâildir" deyince, Osman b. Maz'un:

"Yalan söyledin! Cennet nimeti zevâle ermez!" dedi.[2803]

Halk, Lebid'e yöneldiler ve:

“Okuduğunu tekrarla!” dediler.

Lebid ilk mısraı tekrar okuyunca, Osman b. Maz’un onu tekrar doğruladı.

Lebid ikinci mısraı okuyunca da, Osman b. Maz’un onu tekrar yalanladı.[2804] Bunun üzerine, Lebid:

“Vallahi, ey Kureyş cemaati! Sizin meclislerinizdekine böyle şeyler yapılmaz,[2805] sövülmezdi.[2806]

Sizin meclisinizdeki,[2807] hiç üzülmezdi.[2808]

Akılsızlık, sizin hal ve şânınızdan değildi.[2809]

Meclisinizdekini böyle üzmek âdeti, içinizde ne zaman çıktı?!” dedi.[2810]

Meclistekiler:

“Bu, beyinsiz bir gençtir. Kavminin dinine aykırı tutum ve davranıştadır” dediler.[2811]

Mecliste bulunan asıl beyinsizlerden[2812] bir adam,[2813] Abdullah b. Ebi Mugîre,[2814] Osman b. Maz’un hakkında, Lebid’e:

“Bu, O’nun yanındaki beyinsizler içinde bir beyinsizdir!

Kendisi bizim dinimizden ayrılmıştır.

Sen, O’nun sözünden, kendine üzüntü verme!” dedi.

Osman b. Maz’un onun akılsızlık isnadını kendisine red ve iade edince, iş büyüdü. O adam kalkıp[2815] Osman b. Maz’un’un gözüne şiddetli bir şamar attı, Onun gözünü gövertti.[2816]

Sa’d b. Ebi Vakkas da, sıçrayıp indirdiği bir yumrukla, Abdullah b. Ebi Mugîre’nin burnunu kırdı.[2817]

Velid b. Mugîre o sırada Osman b. Maz’un’un yakınında bulunuyor, yeğenine yapılanı görüyor,[2818] hatta gülüyordu![2819]

Osman b. Maz’un’un çevresindekiler:

“Vallahi, ey Osman! Sen o koruyucu himayede kalsaydın, ondan istiğna göstermeseydin, gözün bu musibete uğramazdı!” dediler.

Osman b. Maz’un ise:

“Allah’ın himayesi daha emin, daha şereflidir!

Sağlam kalan gözüm de öbür kardeşinin uğradığı şeye uğramaya muhtaçtır.

Bana, Resûlullah Aleyhisselam bir örnektir! Onun yanında bulunanlar da bir örnektir!" dedi.[2820]

Velid b. Mugîre:

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Eğer sen benim koruyucu himayemden müstağni davranmamış, himayemde kalmış olsaydın, gözün bu musibete uğramazdı!" dedi.

Osman b. Maz'un:

"Hayır! Vallahi, ey Abduşşems'in babası! Sağlam kalan şu gözüm de, Allah yolunda öbür kardeşinin uğradığı musibet gibi bir musibete uğramaya muhtaçtır!

Ben senden daha aziz ve daha güçlü bir Zât'ın himayesindeyim!" dedi.

Velid b. Mugîre:

"Gel kardeşimin oğlu![2821] İstersen ben seni tekrar himayeme alayım" dedi.

Osman b. Maz'un:

"Hayır!" dedi.[2822]

Dinlerinden Döndürülmek İçin Mekke'de İşkencelere Uğratılan Sahabilerden Bazıları

1. Dinlerinden döndürülmek için Kureyş müşrikleri tarafından türlü işkencelere uğratılan; ateşle dağlanan, kırbaçla dövülen sahabiler vardı.[2823]

2. Osman b. Maz'un'un Müslüman arkadaşları ve ev halkı da, dinlerinden döndürülmek için türlü işkencelere uğratılmakta idiler.[2824]

3. Habeş ülkesinden Mekke'ye döndüğü zaman, Seleme b. Hişam,[2825] amcası[2826] ve kardeşi tarafından[2827] hapsedildi.[2828]

Kardeşi Ebu Cehil onu dövdü, aç ve susuz bıraktı.[2829]

4. Abdullah b. Süheyl; Habeş ülkesinden Mekke'ye dönünce, babası Süheyl b. Amr, onu Müslümanlıktan döndürmek için sımsıkı bağlayıp yanında tuttu,[2830] hapsetti.

5. Hişam b. Âs da Habeş ülkesinden dönünce, yakalanıp Mekke'de hapsedildi.[2831]

6. Müslümanlardan yedisinin Mekke'de tutuklulukları uzun müddet devam

etti.[2832]

Habeş Ülkesine İkinci Hicret

Kureyş müşrikleri Habeş ülkesinden Mekke'ye dönen Muhacir Müslümanların Habeş Necaşî'si tarafından çok iyi korunduğunu işitip,[2833] onlardan yakaladıklarını en ağır işkencelere uğratmaya başladıkları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselam onların Habeş ülkesine ikinci kez hicret etmelerine, gitmelerine izin verdi.[2834]

Hz. Cafer b. Ebi Talib de, Peygamberimiz Aleyhisselama başvurup "Hiç kimseden korkmaksızın Allah'a ibadet edebileceğim bir yere gitmeme izin ver" dedi ve kendisine izin verildi.[2835]

Bunun üzerine, içlerinde Hz. Cafer'in de bulunduğu bir Müslüman topluluğu; dinlerinden döndürülmek tehlikesinden korunmak için, Habeş ülkesine firar ve hicret ettiler.[2836]

Habeş ülkesine yapılan bu ikinci hicret de, yine, nübüvvetin beşinci yılında idi.[2837]

Habeş ülkesinden Mekke'ye gelip de müşriklerin işkencelerine uğrayınca geri dönen Muhacirlerin yanına, Mekke'deki Müslümanlardan katılanlar olduğu gibi; sonradan, fırsat buldukça, kafile kafile Habeş yolunu tutanlar da olmuş ve orada toplanmışlardır.

Bu ikinci hicrete katılmış olanların isimleri gruplar halinde şöyle sıralanmıştır:

1. Hz. Cafer b. Ebi Talib,
2. Hz. Cafer'in zevcesi Esma binti Umeys Hatun,
3. Hz. Osman b. Affan,
4. Hz. Osman'ın zevcesi Hz. Rukayye,
5. Amr b. Saîd,
6. Amr b. Saîd'in zevcesi Hz. Fâtıma Hatun,
7. Halid b. Saîd,
8. Halid b. Saîd'in zevcesi Ümeyne (Hümeyne) Hatun,
9. Abdullah b. Cahş,
10. Ubeydullah b. Cahş,
11. Ubeydullah b. Cahş'ın zevcesi Hz. Ümmü Habibe,

12. Kays b. Abdullah,
13. Kays b. Abdullah'ın zevcesi Bereke Hatun,
14. Muaykıb b. Ebi Fâtıma,
15. Ebu Huzeyfe b. Utbe,
16. Ebu Mûse'l-Eş'arî,[2838]
17. Utbe b. Gazvan,
18. Zübeyr b. Avvam,
19. Esved b. Nevfel,
20. Yezid b. Zem'a,
21. Amr b. Ümeyye,
22. Tuleyb b. Umeyr,
23. Mus'ab b. Umeyr,
24. Suveybıt b. Sa'd,
25. Cehm b. Kays,
26. Amr b. Cehm,
27. Huzeyme b. Cehm,
28. Ebu'r-Rûm b. Umeyr,
29. Firas b. Nadr,
30. Abdurrahman b. Avf,
31. Âmir b. Ebi Vakkas,
32. Muttalib b. Ezher,
33. Muttalib b. Ezher'in zevcesi Remle Hatun,
34. Abdullah b. Mes'ud,
35. Utbe b. Mes'ud,
36. Mikdad b. Amr,
37. Hâris b. Halid,
38. Hâris b. Halid'in zevcesi Reyta Hatun,
39. Amr b. Osman,
40. Ebu Seleme Abdullah b. Abdulesed,
41. Ebu Seleme'nin zevcesi Hz. Ümmü Seleme,
42. Şemmas b. Osman,
43. Hebbar b. Süfyan,

44. Abdullah b. Süfyan,
45. Hişam (Hâşim) b. Ebu Huzeyfe,
46. Seleme b. Hişam,
47. Ayyâş b. Ebi Rebia,
48. Muattib b. Avf,
49. Osman b. Maz'un,
50. Sâib b. Osman,
51. Kudâme b. Maz'un,
52. Abdullah b. Maz'un
53. Hâtıb b. Hâris,
54. Hâtıb b. Hâris'in zevcesi Fâtıma Hatun,
55. Muhammed b. Hâtıb,
56. Hâris b. Hâtıb,
57. Hattab b. Hâris,
58. Hattab b. Hâris'in zevcesi Fükeyhe Hatun,
59. Süfyan b. Ma'mer,
60. Süfyan b. Ma'mer'in zevcesi Hasene Hatun,
61. Câbir b. Süfyan,
62. Cünâde b. Süfyan,
63. Şurahbil b. Hasene,
64. Osman b. Rebia,
65. Huneys b. Huzafe,
66. Abdullah b. Hâris,
67. Hişam b. Âs,
68. Kays b. Huzâfe,
69. Ebu Kays b. Hâris,
70. Abdullah b. Huzâfe,
71. Hâris b. Hâris,
72. Ma'mer b. Hâris,
73. Bişr b. Hâris,
74. Saîd b. Hâris,
75. Sâib b. Hâris,

76. Umeyr (İmran) b. Riab,
77. Mahmiyye b. Cez’,
78. Ma’mer b. Abdullah,
79. Urve b. Ebi Üsâse,
80. Adiyy b. Nadle,
81. Numan b. Adiyy,
82. Âmir b. Rebia,
83. Âmir b. Rebia’nın zevcesi Leylâ Hatun,
84. Ebu Sebre b. Ebi Rühm,
85. Ebu Sebre’nin zevcesi Ümmü Külsûm Hatun,
86. Abdullah b. Mahreme,
87. Abdullah b. Süheyl,
88. Salît b. Amr,
89. Sekran b. Amr,
90. Sekran b. Amr’ın zevcesi Hz. Sevde,
91. Malik b. Zem’a,
92. Malik b. Zem’a’nın zevcesi Âmire Hatun,
93. Hâtıb b. Amr,
94. Sa’d b. Havle,
95. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
96. Süheyl b. Beyzâ,
97. Amr b. Ebi Serh,
98. Iyaz b. Züheyr,
99. Osman b. Abdi Ganm,
100. Saîd b. Abdi Kays,
101. Hâris b. Abdi Kays.[2839]

Hicret Edeceği Sırada Leylâ Hatun’a Hz. Ömer’in Rastlayışı

Leylâ Hatun der ki:

“Habeş ülkesine doğru gitmeye hazırlandığımız sırada, (kocam) Âmir, bazı ihtiyaçlarımızı sağlamak üzere yanımdan ayrılıp (çarşıya) gitmişti.

Ömer b. Hattab, beni görünce gelip başucuma dikildi.

Kendisi o zaman müşrikti, daha Müslüman olmamıştı.

Bize karşı çok sert ve katı davranırdı. Kendisinden hep eza ve cefa çeker dururduk. Bana:

'Ey Ümmü Abdullah [Ey Abdullah'ın annesi]! Demek buradan gidiş var ha?' dedi. Ben de:

'Evet! Vallahi, artık Allah'ın yerlerinden bir yere çıkıp gideceğiz.

Siz bizi işkencelere uğrattınız ve ezdiniz!

Allah bize bir kurtuluş ve çıkış yolu açıncaya kadar oralarda kalacağız' dedim.

Bana:

'Allah size yoldaş olsun!' dedi.

Kendisinden o güne kadar hiç görmediğim bir yumuşaklık ve yufka yüreklilik gördüm.

Sonra dönüp gitti. Sanırım ki, bizim gidişimiz ona üzüntü vermişti.

O sırada Âmir işini bitirip yanıma gelince, kendisine:

'Ey Abdullah'ın babası! Biraz önce Ömer'in bize karşı gösterdiği yumuşaklığı ve yufka yürekliliği, gideceğimize duyduğu üzüntüyü bir görmeliydin!' dedim. Âmir:

'Sen onun Müslüman olacağını mı umuyorsun?!' dedi. Ben:

'Evet! Umuyorum' deyince, Âmir:

'Şunu iyi bil ki; sen Hattab'ın eşeğinin Müslüman olduğunu görünceye kadar, o kişi Müslüman olmaz!' dedi.

Ömer'den o zamana kadar görülegelen sertlik ve Müslümanlığa karşı kaskatı yüreklilik, kendisinden böylece ümit kestirmişti."[2840]

Kureyş Müşriklerinin Muhacirleri Geri Çevirmeleri İçin Necaşî'ye Elçiler ve Hediyeler Göndermeleri

Kureyş müşrikleri Resûlullah Aleyhisselamın ashabının Habeş ülkesinde emniyet ve sükûnete kavuşmuş ve orada yurt yuva edinip yerleşmiş olduğunu görünce, aralarında toplantı yaptılar.

Onların; eski dinlerine döndürülmek üzere, yerleşmiş oldukları yerlerinden çıkarılmaları ve kendilerine geri çevrilmeleri için, Kureyşlilerden gözü özü pek iki adamı, Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs'ı Necaşî'ye göndermeyi kararlaştırdılar.

Necaşî ve kumandanları için topladıkları hediyeleri de iki elçi ile birlikte yolladılar.[2841]

Ebu Talib; Kureyşîlerin bu kararlarını ve Necaşî'ye elçi ile hediyeler gönderdiklerini öğrenince, Muhacirleri müşriklerden korumaya teşvik için söyleyip Necaşî'ye gönderdiği beyitlerde şöyle dedi:

"Keşke, Cafer ile Amr'ın ve akrabadan düşmanların, uzaklarda, gurbette nasıl ve ne halde olduklarını bir bilseydim.

Acaba Necaşî'nin ihsanları Cafer ile arkadaşlarına ulaştı mı?

Yoksa bir arabozucu buna engel mi oldu ki?

Dilerim: Lânet ve nefret ettirici haller zât-ı devletinden sâdır olmasın!

Hiç şüphesiz, sen asaletli ve cömert bir zâtsın!

Senin himayende olanlar sıkıntı çekmezler.

Muhakkak ki, Allah sana geniş bir saltanat ve pek çok iyilikler vermiştir.

Sen yaşadıkça, Allah'ın bu bağışları sende kalacaktır.

Sen çok cömertsin, bol bağışlısın!

Senin bağışlarından dostlar da düşmanlar da yararlanırlar!"[2842]

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Ümmü Seleme demiştir ki:

"Biz, Habeş ülkesine ayak bastığımızdan itibaren Necaşî'de, en hayırlı bir komşuluk ve koruyuculuk gördük.

Dinimiz hakkında güvenlik içinde bulunduk.

Hiç eziyet edilmeksizin ve hoşlanmayacağımız hiçbir şey işitmeksizin Yüce Allah'a ibadet ettik.

Kureyş müşrikleri, bu durumumuzu haber alınca aralarında görüşme, konuşma yaptılar. Bizi geri çevirmesini istemek üzere içlerinden, özü gözü pek iki kişiyi Necaşî'ye göndermeyi ve ona Mekke eşyasından, nâdir, kıymetli gördükleri şeylerden hediyeler sunmayı kararlaştırdılar.

Necaşî'ye, Mekke'den götürülecek şeylerin en hoşa gideni, beğenileni ise meşin olanlardı.

Bunun için, Kureyş müşrikleri, bol miktarda Mekke meşini topladılar.

Necaşî'nin kumandanlarından her birine ayrı ayrı hazırladıktan sonra, Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs'ı, hediyelerle birlikte yolladılar.

Yollarken de, emirlerini yerine getirmelerini onlara emrettiler ve:

‘Muhacirler hakkında Necaşî ile konuşmadan önce, her kumandana hediyelerini verin! Sonra da, Necaşî’ye hediyesini sunun ve kendisinden, yanındaki Muhacirlerle hiç konuşmadan, onları size teslim etmesini isteyin!’ dediler.

Bu iki adam, Necaşî’nin yanına geldiler.

O sırada biz, Necaşî’nin katında, hayırlı bir yurtta, hayırlı bir koruyucu yanında idik.

Mekke’den gelen iki Kureyşî, Necaşî ile konuşmadan önce bütün kumandanların hediyelerini verdiler. Hediye verilmeyen kumandan kalmadı.

Onların her birine hediyelerini verirken de:

‘Bizden birtakım aklı ermez gençler gelip hükümdarın ülkesine sığındılar.

Onlar kendi kavimlerinin dininden ayrıldılar, sizin dininize de girmediler.

Kavimlerinin eşrafı, onları kendilerine geri çevirmesi için, bizi sizin hükümdara yolladılar.

Biz onlar hakkında hükümdarla konuştuğumuzda, onları bize teslim etmesini ve onların söyleyecekleri sözlere kulak asmamasını hükümdara tavsiye edin!

Çünkü, kendi kavimleri onları daha iyi bilirler ve kusurlarını daha iyi anlarlar’ dediler.

Kumandanların hepsi, Kureyş elçilerine ‘Olur’ dediler.

Bundan sonra, elçiler, Necaşî’ye hediyelerini sundular.

Necaşî hediyeleri kabul ettikten sonra, elçiler:

‘Ey hükümdar! Bizden birtakım aklı ermez gençler senin ülkene gelip sığındılar.

Onlar kavimlerinin dininden ayrıldılar, senin dinine de girmediler.

Onlar bizim de bilmediğimiz, senin de bilmediğin bir din icad ettiler, ortaya çıkardılar.

Onların babalarından, amcalarından ve yakın akrabasından olan kavimlerinin eşrafı, onları kendilerini geri çevirmeniz için bizi sana yolladılar.

Çünkü onlar, bunları başkalarından daha iyi bilirler, kusurlarını, kabahatlerini başkalarından daha iyi anlarlar’ dediler.

Abdullah b. Ebi Rebia ile Amr b. Âs’ın en çok korktukları, istemedikleri şey, Necaşî’nin Muhacirleri çağırıp dinlemesi idi.

Hükümdarın yanında bulunan kumandanları ona:

‘Ey hükümdar! Bu iki adam doğru söylüyorlar.

Kavimleri onları daha iyi bilirler ve kusurlarını daha iyi anlarlar.

Sen onları bu iki adama teslim et, ülkelerine ve kavimlerine geri götürsünler!’ dediler.

Necaşî kızdı ve:

‘Hayır! Vallahi, ben onları bu iki adama hemen teslim edivermem! Gelip ülkeme konmuş, beni başkalarına tercih ederek bana sığınmış olan bir cemaate kötülük yapılmaz!

Onları yanıma çağırıp, şu iki adamın söyledikleri şeyler hakkında onlara sorular sorarım.

Eğer onlar şu iki adamın dedikleri gibi iseler, kendilerini bu iki adama teslim eder, kavimlerine geri çeviririm.

Şayet onlar bu iki adamın söyledikleri gibi değillerse, kendilerini bunlara karşı korur ve himayemde kaldıkları müddetçe de en güzel şekilde korur ve kollarım’ dedi.

Sonra da, haber salıp Resûlullah Aleyhisselamın ashabını yanına çağırttı.

Necaşî’nin davetçisi gelince, Muhacirler toplandılar, sonra da birbirlerine:

‘Şimdi bu adamın [Necaşî’nin] yanına gittiğiniz zaman ona ne söyleyeceksiniz?’ dediler ve yine birbirlerine:

‘Vallahi, biz ancak bildiklerimizi, Peygamberimiz Aleyhisselamın bize emrettiklerini söyleriz. Ne olacaksa olsun!’ dediler.”

Habeş Necaşî’sinin Sorularını Hz. Cafer’in Cevaplayışı

Ümmü Seleme Validemiz anlatıyor ki:

“Muhacirler Necaşî’nin yanına vardıkları zaman, Necaşî, daha önceden kendi din adamlarını da yanına çağırmıştı. Onlar, Necaşî’nin çevresinde mushaflarını yaymış, açmış bulunuyorlardı. Necaşî, Muhacirlere:

‘Siz, ne benim dinime, ne de şu milletlerden hiçbirinin dinine girmediğinize göre, sizin kavimlerinizden ayrılarak tutmuş olduğunuz bu din nasıl bir dindir?’ diye sordu.

Muhacirler adına, Cafer b. Ebi Talib:

‘Ey hükümdar!’ dedi.

‘Biz Cahiliye halkından bir kavim idik.

Putlara tapardık.

Ölmüş hayvan eti yerdik.

Bütün kötülükleri yapardık.

Akrabalarımızla ilgilerimizi keser, akraba hakkı gözetmezdik.

Komşularımızı unutur, komşuluk vazifelerini yerine getirmezdik.

İçimizden güçlü olan, güçsüz, zayıf olanı yerdi.

Yüce Allah bize kendimizden, soyunu sopunu, doğruluğunu, eminliğini, iffet ve nezahetini bildiğimiz Resûlü gönderinceye kadar, biz hep bu kötü durum ve tutumda idik.

O peygamber, bizi, bizim ve babalarımızın Allah'tan başka tapageldiğimiz, taştan, ağaçtan, altın ve gümüşten yapılmış putları bırakarak Allah'ın birliğine inanmaya ve yalnız O'na ibadet etmeye davet etti. Yine o peygamber:

Doğru söylemeyi,

Emaneti sahibine vermeyi,

Akraba haklarını gözetmeyi,

Komşulara iyi davranmayı,

Haramlardan uzak,

Kan dökmekten geri durmamızı bize emretti.

Yine o, bizi her türlü çirkin, yüz kızartcı söz ve işlerden,

Yalan söylemekten,

Yetim malı yemekten,

İffetli kadınlara dil uzatmak ve iftira etmekten de men ve nehy etti.

Ayrıca:

Hiçbir şeyi kendisine eş ve ortak tutmaksızın, yalnız Allah'a ibadet etmemizi,

Namaz kılmamızı,

Zekât vermemizi,

Oruç tutmamızı da bize emretti.

Biz onu doğruladık ve ona iman ettik.

Allah tarafından getirdiği şeylere göre ona tâbi olduk.

Bir ve tek olan Allah'a ibadet ettik, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadık.

O'nun bize haram kıldığını haram, helâl kıldığını helâl olarak kabul ettik.

Bunun üzerine, kavmimiz bize düşman kesildi.

Bizi dinimizden döndürmek, Yüce Allah'a ibadetten vazgeçirip putlara taptırmak, öteden beri helâlleştirip serbestçe işleyegeldiğimiz kötülükleri tekrar işletmek için, bizi işkenceden işkenceye uğrattılar.

Onlar bize böylece galebe çalıp zulmettikleri, bizimle dinimiz arasına gerildikleri ve tazyiklerini arttırdıkları zaman, biz senin ülkene çıkmak, sığınmak zorunda kaldık.

Seni başkalarına tercih ile, senin korurluğun ve komşuluğunda bulunmayı arzu ettik.

Ey hükümdar! Biz senin yanında hiçbir zulme uğramayacağımızı umuyoruz!'

Necaşî:

'Allah tarafından peygamberinizin getirip sizlere bildirdiği şeylerden, senin yanında birşey var mı?' diye sordu. Cafer:

'Evet! Var' dedi.

Necaşî:

'Onu bana oku!' dedi.

Cafer, Meryem sûresinin baş tarafından, Yahya ve İsa Aleyhisselamların doğumları ile ilgili âyetleri [1-35] okuyunca, vallahi Necaşî o kadar ağladı ki, (akan gözyaşlarından) sakalı ıslandı.

Necaşî'nin din adamları da, okunan âyetleri dinledikleri zaman, ağladılar ve hatta onların mushafları da gözyaşlarından ıslandı.

Bundan sonra, Necaşî, Mekke'den gelen iki Kureyşîye:

'Bu (dinlediğim şey), İsa'ya gelmiş olanla muhakkak aynı yerden çıkıyordur! Siz ikiniz, gidin artık! Hayır! Vallahi ben onları size ne teslim ederim, ne de onlara dokunulur!' dedi."

İki elçi, Necaşî'nin yanından dışarı çıktıkları zaman, Amr b. Âs:

"Vallahi ben yarın Necaşî'nin yanına gidip onlar hakkında söyleyeceğim şeyle onların köklerini kazıtacağım!" dedi.

Abdullah b. Ebi Rebia ise:

"Sen böyle birşey yapma! Onlar bize muhalif olsalar da, aramızda onlarla akrabalık var!" dedi.

Amr b. Âs:

"Vallahi, Necaşî'ye, bunların İsa b. Meryem'in bir kul olduğunu iddia ettiklerini haber vereceğim!" dedi.

Ertesi gün, Necaşî’nin yanına gidip:

“Ey hükümdar! Onlar İsa b. Meryem hakkında çok büyük, ağır bir söz söylüyorlar! Onları çağır da, onun hakkında ne söylediklerini onlara bir sor” dedi.

Bunun üzerine, Necaşî, bu hususu sormak için onları tekrar yanına çağırdı.

Muhacirler toplandılar. Birbirlerine:

“Necaşî size İsa b. Meryem hakkında sorduğunda, ne söyleyeceksiniz?” diye sordular ve:

“Vallahi, onun hakkında Allah’ın dediklerini ve Peygamberimizin bize bildirdiklerini söyleriz. İşin sonu ne olursa olsun!” dediler.

Muhacirler Necaşî’nin yanına vardıkları zaman, Necaşî onlara:

“Söyleyin bakalım; Meryem oğlu İsa hakkında ne söylüyorsunuz?” diye sordu.

Cafer b. Ebi Talib, ona:

“Biz, onun hakkında, Peygamberimizin bildirdiklerini söylüyoruz. O, diyor ki:

‘İsa Allah’ın kulu, resûlü, Ruh’u ve O’nun dünyadan ve erden geçerek Allah’a bağlanmış bir kız olan Meryem’e ilka eylediği Kelimesidir’” deyince, Necaşî, elini yere uzatıp oradan bir çöp aldıktan sonra:

“Vallahi, İsa b. Meryem de, senin söylediğinden başka birşey değildir! Arada, şu çöp kadar bile fark yoktur!” dedi.

Necaşî bunu söylediği zaman, çevresindeki kumandanlar homurdanmaya başladılar. Necaşî, kumandanlara:

“Vallahi, siz homurdansanız da, gerçek olan budur!” dedi. Muhacirlere de:

“Gidiniz! Sizler, benim ülkemde, tamamıyla emniyet içindesiniz!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Size söven, dil uzatan kimse cezalandırılacaktır!

Ben, sizden birinize, bir dağ altın karşılığında bile, eziyet etmek istemem!

Getirdikleri hediyeleri de şu iki adama geri verin! Benim onlara ihtiyacım yok!

Vallahi, Allah bana saltanatımı geri verdiği zaman benden rüşvet almadı ki, ben bu hususta rüşvet alayım!” dedi.

Bunun üzerine, Amr b. Âs ile Abdullah b. Ebi Rebia, getirdikleri hediyeleri geri verilerek, suçlanmış ve reddedilmiş bir halde Necaşî’nin yanından çıkıp gittiler.

Muhacirler de, Necaşî'nin ülkesinde, en iyi yurtta ve en iyi koruyucunun yanında kaldılar.[2843]

Hz. Ebu Bekir'in Hicret İçin Yola Çıkışı ve Geri Çevrilişi

Hz. Ebu Bekir; Müslümanların müşrik kavim ve kabileleri arasında[2844] türlü işkencelere uğratıldıklarını[2845] ve Mekke'de işkenceler altında yaşamanın günden güne güçleştiğini, ağırlaştığını gördüğü zaman, hicret etmek üzere Peygamberimiz Aleyhisselamdan izin istemiş ve kendisine izin verilince de,[2846] Habeş ülkesine yapılan ikinci hicrete dahil olmak üzere dayısının oğlu Hâris b. Halid ile birlikte Mekke'den ayrılıp[2847] Habeş ülkesine doğru gitmişti.[2848]

Bir-iki gün gittikten sonra,[2849] Birku'l-Gımad mevkiine erişince,[2850] Kare kabilesinin ulu kişisi İbnu'd-Dagınne ile karşılaştı.

İbn Dagınne:

"Ey Ebu Bekir! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Beni (Mekke'den) kavmim çıkardı,[2851] bana eza ve cefa yaptılar. Beni sıkıştırdıkça sıkıştırdılar.[2852] Ben de yeryüzünde biraz gezip dolaşmak ve Rabbime serbestçe ibadet etmek istiyorum!" dedi.

İbn Dagınne:

"Ey Ebu Bekir! Senin gibi bir zât ne yurdundan çıkar, ne de çıkarılır.[2853] Bu nasıl olur?!

Vallahi, sen kavmini, kabileni zînetlendirirsin! İyilik işlersin![2854] Sen kimsenin kazandıramayacağını kazandırırsın![2855]

Akrabayı, görür gözetirsin!

İşini görmekten âciz olanların yükünü taşırsın!

Konuğu ağırlarsın![2856]

Hak yolunda zuhur eden hadiselerde halka yardım edersin![2857]

Geri dön![2858]

Sen benim himayemdesin![2859]

Ben senin koruyucunum![2860]

Haydi, dön de, kendi yurdunda Rabbine ibadet et!" dedi.[2861]

Hz. Ebu Bekir, yoldaşı Hâris b. Halid için:

"Yanımda, kabilemden şu zât var!" dedi.

İbn Dagınne:

"Bırak onu! O yüzünün doğrusuna gitsin! Sen de, ev halkının yanına dön!" dedi.

Hâris b. Halid:

"Senin geri dönüp gitmen sana helâldir! Sen dön, git!

Ben de, arkadaşlarımla birlikte, yüzümün doğrusuna giderim!" dedi. Habeş yolculuğuna devam edip gitti.[2862]

Hz. Ebu Bekir de İbn Dagınne ile birlikte döndü.[2863]

Mekke'ye girince, İbn Dagınne:

"Ey Kureyş cemaati! Ben Ebu Kuhâfe'nin oğlunu himayeme aldım! Ona hiç kimse dokunmayacak, ancak iyilik edecektir!" dedi.[2864]

O akşam[2865] Kureyş eşrafı arasında dolaşarak, onlara da:

"Ebu Bekir gibi bir zât ne yurdundan çıkar, ne de çıkarılır.

Siz hiç kimsenin kazandıramayacağını kazandıran, akrabayı görüp gözeten, işini görmekten âciz olanların yükünü taşıyan, konuğu ağırlayan, hak yolunda zuhur eden hadiselerde halka yardım eden bir adamı nasıl çıkarırsınız?!" diyerek çıkıştı.[2866]

Kureyş müşrikleri İbn Dagınne'nin Hz. Ebu Bekir hakkındaki himayesini reddetmediler,[2867] yerine getirdiler.[2868] Hz. Ebu Bekir'e işkence etmekten vazgeçtiler.[2869] Eman verdiler.[2870]

Fakat, İbn Dagınne'ye:

"Ebu Bekir'e söyle! O Rabbine ibadetini evinin içinde yapsın! Orada istediği kadar namaz kılsın, Kur'ân okusun! Evinden başka yerde açıktan namaz kılıp Kur'ân okuyup da bizi rahatsız etmesin![2871] Çünkü, biz onun kadınlarımızı ve çocuklarımızı meftun etmesinden korkarız!" dediler.

İbn Dagınne, müşriklerin bu isteklerini Hz. Ebu Bekir'e söyledi.[2872]

Hz. Ebu Bekir de öyle yaptı.[2873]

Namazını açıkta kılmadı. Kur'ân-ı Kerîm'i de evinden başka yerde okumadı.[2874]

Sonradan kendisinde bir fikir değişikliği olup, evinin önünde bir namazgâh yaptı.[2875]

Orada namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başladı.[2876]

Hz. Ebu Bekir'in evi Cumah oğullarının mahallesinde idi.[2877]

Hz. Ebu Bekir yufka yürekli olup,[2878] Kur'ân-ı Kerîm'i okurken ağlamaklı olur,[2879] ağlar durur, gözünün yaşını tutamazdı.[2880]

Kur'ân-ı Kerîm okurken, müşriklerin çocukları, kadınları onun başına dikilir, yığılır, ona bakışırlar, meftun olurlardı.[2881]

Bu hali Kureyş müşriklerinin eşrafını korkuttu.

Onlar İbn Dagınne'ye haber saldılar. İbn Dagınne yanlarına gelince,[2882] ona:

"Ey İbn Dagınne![2883] Biz Ebu Bekir hakkında -Rabbine evinde ibadet etmek şartı ile- himaye ve sıyanetine müsaade etmiştik.

Ebu Bekir ise bu haddi tecavüz ederek evinin önünde bir namazgâh yapmış, içinde açıktan namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başlamıştır.

Doğrusu, biz kadınlarımızın ve çocuklarımızın dinlerinden döndürülmelerinden korkuyoruz!

Sen Ebu Bekir'i bundan men et!

Eğer buna yanaşmaz, ille de namaz ve kıraatını ilan etmek isterse, kendisine verdiğin eman ve himaye sözünü sana iade etmesini iste! Gerçekten, biz, sana verdiğimiz sözden caymayı çirkin görüyoruz. Fakat, Ebu Bekir'in açıktan ibadet etmesine de söz vermiş değiliz" dediler.

Bunun üzerine İbn Dagınne Hz. Ebu Bekir'in yanına varıp:[2884]

"Ey Ebu Bekir! Ben sana kavmini rahatsız edesin diye himaye taahhüdünde bulunmadım!

Onlar, senin şu yerinde bulunmandan, asla hoşlanmamakta ve senden rahatsız olmaktadırlar! Sen evinin içine gir de, istediğini evinin içinde yap![2885] Ey Ebu Bekir! Benim sana ne üzerinde söz vermiş olduğumu pekâlâ bilirsin! Şimdi sen

ya o şarta göre hareket edersin, ya da senin üzerindeki himaye taahhüdümü bana iade edersin! Ben bir kimseye vermiş olduğum himaye taahhüdümü bozduğumu Arapların işitmesini istemem!” dedi.[2886]

Hz. Ebu Bekir:

“Ben senin üzerimdeki himaye taahhüdünü sana iade edip de Allah’ın himayesiyle yetineyim mi?” diye sordu.

İbn Dagınne: “Evet! Himaye taahhüdümü bana iade et!” dedi.[2887]

Hz. Ebu Bekir:

“Ey İbn Dagınne! Ben artık senin himayeni sana iade ediyorum.

Ben Yüce Allah’ın ve Resûlünün himayesine razıyım!” dedi.[2888]

Bunun üzerine, İbn Dagınne:

“Ey Kureyşliler! Ebu Kuhâfe’nin oğlu himaye taahhüdümü bana iade etmiş, benim işim bitmiştir! Artık, sizin işiniz adamınızladır!” dedi.[2889]

Hz. Ebu Bekir Kâbe’ye giderken, Kureyş müşriklerinden bir beyinsiz, Hz. Ebu Bekir’in başına toprak saçtı.

O sırada, Velid b. Mugîre veya Âs b. Vâil ile karşılaşınca, ona:

“Şu beyinsizin yaptığını göremiyor musun?” diyerek yakındı.

Fakat, o müşrik:

“Bunu sen başına kendin getirdin!” dedi.

Hz. Ebu Bekir, başından toprağı silkelerken:

“Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm’sin! Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm’sin! Ey Rabbim! Sen ne kadar da Halîm’sin!” diyordu.[2890]

2673 Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa’d, 1/203, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8, Zürkânî, 1/270.

2674 Abdurrezzak, 5/384-384, İbn Sa’d, 1/203.

2675 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa’d, 1/203, Yakubî, 2/29, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, İbn Seyyid, 1/115, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8, Zürkânî, 1/270.

2676 Beyhakî, Delâil, 2/285, İbn Hazm, Cevâmi, s. 55, İbn Kayyım, 1/38, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.

2677 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Yakubî, 2/29, Taberî, Târîh, 2/222, Beyhakî, Delâil, 2/285, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, İbn Seyyid, 1/115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8, Halebî, 2/3, Zürkânî, 1/270.

2678 Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa’d, 1/203, Hâkim, 3/622, Halebî, 2/3, Zürkânî, 1/270.

2679 Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa’d, 1/203-204, İbn Seyyid, 1/115, Halebî, 2/3, Zürkânî, 1/270.

2680 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66.
2681 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Cevzî, 1/193, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, İbn Kayyım, 1/38, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Diyarbekrî, 1/388, Halebî, 2/3.
2682 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, Târîh, 2/222, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Halebî, 2/3, Zürkânî, 1/270.
2683 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Halebî, 2/3, Zürkânî, 1/270.
2684 Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa'd, 1/204.
2685 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2686 Taberî, Târîh, 2/221, Diyarbekrî, 1/288.
2687 Hâkîm, 2/622.
2688 Taberî, Târîh, 2/221.
2689 Taberî, Târîh, 2/221, Hâkîm, 2/622, Beyhakî, Delâil, 2/285, İbn Cevzî, 1/193, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2690 İbn Sa'd, 1/204, Belâzurî, Ensâb, 1/228, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Cevzî, 1/193, İbn Esîr, Kâmil, 2/77, İbn Seyyid, 1/116, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Kastallânî, Mevâhib, Mevâhib, 1/66, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 2/5, Zürkânî, 1/270.
2691 Zâriyât: 50.
2692 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, 2/222, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Zürkânî, 1/270.
2693 Abdurrezzak, 5/384, İbn Sa'd, 1/204, İbn Seyyid, 1/116, Kastallânî, Mevâhib, 1/66.
2694 İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Seyyid, 1/116, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Halebî, 2/5, Zürkânî, 1/271.
2695 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344-345, İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/221-222, İbn Hazm, Cevâmi, s. 55-56, İbn Seyyid, 1/115, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2696 İbn Hazm, Cevâmi, s. 56, İbn Seyyid, 1/115, Zehebî, Târîh, s. 184, İbn Kesîr, Bidâye, 3/67, Kastallânî, Mevâhib, 1/66, Halebî, 2/5.
2697 İbn İshak, İbn Hişam, 1/345, İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Seyyid, 1/116, Zehebî, Târîh, s. 184-185, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2698 İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/222, İbn Seyyid, 1/116, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66, Halebî, 2/5.
2699 İbn İshak, İbn Hişam, 1/344, Taberî, Târîh, 2/221, Hâkîm, 2/622, İbn Esîr, Kâmil, 2/76, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66.
2700 Beyhakî, Delâil, 2/297, Muhibbü't-Taberî, 2/113-114, Zehebî, Târîh, s. 183, İbn Kesîr, Bidâye, 3/66-67, Heysemî, 9/80-81, Kastallânî, Mevâhib, 1/66, Diyarbekrî, 1/289, Zürkânî, 1/271.
2701 Şuaybe, o zaman, Mekke'nin Cidde tarafından iskelesi idi. (İbn Sa'd, 1/145, Ezrakî, 1/160, Süheylî, 2/277, Yâkût, 3/351).
2702 İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Seyyid, 1/116, Diyarbekrî, 1/288, Halebî, 2/5, Zürkânî, 1/271.
2703 İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Cevzî, 1/193, İbn Seyyid, 1/116, Diyarbekrî, 1/289, Halebî, 2/5, Zürkânî, 1/271.
2704 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2705 İbn Cevzî, 1/193, Diyarbekrî, 1/289.
2706 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 8.
2707 İbn Sa'd, 1/204, Taberî, Târîh, 2/221, İbn Seyyid, 1/116, Halebî, 2/5, Zürkânî, 1/271.
2708 Abdurrezzak, 5/384, İbn Seyyid, 1/115, Zehebî, Târîh, s. 184.
2709 Ebu'l-Münzir, s. 19, Yâkût, 4/116.
2710 İbn Sa'd, 1/206, İbn Seyyid, 1/121, Halebî, 2/5.

2711 Necm: 21-30.
2712 Aynî, 7/100, Kastallânî, Mevâhib, 1/70.
2713 Kastallânî, Mevâhib, 1/70, Zürkânî, 1/285.
2714 Fussilet: 26.
2715 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 1/405, Ebu Davud, Sünen, 2/59, Dârımî, 1/281-282, Beyhakî, Sünen, 2/314, İbn Kesîr, Bidâye, 3/90.
2716 Müslim, 1/405, Ebu Davud, Sünen, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314, İbn Kesîr, Bidâye, 3/90.
2717 Ahmed b. Hanbel, 1/388.
2718 Müslim, 1/405, İbn Kesîr, Bidâye, 3/90.
2719 Buhârî, Sahîh, 6/52.
2720 Buhârî, Sahîh, 6/52., Buhârî, 6/52, Müslim, 1/405.
2721 Ahmed b. Hanbel, 1/388.
2722 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, 6/52, Müslim, 1/405.
2723 Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2724 Aynî, 7/101.
2725 Beyhakî, Delâil, 2/287, Zehebî, Târîh, s. 187, Heysemî, 6/33, Aynî, 7/99, Halebî, 2/6.
2726 Ahmed b. Hanbel, 1/388.
2727 Ebu Davud, 2/59.
2728 Müslim, 1/405, Dârımî, 1/282.
2729 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2730 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59.
2731 Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2732 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2733 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Müslim, 1/405, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Delâil, 2/314.
2734 Ebu Davud, 2/59.
2735 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2736 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52.
2737 Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Dârımî, 1/282, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2738 Ahmed b. Hanbel, 1/388, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 1/405, Ebu Davud, 2/59, Beyhakî, Sünen, 2/314.
2739 Buhârî, Sahîh, 6/52.
2740 Tahâvî, s. 29.
2741 Tahâvî, s. 29, Kâsânî, 1/193, Suyutî, İtkân, 1/110.
2742 En'am: 14.
2743 Zümer: 64-66.
2744 Kâfirûn: 1-6.
2745 Ebu'l-Münzir, s. 19.
2746 Fussilet: 42, Hicr: 9, Hâkka, 43-46.
2747 Kadı Iyaz, 2/130-157, Râzî, 23/50-54, Kurtubî, 12/82-84, Aynî, 7/90-101, Kastallânî, Mevâhib, 1/68-71, Halebî, 2/8-9, Zürkânî, 1/280-286.
2748 Râzî, 23/50-54.
2749 Zehebî, Tezkiretü'l-huffâz, 2/720-721.
2750 Belâzurî, Ensâb, 1/228, İbn Esîr, Kâmil, 2/77, İbn Seyyid, 1/121, Diyarbekrî, 1/289.
2751 İbn Sa'd, 1/206, Belâzurî, Ensâb, 1/228, İbn Seyyid, 1/121, Diyarbekrî, 1/289, Zürkânî, 1/271.

2752 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, İbn Sa'd, 1/206.
2753 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Taberî, Târîh, 2/227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598.
2754 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, İbn Sa'd, 1/206, Belâzurî, Ensâb, 1/227, İbn Seyyid, 1/115.
2755 İbn Sa'd, 1/206, Belâzurî, Ensâb, 1/227, İbn Hazm, Cevâmi, s. 65, Süheylî, 3/344, İbn Esîr, Kâmil, 2/77, Zehebî, Târîh, s. 187, Zürkânî, 1/280.
2756 Zehebî, Târîh, s. 187, Zürkânî, 1/280.
2757 İbn Sa'd, 1/206, Halebî, 2/9.
2758 İbn Cevzî, 1/194, Diyarbekrî, 1/285.
2759 İbn İshak, İbn Hişam, 2/3-8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 65-66, İbn Kesîr, Bidâye, 3/91.
2760 İbn Sa'd, 1/206, Belâzurî, Ensâb, 1/228, İbn Esîr, Kâmil, 2/77, İbn Kesîr, Bidâye, 3/91, Diyarbekrî, 1/289.
2761 İbn İshak, İbn Hişam, 2/3, İbn Sa'd, 1/206, Taberî, Târîh, 2/227, İbn Esîr, Kâmil, 2/77.
2762 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158.
2763 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Heysemî, 6/33.
2764 İbn Sa'd, 1/206, İbn Seyyid, 1/120, Halebî, 2/9, Zürkânî, 1/280.
2765 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Belâzurî, Ensâb, 1/227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/598.
2766 İbn İshak, İbn Hişam, 2/3, İbn Sa'd, 1/206, Belâzurî, Ensâb, 1/227, Taberî, Târîh, 2/227, İbn Cevzî, 1/194, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, İbn Seyyid, 1/120, Heysemî, 6/33-34, Halebî, 2/10, Zürkânî, 1/280.
2767 Belâzurî, Ensâb, 1/227-228.
2768 İbn İshak, İbn Hişam, 2/8, Belâzurî, Ensâb, 1/227, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/598, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2769 İbn İshak, İbn Hişam, 2/8, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2770 Belâzurî, Ensâb, 1/228.
2771 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, İbn Kesîr, Bidâye, 3/93, Halebî, 2/12.
2772 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Beyhakî, Delâil, 2/291, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, Heysemî, 6/34.
2773 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2774 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598.
2775 Belâzurî, Ensâb, 1/227, İbn Esîr, Kâmil, 2/77.
2776 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158.
2777 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2778 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Tarîh, s. 188.
2779 Heysemî, 6/34.
2780 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2781 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2782 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598.
2783 İbn İshak, İbn Hişam, 2/9, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2784 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2785 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Heysemî, 6/34.
2786 Ebu Nuaym, Hilye, 1/103.
2787 İbn İshak, İbn Hişam, 2/9, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2788 İbn İshak, İbn Hişam, 2/9, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 188, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2789 Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2790 Belâzurî, Ensâb, 1/227.

2791 Beyhakî, Delâil, 2/291, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2792 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2793 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158-159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/593, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2794 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2795 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Beyhakî, Delâil, 2/291, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2796 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2797 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2798 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2799 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Ebu Nuaym, Hilye 1/103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/2, s. 599, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2800 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2801 Beyhakî, Delâil, 2/291, Zehebî, Târîh, s. 188, Halebî, 2/10.
2802 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2803 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Beyhakî, Delâil, 2/292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2804 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, Beyhakî, Delâil, 2/292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2805 İbn İshak, 3/159, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599.
2806 Belâzurî, Ensâb, 1/228.
2807 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Belâzurî, Ensâb, 1/228, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2808 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10.
2809 Belâzurî, Ensâb, 2/10.
2810 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Halebî, 2/10.
2811 Belâzurî, Ensâb, 1/228.
2812 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599.
2813 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/10.
2814 Belâzurî, Ensâb, 1/228.
2815 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Beyhakî, Delâil, 2/292, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/10-11.
2816 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Belâzurî, Ensâb, 1/228, Ebu Nuaym, Hilye, 1/103, Beyhakî, Delâil, 2/292, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/11.
2817 Belâzurî, Ensâb, 1/228.
2818 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Belâzurî, Ensâb, 1/228, Ebu Nuaym, Hilye, 1/104, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92, Halebî, 2/11.
2819 Belâzurî, Ensâb, 1/228, İbn Esîr, Kâmil, 2/78.
2820 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/159, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/599.
2821 İbn İshak, İbn Hişam, 2/10, Ebu Nuaym, Hilye, 1/104, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92-93, Heysemî, 6/34, Halebî, 2/11.
2822 Beyhakî, Delâil, 2/292.
2823 Beyhakî, Delâil, 2/292, Zehebî, Târîh, s. 188, Heysemî, 6/34.
2824 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/158, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/598.

2825 İbn İshak, İbn Hişam, 2/6, İbn Sa'd, 4/130, İbn Hazm, Cevâmi, s. 66.
2826 İbn İshak, İbn Hişam, 2/5, İbn Hazm, Cevâmi, s. 66.
2827 İbn Hazm, Cevâmi, s. 66.
2828 İbn İshak, İbn Hişam, 2/5, İbn Sa'd, 4/130, İbn Hazm, Cevâmi, s. 66.
2829 İbn Sa'd, 4/130.
2830 İbn Sa'd, 3/406.
2831 İbn İshak, İbn Hişam, 2/6, 7.
2832 İbn Sa'd, 1/207, İbn Seyyid, 1/119.
2833 İbn Sa'd, 1/206, İbn Kayyım, 2/50.
2834 İbn Sa'd, 1/207, İbn Cevzî, 1/194, İbn Kayyım, 2/50, Diyarbekrî, 1/289.
2835 Heysemî, 6/27, İbn Hacer, Metâlibe, 4/195.
2836 Beyhakî, Delâil, 2/293.
2837 Zehebî, Târîh, s. 191.
2838 Ebu Musa el-Eş'arî'nin Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşmak üzere Yemen'den bindiği gemi fırtınaya tutulup kendilerini Habeş ülkesine atmış, orada Hz. Cafer'le buluşmuş ve böylece Habeş Muhacirleri arasına katılmıştır. (İbn Sa'd, 4/106, Buhârî, Sahîh, 5/79-80, Müslim, 4/1946).
2839 İbn İshak, İbn Hişam, 1/345-353, Belâzurî, Ensâb, 1/198-227, İbn Hazm, Cevâmi, s. 57-63, İbn Seyyid, 1/115-118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/67-69.
2840 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367, Beyhakî, Delâil, 2/221-222, İbn Esîr, Kâmil, 2/84, Zehebî, Târîh, s. 181, İbn Kesîr, Bidâye, 3/79, Heysemî, 6/23-24, Halebî, 2/4-5.
2841 İbn İshak, İbn Hişam, 1/357.
2842 İbn İshak, İbn Hişam, 1/357, İbn Kesîr, Bidâye, 3/76-77.
2843 İbn İshak, İbn Hişam, 1/357-362, Ahmed b. Hanbel, 1/202-203, 4/290, Ebu Nuaym, Delâil, 1/247-250, Beyhakî, Delâil, 2/301-304, Zehebî, Târîh, s. 191-192, İbn Kesîr, Bidâye, 3/72-75, Heysemî, 6/25-27, Diyarbekrî, 1/290-291.
2844 Belâzurî, Ensâb, 1/205.
2845 Abdurrezzak, 5/385, Buhârî, Sahîh, 4/254, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319.
2846 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319.
2847 Belâzurî, Ensâb, 1/205.
2848 Abdurrezzak, 5/385, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/205, Muhibbü't-Taberî, 1/81, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319.
2849 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Muhibbü't-Taberî, 1/81, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Halebî, 1/484.
2850 Abdurrezzak, 5/385, Buhârî, 4/254, Muhibbü't-Taberî, 1/81, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2851 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Abdurrezzak, 5/385-386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/205-206, Muhibbü't-Taberî, 1/81-82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2852 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Halebî, 1/484.
2853 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2854 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.
2855 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2856 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2857 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2858 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Belâzurî, Ensâb, 1/206, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.

2859 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.
2860 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2861 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2862 Belâzurî, Ensâb, 1/206.
2863 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12, Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2864 İbn İshak, İbn Hişam, 2/12-13, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.
2865 Buhârî, Sahîh, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.
2866 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Halebî, 1/484.
2867 Buhârî, Sahîh, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94, Halebî, 1/484.
2868 Abdurrezzak, 5/386, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Muhibbü't-Taberî, 1/82.
2869 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94.
2870 Abdurrezzak, 5/386, Muhibbü't-Taberî, 1/82.
2871 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Ebu Nuaym, Hilye, 1/29, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/94-95.
2872 Buhârî, Sahîh, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Halebî, 1/484.
2873 Abdurrezzak, 5/386, Ebu Nuaym, Hilye, 1/29, Muhibbü't-Taberî, 1/82.
2874 Buhârî, Sahîh, 4/254, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2875 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Ebu Nuaym, Hilye, 1/29, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Diyarbekrî, 1/391, Halebî, 1/484.
2876 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Ebu Nuaym, Hilye, 1/29, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 1/484.
2877 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95.
2878 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, İbn Sa'd, 3/178.
2879 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13.
2880 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Ebu Nuaym, Hilye, 1/30, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 1/484.
2881 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254, Ebu Nuaym, Hilye, 1/29-30, Muhibbü't-Taberî, 1/82, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/320.
2882 Abdurrezzak, 5/386, Buhârî, Sahîh, 4/254-255, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Ebu Nuaym, Hilye, 1/30, Muhibbü't-Taberî 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 1/484.
2883 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13.
2884 Abdurrezzak, 5/386-387, Buhârî, Sahîh, 4/254-255, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 1/484-485.
2885 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13.
2886 Abdurrezzak, 5/387, Buhârî, Sahîh, 4/255, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Ebu Nuaym, Hilye, 1/30, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95. Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Halebî, 1/485.
2887 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13.
2888 Abdurrezzak, 5/387, Buhârî, Sahîh, 4/255, Belâzurî, Ensâb, 1/206, Ebu Nuaym, Hilye, 1/30, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 1/485.
2889 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13.
2890 İbn İshak, İbn Hişam, 2/13, İbn Kesîr, Bidâye, 3/95, Halebî, 1/485.

YEDİNCİ BÖLÜM
HAMZA VE ÖMER

Hz. Hamza'nın Müslüman Oluşu

Hz. Hamza; Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası olup,[2891] Süveybe Hatun önce Hz. Hamza'yı, sonra da Peygamberimiz Aleyhisselamı emzirmiş olduğu için Hz. Hamza Peygamberimiz Aleyhisselamın süt kardeşi idi.[2892]

Hz. Hamza nübüvvetin 6. yılında Müslüman oldu.[2893]

Peygamberimiz Aleyhisselamın bir gün Safâ tepeciğinin yanında oturduğu sırada, Ebu Cehil,[2894] Adiyy b. Hamrâ ve İbn Esda', oraya uğradılar.[2895] Ebu Cehil Peygamberimiz Aleyhisselama sövüp saydı.[2896] İslâm dinini ayıplamak, peygamberliğini tahkir etmek.. gibi, Peygamberimiz Aleyhisselamın hiç sevmediği şeyleri söyleyip kendisini çok incitti. Peygamberimiz Aleyhisselam ise ona hiçbir şey söylemedi, kalkıp evine gitti.

Abdullah b. Cüd'an'ın azadlı kölesi bir hatun, evinden Ebu Cehil'in bütün söylediklerini işitmişti. Ebu Cehil, Peygamberimiz Aleyhisselama söyleyeceklerini söyledikten sonra, Kâbe'nin yanında, Kureyşlilerin toplandıkları yere gitti, onlarla oturdu.

Çok geçmeden, Hz. Hamza yayı omuzunda olduğu halde, avlanmaktan dönüp oraya geldi.

Kendisi avcı idi, daima avlanmaya giderdi. Avlanmaktan döndüğü zaman, Kâbe'yi tavaf etmedikçe, sonra da Kureyşlilerin toplantı yerine uğrayarak onları selamlayıp kendileriyle biraz konuşmadıkça evine gitmezdi.

Hz. Hamza, Kureyş yiğitleri arasında en şerefli ve en güçlü olanı, taşkınlığa ve haksızlığa hiç dayanmayanı idi.

Safâ tepeciğinden Kâbe'ye doğru giderken, azadlı cariye ona:

"Ey Umâre'nin babası! Kardeşinin oğlu Muhammed'e biraz önce Ebu'l-

Hakem Amr b. Hişam tarafından yapılan kötülüğü görmüş olsaydın, sen hiç dayanamazdın.

Onu orada otururken bulup sövdü saydı, hoşuna gitmeyecek şeyler söyledi, incitti. Sonra da dönüp gitti.

Muhammed ise ona hiçbir şey söylemedi" dedi.

Yüce Allah Hz. Hamza'nın iyiliğini dilediği için, kendisi, kadının söylediği şeylerden son derece öfkelendi; ve hiç kimsenin yanında durmayıp Ebu Cehil ile karşılaşınca ona yapacağını yapmak üzere hızla Mescid-i Haram'a girdi.

Ebu Cehil'in Kureyşlilerden bir cemaat arasında oturduğunu gördü, ona doğru vardı. Başucuna dikildi, hemen yayını kaldırıp onun başına şiddetle vurdu. Başını fena halde yaraladı.

"Sen misin Ona sövüp sayan?

İşte, ben de Onun dinindeyim!

Onun söylediğini söylüyorum!

Gücün yetiyorsa, o yaptıklarını bana da yap bakayım" dedi.[2897]

Ebu Cehil'in mensup bulunduğu Mahzum oğullarından bazı kimseler, Hz. Hamza'ya karşı Ebu Cehil'e yardım etmek üzere ayağa kalkıverdiler[2898] ve ona:

"Biz seni dininden dönmüş görüyoruz!" dediler.

Hz. Hamza:

"Onun [Hz. Muhammed Aleyhisselamın] dininin hak ve gerçek olduğu, bence belli olmuştur!

Beni Ondan kim men edebilir?

Ben Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehadet ediyorum. Onun söyledikleri hak ve gerçektir.

Vallahi, ben Ondan ayrılmam!

Eğer sözünüzde sadıklar iseniz, haydi bana engel olun bakayım" dedi.[2899]

Ebu Cehil kendi kavminden olanlara:

"Bırakın Ebu Umâre'yi!

Vallahi ben onun kardeşinin oğluna çok kötü sövüp saymıştım" dedi.[2900]

Hz. Hamza evine dönünce, şeytan ona vesvese vermeye ve:

"Sen Kureyşlilerin seyyidi, ulu kişisi idin!

Şu, dinden dönen kişiye uyup atalarının dinini bıraktın ha!

Ölmek, bu yaptığın şeylerden senin için daha hayırlıdır!” diyerek kalbini, zihnini karıştırmaya başladı.

Öfkeye kapılarak “Ben de onun dediği üzereyim!” deyip babalarının ve kavminin dinini bıraktığına pişmanlık duyar gibi oldu!

Geceyi, gözüne uyku girmeksizin, ağır bir iş ve şüpheler içinde geçirdi, ve:

“Ey Allah! Şu yaptığım şey doğru ise, onun doğru olduğunu kalbime tasdik ettir! Değilse, bu hususta benim için çıkar yolu kalbime doğdur!” diyerek Allah’a yalvardı.[2901] Sonra da, Kâbe’ye gidip, göğsünü hakka açmasını ve kendisinden şüpheyi, şüphelenmeyi gidermesini Yüce Allah’tan diledi.[2902] Ertesi gün, sabahleyin Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardı.[2903] Uykusunu kaçıran şüphe ve tereddütlerini Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi:[2904]

“Ey kardeşimin oğlu! Ben öyle bir iş içine düştüm ki, onun çıkış yolunu bilemiyorum. Ey kardeşimin oğlu! Senin bana bir söz söylemeni çok arzu ediyorum” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam ona va’z u nasihatta bulundu. Ahiret azab ve nimetlerini anlattı. Onu azab ile korkuttu, Cennet ile sevindirdi.

Yüce Allah Hz. Hamza’nın kalbine imanı Resûlullah Aleyhisselamın sözleri ile yerleştirdi.[2905] Kalbini yakîn ile doldurdu.[2906]

Hz. Hamza bu yolda söylediği bir şiirinde şöyle dedi:

“Kalbimi İslâmiyete, hanîf olan dine yönelttiği zaman, Allah’a hamdettim. O din ki, kullarının bütün yaptıklarından haberdar olan; hepsinin iyisini kötüsünü bilen; mâsiyetleri sebebiyle kendilerini açlıktan, susuzluktan öldürmeyip, lutfu ile muamele eden; kudretiyle herşeye üstün gelen Rabbü’l-âlemîn tarafından gelmiştir.

Onun emirleri bize okunduğu zaman, kalb ve akıl sahibi olanların gözlerinden yaşlar boşanır.

Onlar apaçık Kur’ân âyetleri olarak Ahmed’e gelmiştir ki, Ahmed Mustafa içimizde sözü dinlenir ve kendisine boyun eğilir biridir!

Hayır! Vallahi, biz o kavimle aramızdakini kılıçla halletmedikçe, kendisini hiç kimseye vermeyiz! Ona yardımı kesmeyiz!”[2907]

Hz. Hamza’nın Müslüman oluşu, Peygamberimiz Aleyhisselamı çok sevindirdi[2908] ve güçlendirdi.[2909]

Hz. Hamza, Yüce Allah’ın dinini kendileriyle güçlendirdiği sayılı kişilerdendi.[2910]

Allah, ondan razı olsun!

Hz. Hamza Müslüman olunca; Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselama yapageldikleri işkencelerin bir kısmından vazgeçtiler.[2911]

Hz. Ebu Bekir’in Mescid-i Haram’da Müşrikleri İslâmiyete Davet Edişi

Hz. Hamza’nın Müslüman olduğu günde idi[2912] ki, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında, o sırada toplu bir halde[2913] otuz sekiz[2914] veya otuz dokuz[2915] sahabe bulunuyordu.

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselamın Müslümanlarla birlikte Mescid-i Haram’a gidip herkesi İslâmiyete davet ve teşvik etmesi için ısrar ediyor, Peygamberimiz Aleyhisselam da “Ey Ebu Bekir! Biz henüz azız, bu işe yetmeyiz” buyuruyordu.

Hz. Ebu Bekir ısrar edip durunca, Peygamberimiz Aleyhisselam ashabıyla birlikte Dârü’l-Erkam’dan çıkıp Mescid-i Haram’a gitti.

Müslümanlardan her biri, Mescid-i Haram’da bulunan kendi kabilelerinden insanların yanlarına dağıldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam oturduğu sırada[2916] Hz. Ebu Bekir ayağa kalkıp halkı Allah’a ve Resûlullaha inanmaya davet edince, müşrikler Hz. Ebu Bekir’in[2917] ve Müslümanların[2918] üzerlerine yürüdüler.

Hz. Ebu Bekir’i[2919] ve oradaki Müslümanları, Mescid-i Haram’ın her tarafında,[2920] en şiddetli bir şekilde[2921] dövmeye başladılar.[2922]

Hele Hz. Ebu Bekir’i, fâsık Utbe b. Rebia, karnının üzerine çıkıp çiğnedi.

Yüzünü demir ayakkabılarıyla tekmeledi, şişirdi.

Hz. Ebu Bekir’in yüzünde, burnu belirsiz oldu!

Kabilesi olan Teym oğulları gelip yetişince, müşrikler Hz. Ebu Bekir’den uzaklaştılar.

Teym oğulları Hz. Ebu Bekir’i baygın bir halde, bir örtünün içinde evine götürüp koydular. Kendisinin öleceğini sandılar.

Hemen geri dönüp Mescid-i Haram’a girdiler ve:

“Vallahi, Ebu Bekir ölecek olursa, biz de muhakkak Utbe b. Rebia’yı öldürürüz!” dediler ve yine Hz. Ebu Bekir’in yanına döndüler.

Hz. Ebu Bekir ancak günün sonuna doğru kendine gelip konuşabilmiş ve:

“Resûlullah Aleyhisselam ne yapıyor? Ne haldedir?

Müşrikler Ona dil uzatmaya ve hakaret etmeye başlamışlardı!” deyip durmuştu.[2923]

Teym oğulları, Hz. Ebu Bekir’in yanından kalktılar ve ayrılırken, annesi Ümmü’l-Hayr’a:

“Birşey yemek veya içmek isteyip istemediğini kendisine bir sor bakalım” dediler.

Ev tenhalaşınca, annesi Ümmü’l-Hayr, Hz. Ebu Bekir’e:

“Birşey yesen, içsen!” deyip duruyor, Hz. Ebu Bekir ise:

“Resûlullah Aleyhisselam ne yapıyor? Ne haldedir?” diyordu.

Ümmü’l-Hayr:

“Vallahi, arkadaşın hakkında benim hiçbir bilgim yok!” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Öyle ise, Ümmü Cemil binti Hattab’a git. Resûlullah’ı ondan sor” dedi.

Ümmü’l-Hayr, Ümmü Cemil’in yanına gitti, ve:

“Ebu Bekir senden Muhammed b. Abdullah’ı soruyor” dedi.

Ümmü Cemil:

“Ben ne Ebu Bekir’i, ne de Muhammed b. Abdullah’ı tanırım! İstiyorsan, seninle birlikte, oğlunun yanına kadar gideyim” dedi.

Ümmü’l-Hayr:

“Olur!” dedi.

İkisi birlikte, Hz. Ebu Bekir’in yanına geldiler.

Ümmü Cemil Hz. Ebu Bekir’i böyle yerlere çalınmış, mahvolmuş bir halde bulunca, kendisini tutamayarak çığlık kopardı:

“Vallahi sana bunu yapan bir kavim muhakkak azgın ve sapkındır!

Ben, senin öcünü onlardan almasını, Allah’tan diler ve umarım!” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Resûlullah Aleyhisselam ne yapıyor? Ne haldedir?” diye sordu.

Ümmü Cemil:

“Şu annen, Onun hakkında söyleyeceğimi işitir!” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Ondan sana hiçbir kötülük gelmez” dedi.

Bunun üzerine, Ümmü Cemil:

“Selâmettedir ve iyidir” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Şimdi nerededir O?” diye sordu.

Ümmü Cemil:

“Erkam’ın evindedir” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Allah’a andolsun ki, Resûlullah Aleyhisselama gitmedikçe ne bir yiyecek tadarım, ne de bir içecek içerim!” dedi.

Ortalık sakinleşip halk evlerine çekilinceye kadar bekledikten sonra, annesi ve Ümmü Cemil, koltuklarına girerek Hz. Ebu Bekir’i Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına götürdüler.[2924]

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselamı görür görmez, kendisini üzerine attı ve öptü.

Orada bulunan Müslümanlar da Hz. Ebu Bekir’e sarıldılar.[2925]

Hz. Ebu Bekir’in hali Peygamberimiz Aleyhisselamı son derecede rikkate getirdi.

Hz. Ebu Bekir:

“Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah!

O fâsık adamın yüzümü gözümü belirsiz etmesinden başka bir sıkıntm yok!” dedi.[2926]

Hz. Ebu Bekir’in Annesinin Müslüman Oluşu

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Şu annem, ebeveynine ve çocuklarına karşı çok iyiliklidir.

Sen mübâreksin! Onun için Allah’a dua ve kendisini de İslâmiyete davet et!

Belki Allah senin sayende onu Cehennem ateşinden korur!" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam onun için Allah'a dua edip kendisini Allah'a imana davet edince, Ümmü'l-Hayr Müslüman oldu.[2927]

Allah ondan razı olsun!

Tuleyb b. Umeyr'in Teşviki İle Ervâ Hatun'un Müslüman Oluşu

Ervâ Hatun'un oğlu Tuleyb b. Umeyr Darü'l-Erkam'da Müslüman olmuş,[2928] Habeş ülkesine yapılan hicrete de katılmıştı.[2929] Tuleyb b. Umeyr, bir gün, annesi Ervâ binti Abdulmuttalib'in yanına varıp:

"Bak! Ben Muhammed Aleyhisselama uydum, Allah'a boyun eğdim, Müslüman oldum!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Hiç şüphesiz, dayının oğlu senin yardımına ve desteğine herkesten daha lâyıktır. Vallahi, onu erkeklere karşı korumaya gücümüz yetseydi, her tecavüzden korurduk!" dedi.

Tuleyb b. Umeyr:

"Ey anne! Seni Müslüman olmaktan ve ona uymaktan alıkoyan nedir? Halbuki, kardeşin Hamza da Müslüman oldu!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Bakarım. Kız kardeşlerim ne yaparsa, ben de öyle yapar, onlardan birisi olurum" dedi.

Bunun üzerine Tuleyb:

"Öyle ise, sen Ona giderek Müslüman oluncaya ve kendisinin peygamberliğini tasdik edip 'Allah'tan başka ilâh yoktur' deyinceye kadar, ben de Allah'a yalvarır dururum" deyince, Ervâ Hatun:

"Şehadet ederim ki: Allah'tan başka ilâh yoktur! Ve yine şehadet ederim ki: Muhammed, Allah'ın Resûlüdür!" dedi.

Ervâ Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselama dili ile yardımcı olmaktan, oğlunu da bu yolda yardımcı olmaya, İslâm davası üzerinde durmaya teşvik etmekten geri durmadı.[2930]

Tuleyb b. Umeyr, bir gün, Ebu Cehil'in[2931] Kureyş müşriklerinden yanındaki birkaç kişi ile[2932] Peygamberimiz Aleyhisselamın önünün keserek[2933] Ona eza

ettiğini,[2934] sövüp saydığını[2935] görünce, dayanamamış;[2936] eline geçirdiği deve çene kemiği ile[2937] vurup, Ebu Cehil'in başını yarmıştı. Tuleyb'i tutup bağlamışlar,[2938] dayısı Ebu Leheb de bağını çözmüş,[2939] onu kurtarmıştı.[2940] Ervâ Hatun'a:

"Tuleyb'in, Muhammed için kendisini tehlikeye attığını görüyor musun?!" denildiği zaman, Ervâ Hatun:

"Onun günlerinin hayırlısı, dayısının oğluna yardım ettiği gündür. O, Allah katından hakkı ve gerçeği getirmiştir!" dedi. Kendisine:

"Demek, sen de Muhammed'e tâbi oldun ha?!" dediklerinde Ervâ Hatun:

"Evet! Tâbi oldum" dedi.

Müşriklerden bazıları, gidip bunu Ebu Leheb'e haber verdiler.

Ebu Leheb hemen Ervâ Hatun'un yanına vardı ve:

"Senin, baban Abdulmuttalib'in dinini bırakıp da Muhammed'e tâbi olduğuna şaşılır!" dedi.

Ervâ Hatun:

"Kalk! Sen de kardeşinin oğlunun yanında durup Ona yardımcı, Onu savunucu ol! Eğer Onun dini üstün gelirse, sen Onun dinine girip kendisiyle birlikte bulunmayı veya kendi dininde kalmayı seçmekte serbest olursun! Aksi halde ise, Ona yardımında mazur sayılırsın!" dedi.

Ebu Leheb:

"Onun sonradan sonraya ortaya çıkarıp getirdiği bir dini bütün Araplara karşı savunmaya bizim gücümüz mü var?" diyerek dönüp giderken,[2941] Ervâ Hatun:

"Tuleyb dayısının oğluna yardım etti. Ondan canını, malını esirgemedi" dedi.[2942]

Allah onlardan razı olsun!

Müslüman Olan Sahabe Annelerinden Bazıları

1. Hz. Ali'nin annesi Fâtıma Hatun,[2943]

2. Hz. Ebu Bekir'in annesi Ümmü'l-Hayr Hatun,[2944]

3. Hz. Osman'ın annesi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Ümmü Hakîm Beyzâ Hatun'un kızı olan Ervâ Hatun,[2945]

4. Abdurrahman b. Avf'ın annesi Şifâ Hatun,[2946]

5. Talha b. Ubeydullah'ın annesi Sâbe Hatun,[2947]

6. Zübeyr b. Avvam'ın annesi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın halası Safiyye Hatun, Mekkeli sahabe annelerindendi.[2948]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama Eski Tekliflerini Tekrarlamaları

Hz. Hamza'nın Müslüman olduğu ve Müslümanların sayılarının günden güne arttığının görüldüğü sıralarda idi[2949] ki; içlerinde Ebu Cehil de bulunan[2950] Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, bir gün toplantı yaptılar[2951] ve:

"Muhammed'in işi yaygınlaştı, işlerimizi karıştırdı![2952]

Sihirde, kehanette, şiirde en bilgiliniz kim ise araştırın da,[2953] topluluğumuzu dağıtan, işimizi karıştıran, dinimizi ayıplayan[2954] şu adamın yanına varıp kendisiyle bir konuşsun;[2955] üzerinde direndiği şeyle ne yapmak istediğine bir baksın![2956] Onun haberini bize getirsin![2957] Buna da, Utbe b. Rebia'dan daha uygun bir kimse bilemiyoruz" dediler.[2958]

O sırada Utbe b. Rebia müşriklerin yanında bulunuyor, Peygamberimiz Aleyhisselam da toplantı yerine yakın bir tarafta yalnız başına oturuyordu.[2959]

Utbe b. Rebia:

"Vallahi, ben şiir, kehanet ve sihrin her çeşidini işitmiş ve bunlar hakkındaki bilgilere vukuf hâsıl etmiş bulunuyorum. Bana, bunların gizli, kapalı kalan bir tarafı yoktur![2960]

Ey Kureyş cemaati! Ben kalkıp Muhammed'in yanına varayım. Onunla konuşayım.

Kendisine bazı şeyler teklif edeyim.

Teklif edeceğim şeylerden hangisini kabul ederse, istediğini kendisine veririz.

Belki artık bizimle uğraşmaktan vazgeçer!" dedi.

Müşrikler:

"Olur, ey Ebu'l-Velid! Kalk, Onun yanına var, kendisiyle konuş!" dediler.

Utbe hemen kalktı, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp oturdu ve:

“Ey kardeşimin oğlu! Sen de biliyorsun ki; kabile içinde, şeref ve soyca aramızda üstün bir mevkidesin.

Fakat, kavminin başına büyük bir iş, bir gaile getirdin!

Onunla, onların topluluklarını dağıttın!

Onunla, onların akıllarını akılsızlık saydın!

Onunla, onların ilahlarını ve dinlerini ayıpladın!

Onunla, onların babalarından gelip geçmiş olanları tekfir ettin![2961]

Ey Muhammed! Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Hâşim mi daha hayırlı?[2962]

Ey Muhammed! Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Abdulmuttalib mi daha hayırlı?

Sen mi daha hayırlısın? Yoksa Abdullah mı daha hayırlı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Utbe’nin bu sorularına hiç karşılık vermedi, sustu.[2963]

Utbe:

“Eğer bunların senden daha hayırlı olduğunu kabul ediyorsan, bunlar senin ayıplamakta olduğun ilahlara tapıyorlardı!

Yok, eğer sen onlardan hayırlı olduğunu sanıyorsan, konuş! Bu yoldaki sözünü de dinleyelim.

Biz hiçbir zaman kavmine senden daha uğursuz ve ağır gelen birşey görmedik.

Topluluğumuzu dağıttın! İşimizi karıştırdın! Araplar içinde bizi rezil ettin!

‘Kureyşliler içinde bir sihirbaz, bir kâhin türemiş!’ dedirttin!

Vallahi, biz kılıçlarımızla birbirimizi yok etmeye kalkacağımız, çığlık koparılacak andan başkasını bekleyemiyoruz![2964]

Gel, sen beni dinle:

Sana bazı şeyler teklif edeceğim!

Onların üzerinde dur! Düşün! Belki onlardan bazısını kabul etmek işine gelir” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Söyle ey Ebu’l-Velid! Dinliyorum” buyurdu.

Utbe:

“Ey kardeşimin oğlu! Eğer sen getirdiğin bu işle mal elde etmek istiyorsan, sen malca en zenginimiz oluncaya kadar, mallarımızdan senin için mal toplayalım.

Eğer sen bununla şeref ve şan kazanmak istiyorsan, seni üzerimize seyyid

yapalım ve sensiz hiçbir işe karar vermeyelim.

Eğer sen bununla kral olmak istiyorsan, seni kendimize kral yapalım.

Eğer bu sana gelen şey, sana görünüp de kendinden uzaklaştırmaya güç yetiremediğin bir tâbi' cin işi ise, seni tedavi ettirelim. Seni ondan kurtarıncaya kadar, mallarımızı bu uğurda saçarcasına harcayalım. Tedavi edilinceye kadar tâbi' cinin adama sataşıp durduğu olabilir!" dedi.

Utbe sözlerini bitirinceye kadar Peygamberimiz Aleyhisselam onu dinledi ve:

"Ey Ebu'l-Velid! Söyleyeceklerini, söyleyip bitirdin mi?" diye sordu.

Utbe "Evet" deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sen de, şimdi beni dinle!" buyurdu.

Utbe "Öyle yapayım" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Besmele çekerek Fussilet sûresini okumaya başladı.

Utbe de, susup, iki elini arkasından yere dayayıp Onu dinledi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Fussilet sûresinin secde âyeti olan 37. âyetini de okuyup secde ettikten sonra:

"Ey Ebu'l-Velid! Hiç işitmediğini dinlemiş bulunuyorsun!

Artık işte sen, işte o!" buyurdu.

Bundan sonra, Utbe kalkıp arkadaşlarının yanına varırken, arkadaşları birbirlerine:

"Allah'a and içeriz ki; Ebu'l-Velid, size, buradan gidişinden başka bir yüzle geldi!" dediler.

Gelip yanlarına oturduğu zaman, Utbe'ye:

"Ey Ebu'l-Velid! Arkanda ne haber var?" diye sordular.

Utbe:

"Arkamdaki haber; vallahi, ben şimdiye kadar bir benzerini daha işitmemiş olduğum bir sözü işitmiş bulunuyorum.

Vallahi, o ne şiirdir, ne sihirdir, ne de kehânettir!

Ey Kureyş cemaati! Gelin, beni dinleyin!

Siz bu işi bana bırakın. Şu adamı, üzerinde durduğu şeyle başbaşa bırakın! Siz aradan çekilin! Ondan uzak durun!

Vallahi, kendisinden dinlemiş olduğum söz, büyük bir haber olacaktır!

Eğer Onu Araplar öldürürlerse, sizden başkasıyla Onun hakkından gelmiş

olursunuz.

Eğer O Araplara hakim olursa, Onun hakimiyeti sizin hakimiyetiniz, Onun kudret ve şerefi sizin kudret ve şerefiniz demektir.

Siz böylece, Onun sayesinde, insanların en mutlusu olursunuz![2965]

Ey kavmim! Gelin, bugün bana itaat edip sözümü dinleyin de, sonra tek bana isyan edin!" dedi.[2966]

Kureyşliler:

"Vallahi, ey Ebu'l-Velid! O, seni de diliyle sihirlemiş!" dediler.

Utbe:

"Bu, benim Onun hakkındaki görüşümdür. Siz nasıl istiyorsanız öyle yapın!" dedi.[2967]

Utbe'nin, Kureyş müşriklerine "Muhammed 'Onlar bu beyandan sonra yine imandan yüz çevirirlerse, 'Âd ve Semûd'u çarpan yıldırım gibi, size de bir azabın gelip çatabileceğini hatırlatırım' de!' dediği zaman, ağzını elimle tutarak, daha fazla okuması için, kendisine akrabalık adına and verdim. Çünkü, Muhammed birşey söylediği zaman hiç yalanlanmadığını bildiğim için, üzerinize azab ineceğinden korktum" dediği de rivayet edilir.[2968]

Hz. Ömer'in Müslüman OIuşu

Hz. Ömer'in annesi Hanteme[2969] Ebu Cehil'in amcasının kızı olduğuna göre, Ebu Cehil Hz. Ömer'in dayısı sayılırdı.[2970]

Hz. Ömer, Müslüman olmadan önce, Peygamberimiz Aleyhisselama ve Müslümanlara karşı insanların en katı davrananı idi.[2971]

Hz. Ömer'in Müslüman oluşu Kureyş müşriklerinin Habeş ülkesine hicret eden Müslümanları kendilerine teslim etmesi için ona ve kumandanlarına sunulacak hediyelerle birlikte Necaşî'ye gönderdikleri Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebi Rebia'nın elleri boş olarak, hoşlarına gitmeyen bir şekilde geri çevrildikleri sıralarda[2972] ve Hz. Hamza'nın Müslüman oluşundan üç gün sonra olup;[2973] bu da nübüvvetin altıncı yılında,[2974] Zilhicce ayından[2975] bir cuma günü idi.[2976]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Dârü'l-Erkam'da pazartesi günü:[2977]

“Ey Allah! Şu iki adamdan, Ebu Cehil veya Ömer b. Hattab’dan, sana sevgili olanı ile İslâm’ı aziz kıl, güçlendir!” diyerek dua etmişti.[2978]

Hz. Ömer der ki:

“Ben, Müslüman olmadan önce, Resûlullah Aleyhisselama sataşmak için evden çıkıp, kendisini buldum. O, Mescid-i Haram’a erişmekte beni geçmişti. Ben de varıp arkasında, ayakta durdum.

Resulullah Aleyhisselam el-Hâkka sûresini okumaya başladı.[2979]

Dinlediğim kelamın belâgatına, düzgünlüğüne, derli-topluluğuna hayran oldum. Kendi kendime:

‘Bu, vallahi, Kureyşlilerin dediği gibi, bir şair galiba!’ dedim.

O sırada, Resûlullah, sûrenin şu (mealdeki) âyetlerini okudu:

‘Gördüğünüz, görmediğiniz şeylere and ederim ki: Hiç kuşkusuz, o (Kur’ân), Allah katında çok şerefli bir resûlün (Allah’tan telakki ettiği) sözüdür!

O, bir şair sözü değildir! Siz ne az inanır (adamlar)sınız!’[2980]

Ben, yine kendi kendime:

‘Galiba bu bir kâhindir! (İçimden geçirdiklerimi anladı!)’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam şu (mealdeki) âyetleri okumaya devam etti:

‘O, bir kâhin sözü de değildir! Siz ne kıt düşünür (adamlar)sınız!

O (Kur’ân), âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir.

Eğer, (Peygamber, söylemediğimiz) bazı sözleri bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, elbette, Onun sağ elini (kuvvet ve kudretini) alıverir, sonra da, muhakkak Onun kalb damarını koparır (kendisini yaşatmaz)dık!

O vakit, sizden hiçbiriniz, buna mâni de olamazdınız!

Şüphe yok ki, O (Kur’ân), fenalıktan korunanlar için kat’î bir öğüttür.

İçinizde Onu yalan sayanlar bulunduğunu, elbette, Biz de biliyoruz. Muhakkak ki, O (Kur’ân), kâfirler üzerine bir hasrettir (iç yarasıdır)!

Hiç kuşkusuz, O (Kur’ân) kesin bilginin tam gerçeğidir.

O halde, O büyük Rabbini, Kendi ismiyle tesbih (ve tenzih)e devam et!’[2981]

Resûlullah Aleyhisselam sûreyi böylece okuyup bitirdiği zaman, her yerde, kalbime İslâm meyli düştü.”[2982]

Yine, Hz. Ömer der ki:

“Ben Cahiliye devrinde içkici idim. İçki içmeyi çok sever ve içince neşelenirdim.

İslâmiyetten nefret duyar ve uzak dururdum.

Hazvere’de, Ömer b. Abd b. İmrânü’l-Mahzumîlere ait evlerin yanında, Kureyş erkeklerinden bazılarının içinde toplandığı bir toplantı yerimiz vardı.

Bir gece, toplantı arkadaşlarımla buluşmak arzusu ile bu toplantı yerine gitmiştim.

Oraya vardığımda, toplantı yerinde onlardan hiç kimseyi bulamadım. Kendi kendime ‘Filan içkicinin yanına gideyim. Belki onda biraz içki bulur, içerim’ dedim. Kendisi Mekke’de içki satardı.

Bu maksatla ona gittim. Fakat kendisini bulamadım. Yine, kendi kendime ‘Bâri Kâbe’ye gideyim, Onu yedi veya yetmiş kere tavaf edeyim’ dedim.

Kâbe’yi tavaf etmek arzusuyla Mescid-i Haram’a vardım.

Bir de gördüm ki, Resûlullah Aleyhisselam durmuş, namaz kılıyordu.

Kendisi, namaza durduğu zaman Şam’a doğru yönelir ve Kâbe, Şam ile kendisinin arasında kalırdı. Namaz kıldığı yer, Rüknü’l-Esved ile Rüknü Yemânî arası idi.

Onu görünce, kendi kendime:

‘Vallahi, ne olursa olsun, bu gece Muhammed’in söylediklerini işitmek için durup dinlemek istiyorum’ dedim.

Yine, kendi kendime:

‘Dinlemek için Onun yanına yaklaşacak olursam, belki kendisini korkutmuş olabilirim’ dedim. Hicr köşesine gittim. Orada, Kâbe’nin örtüsünün altına girdim. Örtünün arkasından yavaş yavaş yürüdüm. Resûlullah Aleyhisselam, ayakta durup namaz kılıyor ve Kur’ân okuyordu.

Ben, yürüyerek Onun karşısına kadar gelip, kıblesinde durdum.

Aramızda, Kâbe’nin örtüsünden başka birşey yoktu.

Kur’ân’ı dinlediğim zaman, kalbim Ona karşı yumuşadı.”[2983]

İbn İshak, İbn Hişam; Hz. Ömer’in Müslüman oluşunu şöyle anlatırlar:

Hz. Ömer’in kız kardeşi Fâtıma binti Hattab Hatun, Saîd b. Zeyd ile evli olup, ikisi de Müslüman olmuşlardır.

Fakat, Müslümanlıklarını Hz. Ömer’den gizli tutuyorlardı.

Yine Hz. Ömer’in mensup bulunduğu Adiyy b. Ka’b oğullarından Nuaym b.

Abdullah da Müslüman olmuştu. O da, kavminden korktuğu için, Müslümanlığını gizli tutuyordu.

Habbab b. Eret, Fâtıma Hatun'a gelip gidip Kur'ân okur ve okuturdu. Bir gün, Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselam ile ashabından bir cemaate saldırmak üzere, kılıcını kuşanmış olarak evinden çıkmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabının Safâ tepeciğinin yanındaki bir evde toplandıkları ve kadınlı-erkekli kırk kişiye yakın oldukları, kendisine haber verilmişti.

Dârü'l-Erkam'da; Peygamberimiz Aleyhisselam ile amcası Hz. Hamza, Ashab-ı Kiramdan Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ve Habeş ülkesine hicret etmeyip Peygamberimiz Aleyhisselamla birlikte Mekke'de oturan Müslümanlardan bazıları da bulunuyordu.[2984]

Nuaym b. Abdullah Hz. Ömer'e rastladı ve:

"Ey Ömer! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu.[2985]

Hz. Ömer:

"Kureyşlilerin işlerini darmadağın eden, akıllarını akılsızlık sayan, dinlerini ayıplayan, ilahlarına dil uzatan, şu ata dinini bırakıp yeni din tutan Muhammed'e gitmek istiyorum. Öldüreceğim Onu!" dedi.

Nuaym b. Abdullah:

"Vallahi ey Ömer! Seni nefsin aldatmıştır, nefsin!

Sen Muhammed'i öldürünce Abdi Menaf oğullarının seni yeryüzünde gezer bırakacağını mı sanıyorsun?!

Sen kendi ev halkına dönsen de onların işi üzerinde dursan olmaz mı?" dedi.

Hz. Ömer:

"Sen benim ev halkımdan, hangisini kastediyorsun?" diye sordu.

Nuaym b. Abdullah:

"Amcanın oğlu enişten Saîd b. Zeyd ile kız kardeşin Fâtıma'yı kastediyorum! Vallahi, onların ikisi de Müslüman oldular, Muhammed'e uydular ve Onun dinine girdiler! Sana önce onlarla ilgilenmek düşer" dedi.

Hz. Ömer, hemen geri dönüp kız kardeşiyle eniştesinin evine kadar gitti.

O sırada, onların yanında Habbab b. Eret ve onun yanında da, içinde Fâtiha sûresi yazılı bir sahife bulunuyor, onu onlara okuyordu.

Hz. Ömer'in tıkırtısını işittikleri zaman, Habbab evin bir köşesinde gizlendi.

Fâtıma Hatun sahifeyi alıp uyluğunun altına sakladı.

Hz. Ömer, evin yanına geldiği zaman, Habbab'ın Fâtıma Hatun'la Saîd b. Zeyd'e Kur'ân okuduğunu işitmişti. Eve girince:

"İşitmiş olduğum o şey ne idi?" diye sordu.

Kız kardeşiyle eniştesi:

"Sen birşey işitmedin!" dediler.

Hz. Ömer:

"Evet! Vallahi, ikinizin de Muhammed'e uyduğunuzu ve Onun dinine girdiğinizi haber aldım!" dedi ve hemen eniştesi Saîd b. Zeyd'in üzerine çullandı.

Fâtıma Hatun da kalkıp onu kocasının üzerinden ayırmak, uzaklaştırmak isteyince, Hz. Ömer vurup Fâtıma Hatun'un başını yardı!

Hz. Ömer bunu yapınca, kız kardeşi de, eniştesi de:

"Evet! Biz Müslüman olduk! Allah'a ve Resûlüne iman ettik!

Sen istediğini yap!" dediler.

Hz. Ömer kız kardeşinin başını yarıp kanattığını görünce, yaptığına pişman oldu, yapmak istediği şeylerden vazgeçti. Kız kardeşine:

"Demin okuduğunuzu sizden dinlediğim şeylerin yazılı bulunduğu sahifeyi bana ver de, Muhammed'in getirdiği şeyin ne olduğuna bir bakayım" dedi.

Kız kardeşi:

"Biz senin sahifeye birşey yapmandan korkarız!" dedi.

Hz. Ömer:

"Korkma!" dedi ve onu okuduktan sonra geri vereceğine, ilahları üzerine yemin etti.

Bunun üzerine, Fâtıma Hatun, onun Müslüman olacağını umarak:

"Ey kardeşim! Sen, puta taptığın müddetçe, pissin (temiz değilsin)! Halbuki, ona (Kur'ân-ı Kerîm yazılı sahifeye), pâk olandan başkası dokunamaz!" dedi.

Hz. Ömer kalkıp yıkanınca, Fâtıma Hatun ona sahifeyi verdi. Verdiği sahifede Tâhâ sûresi yazılı idi. Hz. Ömer sûreyi baş tarafından okumaya başladı[2986] ve on altı âyet okudu.[2987]

"Bu sözler ne kadar güzel! Ne kadar değerli!" demekten kendini alamadı.

Habbab, bunu işitince, saklandığı yerden çıkıp Hz. Ömer'in yanına geldi ve:

“Ey Ömer! Vallahi, Allah’ın, Peygamberinin duasını sana nasip edeceğini umuyorum. Ben dün Peygamber Aleyhisselamdan işittim ki; O, ‘Ey Allah! İslâm’ı, Ebu’-Hakem b. Hişam veya Ömer b. Hattab ile güçlendir!’ diyerek dua etmişti.

Ey Ömer! Artık Allah’tan kork, Allah’tan” dedi.

Hz. Ömer, Habbab’a:

“Ey Habbab! Sen bana Muhammed’in bulunduğu yeri göster de, yanına varıp Müslüman olayım!” dedi.[2988]

Habbab:

“O, Safâ tepeciğinin yanındaki bir evin içindedir. Kendisinin yanında da, ashabından bazıları bulunuyor” dedi.

Hz. Ömer hemen kalkıp kılıcını kuşandı. Sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabının bulunduğu yere varıp kapılarını çaldı.

Hz. Ömer’in sesini işitince, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanında bulunan bir zât[2989] kalkıp kapının gediğinden dışarı baktı.

Hz. Ömer’i kılıcını kuşanmış olarak görünce, korktu. Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına döndü:

“Yâ Rasûlallah! Bu, Ömer b. Hattab’dır! Kılıcını kuşanmış bir haldedir!” dedi.

Hz. Hamza:

“Ona izin ver! Eğer iyilik için geldiyse, kendisine bol bol iyilik ederiz!

Eğer kötülük için geldiyse, onu kendi kılıcıyla öldürürüz!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ona izin veriniz!” buyurdu.

Kapıdaki zât (Bilal-i Habeşî) ona izin verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam kalkıp ona doğru vardı ve kendisiyle avluda karşılaştı.

Kuşağından ve ridasının toplandığı yerden tutup, kendisine doğru hızlıca çekti ve:

“Ey Hattab’ın oğlu! Neye geldin?!

Vallahi, Allah’ın senin başına bir musibet indirmesine kadar duracağını sanmıyorum” buyurdu.

Hz. Ömer:

“Ey Allah’ın Resûlü! Ben Allah’a, Allah’ın Resûlüne ve Ona Allah’tan gelen şeylere iman edeyim diye senin yanına geldim” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam “Allahuekber” diyerek tekbir getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın ashabından olan ve evde bulunan halk, Hz. Ömer’in Müslüman olduğunu anladılar.[2990] Onlar da tekbir getirdiler.

Tekbir sesleri Mekke’nin yollarında duyuldu.

Hz. Ömer der ki:

“Müslüman olup da dövülmeyen, dövmeyen bir kimse görmedim.

Ancak, benim payıma bunlardan hiçbir şeyin düşmediğini gördüm.[2991] Kendi kendime:

‘Müslümanlar musibetlere uğrarlarken, ben musibete uğramamak istemem!’ dedim.[2992]

Müslüman olduğum gece, kendi kendime düşündüm ki: Mekke halkından, Resûlullah Aleyhisselama düşmanlıkta en azılısı kim ise, gidip Müslüman olduğumu ona haber vereyim!

‘Tamam! Ebu Cehil’e haber vereyim!’ dedim.

Sabaha çıktığım zaman, Ebu Cehil’in kapısını çaldım.

Ebu Cehil yanıma çıkıp:

‘Hoş geldin kız kardeşimin oğlu! Ne haber getirdin?’ dedi.

Kendisine:

‘Allah’a ve O’nun Resûlü olan Muhammed’e iman ve kendisinin bildirdiği şeyleri tasdik ettiğimi sana haber vereyim diye geldim’ deyince, kapıyı yüzüme çarparcasına kapayıp:

‘Allah seni de, senin getirdiğin haberi de kötü etsin, iyilikten uzak kılsın! (Allah senin de belânı versin! Senin getirdiğin haberin de belâsını versin!)’ dedi.”[2993]

Hz. Ömer, Müslüman olduğunu haber vermek için dayısı Velid b. Mugîre’ye[2994] nasıl gittiğini ve nasıl karşılandığını da şöyle anlatır:

“Evden çıkıp dayıma gittim. Kendisi Kureyşlilerin eşrafından idi. Kapısını çaldım. İçeriden:

‘Kim o?’ diye sordu.

‘İbn Hattab!’ dedim.

Yanıma çıktı. Kendisine:

‘Benim müşriklikten çıkıp yeni dine girdiğimi biliyor musun?’ dedim.

Dayım bana:

‘Sen gerçekten böyle yaptın mı?’ diye sordu. Ben:

‘Evet, yaptım!’ dedim. Dayım:

‘Sakın yapma!’ dedi. Ben:

‘Yapmış bulunuyorum bile![2995]

Ey dayım! Ben Allah’a ve Allah’ın Resûlüne iman ettim. Allah’tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğuna şehadet ediyorum.

Sen bunu kavmine böylece haber ver!’ dedim.

Dayım Velid:

‘Kız kardeşimin oğlu! Sen eski işinin üzerinde sebat et! Seni halk kendi halinde bilsin! Er kişi kendi hali üzere sabahlar, kendi hali üzere akşamlar!’ dedi.

Kendisine:

‘Vallahi benim için iş açıkça belli olmuştur!

Sen benim Müslüman olduğumu kavmine haber ver!’ dedim.

Velid:

‘Senin bu işini haber veren ilk kişi ben olmayacağım!’ dedi[2996] ve evine girip kapıyı yüzüme karşı kapadı. Kendi kendime:

‘Bu birşey değil!’ dedim.

Kureyş müşriklerinden başka bir adama gidip kapısını çaldım. İçeriden:

‘Kim o?’ diye sordu.

‘İbn Hattab!’ dedim.

Yanıma çıktı. Kendisine:

‘Benim müşriklikten çıkıp yeni dine girdiğimi biliyor musun?’ dedim.

‘Sen gerçekten böyle yaptın mı?’ diye sordu.

‘Evet! Yaptım!’ dedim. Bana:

‘Sakın yapma!’ dedi. Ben:

‘Yapmış bulunuyorum bile!’ dedim.

O da hemen içeri girip, kapıyı yüzüme karşı kapadı.[2997] Kendi kendime:

‘Müslümanlar dövülüyor, ben ise dövülmüyorum.[2998]

Müslümanları dövüyorlar,[2999] ben ise dövülmüyorum.[3000] Beni hiç kimse dövmüyor!’ dedim.[3001] Geri döndüm.[3002]

Bana, bir adam:

‘Sen Müslümanlığını bildirmek istemiyor musun?’ dedi. Ona:

‘Evet! Bildirmek istiyorum’ dedim.

‘Öyle ise, Kureyşliler Hicr’de oturdukları sırada, sır saklamayı bilmeyen filan adama git! İkinizin arasında gizli kalmasını hatırlat!

Kendisine:

‘Ben müşriklikten çıktım, başka bir dine girdim’ de, yeter. Çünkü, onun sır sakladığı pek azdır’ dedi.”[3003]

Abdullah b. Ömer der ki:

“Babam, Müslüman olduğu zaman ‘Kureyşlilerin en çok söz taşıyanı, en çok söz yayanı kimdir?’ diye sordu. Kendisine:

‘Cemil b. Ma’meru’l-Cumahî’dir!’ denildi.

Bunun üzerine, babam onun yanına gitti.

Ben de babamın arkasından gittim. Babam ona:

‘Ey Cemil, biliyor musun? Ben Müslüman oldum, Muhammed’in dinine girdim’ der demez, vallahi Cemil ayağa kalkıverdi.

Acelesinden ridasını sürükleyerek, o önde, babam arkada gittiler. Ben de babamı takip ettim.

Mescid-i Haram’ın kapısına varıldı.

O sırada, Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Kâbe’nin kapısı civarındaki toplantı yerinde bulunuyorlardı.

Cemil, Kâbe’nin kapısında ayakta dikilerek, avazının çıktığı kadar:

‘Ey Kureyş cemaati! Haberiniz olsun ki, Ömer b. Hattab dininden çıkmış, başka bir dine girmiştir!’ diyerek bağırdı.

Babam ise:

‘O yalan söylüyor! Ben Müslüman oldum ve Allah’tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed’in Allah’ın kulu ve resûlü olduğuna şehadet ettim!’ deyince, Kureyş müşrikleri babama saldırdılar.

Güneş başlarının üzerinde yükselinceye kadar, babamla Kureyşliler, çarpıştılar.

Sonunda babam yorulup oturdu.

Müşrikler babamın başucuna dikildiler. Babam onlara:

‘Siz bana istediğinizi yapın! Allah’a yemin ederim ki, biz üç yüz kişi olsaydık, ya biz yenilir, burayı size bırakırdık; ya da siz yenilir, burayı bize bırakırdınız!’ diyordu.

Babam Ömer ile Kureyş müşrikleri bu durumda bulundukları sırada, üzerinde Yemen işi çizgili bir elbise ile nakışlı bir gömlek bulunan, Kureyşlilerden yaşlı bir adam gelip üzerlerine dikildi ve:

‘Nedir bu haliniz?’ diye sordu. Saldırganlar:

‘Ömer dininden çıkmış, başka bir dine girmiştir’ dediler. Gelen adam onlara:

‘Bırakın onu kendi haline! Adam kendisi için bir iş (bir din) seçmişse, size ne oluyor? Ne istiyorsunuz siz ondan?!

Adiyy b. Ka’b oğullarının size adamlarını böylece teslim edeceklerini (öldürteceklerini) mi sanırsınız?!

Açılın, dağılın adamın başından![3004]

Ben onun koruyucusuyum!’ dedi.[3005]

Vallahi, onlar babamın üzerinden, bir elbisenin soyuluşu gibi sıyrıldılar, dağıldılar.

Medine’ye hicret ettikten sonra, babama:

‘Ey babacığım! Mekke’de, Müslüman olduğun gün seninle çarpışan müşrikleri azarlayıp başından dağıtan adam kimdi?’ demiştim. Babam:

‘Ey oğulcuğum! O, Âs b. Vâilü’s-Sehmî[3006] idi’ dedi.”[3007]

Hz. Ömer, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Yâ Rasûlallah! İçinde İslâmiyeti açıklamadığım bir küfür meclisi bırakmayacağım!” dedikten sonra Mescid-i Haram’a giderek, müşriklerin oradaki toplantı meclislerinde Müslüman olduğunu açıklamış; Allah’tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed Aleyhisselamın Resûlullah olduğuna şahadet getirince müşriklerin saldırısına uğramış; bu onları, onlar bunu dövmeye başlamış; müşriklerin sayısının çoğaldığı sırada, daha önce kendisini korumaya alan Âs b. Vâil yetişip müşriklerin ellerinden Hz. Ömer’i tekrar kurtarmıştır.[3008]

Hz. Ömer:

“Yüce Allah İslâm’ı güçlendirinceye kadar, İslâm uğrunda dövmekten, dövülmekten geri kalmadım!” demiştir.[3009]

Ashab-ı Kiramdan Abdullah b. Mes’ud da:

“Ömer’in Müslüman oluşu bir fetih idi. Hicreti bir yardım idi. Halifeliği de bir rahmet idi![3010] Vallahi, Ömer Müslüman oluncaya kadar Kâbe’nin yanında açıktan namaz kılmadık.[3011]

O, Müslüman olunca Kureyş müşrikleriyle dövüştü.[3012]

Kendisi, Kâbe’nin yanında namaz kıldı, biz de namaz kıldık!” demiştir.[3013]

Allah ondan razı olsun!

Müşriklere Karşı Dârü’l-Erkam’dan Sert Bir Yürüyüş Gösterisi

Hz. Ömer der ki:

“Müslüman olduğum ve Peygamber Aleyhisselamla ashabının da müşriklerden gizlendikleri sırada:[3014]

‘Yâ Rasûlallah! Biz, ister ölü, ister diri olalım;[3015] hak üzere değil miyiz?’ dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Evet![3016] Varlığım Kudret Elinde bulunan Allah’a yemin ederim ki; siz, ister ölü olunuz, ister diri olunuz,[3017] hiç şüphesiz hak üzeresiniz!’ buyurdu.[3018]

Bunun üzerine:

‘Yâ Rasûlallah! Biz hak üzere bulunduğumuza, onlar bâtıl üzere olduklarına göre, biz ne diye dinimizi gizliyoruz?![3019]

Vallahi, biz İslâmiyeti küfre karşı açıklamaya daha haklı, daha lâyıkız! Allah’ın dini Mekke’de muhakkak üstün gelecektir!

Kavmimiz bize karşı taşkınlık etmek isterlerse, kendileriyle çarpışırız. İnsaflı davranmak isterlerse, onu da kabul ederiz!’ dedim.[3020]

Resulullah Aleyhisselam:

‘Biz, sayıca çok azız!’ buyurunca:

‘Seni hak din ve Kitab ile peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki;[3021] hiç çekinmeden, korkmadan,[3022] oturup İslâm inanç esaslarını açıklamadığım

bir küfür meclisi kalmayacaktır![3023]

Seni hak din ve Kitab ile peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; biz muhakkak ortaya çıkacağız!' dedim.[3024]

İki saf halinde çıktık. Saflardan birinin başında Hamza, diğer safın başında ben vardım.[3025]

Sert adımlarla, yerin topraklarını un gibi tozuta tozuta,[3026] Mescid-i Haram'a girdik.

Kureyş müşrikleri bir bana, bir Hamza'ya bakıyorlardı.

Onlar, o gün bir benzerine daha uğramadıkları hüzün ve kedere uğradılar.

O zaman, Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Hak ile bâtılı ayırdı!' diye, 'Fâruk' adını verdi."[3027]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselamı Öldürmeye Yemin Etmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselamın İslâm davasından vazgeçmediği takdirde öldürülmek üzere kendilerine teslimi için Kureyş müşriklerinin Ebu Talib'e yaptıkları teklifler neticesiz kalmıştı.[3028]

Habeş ülkesine çıkan İslâm Muhacirleri Habeş Necaşî'si tarafından korunarak emniyet ve huzura kavuşmuş, Hz. Hamza ve onun arkasından da Hz. Ömer Müslüman olup Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabının yanında yer almış,[3029] İslâmiyet Arap kabileleri arasında duyulmaya ve yayılmaya başlamış bulunuyordu.[3030]

Hele Necaşî'nin Hz. Cafer ve arkadaşlarına yaptığı ikramlar, Kureyş müşriklerinin çok ağırlarına gitmiş,[3031] onları, Peygamberimiz Aleyhisselama ve ashabına karşı son derece kızdırmıştı.[3032]

Bunun üzerine, müşrikler, Peygamberimiz Aleyhisselamı öldürmek hususunda birleştiler[3033] ve:

"Onu, gizlice veya açıktan, muhakkak öldüreceğiz!" diyerek, öldürmeye yemin ettiler.

Ebu Talib Kureyş müşriklerinin bu cinayeti işlemeye azimli olduklarını görünce, kardeşinin oğlunun hayatı hakkında korkuya düştü.

Kureyş müşriklerinin Kâbe çevresinde toplanmış bulundukları bir sırada, gidip Kâbe örtüsünün arasına girdi.

Kureyş müşriklerinin zulümlerinden Allah'a şikayetlendi:

"Ey Allah! Kavmimiz bana karşı azgınlığa ve taşkınlığa kalkıştı!

Bize acele yardımını yetiştir! Onların önlerine geril! Kardeşimin oğlunu öldürmelerine imkân verme!" diyerek Allah'a yalvardı.

Kureyş müşrikleri:

"Şu yalancı ve akılsız [hâşâ!] adam öldürülmedikçe, bizimle Hâşim ve Muttalib oğulları arasında ne barış, ne akrabalık ve ahid, ne de dokunulmazlık var!" dediler.[3034]

Hâşim ve Muttalib Oğullarının Şı'b-ı Ebu Talib'de Toplanmaları

Ebu Talib Hâşim ve Muttalib oğullarını yanında topladı.

Peygamberimiz Aleyhisselamı kendilerine ait Şı'b'da,[3035] yanlarında bulundurmalarını ve onu -öldürmek isteyenlere karşı- korumalarını onlara emretti.[3036] Müslüman olan olmayan, hepsi; kimi din ve iman, kimisi de -müşrik olmalarına rağmen- aile ve akrabalık gayretiyle, bu hususta birleştiler.[3037]

Muttalib oğulları da, Hâşim oğullarının yanında yer aldılar.[3038]

Zaten, Muttalib oğullarıyla Haşim oğulları, bir soy sayılırlardı.[3039] Hâşim b. Abdi Menaf'ın, kardeşi Muttalib'e vasiyeti üzerine, Hâşim oğulları öteden beri birlikte hareket ederlerdi.[3040]

Cahiliye devrinde de, İslâm devrinde de onlardan ayrılmadılar.[3041] Nübüvvetin altıncı yılından sonra,[3042] yedinci yılında,[3043] Muharrem hilalinin doğduğu gece,[3044] Ebu Talib başlarında olmak üzere, Peygamberimiz Aleyhisselam ve bütün Haşim ve Muttalib oğulları Şı'b'da toplandılar.[3045] Hâşim oğullarından yalnızca Ebu Leheb, Şı'b'a girmediği gibi, Hâşim ve Muttalib oğullarına karşı, müşrikleri desteklemeye devam etti.[3046] Amca oğulları olan Abduşşems ve Nevfel oğulları da, Haşim ve Muttalib oğullarını desteklemediler.[3047]

2891 İbn Sa'd, 3/8, Hâkîm, 3/192, İbn Abdilberr, 1/369.
2892 İbn Sa'd, 1/108-110, Ahmed b. Hanbel, 6/291, Buhârî, Sahîh, 6/125, Müslim, 2/1072, Ebu Davud, 2/222, İbn Mace, 1/624, Yakubî, 2/9, Beyhakî, Sünen, 7/453, İbn Abdilberr, 1/370, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/51.
2893 İbn Sa'd, 3/9, Hâkîm, 3/192, İbn Abdilberr, 1/369, Kastallânî, Mevâhib, 1/62, Diyarbekrî, 1/294.
2894 İbn İshak, İbn Hişam, 1/311, Taberî, Târîh, 2/224, Hâkîm, 3/192, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Diyarbekrî, 1/283, Halebî, 3/9.
2895 İbn Sa'd, 3/9.
2896 İbn İshak, İbn Hişam, 1/311, İbn Sa'd, 3/9 Taberî, Târîh, 2/224, Hâkîm, 3/192, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 171, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/477.
2897 İbn İshak, İbn Hişam, 1/311-312, Taberî, Târîh, 2/224, Hâkîm, 3/192-193, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 171, Diyarbekrî, 1/283, Halebî, 1/477.
2898 İbn İshak, İbn Hişam, 1/312, Taberî, Târîh, 2/224, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/477.
2899 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/151-152, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/52, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/477.
2900 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/152, Taberî, Târîh, 2/224, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9 Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/477-478.
2901 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/152, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/213-214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Halebî, 3/151.
2902 Süheylî, 3/151.
2903 İbn İshak, 3/152, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/214, Süheylî, 3/151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Halebî, 1/478.
2904 Süheylî, 3/151.
2905 İbn İshak, 3/152, Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Halebî, 1/478, Zürkânî, 1/236.
2906 Süheylî, 3/151.
2907 İbn İshak, 3/153, Süheylî, 3/151, Kastallânî, Mevâhib, 1/63, Diyarbekrî, 1/293-294, Zürkânî, 1/256-257.
2908 Halebî, 1/478.
2909 İbn Sa'd, 3/9, Kastallânî, Mevâhib, 1/63.
2910 Hâkîm, 3/193, Beyhakî, Delâil, 2/214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33.
2911 İbn İshak, İbn Hişam, 1/312, Taberî, Târîh, 2/224, İbn Esîr, Kâmil, 2/83, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 171, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Diyarbekrî, 1/293, Halebî, 1/478.
2912 Muhibbü't-Taberî, 1/64, İbn Kesîr, Bidâye, 3/33, Diyarbekrî, 1/294.
2913 Muhibbü't-Taberî, 1/63, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2914 İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Halebî, 1/475.
2915 Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/31, Diyarbekrî, 1/295.
2916 Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2917 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326, Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, İbn Hacer, İsâbe, 4/447, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2918 Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2919 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326, Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, İbn Hacer, İsâbe, 4/447, Diyarbekrî Târîh, 1/294, Halebî, 1/475.
2920 Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.

2921 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/426, Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2922 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326, Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, İbn Hacer, İsâbe, 4/447, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2923 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326. Muhibbü't-Taberî, 1/63, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/475.
2924 Muhibbü't-Taberî, 1/63-64, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/476.
2925 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326, Muhibbü't-Taberî, 1/64, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/476.
2926 Muhibbü't-Taberî, 1/64, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30, Diyarbekrî, 1/294, Halebî, 1/476.
2927 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326, Muhibbü't-Taberî, 1/64, İbn Kesîr, Bidâye, 3/30-31, Diyarbekrî, 1/294-295, Halebî, 1/476.
2928 İbn Sa'd, 3/123, Hâkîm, 3/239, İbn Abdilberr, 2/772-773, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/94, İbn Hacer, İsâbe, 2/234.
2929 İbn Sa'd, 3/123, Belâzurî, Ensâb, 1/202, Zehebî, Siyer, 1/228.
2930 İbn Sa'd, 3/123, 8/42, Hâkîm, 3/239, İbn Abdilberr, 2/722-723, 4/1779, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/94, 7/7, İbn Hacer, İsâbe, 2/234, 4/227, Diyarbekrî, 1/171.
2931 İbn Sa'd, 8/42-43, Zehebî, Siyer, 1/228, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2932 İbn Sa'd, 8/43, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2933 İbn Sa'd, 8/43, Zehebî, Târîh, 1/228, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2934 İbn Sa'd, 8/43, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2935 Zehebî, Siyer, 1/228.
2936 İbn Sa'd, 8/43, Zehebî, Siyer, 1/228, İbn Hacer, 4/227.
2937 Zehebî, Siyer, 1/228.
2938 İbn Sa'd, 8/43, Zehebî, Siyer, 1/228, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2939 İbn Sa'd, 8/43, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2940 Zehebî, Siyer, 1/228.
2941 İbn Sa'd, 8/42-43, İbn Hacer, Îsâbe, 4/227.
2942 İbn Sa'd, 8/43, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 19-20, İbn Hacer, İsâbe, 4/227.
2943 İbn Sa'd, 8/222, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 40, İbn Abdilberr, 4/1891, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/217.
2944 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326
2945 İbn Sa'd, 3/53, İbn Kuteybe, Maârif, s. 82, İbn Abdilberr, 3/1038, İbn Hacer, İsâbe, 2/362.
2946 İbn Sa'd, 3/124, Mus'abu'z-Zübeyrî, Nesebi Kureyş s. 265-266, İbn Kuteybe, Maârif, s. 103, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/480, Zehebî, Siyer, 1/45.
2947 İbn Sa'd, 3/214, İbn Kuteybe, Maârif, s. 100, İbn Abdilberr, 2/764, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/85.
2948 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/326.
2949 İbn İshak, İbn Hişam, 1/313, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 157-158.
2950 Beyhakî, Delâil, 2/202-203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158.
2951 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, Keşşâf, 3/448, Râzî, 27/111, İbn Cevzî, 1/201, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62.
2952 Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111.
2953 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, İbn Cevzî, 1/201, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62.
2954 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, İbn Cevzî, 1/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62, Halebî, 1/486.
2955 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, İbn Cevzî, 1/201, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158, 62, Halebî, 1/486.
2956 Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, İbn Cevzî, 1/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62, Halebî, 1/486.

2957 Zemahşerî, 3/448, Beyhakî, Delâil, 2/203, Râzî, 27/111, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158.
2958 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, İbn Cevzî, 1/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/92.
2959 İbn İshak, İbn Hişam, 1/313.
2960 Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158.
2961 İbn İshak, İbn Hişam, 1/313, İbn Seyyid, 1/105, Zehebî, Târîh, s. 158, İbn Kesîr, Bidâye, 3/63, Halebî, 1/486.
2962 İbn Ebi Şeybe, 14/295, Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, Kurtubî, 15/338, Zehebî, Târîh, s. 158.
2963 İbn Ebi Şeybe, 14/295-296, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230, Beyhakî, Delâil, 2/203, Zemahşerî, 3/448, Râzî, 27/111, İbn Cevzî, 1/201, Zehebî, Târîh, s. 158, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62, Halebî, 1/486.
2964 İbn Ebi Şeybe, 14/296, Ebu Nuaym, Delâil, 1/230-231, İbn Cevzî, 1/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/62.
2965 İbn İshak, İbn Hişam, 1/313-314, Beyhakî, Delâil, 2/204-206, Kurtubî, 15/338-339, İbn Seyyid, 1/105-106, Zehebî, Târîh, s. 158-160, İbn Kesîr, Bidâye, 3/63-64, Halebî, 1/487.
2966 Ebu Nuaym, Delâil, 1/233-234, Beyhakî, Delâil, 2/205, Zehebî, Târîh, s. 160, İbn Kesîr, Bidâye, 3/64.
2967 İbn İshak, İbn Hişam, 1/314, Beyhakî, Delâil, 2/205-206, Kurtubî, 15/338-339, İbn Seyyid, 1/106, Zehebî, Târîh, s. 160, İbn Kesîr, Bidâye, 3/64, Halebî, 1/487.
2968 Beyhakî, Delâil, 2/203, Kurtubî, 15/339, Zehebî, Târîh, s. 160, İbn Kesîr, Bidâye, 3/63.
2969 İbn Sa'd, 3/265, Hâkîm, 3/81, İbn Abdilberr, 3/1144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/145, Heysemî, 9/60-61, İbn Hacer, İsâbe, 2/518.
2970 İbn Abdilberr, 3/1144, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 4/145.
2971 Abdurrezzak, 5/325, Beyhakî, Delâil, 2/216, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/147, Muhibbü't-Taberî, 1/250, İbn Seyyid, 1/122, Zehebî, Târîh, s. 17, İbn Hacer, İsâbe, 2/518, Halebî, 2/12.
2972 İbn İshak, İbn Hişam, 1/366, Muhibbü't-Taberî, 1/256, İbn Kesîr, Bidâye, 3/79.
2973 Ebu Nuaym, Delâil, 1/241, Zehebî, Târîh, s. 179, Kastallânî, Mevâhib, 1/66, Diyarbekrî, 1/295, Halebî, 2/16.
2974 İbn Sa'd, 3/269, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 4/151.
2975 İbn Sa'd, 3/269.
2976 Heysemî, 9/62, Suyutî, Hasâis, 1/333.
2977 Muhibbü't-Taberî, 1/251, İbn Seyyid, 1/123.
2978 İbn Sa'd, 3/267, Ahmed b. Hanbel, 2/95, Tirmizî, Sünen, 5/617, Hâkîm, 3/83, Beyhakî, Delâil, 2/216, Muhibbü't-Taberî, 1/257, Zehebî, Târîh, s. 172, İbn Hacer, İsâbe, 2/518, Diyarbekrî, 1/296-297, Zürkânî, 1/272.
2979 Hâkka: 1-37.
2980 Hâkka: 38-41.
2981 Hâkka: 42-52.
2982 Ahmed b. Hanbel, 2/17, Süheylî, 3/277, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/147, Muhibbü't-Taberî, 1/248, İbn Seyyid, 1/125, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/417, Heysemî, 9/62, İbn Hacer, İsâbe, 2/518, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/258, Halebî, 2/17, Zürkânî, 1/277.
2983 İbn İshak, İbn Hişam, 1/371-372, Muhibbü't-Taberî, 1/252-253, İbn Kesîr, Bidâye, 3/81, Halebî, 2/18, Zürkânî, 1/277.
2984 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367-368, İbn Esîr, Kâmil, 2/85, Muhibbü't-Taberî, 1/251-252, İbn Kesîr, Bidâye, 3/79-80.
2985 İbn İshak, İbn Hişam, 1/368, İbn Esîr, Kâmil, 2/85, Muhibbü't-Taberî, 1/252, Kurtubî, 11/163, İbn Kesîr, Bidâye, 3/80.
2986 İbn İshak, İbn Hişam, 1/368-370, İbn Esîr, Kâmil, 2/85-86, Muhibbü't-Taberî, 1/252, Kurtubî, 11/163-164, İbn Kesîr, Bidâye, 3/79-80.
2987 Tâhâ: 1-16.
2988 İbn İshak, İbn Hişam, 1/370, İbn Esîr, Kâmil, 2/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/80.

2989 Bilâl-i Habeşî (Halebî, 2/15).
2990 İbn İshak, İbn Hişam, 1/370-371, İbn Esîr, Kâmil, 2/86, Muhibbü't-Taberî, 1/252, İbn Kesîr, Bidâye, s. 80-81.
2991 Ebu Nuaym, Hilye, 1/41, Beyhakî, Delâil, 2/218. İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/149, Muhibbü't-Taberî, 1/253-254, Zehebî, Târîh, s. 178, Heysemî, 9/64.
2992 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 44/149, İbn Seyyid, 1/123.
2993 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, Muhibbü't-Taberî, 1/254, Halebî, 2/16.
2994 Abdurrezzak, 5/327.
2995 Beyhakî, Delâil, 2/218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/149, Muhibbü't-Taberî, 1/253, İbn Seyyid, 1/123, Zehebî, Târîh, s. 178.
2996 Abdurrezzak, 5/327.
2997 Beyhakî, Delâil, 2/218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/149, Muhibbü't-Taberî, 1/253-254, İbn Seyyid, 1/123, Zehebî, Târîh, s. 178, Heysemî, 9/64.
2998 Zehebî, Târîh, s. 178.
2999 Ebu Nuaym, Hilye, 1/41, Beyhakî, Delâil, 2/218.
3000 Beyhakî, Delâil, 2/218, Zehebî, Târîh, s. 178.
3001 Ebu Nuaym, Hilye, 1/41.
3002 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/149, İbn Seyyid, 1/123.
3003 Ebu Nuaym, Delâil, 1/41, Beyhakî, Delâil, 2/218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/149, Muhibbü't-Taberî, 1/254, İbn Seyyid, 1/123, Zehebî, Târîh, s. 178. Heysemî, 9/64.
3004 İbn İshak, İbn Hişam, 1/373-374, Hâkim, 3/85, İbn Esîr, Kâmil, 2/86-87, Muhibbü't-Taberî, 1/254-255, Zehebî, Târîh, s. 176, İbn Kesîr, Bidâye, 3/81-82, Halebî, 2/17.
3005 Buhârî, Sahîh, 4/242, Beyhakî, Delâil, 2/221, Zehebî, Târîh, s. 176, Halebî, 2/17.
3006 Hz. Ömer'in annesinin annesi Âs b. Vâil'in mensup bulunduğu Sehmîlerden olduğu için, Âs b. Vâil Hz. Ömer'in dayısı sayılırdı (İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/151).
3007 İbn İshak, İbn Hişam, 1/374, Hâkîm, 3/85, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, Muhibbü't-Taberî, 1/255, Zehebî, Târîh, s. 176, Halebî, 2/17.
3008 Heysemî, 9/65.
3009 Beyhakî, Delâil, 2/219, İbn Seyyid, 1/124, Zehebî, Târîh, s. 179.
3010 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/152, Heysemî, 9/62, Zürkânî, 1/277.
3011 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367, Hâkîm, 3/83-84, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 4/152, Heysemî, 9/63, Halebî, 2/21, Zürkânî, 1/277.
3012 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 4/152.
3013 İbn İshak, İbn Hişam, 1/367, Heysemî, 9/62.
3014 Halebî, 2/21.
3015 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, 256, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/21-22, Zürkânî, 1/275.
3016 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Zehebî, Târîh, s. 180, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 1/21, Zürkânî, 1/275.
3017 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.
3018 Ebu Nuaym, Deâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Zehebî, Târîh, s. 180, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.
3019 Muhibbü't-Taberî, 1/246, 256, Diyarbekrî, 1/296, Zürkânî, 1/275.
3020 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/150.
3021 Muhibbü't-Taberî, 1/246, 256, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.
3022 Muhibbü't-Taberî, 1/256, Halebî, 2/22.
3023 Muhibbü't-Taberî, 1/256, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22.
3024 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Halebî, 2/22.

3025 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Zehebî, Târîh, s. 180, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.

3026 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.

3027 Ebu Nuaym, Delâil, 1/242, Muhibbü't-Taberî, 1/246, Zehebî, Târîh, s. 180-181, Diyarbekrî, 1/296, Halebî, 2/22, Zürkânî, 1/275.

3028 İbn İshak, İbn Hişam, 1/285, İbn Sa'd, 1/202, Belâzurî, Ensâb, 1/229-232, Yakubî, 2/25-31, Taberî, Târîh, 2/220, İbn Esîr, Kâmil, 2/65, İbn Seyyid, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 152, İbn Kesîr, Bidâye, 3/48, Halebî, 1/463.

3029 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375.

3030 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Halebî, 2/26.

3031 İbn Sa'd, 1/208, Halebî, 2/26.

3032 İbn Sa'd, 1/208.

3033 İbn Sa'd, 1/208, Yakubî, 2/31, Ebu Nuaym, Delâil, 1/272, Beyhakî, Delâil, 2/311, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/26.

3034 Belâzurî, Ensâb, 1/230.

3035 Haşimoğullarının Şı'b'ı, Hacun'da idi (Halebî, 1/102). Hacun da, Mekke'nin yukarı kısmında, Mekkelilerin yanında kabirleri bulunan bir tepecik olup, Kâbe'ye uzaklığı bir buçuk mildir. (Yâkût, 2/225). Şı'b'da bulunan konak Hâşim b. Abdi Menaf'ın birtakım evlerden oluşan evi barkı olup, kendisinin vefatından sonra oğlu Abdulmuttalib'e geçmişti (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/360-361). Abdulmuttalib, gözlerine zaaf geldiği zaman, bu evleri oğulları arasında bölüştürmüştü. Hâşimoğullarının bütün menzil ve meskenleri Şı'b'da idi. (Yâkût, 3/347).

3036 Ebu Nuaym, Delâil, 1/272, Beyhakî, Delâil, 2/311, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Kastallânî, Mevâhib, 1/67.

3037 Belâzurî, Ensâb, 1/230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/272-273, Beyhakî, Delâil, 2/311-332, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/25-26.

3038 İbn Sa'd, 1/209, 188, İbn Seyyid, 1/126, Halebî, 2/26.

3039 Ahmed b. Hanbel, 4/85, Buhârî, Sahîh, 4/57, Belâzurî, Ensâb, 1/230, Halebî, 2/26.

3040 İbn Sa'd, 1/79.

3041 İbn Kayyım, 2/73.

3042 Yakubî, 2/31, İbn Abdilberr, 1/27, Diyarbekrî, 1/297-298.

3043 İbn Sa'd, 1/209, İbn Cevzî, 1/197, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/129, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/26.

3044 İbn Sa'd, 1/209, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/129, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/26.

3045 Belâzurî, Ensâb, 1/230, Taberî, Târîh, 2/225.

3046 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, İbn Sa'd, 1/188, 209, Belâzurî, Ensâb, 1/230, Taberî, Târîh, 2/225, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Cevzî, 1/197, İbn Kayyım, 2/51, Halebî, 2/25.

3047 Halebî, 2/26.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
MEKKE AMBARGO UYGULUYOR

Müşriklerin, Hâşim ve Muttalib Oğullarına İçtimaî ve İktisadî Ambargo Uygulamaları

Hâşim ve Muttalib oğullarının Müslüman olan ve olmayanlarının tümünün Şı'b'da toplandıklarını ve Peygamberimiz Aleyhisselamı korumaya azmettiklerini görünce,[3048] Kureyş müşrikleriyle Kinane'ler,[3049] Mekke'nin yukarı tarafında, kabirler yanındaki[3050] "Kinane oğullarının Hayf'ı" diye anılan Muhassab'da[3051] toplandılar.[3052]

Hâşim oğulları ile Muttalib oğullarına karşı:[3053]

1. Öldürmek için[3054] Peygamberimiz Aleyhisselam kendilerine[3055] teslim edilinceye kadar, Haşim oğullarından gelecek barış dileği asla kabul edilmemek,

2. Kendilerine acınmamak,[3056]

3. Onlara kız vermemek, onlardan kız almamak,[3057]

4. Onlara birşey satmamak,[3058]

5. Onlardan birşey satın almamak,[3059]

6. Onlarla oturmamak, görüşmemek,[3060] konuşmamak,[3061]

7. Onların evlerine girmemek[3062] üzere, küfür üzerinde[3063] aralarında anlaştılar.[3064] Kararlaştırıp üzerinde anlaştıkları bu maddeleri bir sahifeye yazdılar.[3065] Sahifenin üzerine üç mühür bastılar.[3066]

Verdikleri sözlerinde durmalarını sağlamak için de[3067] onu Kâbe'nin içine astılar.[3068]

Bu sahifeyi yazan Mansur b. İkrime idi.[3069]

Sahifeyi yazdığı gün,[3070] Peygamberimiz Aleyhisselam dua edince,[3071] Mansur'un eli[3072] çolak oldu,[3073] kurudu.[3074]

Bunun üzerine, Kureyş müşrikleri aralarında:

"Hâşim oğullarına zulmettik de,[3075] işte bakınız! Mansur b. İkrime musibete uğradı!" demeye başladılar.[3076]

Bu zulüm sahifesinin Ebu Cehil'in anası[3077] veya halası Ümmü'l-Cülas'ın[3078] ve daha başkalarının yanında bulundurulduğu da rivayet edilir.[3079]

Sanıldığına göre; sahifenin şahıslar yanında bulunduruluşu, Kâbe'nin içine asılışından önce idi.[3080]

Ebu Talib'in Kureyşlileri Uyarışı ve Kendisine Karşı Saygılı ve Merhametli Davranmaya Çağırışı

Kureyş müşriklerinin, Haşim ve Muttalib oğullarına karşı aldıkları acımasız tedbirler üzerine, Ebu Talib söylediği bir manzumesinde:

Lüeyy oğullarına ve bilhassa onlardan Ka'b oğullarına;

Muhammed Aleyhisselamın, Musa Aleyhisselam gibi bir peygamber olduğunu eski semavî kitablarda yazılı bulduklarını kendilerinin de bildiklerini; Kâbe duvarına astıkları yazının, başlarına ancak uğursuzluk ve felaket getireceğini hatırlattı.

Suçsuzlar suçlu durumuna düşmeden ayılmalarını, fesatçılara uyup aradaki akrabalık ve dostluk bağlarını koparmamalarını, sonucu çok acı olabilecek kanlı bir savaşı davet etmemelerini tavsiye etti.

Zağlı kılıçlarla boyunlar ve kollar kesilip başlar uçurulmadan, Muhammed Aleyhisselamı kendilerine teslim edebileceğini hiç ummamalarını, babaları Hâşim'in vasiyetini tutan Hâşim oğullarının hiçbir zaman savaşmaktan yılmayacaklarını hatırlattı.[3081]

Ebu Talib'in Peygamberimiz Aleyhisselam İçin Her Gece Koruma Tedbiri Alışı

Ebu Talib; Peygamberimiz Aleyhisselama herhangi bir kötülük veya suikastta

bulunmak isteyeceklere karşı bir koruma tedbiri olmak üzere her gece, yatağa yatılacağı zaman herkesin gözü önünde, Peygamberimiz Aleyhisselama yatağına yatmasını söyler; halk uykuya dalınca da oğullarından veya kardeşlerinden ya da amca oğullarından birisine, Peygamberimiz Aleyhisselamın yatağına yatmasını emreder. Peygamberimiz Aleyhisselama da onun yatağında uyumasını söylerdi.[3082]

Şı'b Sakinlerinin Yokluk ve Açlık Sıkıntısına Düşmeleri

Kureyş müşrikleri; Peygamberimiz Aleyhisselamı ve Peygamberimiz Aleyhisselamın kabile halkı olan Hâşim oğullarıyla Muttalib oğullarını, Şı'b'da[3083] üç yıl kuşatıp gözaltında tuttular.[3084]

Onlara sıkı bir içtimaî ve iktisadî ambargo uyguladılar.

Çarşı ve pazarların, Şı'b sâkinlerine giden yollarını kestiler,[3085] Şı'b'a yiyecek ve katık gitmesini önlediler.[3086]

Kureyş müşrikleri; Mekke'den gelen yiyecekleri veya satılan herhangi bir şeyi Şı'b'a bırakmamakta, hemen varıp onları kendileri satın almakta,[3087] Şı'b sakinlerini açlıktan öldürüp,[3088] böylece Peygamberimiz Aleyhisselamın kanını dökmeye muvaffak olabileceklerini ummaktaydılar.[3089]

Şı'b sakinlerinin hac mevsimlerinde -dinî geleneğe uyarak- Şı'b'dan çıkıp alışverişte bulunmalarına her ne kadar engel olmamakta iseler de,[3090] Mekke çarşısına bir deve yükü yiyecek geldiği ve Şı'b sakinlerinden birisi çoluk çocuğu için biraz yiyecek almak üzere oraya vardığı zaman, Ebu Leheb hemen erzak yüklerinin başına dikilir:

"Ey tüccar topluluğu! Muhammed'in ashabına fiyatları öyle yükseltiniz ki, onlar yanınızdaki şeylerden birşey alamasınlar!

Siz benim zengin ve verdiği sözü yerine getirir bir kimse olduğumu bilirsiniz.[3091] Böyle yapmanızdan size bir zarar gelmeyeceğine ben kefilim!" der;[3092]

Tüccarlar da meta'larının fiyatını öyle kat kat arttırırlardı ki, Müslümanlar açlıktan ağlaşan çocuklarının yanına, ellerinde onlara yedirecek birşey bulunmaksızın dönmek zorunda kalırlardı.

Ertesi gün sabahleyin, tüccarlar Ebu Leheb'in yanına varırlar; o da kalan

yiyecek ve giyecekleri onlardan yüksek fiyatla satın alıp,[3093] mü'minleri ve yanındakileri aç ve çıplak bırakırdı.[3094]

Şı'b sakinlerini geçindirmek için Peygamberimiz Aleyhisselam bütün malını harcadı.

Hz. Hatice de Ebu Talib de bu yolda bütün mallarını harcadılar.[3095]

Yiyecek birşey bulunup satın alınmadığı için açlıktan ölenler,[3096]

Ağaç yapraklarını yiyenler,[3097]

Buldukları kuru deri parçalarını su içinde yumuşatıp ateşe tuttuktan sonra, onunla üç gün idare edenler oldu![3098]

Açlıktan ağlaşan çocukların feryatları, Şı'b'ın arkasından duyulmaya başladı.[3099]

Müşriklerden kimisi bundan sevinç, kimisi de üzüntü duymakta; üzüntü duyanları, "Bakınız! Sahifeyi yazan Mansur b. İkrime nasıl felakete uğradı!" demekte idi.[3100]

Kureyş müşrikleri Şı'b sakinlerine birşey göndermemekte, akrabalarına birşey göndermek isteyenler de, onu ancak gizlice salabilmekte idiler.[3101]

Ebu Cehil Şı'b'ı sık sık gözetler dururdu.

Hz. Abbas, bir gün yiyecek satın almak için Şı'b'dan çıkmıştı.

Ebu Cehil ona çatmak istedi. Fakat, Allah onu Ebu Cehil'in şerrinden korudu.

Hz. Hatice, Zem'a b. Esved'e:

"Ebu Cehil'e bir söz dinlet" diye bir haber saldı.

O da söz dinletti, Ebu Cehil geri durdu.[3102]

Hakîm b. Hizam; bir ticaret kafilesiyle, Şam'dan buğday yükleyip getirmişti.

Üzerine, buğday yüklediği bir deveyi, gizlice, Şı'b yoluna yöneltti, arkasına vurup Şı'b sakinlerinin yanına soktu. Onlar da, devenin üzerindeki buğdayı aldılar.[3103]

Yine Hakîm b. Hizam; başka bir gece, devenin üzerine un yükleyip Şı'b'ın içine saldı.[3104]

Hişam b. Amr da; bir gece, deveye yiyecek yükleyip Şı'b'ın ağzına kadar götürdü. Devenin başından yularını çözdü. İki böğrüne vurup onu Şı'b'a

soktu.[3105]

Hişam b. Amr Şı'b sakinlerine böyle yardım etmekte devam etti.[3106]

Başka bir gecede üç yük yiyecek gönderdi.

Kureyş müşrikleri bunu öğrenince, sabahleyin ona bu hususta ihtarda bulundular. Hişam da:

“Ben artık böyle birşeyi tekrarlar ve size aykırı davranır değilim!” dedi.

Bunun üzerine, müşrikler onun yanından ayrıldılar.

Fakat, Hişam; bundan sonra, tekrar Şı'b sakinlerine geceleyin bir veya iki deve yükü daha yiyecek salınca, müşrikler ona ağır sözler söylediler.[3107] Hatta, onu öldürmeye kalktılar![3108]

Ebu Süfyan b. Harb:

“Bırakınız adamı! Şı'b'daki akrabalarına iyilik etmiş!

Vallahi, keşke biz de onun yaptığı gibi yapaydık! Ne güzel olurdu!” diyerek, onu kayırdı.[3109]

Hakîm b. Hizam; bir gün, kölesinin sırtına biraz buğday yükleyip Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Hatice'ye götürmek üzere Şı'b'a giderken, yolda Ebu Cehil'e rastladı.

Ebu Cehil hemen Hakîm'in yakasına yapıştı.

“Demek sen Haşim oğullarına yiyecek götürüyorsun ha?!

Vallahi, ben seni Mekke'de rezil etmedikçe, buradan ne sen ileri geçebilirsin, ne de yiyecek geçebilir!” dedi.

O sırada, Ebu'l-Bahterî b. Hişam, yanlarına geldi. Ebu Cehil:

“O,” dedi, “Hâşim oğullarına yiyecek taşıyor!?”

Ebu'l-Bahterî:

“Halasına ait olup yanında bulunan bir yiyeceği ona götürmesine sen nasıl engel olursun?!

Çekil adamın yolundan, gideceği yere gitsin!” dedi.

Ebu Cehil kabul etmedi ve hatta Hakîm'in veya kölesinin yakasına yapışınca, Ebu'l-Bahterî kızdı. Eline geçirdiği bir deve çenesi kemiği ile vurup Ebu Cehil'in başını yardı, kendisini yere yıktı, tepeledi, tekmeledi durdu.[3110]

Hz. Hamza oraya yakın bir yerde bulunuyor ve onları seyrediyordu.

Müşrikler ise, aralarında geçen bu gibi hadiseleri Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabının görüp veya işitip kendilerine gülmelerini hiç istemezlerdi.[3111]

Müşriklerin Kuraklık ve Kıtlık Azabına Uğramaları

Peygamberimiz Aleyhisselam; Kureyş müşriklerinin kendisini dinlemediklerini,[3112] yalanlayıp durduklarını,[3113] İslâmiyete karşı çok yavaş ve isteksiz davrandıklarını[3114] ve sırt çevirdiklerini[3115] görünce:

"Ey Allah! Şunlara da, Yusuf Aleyhisselamın zamanındaki yedi (kıtlık) yılı gibi, yedi (kıtlık azabı) verip[3116] bana yardım et!" diyerek,[3117] Kureyş müşrikleri aleyhinde dua etti.[3118]

Bunun üzerine, yağmurlar kesildi. Yer kupkuru oldu, kurudu![3119]

Kureyş müşriklerini öyle bir kuraklık ve kıtlık yakaladı ki,[3120] herşeyi kökten kazıdı, silip süpürdü![3121]

Birçokları açlıktan öldüler![3122]

Yiyecek birşey bulamayınca,[3123] açlıktan dolayı, ölü hayvanların etlerini,[3124] kokmuş leşleri,[3125] derileri,[3126] kemikleri,[3127] köpekleri,[3128] kanla deve yününden yapılan "ılhız" denilen şeyi.. yediler.[3129]

Onlardan herhangi biri, gökyüzüne baksa, açlıktan dolayı, ortalığı duman kaplamış gibi görürdü![3130]

Mekke'de kuraklık ve kıtlık son dereceyi bulunca,[3131] Ebu Süfyan Sahr b. Harb, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi:[3132]

"Ey Muhammed![3133] Sen kendinin rahmet olmak üzere gönderildiğini söylüyor,[3134] Allah'a itaati,[3135] akrabayı görüp gözetmeyi bize emredip duruyorsun![3136]

Kavmin ise, kuraklık ve kıtlıktan ölüp gitmektedirler![3137]

Onlardan bu felâketin kaldırılması için[3138] Allah'a bir dua ediver![3139]

Eğer sen dua edersen, Allah da şu belayı üzerimizden kaldıracak olursa,

Allah'a iman edeceğiz!" diye and içerek söz verdi.[3140]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam Allah'a dua etti.

Yağmur sularıyla sulandılar.[3141]

Yüce Allah onların üzerinden kuraklık ve kıtlık azabını kaldırınca, onlar eski şirklerine döndüler.[3142]

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

"Hayır! Onlar (öldükten sonra dirilmekten) şüphe içindedirler. (Bununla) eğlenirler.

O halde, semanın apâşikâr bir duman getireceği günü gözle!

(Öyle bir duman ki) insanları saracaktır o!

('Bu,' diyecekler) 'pek yaman bir azab!

Ey Rabbimiz! Bizden bu azabı açıp kaldır!

Çünkü, biz artık iman edeceğiz!' diyecekler.

Onlara, düşünmek, ibret almak nerede?

Kendilerine gerçekleri apaçık anlatan bir Resûl geldi de, ondan yüz çevirdiler.

Ona: 'Bir öğretilmiştir!', 'Bir mecnundur!' dediler.

Biz o azabı biraz açacak, kaldıracağız!

Fakat, siz yine küfre döneceksiniz!

Amma, o büyük satvetle sıkıvereceğimiz gün, her halde, Biz onlardan intikam alacağız!"[3143]

Acem-Rum Savaşı Hakkında Müşriklerle Bahse Girişilmesi

Nübüvvetin sekizinci yılında idi[3144] ki, İran ordusu ile Rum ordusu,[3145] Şam toprağı ile İran toprağı arasında,[3146] Ezriat'ta,[3147] Busra'da[3148] karşılaşarak çarpışmışlar; İranlılar Rumları ağır bir yenilgiye uğratmışlardı.[3149]

Rumların şehirlerini yakıp yıkmışlar,[3150] ağaçları kesmişler,[3151] hatta İstanbul'a kadar ilerlemişler,[3152] Haliç'in üzerine konmuşlardı.[3153] İstanbul'u uzun müddet kuşattıkları halde, yarısı denizde, yarısı karada olduğu için, ele geçirememişlerdi.

İran Şahı, Kayserden tazminat olarak, dünya hükümdarlarından hiçbirinin sağlamaya güç yetiremeyeceği kadar çok altın, mücevherat, kumaşlar, hizmetçi

kadınlar, uşaklar ve daha pek çok türlü mallar da istemiş; o da muvafakat etmişti.[3154]

Kureyş müşrikleri, Farslıların (İranlıların) Rumları yenmelerini isterlerdi.

Çünkü, onlar putperest idiler.

Müslümanlar ise, Rumların Farslıları yenmelerini isterlerdi.

Çünkü, onlar Kitab ehli idiler.[3155]

Rumların mağlubiyet haberi Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabına çok ağır geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam; Kitabsız Mecusilerin, Kitab ehli olan Rumlara galip gelmelerini istemezdi.

Kureyş müşrikleri, Müslümanlara:

“Siz ehl-i Kitabsınız, Hristiyanlar da Kitab ehlidirler.

Biz Kitabsız ümmîleriz.

Farslı kardeşlerimiz sizin Kitab ehli olan kardeşlerinize galip gelmişlerdir.

Siz de bizimle çarpışacak olursanız, muhakkak biz size galip geliriz!” dediler.[3156]

Hz. Ebu Bekir müşriklerin bu sözlerini Peygamberimiz Aleyhisselama anınca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Şu muhakkak ki, onlar (Farslılar, er geç) mağlup olacaklardır!” buyurdu.[3157]

Yüce Allah da bu hususta indirdiği âyetlerde şöyle buyurmuştur:

“Elif Lâm Mîm!

Rum(lar) mağlup oldu yakın bir yerde.

Halbuki, onlar, bu yenilmelerinin ardından, galip olacaklar. Bid’-i sinînde (üçten dokuza kadar olan yıllar içinde).[3158]

Önünde de sonunda da emr Allah’ındır.

O gün, mü’minler de Allah’ın yardımıyla ferahlanacak.

O (Allah), kime dilerse yardım eder.

O (Allah) kudretiyle herşeye üstün gelen Azîz, rahmetiyle mü’minleri esirgeyen Rahîm’dir.

Bu, Allah’ın va’didir.

Allah va’dinden caymaz.

Fakat, insanların çoğu (bunu) bilmezler."[3159]

Bunun üzerine, Hz. Ebu Bekir Kureyş müşriklerinin yanına varıp:

"Sizler (putperest) kardeşleriniz (Farslılar)ın, bizim (Kitab ehli) kardeşlerimiz (Rumlar)a galip gelmesine seviniyor musunuz? Hiç de sevinmeyin!

Allah sizin gözlerinizi aydın etmeyecektir!

Vallahi, Rumlar muhakkak Farslılara galip geleceklerdir!

Bunu bize Peygamberimiz Aleyhisselam haber verdi!" deyince, Übeyy b. Halef kalkıp Hz. Ebu Bekir'e doğru vardı ve:

"Sen yalan söyledin!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Allah düşmanı! Sensin yalancı olan!

Eğer üç yıla kadar, Rumlar Farslılara galip gelirse, bana on deve vermeyi borçlan!

Fakat, Farslılar Rumlara galip gelirse, ben sana on deve vermeyi borçlanayım!" diyerek bahse giriştiler.

Bundan sonra, Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip, Übeyy b. Halef ile aralarında geçeni haber verince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben böyle mi andım?!

Âyetteki 'bid'i' sözü ancak üç ile dokuz arasındaki müddeti ifade eder.

Sen hemen gidip devenin sayısını da, müddeti de (ona göre) uzat!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir gitti. Übeyy b. Halef'le karşılaştı.

Übeyy b. Halef:

"Sen galiba (bahse giriştiğine) pişman oldun?!" dedi.

Hz. Ebu Bekir:

"Hayır! Pişman olmadım!

İstersen, aramızdaki bahiste alınacak verilecek develerin sayısını arttıralım, müddeti de uzatalım:

Bahiste kazanacak olan, yüz deve alsın! Kaybeden de yüz deve versin!

Müddet de dokuz yıla kadar uzatılsın!" dedi.

Übeyy b. Halef:

"Öyle yaptım!" dedi.[3160]

Hz. Ebu Bekir'in Peygamberimiz Aleyhisselamla gizlice Mekke'den ayrılıp Medine'ye hicret edeceği sıralarda idi ki, Übeyy b. Halef Hz. Ebu Bekir'e:

"Bahiste yenilecek olursan bana ödeyeceğin develer hakkında bir kefil ver" dedi.

Hz. Ebu Bekir de, oğlu Abdurrahman'ı kefil verdi.

Übeyy b. Halef de Uhud savaşına gitmek istediği zaman, Abdurrahman ondan bir kefil istedi, o da verdi.[3161]

Übeyy b. Halef Uhud'da Peygamberimiz Aleyhisselamı öldürmek isterken, Peygamberimiz Aleyhisselamın mızrağından aldığı yaradan kurtulamayarak, Mekke yakınındaki Serif'te öldü.[3162]

Rumlar belirlenen müddet içinde[3163] birdenbire kalkınarak İranlıları ağır bir hezimete uğrattığı zaman;[3164] Hz. Ebu Bekir Übeyy b. Halef'in veresesinden yüz deveyi alıp,[3165] Peygamberimiz Aleyhisselama getirdi.[3166]

Peygamberimiz Aleyhisselam da Hz. Ebu Bekir'e:

"Bunları fakirlere dağıt!" buyurdu.[3167]

O da fakirlere dağıttı.[3168]

Rumların İranlıları dokuz yıl içinde mağlup edecekleri hakkındaki ihbar-ı Kur'âniyenin böylece gerçekleşmesi üzerine, Mekkeli müşriklerden birçok kimseler Müslüman oldular.[3169]

Dımâdu'l-Ezdî'nin Peygamberimiz Aleyhisselamı Tedaviye Etmeye Kalkışması ve Müslüman Olması

Ezd-i Şenûe kabilesinden[3170] Dımâd b. Sa'lebe, umre yapmak üzere[3171] Mekke'ye gelmişti.[3172]

Kendisi, Cahiliye devrinde, Peygamberimiz Aleyhisselamın tanışı, dostu idi. Doktorluğa özenir,[3173] delilere okur,[3174] ilim elde etmeye çalışırdı.[3175]

Dımâd, Mekke'ye gelince, Ebu Cehil, Utbe b. Rebia ve Ümeyye b. Halef'in bulunduğu bir mecliste oturdu.

Ebu Cehil:

"Şu adam bizim topluluğumuzu dağıttı. Akıllarımızı akılsızlık, ölüp gitmiş baba ve atalarımızı dalâlete düşmüş saydı. İlahlarımıza dil uzattı" dedi.

Ümeyye b. Halef de:

“O, hiç şüphesiz, deli bir adamdır!” dedi.[3176]

Dımâd, müşriklerin “Muhammed delidir!” dediklerini işitince,[3177] kendi kendine:[3178]

“Ben gidip[3179] şu zâtı bir görseydim,[3180] tedavi etseydim,[3181] belki Allah ona benim ellerimle şifa verirdi”[3182] diyerek, müşriklerin meclislerinden kalktı.

O gün, Peygamberimiz Aleyhisselamı aradı, bulamadı.

Ertesi gün, tekrar aramaya çıktı.[3183] Buldu[3184] ve:

“Yâ Muhammed! Ben deliliği tedavi ederim.[3185] İstersen seni de tedavi edeyim.[3186] Belki Allah sana fayda verir![3187]

Ben delilere okurum. Belki Allah benim elimle senin deliliğine de şifa verir!

Okumamı istersen, gel, sana da okuyayım.[3188]

Sen, üzerindekini, gözünde büyütme!

Ben sendekinden daha ağırını tedavi etmişimdir, kurtulmuştur!

Ben senin hakkında;

Kavminin akıllarını akılsızlık saymak,

Topluluklarını dağıtmak,

Onlardan ölüp gitmiş olanların dalâlet içinde bulunduklarını ileri sürmek,

İlahlarını ayıplamak... gibi birtakım kötü huylardan söz ettiklerini işittim.

Bunu, kendisinde delilik bulunan adamdan başkası yapmaz!” dedi.[3189]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Dımâd’a şöyle mukabele buyurdu:

“Hamd Allah’a mahsustur.

Biz O’na hamdeder; yardımı,[3190] yarlığanmayı da[3191] O’ndan dileriz.[3192]

Nefislerimizin şerlerinden de Allah’a sığınırız.[3193]

Allah’ın doğru yola eriştirdiğini saptıracak yoktur!

Saptırdığını da doğru yola eriştirecek yoktur!

Şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur!

O, birdir, tektir!

O’nun eşi, ortağı yoktur!

Yine, şüphesiz bilir ve bildiririm ki: Muhammed, O'nun kulu ve resûlüdür!"[3194]

Peygamberimiz Aleyhisselamın söyledikleri, Dımâd'ın çok hoşuna gitti:[3195]

"Ben, hiçbir zaman, bundan daha güzel bir kelam dinlememişimdir![3196]

Sen şu sözlerini bana tekrarlasana" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam tekrarladı.[3197]

Dımâd onu Peygamberimiz Aleyhisselama iki kere daha tekrarlattı.[3198]

"Vallahi,[3199] ben kâhinlerin sözlerini de, sihirbazların sözlerini de, şairlerin sözlerini de dinlemişimdir. Fakat, senin şu sözlerin gibi hiçbir söz işitmemişimdir. Bunlar, denizin dibine kadar varıp dayanmıştır!" dedi. "Sen nelere davet ediyorsun?" diye sordu.[3200]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Seni, boynundan putları atıp, eşi, ortağı olmayan, bir ve tek olan Allah'a iman etmeye ve benim de Allah'ın resûlü olduğuma şehadet getirmeye davet ediyorum" buyurdu.

Dımâd:

"Ben bunu yaparsam, bana ne var?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sana Cennet var!" buyurdu,

Dımâd:

"Ben, boynumdan putları atıp onlardan uzaklaşarak[3201] şehadet ederim ki: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur!

O, birdir; O'nun eşi, ortağı yoktur!

Yine şehadet ederim ki: Sen de Allah'ın kulu ve resûlüsün!

Getir, ver elini, sana İslâmiyet üzerine bey'at edeyim!" dedi.[3202]

Peygamberimiz Aleyhisselam elini uzattı. Dımâd bey'at etti.[3203]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu bey'at kavmin adına da mı?" diye sordu.

Dımâd:

"Kavmim adına da!" dedi.[3204]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Kendin adına da, kavmin adına da mı?” diye sordu.

Dımâd:

“Hem kendi adıma, hem kavmim adına!” dedi.[3205]

Dımâd, böylece, hem kendi adına, hem kavmi adına bey’at edip Müslüman oldu.[3206]

Yüce Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Halkı İslâmiyete Davetten Geri Durmaması ve İman Ettirmek İçin Kureyş Pehlivanı Rükâne ile Güreşmesi

Kureyş müşriklerinin İslâmiyeti önlemek için her tedbire başvurmalarına bakmayarak, Peygamberimiz Aleyhisselam, Yüce Allah’ın emriyle, hiç kimseden korkmaksızın, gece gündüz, gizli açık, halkı İslâmiyete davet ve teşvik etmekten geri durmamakta idi.[3207]

Rükâne b. Abdi Yezid,[3208] Kureyşlilerin en güçlü olanlarından,[3209] sırtı yere getirilmeyen pehlivanlarındandı.[3210]

Rükâne, bir gün, Mekke vadilerinden[3211] veya dağlarından birisinde,[3212] Peygamberimiz Aleyhisselama rastlamıştı.[3213]

Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

“Ey Rükâne! Sen hâlâ Allah’tan, korkmamakta ve seni davet ettiğim şeyi kabul etmemekte direnip duracak mısın?[3214] Müslüman ol!” diyerek,[3215] kendisini İslâmiyete davet etti.[3216]

Rükâne:

“Eğer söylediklerinin hak ve gerçek olduğunu bilseydim, sana tâbi olurdum![3217]

Yâ Muhammed! Sen beni yıkarsan, sana iman ederim!” dedi.[3218]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben seni yıkarsam, ne dersin? Söylediklerimin hak ve gerçek olduğunu bilir ve kabul eder misin?” diye sordu. Rükâne:

“Evet.[3219] Sen beni yıkacak olursan, ben ya Müslüman olurum, ya da şu koyunlarım senin olur! Ben seni yıkacak olursam, sen şu peygamberlik işinden vazgeç!” dedi.[3220]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Kalk haydi! Seninle güreşelim!” buyurdu.

Rükâne, Peygamberimiz Aleyhisselamla güreşmeye kalktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onu tutar tutmaz yere yıkıverdi!

Rükâne kendisini korumaya, savunmaya kâdir olamadı.[3221]

“Yâ Muhammed! Bir daha güreşelim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam tekrar güreşti ve onu yine yıkıverdi.[3222] Rükâne:

“Ey amcamın oğlu! Haydi bir kez daha güreşelim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam onu üçüncü güreşte de yıkıverdi.[3223]

Rükâne:

“Vallahi, yâ Muhammed! Bu çok şaşılacak bir iş! Sen beni nasıl yıkabiliyorsun, anlayamadım.[3224]

Şehadet ederim ki, sen muhakkak bir sihirbazsın!” dedi.[3225]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bundan daha çok şaşılacak olanı da var. İstersen, sana onu da göstereyim - Allah’tan korkar ve davetime uyarsan!” buyurdu.

Rükâne:

“Ne imiş o daha acaib olan şey?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Şu gördüğün ağacı senin için çağıracağım. O da bana gelecektir!” buyurdu.

Rükâne:

“Haydi çağır, gelsin bakayım!” dedi.[3226]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendilerine yakın bir yerdeki, dallı budaklı[3227] semüre[3228] veya talha ağacını, “Allah’ın izniyle, gel benim yanıma!” diyerek çağırınca,[3229] ağaç yeri yırta yırta gelip,[3230] Peygamberimiz Aleyhisselamın önünde durdu![3231]

Rükâne:

“Doğrusu, ben şimdiye kadar bugünkü gibi büyük bir sihir görmedim![3232] Ona emret de, yerine dönsün!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ağaca:

“Allah’ın izniyle,[3233] dön yerine!” buyurdu.

Ağaç eski yerine döndü.[3234]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Rükâne’ye:

“Yazıklar olsun sana! Müslüman olsana!” buyurdu.

Rükâne:

“Hayır! Müslüman olmam” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Öyle ise, ben de senin davarlarını alırım!” buyurdu.

Rükâne:

“Kureyşlilere bu hususta ne söyleyeceksin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“‘Onunla güreştim. Kendisini yıkıp, davarlarını aldım’ diyeceğim” buyurdu.

Rükâne:

“Böyle söylersen, beni rezil rüsvay etmiş olursun!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Öyle ise, onlara ne söylemeliyim?” diye sordu.

Rükâne:

“Onlara ‘Rükâne ile bahse girişip, bahsi, kumarı kazandım’ dersin” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“O zaman ben yalan söylemiş olurum” buyurdu.

Rükâne:

“Sabahtan akşama kadar hep yalan içinde bulunuyor, yalan söyleyip duruyor değil misin?” deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam Rükâne’nin bu çirkin sözlerinden çok müteessir oldu ve ona:

“Al git davarını!” buyurdu.

Bunun üzerine, Rükâne:

“Sen, vallahi, benden daha hayırlı ve daha şereflisin!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Böyle olmaya, elbette ben senden daha lâyıkım!” buyurdu.[3235]

Rükâne, kavminin yanına gidip:

“Ey Abdi Menaf oğulları! Sahibinizin sayesinde, bütün yeryüzü halkıyla sihir yarışması yapın! Vallahi, ben şimdiye kadar ondan daha üstün sihirbaz görmedim!” dedi. Sonra da, onlara, Peygamberimiz Aleyhisselamın yaptığını gördüğü şeyleri haber verdi.[3236]

Rükâne Mekke’nin fethinde Müslüman olmuş, Medine’ye giderek, oraya yerleşmiştir.[3237]

Allah ondan razı olsun!

Ay’ın İkiye Ayrılması Mucizesi

İnşıkak-ı Kamer (Ay’ın ikiye ayrılması) mucizesinin Medine’ye hicretten beş yıl önce,[3238] nübüvvetin dokuzuncu yılında,[3239] Kureyş müşriklerinin istekleri üzerine -Yüce Allah’ın izniyle- Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından gösterildiği:

Enes b. Malik,[3240]

Hz. Ali,

Huzeyfe b. Yeman,[3241]

Abdullah b. Mes’ud,[3242]

Abdullah b. Abbas,[3243]

Abdullah b. Ömer,[3244]

Abdullah b. Amr b. Âs,[3245]

Cübeyr b. Mut’im[3246] ve daha başka sahabiler tarafından bildirilmiştir.[3247]

Abdullah b. Mes’ud der ki:

“Resûlullah Aleyhisselamın zamanında, Ay iki parçaya ayrılınca, Resûlullah Aleyhisselam:

‘Şahit olunuz!’ buyurdu.”[3248]

“Bir kere, biz, Resûlullah Aleyhisselamla birlikte Mina’da bulunuyorduk.

Ay iki parçaya ayrıldı!

Ayın bir parçası dağın gerisinde, bir parçası da berisinde oldu!

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam, bize:

'Şahit olunuz!' buyurdu."[3249]

"Resûlullah Aleyhisselamın zamanında, Ay iki parçaya ayrıldı da, parçanın birisini dağ örttü,[3250] diğer parça dağın üzerinde oldu!

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Allah! Şahit ol!' dedi."[3251]

Cübeyr b. Mut'im de:

"Resûlullah Aleyhisselamın zamanında, Ay, şu dağın üzerinde olmak üzere iki parçaya ayrıldı!" demiştir.[3252]

Abdullah b. Mes'ud ile Enes b. Malik'in diğer rivayetlerinde de:

"Ay iki parçaya ayrıldığı zaman, dağın, Hira dağının, Ay'ın iki parçası arasında göründüğü" açıklanmıştır.[3253]

Hadisenin ayrıntılarına gelince:

Kureyş müşriklerinden,

1. Velid b. Mugîre,
2. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
3. Âs b. Vâil,
4. Âs b. Hişam,
5. Esved b. Abdi Yağus,
6. Esved b. Muttalib,
7. Zem'a b. Esved,
8. Nadr b. Hâris; ve daha başkaları,[3254] Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Eğer sen gerçekten peygambersen, bize Kameri (Ay'ı), yarısı Ebu Kubeys dağı, yarısı da Kuaykıan dağı üzerinde görülmek üzere ikiye ayır!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Eğer bunu yaparsam iman eder misiniz?" diye sordu.

Müşrikler:

"Evet! İman ederiz" dediler.

Ay'ın bedir, yani dolunay olduğu, iyice göründüğü gece, Peygamberimiz Aleyhisselam, müşriklerin istedikleri şeyi kendisine vermesini, Yüce Allah'tan

diledi.[3255]

Cebrail Aleyhisselam inip:

“Yâ Muhammed! Mekkelilere:

‘Bu gece mucizeyi seyredin; yararlanabilirseniz!’ de” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselamın söylediğini, onlara haber verdi. Müşrikler Ay’ın on dördüncü gecesinde, Ay’ın ikiye ayrıldığını gördüler![3256]

Yüce Allah Ay’ın yarısını Ebu Kubeys dağı, yarısını da Kuaykıan dağı arasında doğdurunca, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Ebu Seleme b. Abdulesed! Erkam b. Ebi’l-Erkam! Şahit olunuz!” diyerek Müslümanlara;[3257]

“Ey filan! Ey filan! Şahit olunuz!” diye de, müşriklere seslendi.[3258]

Fakat müşrikler; “Bu, Ebu Kebşe’nin oğlunun bir sihridir!”[3259]

“Ebu Kebşe’nin oğlu sizi sihirledi!”[3260]

“Muhammed bizi sihirledi!” dediler.[3261]

Bazısı da:

“Muhammed bizi sihirlediyse[3262] bütün insanları da sihirlemez ya!” dedi.[3263]

“O Ay’ı sihirledi, nihayet Ay yarıldı!” dediler.[3264]

Kimisi de:

“Muhammed Ay’ı sihirledi ise sihrini bütün yeryüzünü sihirlemeye de yetiştiremez ya!”[3265]

“Başka beldeler halkından, yanınıza gelecek olanlara sorun bakalım: Bunu onlar da görmüşler mi?”[3266]

“Siz gelecek olan yolcularınızı da gözleyin![3267] Onlara da sorun bakalım![3268]

Eğer onlar sizin gördüğünüz şeyin tıpkısını gördüklerini size haber verirlerse,[3269] gördüğünüz doğru demektir.[3270]

Şayet sizin gördüğünüz gibi birşey görmemişlerse, O sizi bir sihirle

sihirlemiştir!” dediler.[3271]

Ebu Cehil de:

“Bu bir sihirdir! Çevre ülkeler halkına adam salın! Bakalım, onlar da Ay’ı böyle yarılmış görmüşler mi? Yoksa görmemişler mi?” dedi.[3272]

Sordular.[3273]

Her taraftan[3274] gelenler:[3275]

“Evet![3276] Onu biz de öyle gördük![3277] Ay’ı ikiye yarılmış gördük!” dediler.[3278] Ay’ın ikiye ayrılmış olduğunu haber verdiler,[3279] doğruladılar.[3280]

Her taraftan gelenlerden, Ay’ın ikiye ayrıldığını görüp de haber vermeyen bir kimse kalmadı.[3281]

Fakat müşrikler iman etmekten, Müslüman olmaktan yüz çevirip:

“Bu, müstemir (olagelen) bir sihirdir!” dediler.[3282]

Yüce Allah, Kamer sûresinde bu mucizeye şöyle temas buyurur:

“Saat yaklaştı.

Ay (ikiye) yarıldı (ayrıldı).

Onlar (ne zaman) bir âyet, bir mucize görseler, yüz çevirirler ve:

‘Müstemir (olagelen) bir sihir!’ derler.

(Ay’ın ikiye ayrılması mucizesini görünce de) hevalarına uydular:

‘Yalan!’ dediler (Peygamberi yalanladılar).

Oysa ki her iş bir gayeye bağlıdır.

Andolsun ki; onlara (kendilerini küfür ve inattan) vazgeçirecek öyle önemli haberler gelmiştir ki her biri, gayesine ermiş bir hikmet ve ibrettir.

Fakat, onları tehdit eden bütün o hadiseler kendilerine fayda vermiyor!

O halde sen de onlardan yüz çevir!

O Çağırıcının benzeri görülmedik korkunç şeye (Kıyamete) çağıracağı gün, onlar gözleri zelil ve hakîr (korkudan, dehşetten donmuş) olarak dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkacak, o Çağırıcıya doğru koşacaklar. Kâfir olanlar:

‘Bu,’ diyecekler, ‘pek çetin bir gün!’”[3283]

Müşriklerin Kâbe'ye Astığı Antlaşma Sahifesinin Güve Tarafından Yenilişi

Haşim ve Muttalib oğulları Şı'b'da üç yıl kuşatılmış bir halde kaldıktan sonra,[3284] Kâbe'nin içinde asılı sahifeye, Yüce Allah ağaç kurdunu (güvesini) musallat etti.

Güve; sahifede, Allah'ın ismi anılan[3285] "Bismik'allahümme=Senin isminle başlarım ey Allah" cümlesi dışında,[3286] zulüm ve cevr ifade eden herşeyi yedi, bırakmadı![3287]

Bunu Yüce Allah Peygamberimiz Aleyhisselama vahiyle bildirdi.[3288]

Peygamberimiz Aleyhisselam da, Ebu Talib'e:

"Ey amca! Benim Rabbim olan Allah, Kureyşlilerin sahifesine ağaç kurdunu (güvesini) musallat etti. Allah'ın isminden başka, onda tesbit edilen, zulüm, akraba ile ilgi kesme, bühtan.. gibi şeylerden hiçbirini bırakmadı, yok etti!" buyurdu.

Ebu Talib:

"Bunu sana Rabbin mi haber verdi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Rabbim haber verdi" buyurdu.[3289]

Ebu Talib:

"Ey kardeşimin oğlu! Bana haber verdiğin şey gerçek midir?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Vallahi gerçektir!" buyurdu.[3290]

Ebu Talib:

"Vallahi, bizim yanımıza da,[3291] senin yanına da, (bunu haber verecek) hiç kimse girmemiştir![3292] Bunu sana kim haber verdi?" diye tekrar sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Rabbim haber verdi. Doğrudur bu ey amca!" buyurdu.

Ebu Talib:

"Ben şehadet ederim ki; sen ancak doğru söylersin!" dedi.[3293]

Ebu Talib bu haberi kardeşlerine anlattı. Kardeşleri:

“Senin bu husustaki kanaatin nedir?” diye sordular.

Ebu Talib:

“Vallahi, o bana hiçbir zaman yalan söylememiştir!” dedi.

Ebu Talib’e:

“Sen bu hususta ne yapmamızı uygun görürsün?” diye sordular.

Ebu Talib:

“Elbiselerden, bulabildiğiniz en güzelini giymenizi, sonra da Kureyşlilerin yanlarına kadar varmanızı, onlara bu sahifenin haberini -kendilerine haber erişmeden önce- anmanızı uygun görüyorum!” dedi.

Hep birlikte gittiler, Mescid-i Haram’a girdiler, Hicr’e kadar vardılar. O sırada, Kureyşlilerin emir ve nehiy sahipleri olan yaşlıları orada oturuyorlardı.[3294] Onlar Ebu Talib ile yanındakileri görünce, çektiklerine dayanamayarak Peygamberimiz Aleyhisselamı kendilerine teslim etmek üzere gelmek zorunda kaldıklarını sandılar.[3295] Ebu Talib’le yanındakileri, hemen meclislerine aldılar.

“Ne söyleyecekler?” diye, onlara bakmaya başladılar.

Ebu Talib:

“Biz, sizce bilinen, kabul edeceğiniz bir iş için gelmiş bulunuyoruz” dedi. Müşrikler:

“Hoşgeldiniz, safâ geldiniz!” dediler.[3296] Ebu Talib:

“Ey Kureyş cemaati![3297] Hiçbir zaman yalan söylememiş olan[3298] kardeşimin oğlu bana haber verdi[3299] ki; sizin yazmış olduğunuz sahifenize, Allah ağaç kurdunu (güvesini) musallat kılmış; o, onun içindeki cevr, zulüm ve akrabalarla ilişiği kesme.. gibi herşeye dokunmuş, onda sadece Allah’ın ismi anılan sözler kalmıştır![3300] Haydi,[3301] aleyhimizde yazdığınız[3302] sahifenizi getiriniz![3303] Eğer kardeşimin oğlu doğru söylemiş ise,[3304] sahife Onun dediği gibi çıkarsa,[3305] vallahi biz en sonuncumuz ölmedikçe Onu size teslim etmeyiz![3306] Artık siz de kötü görüşünüzden,[3307] bizimle ilginizi kesmekten[3308] vazgeçin![3309] Eğer dediği doğru çıkmazsa, kardeşimin oğlunu size teslim ederim![3310] Siz de Onu ister öldürürsünüz, isterseniz sağ bırakırsınız!” dedi.[3311]

Müşrikler:

“Kabul ettik![3312] Sen bize insaflı davrandın!” dediler.[3313]

Bu hususta akit yaptılar.[3314]

Sahifeyi getirmek üzere,[3315] acele[3316] adam gönderdiler.[3317]

Müşrikler bu işin arzularına uygun geleceğini sandılar.[3318]

Sahife getirilince, Ebu Talib:

“Okuyunuz onu!” dedi.

Sahife açıldığı zaman,[3319] onu Peygamberimiz Aleyhisselamın dediği gibi buldular.[3320]

Sahifede; Allah’ın isminden başka herşey, güve tarafından yenilmiş, bitirilmişti![3321]

Kureyş müşriklerinin elleri yanlarına düştü![3322]

Ebu Talib, bundan kuvvet ve cesaret alıp bağırarak:[3323]

“Her halde, zulmettiğiniz, akraba ile ilişiği kesip kötülük yoluna saptığınız sizce de belli oldu, değil mi?!” dedi.[3324]

Müşriklerden hiçbiri Ebu Talib’e cevap vermedi.[3325]

Ancak:

“Siz bize sadece sihir ve bühtan getirdiniz![3326]

Bu, sahibinizden sâdır olan bir sihirden başka birşey değildir!” dediler.[3327] Red ve inkâr ettiler.

Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabına yapageldikleri kötülükleri, katılıkları tekrarladılar.[3328]

Kureyşlilerin ileri gelenlerinden bazıları ise, Hâşim oğullarına karşı yaptıkları şeylerden dolayı, birbirlerini kınadılar.[3329]

Ebu Talib ile ashabı, Kâbe örtüsü arasına girerek:

“Ey Allah! Bize zulmedenlere, akrabalarla ilişiğini kesenlere, bize yapılması haram olan şeyleri helâlleştirenlere karşı bize yardım et!” diyerek yalvardıktan sonra, Şı’b’a döndüler.[3330]

Müşriklerden bir topluluk:

“Bu, kardeşlerimize karşı, tarafımızdan yapılmış bir zulümdür!” dediler,[3331] pişmanlık duydular.[3332]

Şı’b Sakinlerinin Şı’b’dan Çıkarılışları

Nübüvvetin onuncu yılında idi[3333] ki, Kureyş müşriklerinin Hâşim ve Muttalib oğulları aleyhindeki yazılı antlaşmalarını bozup yürürlükten kaldırmak için, Kureyşlilerden birkaç kişi harekete geçti. Onların içinde, bu hususta, Hişam b. Amr’ın çabasından daha güzel çabalı kimse yoktu.[3334]

Hişam b. Amr; Nadle b. Hişam b. Abdi Menaf’ın ana bir kardeşinin oğlu olduğu için,[3335] Hâşim oğullarından sayılırdı.

Kendisi, kavmi arasında şerefli ve itibarlı idi.[3336]

Hişam b. Amr, Züheyr b. Ebi Ümeyye’nin yanına vardı.

Züheyr b. Ebi Ümeyye’nin annesi Âtike Hatun, Abdulmuttalib’in kızı idi.

Hişam b. Amr, Züheyr’e:

“Ey Züheyr! Dayılarının birşey almaktan, satmaktan, evlenmekten, evlendirmekten.. mahrum edildiklerini;[3337] darlık ve yokluk içinde kıvrandıklarını[3338] bilip durduğun halde, istediğini yemeye, içmeye, giyinip kuşanmaya, istediğin kadınla evlenmeye senin gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniyor?[3339]

Allah’a yemin ederim ki; [Ebu Cehil] Ebu’l-Hakem Amr b. Hişam’ın seni dayıların aleyhinde antlaşmaya davet ettiği gibi, sen de onu kendi dayıları aleyhinde böyle bir antlaşmaya davet etmiş olsaydın, senin davetine hiçbir zaman icabet etmez, yanaşmazdı” dedi.[3340]

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

“Allah senin iyiliğini versin ey Hişam! Ben bir tek adamım.[3341] Tek başıma ne yapabilirim?!

Vallahi, yanımda başka bir kişi daha olsaydı, muhakkak o antlaşma sahifesini bozmaya kalkar, bozuncaya kadar uğraşırdım!” dedi.[3342]

Hişam b. Amr:

“Ben sana ikinci bir adam buldum!” dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

“Kim imiş o?” diye sordu.

Hişam b. Amr:

“Benim!” dedi.

Züheyr b. Ebi Ümeyye:

“Sen bize üçüncü bir adam daha ara!” dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Mut’im b. Adiyy’e gitti. Ona: “Ey Mut’im! Kureyşlilere uyarak Abdi Menaf oğullarından iki batın ailenin gözünün önünde yok edilmelerine gönlün nasıl razı oluyor? Nasıl içine siniyor?![3343] Vallahi, onları bundan kurtarmaya imkân bulabilseydim, içinizden onlara koşacak ilk kişi olarak beni bulurdun!” dedi.[3344]

Mut’im b. Adiyy:

“Allah senin iyiliğini versin! Ben bir tek adamım! Tek başıma ne yapabilirim?” dedi.

Hişam b. Amr:

“Ben sana ikinci bir adam buldum!” dedi.

Mut’im b. Adiyy:

“Kimmiş o?” diye sordu.

Hişam b. Amr:

“Benim!” dedi.

Mut’im b. Adiyy:

“Bize üçüncü bir adam daha ara, bul!” dedi.

Hişam b. Amr:

“Buldum bile!” dedi.

Mut’im b. Adiyy:

“Kimmiş o?” diye sordu.

Hişam b. Amr:

“Züheyr b. Ebi Ümeyye’dir” dedi.

Mut’im b. Adiyy:

“Sen bize dördüncü bir adam daha ara, bul!” dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Ebu’l-Bahterî b. Hişam’ın yanına gitti.[3345] Onunla

konuştu.[3346]

Ona da, Mut'im b. Adiyy'e söylediklerine benzer sözler söyledi.

Ebu'l-Bahterî:

"Bize bu hususta yardım edecek,[3347] bu görüşte[3348] kimseler var mı?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.[3349]

Ebu'l-Bahterî

"Kimmiş onlar?" diye sordu.

Hişam b. Amr:

"Züheyr b. Ebi Ümeyye, Mut'im b. Adiyy'dir. Ben de yanındayım!" dedi.

Ebu'l-Bahterî:

"Sen bize beşinci bir adam daha ara, bul!" dedi.

Hişam b. Amr, kalkıp Zem'a b. Esved'e gitti. Onunla konuştu.[3350] Kendisinin onlarla olan akrabalığını ve haklarını andı.

Zem'a b. Esved:

"Beni davet ettiğin bu iş üzerinde duran kimseler var mı?" diye sordu. Hişam b. Amr:

"Evet! Vardır" dedi.

Zem'a'ya, onların isimlerini birer birer saydı.

Mekke'nin yukarısındaki Hacun mevkiinin başlangıcında, geceleyin toplanmaya hazırlandılar.

Orada toplanıp yapacakları işi konuştular.

Sahife üzerinde durup, onu bozuncaya kadar uğraşmaya ahd ve akd ettiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye ise:

"Sizden işe ilk başlayan ve ilk konuşan kimse ben olayım!" dedi.

Ertesi gün sabahleyin, Kureyş müşriklerinin toplantı yerine gittiler.

Züheyr b. Ebi Ümeyye; üzerine ağır ve kıymetli bir elbise giyinmiş olduğu halde Kâbe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra, halkın yanına geldi ve:

"Ey Mekkeliler! Bizler istediğimiz gibi yiyip içelim, giyinip kuşanalım da, Hâşim ve Muttalib oğulları alışverişten mahrum edilerek helâk olsunlar, yakışır mı?!

Vallahi, akrabalık bağlarını kesen şu zalim sahife yırtılıncaya kadar oturmayacağım!” dedi.

O sırada, Mescid-i Haram’ın bir köşesinde oturan Ebu Cehil:

“Sen yalan söylüyorsun!

Vallahi, o sahife yırtılamaz!” dedi.

Zem’a b. Esved:

“Vallahi, asıl sen yalan söylüyorsun!

Zaten, biz o yazıya -yazıldığı zaman- razı değildik!” dedi.

Ebu’l-Bahterî:

“Zem’a doğru söylüyor!

Biz onda yazılı şeyleri ne kabul, ne de ikrar ettik!” dedi.

Mut’im b. Adiyy:

“Her ikiniz de doğru söylüyorsunuz.

Bunun aksini söyleyen yalan söyler!

Biz bu sahifeden ve onun içinde yazılı olanlardan uzaklaşır, Allah’a sığınırız!” dedi.

Hişam b. Amr da, Mut’im b. Adiyy’in sözlerine yakın sözler söyledi.

Ebu Cehil:

“Her halde bu, buradan başka bir yerde geceleyin konuşulmuş, üzerinde karara varılmış bir iş olsa gerek!?” dedi.

O sırada, Ebu Talib de Mescid-i Haram’ın bir köşesinde oturuyordu.

Mut’im b. Adiyy kalkıp, Kâbe’nin içinde asılı sahifeyi yırtmak için yanına vardığı zaman; “Bismik’allahümme” sözleri dışındaki bütün yazıları ağaç kurdu (güvesi) yemiş bir halde buldu![3351]

Bunun üzerine, Adiyy b. Kays, Zem’a b. Esved, Ebu’l-Bahterî ve Züheyr b. Ümeyye silahlanarak Hâşim ve Muttalib oğullarının yanlarına gittiler, onları Şı’b’dan evlerine döndürdüler.[3352]

Kureyş müşriklerinin elleri yanlarına düştü!

Hâşim oğullarının Peygamberimiz Aleyhisselamı sonuna kadar koruyacaklarına, kendilerine teslim etmeyeceklerine kanaat getirdiler.[3353]

Peygamberimiz Aleyhisselam ile cemaati, Şı’b’dan çıkarak, halk arasına karıştılar.[3354]

Ebu Talib; sahifeyi ve içindekini iptal edip Şı'b'dan çıkmalarını sağlayanları, söylediği yirmi altı beyitlik bir şiirle övdü.[3355]

3048 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Halebî, 2/26.

3049 Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Beyhakî, Sünen, 9/160, İbn Cevzî, 1/199, Halebî, 2/25, Zürkânî, 1/278.

3050 Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/25.

3051 Muhassab; Mekke ile Mina arasında bir yer olup, Mina'ya Mekke'den daha yakındır. (Yâkût, 5/62).

3052 Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, İbn Cevzî, 1/199, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Halebî, 2/25, Zürkânî, 1/278.

3053 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Cevzî, 1/199, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Diyarbekrî, 1/297.

3054 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/25.

3055 Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Cevzî, 1/197, İbn Kayyım, 2/51, 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Kastallânî, Mevâhib, 1/67. Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/25.

3056 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Halebî, 2/25.

3057 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, İbn Sa'd, 1/188, Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Taberî, Târîh, 2/225, İbn Cevzî, 1/197, İbn Esîr, 2/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Halebî, 2/25.

3058 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, İbn Sa'd, 1/188, Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Cevzî, 1/197, İbn Esîr, 2/83, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 22/25.

3059 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, İbn Sa'd, 1/188, Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Taberî, Târîh, 2/225, İbn Cevzî, 1/197, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, İbn Cevzî, 1/197, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Halebî, 2/25.

3060 İbn Sa'd, 1/188, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/26, İbn Kayyım, 2/51, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9.

3061 İbn Sa'd, 1/188, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Esîr, 1/26, İbn Kayyım, 2/51, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9.

3062 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84.

3063 Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Sünen, 9/160, İbn Cevzî, 1/199.

3064 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375, Ahmed b. Hanbel, 2/237, Buhârî, Sahîh, 2/158, Müslim, 2/952, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Sünen, 9/160, İbn Cevzî, 1/199.

3065 İbn İshak, İbn Hişam, 1/375-376, İbn Sa'd, 1/208-210, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297, Halebî, 2/25.

3066 İbn Sa'd, 1/209.

3067 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, Taberî, Târîh, 2/225, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Halebî, 2/25.
3068 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, İbn Sa'd, 1/209
3069 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Yakubî, 2/31, Taberî, Târîh, 2/229, Süheylî, 3/352, İbn Kayyım, 2/51, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/377, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297.
3070 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Yakubî, 2/31.
3071 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376.
3072 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Taberî, Târîh, 2/229, Ebu Nuaym, Delâil, 1/278, Süheylî, 3/352, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/129, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297.
3073 İbn İshak, İbn Hişam, 1/376, İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Yakubî, 2/31, Taberî, Târîh, 2/229, Ebu Nuaym, Delâil, 1/278, Süheylî, 3/352, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/129, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/377, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî, 1/297.
3074 Suyutî, Hasâis, 1/377.
3075 İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/375.
3076 İbn Sa'd, 1/209, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/377.
3077 Belâzurî, Ensâb, 1/235.
3078 İbn Sa'd, 1/209.
3079 Belâzurî, Ensâb, 1/235.
3080 Halebî, 2/25.
3081 İbn İshak, İbn Hişam, 1/377-379, İbn Kesîr, Bidâye, 3/87.
3082 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/127, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, Halebî, 2/34, Zürkânî, 1/279.
3083 İbn Sa'd, 1/188, Yakubî, 2/31, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Abdilberr, 1/37, İbn Kayyım, 2/51.
3084 Vâkıdî, Megâzî, 2/828, İbn Sa'd, 1/188, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Yakubî, 2/31, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Hazm, Cevâmi, s. 64, İbn Abdilberr, 1/37, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, 89, İbn Kayyım, 2/51, İbn Seyyid, 1/127, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 9, Suyutî, Hasâis, 1/374, Diyarbekrî, 1/298.
3085 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126, Zehebî, Târîh, s. 221, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84.
3086 İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, İbn Cevzî, 1/197, İbn Kayyım, 2/51.
3087 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126.
3088 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273.
3089 Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Seyyid, 1/126, İbn Kesîr, Bidâye, 3/84.
3090 İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Cevzî, 1/197, Diyarbekrî, 1/297.
3091 Süheylî, 3/354-355, Halebî, 2/25-26.
3092 Süheylî, 3/355.
3093 Süheylî, 3/355, Halebî, 2/26.
3094 Süheylî, 3/355.
3095 Yakubî, 2/31.
3096 Belâzurî, Ensâb, 1/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273.
3097 Süheylî, 3/354, Halebî, 2/25.
3098 Süheylî, 3/354.
3099 İbn Sa'd, 1/209, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Kayyım, 2/51, İbn Kesîr, Bidâye, 3/86.
3100 İbn Sa'd, 1/209.

3101 İbn İshak, İbn Hişam, 1/379, Taberî, Târîh, 2/225, İbn Esîr, Kâmil, 2/87, Zehebî, Târîh, s. 223, Kastallânî, Mevâhib, 1/67, Diyarbekrî Târîh, 1/297.
3102 Belâzurî, Ensâb, 1/235.
3103 Zübeyr b. Bekkâr, s. 355.
3104 Belâzurî, Ensâb, 1/235.
3105 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.
3106 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Ebu Nuaym, Delâil, 1/275.
3107 İbn Seyyid, 1/128, Halebî, 2/34, Zürkânî, 1/290.
3108 A. Zeynî Dahlan, 1/137.
3109 İbn Seyyid, 1/128, Halebî, 2/34, Zürkânî, 1/290.
3110 İbn İshak, İbn Hişam, 1/379-380, Taberî, Târîh, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/275, İbn Esîr, Kâmil, 2/87-88, İbn Seyyid, 1/128, Zehebî, Târîh, s. 223, İbn Kesîr, Bidâye, 3/87-88, Halebî, 2/34.
3111 İbn İshak, İbn Hişam, 1/379-380, Taberî, Tefsîr, 2/225, Ebu Nuaym, Delâil, 1/275-276, İbn Esîr, Kâmil, 2/87-88, Zehebî, Târîh, s. 223, İbn Kesîr, Bidâye, 3/88.
3112 Ahmed b. Hanbel, 1/381, Tirmizî, Sünen, 5/379.
3113 Râzî, 27/242, Hâzin, 4/113.
3114 Buhârî, Sahîh, 6/19, Taberî, Tefsîr, 25/111, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 225, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 6/28.
3115 Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/112, Beyhakî, Delâil, 2/227, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Hâzin, 4/113.
3116 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Müslim, 4/2156, Tirmizî, Sünen, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326.
3117 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Buhârî, Sahîh, 6/19, Tirmizî, Sünen, 5/380, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 225-226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Hâzin, 4/113, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 6/28.
3118 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2157, Taberî, Tefsîr, 25/111, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/242, Kurtubî, 16/131, Nesefî, 3/128.
3119 Râzî, 27/242-243.
3120 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Tirmizî, Sünen, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, Hâzin, 4/113, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.
3121 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Müslim, 4/2156, Tirmizî, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Hâzin, 4/113.
3122 Buhârî, Sahîh, 6/19.
3123 Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/108.
3124 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/21566, Tirmizî, Sünen, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/111, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Hâzin, 4/113, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.
3125 Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/242, Nesefî, 4/128, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107.
3126 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Müslim, 4/2156, Tirmizî, Sünen, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, Hâzin, 4/113, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.
3127 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Buhârî, Sahîh, 6/19, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Râzî, 27/242, Kurtubî, 16/131, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/138, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.
3128 Râzî, 27/243.
3129 Zemahşerî, 3/502, Nesefî, 4/128, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107.

3130 Ahmed b. Hanbel, 1/431, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/111, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/242, Kurtubî, 16/131, Nesefî, 4/128, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107.

3131 Râzî, 27/243.

3132 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Tirmizî, Sünen, 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/243, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107-108, Hâzin, 4/113, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.

3133 Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/112, Beyhakî, Delâil, 2/326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107.

3134 Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.

3135 Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/112, Hâzin, 4/113.

3136 Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Hâzin, 4/113.

3137 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.

3138 Ahmed b. Hanbel, 1/441.

3139 Ahmed b. Hanbel, 1/441, Buhârî, Sahîh, 6/19, Müslim, 4/2156, Tirmizî, Sünen 5/380, Taberî, Tefsîr, 25/112, Ebu Nuaym, Delâil, 2/447, Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/28.

3140 Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/243.

3141 Beyhakî, Delâil, 2/326, Zehebî, Târîh, s. 226, Suyutî, Dûrru'l-mensûr, 6/28.

3142 Zemahşerî, 3/502, Râzî, 27/243, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107.

3143 Duhan: 9-16.

3144 Diyarbekrî, 1/295.

3145 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Kesîr, Bidâye, Tefsîr, 3/424.

3146 Taberî, Tefsîr, 21/21.

3147 Ezriat, Şam taraflarında, Belka ve Amman arasında bulunan Şam kasabalarındandır (Yâkût, 1/130).

3148 Taberî, Tefsîr, 21/18, Zemahşerî, 3/214, İbn Esîr, Kâmil, 1/476, Kurtubî, 14/4, Nesefî, 3/265, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/424, Beyzâvî, 2/215, Hâzin, 3/427, Ebussuud, 7/49.

3149 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Esîr, Kâmil, 1/476, Kurtubî, 14/4, İbn Kesîr, Tefsir, 3/423, Beyzâvî, 2/215-216, Hâzin, 3/427.

3150 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Esîr, Kâmil, 1/475, Kurtubî, 14/4, İbn Kesîr, Tefsir, 3/423-425.

3151 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Esîr, Kâmil, 1/475, İbn Kesîr, Tefsir, 3/423-424.

3152 İbn Esîr, Kâmil, 1/475, İbn Kesîr, Tefsir, 3/425.

3153 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Esîr, Kâmil, 1/475, Kurtubî, 14/4.

3154 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/425.

3155 Ahmed b. Hanbel, 1/276, Tirmizî, Sünen, 5/343, Taberî, Tefsîr, 21/16, Hâkîm, 2/410, Ebu Nuaym, Delâil, 2/391, Beyhakî, Delâil, 2/330, Kurtubî, 14/1, Zehebî, Târîh, s. 227, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/422, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 5/150.

3156 Taberî, Tefsîr, 21/17-18, Zemahşerî, 3/214, Nesefî, 3/265, Hâzin, 3/427, Ebussuud, 7/49, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 5/152, Diyarbekrî, 1/298.

3157 Ahmed b. Hanbel, 1/276.

3158 Ahmed b. Hanbel, 1/276.

3159 Rûm, 1-6.

3160 Taberî, Tefsîr, 21/18, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/424, Hâzin, 3/427, Suyutî, Dürru’l-mensûr, 5/152.

3161 Kurtubî, 14/3, Hâzin, 3/427, Diyarbekrî, 1/298.

3162 İbn İshak, İbn Hişam, 3/89, Vâkıdî, Megâzî, 1/251-252, Taberî, Târîh, 3/26, Hâkîm, 2/327.

3163 Kurtubî, 14/3.

3164 Kurtubî, 14/3, Ebussuud, 7/49, Diyarbekrî, 1/298.
3165 Zemahşerî, 3/214, Kurtubî, 14/3, Ebussuud, 7/49, Diyarbekrî, 1/298.
3166 Zemahşerî, 3/214, Beyzâvî, 2/216, Hâzin, 3/428, Ebussuud, 7/49, Diyarbekrî, 1/298.
3167 Zemahşerî, 3/214, Kurtubî, 14/3, Nesefî, 3/265-266, Beyzâvî, 2/216, Hâzin, 3/428.
3168 Kurtubî, 14/3.
3169 Tirmizî, Sünen, 5/345, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/422.
3170 İbn Sa'd, 4/241, Müslim, 2/593, İbn Abdilberr, 2/751, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/26, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3171 İbn Sa'd, 4/241, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235.
3172 İbn Sa'd, 4/241, Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235, İbn Abdilberr, 2/751, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3173 İbn Abdilberr, 2/751, İbn Hacer, 2/210.
3174 İbn Abdilberr, 2/751, İbn Cevzî, 1/200, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3175 İbn Abdilberr, 2/751, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3176 Ebu Nuaym, Delâil, 1/235.
3177 İbn Sa'd, 4/241, Müslim, 2/593, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3178 İbn Sa'd, 4/241, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197.
3179 İbn Sa'd, 4/241, Begavî, 2/177, Zehebî, Târîh, s. 197.
3180 Müslim, 2/593, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56.
3181 İbn Sa'd, 4/241.
3182 Müslim, 2/593, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/56.
3183 Ebu Nuaym, Delâil, 1/235.
3184 İbn Sa'd, 4/241, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3185 İbn Sa'd, 4/241, Ahmed b. Hanbel, 1/302, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235, İbn Hacer, İsâbe, 2/210.
3186 İbn Sa'd, 4/241, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235.
3187 İbn Sa'd, 4/241.
3188 Müslim, 2/593, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3189 Ebu Nuaym, Delâil, 1/235.
3190 Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3191 Ahmed b. Hanbel, 1/302.
3192 Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/235, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3193 Ahmed b. Hanbel, 1/302.
3194 Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/236, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3195 İbn Sa'd, 4/241.
3196 Ebu Nuaym, Delâil, 1/236.
3197 İbn Sa'd, 4/241, Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/236, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3198 Müslim, 2/593, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56.
3199 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.

3200 İbn Sa'd, 4/241, Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Begavî, 2/177, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56.
3201 Ebu Nuaym, Delâil, 1/236.
3202 Ahmed b. Hanbel, 1/302, Müslim, 2/593, Ebu Nuaym, Delâil, 1/236, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56.
3203 Müslim, 2/593, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/56.
3204 Müslim, 2/593, İbn Cevzî, 1/200, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/57, Zehebî, Târîh, s. 197, İbn Kesîr, Bidâye, 3/36.
3205 Ahmed b. Hanbel, 1/302.
3206 İbn Sa'd, 4/241.
3207 İbn İshak, İbn Hişam, 1/380, Ebu Nuaym, Delâil, 1/276, Zehebî, Târîh, s. 223-224.
3208 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Abdilberr, 2/507, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236.
3209 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 96, Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Abdilberr, 2/507, Beyhakî, Delâil, 6/250, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236, İbn Kesîr, Bidâye, 3/107, İbn Hacer, İsâbe, 1/521, Suyutî, Hasâis, 1/322.
3210 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3211 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3212 Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Hacer, İsâbe, 1/520.
3213 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103, İbn Hacer, İsâbe, 1/522.
3214 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3215 Beyhakî, Delâil, 6/250.
3216 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3217 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, Beyhakî, Delâil, 6/250, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3218 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 96, İbn Hacer, İsâbe, 1/521.
3219 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103, Süyutî, Hasâis, 1/322.
3220 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3221 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3222 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103, Suyutî, Hasâis, 1/322.
3223 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3224 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3225 Mus'abu'z-Zübeyrî, s. 96, İbn Hacer, İsâbe, 1/521.
3226 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3227 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236, Suyutî, Hasâis, 1/323.
3228 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3229 Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236.
3230 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3231 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3232 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3233 Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Esîr, 2/236.
3234 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, Belâzurî, Ensâb, 1/155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3235 Belâzurî, Ensâb, 1/155.
3236 İbn İshak, İbn Hişam, 2/31, İbn Kesîr, Bidâye, 3/103.
3237 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/236.
3238 Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/298, Zürkânî, 5/108.
3239 Diyarbekrî, 1/298.
3240 Buhârî, Sahîh, 4/186, Müslim, 4/2159, Tirmizî, Sünen, 5/397, Taberî, Tefsîr, 27/84-85, Hâkim, 2/472, Beyhakî, Delâil, 2/262, 265, Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/114, Zehebî, Târîh, s. 209, İbn Kesîr,

Bidâye, 3/118.
3241 Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/118-119, Diyarbekrî, 1/298, Zürkânî, 5/108.
3242 Ahmed b. Hanbel, 1/377, 413, Buhârî, Sahîh, 4/186, Müslim, 4/2158, Tirmizî, Sünen, 5/397-398, Taberî, Tefsîr, 27/85, Hâkîm, 2/471, Ebu Nuaym, Delâil, 1/279, 281, Beyhakî, Delâil, 2/264-265, Kadı Iyaz, 1/234, İbn Seyyid, 1/114, Zehebî, Târîh, s. 209-211, İbn Kesîr, Bidâye, 3/118.
3243 Buhârî, Sahîh, 4/186, Müslim, 4/2159, Taberî, Tefsîr, 27/86, Hâkîm, 2/472, Ebu Nuaym, Delâil, 1/279-280, Beyhakî, Delâil, 2/267, İbn Seyyid, 1/114, Zehebî, Târîh, s. 211, İbn Kesîr, Bidâye, 3/118.
3244 Müslim, 4/2159, Tirmizî, Sünen, 5/398, Taberî, Tefsîr, 27/85, Ebu Nuaym, Delâil, 1/279, Beyhakî, Delâil, 2/267, Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/114.
3245 Hâkîm, 2/472, İbn Kesîr, 3/118.
3246 Ahmet b. Hanbel, 4/81-82, Tirmizî, Sünen, 5/398, Taberî, Tefsîr, 27/86, Hâkîm, 2/472, Beyhakî, Delâil, 2/268, Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/114, Zehebî, Târîh, s. 211, İbn Kesîr, 3/119.
3247 Kadı Iyaz, 1/235, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/298, Zürkânî, 5/108.
3248 Ahmed b. Hanbel, 1/377, Buhârî, Sahîh, 4/186, Müslim, 4/2158, Tirmizî, Sünen, 5/398.
3249 Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 4/2158, Tirmizî, Sünen, 5/398, Taberî, Tefsîr, 27/85.
3250 Dağın arkasında kaldı (Ahmed b. Hanbel, 1/447, Taberî, Tefsîr, 27/87).
3251 Ahmed b. Hanbel, 1/447, Buhârî, Sahîh, 6/52, Müslim, 4/2159.
3252 Ahmed b. Hanbel, 4/81-82, Tirmizî, Sünen, 5/398.
3253 Ahmed b. Hanbel, 1/413, Buhârî, Sahîh, 4/243, Taberî, Tefsîr, 27/85.
3254 Ebu Nuaym, Delâil, 1/280, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/133, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/110.
3255 Ebu Nuaym, Delâil, 1/280, İbn Cevzî, 1/272-273, Kurtubî, 17/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119-120, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/133, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/110.
3256 Taberî, Tefsîr, 27/85, İbn Kesîr, Bidâye, 3/120, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/133.
3257 Ebu Nuaym, Delâil, 1/280-281, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119-120, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 6/133.
3258 Kurtubî, 17/127.
3259 Taberî, Tefsîr, 27/85, Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/266, Vâhidî, s. 268, İbn Cevzî, 1/273, Kurtubî, 17/127, Zehebî, Târîh, s. 210, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3260 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/266, Vâhidî, s. 268, Kadı Iyaz, 1/234, Kurtubî, 17/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121.
3261 Ahmed b. Hanbel, 4/82, Tirmizî, Sünen, 5/398, İbn Seyyid, 1/114, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3262 Ahmed b. Hanbel, 4/82, Tirmizî, Sünen, 5/398, Beyhakî, Delâil, 2/266, İbn Seyyid, 1/114-115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3263 Ahmed b. Hanbel, 4/82, Tirmizî, 5/398, Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/266, İbn Seyyid, 1/114-115, Zehebî, Târîh, s. 211, İbn Kesîr, Bidâye, 3/119-121, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3264 Taberî, Tefsîr, 27/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/122.
3265 Kadı Iyaz, 1/234, 235, İbn Seyyid, 1/114-115, Zürkânî, 5/109.
3266 Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/114.
3267 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/266, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/466, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3268 Taberî, Tefsîr, 27/85, Kadı Iyaz, 1/235, Kurtubî, 17/127, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109.
3269 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281.
3270 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/266, Ebu'l-Ferec İbn Cevzî, el-Vefâ, 1/273, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Zürkânî, 5/109.

3271 Beyhakî, Delâil, 2/267, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121.
3272 Kadı Iyaz, 1/235, İbn Seyyid, 1/114.
3273 Taberî, Tefsîr, 27/85, Beyhakî, Delâil, 2/267, Kadı Iyaz, 1/235, Kurtubî, 17/127.
3274 Beyhakî, Delâil, 2/267, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109-110.
3275 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/267, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/109-110.
3276 Taberî, Tefsîr, 27/85, İbn Cevzî, 1/273, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/110.
3277 Taberî, Tefsîr, 27/85, Ebu Nuaym, Delâil, 1/281, Beyhakî, Delâil, 2/267, Vâhidî, s. 268, İbn Kesîr, Bidâye, 3/121, Kastallânî, Mevâhib, 1/467, Diyarbekrî, 1/299, Zürkânî, 5/110.
3278 İbn Cevzî, Vefâ 1/275, Kurtubî, 17/133.
3279 Kadı Iyaz, 1/235.
3280 Zehebî, Târîh, s. 211.
3281 Ebu Nuaym, Delâil, 1/281.
3282 Tirmizî, Sünen, 5/397, Taberî, Tefsîr, 27/87, Kurtubî, 17/127.
3283 Kamer: 1-8.
3284 İbn Sa'd, 1/188, 209, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, Zehebî, Târîh, s. 221, 222.
3285 İbn Sa'd, 1/188-189, 209, Yakubî, 2/31, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Esîr, Kâmil, 2/89-90, Zehebî, Târîh, s. 222.
3286 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Sa'd, 1/209.
3287 İbn Sa'd, 1/209, Yakubî, 2/31, Ebu Nuaym, Delâil, 1/273-274, Beyhakî, Delâil, 2/312, İbn Cevzî, 1/197, Zehebî, Târîh, s. 222.
3288 İbn Sa'd, 1/188-189, Belâzurî, Ensâb, 1/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/312, Zehebî, Târîh, s. 222.
3289 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Seyyid, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97, Halebî, 2/35, Zürkânî, 5/290.
3290 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/197.
3291 Belâzurî, Ensâb, 1/234.
3292 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Seyyid, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3293 Belâzurî, Ensâb, 1/234.
3294 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/197-198.
3295 Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/313, İbn Seyyid, 1/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/85, Suyutî, Hasâis, 1/375, Halebî, 2/35, Zürkânî, 1/290.
3296 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198.
3297 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Seyyid, 1/128, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3298 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198.
3299 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97, Halebî, 2/36.
3300 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/ 90, Halebî, 2/36.
3301 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3302 Belâzurî, Ensâb, 1/234.
3303 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Esîr, Kâmil, 2/90.
3304 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198.
3305 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3306 Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/313, İbn Seyyid, 1/127, Zehebî, Târîh, s. 222, İbn Kesîr, Bidâye, 3/85, Suyutî, Hasâis, 1/375, Halebî, 2/36, Zürkânî, 1/290.
3307 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/128, Halebî, 2/36.

3308 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Sa'd
3309 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97, Halebî, 2/36.
3310 İbn İshak, İbn Hişam, 2/16, İbn Sa'd, 1/209, Beyhakî, Delâil, 2/313, İbn Cevzî, 1/198, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97, Halebî 1/36.
3311 İbn Sa'd, 1/189, Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/313, İbn Cevzî, 1/198, İbn Seyyid, 1/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/85, Halebî, 1/36, Zürkânî, 1/290.
3312 İbn İshak, İbn Hişam, 2/17, İbn Seyyid, 1/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3313 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, Halebî, 2/36.
3314 İbn İshak, İbn Hişam, 2/17, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3315 İbn Sa'd, 1/189, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Cevzî, 1/198.
3316 Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Esîr, Kâmil, 2/90.
3317 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198.
3318 Belâzurî, Ensâb, 1/234.
3319 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, İbn Seyyid, 1/127, Halebî, 2/36.
3320 İbn İshak, İbn Hişam, 2/17, İbn Sa'd, 1/189, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, 2/90, İbn Seyyid, 1/127, İbn Kesîr, Bidâye, 3/97.
3321 İbn Sa'd, 1/189.
3322 İbn Sa'd, 1/189, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Cevzî, 1/198, Suyutî, Hasâis, 1/379.
3323 İbn Sa'd, 1/189, Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/90.
3324 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, Suyutî, Hasâis, 1/376.
3325 İbn Sa'd, 1/189, İbn Cevzî, 1/198, Suyutî, Hasâis, 1/376, Halebî, 2/36.
3326 Belâzurî, Ensâb, 1/234, İbn Esîr, Kâmil, 2/90.
3327 Yakubî, 2/32, Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/313, Zehebî, Târîh, s. 222, İbn Kesîr, Bidâye, 3/85.
3328 Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, Beyhakî, Delâil, 2/313, Zehebî, Târîh, s. 222, İbn Kesîr, Bidâye, 3/85.
3329 İbn Sa'd, 1/189, Ebu Nuaym, Delâil, 1/274.
3330 İbn Sa'd, 1/189, Halebî, 2/36.
3331 İbn Seyyid, 1/128, Halebî, 2/36.
3332 Ebu Nuaym, Delâil, 1/274, İbn Seyyid, 1/128, Halebî, 2/36.
3333 İbn Sa'd, 1/210, Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/129, İbn Kesîr, Bidâye, 3/98, Diyarbekrî, 1/298. Zürkânî, 1/290.
3334 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/276, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.
3335 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Belâzurî, Ensâb, 1/235, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/276, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.
3336 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/276, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.
3337 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/276-277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.
3338 Belâzurî, Ensâb, 1/235.
3339 İbn İshak, İbn Hişam, 2/14-15, Belâzurî, Ensâb, 1/235-236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.
3340 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.
3341 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.
3342 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, 2/88, İbn Kesîr, Kâmil, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.
3343 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.

3344 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198, İbn Esîr, Kâmil, 2/88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.

3345 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198-199, İbn Esîr, Kâmil, 2/89, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.

3346 Belâzurî, Ensâb, 1/236.

3347 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/198-199, İbn Esîr, Kâmil, 2/89, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/37.

3348 Belâzurî, Ensâb, 1/236.

3349 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/38.

3350 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Taberî, Târîh, 2/228, Ebu Nuaym, Delâil, 1/277, İbn Cevzî, 1/199, İbn Esîr, Kâmil, 2/89, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96, Halebî, 2/38.

3351 İbn İshak, İbn Hişam, 2/15-16, Taberî, Târîh, 2/228-229, Ebu Nuaym, Delâil, 1/275-277-278, İbn Cevzî, 1/199, İbn Esîr, Kâmil, 2/89, İbn Kesîr, Bidâye, 3/96.

3352 İbn Sa’d, 1/210, Belâzurî, Ensâb, 1/236, Halebî, 2/38.

3353 İbn Sa’d, 1/210, Belâzurî, Ensâb, 1/236.

3354 Ebu Nuaym, Delâil, 1/395, Beyhakî, Delâil, 2/315, Zehebî, Târîh, s. 224.

3355 İbn İshak, İbn Hişam, 2/17-19, Beyhakî, Delâil, 2/314.

DOKUZUNCU BÖLÜM
HÜZÜN YILI

Ebu Talib'in Hastalanışı ve Müşriklerin Onunla Konuşmaya Gelişi

Ebu Talib nübüvvetin onuncu yılında,[3356] Şı'b'dan çıktıktan sonra,[3357] hastalanıp[3358] ölüm döşeğine düşünce,[3359] günden güne ağırlaştığını haber alan Kureyş müşrikleri, birbirlerine:

"Hamza, Ömer, Müslüman oldu. Muhammed'in işi bütün Kureyş kabileleri arasında yayıldı.

Vallahi, Onun işimizi elimizden zorla almayacağından emin değiliz!

Ebu Talib'e gidelim. O, bizim için, kardeşinin oğlundan bir söz alsın! Bizden de, Ona bir söz versin!" dediler ve:

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
4. Ümeyye b. Halef,
5. Ebu Süfyan Sahr b. Harb ve Kureyş eşrafından daha bazı adamlarla gidip Ebu Talib'le konuştular.

"Ey Ebu Talib! Biliyorsun ki sen bizdensin!

Gördüğün gibi, ölüm döşeğine de düşmüş, ölüme yaklaşmış bulunuyorsun! Biz senin ansızın ölüvereceğinden korkuyoruz! Bizim aramızla kardeşinin oğlu arasındaki durumu pekâlâ biliyorsun. Kendisini çağır!

Bizden onun için alacağın sözü al; Ondan da bizim için alacağın sözü al da, O artık bizimle uğraşmaktan vazgeçsin! Biz de Onunla uğraşmaktan vazgeçelim!

O, bizimle ve dinimizle uğraşmayı bıraksın! Biz de, Onunla ve Onun dini ile uğraşmayı bırakalım!" dediler.

Bunun üzerine, Ebu Talib, Peygamberimiz Aleyhisselama haber saldı. Gelince:

“Ey kardeşimin oğlu! Bunlar senin kavminin eşrafıdırlar!

Sana söz vermek ve senden de söz almak için toplanıp gelmişlerdir” dedi.[3360]

“Ey kardeşimin oğlu! Senin kavminden istediğin nedir?” diye sordu.[3361]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey amcam![3362] Ben onların bir tek kelimeyi söylemelerini istiyorum ki, onlar onunla bütün Araplara hakim olurlar, Arap olmayanlar da kendilerine cizye [vergi] öderler!” buyurdu.[3363]

Müşrikler, o kelimeden korktular.[3364]

“Evet! Nedir o kelime?!

Babam sana feda olsun. Sen onu bize söyle de, biz onu bir tek yerine on defa söyleyelim!” dediler.[3365]

Ebu Cehil de aynı sözleri tekrarladı.[3366]

Ebu Talib:

“Ey kardeşimin oğlu! Hangi kelimedir o?” diye sordu.[3367]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“‘Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka ilah yoktur’ derseniz; Allah’tan başka tapmakta olduğunuz şeyleri de söker atarsanız!” buyurunca,[3368] müşrikler hemen kalkıp[3369] ellerini,[3370] elbiselerini[3371] çırptılar.[3372]

“Ey Muhammed! Sen bunca ilahları bir tek ilah mı yapmak istiyorsun? Senin işin şaşılacak şey doğrusu!” dediler.

Birbirlerine de:

“Vallahi, bu adam istediğiniz şeylerden size birşey verici değildir! Gidiniz! Allah sizinle onun arasında hükmünü verinceye kadar atalarınızın dini üzerinde sebat ediniz!” diyerek dağıldılar.[3373]

Ebu Talib, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Ben senin hiç de haktan uzak birşey istediğini görmedim” dedi.[3374]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Talib’in bu sözünden, kendisinin Müslüman olacağını umdu.[3375]

Ebu Talib'in yanına vardığı zaman, Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye orada bulunuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey amca! 'Lâ ilâhe illallah=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur' kelime-i tevhidini söyle de, ben Allah katında senin imanına bununla şehadet edebilirim" buyurdu.

Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye:

"Ey Ebu Talib! Sen Abdulmuttalib'in milletinden (dininden) yüz mü çevireceksin?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam kelime-i tevhidi Ebu Talib'e teklife devam ettiği müddetçe, Ebu Cehil ile Abdullah b. Ebi Ümeyye, sözlerini tekrarlayıp durdular.

Ebu Talib'in onlara son sözü:

"Ben, Abdulmuttalib'in milleti (dini) üzereyim" demek oldu.[3376]

***

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey amca! Sen o kelime-i tevhidi söyle ki Kıyamet gününde, sana onunla şefaat etmek helalleşir" buyurdu.[3377]

Ebu Talib:

"Vallahi, ey kardeşimin oğlu! Benden sonra, sana ve senin atanın oğullarına sövülmesi ve Kureyşîlerin bunu benim ölümden korkarak söylediğimi sanmaları korkusu olmasaydı, senin gözünü aydın etmek için söylerdim!" dedi.[3378]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vallahi, ben de Yüce Allah tarafından men olununcaya kadar, senin için muhakkak istiğfarda bulunmaya, yarlığanmanı dilemeye devam edeceğim" buyurdu.[3379]

Bunun üzerine, inen âyette şöyle buyuruldu:

"Gerçekten, sen her istediğini hidayete erdiremezsin.

Fakat, Allah'tır ki, kimi dilerse, ona hidayet verir ve O, hidayete erecekleri daha iyi bilendir."[3380]

Ebu Talib'in Peygamberimiz Aleyhisselama Önemli Bir Tavsiyesi

Ebu Talib, öleceği sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamı yanına çağırdı ve:

“Ey kardeşimin oğlu! Ben öldüğüm zaman, sen Neccar oğullarından olan dayılarının yanına git! Çünkü, onlar evlerinde, yurtlarında bulunanı koruma gücüne, insanların en çok malik olanlarıdırlar” dedi.[3381]

Ebu Talib’in Vefatı

Ebu Talib, nübüvvetin onuncu yılında,[3382] Şı’b’dan çıktıktan sonra,[3383] Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine’ye hicretinden üç yıl önce,[3384] Şevval ayının ortasında vefat etti.[3385]

Vefat ettiği zaman, kendisinin yaşı sekseni aşmış;[3386] seksen yediyi,[3387] doksanı bulmuştu.[3388]

Hz. Ali der ki:

“Babam vefat ettiği zaman, Resûlullah Aleyhisselamın yanına gidip: ‘Amcan,[3389] dalâlet içindeki ihtiyar amcan[3390] müşrik olarak öldü!’ dedim.[3391]

Resûlullah Aleyhisselam ağladı.[3392]

‘Git! Onu yıka! Kefenle ve göm![3393] Allah onu yarlığasın! Ona rahmet etsin!’ buyurdu.[3394]

‘Onu kim gömecek?’ diye tekrar sordum.[3395]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

‘Sen git, babanı göm! Dönüp yanıma gelinceye kadar da hiçbir şey yapma!’ buyurdu.[3396]

Dediğini yaptım.[3397]

Babamı gömüp gelince emretti, yıkandım; bana dua etti.[3398]

Resûlullah Aleyhisselam günlerce evinden dışarı çıkmadı, onun yarlığanmasını diledi durdu.

‘Allah sana rahmet etsin! Seni yarlığasın!

Allah beni men edinceye kadar, senin için mağfiret dilemeye devam edeceğim’ buyurdu.”[3399]

Hz. Hatice’nin Vefatı

Peygamberimiz Aleyhisselamın zevcesi Hz. Hatice de; nübüvvetin onuncu yılında,[3400] Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicretinden üç yıl önce,[3401] Şı'b'dan çıktıktan sonra,[3402] Ramazan ayında vefat etti.[3403]

Ebu Talib'in vefatından üç gün sonra vefat ettiği de rivayet edilir.[3404] Hz. Hatice, vefat ettiği zaman altmış beş yaşında idi.[3405]

Mekke'nin Hacun kabristanına götürülüp gömüldü.[3406] Hz. Hatice gömülürken, Peygamberimiz Aleyhisselam onun kabrinin içine indi.[3407] O zaman, cenaze namazı teşri kılınmamıştı.[3408]

Hz. Hatice İslâm dâvâsında Peygamberimiz Aleyhisselam için sadık bir müşavir ve dert ortağı, sükûnet kaynağı idi.

Ebu Talib de Peygamberimiz Aleyhisselamın kolu, kanadı, sığınağı, müşriklere karşı savunucusu ve yardımcısı idi.[3409]

İki musibetin böyle birbiri ardınca gelip Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerinde toplanması,[3410] Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Şu ümmet üzerinde şu günlerde toplanan iki musibetten hangisine en çok yanacağımı bilemiyorum" dedirtecek kadar[3411] ağır geldi.[3412]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu yıla "Hüzün Yılı" adını taktı.[3413]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama İşkenceye Başlamaları ve Ebu Leheb'in Peygamberimiz Aleyhisselamı Himayesine Alışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, amcası Ebu Talib'in vefatından sonra, günlerce evinden dışarı çıkmadı.[3414] Hep evinde oturdu. Pek az dışarı çıktı.[3415] Dışarı çıktığı zaman da Kureyş müşrikleri,[3416] Ebu Talib'in sağlığında[3417] yapmak isteyip de yapamadıkları hakaret ve işkenceleri,[3418] istediklerini yapmaya başladılar.[3419]

Nitekim, Kureyş müşriklerinin beyinsizlerinden bir beyinsiz Peygamberimiz Aleyhisselamın önünü kesip başına toprak saçmış, Peygamberimiz Aleyhisselam başı toza toprağa bulanmış olarak evine girmişti.

Kızlarından birisi hemen kalkıp Peygamberimiz Aleyhisselamın başındaki tozu toprağı ağlaya ağlaya giderirken, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Kızcağızım! Ağlama! Muhakkak ki Allah senin babanı koruyacak, savunacaktır!” demişti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın kendi kendine de:

“Ebu Talib ölünceye kadar, Kureyşlilerden böyle birşey başıma gelmemişti![3420] Ey amca! Senin yokluğunda, imdadıma senden daha çabuk koşanı bulamadım” buyurduğunu işittiği; ve müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselamı himayesiz bularak işkenceye uğratmaya kalktıklarını gördüğü zaman, Ebu Leheb Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi ve:

“Ey Muhammed! Git! Ne istiyorsan, Ebu Talib’in sağlığında ne yapıyor idiysen, yine yap! Lât’a andolsun ki, ben ölünceye kadar sana hiç kimse dokunamayacaktır!” dedi.

Bir gün, Gaytala’nın oğlu Peygamberimiz Aleyhisselama sövüp sayarken, Ebu Leheb çıkageldi. Onu yüzünün üzerine düşürdü.

Gaytala’nın oğlu:

“Ey Kureyş cemaati! Ebu Utbe dininden çıkmış!” diyerek bağırmaya ve yaygaraya başladı.

Kureyş müşrikleri gelip Ebu Leheb’in üzerine dikildiler.

Ebu Leheb onlara:

“Ben Abdulmuttalib’in dininden ayrılmış değilim.

Fakat, ben kardeşimin oğlunu yapmak istediği şeyi yapıncaya kadar koruyorum” dedi.

Müşrikler:

“Güzel ve iyi etmişsin!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, böylece bir müddet, Ebu Leheb’in korkusundan hiç kimse sataşmaz olduğu halde, gider gelir oldu.

Bir gün; Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil Amr b. Hişam, Ebu Leheb’in yanına giderek, ona:

“Kardeşinin oğlu sana, babanın nereye girdiğini haber verdi mi?” diye sordular.

Bunun üzerine, Ebu Leheb:

“Ey Muhammed! Abdulmuttalib’in girdiği yer neresidir?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“O, kavmi ile birliktedir!” buyurdu.

Ebu Leheb, Ukbe b. Ebi Muayt ile Ebu Cehil'e:

"Ona babamın girdiği yeri sordum.

'Kavmi ile birliktedir' diye cevap verdi" dedi.

Ukbe ile Ebu Cehil:

"'O ateş (Cehennem) içindedir!' demek istemiştir" dediler.

Ebu Leheb tekrar Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp:

"Ey Muhammed! Abdulmuttalib, ateşe (Cehenneme) mi girdi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Abdulmuttalib de, putlara tapa tapa onun gibi ölüp gitmiş olan herkes de, ateşe (Cehenneme) girmiştir" buyurdu.

Bunun üzerine, Ebu Leheb:

"Vallahi, artık sana işkenceden nefes aldırmayacak, temelli düşmanlık edeceğim! Sen Abdulmuttalib'in Cehennemde olduğunu söylersin ha!" dedi.

Ebu Leheb de başka müşrikler de Peygamberimiz Aleyhisselama düşmanlıklarını ve zulümlerini şiddetlendirdiler.[3421]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama Yaptıkları Düşmanlık ve Kötülüklerden Bazıları

1) Übeyy b. Halef'le Ukbe b. Ebi Muayt, birbirlerinin sıkı dostu idiler.

Ukbe b. Ebi Muayt'ın, bazen Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip konuştuklarını dinlediği olurdu. Ukbe'nin bu hareketi Übeyy b. Halef'e anlatılınca, Übeyy b. Halef, Ukbe'ye:

"İşittim ki; sen Muhammed'le birlikte oturup konuşmasını dinliyormuşsun!

Bir daha onunla oturur, söylediklerini dinlersen; gidip onun yüzüne tükürmezsen, yüzüm senin yüzüne haram olsun! Seninle hiç konuşmayacağım da!" dedi ve ağır yemin etti.

Bunun üzerine, Ukbe b. Ebi Muayt, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp Übeyy b. Halef'in istediğini yerine getirdi.[3422]

Ukbe b. Ebi Muayt'ın o gün attığı murdar tükrük ve salyası yüzünden Peygamberimiz Aleyhisselamın nâzik yanakları kavrulmuş ve onun izleri hayatının sonuna kadar kaybolmamıştır.[3423]

Yüce Allah, bu hususta indirdiği âyetlerde şöyle buyurdu:

“O gün (Kıyamet günü), (her) zâlim, (nedâmetle) iki elini ısırarak:

‘Ne olurdu,’ diyecek, ‘ben O peygamberin yanında (bulunup, Allah’a) bir yol edineydim!

Ne yazık bana! Keşke filanı dost tutmayaydım!

Andolsun ki, beni zikirden -o bana geldikten sonra- saptıran odur.’

Şeytan, insanı -başına bir bela gelince- yapayalnız ve yardımsız bırakandır.”[3424]

2) Hz. Osman’ın gözlerinden yaşlar akarak anlattığına göre; Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün, Kâbe’yi tavaf ediyor, o sırada Kâbe’nin Hicr mevkiinde de, Ukbe b. Ebi Muayt, Ebu Cehil Amr b. Hişam ve Ümeyye b. Halef oturuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam onların hizasından geçerken, Peygamberimize hoşlanmayacağı bazı laflar attılar.

Bu laflardan Peygamberimiz Aleyhisselamın hoşlanmadığı, yüzünden belli olmakta idi.

Hz. Osman Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamı, Hz. Ebu Bekir’le aralarına aldılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam parmağını onun parmakları arasına geçirdi.

Bütün tavafları böylece, el tutuşarak yaptılar.

Ebu Cehil ve arkadaşlarının hizasına geldikleri zaman, Ebu Cehil Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Vallahi, deniz bir kıl parçasını ıslatacak suya malik bulundukça, sen atalarımızın tapageldikleri tanrılara tapmaktan men ettiğin müddetçe, seninle barışmayacağız!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

“Ben de öyle!” buyurdu.

Sonra, tavafın üçüncü bölümünü de öylece yapıp dördüncü bölümünü yapmaya geldiği zaman, Ebu Cehil yerinden sıçradı ve Peygamberimiz Aleyhisselamın yakasını tutmak istedi. Bu işe kalkışınca, itilip kıçının üzerine düşürüldü.

Hz. Ebu Bekir Ümeyye b Halef’i, Peygamberimiz Aleyhisselam da Ukbe b. Ebi Muayt’ı def’etti.

Onlar Peygamberimiz Aleyhisselamın başından dağılınca, Peygamberimiz Aleyhisselam ayakta durarak, onlara:

“Vallahi, size âcil azab mübah oluncaya kadar siz bundan vazgeçmeyeceksiniz! Sizler, Peygamberiniz için ne kötü kavimsiniz!” buyurduktan sonra, evine döndü.

Hz. Ebu Bekir’le Hz. Osman da kendisini evine kadar takip ettiler, arkasından gittiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, kapısının önünde durarak, onlara yönelip:

“Sevinin ki hiç şüphesiz, Yüce Allah dinini açıklayacak, üstün kılacak; Peygamberine yardım edecektir.

Şu gördüğünüz kişiler, Yüce Allah’ın sizin ellerinizle tez vakitte boğazlayacağı kimselerdendir!” buyurdu.

Hz. Osman:

“Vallahi, ben onları Yüce Allah’ın bizim ellerimizle boğazladığını gördüm!” demiştir.[3425]

3) Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün bazı müşrikler tarafından dövülüp kana boyandığı, üzgün bir halde oturduğu sırada, Cebrail Aleyhisselam geldi ve:

“Sana ne oldu?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bana şu müşrikler yapacaklarını yaptılar” buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Sana bir mucize göstermemi ister misin?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Göster!” buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam, vadinin gerisindeki ağaca bakarak:

“O ağacı çağır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam çağırınca, ağaç yürüyerek Peygamberimiz Aleyhisselamın önüne kadar gelip durdu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Ona söyle, geri dönsün!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam geri dönmesini söyleyince, ağaç eski yerine varıncaya kadar geri gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Yeter!” buyurdu.[3426]

4) Mahzum oğullarından Ebu Cehil ile Velid b. Mugîre ve üçüncü bir arkadaşları,[3427] Peygamberimiz Aleyhisselamı öldürmeyi aralarında tasarladılar.[3428]

Ebu Cehil; Peygamberimiz Aleyhisselamı namaz kılarken görürse, Peygamberimiz Aleyhisselamın başını taşla ezeceğine yemin etti:[3429]

"Muhammed'i görecek olursam, şöyle şöyle yapacağım" dedi.[3430]

Bir gün, Peygamberimiz Aleyhisselamın Kâbe'de namaz kıldığı bir sırada, Ebu Cehil'e:

"İşte, Muhammed orada!" dediler.

Ebu Cehil ise:

"Nerede O?" diye sorup durdu. Peygamberimiz Aleyhisselamı göremedi.[3431]

Peygamberimiz Aleyhisselam Kâbe'de namaz kılmaya durup kıraatına başladığı ve Mahzum oğullarının da Peygamberimiz Aleyhisselamın kıraatını işittikleri,[3432] Ebu Cehil'in de eli boşa çıktığı sırada;[3433] Peygamberimiz Aleyhisselamı öldürmesi için, Velid b. Mugîre'yi gönderdiler.

Velid, Peygamberimiz Aleyhisselamın namaz kıldığı yere kadar ilerledi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın kıraatını işitiyor, fakat kendisini göremiyordu!

Arkadaşlarının yanına dönüp, bunu onlara bildirdi:[3434]

"Vallahi, sesini duyduğum halde, kendisini göremiyordum!" dedi.

Bunun üzerine, arkadaşlarından üçüncüsü:

"Vallahi, gidip Onun başını ben ezeceğim!" dedi, eline bir taş alıp gitti.

İzi sıra geri döndü ve kafasının üzerine, baygın halde düştü.

Kendisine:

"Sana ne hal oldu?!" diye sordular.

"Benim başımda büyük bir hal var. Bir adam gördüm. Onun yanına yaklaşınca bir puğur deve ile karşılaştım ki, kulaklarını sallıyordu!

Ben, bu ana kadar, ondan daha iri bir puğur görmemişimdir!

O Muhammed'le benim arama gerilmiş, duruyordu!

Lât ve Uzzâ'ya yemin ederim ki; eğer ona biraz daha yaklaşsa idim, o beni muhakkak yerdi!" dedi.[3435]

Bunun üzerine, Mahzum oğulları, Peygamberimiz Aleyhisselamın namaz kıldığı ve kıraatini işittikleri yere kadar hep birlikte ilerlediler.

Sese yaklaştıkları zaman, ses arkadan gelmeye başladı!

Arkadan geldiğini işittikleri yere doğru gidince de bu sefer, ses arkalarından gelmeye başladı!

Döndüler, Peygamberimiz Aleyhisselama yapmak istedikleri için bir yol bulamadılar![3436]

"İşte, Biz, onların önlerinden bir set, arkalarından da bir set çektik. Böylece, onlar görmezler!" mealindeki âyetin,[3437] Ebu Cehil ve arkadaşlarınca Peygamberimiz Aleyhisselama karşı girişilen bu suikast üzerine nazil olduğu rivayet edilir.[3438]

5) Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden bir cemaat, Kâbe'nin Hicr'inde toplanıp:

"Muhammed'i görür görmez, hep birden, tek bir adamın kalkışı gibi kalkacak, Onun üzerine yürüyeceğiz; öldürmedikçe de kendisinden ayrılmayacağız!" diyerek Lât ve Uzzâ, Menât, İsaf ve Naile putları üzerine antlaştılar.

Hz. Fâtıma ağlayarak Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi ve:

"Şu Kureyşlilerin ileri gelenleri senin aleyhinde antlaştılar: Seni görünce, üzerine yürüyüp seni öldürecekler!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey kızcağızım! Bana abdest suyu getir!" buyurdu.

Abdest aldı. Sonra da, Mescid-i Haram'a, onların yanına vardı.

Müşrikler Peygamberimiz Aleyhisselamı görünce:

"İşte, O orada!" dediler. Gözlerini önlerine indirdiler, çeneleri göğüslerinin üzerine düştü.

Oturdukları yerlerden ne ilerleyebildiler, ne gerileyebildiler!

Başlarını kaldırıp Peygamberimiz Aleyhisselama bakamadılar!

İçlerinden hiçbirisi, kalkıp Peygamberimizin üzerine yürüyemedi!

Peygamberimiz Aleyhisselam varıp tepelerine dikildi. Yerden bir avuç toprak aldı ve:

"Yüzleriniz kara olsun!" diyerek, onların üzerlerine saçtı.

Onlardan hiçbir kimse yoktu ki, bu topraktan kendisine isabet etsin de, Bedir

savaşında kâfir olarak öldürülmemiş olsun![3439]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Taif Eşrafını İmana Davet Etmeye, Kendisine Yardımcı Olmalarını İstemeye Gidişi ve Oradan Mekke'ye Dönüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam; amcası Ebu Talib'in vefatından sonra,[3440] nübüvvetin onuncu yılında, Şaban ayının bitmesine[3441] üç gece kala[3442], yanına azadlı kölesi ve oğulluğu Zeyd b. Hârise'yi alıp,[3443] yürüyerek[3444] Taif'e gitti.[3445]

Taif şehrine Mekke'den yaya yürüyüşle bir günde çıkılır, Taif'ten Mekke'ye de yarım günde inilir.[3446]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Taif'e gitmekten maksadı, Taif eşrafıyla görüşüp konuşarak, onları:

1. Bir ve tek olan Allah'a imana,[3447] İslâmiyete davet etmek,[3448]

2. Allah katından getirip tebliğ etmiş olduğu şeyleri kabul etmelerini istemek,[3449]

3. Kavmi olan Kureyş müşriklerine karşı[3450] kendisini barındırmalarını,[3451] korumalarını,[3452] kendisine yardımcı olmalarını istemek idi.[3453]

Peygamberimiz Aleyhisselam Taif'e varınca, orada Sakif kabilesinin ulu kişilerinden ve eşrafından bazı kimselerle buluştu ki, onlar:

1. Abdi Yalil b. Amr b. Umeyr,

2. Mes'ud b. Amr b. Umeyr,

3. Habib b. Amr b. Umeyr

adlarındaki üç kardeş idiler.[3454]

Bunlardan birisi, Cumah oğulları ailesinden bir kadınla evli bulunuyordu.[3455]

Peygamberimiz Aleyhisselam onlarla oturup konuştu.[3456]

Kendisinin Allah tarafından gönderilen bir peygamber olduğunu bildirdi. Kureyş müşriklerinin uğrattıkları bela ve musibetlerden şikâyetlendi.[3457] Kendilerini Allah'a imana davet etti. İslâmiyeti yaymasına yardımcı olmalarını ve kavmi olan Kureyş'ten muhalefet edenlere karşı kendisiyle birlikte hareket

etmelerini istemek üzere yanlarına gelmiş olduğunu söyledi.[3458]

Onlardan birisi:

"Eğer Allah seni peygamber gönderdi ise, Kâbe'nin örtüsünü üzerinden çıkartıp atmış olayım![3459]

Eğer Allah seni peygamber gönderdi ise, Kâbe'nin örtüsünü çalmış,[3460] yırtıp atmış olayım!" dedi (Beyhakî, c. 2, s. 415).

Onlardan ikincisi de:

"Allah, senden başka peygamber gönderecek kimse bulamadı mı?![3461] Allah senden başkasını peygamber göndermekten âciz midir?" dedi.[3462]

Üçüncüsü ise:

"Vallahi, ben seninle hiçbir zaman konuşmayacağım.[3463] Çünkü, sen dediğin gibi[3464] Allah tarafından gönderilmişsen, elbette ki benim sana cevap vermemden müstağnisin, çok yüksek bir mevkide bulunuyorsun demektir.

Eğer sen Allah'a karşı yalan söylüyorsan, zaten seninle konuşmam bana yaraşmaz!" dedi.[3465]

Taifliler:

"Yurdunun halkı, kavmin seni istememiş, kabul etmemişler! Sen de kalkmış, bize gelmişsin!

Biz, vallahi senin gelişine razı değiliz. Senden ürküyor, seni reddediyoruz!" dediler.[3466]

Taiflilerden, ne barındıracak, ne de yardım edecek bir kimse görülmedi![3467]

Peygamberimiz Aleyhisselam Sakif kabilesinden hayır geleceğinden ümidini kesmiş olarak yanlarından kalkarken,[3468] onlara:

"Bari bana karşı yaptığınız şeyleri gizli tutun!" buyurdu.[3469]

Peygamberimiz Aleyhisselam kavminin kendisine karşı cür'etlerini arttıracak olan bu Taif'e geliş haberini duymalarını istemiyordu.[3470]

Taifliler Peygamberimiz Aleyhisselamın bu isteğini de yerine getirmediler.[3471]

Halidü'l-Advânî der ki:

“Resûlullah Aleyhisselamı, Sakif kabilesinin yardımını istemek üzere yanlarına geldiği zaman, Taif’in doğusunda, kavse veya asâya dayanmış olduğu halde gördüm.

Başından sonuna kadar okuduğu Târık sûresini, ben Cahiliye devrinde, bir müşrik iken dinleyip ezberledim.

Taifliler, beni çağırıp:

‘Şu adamdan dinlediğin şey ne idi?’ diye sordular.

Ezberlediğim sûreyi onlara okudum.

Yanlarında bulunan, Kureyşîlerden bir adam:

‘Biz, adamımızı daha iyi biliriz. Onun dedikleri şeyin hak ve gerçek olduğunu bilseydik, kendisine tâbi olurduk’ dedi.”[3472] Peygamberimiz Aleyhisselam Taif’te on gün kaldı.[3473]

Sakif kabilesi eşrafından, yanına varıp konuşmadığı bir kimse bırakmadı.

Taifliler Peygamberimiz Aleyhisselamın teklifini kabul etmediler. Gençlerinin Müslüman olmalarından korktular. Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Sen hemen yurdumuzdan çık, git! Seni kurtaracak yerlere iltica et!” dediler.[3474] Peygamberimiz Aleyhisselamı en çirkin red ile reddettiler:[3475]

Peygamberimiz Aleyhisselamla alay ettiler.[3476]

Bununla da kalmayıp, aralarından birtakım hafif akıllıları, beyinsizleri[3477] ve köleleri[3478] kışkırttılar,[3479] bağırttılar, Peygamberimiz Aleyhisselama sövdürdüler!

Halkı Peygamberimiz Aleyhisselamın başına toplattılar.

Halkın serseri, ayak takımı güruhunu[3480] Peygamberimiz Aleyhisselamın geçip gideceği yolun iki yanına oturttular.

Peygamberimiz Aleyhisselam onların aralarından geçerken, ayaklarını kaldırıp indirdikçe,[3481] attıkları taşlarla yaraladılar, kanattılar;[3482] ayakkabıları kana boyandı![3483]

Peygamberimiz Aleyhisselam ayaklarının acısına dayanamayarak yere oturdukça, kollarından tutup kaldırdılar!

Yürüdüğü zaman, taşa tuttular, gülüştüler!

Zeyd b. Hârise, atılan taşlara kendi vücudunu siper ederek, Peygamberimiz

Aleyhisselamı korumaya çalışmakta idi.

Atılan taşlarla, onun da başı ağır şekilde yarılmıştı.[3484]

Taif eşrafından üç kardeşin birisiyle evli bulunan Safiyye binti Ma'meru'l-Cumahî[3485] ile karşılaşınca, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Kocan tarafından hısımlarının nedir bize şu yaptıkları işkenceler?!" diyerek şikâyetlendi.[3486]

Taiflilerin beyinsizleri, Peygamberimiz Aleyhisselamı, Utbe ve Şeybe b. Rebia'nın Taif'teki bostanına sığınıncaya kadar takip ettikten ve taşladıktan sonra dönüp gittiler.[3487]

Onların aralarından ve ellerinden kurtulduğu zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın ayaklarından kanlar akıyordu![3488]

Peygamberimiz Aleyhisselam, sığındığı bostandaki bir asmanın gölgesi altına oturdu.

Utbe ve Şeybe b. Rebia, Peygamberimiz Aleyhisselama yapılanları seyretmekte idiler.[3489]

Peygamberimiz Aleyhisselam, ayaklarından akan kanlardan[3490] çok muztarip bir halde idi.

Bakınca, bostanın içinde Utbe b. Rebia ile Şeybe b. Rebia'yı gördü.[3491]

Onların Allah'a ve Resûlullaha olan[3492] düşmanlıklarını bildiği için,[3493] bostanlarında bulunmaktan hoşlanmadı.[3494] Yanlarına varmak da istemedi.[3495]

Peygamberimiz Aleyhisselam, biraz dinlenip sükûnet bulduktan[3496] ve iki rekat namaz kıldıktan sonra,[3497] ellerini semaya kaldırdı,[3498] Yüce Allah'a halini şöyle arz etti:

"Ey Allah! Gücümün zayıflığını, tedbirimin azlığını, halk nazarında hakîr görülüşümü, Sana arz ve şikâyet ediyorum!

Ey merhametlilerin en merhametlisi!

Sensin zayıf düşenlerin Rabbi!

Sensin benim Rabbim!

Sen, beni kime; Senden uzak olan ve beni gördükçe suratını asan kimselere mi bırakıyorsun? İşimi eline verdiğim düşmana mı bırakıyorsun?

Eğer Sende bana karşı bir azab yoksa, hiç gam çekmem!

Senin af ve mağfiretin, benim için, gazabından daha geniştir.

Senin üzerime gazab indirmenden, yahut gazabının üzerimde yerleşmesinden Senin karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işlerini düzenine koyan Yüzünün (Zâtının) Nuruna sığınırım!

Herşey Senin rızan içindir ve bütün güç, kuvvet de Sende, Senin Elindedir!”[3499]

Hristiyan Köle Addas’ın Müslüman Oluşu

Utbe ve Şeybe b. Rebia; Peygamberimiz Aleyhisselamı o halde gördükleri zaman, aradaki akrabalık, kendilerini Peygamberimiz Aleyhisselama karşı gayrete getirdi:

Addas adındaki Hristiyan kölelerini yanlarına çağırdılar. Ona:

“Şuradan birkaç salkım üzüm al! Şu tabağın içine koy! Sonra da, onu şu adama götür! Kendisine, ondan yemesini söyle!” dediler.

Addas da öyle yaptı. Üzümü tabakla götürüp önüne koyduktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Buyur ye!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sen hangi beldeler halkındansın? Dinin nedir?” diye sordu.

Addas:

“Hristiyanım ve Ninova halkından bir kimseyim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Demek, sen salih kişi Yunus b. Metta’nın köyündensin ha?” buyurdu.[3500]

Addas:

“Yunus b. Metta’nın kim olduğunu sana kim bildirdi?![3501]

Vallahi, o Ninova’dan çıkıp gitmiştir.

Ninova’da, Metta’nın ne olduğunu bilen on kişi bile bulunmaz!

Sen Metta’nın ne olduğunu nereden biliyorsun?!

Sen ümmîsin ve ümmî ümmet içerisinde bulunuyorsun!” dedi.[3502]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben Allah’ın Resûlüyüm! Allah bana Yunus’un haberini haber verdi.[3503] O benim kardeşimdir. Kendisi bir peygamberdi. Ben de bir peygamberim!” buyurdu.[3504]

Addas:

“Yâ Rasûlallah! Bana Yunus b. Metta’nın haberini ver!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam ona Yunus b. Metta’nın hal ve şanı hakkında Yüce Allah tarafından kendisine vahyolunanları haber verince,[3505] Addas:

“Ben şehadet ederim ki: Sen, Allah’ın kulu ve resûlüsün!” dedi,[3506] Müslüman oldu.[3507] Yüce Allah ondan razı olsun!

Addas; Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine kapanıp, başını, ellerini, ayaklarını öptü!

Rebia’nın oğullarından biri öbürüne:

“O, sana karşı köleni de bozdu, yoldan çıkardı!” dedi.

Yanlarına gelince, Addas’a:

“Yazıklar olsun sana ey Addas! Sen ne için o adamın başını, ellerini ve ayaklarını öptün?!” dediler.

Addas:

“Ey efendim! Bütün yeryüzünde, Ondan daha hayırlısı yoktur![3508]

O, muhakkak Resûlullah’tır!” dedi.

Utbe ve Şeybe, gülüştüler:[3509]

“Yazıklar olsun sana ey Addas! O, seni de dili ile sihirlemiş![3510]

Sakın, O seni Hristiyanlığından döndürmesin!

Çünkü, O aldatır bir kimsedir” dediler.[3511]

Addas:

“O bana öyle bir işi haber verdi ki, onu peygamberden başkası bilemez!” dedi.[3512]

Utbe ve Şeybe b. Rebia:

“Yazıklar olsun sana ey Addas! O seni sakın dininden döndürmesin![3513] Çünkü, senin dinin Onun dininden daha hayırlıdır” dediler.[3514]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Üstün Rahmet ve Şefkati

Peygamberimiz Aleyhisselam Sakif kabilesinden hayır gelmeyeceğini anlamış,[3515] ne bir erkeğe, ne de bir kadına İslâmiyeti kabul ettirememiş olmaktan üzgün[3516] ve me'yus[3517] bir halde, Taif'ten ayrılarak Mekke'ye yönelmişti.[3518]

Hz. Âişe, bir gün Peygamberimiz Aleyhisselama:[3519]

"Yâ Rasûlallah! Senin başına, Uhud gününden daha çetin bir gün geldi mi?" diye sormuş, Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Senin kavminden neler çektim neler! Hele onların yüzünden Akabe günü çektiğim ise, çektiklerimin en çetini idi:

(Taif'e gidip) kendimi Abdi Yalil'lere arz ve bana yardımcı olmalarını niyaz ettiğim zaman, isteğimi kabul etmemiş, reddetmişlerdi.

Ben de, üzgün bir halde Mekke'ye yönelip, yüzümün doğrusuna gittim durdum.

Ancak Karnu's-Seâlib'de[3520] kendime gelebildim.

Başımı kaldırıp baktığım zaman, bir bulutun beni gölgelemekte olduğunu gördüm.

Tekrar baktığımda, bir de ne göreyim?

Bulutun içinde Cebrail var! Hemen bana seslendi:

'Şüphe yok ki Allah, kavminin sana söylediklerini ve sana verdikleri red cevaplarını işitti de onlar hakkında dilediğini kendisine emredesin diye sana Dağlar Meleğini gönderdi!' dedi.

Dağlar Meleği bana seslendi ve selam verdi. Sonra da:

'Yâ Muhammed! Şüphe yok ki, Allah, kavminin sana söylediklerini işitti.

Ben Dağlar Meleğiyim!

Rabbin, dilediğini bana emredesin diye beni sana gönderdi.

Şimdi, ne dilersen, dile!

Eğer onların üzerlerine iki ahşabı (dağı) kapamamı dilersen dile! (Hemen kapayıvereyim!)' dedi.

Ben:

'Hayır! Ben onların helâk olmalarını istemem.

Bilakis, Allah'ın, onların sulblerinden, yalnız Allah'a ibadet edecek, O'na hiçbir şeyi şerik koşmayacak kimseler çıkarmasını dilerim' dedim" buyurmuştur.[3521]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan Kur'ân Dinleyen Cinlerin İman Etmeleri

Peygamberimiz Aleyhisselam Taif'ten Mekke'ye dönerken, Nahle'de[3522] geceleyin kalıp namaz kıldığı sırada, Nasibîn[3523] cinlerinden yedisi oradan geçiyorlardı. Durdular, Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğu Kur'ân'ı dinlediler.[3524]

Peygamberimiz Aleyhisselam namazını bitirince, cinler iman ve dinlediklerini kabul ettiler.

Kavimlerinin yanına, inzar edici, uyarıcı olarak döndüler.[3525]

Bu hadise, Kur'ân-ı Kerîm'de de açıklanmıştır.[3526]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'ye Girmek İçin Bazı Müşriklerden Himaye Talebinde Bulunuşu

Peygamberimiz Aleyhisselam; Nahle'de günlerce kaldıktan sonra,[3527] Mekke'ye girmek isteyince,[3528] Zeyd b. Hârise:

"Kureyş müşrikleri seni tedirgin edip Mekke'den çıkardıkları halde, şimdi onların yanına nasıl girebileceksin?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Zeyd! Hiç şüphesiz, Allah, senin göremediğin yerden bir kapı, bir çıkış yolu açacaktır! Şüphe yok ki Allah, dininin ve peygamberinin yardımcısıdır!" buyurdu.[3529]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hira dağına varıp ulaştığı zaman, Huzâa'lardan[3530] veya Mekkelilerden, rastladığı bir adama,[3531] Uraykıt'a:[3532]

"Ben seni, tarafımdan birşeyi tebliğ etmek üzere göndersem, gider misin?" diye sordu.

Uraykıt:

“Evet! Giderim” deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sen, Ahnes b. Şerîk’e git! Kendisine:[3533]

‘Muhammed ‘Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alır mısın?’[3534] diyor’ de!” buyurdu.

Elçi gitti. Bunu ona söyledi.[3535]

Ahnes:

“Halîf, Sarîh’ı[3536] himayeye alamaz!” dedi.[3537]

Elçi, Ahnes’in bu sözünü gelip Peygamber Aleyhisselama haber verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, elçiye:

“Sen, bir kez daha Mekke’ye gidip elçilik yapar mısın?” diye sordu.

Elçi:

“Evet! Yaparım” dedi.[3538]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Süheyl b. Amr’a git! Kendisine:

‘Muhammed ‘Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevlerini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alır mısın?’ diyor’ de!” buyurdu.

Elçi, Süheyl b. Amr’a gitti ve bunu ona söyledi.[3539]

Süheyl b. Amr:

“Âmir b. Lüeyy oğulları, Ka’b oğullarını himayelerine alamazlar!” dedi.[3540]

Elçi dönüp bunu da Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.[3541]

Peygamberimiz Aleyhisselam, elçiye:

“Sen Mekke’ye bir daha döner misin?” diye sordu.

Elçi:

“Evet! Dönerim” dedi.[3542]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sen Mut’im b. Adiyy’e de git ve kendisine:

‘Muhammed ‘Rabbimin bana verdiği peygamberlik görevlerini tebliğ edip yerine getirinceye kadar, sen beni himayene alır mısın?’ diyor’ de!” buyurdu.[3543]

Elçi, Mut'im b. Adiyy'e gitti ve bunu kendisine söyledi.[3544]

Mut'im b. Adiyy:

"Olur![3545] Kendisine söyle! Gelsin, himayeme girsin!" dedi.

Elçi dönüp bunu da Peygamberimiz Aleyhisselama haber verdi.[3546] Peygamberimiz Aleyhisselam gelip o gece Mut'im'in evinde yattı.[3547]

Mut'im b. Adiyy, sabaha çıkınca[3548] oğullarını,[3549] kardeşinin oğullarını[3550] ve kavmini[3551] yanına çağırdı.[3552] Onlara:

"Silahlarınızı kuşanınız ve Beytullah'ın Rükünleri yanında bulununuz!" dedi.[3553]

Öyle yaptılar.[3554]

Hepsi, kılıçlarını sıyırmış olarak Mescid-i Haram'a girdiler.[3555]

Ebu Cehil onları görünce, Mut'im b. Adiyy'e:

"Himayeci misin? Yoksa tâbi misin?" diye sordu.

Mut'im b. Adiyy: "Evet! Himayeciyim" dedi.

Ebu Cehil: "Senin himayene aldığını, biz de himayemize aldık!" dedi.[3556] O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam da,[3557] yanında Zeyd b. Hârise bulunduğu halde,[3558] Mescid-i Haram'a girmişti.[3559]

Mut'im b. Adiyy, kavminin üzerine doğrulup:

"Ey Kureyş cemaati! Ben Muhammed'i himayeme aldım!

Ona sizlerden hiçbiri dokunmasın!" diyerek seslendi.[3560]

Peygamberimiz Aleyhisselam Kâbe'yi tavaf ettikten[3561] ve Hacerü'l-Esved'i istilamdan sonra, iki rekat namaz kılıp evine dönünceye kadar, Mut'im b. Adiyy ile oğulları, Peygamberimiz Aleyhisselamın çevresinde dönüp dolaşmaktan geri durmadılar.[3562]

Peygamberimiz Aleyhisselam yıllar sonra bile Mut'im b. Adiyy'in bu iyiliğini unutmamış, Bedir'de esir düşen müşrikler hakkında, Mut'im b. Adiyy'in oğlu Cübeyr'e:

"Mut'im b. Adiyy sağ olsaydı, şu kokmuşlar hakkında bana söyleseydi, onları onun hatırı için (kurtulmalık akçesi alınmaksızın) bağışlar, serbest bırakırdım!"

buyurmuştur.[3563]

Tufeyl b. Amr'ın Müslüman Oluşu

Tufeyl b. Amru'd-Devsî;[3564] şerefli, akıllı, şair,[3565] konukları çok bulunur hanedan bir zâttı. Kendisinin, Kureyşîlerden müttefikleri de vardı.[3566]

Peygamberimiz Aleyhisselam; kavminden kendisine her kötülüğün yapılıp durduğunu görüyor, yine de onları öğütlemekten, içinde bulundukları dalâletten kurtuluşa davet etmekten geri durmuyordu.

Yüce Allah Peygamberimiz Aleyhisselamı Kureyş müşriklerinden koruduğu zaman; onlar Araplardan,[3567] hac veya umre ya da başka bir maksatla[3568] Mekke'ye, yanlarına gelenleri,[3569] Peygamberimiz Aleyhisselama delilik, sihir, kehânet.. gibi birtakım iftiralarda bulunmak suretiyle Peygamberimiz Aleyhisselamdan sakındırmaya çalıştılar.[3570]

Tufeyl b. Amr Mekke'ye gelince de, Kureyşlilerin ileri gelenlerinden birtakım kimseler onun yanına vardılar.[3571] Ona:

"Ey Tufeyl! Sen şair, kavminin içinde seyyid, sözü dinlenir bir adamsın.[3572]

Ey Tufeyl! Sen bizim memleketimize geldin ama, aramızda çıkan şu adamın işi bizi sıkıntıya soktu. Topluluğumuzu ve işimizi darmadağın etti.

Kendisinin sözü, sihir gibi tesir ediyor: İnsanın babasıyla arasını açıyor. İnsanın kardeşiyle arasını açıyor. İnsanın karısıyla arasını açıyor. Bizim başımıza gelen bu halin, senin ile kavminin başına da gelmesinden korkarız![3573] Sen sakın Onunla hiç konuşma ve kendisinden de hiçbir şey dinleme!" dediler.[3574]

Tufeyl b. Amr der ki:

"Vallahi, onlar bunu bana o kadar çok söylediler ki kendi kendime, ondan birşey dinlememeye ve kendisiyle hiç konuşmamaya karar verdim.

Hatta, Mescid-i Haram'a vardığım zaman, onun söylediklerinden birşey erişmesin diye kulaklarıma pamuk tıkıyor ve onu dinlemek istemiyordum!

Allah beni onun sözlerinden bazısını işitmeye elverişli kılmış olmalı ki, çok güzel bir kelam olarak işittim. Kendi kendime:

'Hay bana, anam ağlasın!

Vallahi, ben akıllı, şair bir adamım.

Bana, sözün güzel olanı da, çirkin olanı da gizli değildir.

Şu adamın söylediğini dinlememde, benim için ne sakınca var?

Onun bana getirdiği şey güzel ise, onu kabul ederim. Çirkin ise, onu bırakırım' dedim.

Orada bekledim.

Nihayet, Resûlullah Aleyhisselam oradan ayrıldı.

Ben de, evine girinceye kadar, arkasından gittim.

Kendisi eve girince, arkasından ben de içeri girdim ve:

'Yâ Muhammed! Kavmin bana senin hakkında şöyle şöyle söylediler.

Vallahi, senin işinden beni o kadar korkuttular ki sözünü işitmeyeyim diye, kulaklarıma pamuk bile tıkadım!

Sonra, Allah beni senin sözünü işitmeye elverişli kılmış olmalı ki, onu çok güzel bir kelam olarak işittim.

Sen şu işini bana bir arz et bakayım!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam bana İslâmiyeti arz etti, Kur'ân okudu.

Vallahi, ben hiçbir zaman ondan (Kur'ân'dan) daha güzel bir söz, ondan (İslâm'dan) da daha güzel bir iş işitmemişimdir!

Hemen Müslüman oldum. Cenab-ı Hak'tan başka hiçbir ilah bulunmadığına şehadet getirdim. Resûlullah Aleyhisselama:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben kavminin içinde sözü dinlenir bir kimseyim. Onların yanına dönecek ve kendilerini İslâmiyete davet edeceğim.

Allah'a dua et de davetimde bana yardımcı olacak bir âyet, bir keramet yaratsın!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Allah! Ona bir âyet, bir keramet ihsan et!' diyerek dua etti.

Kavmimin yanına dönerken, karanlık bir gecede, kavmimin oturduğu su başına bakan yokuşta bulunduğum sırada, iki gözümün arasında kandil gibi bir nur peyda oldu!

'Allah'ım! Bunu yüzümden, başka yere değiştir!

Çünkü ben, dinlerinden ayrıldığım için, kabilem halkının onu bende ilahî bir ezânın eseri imiş gibi sanmalarından korkuyorum' dedim.

Bunun üzerine nur, yüzümden ayrılıp değneğimin başına geçti!

Kabilemin kondukları su başına, yokuştan inmeye başladığım sırada idi ki

orada bulunanlar, değneğimin başındaki asılı kandili andıran bu nura bakışıyorlardı.

Yanlarına vardım ve içlerinde sabahladım.

Yurduma indiğim zaman, babam yanıma geldi. Kendisi çok yaşlı bir ihtiyardı. Ona:

‘Babacığım! Sen benden uzak dur! Artık ben senden değilim. Sen de benden değilsin’ dedim.

Babam:

‘Oğulcağızım! Ben senden niçin uzak durayım?’ diye sordu.

Ona:

‘Ben Müslüman oldum ve Muhammed Aleyhisselamın dinine uydum’ dedim.

Babam:

‘Ey oğulcağızım! Senin dinin, benim de dinimdir’ dedi. Ona:

‘Öyle ise, git! Hemen guslet ve elbiseni de temizle! Sonra da, benim yanıma gel! Bana öğretilen şeyi, ben de sana öğreteyim’ dedim.

Babam gidip gusletti ve elbisesini temizledi.

Gelince, kendisine İslâmiyeti arz ve teklif ettim. Hemen Müslüman oldu.

Bundan sonra, yanıma zevcem geldi.

Ona da:

‘Sen benden uzak dur! Artık ben senden değilim. Sen de benden değilsin’ dedim.

Zevcem:

‘Babam, anam sana feda olsun! Ben niçin senden uzak durayım?!’ dedi. Ona:

‘İslâmiyet, benimle senin aranı ayırdı. Ben Müslüman oldum. Muhammed Aleyhisselamın dinine tâbi oldum’ dedim.

O da:

‘Senin dinin, benim de dinimdir’ dedi. Kendisine:

‘Öyle ise, git! Züşşerâ putundan temizlen!’ dedim. Zevcem:

‘Babam, anam sana feda olsun! Züşşerâ putundan çocuklara bir zarar geleceğinden korkuyorum’ dedi. Kendisine:

‘Hiç korkma! Ben Ondan hiçbir şey gelmeyeceğine kefilim’ dedim.

Bunun üzerine, zevcem gidip guslettikten sonra yanıma geldi.

Kendisine İslâmiyeti arz ve teklif ettim, hemen Müslüman oldu.

Bundan sonra, Devs kabilesini İslâmiyete davet ettim.

Onlar, davetime icabette ağırdan aldılar.

Bunun üzerine Mekke'ye, Resûlullah Aleyhisselamın yanına varıp:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Devs kabilesi bana galebe çaldılar,[3575] İslâmiyetten kaçındılar, asi oldular.[3576] Onlar aleyhinde Allah'a dua et!' dedim.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Ey Allah! Devs'e hidayet et!' diyerek dua etti. Bana da:

'Kavminin yanına dön, git! Onları İslâmiyete davete devam et ve kendilerine yumuşak davran!' buyurdu.[3577]

Kavmimin yanına döndüm.

Resûlullah Aleyhisselam Medine'ye hicret edinceye kadar, Devs toprağından ayrılmaksızın, onları İslâmiyete davet edip durdum."[3578]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselam Yüzünden Birbirleriyle Tartışmaları

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün, Mescid-i Haram'a girmişti. O sırada, Kureyş müşrikleri Kâbe'nin yanında bulunuyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescid-i Haram'a geldiğini gören Ebu Cehil, Abdi Menaf oğullarına:

"Ey Abdi Menaf oğulları! İşte, bu sizin peygamberinizdir" diyerek alay etmek isteyince, Utbe b. Rebia:

"Bizden bir peygamber veya bir hükümdar olmasını, sen ne diye beğenmiyor, çirkin görüyorsun?!" dedi.

Bu konuşmalar ya Peygamberimiz Aleyhisselama haber verildi, ya da Peygamberimiz Aleyhisselam konuşmaları duyup yanlarına vardı ve:

"Ey Utbe b. Rebia! Vallahi, senin gayretin ne Allah, ne de Allah'ın Resûlü içindir; ancak burun onurun içindir!

Sen de, ey Ebu Cehil Amr b. Hişam! Vallahi, çok geçmeden başına öyle bir felâket gelecek ki, sen pek az gülecek, pek çok ağlayacaksın.

Sizler de, ey Kureyş ileri gelenleri! Vallahi, çok geçmeden, hoşlanmadığınız şeye (İslâmiyete) -istemediğiniz halde- gireceksiniz!" buyurdu.[3579]

Yine, bir gün de, Ebu Cehil ile Ebu Süfyan oturup konuşuyorlar,

Peygamberimiz Aleyhisselam da onların yanlarından geçiyordu.

Ebu Cehil, Ebu Süfyan'a:

"Ey Abduşşems oğulları! İşte sizin peygamberiniz!" diyerek alay etmek isteyince, Ebu Süfyan kızdı ve:

"Bizden bir peygamber olmasına sen ne diye şaşıyorsun?! Bizim içimizde bir peygamber bulunur da karşımızdakinde bulunmazsa; bu, onların bizden daha az ve daha zelil olduğunu ifade eder!" dedi.

Bunun üzerine, Ebu Cehil:

"Yaşlılar dururken, onların arasından bir gencin peygamber olmasına şaşarım!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların bu konuşmalarını işitince, yanlarına vardı ve:

"Sen ey Ebu Süfyan! Allah ve O'nun Resûlü için değil, fakat soy yakınlığı gayretinden dolayı kızdın!

Ey Hakem'in babası! Sen de pek az gülecek, pek çok ağlayacaksın!" buyurdu.[3580]

Âs b. Vâil'in Peygamberimiz Aleyhisselam Aleyhindeki Konuşmaları

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün Kâbe Mescidinden çıkarken, Mescidin Benî Sehm kapısı yanında, Kureyş müşriklerinden Âs b. Vâil ile karşılaştılar ve ayakta biraz konuştular. O sırada, Kureyş müşriklerinin ulularından bazıları, Mescidde topluca oturmakta idiler.

Yanlarına varınca, Âs b. Vâil'e:

"Kiminle durup konuşuyordun?" diye sordular.

Âs b. Vâil:

"Şu Ebter'le konuşuyordum![3581]

Onun oğulları ölüp gitti, nesli kesildi![3582]

Erkek çocuğu yaşamıyor.[3583]

Artık onun kendisinin adı sanı anılmaz olur.[3584]

Ondan sonra, siz de rahata erersiniz.[3585]

Bırakın onu![3586] Artık o bir ebter kişidir" dedi.[3587]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İslâm devrinde Hz. Hatice'den doğan ve Abdullah ismi verilen ikinci erkek çocuğu[3588] da, dört yaşında bulunduğu sırada[3589] vefat etmişti.[3590]

Araplar; oğulları ve kızları bulunanlardan, oğulları ölüp kızları kalanlara "Ebter" adını takarlardı.[3591]

Yüce Allah, indirdiği Kevser sûresinde şöyle buyurdu:

"Şüphe yok ki, Biz sana Kevser'i verdik!

Sen de, Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!

Sana buğzeden, kin besleyen (yok mu?) İşte asıl güdük (nesil ve zürriyeti kesik, her hayırdan uzak, adı sanı hayırla anılmayacak) olan, şüphesiz ki odur!"[3592]

Kevser; Cennette bir nehrin adı olduğu gibi, Kur'ân, peygamberlik ve pek çok hayır.. diye de tefsir edilmiştir.[3593]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Arap Kabilelerine Başvuruşu

Peygamberimiz Aleyhisselam Taif'ten Mekke'ye geldikten sonra Kureyş müşrikleri ona karşı büsbütün sert ve katı davranmaya başlayınca,[3594] Yüce Allah Peygamberimiz Aleyhisselama Arap kabilelerine başvurmasını emretti.[3595]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam her yıl hac mevsiminde[3596] Ukâz, Mecenne ve Zülmecaz panayırlarına giderdi.[3597]

Arapların, Cahiliye devrinde Mekke çevresinde kurulan ve:

Ukâz,

Mecenne,

Zülmecaz,

diye anılan üç büyük panayırı vardı.[3598] Bunlardan Ukâz panayırı, Arap panayırlarının en büyüğü idi.[3599] Her yıl Kureyş kabileleri,[3600]

Hevazinler,

Gatafanlar,

Eslemler,

Benî Hârisler,

Adaller,

Dişler (Kâreler),

Mustalıklar.. hep oraya konarlar,[3601] her yerin eşrafı orada hazır bulunur,[3602]

Kabileler şairlerini orada bulundururlar, karşılıklı şiirler okutturur, övünür, dağılırlardı.[3603]

Ukâz; Necd'in yukarısında, Arafat yakınında,[3604] Taif'e bir, Mekke'ye iki gecelik bir mesafede idi.[3605]

Ukâz panayırı Zilkâde hilali doğunca kurulur, yirmi gün devam ederdi.[3606]

Mecenne panayırı; Merru'z-Zahran nahiyesinde, Esfar dağı yakınında, Mekke'nin aşağı tarafında olup, Mekke'ye bir berid (on iki mil) uzaklıkta idi.[3607]

Mecenne panayırı on gün kurulur, Zilhicce hilali görününceye kadar devam ederdi. Oradan ayrılarak Zülmecaz panayırına gidilirdi.[3608]

Zülmecaz; Ukâz'ın yakınında,[3609] Arafat'ın arkasında olup,[3610] Arafat'a uzaklığı bir fersah (on iki bin adım) idi.[3611]

Zülmecaz panayırı[3612] Zilhicce'nin birinci gününden, Terviye (Zilhicce'nin sekizinci) gününe kadar,[3613] sekiz gün kurulur; sonra, oradan kalkılıp hac için Mina'ya doğru gidilir,[3614] o gün Mina'da bulunulurdu.[3615]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu panayırlarda toplanmış bulunan:

1. Benî Âmir b. Sa'saa,
2. Muharib b. Hasafa,
3. Fezâra,
4. Gassan,
5. Mürre,
6. Hanife,
7. Süleym,
8. Abs,
9. Benî Nasr,

10. Benî Bekkâ’,
11. Kinde,
12. Kelb,
13. Hârise b. Ka’b,
14. Uzre,
15. Hudârime...[3616]

gibi Arap kabilelerinin konak yerlerine kadar varıp,[3617] onlara kendisini arz ve takdim eder;[3618] onları Allah’a,[3619] Allah’ın birliğini ikrara,[3620] yalnız O’na ibadet etmeye,[3621] İslâmiyete[3622] davet eder; kendisinin onlara Allah tarafından peygamber olarak gönderildiğini haber verir;[3623] kendisini tasdik etmelerini;[3624] Rabbinin elçilik vazifelerini açıklayıncaya ve yerine getirinceye kadar[3625] kendisine yardım etmelerini;[3626] kendisini barındırmalarını[3627] ve korumalarını onlardan isterdi.[3628]

Dilediğini yerine getirdikleri takdirde kendilerine Cennet verileceğini bildirerek:[3629]

“Kureyş müşrikleri beni Rabbimin Kelamını tebliğden men ettiler! Beni alıp kavimlerinin yanına götürecek adam yok mu?” diye sorardı.[3630]

Fakat, ne yazık ki onlardan ne davetini kabul edecek,[3631] ne kendisini barındıracak,[3632] ne de kendisine yardım edecek bir kimse çıkmaz;[3633] aksine, kimisi Peygamberimiz Aleyhisselama suratını asar, kaba ve katı davranır;[3634] kimisi “Onu kendi kavmi daha iyi bilir,”[3635] kimisi de, “İçinde bulunduğun cemaatin, kavmin seni daha iyi bilir! Onlar sana ne diye tâbi olmuyor?!” der, Peygamberimiz Aleyhisselamla tartışmaya kalkardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam da, onlara gereken cevapları verir ve kendilerini Allah’a imana davet etmeye devam eder, bir yandan da:

“Ey Allah! Sen dilemesen, herhalde böyle olmazlardı!” diyerek şikâyetlenirdi.[3636]

Onlardan kimisi de:

“Bakınız hele! Kavmini bozup dağıtmış olan bir adam bizi ıslah edecek,

düzeltecekmiş ha?!” diyerek laf atardı.[3637]

Yemen’den veya Mudarlardan, panayırlara gelmek üzere yola çıkacak olan bir kimseye, kavmi veya akrabası gelip:

“Sakın ha! Kureyşîlerin genci seni dininden döndürmesin!” diye uyarıda bulunurlardı.[3638]

***

Hz. Ali der ki:

“Yüce Allah Arap kabilelerine kendisini arz etmesini Peygamberi Aleyhisselama emrettiği zaman, Resûlullah Aleyhisselam Mina’ya gitti.

Ben ve Ebu Bekir de kendisinin yanında bulunuyorduk.[3639]

Dönüp dolaşa dolaşa bir meclise vardık ki, o mecliste sükûnet ve ağırbaşlılık vardı.

Bakılınca, yaşlılarında usluluk, şekil ve şemaillerinde güzellik göze çarpıyordu.

Ebu Bekir onların yanlarına varıp selam verdi[3640] ve onlara:

‘Siz hangi kavimdensiniz?’ diye sordu.

‘Biz,’ dediler, ‘Şeyban b. Sa’lebe oğullarıyız.’[3641]

Ebu Bekir, Resulûllah Aleyhisselama dönüp:

‘Babam, anam sana feda olsun!’ dedi ve kavimleri içinde bulunan Mefrûk b. Amr, Hâni’ b. Kabîsa, Müsenna b. Hârise, Numan b. Şerik hakkında da:

‘Bunlar Şeyban b. Sa’lebe oğullarının izzet ve şeref sahibi kişileridir’ dedi.[3642]

Bunlardan, Ebu Bekir’e en yakını da, Mefrûk b. Amr idi.

Mefrûk; yakışıklılığı, dilinin düzgünlüğü ve iki yandan göğsüne dökülen örgülü saçlarıyla, diğerlerine karşı üstünlük arz ediyordu.[3643]

Ebu Bekir, ona:

‘Sizde askerî hazırlık sayısı nasıldır ve kaçtır?’ diye sordu.

Mefrûk:

‘Biz binden fazlayız! Bin ise, azlığından dolayı yenilebilecek bir sayı değildir’ dedi.

Ebu Bekir:

‘Size sığınanları koruma geleneği nasıldır?’ diye sordu.

Mefrûk:

‘Korumaya olanca gücümüzü sarf etmemiz gerekir. Her kavim için, bir nasip ve saadet vardır’ dedi.

Ebu Bekir:

‘Düşmanlarınızla aranızda savaş nasıldır?’ diye sordu.

Mefrûk:

‘Biz, düşmanla karşılaştığımızda, kızgın olmadıkça, çok sert ve sağlamız. Kızgın iken, düşmanla karşılaşmadıkça da çok sert ve sağlamız.

Biz atları evlatlara, silahları da sütlü sağmal develere üstün tutarız.

Yardımı da Allah’tan bekleriz!

Allah bazen bize, bazen de karşımızdakine yardım eder.

Herhalde sen Kureyşli kardeşsin’ dedi.

Ebu Bekir:

‘Eğer size bir zâtın Resûlullah olarak kendisini halka arz ve takdim ettiği haberi erişmişse, işte O, şu zâttır!’ diyerek Resûlullahı gösterdi.

Mefrûk:

‘Bize bu hususta bazı haberler erişmişti’ dedikten sonra, Resûlullah Aleyhisselama dönüp:

‘Ey Kureyşî kardeş! Sen insanları nelere davet ediyorsun?’ diye sorunca, Resûlullah Aleyhisselam gelip yanlarına oturdu.

Ebu Bekir de ayağa kalkarak, Resûlullah Aleyhisselamı elbisesiyle gölgeledi.

Resûlullah Aleyhisselam, Mefrûk’a:

‘Ben sizi Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına, Allah’ın şeriksiz bir olduğuna, benim de Allah’ın Resûlü bulunduğuma şehadet etmeye;

Yüce Allah tarafından bana emrolunan şeyleri yerine getirinceye kadar beni barındırmaya, korumaya;

Bana yardımcı olmaya.. davet ediyorum.

Çünkü, Kureyşliler Allah’ın emrine karşı koymuş, Allah’ın Resûlünü yalanlamış, bâtılı tutup haktan yüz çevirmiş bulunuyorlar.

Allah ki herşeyden müstağnî, her türlü övülmeye lâyık olandır!’ buyurdu.

Mefrûk:

‘Ey Kureyşî kardeş! Sen daha nelere davet ediyorsun?’ diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam, En'am sûresinin:
'De ki: 'Gelin! Üzerinize Rabbinizin neleri haram kıldığını ben okuyayım:
O'na hiçbir şeyi şerik koşmayın!
Babanıza, ananıza iyilikten ayrılmayın!
Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin!
Sizin de onların da rızkını, Biz vereceğiz.
Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın!
(Meşru) bir hak terettüp etmedikçe, Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın!
İşte, Allah size, aklınızı başınıza alasınız diye bunları emretti.
Yetimin malına, rüşdüne erişinceye kadar, o en güzel olandan başka bir suretle yaklaşmayın!
Ölçüyü, tartıyı tam ve doğru tartın!
Biz, bir kimseye gücünün yettiğinden başkasını teklif etmeyiz.
Söz söylediğiniz zaman (leh ve aleyhinde söyleyeceğiniz kimse) hısım bile olsa, adaleti gözetin!
Allah'ın ahdini (verdiğiniz sözü) yerine getirin!
İşte, Allah size iyice düşünesiniz diye, bunları emretti.
Şüphe yok ki, (emrettiğim) bu (yol), benim dosdoğru yolumdur.
O halde, ona uyun!
Başka (aykırı) yollara tâbi olup gitmeyin!
(Aykırı yollar) sizi O'nun (Allah'ın) yolundan ayırır.
İşte, Allah size bunları emretti ki (kötülüklerden) sakınasınız!" [mealindeki 151-153.] âyetlerini okudu.
Mefrûk:
'Ey Kureyşî kardeş! Sen daha nelere davet ediyorsun?
Vallahi, bunlar yeryüzü halkının kelamlarından değildir!
Eğer onların kelamlarından olsaydı, biz onu çok iyi tanırdık' dedi.
Resûlullah Aleyhisselam, Nahl sûresinin:
'Şüphesiz ki, Allah; adaleti, iyiliği, akrabaya (muhtaç oldukları şeyleri) vermeyi emreder.
Taşkın kötülüklerden, münkerden (akıl ve şeriatın kötülüğüne hükmettiği şeylerden), zulüm ve tecebbürden nehyeder.

Size (bu suretle) öğüt verir ki, iyice dinleyip ve anlayıp tutasınız!’ [mealindeki 90.] âyetini okuyunca da, Mefrûk:-

‘Vallahi, ey Kureyşî kardeş! Sen beni ahlâkın en üstünlerine ve amellerin en güzellerine davet ettin!

Seni yalanlayan kavim sana iftira etmiş ve karşı koymuştur!’ dedi.

Hâni’ b. Kabîsa’nın da kendisinin sözüne ve görüşüne katılmasını istercesine:

‘Bu Hâni’ b. Kabîsa, bizim büyüğümüz ve din işleri başkanımızdır’ dedi.

Bunun üzerine, Hâni’ b. Kabîsa, Resûlullah Aleyhisselama:

‘Ey Kureyşî kardeş! Söylediklerini dinlemiş ve sözünü doğrulamış bulunuyorum.

Benim görüşüme göre; bizi davet ettiğin şeyin sonucunu iyice düşünmeden bizim için başı ve sonu olmayan bir mecliste dinimizi terk edip senin dinine uymamız görüşte kayma, sürçme, akılda hafiflik, sonuçta kısa görüşlülük olur!

Görüş kayma ve sürçmesi ise, ancak acele ile birlikte bulunur.

Bununla beraber, arkamızda bulunan kavmimizin gıyabında herhangi bir akit yapmayı da uygun bulmuyoruz.

Fakat, şimdi sen de dön git! Biz de dönüp gidelim.

Biz de iyice düşünelim, sen de iyice düşün!’ dedi.

Mefrûk, Müsenna b. Hârise’nin de kendi görüşüne katılmasını istercesine:

‘Bu, Müsenna’dır! Bizim büyüğümüz ve savaş işleri başkanımızdır’ dedi.

Bunun üzerine, Müsenna, Resûlullah Aleyhisselama:

‘Ey Kureyşî kardeş! Ben de, söylediklerini dinlemiş ve güzel bulmuşumdur.

Söylediğin şeyler hoşuma gitmiştir.

Sana tarafımdan verilecek cevap, Hâni’ b. Kabîsa’nın verdiği cevaptır.

Biz iki bulanık su arasında konaklamış bulunuyoruz ki, onlardan biri Yemame, diğeri de Semâve’dir’ dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

‘Bu iki su, nelerdir?’ diye sordu.

Müsenna:

‘Onlardan birisi, karadan Irak’ın kasabalarına kadar bakan yüksek Arap toprakları, diğeri de Farsların ırmak ağızları ve Kisra’nın ırmaklarıdır.

Kisra; herhangi bir hadise çıkarmayacağımıza, bir hadise çıkarıcıyı barındırmayacağımıza dair bizden ahd almıştır ve orada ancak bu şartla

konaklamış bulunuyoruz.

Senin bizi kabule davet ettiğin şu iş ise, hükümdarların hoşuna gitmeyebilir.

Arap beldeleri yakınında işlenen suçtan sahibi bağışlanabilir ve özrü kabul edilebilir, ama Fars beldeleri yakınında işlenen suçta sahibi bağışlanmaz ve özrü kabul edilmez.

Eğer sen Arap beldelerine yakın olan yerde Araplara karşı sana yardım etmemizi istiyorsan, bunu üzerimize alabiliriz' dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Siz fena bir cevap vermediniz. Doğruyu açıkça dile getirdiniz.

Şüphe yok ki, her tarafından emin olmayan kimseler, Allah'ın dinine yardım etmeye kalkamazlar!' buyurdu.

Ayağa kalktı. Ebu Bekir'in elinden tutup, onların yanlarından ayrıldı."[3644]

***

Rebia b. Abbâdü'd-Di'lî der ki:

"Peygamber Aleyhisselamı Zülmecaz panayırında görmüştüm.[3645] 'Ey insanlar! 'Lâ ilâhe illallah=Allah'tan başka ilah yok!' deyiniz de kurtulunuz!' buyuruyor;[3646] kendisi hangi caddeye girse halk da oraya gidiyor,[3647] onun başına toplanıyor,[3648] birbiri üzerine yığılıyorlardı. Orada, ne bir kimsenin birşey söylediğini, ne de onun sustuğunu gördüm.[3649] O, hep:

'Ey insanlar! 'Lâ ilâhe illallah=Allah'tan başka ilah yok!' deyiniz de, kurtulunuz!' buyurup duruyordu.[3650]

Akık (şaşı) gözlü,[3651] güzel,[3652] yumru[3653] yüzlü, iki bölük halinde örgülü saçlı bir adam da o nereye giderse arkasından gidiyor:[3654]

'Ey insanlar![3655] Bu, sizi aldatıp da dininizden, baba ve atalarınızın dininden vazgeçirmesin![3656] Bu, dinden çıkmış bir yalancıdır!' diyordu.[3657]

'Kimdir bu zât?' diye sordum.

'Muhammed b. Abdullah'tır. Kendisi, peygamber olduğunu söylüyor' dediler.

'Ya onun arkasında giden, onu yalanlayan, şu akık (şaşı) gözlü adam da kimdir?' diye sordum.

'O da, onun amcası Ebu Leheb'dir!' dediler."[3658]

Rebia b. Abbâd, diğer rivayetinde de, şöyle der:

“Ben, yeni yetişmiş bir genç iken, babamla birlikte Mina’da bulunuyordum.

Resûlullah Aleyhisselam da Arap kabilelerinin konak yerlerinde durup:

‘Ey filan oğulları! Allah’tan başka, tapmış olduğunuz şu putları atarak, Allah’a hiçbir şeyi şerik koşmaksızın ibadet etmenizi; bana inanmanızı; beni doğrulamanızı; Allah tarafından gönderilmiş olduğum vazifeyi açıklayıp yerine getirinceye kadar beni korumanızı size emreden Allah’ın Resûlüyüm ben’ buyuruyor; arkasında da, akık, şaşı gözlü, güzel yüzlü, iki bölük halinde örgülü saçlı, üzerinde Aden işi elbise bulunan bir adam da, Resûlullah Aleyhisselam sözlerini bitirince:

‘Ey filan oğulları! Bu, sizi, ancak Lât ve Uzzâ ile müttefikleriniz Malik b. Ukayş oğullarının cinlerini boynunuzdan soyup atmaya ve kendisinin getirdiği bid’at ve dalâletlere sarılmaya davet ediyor! Sakın hâ! Siz Ona itaat etmeyin ve Onu dinlemeyin!’ diyordu.

‘Babacığım! Şu zâtı takip eden kimdir?’ diye sordum.

Babam; ‘Bu, Onun amcası Ebu Leheb Abduluzzâ b. Abdulmuttalib’dir’ dedi.”[3659]

***

Târık b. Abdullahi’l-Muharibî de, bu husustaki bir müşahedesini şöyle anlatır:

“Resûlullah Aleyhisselamı Zülmecaz panayırında görmüştüm:

Kendisinin üzerinde kırmızı bir cübbe bulunuyor, en yüksek sesiyle:

‘Ey insanlar! ‘Lâ ilahe illallah=Allah’tan başka hiçbir ilah yok!’ deyiniz de, kurtulunuz!’ buyurarak sesleniyordu.

Bir adam da, elindeki taşla, Onu takip ediyor ve:

‘Ey insanlar! Sakın Ona itaat etmeyiniz! Çünkü, O yalancıdır!’ diyerek bağırıyordu.

Attığı taşlarla, Resûlullah Aleyhisselamın ayak bileklerini kanatmıştı.

Oradakilere, Resûlullah Aleyhisselam hakkında:

‘Kimdir bu zât?’ diye sordum.

‘Bu, Abdulmuttalib oğullarından bir gençtir!’ dediler.

‘Ya onun ardına düşen ve ona taş atan da kimdir?’ diye sordum.

‘O da, onun amcası Ebu Leheb Abduluzzâ’dır!’ dediler.”[3660]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Zülmecaz panayırında:

“Ey insanlar! ‘Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka hiçbir ilah yok!’ deyiniz de, kurtulunuz!” buyurarak seslendiği sırada bir adamın da Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine toprak saçtığı, ve bakılınca, onun Ebu Cehil olduğu görüldü ki, o da;

“Ey insanlar! Sakın bu sizi dininiz hakkında aldatmasın!

O, muhakkak sizin Lât ve Uzzâ’ya tapmayı bırakmanızı istiyordur” diyordu.[3661]

***

Peygamberimiz Aleyhisselam her hakarete, her işkenceye katlanarak, vazifesini yerine getirmeye çalışmaktan geri durmuyordu.

Müdriku’l-Ezdî der ki:

“Babamla birlikte hac yapıyordum. Mina’ya gelip konaklayınca, bir toplulukla karşılaştım.

Babama:

‘Bu cemaat ne için toplanmış?’ diye sordum.

Babam:

‘Şu kavminin dinini terk etmiş olan kişi için’ dedi.[3662]

Bakınca, Resûlullah Aleyhisselamı gördüm:

‘Ey insanlar! Lâ ilâhe illallah=Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur!’ deyiniz de, kurtulunuz!’ buyuruyordu.

İnsanlardan kimisi onun yüzüne tükürüyor;

Kimisi başına toprak saçıyor;

Kimisi de ona sövüp sayıyordu![3663]

Gün yarılanıncaya kadar, bu hal devam etti.

O sırada göğsü açılmış bir kız, içinde su bulunan bir kapla geldi.[3664] Ağlıyordu.[3665]

Resûlullah Aleyhisselam, su kabını alıp sudan içti.

Elini yüzünü yıkadı. Başını kaldırıp:

‘Kızcağızım![3666] Göğsünü başörtünle ört!

Baban hakkında, tuzağa düşürülüp öldürülecek, zillete uğrayacak diye korkma!’ buyurdu.[3667]

‘Kimdir bu kız?’ diye sorduk.

‘Kendisinin kızı, Zeyneb’dir!’ dediler.[3668]

***

Peygamberimiz Aleyhisselam, Kinde’lerin[3669] Ukâz panayırındaki[3670] konak yerlerine gitti.

Onların seyyid ve ulu kişileri olan Müleyh de o sırada, onların içlerinde bulunuyordu.[3671]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

“Sizler, hangi kavimdensiniz?” diye sordu.

“Benî Amr b. Muaviye’lerden” dediler.[3672]

Arap kabileleri içinde, Kinde’lerden daha mülayimi yoktu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onları yumuşak bulunca oturup kendileriyle konuştu.[3673]

Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen bir peygamber olarak arz ve takdim; kendilerini Allah’a imana davet etti.[3674]

“Sizi, bir olan, şeriki olmayan Allah’a imana;

Kendinizi koruduğunuz şeylerden, beni de korumaya davet ediyorum!

Muvaffak olursam, o zaman, siz bana yardıma devam edip etmemekte serbestsiniz!” buyurdu.

Onların hemen hepsi:

“Bundan daha güzel söz olmaz! Amma, biz atalarımızın tapageldiklerine tapmaya devam edeceğiz!” dediler.

Kinde’lerin en küçük yaşlısı:

“Ey kavmim! Şu zâtın davetini kabule başkaları koşmadan önce, siz koşun! Vallahi, Kitab ehli olanlar (Yahudiler ve Hristiyanlar), ‘Harem’den bir peygamber çıkacaktır! Onun çıkacağı zamanın gölgesi de, düşmüştür!’ diyorlar” dedi.

Kinde’lerin içinde, bir gözü kör bir adam da bulunuyordu.

“Geri durun da, bir de ben konuşayım:

Kavim ve kabilesi onu yurtlarından çıkarmış iken, siz onu barındıracaksınız ki bu, bütün Araplarla savaşmayı üzerinize almak demektir!

Hayır! Hayır! Olamaz!” dedi.[3675]

Peygamberimiz Aleyhisselamın teklifini kabulden kaçındılar.[3676]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların yanından da üzgün olarak ayrıldı.

Kinde’ler yurtlarına dönünce, durumu kavimlerine haber verdiler.

Yahudilerden bir adam, onlara:

“Vallahi, siz nasibinizi elde etmekte yanılmışsınız!

Eğer O zâta tâbi olmaya koşsaydınız, Araplara üstün olurdunuz!

Biz, Onun sıfatını Kitabımızda yazılı bulmuşuzdur!” dedi ve sıfatlarını anlatmaya başladı.

O anlattıkça, Peygamberimiz Aleyhisselamı görmüş olanlar, onun anlattıklarını doğruladılar.

Bundan sonra, Yahudi:

“Biz, Onun çıkacağı yerin Mekke ve hicret edeceği yerin Yesrib (Medine) olacağını da Kitabımızda yazılı bulduk!” dedi.

Kinde’ler, gelecek hac mevsiminde Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşmaya, aralarında karar verdiler. Fakat, o yıl seyyid ve ulu kişileri onları alıkoyduğu için, hiçbirisi gidip Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşamadı.

Yahudi de öldü. Ölürken, kendisinin Peygamberimiz Aleyhisselamı tasdik ve ona iman ettiği, ağzından işitildi.[3677]

Yüce Allah, ondan razı olsun!

***

Peygamberimiz Aleyhisselam; Kelb kabilesinin konak yerlerine uğrayıp, orada, onlardan bir oymak olan Benî Abdullah’ların yanına vardı. Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah’a imana davet etti:

“Ey Abdullah oğulları! Bakınız: Yüce Allah, babanıza da pek güzel isim vermiş!” buyurdu.[3678]

Fakat, Benî Abdullah’lar, Peygamberimiz Aleyhisselamın yaptığı tekliflerden hiçbirini kabul etmediler.[3679]

İçlerinden bir şeyh ise:

“Şu olgun genç, ne güzel şeye davet ediyor!

Ne yazık ki, kavmi Onu uzaklaştırmış bulunuyor!

O keşke kavmi ile anlaşsaydı! Bütün Araplar kendisine tâbi olurdu" demişti.[3680]

***

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Hanife kabilesinin konak yerlerine gitti. Kendisini onlara, Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah'a imana davet etti.

Ne yazık ki Peygamberimiz Aleyhisselamı, Araplar içinde, Benî Hanife kabilesi kadar çirkin bir red ile reddeden olmamıştır.[3681]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Benî Âmir b. Sa'saa'ların,[3682] Ukâz panayırındaki konak yerlerine vardı. Onlara:

"Siz hangi kavimdensiniz?" diye sordu.

"Benî Âmir b. Sa'saa'lardan" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benî Âmir'lerin hangi ailesindensiniz?" diye sordu.

"Benî Ka'b b. Rebia'lardan" dediler.[3683]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara kendisini Allah tarafından gönderilen peygamber olarak arz ve takdim, kendilerini Yüce Allah'a imana davet etti.[3684]

"Sizde, mün'a [sığınan kimseleri koruma] nasıldır?" diye sordu.

"Bizim tarafımıza ne laf atılabilir, ne de habersiz ateşimizle ısınılabilir!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"O halde ben Allah'ın Resûlüyüm! Sizin yanınıza geldiğimde, Rabbimin elçilik vazifelerini halka ulaştırıncaya, yerine getirinceye kadar beni korur musunuz? İçinizde hiçbir kimseyi zorlamayacağım!" buyurdu.

"Sen, Kureyşlilerden kimlerdensin?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Abdulmuttalib oğullarından!" buyurdu.

"Sen Abdi Menaf oğullarından olduğuna göre, onlar neredeler? (Seni ne diye korumuyorlar?!)" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onlar beni yalanlayan ve tard edenlerin ilki oldular!" buyurdu.

Benî Ka'b b. Rebia'lar:

“Biz, seni ne tard, ne de sana iman ederiz! Şu kadar ki, Rabbinin elçiliğini insanlara ulaştırıncaya, yerine getirinceye kadar seni koruruz!” dediler.

Bunun üzerine Peygamberimiz Aleyhisselam, onların yanına indi. O sırada, Benî Ka’b b. Rebia halkı, pazarda alışverişle uğraşıyorlardı.[3685]

Onlardan bir adam,[3686] Beyhara b. Firas[3687] çıkageldi:

“Kimdir şu yanınızda gördüğüm ve tanıyamadığım kişi?” diye sordu.

“Muhammed b. Abdullahi’l-Kureyşî’dir!” dediler.

Beyhara:

“Sizin onunla ne işiniz var?” diye sordu.

“O bize kendisinin Resûlullah olduğunu söylüyor ve Rabbinin elçilik vazifesini tebliğ edinceye kadar, kendisini korumamızı bizden istiyor” dediler.

Beyhara:

“Ona ne cevap verdiniz?” diye sordu.

“Kendisine ‘Hoş geldin! Seni yurdumuza götüreceğiz. Kendimizi nelerden korursak, seni de onlardan koruyacağız’ dedik,” dediler.[3688]

Beyhara, kendi kendine:

“Vallahi, şu adamı Kureyşîlerden alabilsem, onun sayesinde bütün Arapları yerdim (sömürürdüm!)” diye mırıldandıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Eğer biz sana işin hakkında bey’at edersek, Allah da seni muhaliflerine galip kılarsa, senden sonra işin bizim olur, bize kalır mı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“İş Allah’a aittir! Allah onu dilediğine verir!” buyurdu.

Beyhara:

“Demek göğüslerim senin önünde bütün Arapların okuna hedef olacak, Allah seni muzaffer kıldığı zaman iş bizden başkasına geçecek ha?! Senin işin bize gerekmez!” dedikten sonra,[3689] kavmine dönüp:

“Şu panayır halkından, yurtlarına birşeyle dönerlerken, sizinkinden daha kötü birşeyle dönen bir kimse bilemiyorum.

Demek, siz bütün halkla savaşmaya başlayacak, kendinizi bütün Arapların tek yaydan oklarına tutturacaksınız ha?!

Onu kendi kavmi sizden daha iyi bilir.

Eğer kavmi onda bir hayır, bir iyilik görmüş olsalardı, onunla herkesten çok mutlu olurlardı.

Siz, kendi kavminin içlerinden sürüp çıkardığı, yalanladığı bir kimseye yakınlık gösteriyor, yardım etmeye, kendisini barındırmaya kalkıyorsunuz.

Ne kötü görüştür sizin görüşünüz!" dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama dönüp:

"Hemen kalk, kavminin yanına git!

Vallahi, sen şimdi kavmimin yanında olmasaydın, muhakkak senin boynunu vururdum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam kalkıp devesinin üzerine oturunca,[3690] kötü adam Beyhara, devenin böğrünü ansızın dürttü. Deve, sıçrayıp kalkarken, Peygamberimiz Aleyhisselamı yere düşürdü!

Mekke'de Müslüman olan kadınlardan Dubâa binti Âmir b. Kurt da, o gün, Benî Âmir'lerden olan amcalarının oğullarını ziyaret için gelmişti ve o sırada Benî Âmir'lerin yanında bulunuyordu.

Dubâa Hatun Peygamberimiz Aleyhisselama yapılan hakareti görür görmez:

"Ey Âmir hanedanı! Gözünüzün önünde şu Allah'ın Resûlüne yapılanı görüp de, içinizden benim için onu koruyacak hiçbir kimse yok mu?!" dedi.

Amcalarının oğullarından üç kişi, hemen kalkıp Beyhara'nın üzerine yürüdüler.[3691] Hazn b. Abdullah ile Muaviye b. Ubâde de, Beyhara'ya yardım etti.[3692]

Âmir oğullarından her biri, Beyhara ve yardımcılarından birini tutup yere yıktılar. Göğüslerinin üzerine oturup, yüzlerini tokatladılar.

Allah onlardan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselam, kendisini kayıranlar hakkında:

"Ey Allah! Şunlara bereketini ihsan et!"[3693]

Beyhara ve yardımcıları aleyhinde de:

"Ey Allah! Onları da rahmetinden uzaklaştır!" diyerek dua etti.

Peygamberimiz Aleyhisselamı kayıran üç kişiden ikisi Sehl'in oğulları Gıtrîf (Gatîf) ve Gatafan, birisi de Urve (Uzre) b. Abdullah olup,[3694] bunlar sonradan Müslüman oldular ve Allah yolunda şehit olarak öldüler.[3695] Ötekiler ise küfür ve şirk üzere ölüp gittiler.[3696]

Benî Âmir'lerin, çok yaşlı olması dolayısıyla hac mevsimlerine katılamayan ihtiyar bir adamları vardı.

Benî Âmir'ler yurtlarına döndükçe, olan biteni ona anlatırlardı.

Bu yıl da hac mevsiminden dönüp yurtlarına geldikleri zaman, ihtiyar adam onlara yine olan biteni sormuştu.

Benî Âmir'ler de:

"Kureyşîlerden, Abdulmuttalib oğullarından, yanımıza bir genç gelmişti. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyor, işinin üzerinde kendisiyle birlikte durmaya, kendisini korumaya, yurdumuza getirmeye bizi davet ediyordu" dediler.

İhtiyar, hemen ellerini başının üzerine koydu.[3697] Sonra da:

"Ey Âmir oğulları! Kaçırılan bu fırsat telâfi edilebilecek mi?!

Ağdan kurtulan, yakalanmaya çalışılan av yakalanabilecek mi?!

Filanın varlığı Kudret Elinde bulunan Allah'a andolsun ki; İsmail oğullarından hiçbirisi şimdiye kadar yalan yere peygamber olduğunu söylememiştir!

Elbette ki, Onun söylediği hak ve gerçekti![3698]

Sizin o isabetli görüşünüz o sırada nerede idi?![3699]

Siz, her halde, o sıradaki görüşünüzde hazır bulunmamışsınızdır!" diyerek onları kınadı.[3700]

Peygamberimiz Aleyhisselam Benî Muharib b. Hasafa'ların bulundukları yere kadar gitti.

Onların içinde bulunan yüz yirmi yaşındaki bir şeyhle konuştu.

Onu İslâmiyete, ve Rabbinin elçilik vazifesini tebliğ edinceye, yerine getirinceye kadar kendisini korumaya davet etti.

Benî Muharib'lerin şeyhi:

"Ey adam! Senin haberini kendi kavmin daha iyi bilir![3701]

Vallahi, seni alıp yurduna götüren bir kimse, şu mevsim halkının götürmediği kötülüğü götürmüş olur!

Sen kendini bizden uzak tut!" dedi.[3702]

O sırada Ebu Leheb gelmiş, ihtiyar Muhariblinin söylediklerini dinlemişti.

Onun başına dikilerek:

“Eğer şu mevsim halkının hepsi senin gibi cevap verseydi, o, üzerinde durduğu dini bırakırdı.

Kendisi, dinini bırakmış bir yalancıdır!” dedi.

İhtiyar da:

“Sen, vallahi onu daha iyi bilirsin:

O senin kardeşinin oğludur ve senin etindendir.

Ey Ebu Utbe! Belki de onda bir delilik vardır. Bizim yanımızda, bu hastalığı tedavi eden bir adam var!” dedi.

Ebu Leheb ihtiyarın bu sözüne bir cevap vermedi.

Ebu Leheb, Peygamberimiz Aleyhisselamı kabilelerden hangi kabilenin yanında görse, hemen orada durup:

“Bu, dinini terk etmiş bir yalancıdır!” diyerek bağırmakta idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamı, yanlarından ayrılırken arkasından taşlamayan bir kabile kalmadı![3703]

***

Abdullah b. Vâbısatu’l-Absî’nin babasından, babasının da dedesinden rivayetine göre, dedesi demiştir ki:

“Mina’daki konak yerlerimizde bulunduğumuz sırada, Resûlullah Aleyhisselam bize geldi.

Biz, o sırada, Hayf mescidinin yanındaki Cemretü’l-ûlâ’da konaklamış bulunuyorduk.

Resûlullah Aleyhisselam devesinin üzerinde, Zeyd b. Hârise de terkisinde idi.

Bizi İslâmiyete davet etti, ama vallahi biz onun davetini kabul etmedik!

Davetini kabul etmeyişimiz, bizim için, hiç de hayırlı olmadı.

Halbuki, kendisinin peygamber olarak ortaya çıktığını ve hac mevsimlerinde halkı İslâmiyete davet ettiğini de işitmiş bulunuyorduk.

Başımıza dikilip bizi Müslümanlığa davet edince, kabul etmedik!

O sırada yanımızda bulunan Meysere b. Mesrûku’l-Absî:

‘Vallahi, şu zâtı tasdik etmiş, kendisini bindirip yurdumuzun ortasına götürmüş olsak, muhakkak ki, yerinde bir görüş olur.

Vallahi, onun işi muvaffak olacak ve hatta her ulaşılacak yere ulaşacaktır!’ dedi.

Abs kavmi, ona:

‘Bırak, bizi üstesinden gelemeyeceğimiz birşeyle karşılaştırma!’ dediler.

Resûlullah Aleyhisselam, Meysere hakkında ümide düşüp kendisiyle konuştu.

Meysere:

‘Senin sözünden daha güzeli, daha nurlusu yoktur.

Fakat, ne yapayım ki kavmim bana muhalefet ediyor.

Kişi ise, kavmiyle birlikte hareket etmek zorundadır.

Kavmi ona destek ve yardımcı olursa, düşmanlar ondan daha uzak durur, ona hiç yanaşmazlar!’ dedi.

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam oradan ayrıldı.

Abs kavmi de, yurtlarına dönmek üzere, konak yerlerinden ayrıldılar.

Meysere, onlara:

‘Bizi götürürken, Fedek’e yönelin! Orada Yahudiler vardır.

Onlara bu zâtı bir soralım bakalım’ dedi.

Yahudilerin yurduna yönelip yanlarına vardılar.

Yahudiler, Benî Abs’lere bir Kitab çıkartıp ortaya koydular. Onda, Resûlullah Aleyhisselamın anıldığı yeri okudular:

‘O Peygamber, ümmîdir ve Arabdır. Deveye, merkebe biner, ekmek kırıntılarını yemekle yetinir. Ne uzun, ne de kısa boyludur. Ne kıvırcık, ne de düz saçlıdır. Kendisinin gözlerinde hafif kırmızılık vardır. Teni pembedir.’

[Kitab’dan bunu okuduktan sonra, Yahudiler]:

‘Eğer O sizi getirdiği dine davet ederse, onun davetini kabul edin ve Onun dinine girin!

Bizler ise, Onu kıskanırız ve Ona tâbi olmayız.

Onun eliyle, bize, birtakım savaşlarda büyük belalar gelecektir.

Araplardan da, Ona tâbi olmayan, onunla çarpışmayan hiç kimse kalmayacaktır!

Siz, Ona tâbi olanlardan olun!’ dediler.

Bunun üzerine, Meysere, Benî Abs’lere:

‘Ey kavmim! İşte, iş apaçık meydana çıktı!’ dedi.

Benî Abs’ler:

‘Önümüzdeki yıl, hac mevsiminde döner, Onunla buluşuruz’ dediler, yurtlarına döndüler.

Fakat, Benî Abs’lerin ileri gelenleri hac mevsiminde buna razı olmadıkları

için, onlardan hiçbirisi Resûlullah Aleyhisselama tâbi olamadı.

Resûlullah Aleyhisselam, Medine'ye hicret ettikten sonra, Mekke'ye gelerek Veda Haccı'nı yaptığı zaman, Meysere Resûlullah Aleyhisselamla karşılaştı ve hemen Onu tanıdı:

'Yâ Rasûlallah! Vallahi, senin bize geldiğin günden beri, sana tâbi olmayı özlemekten geri durmadım.

Bildiğin gibi, Allah, Müslümanlığımı geciktirmemden başkasına razı olmadı.

O gün benim yanımda bulunmuş olan kimselerin hepsi ölüp gitmiş bulunuyorlar.

Ey Allah'ın Peygamberi! Onların girdikleri yer neresidir?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Her kim İslâmiyetten başka din üzerinde ölmüş ise, o, ateş (Cehennem) içindedir!' buyurdu.[3704]

Meysere:

'Hamdolsun o Allah'a ki, beni[3705] senin sayende ateşten (Cehennemden)[3706] kurtardı' deyip hemen Müslüman oldu. Ve iyi bir Müslüman oldu."[3707]

Allah ondan razı olsun!

Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Sevde ile Evlenişi

Nübüvvetin onuncu yılı, Ramazan ayında,[3708] Osman b. Maz'un'un zevcesi Havle Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselamın evine gelip:[3709]

"Yâ Rasûlallah! Evine girince, sanki Hatice'nin yokluğunu görür gibi oldum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet, öyledir. O, çocukların anası, evin sahibesi, görüp gözeticisi idi" buyurdu.[3710]

Havle Hatun:

"Yâ Rasûlallah! Evlenmez misin?" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Kiminle?" diye sordu.

Havle Hatun:

“Kız istersen kızla, dul istersen dulla!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Dul olan, kimdir?” diye sordu.

Havle Hatun:

“Zem’a’nın kızı Sevde’dir! Sana iman etmiş, söylediklerine tâbi olmuştur” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Haydi, git! Benim için dünürlük et!” buyurdu.

Havle Hatun, Hz. Sevde’nin yanına vardı. Ona:

“Yüce Allah, senin üzerine, hayır ve bereketten neyi indirdi, biliyor musun?” dedi.

Hz. Sevde:

“Nedir o hayr ve bereket?” diye sordu.

Havle Hatun:

“Resûlullah Aleyhisselam, seni kendisine istemek üzere, beni gönderdi” dedi.

Hz. Sevde:

“Sen, bunun olmasını istiyorsan, babamın yanına git! Bunu ona söyle!” dedi.

Zem’a; çok yaşlı ve yaşlılığı sebebiyle hacdan geri kalmış bir ihtiyardı.

Havle Hatun, onun yanına girip, kendisini Cahiliye devri selamıyla selamladı.

Zem’a:

“Kim bu?” diye sordu.

Havle Hatun:

“Hakîm’in kızı Havle!” dedi.

Zem’a:

“Başında ne hal var?” diye sordu.

Havle Hatun:

“Muhammed b. Abdullah, kendisine Sevde’yi istemek üzere, beni gönderdi” dedi.

Zem’a:

“Doğrusu, çok şerefli bir eştir! Arkadaşın (Sevde), buna ne diyor?” dedi.

Havle Hatun:

“Bunu senin arzuna bıraktı” dedi.

Zem’a:

“Öyle ise, onu benim yanıma çağır!” dedi.

Havle Hatun, Hz. Sevde’yi çağırdı.

Zem’a:

“Kızcağızım! Bu Havle, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib’in, kendisini, seni kendisine istemek üzere gönderdiğini söylüyor. O, gerçekten şerefli bir eşittir. Seni Ona nikâhlamamı istiyor musun?” diye sordu.

Hz. Sevde:

“Evet!” dedi.[3711]

Fakat, Hz. Sevde, vefat eden kocasından beş-altı küçük çocuğu bulunduğu için, Peygamberimiz Aleyhisselamla evlenmeye cesaret edemiyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun tereddüt ettiğini görünce:

“Senin benimle evlenmene engel olan nedir?” diye sordu.

Hz. Sevde:

“Vallahi, ey Allah’ın Peygamberi! Yaratılmışlardan, bana, senden daha sevgilisi olamazken, benim seninle evlenmeme ne engel olabilir?

Fakat, şu küçük çocukların, sabah akşam senin başında bağırıp çağırmaları olmasa; ben bu işi seni memnun ve mesrur etmek için seve seve yaparım” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Senin benimle evlenmene, bundan başka, engel olan birşey var mı?” diye sordu.

Hz. Sevde:

“Yoktur vallahi!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Allah sana rahmet etsin![3712]

Develere binen Arap kadınlarının hayırlısı[3713] Kureyş kadınlarının yararlısı olup,[3714] onlar küçük çocuğuna karşı en çok şefkat gösterir, kocasına da elindeki işi hususunda en çok riayet eder” buyurdu.[3715]

Hz. Sevde:

“Yâ Rasûlallah! Ne yapmamı bana emir buyurursun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Seni bana nikâhlaması için, kavminden bir adama emret!” buyurdu.

Hz. Sevde de, Hâtıb b. Amr’a emretti.

Hz. Sevde, Hz. Hatice’den sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın ilk evlendiği hatundu.

Bu evlilik, nübüvvetin onuncu yılı, Ramazan ayının içinde vuku buldu.[3716]

Kureyş Müşriklerinin Peygamberimiz Aleyhisselamdan Safâ Tepeciğini Altına Çevirmesini İstemeleri

Kureyş müşrikleri, bir gün Peygamberimiz Aleyhisselamdan bir mucize getirmesini istediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

“Size hangi şeyi getirmemi istiyorsunuz?” diye sordu.

Müşrikler:

“Safa tepeciğini bizim için altın yap!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben bunu yaparsam, beni tasdik eder, doğrular mısınız?” diye sordu.

Müşrikler:

“Evet! Tasdik ederiz! Vallahi, sen bunu yaparsan, muhakkak topyekün sana tâbi oluruz![3717]

Eğer senin söylediklerin hak ve gerçekse ve bizim iman etmemiz seni sevindirecekse, haydi Safâ tepeciğini bizim için altına çevir![3718]

Safâ tepeciğini bize altın yapması için Rabbine dua et! Biz de sana iman edelim!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

“Dediğinizi yapar mısınız?” diye sordu.

Kureyş müşrikleri:

“Evet! Yaparız!” dediler.[3719] Yemin de ettiler.[3720]

Bunu isteyenler, Kureyş müşriklerinden:

Nadr b. Hâris,

Ümeyye b. Halef,

Ebu Cehil Amr b. Hişam idi.[3721]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam Yüce Allah'a dua etti.[3722]

Cebrail Aleyhisselam gelip:[3723]

"Yâ Muhammed![3724] Yüce Rabbin sana selam ediyor ve:

'İstersen, onlar için, Safâ tepeciğini altın yapayım.

Fakat, bundan sonra onlardan kim küfre kalkışırsa, işte o zaman, Ben onları muhakkak ki âlemlerden hiçbirisini azaplandırmadığım bir azapla azaba uğratırım![3725]

İstersen, istediklerini yerine getirmeyeyim de,[3726] kendilerine tevbe ve rahmet kapısını açık tutayım?' buyuruyor" dedi.[3727]

Rahmetenli'l-âlemîn olan Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Safâ'yı altın yapıp da, onları azaba çarpma![3728]

Bilakis, onlara tevbe ve rahmet kapısını açık tut![3729] Tevbekâr oluncaya kadar, onları bırak!" diyerek dua etti.[3730]

Süheylî'nin İbn İshak'tan nakline göre; müşrikler de korkarak, bu yoldaki isteklerinden vazgeçtiler.[3731]

Peygamberimiz Aleyhisselamdan istemiş oldukları şey için, "İstemiyoruz!" dediler.[3732]

İşte:

"Bizi, (Kureyşîlere) âyetler (mucizeler) göndermemizden alıkoyan, ancak, öncekilerin onları yalanlamış olduklarıdır.

Biz, Semûd'a gözleri göre göre o dişi deveyi verdik de (onu öldürdüler ve) bu yüzden kendilerine yazık ettiler!

Halbuki, Biz âyetleri (azab ve helâk etmek için değil), ancak (âhiret azabından) korkutmak için göndeririz" (İsrâ: 59) mealindeki âyetin bunun üzerine nazil olduğu rivayet edildiği gibi;[3733]

"Allah'a, yeminlerinin bütün hızıyla and ettiler ki eğer kendilerine bir âyet (bir mucize) gelirse, her halde iman edecekler! De ki: 'Âyetler, ancak Allah'ın nezdindedir.' O geldiği zaman da onların, muhakkak yine iman etmeyeceklerinin farkında değil misiniz?" (En'am: 109) mealindeki âyetin de bunun üzerine nazil olduğu rivayet edilir.[3734]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Alay Eden Müşrikler ve Akıbetleri

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün, Kureyş müşriklerinden

Velid b. Mugîre'ye,

Ümeyye b. Halef'e,

Ebu Cehil Amr b. Hişam'a rastlamıştı.

Bunlar; kaşlarını gözlerini oynatarak Peygamberimiz Aleyhisselamla alay ettiler.[3735]

Başlarıyla Peygamberimiz Aleyhisselama işaret ederek:

"Bu da, kendisinin peygamber olduğunu ve yanında Cebrail bulunduğunu sanıyor!" dediler.[3736]

Onların bu tutum ve davranışları Peygamberimiz Aleyhisselamın çok ağırına gitti.

Bunun üzerine Yüce Allah, indirdiği âyetlerde mealen şöyle buyurdu:

"Andolsun ki, senden önceki peygamberlerle de alay edildi de, eğlenmekte oldukları şey, içlerinden o maskaralık edenleri çepeçevre kuşatıverdi!

De ki: 'Yeryüzünde gezip dolaşın! Sonra da, bakın ki, (peygamberleri) yalanlayanların sonu nice olmuştur!'"[3737]

Peygamberimiz Aleyhisselam; karşılaştığı her türlü eza, cefa, istihza ve yalanlamaya katlanarak ve âhirette sevabını umarak, Yüce Allah'ın emriyle, kavmine öğüt vermeye devam etti.[3738]

Peygamberimiz Aleyhisselamla alay eden müşrik ulularından:

Esved b. Muttalib,

Esved b. Abdi Yağus,

Velid b. Mugîre,

Âs b. Vâil,

Hâris b. Tulaytıla

kötülüklerini sürdürdükleri ve Peygamberimiz Aleyhisselamla alaylarını çoğalttıkları zaman, Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselama âyetler indirdi[3739] ve indirdiği âyetlerde meal olarak şöyle buyurdu:

"Allah'ın yanında başka bir ilah daha tanıyan o alaycılara karşı, muhakkak, Biz

sana yeteriz! (Onların hakkından, geliriz!)

Onlar, yakında (uğrayacakları âkıbetleri) bileceklerdir!

Andolsun; biliyoruz ki, onların söyleyip durduklarından göğsün daralıyor!” (Hicr: 95-97)

Cebrail Aleyhisselam, bir gün gelip Kâbe’de Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına dikilmişti.

Kureyş müşriklerinin Peygamberimiz Aleyhisselamla alay edenlerinden:

Esved b. Muttalib,

Esved b. Abdi Yağus,

Velid b. Mugîre,

Âs b. Vâil,

Hâris b. Tulaytıla, o sırada, Kâbe’yi tavaf ediyorlardı.[3740]

Esved b. Abdi Yağus, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelince, Cebrail Aleyhisselam:

“Sen bunu nasıl buldun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Benim dayım olmakla beraber, Allah’ın kötü bir kuludur!” buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Biz, senin için onun hakkından geliriz!” dedi.

Ondan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına, Âs b. Vâil geldi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Bunu nasıl buldun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bu da Allah’ın kötü bir kuludur!” buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Biz, senin için onun hakkından geliriz!” dedi.

Ondan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına, Velid b. Mugîre geldi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Bunu nasıl buldun?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Bu da Allah’ın kötü bir kuludur!” buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Biz, senin için onun hakkından geliriz!” dedi.
Sonra, Esved b. Muttalib geldi.
Cebrail Aleyhisselam:
“Bunu nasıl buldun?” diye sordu.
Peygamberimiz Aleyhisselam:
“Bu da Allah’ın kötü bir kuludur!” buyurdu.
Cebrail Aleyhisselam:
“Biz, senin için onun hakkından da geliriz!” dedi.[3741]

Bunların hepsi de, birer musibete uğrayarak, Bedir savaşından önce ölüp gittiler.[3742]

Ebu Cehil’in, Peygamberimiz Aleyhisselamın Secdede Boynunu Çiğnemeye Yemin Edişi

Ebu Cehil,[3743] bir gün, Kureyş azgınlarından bir topluluğun içinde:[3744]

“Vallahi,[3745] Muhammed’i[3746] Kâbe’nin yanında[3747] namaz kılarken görecek olursam, muhakkak onun boynunu çiğnerim!” demişti.[3748]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Eğer o bunu yapmaya kalkacak olursa,[3749] muhakkak, zebânîlerden başları gökte, ayakları yerde on iki melek iner,[3750] açıktan[3751] kendisini yakalayıverirler!” buyurdu.[3752]

Peygamberimiz Aleyhisselam namaz kıldığı sırada,[3753] Ebu Cehil haber alıp acele[3754] geldi.[3755]

“Yâ Muhammed![3756] Ben seni[3757] bundan[3758] men etmedim mi?[3759]
Ben seni bundan men etmedim mi?
Ben seni bundan men etmedim mi?” dedi.[3760]

Peygamberimiz Aleyhisselam, namazdan dönünce[3761] onu azarladı.[3762]
Ebu Cehil:
“Yâ Muhammed![3763] Sen beni nasıl azarlarsın?[3764]

Sen de bilirsin ki,[3765] şu vadide benim meclisimden daha kalabalık bir meclis

yoktur![3766]

Vallahi, istersem şu vadiyi sana karşı süvariler ve piyadelerle doldururum!" dedi.[3767]

Ebu Cehil, Kureyş müşriklerinden bir topluluğa:

"Muhammed sizin aranızda hâlâ yüzünü toprağa sürüyor mu?!" diye sormuştu.

"Evet! Sürüyor!" denilince, Ebu Cehil:

"Lât ve Uzzâ'ya andolsun ki; ben O'nu böyle yaparken görürsem, ya O'nun boynuna basarım, ya da yüzünü toprağa sürerim!" dedi.[3768]

Namaz kıldığı sırada, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına vardı.

Kendisinin birdenbire Peygamberimiz Aleyhisselamı bırakıp geri döndüğü ve elleriyle korunduğu görüldü! Kendisine:

"Sana ne oldu?" diye sorulunca:

"O'nunla benim aramda ateşten bir hendek! Korkunç birşeyler, birtakım kanatlar!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Eğer bana yaklaşmış olsaydı, melekler kendisinin uzuvlarını birer birer koparırlardı!" buyurdu.[3769]

***

Hz. Abbas da, bu husustaki bir müşahedesini şöyle anlatmıştır:

"Bir gün Mescid-i Haram'da idim. Oraya Ebu Cehil geldi:

'Andolsun ki; secdede görürsem, Muhammed'in boynuna basacağım!' dedi.

O sırada Resûlullah Aleyhisselam geldi.

Ebu Cehil'in söylediği sözü kendisine haber verdim.

Son derecede kızdı ve Mescid-i Haram'a kapısından girmeyi beklemeyerek hemen duvarından aşarak girdi.

Kendi kendime:

'Bu, kötü ve uğursuz bir gündür!' dedim. Hemen, izarımı toplayıp ben de arkasından gittim.

Resûlullah Aleyhisselam, Alak sûresini başından sonuna kadar okudu ve secde etti.

Ebu Cehil'e:

'Ey Ebu'l-Hakem! İşte, Muhammed secdede!' dediler.

Ebu Cehil:

'Siz benim gördüğümü görmüyor musunuz?!

Vallahi, gök ufku gerilip önümü kapattı!' dedi."[3770]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Ebu Cehil'e, İrağ'a Olan Borcunu Ödettirişi

İraş b. Amr diye anılan[3771] bir adam devesine binip Mekke'ye gelmiş, Ebu Cehil de ondan devesini satın almıştı.

Fakat ona devesinin bedelini ödemeyi geciktirmiş, uzatmış durmuştu.

Adamcağız, Kureyşîlerin toplandıkları yere vardığı sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, Mescid-i Haram'ın bir köşesinde oturuyordu.

İraş b. Amr:

"Ey Kureyş cemaati! Ben garib, yolcu bir adamım!

Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam'daki hakkımı almak için, bana kim yardım eder?" diye sordu.

Orada oturanlar, Ebu Cehil'in Peygamberimiz Aleyhisselama olan düşmanlığını bile bile, alay için, Peygamberimiz Aleyhisselamı göstererek:

"Şu oturan adamı görüyor musun?

Sen O'na git! O, senin ondaki hakkını almakta sana yardım eder!" dediler.

Adamcağız, varıp Peygamberimiz Aleyhisselamın başucuna dikildi:

"Ey Allah'ın kulu! Ebu'l-Hakem Amr b. Hişam, bana hakkımı ödememekte baskın çıktı.

Ben garib ve yolcu bir adamım!

Şu cemaatten, ondaki hakkımı almakta bana yardım edecek bir adam sormuştum.

Onlar da, bana seni gösterdiler.

Sen ondaki benim hakkımı alıver! Allah seni rahmetiyle esirgesin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, hemen kalkıp, onunla birlikte Ebu Cehil'e gitti.

Kureyş cemaati Peygamberimiz Aleyhisselamın kalkıp adamla birlikte gittiğini görünce, yanlarındaki adamlardan birine:

"O'nu takip et; bak, gör ne yapacak?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam Ebu Cehil'in evine kadar gitti, kapısını çaldı.

Ebu Cehil, içeriden:

"Kim o?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben Muhammed'im! Hemen yanıma çık!" buyurdu.

Ebu Cehil Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına çıktı. Kendisinin yüzü sararmış, benzi değişmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, ona:

"Ver şu adamın hakkını!" buyurdu.

Ebu Cehil:

"Olur!" dedi. Hemen içeri girdi. Hiç güçlük çıkarmadan, adamcağızın hakkını getirip kendisine verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, İraş'a:

"Git artık işinin başına!" buyurdu. Kendisi de oradan ayrıldı.

Kureyş cemaatinin gönderdikleri adam yanlarına gelince, ona:

"Ne gördün?" diye sordular.

Adam:

"Şaşılacak şeylerden şaşılacak şey gördüm!

Vallahi, o Ebu'l-Hakem'in kapısını çalar çalmaz, Ebu'l-Hakem hemen onun yanına çıktı ve benzi sarardı. Ebu'l-Hakem'e:

'Ver şu adamın hakkını!' dedi. Ebu'l-Hakem de:

'Olur!' dedi. Hemen içeri girdi. Hiç güçlük çıkarmadan, adamın hakkını getirip ödedi" dedi.

İraş da, Kureyşîlerin meclislerine gelip:

"Allah o zâtı hayırla mükâfatlandırsın!

Vallahi, o benim hakkımı Ebu'l-Hakem'den alıverdi!" dedi.[3772]

Çok geçmeden, oraya Ebu Cehil de geldi.

Mecliste bulunanlar, ona:

"Ne oldu sana? Vallahi, biz, şimdiye kadar, senin yaptığın şeyin bir benzerini daha görmedik!" dediler. Ebu Cehil:

"Vallahi, o kapımı çalar çalmaz, onun sesini duyar duymaz, içime bir korku doldu!

Kendisinin yanına çıktığım zaman, başının üzerinde develerden öyle bir puğur

gördüm ki, şimdiye kadar ben onun gibi büyük başlısını, boyunlusunu ve dişlisini hiç görmemişimdir!

Vallahi, adamın hakkını ödemekten kaçınsaydım, muhakkak o puğur beni yiyiverir, yutuverirdi![3773] Hemen adamın hakkını verdim!" dedi.

Orada bulunan cemaat:

"Bu da onun sihirlerinden biridir!" dediler.[3774]

Âs b. Vâil'in Habbab'a Olan Borcunu Ahirette Ödeyeceğini Söylemesi

Ashabdan Habbab b. Eret, Cahiliye devrinde,[3775] Mekke'de demirci idi.[3776] Kılıç yapardı.

Yaptığı ve sattığı kılıçlardan,[3777] Âs b. Vâil'in üzerinde toplanmış bir hayli dirhem[3778] alacağı vardı.

Alacağını istemek üzere onun yanına gitti.[3779]

Âs b. Vâil:

"Sen Muhammed'i inkâr etmedikçe, sana birşey ödemem!" dedi.

Habbab b. Eret:

"Vallahi, sen ölünceye ve öldükten sonra dirilinceye kadar, ben O'nu inkâr etmem!" dedi.[3780]

Âs b. Vâil:

"Ben öldükten sonra dirilecek miyim?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet! Dirileceksin!" dedi.[3781]

Âs b. Vâil:

"Siz, cennette gümüş, altın, ipek ve her çeşit meyveler bulunduğunu söylüyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet!" dedi.[3782]

Âs b. Vâil:

"Ey Habbab! Dinine tâbi olduğunuz sahibiniz şu Muhammed de, cennetliklerin

cennette altından, gümüşten, giyileceklerden ve hizmetçilerden istediklerini hazır bulacaklarını söylemiyor mu?" diye sordu.

Habbab b. Eret:

"Evet!" dedi.

Âs b. Vâil:

"O halde, ey Habbab! Sen bana kıyâmet gününe kadar mühlet ver! Ben cennet yurduna döneceğime,[3783] bana o zaman mal ve evlat verilecek olduğuna,[3784] mal ve evladıma döneceğime göre,[3785] bendeki hakkını da sana o zaman orada öderim!"[3786] diyerek, Kur'ân-ı Kerîm'in cennette mü'minlere verilecek nimetler hakkındaki âyetleriyle alay etmek istedi.[3787]

"Vallahi, ey Habbab! Ne sen, ne de sahibin ve sahiplerin, Allah katında benden daha iyi ve bu hususta daha nasipli olamazsınız![3788]

Vallahi, senin söylediğin gerçekleşecek olsaydı, orada ben muhakkak senden daha üstün olurdum!" dedi.[3789]

Yüce Allah, Âs b. Vâil hakkında âyetler indirdi.[3790] İndirdiği âyetlerde, meal olarak şöyle buyurdu:

"Şu âyetlerimizi tanımayan ve 'Bana elbette mal ve evlat verilecek!' diyen adamı gördün mü?

O gayba mı vâkıf olmuş?

Yoksa, çok Esirgeyen (Allah) katından, bir ahid mi almış?

Hayır! Öyle değil!

Biz, onun söylemekte olduğu (sözü) yazar, azabını da uzattıkça uzatırız!

Onun söyleyegeldiğine, Biz mirasçı olacağız ve o, Bize tek başına gelecektir!"[3791]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Süveyd b. Sâmit'le Görüşüp Kendisini İslâmiyete Davet Edişi

Medineli Evs kabilesinden Amr b. Avf oğullarının kardeşi Süveyd b. Sâmit, hac veya umre için, Mekke'ye gelmişti.[3792]

Kendisine kabilesi içinde cesareti, şiirleri, yaşlılığı,[3793] soyu ve şerefliliği

ile[3794] “Kâmil” ismi verilmişti.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Süveyd’in Mekke’ye geldiğini işitince, gidip[3795] onu Yüce Allah’a imana,[3796] -Kur’ân-ı Kerîm okuyup- kendisini İslâmiyete davet etti.[3797]

Süveyd İslâmiyeti ne kabul etti,[3798] ne de ondan uzaklaştı.[3799]

Kur’ân-ı Kerîm hakkında da:

“Hiç şüphesiz bu, güzel bir sözdür![3800]

Belki de sende olan, benim yanımdakinin benzeridir!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Senin yanındaki nedir?” diye sordu.

Süveyd:

“İçinde Lokman’ın hikmetli sözleri yazılı Mecelle (Mecmua)!” dedi.[3801]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Onu bana okusana” buyurdu.

Süveyd onu Peygamberimiz Aleyhisselama okudu.[3802]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Şüphesiz ki bu, güzel bir sözdür.

Fakat, benim yanımdaki Allah’ın bana indirdiği,[3803] Allah’ın Kelamı olan[3804] Kur’ân,[3805] bundan daha güzel,[3806] daha üstündür!

O, hidayet ve nurdur!” buyurdu.[3807]

Süveyd, dönüp Medine’ye, kavminin yanına gitti.

Çok geçmeden de Hazrecîler tarafından öldürüldü.[3808]

Kabilesi halkından bazı kimseler:

“Biz onun Müslüman olduğu halde öldürüldüğünü gördük!” demişlerdir.[3809]

Böyle ise, Allah ona rahmet etsin!

Kureyş Müşrikleriyle İttifak Yapmaya Gelen Medinelilerin İslâmiyete Davet Edilişi

Ebu’l-Hayser Enes b. Rafi’, kavmi olan Abduleşhel oğullarından, içlerinde

İyas b. Muaz'ın da bulunduğu bazı gençlerle Mekke'ye gelmişti.

Maksatları; Hazrecîlere karşı, Kureyşîlerle bir ittifak antlaşması yapma çareleri aramaktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onların geldiğini işitince, gidip yanlarına oturdu ve onlara:

"Sabahlamak üzere geldiğiniz şeyden, sizin için daha hayırlısı yok mudur?" diye sordu.

"Nedir o daha hayırlı olan şey?" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben Allah'ın Resûlüyüm! Allah beni, hiçbir şeyi şerik koşmaksızın Allah'a ibadet etmeye davet edeyim diye kullara gönderdi ve bana Kitab da indirdi" buyurduktan sonra, onlara İslâmiyeti anlattı ve Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Henüz pek genç yaşta olan İyas b. Muaz:

"Ey kavmim! Bu, vallahi sağlamaya geldiğiniz şeyden daha hayırlıdır!" dedi.

Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi', hemen yerden bir avuç toprak alıp İyas b. Muaz'ın yüzüne atıp, onu:

"Sen bizi kendi halimize bırak! Hayatım üzerine yemin ederim, biz buraya ondan başkası için gelmiş bulunuyoruz!" diyerek[3810] azarlayınca,[3811] İyas b. Muaz sustu.[3812] Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam kalkıp onların yanlarından ayrıldı.[3813]

Ebu'l-Hayser ve arkadaşları da Medine'ye döndüler.[3814]

İyas b. Muaz, çok geçmeden vefat etti.

Vefat ederken yanında bulunanlar, onun ruhunu teslim edinceye kadar Yüce Allah'ı tevhid, tekbir ve O'na hamd edip durduğunu işitmişler, Müslüman olarak öldüğünde şüphe etmemişlerdir.[3815]

Yüce Allah ona rahmet eylesin!

***

Ebu'l-Hayser Enes b. Rafi' ve arkadaşları Mekke'den Medine'ye döndükten sonra, Kays b. Hâtım da Mekke'ye geldi.

Peygamberimiz Aleyhisselam onu da İslâmiyete davet etti.

Kays:

"Sen beni bu yıl bırak da, işimin üzerinde bir düşüneyim, sonra senin yanına

yine gelirim!” dedi.

Fakat, gelecek yıldan önce öldü, gelemedi.[3816]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Akabe’de Medineli Altı Hazrecî ile Buluşup Görüşmesi

Peygamberimiz Aleyhisselam, nübüvvetin on birinci yılında,[3817] hac mevsiminde Akabe’de bulunduğu sırada idi ki, Yüce Allah’ın kendilerine hayır murad ettiği Medineli Hazrecîlerden küçük bir toplulukla karşılaştı.[3818]

Başka bir deyişle; Yüce Allah, İslâmiyetle şereflendirmek istediği Medinelilerden, başlarını kazıtıp ihramdan çıkmış bazı kişilere, Peygamberimiz Aleyhisselamı sevk etti.[3819] Ki, onlar:

1. Es’ad b. Zürâre,
2. Avf b. Hâris,
3. Râfi’ b. Malik,
4. Kutbe b. Âmir,
5. Ukbe b. Âmir,
6. Câbir b. Abdullah idi.[3820]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

“Siz, kimlersiniz?” diye sordu.

Onlar:

“Hazrec kabilesinden bazı kişileriz!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Yahudilerin dost ve müttefikleri olan Hazrecîlerden misiniz?” diye sordu.

Onlar:

“Evet!” dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Oturmaz mısınız? Sizinle biraz konuşayım” buyurdu.

Onlar:

“Olur” dediler, oturdular.

Peygamberimiz Aleyhisselam onları Yüce Allah’a imana davet ve kendilerine İslâmiyeti arz ve teklif etti, Kur’ân-ı Kerîm okudu.

Yüce Allah, Medinelilere İslâmiyetle yapacağı ihsanı yaptı.

Yahudiler, Kitab ve ilim sahibi idiler. Medine'nin yerlisi olan Evs ve Hazrecîler ise putperest idiler. Bunlar, kendi yurtlarında Yahudilerle çarpışır dururlardı.

Aralarında birşey çıktıkça, Yahudiler bunlara:

"Bir peygamber gönderilmek üzeredir. Onun geleceği zamanın gölgesi düşmüştür. O Peygamber gelince, biz ona tâbi olacağız. Onunla birlik olup, Âd ve İrem kavminin öldürüldükleri gibi, biz de sizi öldüreceğiz!" derlerdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Medineli Hazrecîlerle konuşup kendilerini Allah'a imana davet edince, birbirlerine:

"Ey kavmimiz! Biliniz ki: Vallahi bu, Yahudilerin bizi kendisiyle korkuttuğu peygamber olsa gerek! Sakın, Yahudiler ona inanmak ve tâbi olmakta sizi geçmesinler" diyerek, Peygamberimiz Aleyhisselamın kendilerini davet ettiği şeye icabet ve İslâmiyetten kendilerine teklif edilen şeyleri hemen kabul ve tasdik ettiler.

"Biz, kavmimizi hem birbirlerine karşı, hem de kavmimizden olmayan bir kavme (Yahudilere) karşı, aralarında düşmanlık ve kötülük olduğu halde gerimizde bırakmış bulunuyoruz.

Umulur ki Allah onları senin sayende biraraya toplar.

Biz, hemen yanlarına varıp onları da senin işine, İslâmiyete davet edecek; bizim bu dinden kabul ettiğimiz şeyleri onlara da arz ve teklif edeceğiz.

Eğer Allah onları bu din üzerinde birleştirirse, senden daha aziz ve daha şerefli bir kimse olamaz!" dediler.[3821]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlara:

"Siz, Rabbimin elçilik vazifesini halka tebliğ edinceye, yerine getirinceye kadar beni koruyacak, bana yardımcı olacak mısınız?" diye sordu[3822] ve kendileriyle birlikte Medine'ye gitmek istedi.[3823]

Onlar:

"Sen de biliyorsun ki, Evs ve Hazrec kabileleri arasında kanlar dökülmüştür. Allah'ın onları senin İslâmiyet işinle doğru yola çıkaracağını çok umuyoruz.[3824]

Yâ Rasûlallah![3825] Biz, Allah ve Resûlü için son derecede gayret

göstereceğiz! Fakat biz, bugün birbirlerine karşı kızgın,[3826] birbirlerinden uzaklaşmış,[3827] önceki yıl Buas'ta birbirlerimizle çarpışmış bulunuyoruz.

Biz bu durumda iken, eğer sen bugün yanımıza gelirsen, bizim için senin üzerinde toplanma, birleşme hâsıl olmaz![3828]

Biz sana görüşümüzü sunuyoruz.

Sen, Allah'ın ismiyle, biraz bekle![3829]

Bu yıl bizi serbest bırak![3830]

Biz kavim ve kabilemizin yanına dönelim.[3831]

Onlara senin işini haber verelim.

Kendilerini Allah'a ve Allah'ın Resûlüne,[3832] senin davet ettiğin şeylere[3833] davet edelim.

Belki Allah aramızı düzeltir,[3834] işimizi birleştirir.[3835]

Allah'ın bizleri senin üzerinde birleştirmesi umulur.[3836]

Eğer onlar senin üzerinde sözbirliği eder, sana tâbi olurlarsa,[3837] senden daha aziz bir kimse olmaz![3838]

Biz, sana gelecek yıl hac mevsiminde gelmeye söz veriyoruz!" dediler.[3839]

Peygamberimiz Aleyhisselam da kabul etti.[3840]

Onlar; gerçekten inanmış, Peygamberimiz Aleyhisselamı ve getirdiklerini doğrulamış olarak yurtlarına dönmek üzere, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrıldılar.[3841]

Medine'ye, kavimlerinin yanına vardıkları zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamı anlatmaya ve onları İslâmiyete davet etmeye koyuldular.[3842]

Ensar evlerinden, içinde Peygamberimiz Aleyhisselamın anılmadığı,[3843] İslâmiyetin açıklanmadığı[3844] ev kalmadı.[3845]

Allah onlardan razı olsun!

Zekvan b. Abdi Kays'ın Müslüman Oluşu

Zekvan b. Abdi Kays da, Es'ad b. Zürâre ile Medine'den Mekke'ye gelerek Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşmuş, Peygamberimiz Aleyhisselam

İslâmiyeti arz ve teklif edip Kur'ân-ı Kerîm okuyunca, Müslüman olmuştur.[3846]

Yüce Allah ondan razı olsun!

3356 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, İbn Seyyid, 1/130.
3357 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Seyyid, 1/129.
3358 İbn İshak, İbn Hişam, 2/58, Ahmed b. Hanbel, 1/227, İbn Seyyid, 1/130, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3359 İbn İshak, İbn Hişam, 2/58.
3360 İbn İshak, İbn Hişam, 2/58-59, İbn Seyyid, 1/130, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3361 Beyhakî, Delâil, 2/345.
3362 Ahmed b. Hanbel, 1/362, Taberî, Târîh, 2/219, Beyhakî, Delâil, 2/345.
3363 Ahmed b. Hanbel, 1/362, Taberî, Târîh, 2/219, Beyhakî, Delâil, 2/346, İbn Seyyid, 1/130-131.
3364 Taberî, Târîh, 2/219.
3365 Ahmed b. Hanbel, 1/362.
3366 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59.
3367 Taberî, Târîh, 2/220.
3368 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, Ahmed b. Hanbel, 1/362.
3369 Ahmed b. Hanbel, 1/362.
3370 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59.
3371 Ahmed b. Hanbel, 1/362.
3372 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, Ahmed b. Hanbel, 1/362.
3373 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, İbn Seyyid, 1/130-131, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3374 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, Taberî, Târîh, 2/219, İbn Seyyid, 1/131, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3375 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, İbn Seyyid, 1/131, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3376 İbn Sa'd, 1/122, Ahmed b. Hanbel, 5/233, Buhârî, Sahîh, 2/98, Müslim, 1/54, Nesâî, 4/90-91, Beyhakî, Delâil, 2/342-343, Vâhidî, s. 228, İbn Seyyid, 1/131-132, Zehebî, Târîh, s. 230, İbn Kesîr, Bidâye, 3/124.
3377 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, Beyhakî, Delâil, 2/346, İbn Seyyid, 1/131, Zehebî, Târîh, s. 236, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3378 İbn İshak, İbn Hişam, 2/59, İbn Sa'd, 1/122-123, Beyhakî, Delâil, 2/346, İbn Seyyid, 1/131, Zehebî, Târîh, s. 236, İbn Kesîr, Bidâye, 3/123.
3379 Buhârî, Sahîh, 6/18, Müslim, 1/54, Vâhidî, s. 228, İbn Seyyid, 1/132.
3380 Kasas: 56.
3381 İbn Sa'd, 3/543, Zehebî, Târîh, s. 233.
3382 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, İbn Seyyid, 1/130.
3383 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Seyyid, 1/129.
3384 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, İbn Seyyid, 1/130, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Kastallânî, Mevâhib, 1/71.
3385 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Esîr, 2/90.
3386 Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Esîr, Kâmil, 2/90. Diyarbekrî, 1/299.
3387 Kastallânî, Mevâhib, 1/71, Diyarbekrî, 1/299.
3388 Yakubî, 2/35.
3389 İbn Sa'd, 1/124, Beyhakî, Delâil, 2/349, Halebî, 2/47.
3390 İbn Sa'd, 1/124, Ebu Davud, 3/214, Nesâî, 4/79, Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 1/208, Zehebî, Târîh, s. 234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125, Halebî, 2/47.
3391 Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Seyyid, 1/132, Zehebî, Târîh, s. 234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125.
3392 İbn Sa'd, 1/123, İbn Cevzî, 1/208, Diyarbekrî, 1/301, Halebî, 2/47.

3393 İbn Sa'd, 1/123, Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 1/208, İbn Seyyid, 1/132, Zehebî, Târîh, s.234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125, Halebî, 2/47.
3394 İbn Sa'd, 1/123.
3395 Nesâî, 4/79, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125.
3396 İbn Sa'd, 1/124, Ebu Davud, 3/214, Nesâî, 4/79, Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125.
3397 İbn Sa'd, 1/123, Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 1/208, Zehebî, Târîh, s. 234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125.
3398 İbn Sa'd, 1/124, Ebu Davud, 3/214, Nesâî, 4/79, Beyhakî, Delâil, 2/349, İbn Cevzî, 1/208, Zehebî, Târîh, s. 234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/125.
3399 İbn Sa'd, 1/123-124.
3400 İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Seyyid, 1/130, İbn Hacer, İsâbe, 4/283, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/301.
3401 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57, İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/406, Yakubî, 2/35, Taberî, Târîh, 2/229, Hâkîm, 3/182, İbn Abdilberr, 4/1825, İbn Seyyid, 1/129-130, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Seyyid, 1/129-130, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Hacer, 4/283, Diyarbekrî, 1/301.
3402 İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/236, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, Zehebî, Târîh, s. 236, İbn Kesîr, Bidâye, 3/127, İbn Hacer, İsâbe, 4/283.
3403 İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/406, Yakubî, 2/35, İbn Abdilberr, 4/1825, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Hacer, İsâbe, 4/283, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/301.
3404 Hâkîm, 3/182, İbn Abdilberr, 4/1825, Beyhakî, Delâil, 2/352-353, İbn Esîr, Kâmil, 2/90, İbn Seyyid, 1/130, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Kesîr, Bidâye, 3/127, Kastallânî, Mevâhib, 1/73,
3405 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57, İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/406, Yakubî, 2/35, Taberî, Târîh, 2/229, Hâkîm, 3/182, İbn Abdilberr 4/1825, İbn Seyyid, 1/129-130, Zehebî, Târîh, s. 237, Diyarbekrî, 1/301.
3406 İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/237, 406, Hâkîm, 3/182, İbn Abdilberr, 4/1825, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/85, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Hacer, İsâbe, 4/283, Diyarbekrî, 1/301, Halebî, 2/40, Zürkânî, 1/294.
3407 İbn Sa'd, 8/18, Hâkîm, 3/182, İbn Hacer, İsâbe, 4/283, Diyarbekrî, 1/301, Zürkânî, 1/294.
3408 İbn Sa'd, 8/18, Belâzurî, Ensâb, 1/237, 406, İbn Hacer, İsâbe, 4/283, Diyarbekrî, 1/301, Halebî, 2/40, Zürkânî, 1/294.
3409 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57, İbn Seyyid, 1/130, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Kesîr, Bidâye, 3/122, Zürkânî, 1/293.
3410 İbn Sa'd, 1/211, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/130, Zehebî, Târîh, s. 237, İbn Kesîr, Bidâye, 3/122, Diyarbekrî, 1/302.
3411 Yakubî, 2/35.
3412 Taberî, Târîh, 2/229, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10.
3413 Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/301.
3414 İbn Sa'd, 1/123, İbn Cevzî, 1/208.
3415 İbn Sa'd, 1/211, İbn Cevzî, 1/210, İbn Kesîr, Bidâye, 3/134, Diyarbekrî, 1/302.
3416 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57, İbn Sa'd, 1/211, İbn Cevzî, 1/210, İbn Seyyid, 1/134.
3417 İbn İshak, İbn Hişam, 2/58, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/130, 134, Halebî, 2/50.
3418 İbn İshak, İbn Hişam, 2/57-58, İbn Sa'd, 1/211, Taberî, Târîh, 2/229.
3419 İbn Kesîr, Bidâye, 3/134, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10.
3420 İbn İshak, İbn Hişam, 2/58, Taberî, Târîh, 2/229, Beyhakî, Delâil, 2/350, İbn Seyyid, 1/130, Zehebî, Târîh, s. 234, Halebî, 2/50.
3421 İbn Sa'd, 1/211, İbn Cevzî, 1/210-211, İbn Kesîr, Bidâye, 3/134, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/50-51.
3422 İbn İshak, İbn Hişam, 1/387.
3423 Kurtubî, 13/26, Diyarbekrî, 1/292, Halebî, 1/508.

3424 Furkan: 27-29, İbn İshak, İbn Hişam, 1/387.
3425 İbn Cevzî, 1/188-189, İbn Seyyid, 1/103-104, Halebî, 1/472.
3426 Ahmed b. Hanbel, 3/113, Dârımî, 1/26, İbn Mâce, 2/1336, Beyhakî, Delâil, 2/154, Suyutî, Hasâis, 1/301.
3427 Beyhakî, Delâil, 2/197, Kurtubî, 15/7, Hâzin, 4/3, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3428 Beyhakî, Delâil, 2/197, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3429 Zemahşerî, 3/316, Nesefî, 2/3, Kurtubî, 15/7, Hâzin, 3/3.
3430 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/564, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3431 Taberî, Tefsîr, 22/152, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/564, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3432 Beyhakî, Delâil, 2/197, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3433 Kurtubî, 15/7, Hâzin, 3/3.
3434 Beyhakî, Delâil, 2/197, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3435 Kurtubî, 15/7.
3436 Beyhakî, Delâil, 2/197, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3437 Yâsîn: 9.
3438 Taberî, Tefsîr, 2/152, Beyhakî, Delâil, 2/197, Zemahşerî, 3/316, Nesefî, 3/3, Kurtubî, 15/7, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/564, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 5/258.
3439 Ahmed b. Hanbel, 1/303, Hâkîm, 1/163, Ebu Nuaym, Delâil, 1/192-193, Beyhakî, Delâil, 6/240, Heysemî, 8/228.
3440 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60.
3441 İbn Sa'd, 1/211, Belâzurî, Ensâb, 1/237, İbn Cevzî, 1/211, İbn Seyyid, 1/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302.
3442 Belâzurî, Ensâb, 1/73, Diyarbekrî, 1/302.
3443 İbn Sa'd, 1/211, Belâzurî, Ensâb, 1/237, İbn Cevzî, 1/211, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Halebî, 2/51.
3444 Heysemî, 6/35, Kastallânî, Mevâhib, 1/75.
3445 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, İbn Sa'd, 1/211, Belâzurî, Ensâb, 1/237, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Cevzî, 1/211, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Heysemî, 6/35, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3446 Yâkût, 4/8.
3447 İbn Kayyım, 2/52, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302.
3448 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Halebî, 2/51.
3449 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135.
3450 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Halebî, 2/52.
3451 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, İbn Kayyım, 2/52, Zehebî, Târîh, s. 282.
3452 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135.
3453 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Taberî, Târîh, 2/229, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135.
3454 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/229-230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3455 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302.
3456 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Kayyım, 2/52, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302.
3457 Yakubî, 2/36, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/416, Zehebî, Târîh, s. 282, Aynî, 15/142,

İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 6/224.
3458 İbn İshak, İbn Hişam, 2/60-61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3459 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/1234, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3460 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Zehebî, Târîh, s. 283.
3461 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3462 Yakubî, 2/36, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Zehebî, Târîh, s. 283.
3463 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, Zehebî, Târîh, s. 283.
3464 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/ 212, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135.
3465 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Cevzî, 1/212, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135.
3466 Belâzurî, Ensâb, 1/237.
3467 İbn Kayyım, 2/52.
3468 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3469 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3470 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 22/230, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3471 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Diyarbekrî, 1/302.
3472 Ahmed b. Hanbel, 4/235, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/91-92, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136-137.
3473 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 4/275, Kastallânî, Mevâhib, 1/74, Diyarbekrî, 1/302.
3474 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, Diyarbekrî, 1/302.
3475 Aynî, 15/142, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 6/224.
3476 Yakubî, 2/36, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, Zehebî, Târîh, s. 283.
3477 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3478 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3479 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3480 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/212, İbn Kesîr, Bidâye, 3/135, Diyarbekrî, 1/302.
3481 Yakubî, 2/36, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/416, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136.
3482 Yakubî, 2/36, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, İbn Cevzî, 1/282, İbn Kayyım, 2/52, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302.
3483 Süheylî, 4/46, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.
3484 Süheylî, 4/46, İbn Seyyid, 1/134, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/52.

3485 Zürkânî, 1/297.
3486 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136.
3487 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3488 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Seyyid, 1/134, Zehebî, Târîh, s. 283, Halebî, 2/52.
3489 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/91, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3490 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295.
3491 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Seyyid, 1/135, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3492 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3493 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Seyyid, 1/135, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3494 Beyhakî, Delâil, 2/415, İbn Seyyid, 1/135, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Halebî, 2/53.
3495 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/415.
3496 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/213, Zehebî, Târîh, s. 283, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10.
3497 Heysemî, 6/35, Kastallânî, Mevâhib, 1/73.
3498 İbn Haldun, Târîh, c. 3, ks. 2, s. 10.
3499 İbn İshak, İbn Hişam, 2/61-62, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/91-92, İbn Kayyım, 2/52, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Heysemî, 6/35, Kastallânî, Mevâhib, 1/75.
3500 İbn İshak, İbn Hişam, 2/62, Taberî, Târîh, 2/230, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/92, İbn Seyyid, 1/1135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Diyarbekrî, 1/302, Halebî, 2/53.
3501 İbn İshak, İbn Hişam, 2/62, Taberî, Târîh, 2/230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Beyhakî, Delâil, 2/416, Süheylî, 4/56, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/92, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/53.
3502 Süheylî, 4/56, Halebî, 2/54.
3503 Beyhakî, Delâil, 2/416, Zehebî, Târîh, s. 283, Halebî, 2/54.
3504 İbn İshak, İbn Hişam, 2/62, Taberî, Târîh, 2/230, Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Süheylî, 4/56, İbn Cevzî, 1/213, İbn Esîr, Kâmil, 2/92, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136. Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/54.
3505 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295.
3506 İbn Hacer, İsâbe, 2/466.
3507 Yakubî, 2/36, Kastallânî, Mevâhib, 1/74, Diyarbekrî, 1/303.
3508 İbn İshak, İbn Hişam, 2/62-63, Taberî, Târîh, 2/230-231, İbn Cevzî, 1/213-214, İbn Esîr, 2/92, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/56.
3509 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Zehebî, Târîh, s. 223.
3510 Süheylî, 4/56.
3511 Ebu Nuaym, Delâil, 1/295, Zehebî, Târîh, s. 283, Halebî, 2/56.
3512 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/230-231, İbn Cevzî, 1/214, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/56.
3513 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Esîr, Kâmil, 2/92, İbn Seyyid, 1/135, Halebî, 2/56.
3514 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Esîr, 2/91, İbn Seyyid, 1/135, İbn Kesîr, Bidâye,

3/136.
3515 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Seyyid, 1/136, Diyarbekrî, 1/303.
3516 İbn Sa'd, 1/212.
3517 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Belâzurî, Ensâb, 1/237, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Seyyid, 1/136.
3518 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, İbn Sa'd, 1/212, Belâzurî, Ensâb, 1/237, Taberî, Târîh, 2/231, Diyarbekrî, 1/303.
3519 Buhârî, Sahîh, 4/83, Müslim, 3/1420.
3520 Karnu's-Seâlib, Mekke'ye iki merhalelik veya bir gün bir gecelik bir yerdir (Aynî, 15/142, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 6/224).
3521 Buhârî, Sahîh, 4/83, Müslim, 3/1420-1421, Ebu Nuaym, Delâil, 1/281-282, Beyhakî, Delâil, 2/417, İbn Seyyid, 1/135, Zehebî, Târîh, s. 284, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, Kastallânî, Mevâhib, 1/73, Halebî, 2/56-58.
3522 Nahle, Mekke'ye bir geceliktir (Kastallânî, Mevâhib, 1/74, Diyarbekrî, 1/363).
3523 Nasibîn (Nusaybin), Musul'dan Şam'a giden kafile yolu üzerinde, Cezire beldelerinden, bostanları, suları bol bir belde olup Sencar ile araları dokuz fersah, Musul ile altı günlüktür. Sur içinde bulunan küçük bir dağdan şehre akreb yayılır (Yâkût, 5/288).
3524 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/231, Ebu Nuaym, Delâil, 2/363, İbn Esîr, Kâmil, 2/92, İbn Kayyım, 2/52. İbn Seyyid, 1/136, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 10, Kastallânî, Mevâhib, 1/74, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/60.
3525 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/231, Ebu Nuaym, Delâil, 2/363, İbn Esîr, Kâmil, 2/92.
3526 Ahkâf: 29-32, Cinn: 1-15, İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, İbn Sa'd, 1/212.
3527 İbn Sa'd, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, Diyarbekrî, 1/303, Halebî, 2/61.
3528 Halebî, 2/61.
3529 İbn Sa'd, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, Halebî, 2/61.
3530 İbn Sa'd, 1/212, Belâzurî, Ensâb, 1/237, İbn Kayyım, 2/52, Halebî, 2/52.
3531 Taberî, Târîh, 2/231.
3532 İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3533 Taberî, Târîh, 2/231.
3534 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/214.
3535 Taberî, Târîh, 2/231.
3536 İsmail Aleyhisselamın, halis ve saf soyundan gelen oğullarına Sarîh (İbn Abdilberr, 1/26, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/20); Abduddar, Cumah, Mahzum, Adiyy, Ka'b ve Sehm oğullarına da, Halîf'in çoğulu olarak Ahlâf denir (İbn Esîr, Nihâye, 1/425).
3537 İbn İshak, İbn Hişam, 2/20, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3538 Taberî, Târîh, 2/231.
3539 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/214.
3540 İbn İshak, İbn Hişam, 2/20, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3541 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215.
3542 Taberî, Târîh, 2/231.
3543 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215.
3544 İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52.
3545 İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3546 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, Halebî, 2/62.
3547 İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, Halebî, 2/62.
3548 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, Halebî, 2/62.
3549 Altı veya yedi kişi idiler (İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, Halebî, 2/62)., İbn Sa'd, 1/212, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137, İbn Kayyım, 2/52.
3550 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215.

3551 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52.
3552 İbn Sa'd, 1/212, İbn Kayyım, 2/52.
3553 İbn Sa'd, 1/212.
3554 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215.
3555 İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3556 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Cevzî, 1/215, İbn Esîr, Kâmil, 2/93.
3557 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52.
3558 İbn Sa'd, 1/212, İbn Kayyım, 2/52.
3559 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52.
3560 İbn Sa'd, 1/212, İbn Kayyım, 2/52, Halebî, 2/62.
3561 İbn İshak, İbn Hişam, 2/21, İbn Kesîr, Bidâye, 3/137.
3562 İbn Sa'd, 1/212, İbn Cevzî, 1/215, İbn Kayyım, 2/52.
3563 Ahmed b. Hanbel, 4/80, Buhârî, Sahîh, 5/20, Ebu Davud, 2/56, Beyhakî, Sünen, 9/67, İbn Abdilberr, 1/233, İbn Seyyid, 1/136.
3564 İbn Sa'd, 4/237, İbn Abdilberr, 2/759, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/78, İbn Hacer, İsâbe, 2/225.
3565 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, İbn Sa'd, 4/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/238, İbn Cevzî, 1/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/79, İbn Seyyid, 1/139, Suyutî, Hasâis, 1/336, Halebî, 2/69.
3566 İbn Sa'd, 4/237, İbn Seyyid, 1/139.
3567 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, Ebu Nuaym, Delâil, 1/238, İbn Cevzî, 1/204.
3568 İbn Kesîr, Bidâye, 3/98.
3569 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, Ebu Nuaym, Delâil, 1/238, İbn Cevzî, 1/204.
3570 İbn Kesîr, Bidâye, 3/98.
3571 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, İbn Sa'd, 4/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/238, İbn Abdilberr, 2/759, İbn Cevzî, 1/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/78-79, İbn Seyyid, 1/139, Zehebî, Siyer, 1/248, İbn Kesîr, Bidâye, 3/99.
3572 İbn Abdilberr, 2/759, Zehebî, Siyer, 1/248-249.
3573 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, İbn Sa'd, 4/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/239, İbn Abdilberr, 2/759, İbn Cevzî, 1/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/79, İbn Seyyid, 1/139, Zehebî, Siyer, 1/249, Suyutî, Hasâis, 1/336.
3574 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22, İbn Sa'd, 4/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/239, İbn Cevzî, 1/204, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/79, Suyutî, Hasâis, 1/336, Halebî, 2/69.
3575 İbn İshak, İbn Hişam, 2/22-24, İbn Sa'd, 4/237-239, Ebu Nuaym, Delâil, 1/239, İbn Abdilberr, 2/760-761, İbn Cevzî, 1/204-206, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/79-80, İbn Seyyid, 1/139-140, Zehebî, Siyer, 1/249-250, İbn Kesîr, Bidâye, 3/99-100, Suyutî, Hasâis, 1/336-337, Halebî, 2/69-70.
3576 Ahmed b. Hanbel, 2/243, Buhârî, Sahîh, 5/123, Müslim, 4/1957, İbn Abdilberr, 2/758, Zehebî, Siyer, 1/249, İbn Hacer, İsâbe, 2/225.
3577 İbn İshak, İbn Hişam, 2/24, İbn Sa'd, 4/239, Hâkim, 3/259, Ebu Nuaym, Delâil, 1/239-240, İbn Cevzî, 1/206, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/80, İbn Kesîr, Bidâye, 3/100, Suyutî, Hasâis, 1/337.
3578 İbn Sa'd, 4/239, İbn Seyyid, 1/140.
3579 Taberî, Târîh, 2/231, İbn Esîr, Kâmil, 2/93.
3580 Beyhakî, Delâil, 2/284, İbn Kesîr, Bidâye, 3/65.
3581 Vâhidî, s. 306-307, Râzî, 32/132, Kurtubî, 20/222, Hâzin, 4/417.
3582 İbn Sa'd, 4/133, İbn Cevzî, 1/655, İbn Seyyid, 2/288, İbn Kesîr, Bidâye, 5/307.
3583 Belâzurî, Ensâb, 1/405.
3584 İbn İshak, İbn Hişam, 2/34, Vâhidî, s. 307, Râzî, 32/132, Hâzin, 4/417.
3585 İbn İshak, İbn Hişam, 2/34, Vâhidî, s. 307, Râzî, 32/132.
3586 İbn İshak, İbn Hişam, 2/34, Vâhidî, s. 307, Hâzin, 4/417.
3587 İbn İshak, İbn Hişam, 2/34, İbn Sa'd, 1/133, Belâzurî, Ensâb, 1/405, Vâhidî, s. 307, İbn Cevzî, 2/655,

İbn Seyyid, 2/288, Hâzin, 4/417.
3588 İbn Sa'd, 1/133, İbn Abdilberr, 1/50, 4/1818-19, İbn Asâkîr, Târîh, 1/293, İbn Cevzî, 2/655, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/23, İbn Seyyid, 2/288,
3589 İbn Hazm, Cevâmi, s. 39.
3590 İbn Hazm, Cevâmi, s. 39, Vâhidî, s. 307.
3591 Kurtubî, 20/222.
3592 Kevser: 1-3.
3593 İbn Esîr, Nihâye, 4/208.
3594 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63, Taberî, Târîh, 2/231, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138.
3595 Ebu Nuaym, Delâil, 1/282, Beyhakî, Delâil, 2/422, İbn Kesîr, Bidâye, 3/142.
3596 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63-64, İbn Sa'd, 1/216, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/231.
3597 İbn Sa'd, 1/216, Ahmed b. Hanbel, 3/322, Ebu Nuaym, Delâil, 1/292, Diyarbekrî, 1/306, Halebî, 2/153.
3598 Zübeyr b. Bekkâr, 1/367-368, Buhârî, Sahîh, 2/197, 3/15.
3599 İbn Habib, s. 267, Yâkût, 4/142, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
3600 İbn Habib, s. 267, Yâkût, 4/142.
3601 İbn Habib, s. 267.
3602 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
3603 Yâkût, 4/142.
3604 İbn Habib, s. 267, Aynî, 10/103.
3605 Yâkût, 4/142.
3606 Zübeyr b. Bekkâr, 1/367, Aynî, 10/103, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
3607 Yâkût, 5/58-59.
3608 Zübeyr b. Bekkâr, 1/368, Aynî, 10/104, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
3609 İbn Habib, s. 267.
3610 Yâkût, 4/142.
3611 Yâkût, 5/55.
3612 Zübeyr b. Bekkâr, 1/368, İbn Habib, s. 267.
3613 İbn Habib, s. 267.
3614 Zübeyr b. Bekkâr, 1/368, Aynî, 10/104, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 3/473.
3615 İbn Habib, s. 267.
3616 İbn Sa'd, 1/216-217, Ebu Nuaym, Delâil, 1/292, İbn Kayyım, 2/56, İbn Kesîr, Bidâye, 3/146, Diyarbekrî, 1/306.
3617 İbn Sa'd, 1/216, 217, Ebu Nuaym, Delââil, 1/292, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11, Diyarbekrî, 1/306.
3618 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63-64, İbn Sa'd, 1/216, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/231, Ebu Nuaym, Delâil, 1/282, Süheylî, 4/59, İbn Cevzî, 1/216, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, İbn Seyyid, 1/152-153, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138.
3619 İbn İshak, İbn Hişam, 2/63-64, İbn Sa'd, 1/216, Taberî, Târîh, 2/231, Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Esîr, Kâmil, 2/94, İbn Kesîr, Bidâye, 3/439.
3620 İbn Sa'd, 1/1, s. 216, Ahmed b. Hanbel, 3/492, Beyhakî, Delâil, 2/186, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138.
3621 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64, Ahmed b. Hanbel, 3/492, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Cevzî, 1/215, İbn Seyyid, 1/135, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138.
3622 İbn İshak, İbn Hişam, 2/67, Ahmed b. Hanbel, 3/492, İbn Esîr, Kâmil, 2/94, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11.
3623 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138, Halebî, 2/154.
3624 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64, Ahmed b. Hanbel, 3/492, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî,

Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138, Halebî, 2/154.
3625 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64, İbn Sa'd, 1/216, Ahmed b. Hanbel, 3/492, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138-139, Heysemî, 6/46.
3626 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Belâzurî, Ensâb, 1/237, Süheylî, 4/59, İbn Cevzî, 1/216, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138, Heysemî, 6/46, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11.
3627 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Yakubî, 2/36, İbn Cevzî, 1/216. İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138, Heysemî, 6/46.
3628 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64, İbn Sa'd, 1/216, Belâzurî, Ensâb, 1/237, Yakubî, 2/36, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Cevzî, 1/216, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138.
3629 İbn Sa'd, 1/216, Ahmed b. Hanbel, 3/322, Ebu Nuaym, Delâil, 1/292, Beyhakî, Delâil, 2/442, İbn Kayyım, 2/56, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
3630 Ebu Nuaym, Delâil, 1/292, İbn Cevzî, 1/216, İbn Seyyid, 1/152, Zehebî, Târîh, s. 282, Halebî, 2/153.
3631 İbn Sa'd, 1/216, İbn Kayyım, 2/56, Diyarbekrî, 1/306.
3632 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Beyhakî, Delâil, 2/442, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
3633 İbn Sa'd, 1/216, Ahmed b. Hanbel, 3/322, Beyhakî, Delâil, 2/442, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46, Diyarbekrî, 1/306.
3634 Belâzurî, Ensâb, 1/237.
3635 Yakubî, 2/36, Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140, Diyarbekrî, 1/306.
3636 İbn Sa'd, 1/216, İbn Kayyım, 2/56.
3637 Zehebî, Târîh, s. 282, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140, Halebî, 2/158.
3638 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Hâkîm, 2/6624, Beyhakî, Delâil, 2/442, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
3639 Ebu Nuaym, Delâil, 1/282, Beyhakî, Delâil, 2/422, İbn Kesîr, Bidâye, 3/142-143, Zürkânî, 1/309-310.
3640 Ebu Nuaym, Delâil, 1/285, Beyhakî, Delâil, 2/424, İbn Kesîr, Bidâye, 3/143.
3641 Ebu Nuaym, Delâil, 1/285, Beyhakî, Delâil, 2/424, İbn Seyyid, 1/153, İbn Kesîr, Bidâye, 3/143, Halebî, 2/156.
3642 Ebu Nuaym, Delâil, 1/285, Beyhakî, Delâil, 2/424, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/251, İbn Seyyid, 1/153, İbn Kesîr, Bidâye, 3/143, Halebî, 2/156.
3643 Ebu Nuaym, Delâil, 1/285, Beyhakî, Delâil, 2/424, İbn Seyyid, 1/153, İbn Kesîr, Bidâye, 3/143, Halebî, 2/156.
3644 Ebu Nuaym, Delâil, 1/285-288, Beyhakî, Delâil, 2/424-426, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/250-251, İbn Seyyid, 1/153-155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/143-144, Halebî, 2/156-157.
3645 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, Beyhakî, Delâil, 2/185, Zehebî, Târîh, s. 151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3646 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Abdilberr, 3/492, Hâkîm, 1/15, Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Abdilberr, 2/492, Zehebî, Târîh, s. 151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3647 Ahmed b. Hanbel, 3/492.
3648 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3649 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Heysemî, 6/22.
3650 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15.
3651 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Abdilberr, 2/492-493, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3652 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3653 Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41.
3654 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Beyhakî, Delâil, 2/185, Zehebî, Târîh, s. 151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.

3655 Beyhakî, Delâil, 2/185.
3656 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Beyhakî, Delâil, 2/185, Zehebî, Târîh, s. 151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41.
3657 Ahmed b. Hanbel, 3/492, Hâkîm, 1/15, Beyhakî, Delâil, 2/185, İbn Abdilberr, 2/483, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/22.
3658 Ahmed b. Hanbel, 3/492, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41.
3659 İbn İshak, İbn Hişam, 2/64-65, Ahmed b. Hanbel, 3/492-493, Taberî, Târîh, 2/231-232, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/138-139, Halebî, 2/154.
3660 Dârekutnî, 3/44-45, İbn Cevzî, 1/182, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/71, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/49, Halebî, 2/153-154.
3661 Beyhakî, Delâil, 2/185, Zehebî, Târîh, s. 151, İbn Kesîr, Bidâye, 3/41, Heysemî, 6/21.
3662 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/130, Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3663 Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3664 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/130, Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3665 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/130.
3666 Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3667 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 5/130, Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3668 Heysemî, 6/21, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/450.
3669 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Taberî, Târîh, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Kâmil, 2/93.
3670 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297.
3671 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Taberî, Târîh, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139.
3672 İbn Kesîr, Bidâye, 3/140.
3673 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297.
3674 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139.
3675 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297.
3676 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139.
3677 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297.
3678 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139, Halebî, 2/154.
3679 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65, Belâzurî, Ensâb, 1/238, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Esîr, Kâmîl, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139, Halebî, 2/154.
3680 Belâzurî, Ensâb, 1/238.
3681 İbn İshak, İbn Hişam, 2/65-66, Taberî, Târîh, 2/232, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139, Halebî, 2/155.
3682 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târîh, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/289, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140.
3683 Ebu Nuaym, Delâil, 1/289, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140.
3684 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târih, 2/232, İbn Esîr, Kâmil, 2/93.
3685 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3686 İbn Esîr, Kâmil, 2/93, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139.
3687 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târîh, 2/232, Zehebî, Târîh, s. 285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139.
3688 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3689 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târîh, 2/232, Zehebî, Târîh, s. 285-286, İbn Kesîr, Bidâye, 3/139-140.
3690 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3691 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141, İbn Hacer, İsâbe,

4/353.
3692 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3693 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141, İbn Hacer, İsâbe, 4/353.
3694 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3695 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141, İbn Hacer, 4/353.
3696 Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/141.
3697 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târîh, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140.
3698 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, Târîh, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140, Halebî, 2/154.
3699 İbn İshak, İbn Hişam, 2/66, Taberî, 2/232, Ebu Nuaym, Delâil, 1/297, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, İbn Kesîr, Bidâye, 3/140.
3700 Halebî, 2/154.
3701 Ebu Nuaym, Delâil, 1/293.
3702 Belâzurî, Ensâb, 1/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/293.
3703 Ebu Nuaym, Delâil, 1/293.
3704 Ebu Nuaym, Delâil, 1/293-294, İbn Kesîr, Bidâye, 3/145-146.
3705 Ebu Nuaym, Delâil, 1/294, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/146.
3706 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 5/285.
3707 Ebu Nuaym, Delâil, 1/294, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 5/285, İbn Kesîr, Bidâye, 3/146.
3708 İbn Sa'd, 8/53.
3709 İbn Sa'd, 8/57.
3710 İbn Sa'd, 8/57, İbn Hacer, İsâbe, 4/282.
3711 Ahmed b. Hanbel, 6/211, İbn Kesîr, Bidâye, 3/132.
3712 Ahmed b. Hanbel, 1/318-319, İbn Kesîr, Bidâye, 3/132-133, Heysemî, 4/270.
3713 Ahmed b. Hanbel, 1/319, Buhârî, Sahîh, 6/120, Müslim, 4/1958, İbn Kesîr, Bidâye, 3/133, Heysemî, 4/270.
3714 Ahmed b. Hanbel, 1/319, Buhârî, Sahîh, 6/120, İbn Kesîr, Bidâye, 3/133, Heysemî, 4/270-271.
3715 Ahmed b. Hanbel, 1/319, Buhârî, Sahîh, 6/120, Müslim, 4/1959, Heysemî, 4/271.
3716 İbn Sa'd, 8/53.
3717 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/255, Taberî, Tefsîr, 7/312, Vâhidî, s. 150
3718 Taberî, Tefsîr, 15/108, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190
3719 Ahmed b. Hanbel, 1/242, Hâkîm, 2/314, İbn Kesîr, Bidâye, 3/53, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190.
3720 Taberî, Tefsîr, 7/312, Halebî, 1/497
3721 Belâzurî, Ensâb, 1/142
3722 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/255, Ahmed b. Hanbel, 1/242, Taberî, Tefsîr, 7/312, Hâkîm, 2/314, Vâhidî, s. 150, İbn Kesîr, Bidâye, 3/52, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190, Halebî, 1/496
3723 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/255, Ahmed b. Hanbel, 1/242, Taberî, Tefsîr, 7/312, 15/108, Hâkim, 2/314, Vâhidî, s. 150, Beyhakî, Delâil, 2/272 İbn Kesîr, Bidâye, 3/52, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190.
3724 Beyhakî, Delâil, 2/272
3725 Ahmed b. Hanbel, 1/242, Hâkîm, 2/314, İbn Kesîr, Bidâye, 3/52, Heysemî, 7/50, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190, Halebî, 1/497
3726 Halebî, 1/497.
3727 Ahmed b. Hanbel, 1/242, Hâkîm, 2/314, Vâhidî, s. 150, Beyhakî, Delâil, 2/272, İbn Kesîr, Bidâye, 3/52, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190, Halebî, 1/497.
3728 Halebî, 1/497.
3729 Ahmed b. Hanbel, 1/242, Hâkîm, 2/314, Beyhakî, Delâil, 2/272, İbn Kesîr, Bidâye, 3/52, Suyutî,

Dürru'l-mensûr, 4/190, Halebî, 1/497.
3730 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 5/255, Taberî, Tefsîr, 7/312, Vâhidî, s. 150.
3731 Süheylî, 3/153-154.
3732 Beyhakî, Delâil, 2/272.
3733 Taberî, Tefsîr, 15/108, Hâkîm, 2/362, Râzî, 20/234, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/47, Hâzin, 3/169, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/190.
3734 Taberî, Tefsîr, 7/312, Vâhidî, s. 150.
3735 İbn İshak, İbn Hişam, 2/36.
3736 Suyutî, Dürru'l-mensûr, 4/108.
3737 İbn İshak, İbn Hişam, 2/36.
3738 İbn İshak, İbn Hişam, 2/50.
3739 İbn İshak, İbn Hişam, 2/50-51, Taberî, Tefsîr, 14/69-70 Ebu Nuaym, Delâil, 1/268, Kurtubî, 10/62, Nesefî, 2/279, Beyzâvî, 1/547, Ebussuud, 5/92.
3740 İbn İshak, İbn Hişam, 2/51, Taberî, Tefsîr, 14/70, Kurtubî, 10/62, İbn Kesîr, Bidâye, 3/106.
3741 Taberî, Tefsîr, 14/72.
3742 İbn İshak, İbn Hişam, 2/51-52, Taberî, Tefsîr, 14/70-72, Ebu Nuaym, Delâil, 1/268, Beyhakî, Delâil, 2/316-318, Kurtubî, 10/62, İbn Seyyid, 1/113, Zehebî, Târîh, s. 224-225, İbn Kesîr, Bidâye, 3/105-106.
3743 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Buhârî, Sahîh, 6/81, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/254.
3744 Ebussuud, 9/179.
3745 Belâzurî, Ensâb, 1/126
3746 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Buhârî, Sahîh, 6/81, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/254.
3747 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Buhârî, Sahîh, 6/81, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394
3748 Ahmed b. Hanbel, 1/248, 368, Buhârî, Sahîh, 6/81, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/125, Taberî, Tefsîr, 30/254, Kurtubî, 20/124, Hâzin, 4/394, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Ebussuud, 9/179.
3749 Ahmed b. Hanbel, 1/248, 368, Buhârî, Sahîh, 6/81, 89, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/257, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529,.
3750 Belâzurî, Ensâb, 1/126, Aynî, 19/308, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 8/557.
3751 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126.
3752 Ahmed b. Hanbel, 1/248, 368, Buhârî, Sahîh, 6/81, 89, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/257, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Aynî, 19/308, Hâzin, 4/194.
3753 Tirmizî, Sünen, 5/444, Beyhakî, Delâil, 2/192, Zehebî, Târîh, s. 151-152, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3754 Belâzurî, Ensâb, 1/126.
3755 Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/1266, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3756 Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/256, Beyhakî, Delâil, 2/192, Zehebî, Târîh, s. 154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529.
3757 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Beyhakî, Delâil, 2/192, Zehebî, Târîh, s. 154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3758 Tirmizî, Sünen, 5/444, Taberî, Tefsîr 30/256, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3759 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/256, Beyhakî, Delâil, 2/192, Zehebî, Târîh, s. 154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 44/394.
3760 Tirmizî, Sünen, 5/444.
3761 Tirmizî, Sünen, 5/444, Hâzin, 4/394.
3762 Ahmed b. Hanbel, 1/368, Tirmizî, Sünen, 5/444, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr 30/256, Beyhakî, Delâil, 2/192, Kurtubî, 20/127, Zehebî, Târîh, s. 154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/259, Hâzin, 4/394.
3763 Ahmed b. Hanbel, 1/256, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/256, Beyhakî, Delâil, 2/192,

Kurtubî, 20/127.
3764 Ahmed b. Hanbel, 1/256, Belâzurî, Ensâb, 1/126, Taberî, Tefsîr, 30/256, Kurtubî, 20/127, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3765 Ahmed b. Hanbel, 1/256, Tirmizî, Sünen, 5/444, Taberî, Tefsîr, 30/256, Beyhakî, Delâil, 2/192, Zehebî, Târîh, s. 154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3766 Ahmed b. Hanbel, 1/256, Tirmizî, Sünen, 5/444, Taberî, Tefsîr, 30/256, Ebu Nuaym, Delâil, 1/208, Beyhakî, Delâil, 2/189, Zehebî, Târîh, s. 151-152, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Aynî, 19/308.
3767 Hâzin, 4/394.
3768 Müslim, 4/2154, Taberî, Tefsîr, 30/256, Ebu Nuaym, Delâil, 1/208, Beyhakî, Delâil, 2/189, Zehebî, Târîh, s. 151-152, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Aynî, 19/308.
3769 Müslim, 4/2154, Taberî, Tefsîr, 30/256, Ebu Nuaym, Delâil, 1/208, Beyhakî, Delâil, 2/189, Süheylî, 3/154, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/529, Hâzin, 4/394.
3770 Beyhakî, Delâil, 2/2, 191, İbn Seyyid, 1/102, İbn Kesîr, Bidâye, 3/43, Halebî, 1/463-464.
3771 İbn Hazm, Cemhere, 2/387, Süheylî, 3/387.
3772 İbn İshak, İbn Hişam, 2/29-30, Belâzurî, Ensâb, 1/128-129, Ebu Nuaym, Delâil, 1/210-212, Beyhakî, Delâil, 2/193-194, İbn Kesîr, Bidâye, 3/45, Halebî, 1/506-507.
3773 İbn İshak, İbn Hişam, 2/30, Ebu Nuaym, Delâil, 1/212, Beyhakî, Delâil, 2/193-194, İbn Seyyid, 1/112, İbn Kesîr, Bidâye, 3/45.
3774 Belâzurî, Ensâb, 1/129.
3775 Buhârî, Sahîh, 5/238, Müslim, 4/2153, Kurtubî, 11/145.
3776 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/238, Müslim, 4/2153, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Taberî, Tefsîr, 16/120, Vâhidî, s. 204, Kurtubî, 11/145, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/135.
3777 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383.
3778 Taberî, Tefsîr, 16/120, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/135.
3779 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/238, Müslim, 4/2153, Belâzurî, Ensâb, 1/176, Taberî, Tefsîr, 16/120, Vâhidî, s. 204, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/135.
3780 İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/237-238, Müslim, 4/2153, Tirmizî, Sünen, 5/318, Belâzurî, Ensâb, 1/177, Taberî, Tefsîr, 16/120, Vâhidî, s. 204, Râzî, 22/249, Kurtubî, 11/145-146, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/135, Ebussuud, 5/279.
3781 İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/237, Müslim, 4/2153, Tirmizî, Sünen, 5/318, Belâzurî, Ensâb, 1/177, Taberî, Tefsîr, 16/121, Râzî, 22/249, Kurtubî, 11/146, Ebussuud, 5/279.
3782 Taberî, Tefsîr, 16/121, Vâhidî, s. 205, Râzî, 22/249, Kurtubî, 11/145-146, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/135.
3783 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383.
3784 Buhârî, Sahîh, 5/237, 238, Taberî, Tefsîr, 16/121, Vâhidî, s. 204, Zemahşerî, 2/523, Râzî, 22/249.
3785 Buhârî, Sahîh, 5/238, Müslim, 4/2153, Belâzurî, Ensâb, 1/177, Vâhidî, s. 204, Kurtubî, 11/145.
3786 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/237, Belâzurî, Ensâb, 1/177, Vâhidî, s. 204, Kurtubî, 11/145.
3787 Taberî, Tefsîr, 16/121, Vâhidî, s. 205, Kurtubî, 11/146.
3788 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, Kurtubî, 11/146.
3789 Vâhidî, s. 205.
3790 İbn İshak, İbn Hişam, 1/383, İbn Sa'd, 3/164, Buhârî, Sahîh, 5/238, Müslim, 4/2153, Belâzurî, Ensâb, 1/177, Taberî, Tefsîr, 16/121, Vâhidî, s. 204-205, Kurtubî, 11/145, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/136.
3791 Meryem: 77-80.
3792 İbn İshak, İbn Hişam, 2/67, Yakubî, 2/37, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Esîr, Kâmil, 2/94, İbn Seyyid, 1/155, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Bidâye, 3/147, Halebî, 2/160.
3793 Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287.
3794 İbn İshak, İbn Hişam, 2/67, Taberî, Târîh, 2/233, İbn Esîr, Kâmil, 2/94, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147.

3795 İbn İshak, İbn Hişam, 2/67-68, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/94, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3796 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68, Yakubî, 2/37, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3797 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Belâzurî, Ensâb, 1/238, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/94-95, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3798 İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/155,
3799 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Yakubî, 2/37, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/95, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3800 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Yakubî, 2/37, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/95, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3801 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3802 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68, Belâzurî, Ensâb, 1/238, Yakubî, 2/37, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3803 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68, Belâzurî, Ensâb, 1/238, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Bidâye, 3/147, Halebî, 2/160.
3804 Yakubî, 2/37.
3805 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3806 Belâzurî, Ensâb, 1/238, Yakubî, 2/37.
3807 İbn İshak, İbn Hişam, 2/68 Belâzurî, Ensâb, 1/238, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3808 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Yakubî, 2/37, Taberî, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/95, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3809 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Taberî, Târîh, 2/233, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Kâmil, 2/95, İbn Seyyid, 1/155, Zehebî, Târîh, s. 287, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/147, Halebî, 2/160.
3810 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Ahmed b. Hanbel, 5/427, Taberî, Târîh, 2/233, Hâkîm, 3/181, Beyhakî, Delâil, 2/419, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/186, Zehebî, Târîh, s. 288, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148, Heysemî, 6/36.
3811 İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/155, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks, 2, s. 11, Halebî, 2/161.
3812 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Taberî, Târîh, 2/233, Hâkim, 3/181, Beyhakî, Delâil, 2/420, İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/186, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/155, Zehebî, Târîh, s. 288, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11.
3813 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Ahmed b. Hanbel, 5/427, Taberî, Târîh, 2/233, Hâkîm, 3/181, Beyhakî, Delâil, 2/420, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/186, Zehebî, Târîh, s. 288, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148, Heysemî, 6/36, Halebî, 2/161.
3814 İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/155, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks, 2, s. 11.
3815 İbn İshak, İbn Hişam, 2/69, Ahmed b. Hanbel, 5/427, Taberî, Târîh, 2/233, Hâkîm, 3/181, Beyhakî, Delâil, 2/420, İbn Hazm, Cevâmi, s. 69, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/186, İbn Kayyım, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 288, İbn Seyyid, 1/155, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11, Halebî, 2/161.
3816 Belâzurî, Ensâb, 1/238.
3817 İbn Cevzî, 1/216, Diyarbekrî, 1/306.
3818 İbn İshak, İbn Hişam, 2/70, Taberî, Târîh, 2/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/298, Beyhakî, Delâil, 2/433, İbn Seyyid, 1/156, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148, Kastallânî, Mevâhib, 1/76.
3819 İbn Sa’d, 1/217, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299.
3820 İbn İshak, İbn Hişam, 2/71-72, İbn Sa’d, 1/219, Taberî, Târîh, 2/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299,

Beyhakî, Delâil, 2/433, İbn Hazm, Cevâmi, s. 69-70, İbn Cevzî, 1/217, İbn Esîr, Kâmil, 2/96, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/156, Zehebî, Târîh, s. 290, İbn Kesîr, Bidâye, 3/149, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3821 İbn İshak, İbn Hişam, 2/70-73, Taberî, Târîh, 2/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/298-299, Beyhakî, Delâil, 2/433-434, İbn Seyyid, 1/156, Zehebî, Târîh, s. 290, İbn Kesîr, Bidâye, 3/148-149, Kastallânî, Mevâhib, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306, Halebî, 2/159.

3822 İbn Sa'd, 1/218, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3823 Yakubî, 2/38.

3824 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40.

3825 İbn Sa'd, 1/219.

3826 İbn Sa'd, 1/218, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Heysemî, 6/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3827 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Heysemî, 6/40.

3828 İbn Sa'd, 1/218-219, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Heysemî, 6/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3829 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40, Diyarbekrî, 1/306.

3830 İbn Sa'd, 1/219, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3831 İbn Sa'd, 1/219, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40.

3832 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40.

3833 İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3834 İbn Sa'd, 1/219, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3835 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40.

3836 Yakubî, 2/38.

3837 Kastallânî, Mevâhib, 1/76.

3838 Yakubî, 2/38, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 11.

3839 İbn Sa'd, 1/219, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40, Kastallânî, Mevâhib, 1/76, Diyarbekrî, 1/306.

3840 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Heysemî, 6/40.

3841 İbn İshak, İbn Hişam, 2/71, Taberî, Târîh, 2/234, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Beyhakî, Delâil, 2/434, İbn Seyyid, 1/156. İbn Kesîr, Bidâye, 3/149.

3842 İbn Sa'd, 1/219, Yakubî, 2/38, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Beyhakî, Delâil, 2/435, İbn Cevzî, 1/217, Zehebî, Târîh, s. 290, Heysemî, 6/40.

3843 İbn Sa'd, 1/219, Yakubî, 2/38, Taberî, Târîh, 2/234-235, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Beyhakî, Delâil, 2/435, İbn Hazm, Cevâmi, s. 71, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12.

3844 Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, İbn Hazm, Cevâmi, s. 71, İbn Kayyım, 2/56.

3845 İbn Sa'd, 1/219, Yakubî, 2/38, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Beyhakî, Delâil, 2/435, İbn Hazm, Cevâmi, s. 71, İbn Kayyım, 2/56, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12.

3846 İbn Sa'd, 3/593, İbn Abdilberr, 2/466, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/169, Zehebî, Siyer, 1/219-220, İbn Hacer, İsâbe, 1/482.

ONUNCU BÖLÜM
İSRÂ VE MİRAC MUCİZESİ

İsrâ ve Mirac Kelimelerinin Mânâları

İsrâ; gece yürümek, yola gitmek, gece yolculuğu etmek, ettirilmek[3847] demektir. Mirac da; yükseğe çıkış aracı demektir.[3848]

İsrâ ve Mirac Hadisesinin Tarihi

İsrâ ve Mirac hadisesi nübüvvetin on ikinci yılında,[3849] Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicretinden on sekiz ay[3850] veya on altı ay[3851] veya on dört ay,[3852] ya da bir yıl önce vuku bulmuştur.[3853] Bunun; Hicretten sekiz ay önce,[3854] Recep ayında[3855], Recep ayının yirmi yedinci gecesinde vuku bulduğu da rivayet edilir.[3856] Daha başka rivayetler de vardır.[3857]

İsrâ ve Miracın Ruhen mi, Bedenen mi Vuku Bulduğu Meselesi

İsrâ ve Miracın, her ne kadar ruhen vuku bulduğu da rivayet edilmekte ise de;[3858] selef ve halef[3859] hadis ve kelam âlimleri[3860] topluluğunun mezhebine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam geceleyin Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya -uykuda ve ruhen değil- uyanık iken, bedeni ve ruhu ile birlikte, Burak üzerinde isra buyrulmuş, gece yolculuğu ettirilmiş; getirilen Mirac ile de, oradan -ruhen değil- yine bedeni ve ruhu ile birlikte, uyanık iken, göklere uruc ettirilmiş, çıkarılmıştır.[3861]

Hak ve gerçek olan budur.

Ashab-ı Kiram'dan:

1. Abdullah b. Abbas,
2. Cabir b. Abdullah,

3. Enes b. Malik,
4. Huzeyfe b. Yeman,
5. Hz. Ömer,
6. Ebu Hureyre,
7. Malik b. Sa'saa,
8. Ebu Habbetü'l-Bedrî,
9. Abdullah b. Mes'ud ile;

Tâbiîn'den:

10. Dahhâk,
11. Katâde,
12. Saîd b. Müseyyeb,
13. Saîd b. Cübeyr,
14. Zührî,
15. İbn Zeyd,
16. Hasan,
17. İbrahim,
18. Mücahid,
19. Mesrûk,
20. İkrime,
21. İbn Cüreyc de, bu görüştedirler.

Ahmed b. Hanbel, Taberî ve Müslümanlardan büyük bir cemaat; hatta, sonraki fakihlerden, muhaddislerden, kelamcılardan ve müfessirlerden pek çoğu da bu görüştedirler.[3862]

Bazı ilim adamlarınca; Peygamberimiz Aleyhisselama peygamberliğin sâlih rüya ile başlangıcında olduğu gibi, kolaylaştırılmak ve alıştırılmak üzere, İsrâ ve Mirac'ın önce rüyada gösterilmiş, sonra da uyanıklık halinde yaptırılmış olabileceği de muhtemel görülerek, bu husustaki uyku ve uyanıklık rivayetleri bağdaştırılmak istenilmiştir.[3863]

Peygamberin rüyalarının vahiy hükmünde bulunduğu,[3864] kendilerinin gözleri uyusa da kalblerinin uyumadığı mâlûmdur.[3865]

İsrâ Hadisesinin Kur'ân-ı Kerîm'de Açıklanışı

Yüce Allah, İsrâ hadisesini, Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle açıklar:

"Kulunu (Muhammed Aleyhisselam) bir gece Mescid-i Haram'dan (alıp) Mescid-i Aksa'ya kadar götüren (Allah'ın şânı, her türlü noksanlardan) münezzehtir.

(O Mescid-i Aksâ'ya ki) biz, onun etrafına, bereket verdik.

(Bu gece yolculuğunu) ona (o kulumuza), âyetlerimizden bazısını gösterelim diye (yaptırdık).

Şüphesiz ki, O, (asıl) O, (herşeyi) hakkıyla işiten, (herşeyi) hakkıyla görendir!"[3866]

İsrâ ve Mirac Mucizesi Hadisesini Rivayet Eden Erkek ve Kadın Sahabiler

1. Enes b. Malik,
2. Ebu Hureyre,
3. Abdullah b. Abbas,
4. Abdullah b. Mes'ud,
5. Ebu Saîd el-Hudrî,
6. Ümmü Hani binti Ebi Talib,
7. Malik b. Sa'saa,
8. Şeddad b. Evs,
9. Ebu Zerr el-Gıfârî,
10. Hz. Ümmü Seleme,
11. Hz. Âişe,
12. Esma binti Ebu Bekir,
13. Abdullah b. Ebi Sebre,
14. Übeyy b. Ka'b,
15. Büreyde b. Husayb,
16. Cabir b. Abdullah,
17. Huzeyfe b. Yeman,
18. Semûre b. Cündüb,
19. Sehl b. Sa'd,

20. Suheyb b. Sinan,
21. Abdullah b. Ömer,
22. Abdullah b. Es'ad b. Zürâre,
23. Abdurrahman b. Kurt,
24. Hz. Ömer,
25. Hz. Ali,
26. Ebu Eyyub Halid b. Zeyd el-Ensarî,
27. Abdullah b. Seddad,
28. Ebu'l-Hamrâ,
29. Ebu Leyla,
30. Ebu Ümâme,
31. Abdullah b. Amr b. Âs,
32. Ebu Habbetu'l-Bedrî.[3867]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Göğsünün Yarılıp Kalbine İman ve Hikmet Dolduruluşu

Mekke'de, İsrâ ve Mirac gecesinde, Cebrail Aleyhisselam inip Peygamberimiz Aleyhisselamın göğsünü yardı ve kalbini çıkardı.

Kalbinin içini Zemzem suyu ile yıkadıktan sonra, içi hikmet ve imanla dolu altın bir tas getirip Peygamberimiz Aleyhisselamın kalbinin içine boşalttı ve göğsünü kapadı.[3868]

Burak'ın Getirilişi ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Ona Bindirilişi

Yatsıdan sonra,[3869] Peygamberimiz Aleyhisselamın binmesi için, katırdan küçük, merkepten büyük olan,[3870] Cârud diye anılan,[3871] katırla merkep arası,[3872] beyaz,[3873] uzun,[3874] gemi vurulmuş ve eğerlenmiş olarak,[3875] bir hayvan; Burak getirildi.[3876]

Burak'a, Peygamberimiz Aleyhisselamdan önceki peygamberler de binmişlerdi.[3877]

Nitekim, İbrahim Aleyhisselam da, ona binip; önüne Hz. İsmail'i, terkisine de

Hz. Hacer'i bindirerek Mekke'ye getirmişti.[3878]

İbrahim Aleyhisselam, Beyt-i Haram'ı ziyaret için onun üzerinde gelir giderdi.[3879]

Burak'a Burak isminin verilişi, ya renginin son derecede parlak oluşundan, ya da hızlı gidişinin berki, şimşeği andırışından dolayı idi.[3880]

Burak'ın iki bacağında iki kanadı vardı ki, ayaklarını onlarla itip hızlandırırdı.[3881]

Peygamberimiz Aleyhisselam Burak'a binmek üzere yaklaşınca, Burak, Peygamberimiz Aleyhisselama karşı, nazlanırcasına, hırçınlaştı.

Cebrail Aleyhisselam, elini onun yelesinin üzerine koyup:

"Ey Burak! Sen şu yaptığından utanmıyor musun?![3882]

Sen Muhammed'e mi bunu yapıyorsun?![3883]

Ey Burak![3884] Vallahi,[3885] Allah'ın Muhammed'den önceki kullarından,[3886] Allah katında bundan daha şerefli bir kimse senin üzerine binmemiştir![3887] Sakin ol!" deyince,[3888] Burak utandı,[3889] ter döktü.[3890] Uysallaşıp sakinleşti.

Peygamberimiz Aleyhisselam Burak'ın üzerine bindi.[3891]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Cebrail Aleyhisselam, birbirlerini bırakmaksızın, Mescid-i Aksa'ya doğru yollandılar.

Burak; ayağını, gözünün alabildiği yerin en son noktasına basıyordu.[3892] Bir müddet gittikten sonra, Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"İn de, namaz kıl!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam indi ve orada namaz kıldı.

Cebrail Aleyhisselam: "Sen nerede namaz kıldın, biliyor musun? Sen Tûr-u Sînâ'da namaz kıldın! Yüce Allah, Musa Aleyhisselamla orada konuşmuştu!" dedi.[3893]

Nihayet, Beytü'l-Makdis'e ulaşıldı, Peygamberimiz Aleyhisselam, orada Burak'ı kendisinden önceki peygamberlerin onu bağlayageldikleri halkaya bağladı.[3894]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İmam Olup Peygamberlere Namaz Kıldırışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, Beytü'l-Makdis Mescidine (Mescid-i Aksa'ya) girdi.[3895]

İçlerinde İbrahim, Musa ve İsa Aleyhisselamların da bulunduğu[3896] bazı peygamberler orada Peygamberimiz Aleyhisselam için toplanmış bulunuyorlardı.

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı ileri sürdü.[3897] Peygamberimiz Aleyhisselam onlara imam oldu.[3898]

Orada iki rekat namaz kıldı,[3899] kıldırdı.[3900]

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Kureyşîler Allah'ın bir şeriki bulunduğunu, Hristiyanlar da Allah'ın bir oğlu olduğunu iddia ediyorlar!

Sen, sor şu peygamberlere bakalım: Yüce Allah için, şerik veya oğul olur mu?!" dedi.[3901]

Peygamberimiz Aleyhisselam onlara sordu.

Onlar; "Biz tevhid ile, Allah'ın bir oluşu inancını tebliğ etmek üzere gönderildik!" dediler.[3902]

Yüce Allah'ın vahdaniyetini, birliğini ikrar ettiler.[3903]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sunulan İçeceklerden Sütü Tercih Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselama iki kap getirildi ki; kabın birisinde şarap, diğerinde süt vardı.[3904]

"Bunlardan hangisini istersen, al!" denildi.[3905]

Peygamberimiz Aleyhisselam onlara baktı.[3906]

Şarabı bırakıp[3907] sütü seçti,[3908] aldı,[3909] içti.[3910]

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Sen fıtratı seçtin,[3911] fıtrata isabet ettin![3912] Fıtrata yöneltildin![3913]

Hamdolsun Allah'a ki, seni fıtrata yöneltti.[3914]

Eğer sen şarabı almış olsaydın,[3915] senden sonra[3916] ümmetin azardı.[3917]

Sütü tercih etmekle sen de fıtrata yöneltildin, ümmetin de fıtrata yöneltildi.[3918]

Şarap size haram kılındı!" dedi.[3919]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Göklere Çıkarılışı ve Orada Bazı Peygamberlerle Karşılaşıp Selamlaşması

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı Beytü'l-Makdis'teki Sahra'nın [Sahre'nin] üzerine çıkardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, bakınca, orada, tabanı Sahra'da, tepesi semada, meleklerin inip çıktıkları, bakanların ondan daha güzel birşey görmedikleri bir Mirac'ın kurulu olduğunu gördü![3920]

İbn İshak'ın (85-151 Hicrî), kendilerini herhangi bir kusurla kusurlayamayacağı kimselerin kendisine Ebu Saîd el-Hudrî'den rivayet ettiklerini açıklayarak bildirdiğine göre:

Peygamberimiz Aleyhisselam buyurmuştur ki:

"Beytü'l-Makdis'te olanlardan boşaldıktan sonra, Mirac'a götürüldüm.

Ben, şimdiye kadar, ondan daha güzel birşey görmedim.

O, öyle birşeydir ki; ölünüz, ölüm anında gözlerini ona diker![3921]

Âdem oğullarının ruhları, göklere onun üzerinde çıkarılır!"[3922]

Sahibim Cebrail beni kanadının üstüne koydu,[3923] ona yükseltti.[3924]

Gök kapılarından, Hafaza diye anılan kapıya kadar çıkardı."[3925]

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar, göklere yükselişi hep bu Mirac ile olmuştur.[3926]

Dünya semasına varılınca, Cebrail Aleyhisselam,[3927] o göğün kapısını çaldı.[3928] Bekçisi olan meleğe:

"Aç!" dedi.

"Kimdir o?"[3929] "Kimsin sen?" denildi.[3930]

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kimse var mı?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Yanımda Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Evet! Gönderildi” dedi.[3931]

Kapı açılıp dünya semasının üstüne çıktıkları zaman, orada oturan, sağında ve solunda birtakım karaltılar bulunan, sağına baktıkça gülen, soluna baktıkça da ağlayan bir zât ile karşılaştılar.[3932]

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Selam ver ona!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele etti[3933] ve “Hoş geldin, safâ geldin salih peygamber! Salih oğlum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselama:

“Kim bu?” diye sordu.[3934]

Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, atan Âdem (aleyhisselâm)’dır.[3935] Sağındaki ve solundaki şu karaltılar da, onun soyundan gelen çocuklarının ruhlarıdır. Onlardan, sağında olanlar Cennetlik, solunda olan karaltılar da Cehennemliktirler! Sağına bakınca güler, soluna bakınca da ağlar!” dedi.

Sonra, ikinci kat göğe yükseldiler.[3936]

Cebrail Aleyhisselam o göğün kapısını çaldı.[3937] Bekçisine:

“Aç!” dedi.

“Kimdir o?”[3938] “Kimsin sen?” denildi.[3939]

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kimse var mı?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Evet!” deyince, göğün kapısı açıldı.[3940]

İkinci semada, teyze oğulları olan İsa b. Meryem ve Yahya b. Zekeriyya Aleyhisselamlarla karşılaştılar.[3941]

Cebrail Aleyhisselam:

“Bunlar, Yahya ve İsa (aleyhisselâm)’dır. Selam ver onlara!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

Onlar da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettiler ve:

“Hoş geldin, safâ geldin salih kardeş! Salih peygamber!” dediler.[3942] Ve hayır dua ettiler.[3943]

İsa Aleyhisselam; orta boylu, hamamdan çıkmış gibi kırmızıya çalar ak benizli,[3944] düz saçlı[3945] ve yüzü çok benli idi.[3946]

Sonra, üçüncü kat göğe yükseldiler.

Cebrail Aleyhisselam göğün kapısını çaldı. Göğün bekçisine:

“Aç!” dedi.

“Sen kimsin?” denildi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kim var?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Gönderildi!” dedi.

Kapı açılınca, kendisine güzelliğin yarısı verilmiş olan Yusuf Aleyhisselamla karşılaştılar.[3947] Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Cebrail! Kim bu?” diye sordu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, senin kardeşin Yusuf b. Yakub (aleyhisselâm)’dır![3948] Selam ver ona!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettikten sonra:

“Hoş geldin! Safâ geldin! Salih kardeş! Salih peygamber!” dedi.[3949]

Sonra, dördüncü kat göğe yükseldiler.

Cebrail Aleyhisselam göğün kapısını çaldı.

“Sen kimsin?” denildi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kimse var mı?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Gönderildi!” dedi.

Göğün kapısı açılınca, İdris Aleyhisselamla karşılaştılar.[3950]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselama:

“Kim bu?” diye sordu.[3951]

Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, İdris (aleyhisselâm)’dır. Selam ver ona!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Hoş geldin! Safâ geldin! Salih kardeş! Salih peygamber!” dedi.[3952] Ve hayır dua etti.

Bundan sonra, beşinci kat göğe yükseldiler.

Cebrail Aleyhisselam göğün kapısını çaldı.

“Sen kimsin?” denildi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kimse var mı?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

“Gönderildi!” cevabıyla mukabele edildi.

Göğün kapısı açılınca, orada Hârun b. İmran (aleyhisselâm)’la karşılaştılar.[3953] Kendisi, ak saçlı, gür ve ak sakallı idi. Son derece güzel yüzlü idi. Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Cebrail! Kim bu?” diye sordu. Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, kavmi içinde sevdirilmiş Hârun (aleyhisselâm)’dır![3954] Selam ver ona!” dedi. Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Hoş geldin! Safâ geldin Salih kardeş! Salih peygamber!” dedi.[3955] Hayır dua etti.

Sonra, altıncı kat göğe yükseldiler.

Cebrail Aleyhisselam göğün kapısını çaldı.

“Sen kimsin?” denildi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kimse var mı?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Gönderildi!” dedi.

Göğün kapısı açılınca, orada Musa (aleyhisselâm) ile karşılaştılar.[3956] Musa Aleyhisselam; uzun boylu, esmer tenli,[3957] yüksek burunlu,[3958] kulaklarına kadar uzanan düz saçlı,[3959] hafif etli idi.[3960]

Sanki, Şenue kabilesi erkeklerinden biri![3961]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Cebrail! Kim bu?” diye sordu.[3962]

Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, kardeşin Musa b. İmran (aleyhisselâm)’dır![3963] Selam ver ona!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Hoş geldin! Safâ geldin! Salih kardeş! Salih peygamber![3964] Ümmî peygamber!” dedi.[3965] Ve hayır dua etti.

Sonra, yedinci kat göğe yükseldiler.

Cebrail Aleyhisselam göğün kapısını çaldı.

“Sen kimsin?” denildi.

Cebrail Aleyhisselam:

“Cebrail’im!” dedi.

“Yanında kim var?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Muhammed (aleyhisselâm) var!” dedi.

“O (Mirac için), gönderildi mi?” diye soruldu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Gönderildi!” dedi.

Göğün kapısı açılınca, orada İbrahim Aleyhisselamla karşılaştılar ki, kendisi sırtını Beyt-i Mâmur’a dayamış,[3966] Beyt-i Mâmur’un kapısının önündeki bir kürsü üzerinde oturuyordu.[3967]

Beyt-i Mâmur’a her gün yetmiş bin melek girer, girenler de bir daha geri dönmezdi![3968]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselama bunun ne olduğunu sordu.

Cebrail Aleyhisselam:

“Bu, Beyt-i Mâmur’dur!” dedi.[3969]

İbrahim Aleyhisselam için de:

“Selam ver ona!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam selam verdi.

O da, Peygamberimiz Aleyhisselamın selamına mukabele ettikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Hoş geldin! Safâ geldin! Salih oğlum! Salih peygamber!” dedi.[3970]

Kendisi, çok yaşlı, ulu ve heybetli bir zât idi.[3971]

Ona, soyundan gelen çocuklarından simaca en çok benzeyeni de Peygamberimiz Aleyhisselamdı.[3972]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselama:

“Ey Cebrail! Kim bu?” diye sordu.[3973] Cebrail Aleyhisselam da:

“Bu, atan İbrahim Aleyhisselamdır!” dedi.[3974]

İbrahim Aleyhisselamın, Cennete Çokça Fidan Dikmelerini Müslümanlara Tebliğ Etmesini Peygamberimiz Aleyhisselama Tavsiye Edişi

İbrahim Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Ümmetine[3975] benden selam söyle![3976] Onlara emret![3977] Haber ver[3978] de, Cennete fidan dikmeyi çoğaltsınlar![3979] Çünkü, Cennetin toprağı güzel,[3980] suyu tatlı[3981] arzı da geniş[3982] ve düzlüktür!” dedi.[3983]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Cennete dikilecek fidan nedir?” diye sordu.[3984]

İbrahim Aleyhisselam:

“Cennete dikilecek fidan ‘Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber’dir” dedi.

Yani: “Allah her noksandan münezzehtir. Bütün övmeler, övülmeler Allah’a mahsustur. Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur! Allah, en büyüktür![3985] Bütün güç, kuvvet, ancak Allah’ındır, Allah iledir!”[3986]

Sidretü’l-Müntehâ’ya Yükseliş

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı, yedinci kat göğün üzerinde bulunan ve Allah’tan başkasınca bilinmeyen makamlara yükseltti.[3987]

Sidretü'l-Müntehâ'ya kadar götürdü,[3988] yükseltti.[3989]

"Bu, Sidretü'l-Müntehâ'dır!" dedi.[3990]

Sidretü'l-Müntehâ; kökü altıncı kat gökte ve gövdesi, dalları yedinci kat göğün üzerinde,[3991] gölgesiyle bütün gökleri ve Cenneti gölgeleyen,[3992] yaprakları fil kulakları gibi, meyveleri küpler kadar.. bir ağaçtı ki, onu Yüce Allah'ın celâl ve azamet nurunun tecellisi kapladıkça kaplamış,[3993] öyle renklere bürümüş,[3994] yakut veya zümrüt veya benzeri cevherlere[3995] çevirmiş,[3996] o kadar güzelleştirmişti ki, Allah'ın yarattıklarından hiçbiri, onun güzelliğini tavsif edemezdi![3997]

Sidretü'l-Müntehâ ki; bütün peygamberlerin ve meleklerin işleri ona varır, dayanır.[3998] Yaratıkların ilmi onda nihayet bulur, onun yukarısında olanlar hakkında hiçbir bilgileri bulunmaz![3999] Yeryüzünden semaya çıkan, onda nihayet bulur.[4000] Alınacağı zaman da ondan alınır.[4001]

Refref ve Öteler Ötesindeki Buluşma

Peygamberimiz Aleyhisselamın bildirdiklerine göre; Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamı yukarı götüre götüre, nihayet (kaza ve kaderi yazan) kalemlerin cızırtılarını işitecek kadar yüksek bir yere çıkardı.[4002]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Cennetten yemyeşil bir Refref (ipek döşek)'in birden ufku kapladığını, doldurduğunu gördü.[4003]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun (Refref'in) üzerine oturdu.

Cebrail Aleyhisselam, Peygamberimiz Aleyhisselamdan ayrıldı.[4004] Peygamberimiz Aleyhisselam; Aziz ve Cebbar olan Rabbine yükseltilip yaklaştırıldı.[4005]

Kendisinden bütün sesler kesildi.[4006]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Yüce Rabbinin:

"Korkma yâ Muhammed! Yaklaş!" buyruğunu işitmeye başladı.[4007]

Nihayet, hiçbir kimsenin hiçbir zaman erişememiş olduğu Yakınlık Makamına, İlahî Kabule, İlahî İkram ve İhsana nail oldu![4008]

İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben, Yüce Rabbimi gördüm!” buyurmuştur.[4009]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Cebrail Aleyhisselamın da, Mele-i A’lâ’da, Allah korkusu ve saygısından, eskimiş deve çuluna benzediğini görmüştür.[4010]

Yüce Allah; Mirac gecesinde, Peygamberimiz Aleyhisselama vahyetmek istediğini istediği gibi vahyetti.[4011]

Yüce Allah, İbrahim Aleyhisselamı haliliyet ile, Musa Aleyhisselamı kelamı ile, Muhammed Aleyhisselamı da rü’yetle mümtaz kılmıştır.[4012]

Kur’ân-ı Kerîm’in Mirac Hakkındaki Açıklaması

Mirac hadisesi, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklanır:

“Battığı zaman, yıldıza andolsun ki: Sahibiniz (doğru yoldan) sapmadı, bâtıla da inanmadı.

O, kendi (rey ve) hevâsından söylemez!

O (Kur’ân), kendisine (Allah tarafından) ilka edilegelen vahiyden başka (birşey) değildir.

Onu (Kur’ân’ı, ona) müthiş kuvvetlere mâlik olan (Cebrail) öğretti (ki, o) akıl ve reyinde kâmil (bir melek)dir, hemen (kendi sûretine girip) doğruldu.

O (Cebrail), en yüksek ufukta idi.

Sonra (ona) yaklaştı derken, sarktı.

İki yay kadar, ya da daha yakın olduğunda kuluna vahyetti.

Onun (gözünün) gördüğünü, kalbi yalanlamadı.

Şimdi, siz onun bu görüşüne karşı, kendisiyle mücadele mi edeceksiniz?!

Andolsun ki, o, onu, diğer bir defa da Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında gördü ki, Cennetü’l-Me’vâ onun yanındadır.

O (gördüğü) zaman, Sidre’yi, bürüyordu, onu bürümekte olan!

Onun göz(ü gördüğünden) ne şaştı, ne de aştı!

Andolsun ki: O, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür.”[4013]

Cennetü’l-Me’vâ, Kürsî ve Arş

Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında bulunan Cennetü’l-Me’vâ, Arş’ın sağında olup, şehit ruhlarının durağıdır.[4014]

Yedi kat gökler ve yerler, Kürsî karşısında, çöl ortasına atılmış bir halka;[4015]

Kürsî de, Arş karşısında, çöl ortasına atılmış bir halka gibi kalır![4016]

Mirac Mülâkatında Peygamberimiz Aleyhisselama Verilenler

Peygamberimiz Aleyhisselama Mirac mülakatı sonunda şu üç şey verildi:

1. Elli vakit namaz sevabına denk, beş vakit namaz verildi.

2. Bakara sûresinin son âyetleri verildi.

3. Peygamberimiz Aleyhisselamın ümmetinden olup da Allah'a şerik koşmayanlardan mukhimat (kebâir) bağışlandı.[4017]

Yüce Allah:

"Yâ Muhammed! Bu namazlar, her gün ve gecede,[4018] beş namazdır![4019] Amma, her namaz için, on sevab vardır![4020] Bu, yine, elli namaz demektir.[4021]

Bende söz bir olur, değişmez![4022]

Her kim, bir hayr işlemek ister ve onu yapmazsa, o kimseye (bu iyi niyetinden dolayı) bir sevab yazılır, yaparsa on sevab yazılır.

Her kim de bir kötülük yapmak ister, onu yapmazsa, ona birşey yazılmaz. O kötülüğü yaparsa bir günah yazılır!" buyurdu.[4023]

Bakara sûresinin son iki âyetinde de, meâlen şöyle buyurulur:

"O Peygamber de kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler).

Onlardan her biri:

Allah'a,

Allah'ın meleklerine,

Allah'ın kitablarına,

Allah'ın peygamberlerine inandı. Peygamberlerin hiçbirini, diğerlerinin arasından ayırmayız! (Hepsine inanırız.)

Dinledik! (Emrine) itaat ettik!

Ey Rabbimiz! Mağfiretini dileriz!

Son varış(ımız) ancak Sanadır!' dediler.

Allah, hiçbir kimseye, gücünün yettiğinden başkasını yüklemez.

(Herkesin) kazandığı (hayır) kendi yararınadır.

Yaptığı (şer) de kendi zararınadır.

Ey Rabbimiz! Unuttuk yahut yanıldık ise, bizi tutup sorguya çekme!

Ey Rabbimiz! Bizden önceki (ümmet)lere yüklediğin gibi, üstümüze ağır bir yük yükleme!

Ey Rabbimiz! Tâkat getiremeyeceğimizi, bize yükleme!

Bizden (sâdır olan günahları) sil, bağışla! Bizi yarlığa! Bizi esirge!

Sen bizim Mevlâmızsın!

Artık, kâfirler güruhuna karşı da, bize yardım et!”[4024]

Mukhimat; insanı Cehenneme sürükleyen büyük ve tehlikeli günahlar, demektir.[4025]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir gün:

“İnsanı helâke sürükleyen yedi şeyden sakınınız!” buyurmuştu.

“Yâ Rasûlallah! Nedir bu tehlikeli şeyler?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

1. Allah’a şerik koşmak,

2. Sihir (büyü) yapmak,

3. Yüce Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı nefsi, haksız yere öldürmek,

4. Faiz yemek,

5. Yetim malı yemek,

6. Savaş meydanından kaçmak,

7. Zinadan korunan, böyle birşey hatırından bile geçmeyen Müslüman kadınlarına zina isnad etmektir!” buyurdu.[4026]

Mirac Gecesinde Peygamberimiz Aleyhisselamın Cennete Götürülüşü

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselama vahyedeceğini vahyettikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam, Cebrail Aleyhisselam tarafından Cennete götürüldü.[4027]

Cennetin eni, göklerle (altlarındaki) yer kadar olup,[4028] Peygamberimiz Aleyhisselam orada:

İnciden, yâkuttan, zebercetten.. köşkler,[4029]

İnciden kubbeler (kubbeli evler) gördü.

Cennetin toprağını da misk kokar bir halde buldu.[4030]

Peygamberimiz Aleyhisselam Cennette;

İki yanında içi boş inciden yapılmış kubbeler (kubbeli evler) dizili bir ırmak da gördü[4031] ki, inci, yakut çakılları ve misk üzerinde akıp gidiyordu![4032]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Cebrail! Nedir bu?" diye sordu.[4033]

Cebrail Aleyhisselam:

"Bu, sana Yüce Allah'ın vermiş olduğu[4034] Kevser ırmağıdır!" dedi.[4035]

Kevser ırmağının suyu da, baldan daha tatlı ve sütten daha ak idi.[4036]

Peygamberimiz Aleyhisselama Cehennemin Gösterilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; dünya semasında kendisini güler yüzle karşılayan melekler arasında, yüzü hiç gülmeyen, Cehennemin hâzini, bekçisi Malik adındaki bir melekle de karşılaşmıştı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun kim olduğunu Cebrail Aleyhisselamdan sorup öğrenince, Cebrail Aleyhisselama:

"Cehennemi bana göstermesini ona emretmez misin?" diye sormuştu.

Cebrail Aleyhisselam da:

"Olur!" diyerek Cehennemin bekçisi Malik'e:

"Ey Malik! Muhammed'e (aleyhisselâm) Cehennemi göster!" demişti.

Malik;

Cehennem'in üzerinden örtüsünü açınca, Cehennem öyle kaynamaya ve kabarmaya başladı ki, Peygamberimiz Aleyhisselam onun, gördüğü herşeyi yakalayıp yakıvereceğini sandı. Hemen, Cebrail Aleyhisselama:

"Ey Cebrail! Malik'e emret de, onu yerine geri çevirsin!" buyurdu.

Cebrail Aleyhisselam da, Cehennemi yerine çevirmesi için, Malik'e emretti.

O da, Cehenneme:

"Sakin ol!" dedi.

Cehennem, çıkmış olduğu yerine girince, Malik onun üzerine örtüsünü tekrar örttü.[4037]

Peygamberimiz Aleyhisselam;

Cehennemdeki susuzluk azaplarını, azap zincirlerini, azap yılan ve akreplerini, oradaki azaplardan daha bazılarını da gördü.[4038]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir hadis-i şeriflerinde:

“Eğer benim bildiğimi sizler de bilmiş olsaydınız, muhakkak ki, pek az güler ve çok ağlardınız!” buyurmuştur.[4039]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke’ye Dönüşü

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mekke’ye dönmek üzere, Beytü’l-Makdis Mescidinin kapısına bağladığı Burak’a binip[4040] Mekke’ye döndü.[4041] Peygamberimiz Aleyhisselamın İsrâ ve Miracı, bir gece içinde, yatsı namazı ile sabah namazı arasında vuku buldu.[4042]

Abdulmuttalib Oğullarının Peygamberimiz Aleyhisselamı Aramaya Çıkışları

Abdulmuttalib oğulları, İsrâ ve Mirac gecesinde, Peygamberimiz Aleyhisselamı bulamayınca, aramaya çıkmışlardı.

Hatta, Hz. Abbas, Zîtuvâ’ya kadar gitti. Oralarda, yüksek sesle:

“Yâ Muhammed! Yâ Muhammed!” diyerek bağırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Lebbeyk!=Buyur!” diye karşılık verince, Hz. Abbas:

“Ey kardeşimin oğlu! Sen kavmini geceden beri zahmet ve meşakkate soktun! Nerede idin?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Beytü’l-Makdis’e gittim” buyurunca, Hz. Abbas:

“Bu gecenin içinde mi?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet. Bu gecenin içinde gidip geldim!” buyurunca, Hz. Abbas:

“Her halde, senin başına ancak hayır gelmiş olmalıdır!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Benim başıma hayırdan başka birşey gelmemiştir!” buyurdu.[4043]

İsrâ ve Mirac Mucizesinin Kureyş Halkına Haber Verilişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; İsrâ ve Miracını Kureyş müşriklerine gidip haber vermek üzere ayağa kalkınca,[4044] Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani Hatun, Peygamberimiz Aleyhisselamın ridasının ucundan tutup:[4045]

"Ey amcamın oğlu![4046] Ey Allah'ın peygamberi![4047] Sana and veriyorum.[4048] Bunu halka söyleme![4049] Onlar seni yalanlarlar.[4050] Üzerler!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Vallahi, ben bunu onlara söyleyeceğim!" buyurdu.[4051]

Ümmü Hani Hatun, Habeşli cariyesine:

"Yazıklar olsun sana! Git de, Resûlullah Aleyhisselam o halka ne söylüyor? Halk ona ne söylüyor? Göz kulak ol!" dedi.[4052]

Peygamberimiz Aleyhisselam İsrâ ve Miracını Kureyş müşriklerine gidip haber vereceği zaman;

"Ey Cebrail!" dedi, "kavmim beni tasdik etmezler"

Cebrail Aleyhisselam:

"Ebu Bekir seni tasdik eder" dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, gidip, Kâbe'nin Hicr diye anılan yerinde ayakta durarak[4053] Kureyş müşriklerine İsrâ hadisesini haber verince, onlar şaştılar:[4054]

"Doğrusu, biz şimdiye kadar bunun gibisini hiç işitmedik![4055]

Bu, şaşılacak, inanılmayacak şey!

Vallahi, deve Mekke'den Şam'a gidişte bir ayda, dönüşte de bir ayda sürülüp götürülür!

Muhammed bir tek gecenin içinde oraya gider de Mekke'ye dönebilir mi?![4056]

Biz Beytü'l-Makdis'e, devemizin ciğerlerine, böğürlerine vura vura bir ayda varırız. O oraya bir tek gecenin içinde gitmiş ha?![4057]

Ey Muhammed! Buna delilin nedir?" dediler[4058] ve yalanladılar.[4059]

Peygamberimiz Aleyhisselam, yalanlanmaktan üzgün bir halde, bir tarafa

çekilip oturduğu sırada, yanına Ebu Cehil gelerek oturdu.

Alaylı bir tavırla:

“Geceleyin yararlandığın birşey var mı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Vardır!” buyurdu.

Ebu Cehil:

“Ne imiş o?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Geceleyin götürüldüm!” buyurdu.

Ebu Cehil:

“Nereye?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Beytü’l-Makdis’e!” buyurdu.

Ebu Cehil:

“Sonra da aramızda sabahladın ha?!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet!” buyurdu.

Ebu Cehil, Peygamberimiz Aleyhisselam söylediği sözü inkâr eder korkusu ile, kavmini onun yanına çağırmak istedi ve:

“Bana söylediğin sözü onlara da söyleyesin diye, kavmini senin yanına çağırmamı uygun görür müsün?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Olur!” buyurunca, Ebu Cehil:

“Ey Ka’b oğulları cemaatı!” diyerek çağırmaya başladı.

Meclislerinden silkinip kalkanlar, gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla Ebu Cehil’in yanına oturdular.

Ebu Cehil, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Haydi, bana söylediğini, kavmine de söyle!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben geceleyin götürüldüm!” buyurdu.

“Nereye?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

Beytü'l-Makdis'e!" buyurdu.

"Sonra da aramızda sabahladın ha?!" dediler.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurunca, Peygamberimiz Aleyhisselamın sözünü yalanlamak için, şaşkınlıklarından ve inkârlarından, kimisi ellerini çırptılar, kimisi de ellerini başlarına koydular![4060]

Kureyş müşrikleri, hemen Hz. Ebu Bekir'in yanına vardılar. Ona:

"Ey Ebu Bekir! Senin sahibin hakkındaki şeyden haberin var mı?

O, güya, bu gece Beytü'l-Makdis'e varmış![4061] Orada namaz kılmış! Sonra da Mekke'ye dönmüş!" dediler.

Hz. Ebu Bekir:

"Siz onun hakkında yalan söylüyorsunuz!" dedi.

Müşrikler:

"Hayır! Kendisi, şuradaki Mescid'de halka böyle söyledi!" dediler.[4062]

Hz. Ebu Bekir:

"Vallahi, eğer o bunu söyledi ise, muhakkak doğrudur!" dedi.[4063]

Müşrikler:

"Sen onu doğruluyor,[4064] kendisinin bir gecede Beytü'l-Makdis'e gidip sabahtan önce Mekke'ye geldiğini[4065] doğru buluyor musun?" dediler.

Hz. Ebu Bekir:

"Evet![4066] Bunda şaşacağınız ne var?[4067]

Vallahi, ben onu bundan daha uzak olanında, gecenin veya gündüzün herhangi bir saatinde kendisine semadan haber geldiğini bana haber verdiğinde tasdik edip duruyorum!"[4068] dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına geldi ve:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Sen şu halka bu gece Beytü'l-Makdis'e gittiğini söyledin mi?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Allah'ın Peygamberi! Onu bana tarif ve tavsif et! Çünkü, ben oraya

gitmişimdir" dedi.

Beytü'l-Makdis, hemen, Peygamberimiz Aleyhisselamın gözünün önüne geldi. Peygamberimiz Aleyhisselam, ona bakarak, Hz. Ebu Bekir'e Beytü'l-Makdis'i birer birer tarif etmeye başlamış; anlattıkça, Hz. Ebu Bekir de:

"Doğru söylüyorsun! Ben şehadet ederim ki; sen Allah'ın Resûlüsün!" demiştir.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

"Ey Ebu Bekir! Sen, Sıddîk'sın!" buyurmuş ve o gün ona Sıddîk ismini vermiştir.[4069]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselama Beytü'l-Makdis ve Beytü'l-Makdis Mescidi Hakkında Sorular Sormaları

Müşriklerden, o beldeleri gezmiş ve Beytü'l-Makdis Mescidini görmüş olanlar, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Sen Beytü'l-Makdis Mescidini bize tarif ve tavsif edebilir misin?" diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Oraya gittim!" buyurdu ve tarif etmeye başladı.

Bazı noktalarda tereddüde düşünce, Beytü'l-Makdis Mescidi Peygamberimiz Aleyhisselamın gözünün önüne getirildi ve ona bakarak, müşriklerin sorularını cevapladı. Müşrikler:

"Vallahi, tarif ve tavsifte isabet ettin!" dediler.[4070]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu hususu şöyle anlatır:

"Kureyşîler, gezdiğim yerler, özellikle Beytü'l-Makdis hakkında, bana birçok sorular sormaya başladılar ki, ben İsra gecesi onları zihnimde iyice tesbit ve hıfz etmiş değildim.

Bunun için, o kadar sıkılmıştım ki, böyle bir sıkıntıya hiç düşmemiştim.

Derken, Yüce Allah benimle Beytü'l-Makdis arasındaki uzaklığı kaldırdı da, ne sordularsa, ona bakarak, sorularını birer birer cevapladım.[4071] Bana:

'Beytü'l-Makdis'in kaç kapısı var?' diye sordular.

Ben de, Beytü'l-Makdis'e bakıp, onlara haber verdim.

Bazıları da:

‘Beytü’l-Makdis Mescidinin kaç kapısı var?’ diye sordular.

Beytü’l-Makdis Mescidi gözümün önüne dikilince, ona bakıp kapılarını sayarak, onlara bildirdim.”[4072]

Müşriklerin Kervanları Hakkındaki Soruları

Kureyş müşrikleri:

“Ey Muhammed! Sen bize kervanımızdan haber ver! O bizim için Beytü’l-Makdis’ten daha önemlidir.[4073] Sen onlardan birşeye rastladın mı?” dediler.[4074] İçlerinden birisi de:

“Yâ Muhammed! Sen şu, şu yerdeki develerimize rastladın mı?” diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Evet! Vallahi,[4075] filan oğullarına rastladım:

Onlar bir deve kaybetmişler ve onu aramaya gitmişlerdi.[4076]

Konak yerlerinde de onlardan hiç kimse yoktu.[4077]

Susamıştım.[4078]

Onların içinde su bulunan bir kapları vardı ki, onun üzerine birşey örtmüşlerdi. Örtüsünü açtım ve içindeki suyu içtim. Sonra, üzerini yine eskisi gibi kapadım.

Onların kafilesi şimdi Beyzâ’dan, Ten’im yokuşundan iniyordur.

Kafilenin önünde boz, siyah renkli erkek bir deve, devenin üzerinde de birisi siyah, birisi de alaca iki çuval vardır!” buyurunca,[4079] Velid b. Mugîre, “Sihirbaz!” dedi.[4080]

Peygamberimiz Aleyhisselam, sözlerine devamla:

“Yanınıza geldikleri zaman, onlara sorun:[4081] Kaplarındaki suyu içilmemiş bulmuşlar mıdır?” buyurdu.[4082]

Müşrikler:

“Lât ve Uzzâ’ya andolsun ki, bu bir delildir!” dediler.[4083]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Şu, şu vadide filan oğullarının kafilesine de rastladım.

Onları bir hayvanın gizli sesi ürkütmüş; bir develeri kaçmıştı.

Ben kaçan develerinin yerini onlara gösterdim!” buyurdu.

Kureyş müşrikleri, Ten'im yokuşuna doğru hızla gittiler.[4084]

Peygamberimiz Aleyhisselamın verdiği haberleri yalan çıkarma umudu ile, kervanı gözlemeye başladılar.

Kervan görününce:

"Vallahi, işte kervan geliyor! Boz deveyi de en öne sürmüşler!" dediler.[4085]

İlk karşılaştıkları deve, kendilerine tarif edildiği gibi idi.

Kafileye su kabından sordular.

Onlar da, onu su dolu olarak bıraktıklarını, üzerini örttüklerini, fakat sonradan örtüsünü açtıkları zaman içinde su bulamadıklarını haber verdiler.

Kureyş müşrikleri, diğer kafilelere de, soracaklarını sordular.

"Doğrudur! Vallahi, kendisinin anmış olduğu vadide ürkütüldük ve bir devemiz de kaçtı.

Bir adamın sesini işittik ki, o bizi devemize çağırıyordu!

Deveyi onun çağırdığı yerde bulduk ve tuttuk!" dediler.[4086]

Bazılarına göre; işittikleri ses, Peygamberimiz Aleyhisselamın sesi idi.[4087]

Kureyş müşriklerinin, kervanlarındaki develerinin ve hatta çobanlarının sayısına varıncaya kadar, sormadıkları ve Peygamberimiz Aleyhisselamdan doğru cevaplarını almadıkları birşey kalmadı.[4088]

Kureyş müşrikleri, kendilerine verilen haberlerin doğru çıktığını gördükleri halde,[4089] iman etmediler:

"Bu, açık bir sihirdir![4090] Velid b. Mugîre'nin dediği doğru imiş!" dediler.[4091]

İslâm Dininin İbadet Esaslarından Namaz

İslâm dininin ibadet esaslarından birincisi olan[4092] ve düşman karşısında bile bulunulsa vaktinde kılınması gereken;[4093] yaratılışımızın gayesi bulunan[4094] namaz; Yüce Yaratanımızı zikretmek, anmak üzere[4095] her türlü kötülüklerden geri durmak için[4096] kılınır.

Namaz; kıyam, kıraat, rükû ve sücud gibi rükünlerden oluşan bir ibadet olup; Kur'ân-ı Kerîm'in müteaddit âyetlerinde bu rükünlerle namaza işaret edilmiş

olduğu,[4097] hatta rükû ve sücud tesbihleriyle de namazın murad olunduğu görülür. Nitekim:

Devrinin tartışmacı bilginlerinden Nâfi b. Ezrak, Abdullah b. Abbas'a:

"Beş vakit namaz Kur'ân'da var mı?" diye sorduğu zaman, Abdullah b. Abbas:

"Evet! Vardır!" diyerek Rûm sûresinin 17 ve 18. âyetlerini:

"Fesübhânallâhi hîne tümsûne ve hîne tusbihûne velehülhamdü fissemâvâti vel'ardi ve aşiyyen ve hîne tuzhirûne" diyerek okuyup; "'Hîne tümsûne' akşam namazıdır. 'Ve hîne tusbihûne' sabah namazıdır. 'Ve aşiyyen' ikindi namazıdır. 'Ve hîne tuzhirûne' öğle namazıdır!" dedikten sonra; Nur sûresinin 58. âyetindeki "ve min ba'di salâti'l-ışâi=Bir de, yatsı namazından sonra…" kısmını okumuştur.[4098]

Beş Vakit Namazın Farz Kılınışı ve Vakitlerinin Tarif Edilişi

Beş vakit namaz; bir rivayete göre, Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicretinden bir buçuk yıl önce,[4099] Mirac gecesinde farz kılınmıştır.[4100]

Mirac gecesinin sabahında Cebrail Aleyhisselam inerek[4101] Peygamberimiz Aleyhisselama göstermek için, beş vakit namazı vakitlerinde imam olup kıldırdı.[4102]

Peygamberimiz Aleyhisselam bu husustaki hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Cebrail bana Beyt'in (Kâbe'nin) yanında,[4103] iki kere, yani iki gün[4104] imam oldu.

Güneşin zeval vaktinde, gölge bir nalın tasması kadar uzadığında, öğle namazını kıldırdı.

Sonra, herşeyin gölgesi bir misli olunca, ikindi namazını kıldırdı.

Sonra, oruçlu iftar ettiği (orucunu açtığı) zaman, akşam namazını kıldırdı.

Sonra, şafak kaybolduğu zaman, yatsı namazını kıldırdı.

Sonra, oruçluya yemek, içmek haram olduğu zaman, sabah namazını kıldırdı.

Ertesi günü ise, öğle namazını, herşeyin gölgesi bir misli olduğu zaman kıldırdı.

Sonra, ikindi namazını, herşeyin gölgesi iki misli olduğu zaman kıldırdı.

Sonra, akşam namazını, oruçlu iftar ettiği (orucunu açtığı) zaman kıldırdı.

Sonra, yatsı namazını, gecenin üçte birinin evvelinde,[4105] üçte birinin evveline doğru[4106] kıldırdı.

Sonra, ortalık ağardığı, aydınlandığı zaman da sabah namazını kıldırdı.

Sonra, bana yönelip:

'Yâ Muhammed! Bu, senden önceki peygamberlerin (namaz) vaktidir. (Namaz için) vakit, bu iki vaktin arasıdır' dedi."[4107]

Namazın Peygamberimiz Aleyhisselamdan Önceki Peygamberlerin Şeriatlarında da Yer Aldığı

Namaz, Peygamberimiz Aleyhisselamdan önceki peygamberlerin şeriatlarında da vardı.

İbrahim ve İsmail Aleyhisselamlar, devamlı surette namaz kılarlardı.

Zürriyetlerinden de namaza devamlı bir ümmet gelmesi için, Yüce Allah'a dua etmişlerdi.[4108]

İshak ve Yakub Aleyhisselamlar da namaz kılarlardı.[4109]

Şuayb Aleyhisselamın çok namaz kılışı, kavminin kendisiyle alay etmesine sebep olmuştu.[4110]

Musa Aleyhisselam namazla memurdu.[4111] Namaz kılmaları hususunda, İsrâil oğullarından da kesin söz almıştı.[4112]

Lokman Aleyhisselam namaz kılar, oğluna da bunu emrederdi.[4113]

Zekeriyya Aleyhisselam namaza devamlı idi.[4114]

İsa Aleyhisselam da namazla memurdu.[4115]

Beş Vakit Namazdan Önceki Namaz: Teheccüd Namazı

Beş vakit namaz farz kılınmadan önce, gecenin geç vakitlerine kadar, uzun sûreler okunarak gece namazı (teheccüd) kılmak, farzdı.[4116] Bu, bir yıl devam etmiş; namazda uzun müddet dikilmekten, Müslümanların ayakları şişmişti.

Nihayet, beş vakit namaz farz kılınınca, teheccüd namazı Müslümanlar hakkında hafifletilip nafileye çevrilmiş,[4117] fakat Peygamberimiz Aleyhisselamın buna özel olarak devamı emir buyrulmuştur.[4118]

Vitir Namazı ve Vakti

Peygamberimiz Aleyhisselam, vitir namazı hakkında da:

"Yüce Rabbim bana bir namaz daha arttırdı ki, o, vitir namazıdır. Onun vakti de, tan yeri ağarıncaya kadar olan zaman arasındadır.[4119]

Muhakkak ki Allah, hakkınızda, kızıl tüylü develerden (dünya malından) daha hayırlı olan bir namazla imdatta bulundu ki, o vitir namazıdır.

Allah, onu yatsı ile tan yeri ağarıncaya kadar olan zaman arasında kılmanızı meşru kıldı" buyurmuştur.[4120]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Beş Vakit Namazı Kılışı, Kıldırışı

Namaz, abdestli olarak kılınır.[4121] Abdest, namazın anahtarıdır.[4122] Abdestsiz, namaz olmaz ve kabul olunmaz.[4123]

Peygamberimiz Aleyhisselam namaz kılacağı zaman Kıble'ye döner,[4124] ellerini kulaklarının hizasına kadar kaldırıp "Allahuekber" diyerek tekbir alır;[4125] sağ eliyle sol elini tutar,[4126] sağ elini sol elinin üzerine koyar (bağlar);[4127] "Sübhâneke allâhümme ve bihamdike ve tebâreke ismüke ve teâlâ ceddüke velâ ilâhe gayrüke!" diyerek namaza başlardı.[4128]

Sonra, içinden Eûzü ve Besmele çekerdi.

(Sabah, akşam, yatsı namazlarıyla Cuma ve Bayram namazında) açıktan Fâtiha sûresini okur,[4129] Fâtiha'nın sonunda yavaşça "Âmîn!" der ve "Âmîn" denilmesini de emrederdi.[4130]

Peygamberimiz Aleyhisselamın:

"Her kim içinde Ümmü'l-Kur'ân'ı (Fâtiha'yı) okumaksızın bir namaz kılarsa, o namaz noksandır, tamam değildir, güdüktür!" buyurduğu bildirilmektedir.[4131]

Peygamberimiz Aleyhisselam, sabah namazında, Fâtiha sûresinden sonra, Yâsin sûresini[4132] ve Kaf sûresini,[4133] ya da benzeri sûreleri[4134] veya Tûr sûresini[4135] veya Mü'minûn sûresini[4136] veya Tekvir sûresini[4137] veya benzeri sûreleri okurdu.[4138] Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğu âyetlerin sayısı altmışı ve hatta yüzü bulurdu.[4139]

Birinci rekatta uzun sûre, ikinci rekatta kısa sûre okurdu.[4140]

Cuma günü ise, sabah namazında Secde sûresi ile Dehr sûresini okurdu.[4141]

Öğle ile ikindinin ilk iki rekatlarında Fâtiha'dan sonra, birer sûre,[4142] meselâ Târık ve Buruc sûrelerini[4143] ve benzerlerini,[4144]

Öğle namazında, Leyl sûresini,

İkindi namazında, onun gibi bir sûreyi okurdu.

Öğle namazında, A'lâ sûresini okuduğu da olurdu.[4145]

Öğlenin birinci rekatında otuz, ikinci rekatında on beş âyet kadar okurdu.[4146]

Akşam namazında, Mürselât sûresini,[4147] Tûr sûresini okuduğu da olurdu.[4148]

Yatsı namazında, Tîn sûresini,[4149] Şems ve benzeri sûreleri okurdu.[4150]

Muaz b. Cebel'e yatsı namazında A'lâ, Leyl ve Alâk sûrelerini okuması tavsiye buyurulmuştur.[4151]

Peygamberimiz Aleyhisselam, kıraatten sonra, "Allahuekber!" diyerek tekbir alır, belini kamburlaştırmaksızın büküp rükûa varır, ellerini diz kapaklarının üzerine koyar,[4152] "Sübhâne Rabbiyel azîm!" der;[4153] "Semiallâhu limen hamideh" diyerek[4154] başını kaldırıp omurga kemiklerinden her biri yerli yerine gelinceye kadar doğrulunca,[4155] "Rabbenâ ve lekelhamd!" der;[4156] "Allahuekber!" diyerek secdeye giderdi.

Secdeye gittiği zaman; kollarını ne yere yayar, ne de yanlarına yapıştırırdı.

Ayaklarının parmaklarını, Kıble'ye karşı dikerdi.[4157]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bu secde vaziyetini anlatırken de:

"Ben, birisi cephe (alınla burun), ikisi dizler, ikisi de ayak uçları olmak üzere, yedi kemik (organ) üzerinde secde etmekle emrolundum.

Namaz kılarken, elbisemizle saçımızı, düzeltmek için toplamaktan da nehyolundum."[4158]

"Secde ettiği zaman, kulun yedi âzâsı:

Yüzü,

İki eli,

İki dizi,

İki ayağı da, onunla birlikte, secde eder” buyurmuştur.[4159]

Peygamberimiz Aleyhisselam, secdede “Sübhâne Rabbiyel a’lâ!” derdi.[4160] Gerek rükûdaki, gerek secdedeki tesbihlerin en az üçer kere söylenmesini tavsiye buyurmuştur.[4161]

Peygamberimiz Aleyhisselam “Allahuekber!” diyerek başını secdeden kaldırır ve sol ayağını büküp, üstüne otururdu ve ikinci secdede de böyle yapardı.

İkinci secdeyi yaptıktan sonra “Allahuekber!” diyerek ikinci rekata kalkar,[4162] onu da kılıp oturunca “Ettahiyyâtü…”yü ve arkasından, şehadet kelimelerini okurdu ve namazın sonunda, buna “Allâhümme salli...” ve “Allâhümme bârik…” salavatlarını ekler ve bundan sonra istedikleri duayı yapmalarını Müslümanlara emrederdi.[4163]

Kendileri ise, en çok “Allâhümme Rabbenâ âtinâ fi’d-dünyâ haseneten ve fi’l-âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr!” diyerek dua ederdi.[4164]

Peygamberimiz Aleyhisselam, bundan sonra, başını önce sağ tarafına çevirip “Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh!” sonra da sol tarafına çevirip “Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh!” diyerek selam verirdi.[4165]

Selam verdikten sonra, üç kere “Estağfirullâh!”[4166] bir kere de “Allahümme entesselâmu ve min kesselâmu tebârekte yâ zelcelâli vel’ikram. Lâ ilâhe illallâhu vahdedû lâ şerîke leh lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümîtu ve hüve alâ külli şey’in kadîr. Allâhümme lâ mânia limâ atayte ve lâ mûtî limâ mena’te. Velâ yenfau zelceddi minkel cedd” derdi.[4167] Arkasından da:

Otuz üç kere “Sübhânallah,”

Otuz üç kere “Elhamdülillâh,”

Otuz üç kere “Allahuekber,”

Sonunda da, bir kere “Lâ ilâhe ilallâhu vahdehû lâ şerîke leh lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr” derdi[4168] -ki, böyle diyen kimsenin günahlarının, deniz köpükleri kadar çok olsa bile, hepsinin bağışlanacağını müjdelemiştir.[4169]

Peygamberimiz Aleyhisselam, en sonunda “Sübhâne Rabbike Rabbil izzeti ammâ yasıfûn ve selâmün alel mürselîn velhamdü lillâhi rabbil âlemîn” âyetini

okurdu.[4170]

Peygamberimiz Aleyhisselam, farz namazların arkasından Âyete'l-Kürsî'yi okuyan kimsenin de, ikinci bir namaza kadar Yüce Allah'ın himayesinde bulunacağını haber vermiştir.[4171]

"Peygamber Aleyhisselamın Kur'ân'ı okuyuşu nasıldı?" diye sorulunca, Enes b. Mâlik:

"Çekilmesi gerekeni çekerdi" dedikten sonra, Besmeleyi okuyarak: "'Bismillâhi'yi çekerdi, 'errahmân'ı çekerdi, 'errahîm'i çekerdi" demiştir.[4172]

Hz. Hafsa ve Hz. Ümmü Seleme'nin bildirdiklerine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam Kur'ân-ı Kerîm'i âyet âyet okurdu:

'Bismillâhirrahmânirrahîm' der, keserdi.

'Elhamdulillâhi rabbil âlemîn' der, keserdi.

'Mâliki yevmiddîn' der, keserdi.[4173]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Beş Vakit Farz Namazla Birlikte Kıldıkları Sünnetler ve Rekatları

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam:

Sabah namazının farzından önce, evinde iki rekat,

Öğle namazının farzından önce, evinde dört rekat; farzından sonra, evinde iki rekat,[4174]

İkindi namazının farzından önce, evinde dört rekat,[4175]

Akşam namazının farzından sonra, evinde iki rekat,

Yatsı namazının farzından sonra, evinde iki rekat nâfile namaz kılardı.[4176]

Bunu dört kıldığı da olurdu.[4177]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Öğlenin farzından önce dört rekat, farzından sonra da dört rekat kılmaya devam edeni, (Allah) Cehennem ateşine haram kılar!"[4178]

"İkindi namazının farzından önce dört rekat namaz kılana, Allah rahmet etsin!" buyurmuştur.[4179]

Yatsı namazının farzından önce kılınan dört rekat nâfile ise, Müslümanların

isteklerine bırakılmış olan; daha uygun bir deyişle, Müslümanların kılmaya me'zun bulundukları ve müstahsen görerek kılageldikleri nâfilelerdendir ki, bu da Peygamberimiz Aleyhisselamın şu hadis-i şerifine dayanır:

Ashab-ı Kiram'dan Talha b. Ubeydullah der ki:

"Necd halkından, saçı darmadağın bir kimse, Resûlullah Aleyhisselama geldi. Kendisinin sesini uzaktan karmakarışık duyuyor, fakat ne söylediğini anlamıyorduk. Nihayet, yaklaştı.[4180]

"Yâ Rasûlallâh! İslâm nedir?" diye sordu.[4181]

Meğer, İslâm'ın ne demek olduğunu soruyormuş.

Onun bu sorusuna, Resûlullah Aleyhisselam:

"Bir gün bir gecede beş namaz!" buyurdu.

Adamcağız:

"Üzerimde bu namazlardan başkası da olacak mı?" diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

"Hayır, olmayacak! Meğer ki kendiliğinden (nâfile olarak) kılasın..." buyurdu.[4182]

Namaza Özenmenin Gerekliliği

Peygamberimiz Aleyhisselam bir gün[4183] Mescid'de otururken,[4184] çöl Arabı gibi[4185] bir adam gelip,[4186] Peygamberimiz Aleyhisselamın yakınında[4187] iki rekat[4188] namaz kıldı.[4189] Namazı itinasız ve gevşek kıldı.[4190]

Peygamberimiz Aleyhisselam onun gevşek kılışına bakıyordu.[4191]

Adam Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelip selam verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun selamına mukabele ettikten sonra,[4192] adama:

"Dön de, yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!" buyurdu.

Adam dönüp,[4193] önceki kıldığı gibi tekrar namaz kıldı.[4194]

Sonra, dönüp Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına gelerek,[4195] tekrar selam verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, onun selamına mukabele etti[4196] ve:

“Dön de namazını yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!” buyurdu.[4197]

Adam tekrar döndü. Namaz kıldı, gelip selam verdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, selamına mukabeleden sonra, ona:

“Dön de, namazını yeni baştan kıl! Çünkü, sen (tam) namaz kılmış olmadın!” buyurdu.

Bu, üç kez tekrarlandı.[4198]

Namazı hafife alanın, namaza özenmeyenin namaz kılmış olmayacağı, Mescid’deki insanları da korkuttu. Bu, onlara da ağır geldi.[4199]

Bunun üzerine, adam:

“Ey Allah’ın Resûlü! Babam, anam sana feda olsun!

Sana Kitabı indiren,[4200] seni hak dinle peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki; ben bunun daha iyisini bilmiyorum![4201]

Yâ Rasûlallâh![4202] Nasıl yapacağımı,[4203] namazın doğrusunun nasıl olduğunu[4204] bana göster![4205] Öğret![4206]

Ben nihayet bir beşerim: Doğru da, yanlış da yapabilirim!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Peki![4207] Namaz kılmak istediğin,[4208] namaz kılmaya kalkacağın zaman,[4209] Allah’ın sana emrettiği gibi,[4210] güzelce tam abdest al![4211]

Kıble’ye yönelip[4212] ‘Allahuekber!’ diyerek tekbir al![4213]

Ümmü’l-Kitâbı (Fâtiha’yı) oku![4214]

Sonra, Kur’ân’dan, ezberinde olanı, sana kolay geleni,[4215] istediğini,[4216] Allah’ın okumanı dilediği kadar oku![4217] Sonra, rükû et![4218] Rükûa vardığında, avuçlarını diz kapaklarının üzerine koy! Sırtını kamburlaştırmayıp, dümdüz tut![4219]

Uzuvların yatışıncaya kadar rükû halinde kal![4220]

Rükûdan başını kaldırdığın zaman, kemikler mafsallarda yerleşince,[4221] uzuvlar yatışıncaya kadar ayakta dimdik dur!

Secdeye gittiğinde, uzuvların yatışıncaya kadar secdede dur![4222]

Secdeden başını kaldırıp,[4223] uzuvların yatışıncaya kadar[4224] sol uyluğunun üzerine otur!

Bunu her rekat ve secdede,[4225] namazının bütün rekatlarında yap![4226]

Bunları tam yaptığın zaman, namazını tamamlamış; bunlardan neyi eksiltirsen,[4227] ancak namazından eksiltmiş olursun!" buyurdu.[4228]

Kabul Olunan ve Olunmayan Namazın Durumu

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir hadis-i şeriflerinde:

"Kim namazları vaktinde kılar ve onun abdestlerini tam ve güzelce alır, kıyamını, huşûunu, rükûunu ve secdelerini tam yaparsa, o namazlar ışık saçarak bembeyaz bir şekilde yükselirken:

'Sen beni koruduğun gibi, Allah da seni korusun!' diye dua eder.

Kim de namazı vaktinin dışında kılar, onun abdestini tam ve güzelce almaz, huşûunu, rükûunu ve secdelerini tam yapmazsa, onlar da simsiyah bir şekilde yükselirken:

'Sen nasıl özenmeyip beni yitirdinse, Allah da seni (senin amelini) yitirsin!' diyerek ilenir. Allah'ın dilediği yere varınca, paçavra gibi dürülüp, o kimsenin üzerine atılır!" buyurmuşlardır.[4229]

Beş Vakit Namazı Özenerek Kılan ve Kılmayanların Durumu

Peygamberimiz Aleyhisselam, başka bir hadis-i şeriflerinde de:

"Beş vakit namazı Allah farz kıldı.

Her kim bu namazların abdestini tam alır, onları vaktinde kılar, rükû ve huzûlarını eksiksiz yaparsa, Allah'ın, onu bağışlayacağı hakkında va'di vardır.

Her kim de bunu yapmazsa, Allah'ın ona bir va'di yoktur. İsterse onu bağışlar, isterse azaba uğratır!" buyurmuşlardır.[4230]

3847 Fîruzâbâdî, 4/343.
3848 İbn Esîr, Nihâye, 3/203.
3849 İbn Cevzî, 1/218, İbn Seyyid, 1/148. Aynî, 4/39, Diyarbekrî, 1/306.
3850 İbn Sa'd, 1/213, Belâzurî, Ensâb, 1/255, İbn Cevzî, 1/218.
3851 Beyhakî, Delâil, 2/354, İbn Cevzî, 1/219, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109, Aynî, 4/39.
3852 İbn Abdilberr, 1/40.

3853 İbn Sa’d, 1/214, Belâzurî, Ensâb, 1/255, Beyhakî, Delâil, 2/354, İbn Abdilberr, 1/40, İbn Cevzî, 1/219, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, Kurtubî, 15/216, İbn Seyyid, 1/148, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/22, Aynî, 4/39.
3854 İbn Cevzî, 1/219, İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/27.
3855 İbn Esîr, Usdu’l-gâbe, 1/27.
3856 İbn Cevzî, 1/219.
3857 İbn Seyyid, 1/148.
3858 İbn İshak, İbn Hişam, 2/40-41, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Taberî, Tefsîr, 15/18, Kadı Iyaz, 1/39.
3859 İbn Kesîr, Bidâye, 3/113, Aynî, 4/39.
3860 Kastallânî, Mevâhib, 2/4.
3861 İbn Kesîr, Bidâye, 3/114, Tefsîr, 3/22.
3862 Kadı Iyaz, 1/146, Diyarbekrî, 1/308.
3863 Kadı Ebu Bekir b. Arabî’den naklen Süheylî, 3/417, İbn Seyyid, 1/147, Suyutî, Hasâis, 1/447-448, Kastallânî, Mevâhib, 2/3-4.
3864 Mâlik, 1/120, Ahmed b. Hanbel, 6/36, Buhârî, Sahîh, 1/209, 2/48, Müslim, 1/509, Tirmizî, Sünen, 2/303, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Hâkîm, 2/431, Beyhakî, Sünen, 7/62.
3865 İbn Sa’d, 1/171, Ahmed b. Hanbel, 1/274, Buhârî, Sahîh, 4/168.
3866 İsrâ: 1.
3867 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/24, Suyutî, Hasâis, 1/378, Kastallânî, Mevâhib, 2/7.
3868 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/91, Müslim, 1/148, Beyhakî, Delâil, 2/379, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/139, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/55, İbn Seyyid, 1/145, Zehebî, Târîh, s. 258, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/9.
3869 İbn Sa’d, 1/214.
3870 İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/248, Müslim, 1/145, Nesâî, 1/218, Yakubî, 2/26, Beyhakî, Delâil, 2/379, Begavî, 2/179, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, Zehebî, Târîh, s. 258, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/8.
3871 Buhârî, Sahîh, 4/248, Beyhakî, Delâil, 2/378, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/47, Zehebî, Târîh, s. 261.
3872 İbn İshak, İbn Hişam, 2/38, İbn Sa’d, 1/214.
3873 İbn Sa’d, 1/214, İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/248, Müslim, 1/145, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/8.
3874 İbn Sa’d, 1/214, Müslim, 1/145, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/4.
3875 Ahmed b. Hanbel, 3/164, Tirmizî, Sünen, 5/301, Taberî, Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/363, İbn Cevzî, 1/224, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/4.
3876 Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/248, Müslim, 1/145, Tirmizî, Sünen, 5/301, Beyhakî, Delâil, 2/362-363, Begavî, 2/177, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53. İbn Kesîr, Tefsîr, 3/8.
3877 İbn İshak, İbn Hişam, 2/38, Beyhakî, Delâil, 2/396, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109.
3878 İbn Sa’d, 1/50, Diyarbekrî, 1/309.
3879 Taberî, Tefsîr, 15/5, Târîh, 1/140, Sa’lebî, s. 93, Diyarbekrî, 1/310.
3880 İbn Esîr, Nihâye, 1/120.
3881 İbn İshak, İbn Hişam, 2/38, İbn Sa’d, 1/214, Yakubî, 2/26, İbn Seyyid, 1/143, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
3882 İbn İshak, İbn Hişam, 2/38-39, İbn Sa’d, 1/214, Süheylî, 3/430, İbn Seyyid, 1/143, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
3883 Tirmizî, Sünen, 5/301, İbn Cevzî, 1/224, Diyarbekrî, 1/310.
3884 İbn Esîr, Kâmil, 2/51.
3885 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa’d, 1/214, Ahmed b. Hanbel, 3/164, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, İbn Seyyid, 1/143, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
3886 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa’d, 1/214, Süheylî, 3/430, Diyarbekrî, 1/310.
3887 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa’d, 1/214, Ahmed b. Hanbel, 3/164, Tirmizî, Sünen, 5/301, Taberî,

Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/363, Süheylî, 3/430, İbn Cevzî, 1/224, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, İbn Seyyid, 1/143, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.

3888 İbn Seyyid, 1/143, Diyarbekrî, 1/310.

3889 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa'd, 1/214, İbn Seyyid, 1/143.

3890 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa'd, 1/214, Ahmed b. Hanbel, 3/164, Tirmizî, 5/301, Taberî, Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/363, İbn Cevzî, 1/224, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, İbn Seyyid, 1/143, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/4, Diyarbekrî, 1/310.

3891 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa'd, 1/214.

3892 İbn İshak, İbn Hişam, 2/38, İbn Sa'd, 1/214, İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/48, Müslim, 1/145, Nesâî, 1/221, Beyhakî, Delâil, 2/382, Begavî, 2/177, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/51, İbn Seyyid, 1/143, Zehebî, Târîh, s. 242, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109.

3893 Nesâî, 1/221-222, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/6.

3894 İbn Sa'd, 1/214, İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/356, Begavî, 2/178, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Seyyid, 1/143, Zehebî, Târîh, s. 242.

3895 Nesâî, 1/222, Kadı Iyaz, 1/136.

3896 İbn Sa'd, 1/214, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109-110.

3897 İbn Sa'd, 1/214, Nesâî, 1/222, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/6.

3898 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Sa'd, 1/214, Nesâî, 1/222, Beyhakî, Delâil, 2/388, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Kayyım, 2/53, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109-110.

3899 İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/382, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Seyyid, 1/144.

3900 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.

3901 İbn Esîr, Kâmil, 2/52.

3902 İbn Sa'd, 1/214.

3903 İbn Esîr, Kâmil, 2/52.

3904 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Abdurrezzak, 5/329, İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/141, Müslim, 1/145, Tirmizî, Sünen, 5/300, Dârımî, 2/36, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Taberî, Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/387, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, İbn Seyyid, 1/144, Zehebî, Târîh, s. 244, İbn Kesîr, Bidâye, 3/109-110.

3905 Abdurrezzak, 5/329, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Buhârî, Sahîh, 4/141, Tirmizî, Sünen, 5/300, Taberî, Tefsîr, 15/12.

3906 Dârımî, 2/36, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Beyhakî, Delâil, 2/387.

3907 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.

3908 İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/145, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.

3909 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Abdurrezzak, 5/329, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Buhârî, Sahîh, 4/141, Dârımî, 2/36, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Beyhakî, Delâil, 2/387, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, Zehebî, Târîh, s. 244.

3910 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Abdurrezzak, 5/329, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Taberî, Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/287, İbn Esîr, Kâmil, 2/52.

3911 Müslim, 1/145, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.

3912 Abdurrezzak, 5/329, İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 2/282, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/141,

3913 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Abdurrezzak, 5/329, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Buhârî, 4/141, Tirmizî, Sünen, 5/300, Belâzurî, Ensâb, 1/256, Taberî, Tefsîr, 15/15.

3914 Dârımî, 2/36, Beyhakî, Delâil, 2/357, Zehebî, Târîh, s. 244.

3915 Abdurrezzak, 5/329-330, Buhârî, Sahîh, 4/141, Dârımî, 2/36.

3916 İbn Esîr, Kâmil, 2/52.

3917 Abdurrezzak, 5/330, Ahmed b. Hanbel, 4/141, Tirmizî, 5/300, Taberî, Tefsîr, 15/15, Beyhakî, Delâil, 2/357, İbn Esîr, Kâmil, 2/52, Zehebî, Târîh, s. 244.
3918 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Taberî, Tefsîr, 15/15, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
3919 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
3920 İbn Esîr, Kâmil, 2/52, Diyarbekrî, 1/310.
3921 İbn İshak, İbn Hişam, 2/44-45, Taberî, Tefsîr, 15/14, Zehebî, Târîh, s. 273, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110-111, Kastallânî, Mevâhib, 2/24.
3922 Taberî, Tefsîr, 15/12, Beyhakî, Delâil, 2/391, Zehebî, Târîh, s. 273, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/12, Suyutî, Hasâis, 1/488.
3923 İbn Esîr, Kâmil, 2/52.
3924 İbn İshak, İbn Hişam, 2/45, Taberî, Tefsîr, 15/14, İbn Kesîr, Bidâye, 3/111, Kastallânî, Mevâhib, 2/24.
3925 İbn İshak, İbn Hişam, 2/45, Taberî, Tefsîr, 15/14, Kastallânî, Mevâhib, 2/24.
3926 Zehebî, Târîh, s. 273, İbn Kesîr, Bidâye, 3/111.
3927 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/91-92, Müslim, 1/148.
3928 İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3929 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/148.
3930 İbn Ebi Şeybe, 14/302, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/178, Kadı Iyaz, 1/136, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3931 Aynı kaynaklar.
3932 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Müslim, 1/145.
3933 Ahmed b. Hanbel, 4/208, Buhârî, Sahîh, 4/248.
3934 Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/148.
3935 Ahmed b. Hanbel, 4/208, Buhârî, Sahîh, 4/248.
3936 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/148, Kadı Iyaz, 1/197.
3937 İbn Ebi Şeybe, 14/302-303, Ahmed b. Hanbel, 3/143, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3938 Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/148.
3939 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 5/143, Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3940 Aynı kaynaklar
3941 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/143, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3942 Ahmed b. Hanbel, 4/208, Buhârî, Sahîh, 4/248.
3943 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 4/248, Müslim, 1/145, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, İbn Esîr, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3944 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Abdurrezzak, 5/329, Buhârî, Sahîh, 4/140, Müslim, 1/152.
3945 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Buhârî, Sahîh, 4/84, Müslim, 1/152.
3946 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41.
3947 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/146, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3948 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48.
3949 Ahmed b. Hanbel, 4/208-209, Buhârî, Sahîh, 4/248.
3950 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/146, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3951 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48, Buhârî, Sahîh, 4/107.
3952 Ahmed b. Hanbel, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/146, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.

3953 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/146, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3954 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48.
3955 Ahmed b. Hanbel, 4/209, Buhârî, Sahîh, 4/249.
3956 İbn Ebi Şeybe, 14/303, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Müslim, 1/146, Beyhakî, Delâil, 2/383, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53, İbn Seyyid, 1/144.
3957 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Ahmed b. Hanbel, 1/257,
3958 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41.
3959 Ahmed b. Hanbel, 1/257.
3960 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Tirmizî, Sünen, 5/300.
3961 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Abdurrezzak, 5/329, Buhârî, Sahîh, 4/84, Müslim, 1/152, Tirmizî, Sünen, 5/300.
3962 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48, Buhârî, Sahîh, 4/107.
3963 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48.
3964 Ahmed b. Hanbel, 4/209, Buhârî, Sahîh, 4/249.
3965 Ahmed b. Hanbel, 1/257.
3966 İbn Ebi Şeybe, 14/303-304, Ahmed b. Hanbel, 3/148-149, Müslim, 1/146-147, Beyhakî, Delâil, 2/384, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/53-54, İbn Seyyid, 1/144.
3967 İbn İshak, İbn Hişam, 2/48-49.
3968 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Müslim, 1/147, Beyhakî, Delâil, 2/384, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, İbn Seyyid, 1/144.
3969 Ahmed b. Hanbel, 4/207.
3970 Ahmed b. Hanbel, 1/209, Buhârî, Sahîh, 1/92, Taberî, Tefsîr, 27/53.
3971 Ahmed b. Hanbel, 1/209.
3972 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Buhârî, Sahîh, 4/141, Müslim, 1/154, Tirmizî, Sünen, 5/300, Beyhakî, Delâil, 2/387.
3973 İbn İshak, İbn Hişam, 2/41, Ahmed b. Hanbel, 2/282, Buhârî, Sahîh, 4/141, Müslim, 1/154, Tirmizî, Sünen, 5/300, Beyhakî, Delâil, 2/387.
3974 İbn İshak, İbn Hişam, 2/49, Ahmed b. Hanbel, 1/257, Buhârî, Sahîh, 4/249, Taberî, Tefsîr, 27/53.
3975 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberî, Tefsîr, 15/255, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414.
3976 Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415, Halebî, 2/123.
3977 Ahmed b. Hanbel, 5/510, Taberî, Tefsîr, 15/255, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414, Halebî, 2/123.
3978 Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415.
3979 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Taberî, Tefsîr, 15/255, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414, Halebî, 2/123.
3980 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberî, Tefsîr, 15/255. Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/415, Halebî, 2/123.
3981 Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415.
3982 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Taberî, Tefsîr, 15/255, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414.
3983 Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberânî, Mu'cemu's-sagîr, 1/196, Kurtubî, 10/415.
3984 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Taberî, Tefsîr, 15/255, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414, Halebî, 2/123.
3985 Tirmizî, Sünen, 5/510, Taberânî, Mu'cemu's-sagir, 1/196.
3986 Ahmed b. Hanbel, 5/418, Taberî, Tefsîr, 15/255, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/86, Suyutî, Hasâis, 1/414, Halebî, 2/123.
3987 Buhârî, Sahîh, 8/24, Zehebî, Târîh, s. 267.

3988 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 5/144, Kadı Iyaz, 1/137.
3989 Ahmed b. Hanbel, 4/207-208, Buhârî, Sahîh, 4/249.
3990 Ahmed b. Hanbel, 4/209, Buhârî, Sahîh, 4/249, Zehebî, Târîh, s. 263.
3991 Aynî, 4/45, Kastallânî, Mevâhib, 2/33, Diyarbekrî, 1/310, Halebî, 2/128.
3992 Aynî, 4/45.
3993 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/128, Buhârî, Sahîh, 4/249, Müslim, 1/146, Taberî, Tefsîr, 27/55, Beyhakî, Delâil, 2/376, 384, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, İbn Seyyid, 1/144, Zehebî, Târîh, s. 266.
3994 Buhârî, Sahîh, 1/93, Müslim, 1/149, Begavî, 2/179.
3995 Ahmed b. Hanbel, 3/128.
3996 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/128, Müslim, 1/146, Taberî, Tefsîr, 27/55, Beyhakî, Delâil, 2/384, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/54, İbn Seyyid, 1/144.
3997 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Müslim, 1/146, Taberî, Tefsîr, 27/54, Beyhakî, Delâil, 2/384, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/54, İbn Seyyid, 1/144, Zehebî, Târîh, s. 266.
3998 İbn Ebi Şeybe, 14/309, Kurtubî, 17/95.
3999 Tirmizî, Sünen, 5/397, Taberî, Tefsîr, 27/52, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/57, Kurtubî, 17/95.
4000 Ahmed b. Hanbel, 1/387, Müslim, 1/157, Tirmizî, Sünen, 5/393, Taberî, Tefsîr, 27/52, Beyhakî, Delâil, 2/373, Begavî, 2/179, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/52, Kadı Iyaz, 1/141, Kurtubî, 17/94, Zehebî, Târîh, s. 254, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/252.
4001 Ahmed b. Hanbel, 1/387, Müslim, 1/157, Taberî, Tefsîr, 27/52, Beyhakî, Delâil, 2/373, Begavî, 2/179, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/57, Kadı Iyaz, 1/141, Kurtubî, 17/94, Zehebî, Târîh, s. 254, İbn Kesîr, Tefsîr, 4/252.
4002 İbn Sa’d, 1/213, Buhârî, Sahîh, 1/92, Müslim, 1/149, Beyhakî, Delâil, 2/381, Kadı Iyaz, 1/140, 148, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/56, İbn Seyyid, 1/145, Zehebî, Târîh, s. 254.
4003 Ahmed b. Hanbel, 1/449, Buhârî, Sahîh, 6/51, Taberî, Tefsîr, 27/57, Beyhakî, Delâil, 2/372, Kurtubî, 17/98.
4004 Kadı Iyaz, 1/162, Kurtubî, 17/89, 98.
4005 Buhârî, Sahîh, 8/204, Taberî, Tefsîr, 27/45, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/51, İbn Kayyım, 2/53, Kurtubî, 17/98, Zehebî, Târîh, s. 267, İbn Kesîr, Bidâye, 3/112.
4006 Kadı Iyaz, 1/160, Kurtubî, 17/98, Diyarbekrî, 1/312.
4007 Kadı Iyaz, 1/160, Diyarbekrî, 1/312.
4008 Kadı Iyaz, 1/163.
4009 Ahmed b. Hanbel, 1/285, Heysemî, 1/78, Aynî, 19/198, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/468.
4010 Beyhakî, Delâil, 2/369, Zehebî, Târîh, s. 250, Heysemî, 1/78.
4011 Taberî, Tefsîr, 27/48, Hâkîm, 2/469, Kurtubî, 17/92. Heysemî, 1/79, İbn Hacer, Fethu’l-bârî, 8/467.
4012 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Buhârî, Sahîh, 6/51, Beyhakî, Delâil, 2/384, Kadı Iyaz, 1/137, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/54, İbn Seyyid, 1/144, Zehebî, Târîh, s. 250-251.
4013 Necm: 1-18.
4014 Taberî, Tefsîr, 27/55.
4015 Nesefî, 1/128, Beyzâvî, 1/133, İbn Kesîr, Tefsîr, 1/310, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 16/132.
4016 Taberî, Tefsîr, 3/10, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 16/132.
4017 Ahmed b. Hanbel, 1/422, Müslim, 1/157, Tirmizî, Sünen, 5/393-394, Nesâî, 1/224, Beyhakî, Delâil, 2/373, Begavî, 2/179, Kadı Iyaz, 1/142, İbn Esîr, Câmiu’l-usûl, 12/57, Kurtubî, 17/94, Zehebî, Târîh, s. 255, Diyarbekrî, 1/312.
4018 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Müslim, 1/146-147 Beyhakî, Delâil, 2/384, Kadı Iyaz, 1/138, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, Zehebî, Târîh, s. 266.
4019 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/148, Buhârî, Sahîh, 1/93, Müslim, 1/147, Kadı Iyaz, 1/138, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, Zehebî, Târîh, s. 266-267.

4020 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Müslim, 1/147, Kadı Iyaz, 1/138, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54,
4021 İbn Ebi Şeybe, 14/304, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Buhârî, Sahîh, 1/93, Müslim, 1/147, Beyhakî, Delâil, 2/384, Kadı Iyaz, 1/138, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, Zehebî, Târîh, s. 267.
4022 Buhârî, Sahîh, 1/93, Müslim, 1/149, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/57.
4023 İbn Ebi Şeybe, 14/304-305, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Müslim, 1/147, Beyhakî, Delâil, 2/384, Kadı Iyaz, 1/138, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54.
4024 Bakara: 285-286.
4025 İbn Esîr, Nihâye, 4/19.
4026 Abdurrezzak, 11/17, Buhârî, Sahîh, 1/95, Müslim, 1/92, Beyhakî, Sünen, 8/20, 249.
4027 Buhârî, Sahîh, 1/93, Müslim, 1/149, Begavî, 2/179, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/57, İbn Seyyid, 1/145.
4028 Âl-i İmran: 133.
4029 İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4030 Buhârî, 1/93, Müslim, 1/149, Begavî, 2/179, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/57, İbn Seyyid, 1/145, Zehebî, Târîh, s. 260.
4031 Ahmed b. Hanbel, 3/263, Buhârî, Sahîh, 6/92, Tirmizî, Sünen, 5/449, Taberî, Târîh, 2/211.
4032 İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4033 Ahmed b. Hanbel, 3/263, Buhârî, Sahîh, 6/92, Tirmizî, Sünen, 5/449, Taberî, Târîh, 2/211.
4034 Ahmed b. Hanbel, 3/263, Tirmizî, Sünen, 5/449, İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4035 Ahmed b. Hanbel, 3/263, Buhârî, Sahîh, 6/92, Tirmizî, Sünen, 5/449, İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4036 Tirmizî, Sünen, 5/450, Taberî, Târîh, 2/211, İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4037 İbn İshak, İbn Hişam, 2/45-46.
4038 İbn Esîr, Kâmil, 2/55.
4039 Ahmed b. Hanbel, 3/210, Buhârî, Sahîh, 5/190, Tirmizî, Sünen, 5/557, İbn Mâce, 2/1412, Dârımî, 2/216, Hâkîm, 4/320, Beyhakî, Sünen, 7/52, İbn Seyyid, 2/335, Zehebî, Târîh, s. 480.
4040 İbn Kesîr, Bidâye, 3/111.
4041 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Taberî, Tefsîr, 15/6, İbn Esîr, Kâmil, 2/56.
4042 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Sa'd, 1/214-215, Taberî, Tefsîr, 15/2, Zehebî, Târîh, s. 272, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110, Suyutî, Hasâis, 1/439.
4043 İbn Sa'd, 1/214, Zehebî, Târîh, s. 272.
4044 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43.
4045 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
4046 İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245.
4047 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
4048 İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245.
4049 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
4050 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
4051 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Sa'd, 1/215, Zehebî, Târîh, 3/110.
4052 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245.
4053 İbn Sa'd, 1/215.
4054 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Sa'd, 1/215, İbn Seyyid, 1/141, Zehebî, Târîh, s. 245-246, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.
4055 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43, İbn Sa'd, 1/215.
4056 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43.
4057 Zehebî, Târîh, s. 246.
4058 İbn İshak, İbn Hişam, 2/43.
4059 Zehebî, Târîh, s. 246, İbn Kesîr, Bidâye, 3/110.

4060 İbn Ebi Şeybe, 14/305-306, Ahmed b. Hanbel, 1/309, İbn Cevzî, 1/223, Zehebî, Târîh, s. 249.
4061 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, Zehebî, Târîh, s. 247-248, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21.
4062 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39, İbn Kesîr, Bidâye, 3/113.
4063 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39-40, Zehebî, Târîh, s. 248, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21.
4064 Zehebî, Târîh, s. 248.
4065 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21.
4066 Zehebî, Târîh, s. 248, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21.
4067 İbn İshak, İbn Hişam, 2/40.
4068 İbn İshak, İbn Hişam, 2/40, İbn Esîr, Kâmil, 2/56, Zehebî, Târîh, s. 247-248, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21-22.
4069 İbn İshak, İbn Hişam, 2/39-40, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/21-22.
4070 İbn Ebi Şeybe, 14/306, Ahmed b. Hanbel, 1/309, İbn Cevzî, 1/223, Zehebî, Târîh, s. 250.
4071 İbn Sa'd, 1/215, Buhârî, Sahîh, 4/247, 248, Müslim, 1/156, Tirmizî, Sünen, 5/301, Zehebî, Târîh, s. 246, İbn Kesîr, Bidâye, 3/113, Diyarbekrî, 1/315.
4072 İbn Sa'd, 1/215.
4073 İbn Seyyid, 1/142, Diyarbekrî, 1/315.
4074 Diyarbekrî, 1/315.
4075 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/22.
4076 İbn Esîr, Kâmil, 2/56, İbn Seyyid, 1/142, İbn Kesîr, Tefsîr, 3/22.
4077 İbn Seyyid, 1/142.
4078 Diyarbekrî, 1/316.
4079 İbn İshak, İbn Hişam, 2/44, Diyarbekrî, 1/316.
4080 İbn Seyyid, 1/142.
4081 İbn Esîr, Kâmil, 2/56, Diyarbekrî, 1/316.
4082 Diyarbekrî, 1/316.
4083 İbn Seyyid, 1/142.
4084 İbn İshak, İbn Hişam, 2/44, İbn Esîr, Kâmil, 2/57.
4085 İbn Esîr, Kâmil, 2/57, Diyarbekrî, 1/316.
4086 İbn İshak, İbn Hişam, 2/44.
4087 Zehebî, Târîh, s. 243.
4088 İbn Kesîr, Tefsîr, 3/22.
4089 İbn İshak, İbn Hişam, 2/44, İbn Sa'd, 1/215.
4090 İbn Esîr, Kâmil, 2/56, Diyarbekrî, 1/316.
4091 İbn Seyyid, 1/142.
4092 Ebu Hanîfe, Müsned, s. 3, Ahmed b. Hanbel, 2/143, Buhârî, Sahîh, 1/8, Müslim, 1/45.
4093 Nisâ: 101-102.
4094 Tâhâ: 14.
4095 Zâriyât: 56.
4096 Ankebût: 45.
4097 Furkân: 64, Hicr: 98, Zümer: 9, 20, Hacc: 77, Tevbe: 112, Bakara: 228.
4098 Taberî, Tefsîr, 1/29, Hâkim, 2/410-411.
4099 İbn Sa'd, 1/213, Belâzurî, Ensâb, 1/255, İbn Cevzî, 1/218.
4100 İbn Ebi Şeybe, 14/304, İbn Sa'd, 1/213, Ahmed b. Hanbel, 3/149, Müslim, 1/146-147, Beyhakî, Delâil, 2/384, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 12/54, Zehebî, Târîh, s. 266-267.
4101 Abdurrezzak, 1/532.
4102 İbn Seyyid, 1/148, İbn Kesîr, Bidâye, 3/117.
4103 Abdurrezzak, 1/531, İbn Ebi Şeybe, 1/317, Ahmed b. Hanbel, 1/333, Ebu Davud, 1/107, Tirmizî,

Sünen, 1/279, Hâkîm, 1/193, Beyhakî, Sünen, 1/364, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 6/146.
4104 İbn Ebi Şeybe, 1/317, Ahmed b. Hanbel, 1/354, Ebu Davud, 1/107, Tirmizî, Sünen, 1/279, Hâkîm, 1/193, Beyhakî, Sünen, 1/364, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 6/146.
4105 Abdurrezzak, 1/531, İbn Ebi Şeybe, 1/317, Hâkîm, 1/193, Beyhakî, Sünen, 1/364,
4106 Ahmed b. Hanbel, 1/333, Ebu Davud, Sünen, 1/107, İbn Esîr, Câmiu'l-usûl, 6/147.
4107 Abdurrezzak, 1/532, İbn Ebi Şeybe, 1/317, Ahmed b. Hanbel, 1/333, Ebu Davud, 1/107 Tirmizî, Sünen, 1/279-280, Hâkîm, 1/193, Beyhakî, Sünen, 1/364, Begavî, 1/30, İbn Esîr, Câmîu'l-usûl, 6/147.
4108 İbrahim: 37-40.
4109 Enbiya: 73.
4110 Hûd: 87.
4111 Tâhâ: 14.
4112 Mâide: 12.
4113 Lukman: 17.
4114 Âl-i İmran: 39.
4115 Meryem: 31.
4116 Müzzemmil: 2-4.
4117 Müzemmil: 20, Nesâî, 3/200.
4118 İsrâ: 79.
4119 Ahmed b. Hanbel, 5/242.
4120 Ebu Davud, 2/61, Tirmizî, Sünen, 2/314, İbn Abdilberr, 2/419.
4121 Mâide: 6.
4122 Ahmed b. Hanbel, 1/129, Tirmizî, Sünen, 1/9, Dârımî, 1/175.
4123 Ahmed b. Hanbel, 2/20, Buhârî, Sahîh, 1/43, Müslim, 1/204, Tirmizî, Sünen, 1/5.
4124 Ahmed b. Hanbel, 4/316, Ebu Davud, 1/193, İbn Mâce, 1/264.
4125 Ahmed b. Hanbel, 4/316, Buhârî, Sahîh, 1/180, Müslim, 1/292, Ebu Davud, 1/193.
4126 Ahmed b. Hanbel, 4/316, Ebu Davud, 1/193.
4127 Ahmed b. Hanbel, 4/316, Ebu Davud, 1/193, Dârımî, 1/255.
4128 Ebu Davud, 1/206, Tirmizî, Sünen, 2/10, 11, İbn Mâce, 1/264, Nesâî, 2/132.
4129 Tirmizî, Sünen, 2/14-15.
4130 Mâlik, 1/87, Ahmed b. Hanbel, 4/316, Buhârî, Sahîh, 1/190, Tirmizî, Sünen, 2/28.
4131 Mâlik, 1/84, Ahmed b. Hanbel, 2/241, Müslim, 1/296, Ebu Davud, 1/216-217, Tirmizî, Sünen, 2/121, Nesâî, 2/135.
4132 Ahmed b. Hanbel, 4/34.
4133 Ahmed b. Hanbel, 4/34, Müslim, 1/337.
4134 Ahmed b. Hanbel, 5/34, Müslim, 1/337.
4135 Buhârî, Sahîh, 1/187.
4136 Buhârî, Sahîh, 1/187.
4137 Müslim, 1/336, Tirmizî, Sünen, 2/109.
4138 Ahmed b. Hanbel, 5/104.
4139 Ahmed b. Hanbel, 4/419, Buhârî, Sahîh, 1/187, Müslim, 1/338, Tirmizî, Sünen, 2/109.
4140 Ahmed b. Hanbel, 5/295, Buhârî, Sahîh, 1/185, Müslim, 1/333, Ebu Davud, 1/212.
4141 Ahmed b. Hanbel, 1/328, İbn Mâce, 1/269-270.
4142 Ahmed b. Hanbel, 4/383, Buhârî, Sahîh, 1/185, Müslim, 1/333.
4143 Ahmed b. Hanbel, 5/103, Ebu Davud, 1/213, Tirmizî, Sünen, 2/111.
4144 Ahmet b. Hanbel, 5/103.
4145 Ahmed b. Hanbel, 5/86, Müslim, 1/337-338.
4146 Tirmizî, Sünen, 2/111.

4147 Ahmed b. Hanbel, 4/83, Ebu Davud, 1/214-215, İbn Mâce, 1/272.
4148 Ahmed b. Hanbel, 1/215.
4149 Ahmed b. Hanbel, 4/284, Buhârî, Sahîh, 1/186, Müslim, 1/339, Tirmizî, Sünen, 2/115.
4150 Tirmizî, Sünen, 2/114.
4151 Müslim, 1/340.
4152 Ahmed b. Hanbel, 5/424, Buhârî, Sahîh, 1/201, Ebu Davud, 1/194.
4153 Abdurrezzak, 2/155, Ahmed b. Hanbel, 5/382, Tirmizî, Sünen, 2/48.
4154 Abdurrezzak, 2/165, Ahmed b. Hanbel, 5/424, Buhârî, Sahîh, 1/201, Ebu Davud, 1/194.
4155 Ahmed b. Hanbel, 5/424, Buhârî, Sahîh, 1/201, Ebu Davud, 1/194.
4156 Ahmed b. Hanbel, 4/353, Buhârî, Sahîh, 1/193.
4157 Ahmed b. Hanbel, 5/424, Buhârî, Sahîh, 1/201, Ebu Davud, 1/194.
4158 Abdurrezzak, 2/179-180, Buhârî, Sahîh, 1/198, Müslim, 1/354, Dârımî, 1/244-245.
4159 Ahmed b. Hanbel, 1/206, Müslim, 1/355, Ebu Davud, 1/235, Tirmizî, Sünen, 2/61, İbn Mâce, 1/286.
4160 Abdurrezzak, 2/155, Ahmed b. Hanbel, 5/382, Tirmizî, Sünen, 2/48.
4161 Tirmizî, Sünen, 2/47, İbn Mâce, 1/287-288.
4162 Ebu Davud, 1/194.
4163 Ahmed b. Hanbel, 1/408, Buhârî, Sahîh, 1/203, Müslim, 1/301-302, Ebu Davud, 1/254, Tirmizî, Sünen, 2/81, İbn Mâce, 1/290..
4164 Ahmed b. Hanbel, 3/101, Buhârî, Sahîh, 7/163, Ebu Davud, 2/85.
4165 Abdurrezzak, 2/219, Ahmed b. Hanbel, 1/390, Ebu Davud, 1/261-262, Tirmizî, Sünen, 2/89, İbn Mâce, 1/296.
4166 Ahmed b. Hanbel, 5/275, Müslim, 1/414.
4167 Ahmed b. Hanbel, 4/245, Buhârî, Sahîh, 1/205, Ebu Davud, 2/82, Tirmizî, Sünen, 2/96-97, Dârımî, 1/253.
4168 Ahmed b. Hanbel, 2/238, Müslim, 1/418, Ebu Davud, 2/82, Dârımî, 1/254.
4169 Müslim, 1/418, Ebu Davud, 2/82.
4170 Tirmizî, Sünen, 2/97, Heysemî, 2/147-148.
4171 Heysemî, 2/148.
4172 Buhârî, Sahîh, 6/112.
4173 Ahmed b. Hanbel, 6/288, 302.
4174 Ahmed b. Hanbel, 6/30, Müslim, 1/504, Ebu Davud, 2/18-19.
4175 Tirmizî, Sünen, 2/294.
4176 Ahmed b. Hanbel, 6/30, Müslim, 1/504, Ebu Davud, 2/18.
4177 Ahmed b. Hanbel, 1/341, Buhârî, Sahîh, 1/37, Ebu Davud, 2/45.
4178 Ahmed b. Hanbel, 6/326, Tirmizî, Sünen, 2/293.
4179 Ahmed b. Hanbel, 2/117, Ebu Davud, 2/23, Tirmizî, Sünen, 2/296.
4180 Mâlik, 1/175, Buhârî, Sahîh, 1/17, Müslim, 1/40-41, Ebu Davud, 1/106, Nesâî, 1/226-227, Beyhakî, Sünen, 1/361.
4181 Ahmed b. Hanbel, 1/162.
4182 Mâlik, 1/175, Buhârî, Sahîh, 1/17, Müslim, 1/40-41, Ebu Davud, 1/106, Nesâî, 1/226-227, Beyhakî, Sünen, 1/361.
4183 Tirmizî, Sünen, 2/100-101.
4184 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Tirmizî, Sünen, 2/100.
4185 Tirmizî, Sünen, 2/101.
4186 Ahmed b. Hanbel, 4/340, Tirmizî, Sünen, 2/101.
4187 Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4188 Abdurrezzak, 2/370.

4189 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, İbn Mâce, 1/336.
4190 Tirmizî, Sünen, 2/101.
4191 Abdurrezzak, 2/370.
4192 Abdurrezzak, 2/370, Buhârî, Sahîh, 1/184, 192, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/101, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4193 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/101, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4194 Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Nesâî, 2/124.
4195 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/101, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4196 Abdurrezzak, 2/370, Buhârî, 1/184, Ebu Davud, 1/226, İbn Mâce, 1/336.
4197 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, 1/184, Ebu Davud, 1/226, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4198 Abdurrezzak, 2/370, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, Nesâî, 2/124.
4199 Tirmizî, Sünen, 2/105.
4200 Abdurrezzak, 2/370.
4201 Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Nesâî, 2/124.
4202 Ahmed b. Hanbel, 4/340, İbn Mâce, 1/336.
4203 Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4204 Tirmizî, Sünen, 2/102.
4205 Abdurrezzak, 2/370.
4206 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336.
4207 Tirmizî, Sünen, 2/102.
4208 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4209 Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/227.
4210 Mâide: 6, Tirmizî, Sünen, 2/102.
4211 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 7/226, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/102, İbn Mâce, Sünen, 1/336.
4212 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 7/132, Ebu Davud, 1/227, İbn Mâce, 1/336.
4213 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4214 Ahmed b. Hanbel, 4/340, Ebu Davud, 1/227.
4215 Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4216 Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4217 Ebu Davud, 1/227.
4218 Abdurrezzak, 2/370, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4219 Ahmed b. Hanbel, 4/340, Ebu Davud, 1/227.
4220 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336, Nesâî, 2/124.
4221 Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4222 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/336-337, Nesâî, 2/124.
4223 Ahmed b. Hanbel, 4/340, İbn Mâce, 1/337.
4224 Abdurrezzak, 2/370, Buhârî, Sahîh, 1/184, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104, İbn Mâce, 1/337,

Nesâî, 2/124-125.
4225 Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4226 Buhârî, Sahîh, 1/184-185, Ebu Davud, 1/226, Tirmizî, Sünen, 2/104. İbn Mâce, 1/337.
4227 Abdurrezzak, 2/370, Ahmed b. Hanbel, 4/340.
4228 Ahmed b. Hanbel, 4/340, Ebu Davud, 1/228.
4229 Münzirî, 1/258, Heysemî, 2/122, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 7/316.
4230 Ahmed b. Hanbel, 5/317, Ebu Davud, 1/115, Nesâî, 1/230, Beyhakî, Sünen, 3/366.

ON BİRİNCİ BÖLÜM
BİRİNCİ AKABE BEY’ATI

Birinci Akabe Buluşma ve Bey’atı

Geçen (on birinci) yılda, Ensardan[4231] altı kişi, Akabe’de Peygamberimiz Aleyhisselamla buluşup Müslüman olmuş ve gelecek yıl tekrar gelmek üzere Peygamberimiz Aleyhisselama söz vermişlerdi.

Bundan bir yıl sonra,[4232] gelen yılda,[4233] yani nübüvvetin on ikinci yılında,[4234] hac mevsiminde, Ensardan, içlerinde bir yıl önce Müslüman olan altı kişiden beşinin de hâzır bulunduğu on iki kişilik bir topluluk, Birinci Akabe’de Peygamberimiz Aleyhisselamla[4235] geceleyin buluştular.[4236] Ashab-ı Kiramdan Ubâde b. Sâmit der ki:

“Ben Birinci Akabe Bey’atında bulunmuş olan kişilerden[4237] ve kabile temsilcilerindenim.[4238]

Biz, on iki kişi idik.[4239]

Resûlullah Aleyhisselam, Akabe’de, geceleyin, çevresinde ashabından küçük bir topluluk bulunduğu halde, bize:

‘Geliniz! Allah’a hiçbir şeyi şerik koşmayacağınız,

Birşey çalmayacağınız,

Çocuklarınızı öldürmeyeceğiniz,

Ellerinizle ayaklarınız arasında iftira uydurmayacağınız,

Mârufta bana isyan ve itaatsizlik etmeyeceğiniz hakkında bana bey’at ediniz![4240]

Ahdinize vefa ederseniz, Cenneti kazanırsınız![4241]

İçinizden kim de haddi mûcib birşey yapar da kendisine had vurulursa, bu onun keffâreti olur.

Allah kimin suçunu örtbas ederse, onun işi de Allah’a kalır.

Allah dilerse onu azaba uğratır, dilerse yarlığar’ buyurdu.”[4242]

“Resûlullah Aleyhisselam, kadınlardan aldığı gibi bizden bey’at aldı.[4243]

Bu, savaş farz kılınmadan önce idi.[4244]

‘Hiçbir şeyi Allah’a şerik koşmayacağız!

Birşey çalmayacağız![4245]

Çocuklarımızı öldürmeyeceğiz![4246]

Allah’ın dokunulmaz kıldığı cana haksız yere kıymayacağız![4247]

Ellerimizle ayaklarımız arasında iftira uydurmayacak,[4248] birbirimize iftira atmayacağız![4249]

Yağmacılık yapmayacağız![4250]

Mârufta sana asi olmayacak, itaatsizlik etmeyeceğiz!’ diye bey’atta bulunduk.”[4251]

Birinci Akabe Bey’atında Bulunanlar

1. Es’ad b. Zürâre,
2. Avf b. Hâris,
3. Ukbe b. Âmir,
4. Kutbe b. Âmir,
5. Râfi’ b. Malik,
6. Muaz b. Hâris,
7. Zekvan b. Abdi Kays,
8. Ubâde b. Sâmit,
9. Yezid b. Sa’lebe,
10. Abbas b. Ubâde,
11. Ebu’l-Heysem Malik b. Teyyihan,
12. Uveym b. Sâide.

Bunlar, bey’attan sonra Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrılıp Medine’ye döndüler.[4252] Allah onlardan razı olsun!

Ukbe b. Vehb ile[4253] Seleme b. Selâme'nin de, bu Birinci Akabe Bey'atına katılan Ensar arasında bulunduğu rivayet edilir.[4254]

Mus'ab b. Umeyr'in Öğretmen Olarak Medine'ye Gönderilişi

Evs ve Hazrec kabilesi Müslümanlarının ileri gelenleri:[4255]

"İçimizde İslâmiyet açıklandı ve yayılmaya başladı.[4256] Halkı Allah'ın Kitabına davet edecek,[4257] Kur'ân-ı Kerîm okuyacak[4258] bir mukri' (Kur'ân-ı Kerîm okuyucu);[4259] İslâm dinini anlatacak, İslâm sünnet ve şeriatlarını aramızda ikame edecek, namazlarımızda bize imamlık yapacak bir kimse[4260] gönder!" diye, Peygamberimiz Aleyhisselama yazı yazdılar.[4261] Böylece, kendilerine Kur'ân-ı Kerîmi öğretecek, İslâmiyeti anlatacak[4262] bir sahabi göndermesini, Peygamberimiz Aleyhisselamdan istediler.[4263]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam Mus'ab b. Umeyr'i gönderip,[4264] onlara Kur'ân okumasını, İslâmiyeti öğretmesini,[4265] İslâm dinini anlatmasını[4266] ona emretti.[4267]

Mus'ab b. Umeyr Medine'de Es'ad b. Zürâre'nin evine indi.[4268] Orada oturdu.[4269]

Medineli Müslümanlara Kur'ân okur,[4270] Kur'ân'ı,[4271] İslâm şeriatını[4272] öğretir,[4273] İslâm fıkhını anlatırdı.[4274]

Mus'ab b. Umeyr Medine'de "Mukri'" diye anılırdı.[4275]

İmamlık yapar,[4276] namaz kıldırırdı.[4277]

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'ye hicret edip gelmeden önce, Musab b. Umeyr, Müslümanları Cuma için toplamak üzere yazı yazıp izin istemiş;[4278] Peygamberimiz Aleyhisselam da bunu yapmasını, cevaben yazdığı yazısında, ona emretmişti.[4279]

Bera' b. Âzib'e göre; Mus'ab b. Umeyr ile birlikte, İbn Ümmi Mektum da Medine'deki Müslümanlara Kur'ân-ı Kerîm okumak üzere Medine'ye gelmişti.[4280]

Useyd b. Hudayr ile Sa'd b. Muaz'ın Müslüman Oluşu ve İslâmiyetin Medine'de Yayılışı

Useyd b. Hudayr,[4281] Cahiliye ve İslâmiyet devrinde, babasından sonra kavminin seyyidi olup,[4282] en akıllılarından ve görüş sahiplerindendi.[4283]

Araplar içinde yazı yazmayı bilenler pek az bulunurken, o yazardı. İyi yüzme bilir ve iyi ok atardı.

Kendilerinde bu hasletler bulunanlara, Cahiliye devrinde "Kâmil" denirdi. Useyd b. Hudayr'da bunların hepsi toplanmış bulunuyordu.[4284]

Es'ad b. Zürâre bir gün Mus'ab b. Umeyr'i yanına alarak Abduleşhel oğullarıyla Zafer oğullarının evlerine doğru götürdü.

Es'ad b. Zürâre, Sa'd b. Muaz'ın halasının oğlu idi.

Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr, Zafer oğullarının bostanlarından birisine girdiler. Oradaki, Mark diye anılan kuyunun başına oturdular.

Medinelilerden, Müslüman olan kimseler de, onların yanına toplandılar.

Sa'd b. Muaz ile Useyd b. Hudayr, o zaman, Abduleşhel oğulları kabilesinin seyyidleri, ulu kişileri olup, kavimlerinin dininde ve müşrik idiler.

Bunlar Es'ad b. Zürâre'nin Mus'ab b. Umeyr'i oraya getirdiğini ve başına bazı kimselerin toplandığını işitince, Sa'd b. Muaz, Useyd b. Hudayr'a:

"Sen işini iyi bilen ve kimsenin yardımına muhtaç olmayan bir adamsın!

Zayıflarımızın inançlarını bozmak için mahallemize gelmiş olan şu adamların yanına git de, kendilerini azarla ve mahallemize gelmekten men et!

Bilirsin ki; Es'ad b. Zürâre benim akrabam olmasaydı, bu işi kendim yapmaya yeterdim!

O halamın oğlu olduğu için, üzerine varmaya yol bulamadım!" dedi.

Bunun üzerine, Useyd b. Hudayr hemen kısa mızrağını alıp onlara doğru ilerledi.

Es'ad b. Zürâre, onu görünce, Mus'ab b. Umeyr'e:

"Şu yanına gelen, kavminin seyyidi, ulu kişisidir" dedi.

Mus'ab b. Umeyr:

"Oturursa, kendisiyle konuşurum!" dedi.

Useyd b. Hudayr, sövüp sayarak, gelip tepelerine dikildi ve:

"Sizi bize getiren nedir? Zayıflarımızın inançlarını mı bozacaksınız?[4285]

Sen şu yabancı, kovulmuş adamı, zayıflarımızın inançlarını bâtıl ile bozmak ve onları ona davet etmek için mi getirdin?!

Senin bundan sonra çevremizde bir daha birşey yaptığını görmeyeyim![4286]

Eğer hayatınız size gerekse, hemen yanımızdan ayrılın!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr, ona:

"Biraz oturup, söyleyeceklerimi dinlesen; beğenirsen kabul etsen, beğenmezsen, hoşuna gitmezse, dinlemekten yüz çevirsen olmaz mı?" dedi.

Useyd b. Hudayr:

"Yerinde bir söz söyledin!" dedikten sonra, mızrağını yere saplayıp onlarla oturdu.

Mus'ab b. Umeyr İslâmiyet üzerine bir konuşma yaptı ve ona Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Useyd b. Hudayr Mus'ab b. Umeyr'in sözlerini ve Kur'ân-ı Kerîm'i dinlediği zaman, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Vallahi, o daha konuşmadan önce, kendisinin yüzünde İslâm'ın nurunun parladığını ve yumuşadığını anladık!" demişlerdir.

Useyd b. Hudayr, Kur'ân-ı Kerîm hakkında:

"Bu, ne kadar güzel, ne kadar yüce söz!

Siz bu dine girmek istediğiniz zaman ne yaparsınız?" dedi.

Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr:

"Gusledip temizlenirsin!

Altlı üstlü, elbiseni temizlersin!

Sonra, hak şehadetiyle şehadet getirirsin!

Sonra da namaz kılarsın!" dediler.

Useyd b. Hudayr kalkıp gusletti.

Elbiselerini temizledi.

Hak şehadetiyle şehadet getirdi.

Sonra da, iki rekat namaz kıldı ve:

"Gerimde bir adam var ki, o size tâbi olursa, kavminden hiçbir kimse ona muhalefet etmez, ondan geri kalmaz. O, Sa'd b. Muaz'dır! Ben şimdi onu size gönderirim!" dedi.

Mızrağını alıp Sa'd b. Muaz'ın ve kavminin yanına döndü.

Onlar, bir araya toplanmış, oturuyorlardı.

Useyd b. Hudayr gelirken, Sa'd b. Muaz ona bakınca:

"Allah'a yemin ederim ki; Useyd, yanınızdan gidişinden başka bir yüzle geldi size!" dedi.

Useyd b. Hudayr toplantı yerinde durunca, Sa'd b. Muaz ona:

"Ne yaptın?" diye sordu.

Useyd b. Hudayr:

"O iki adamla konuştum.

Vallahi, ben onlarda bir sakınca görmedim. Bununla birlikte, kendilerini nehiy ve men ettim.

Onlar da, 'Biz senin istediğini yaparız!' dediler.

Bana haber verildiğine göre; Hârise oğulları, Es'ad b. Zürâre'yi, senin halanın oğlu olduğunu bildikleri halde, sana verdikleri sözü bozup hakaret için öldüreceklermiş!" dedi.

Sa'd b. Muaz, Hârise oğullarının adı anılınca, kızgın bir halde hemen kalkıp eline mızrağını aldı ve:

"Vallahi, sende beni tatmin edecek birşey göremedim!" dedikten sonra, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr'e doğru ilerledi.

Es'ad b. Zürâre, Mus'ab. b. Umeyr'e:

"Ey Mus'ab! Vallahi, sana gerisindeki kavminin seyyidi, ulu kişisi geliyor ki, kendisi sana tâbi olursa, onlardan iki kişi bile sana muhalefet etmez!" dedi.

Sa'd b. Muaz, Es'ad b. Zürâre ile Mus'ab b. Umeyr'i sakin ve telaşsız görünce, Useyd b. Hudayr'ın sadece onların söyleyeceklerini kendisine dinletmek istediğini anladı.

Sövüp sayarak, üzerlerine dikildi. Es'ad b. Zürâre'ye:

"Ey Ebu Ümâme! Vallahi, seninle aramızda akrabalık olmasaydı, bu adamı benden kurtaramazdın!

Siz bizim hoşlanmadığımız şeyi evlerimizin içine mi sokacaksınız?[4287]

Sen şu yabancı, kovulmuş adamı evlerimize, zayıflarımızın inançlarını bâtıl şeylerle bozmak ve onları ona davet etmek için mi getirdin?!

Sizin bundan sonra çevremizde bir daha birşey yaptığınızı görmeyeyim" diyerek çıkıştı.[4288]

Mus'ab b. Umeyr, ona:

“Biraz oturup söyleyeceklerimi dinlesen; beğenirsen kabul etsen, beğenmezsen, hoşuna gitmezse, dinlemekten yüz çevirsen olmaz mı?” dedi.

Sa’d b. Muaz:

“Yerinde bir söz söyledin!” dedi ve mızrağını yere saplayıp oturunca, Mus’ab b. Umeyr ona İslâmiyeti anlattı ve Kur’ân-ı Kerîm okudu.[4289] Mus’ab b. Umeyr, Sa’d, b. Muaz’a Zuhruf sûresinin baş tarafından (1-8) okumuştu.[4290]

Bu, Sa’d b. Muaz’ın, Es’ad b. Zürâre ile Mus’ab b. Umeyr’in yanına, tehdit etmek üzere ikinci gelişi idi.[4291]

Sa’d b. Muaz, Mus’ab b.Umeyr’in İslâmiyet hakkındaki sözlerini ve okuduğu Kur’ân-ı Kerîm’i dinlediği zaman, Es’ad b. Zürâre ile Mus’ab b. Umeyr:

“Vallahi, o daha konuşmadan önce, yüzünde İslâm’ın nurunun parladığını ve yumuşadığını anladık!” demişlerdir.

Sa’d b. Muaz, Kur’ân-ı Kerîm’i dinleyince:

“Ben şimdiye kadar hiç bilmediğim birşeyi dinledim!” dedi[4292] ve:

“Siz bu dine girdiğiniz, Müslüman olduğunuz zaman ne yaparsınız?” diye sordu.

Es’ad b. Zürâre ile Mus’ab b. Umeyr:

“Gusleder, temizlenirsin!

Altlı üstlü, elbiseni temizlersin!

Sonra, hak şehadetiyle şehadet getirirsin!

Sonra da, iki rekat namaz kılarsın!” dediler.

Sa’d b. Muaz kalkıp gusletti.

Elbiselerini temizledi.

Hak şehadetiyle şehadet getirdi.

Sonra da, iki rekat namaz kıldı.

Mızrağını alıp, yanında Useyd b. Hudayr da bulunduğu halde, kavminin toplantı yerine doğru gitti.

Kavmi, onu gelirken görünce, birbirlerine:

“Vallahi, Sa’d yanınızdan gidişinden başka bir yüzle döndü size!” dediler.

Sa’d b. Muaz, onların yanına varıp durdu ve:

“Ey Abduleşhel oğulları! Benim, aranızdaki işimi, gidişimi nasıl bilirsiniz?” diye sordu.

Abduleşhel oğulları:

“Sen bizim seyyidimiz, ulu kişimiz ve görüşçe en üstünümüz, yönetici olarak da en uğurlumuzsun!” dediler.

Bunun üzerine, Sa’d b. Muaz:

“Siz Allah’a ve Resûlüne iman edinceye kadar, sizin erkek ve kadınlarınızla konuşmak bana haram olsun!” dedi.

Es’ad b. Zürâre ile Mus’ab b. Umeyr:

“Vallahi, akşama kadar, Abduleşhel oğulları mahallesinde, erkek kadın, Müslüman olmadık kimse kalmadı!” demişlerdir.[4293]

Es’ad b. Zürâre ile Mus’ab b. Umeyr, Zafer oğullarının bostanındaki Mark kuyusunun başında Useyd b. Hudayr’ın ve Sa’d b. Muaz’ın Müslüman oluşundan sonra, oradan kalkıp Es’ad b. Zürâre’nin evine döndüler.

Mus’ab b. Umeyr, Es’ad b. Zürâre’nin yanında oturup, halkı İslâmiyete davete koyuldu.[4294]

Sa’d b. Muaz, Müslüman olunca da, Mus’ab b. Umeyr ile Es’ad b. Zürâre’yi kendi evine götürüp İslâmiyeti yaymaya devam ettirdi.[4295]

Ümeyye b. Zeyd, Hatma, Vâil ve Vâkıf oğulları ailelerinden başka, Ensar evlerinden, içinde erkek ve kadın Müslüman olmayan bir ev kalmadı.

Ebu Kays b. Eslet, bu dört ailenin şairi, seyyidi idi.

Onlar hep Ebu Kays’ın ağzına bakarlar, ona boyun eğerler, onu dinlerlerdi.

O da, onları İslâmiyetten geri durdurdu. Hendek savaşından[4296] sonra, onlar da Müslüman oldular.[4297]

Ebu Seleme’nin Medine’ye Hicreti

Ashab-ı Kiram’dan Ebu Seleme Abdullah b. Abdulesed, hicret ettiği Habeş ülkesinden Mekke’ye dönmüş bulunuyordu.

Akabe Bey’atından bir yıl önce, Kureyş müşriklerinin kendisine işkenceye başladıkları sırada, Medinelilerin Müslüman olduklarını işitince, zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile oğlu Seleme’yi deveye bindirerek, Medine’ye hicret etmek üzere yola çıktı.

Fakat, Mugîre b. Abdullah oğulları onu görüp önüne dikildiler ve:

“Haydi, sen şu kendin hakkında bize galebe çaldın!

Fakat, bu zevceni de beldelerde gezdirip durmanda seni serbest bırakacağımızı mı sanıyorsun?" diyerek, Ebu Seleme'nin elinden devenin yularını çekip aldılar.

Ebu Seleme'nin kavmi olan Abdulesed oğulları kızdılar ve:

"Hayır! Vallahi, siz adamımızdan zevcesini çekip alınca, biz de oğlumuzu onun yanında bırakmayız!" dediler. Seleme'yi aralarında çekiştirdiler durdular, nihayet onu alıp götürdüler.

Mugîre oğulları ise, Hz. Ümmü Seleme'yi yanlarında tuttular, bırakmadılar.

Ebu Seleme Medine'ye yalnız başına hicret edip gitti.

Mugîre oğulları, böylece, Hz. Ümmü Seleme'nin kocası ve oğlu ile arasını ayırdılar.

O da, her sabah çıkar, vadide oturur, akşama kadar ağlardı.

Bu hal bir yıl veya bir yıl kadar sürdü.[4298]

Amr b. Cemûh'un Müslüman Oluşu

Amr b. Cemûh; Selime oğullarının seyyidlerinden ve eşrafındandı. Kendisinin evinde, ağaç kütüğünden yapılmış, Menât diye anılan bir putu vardı.

Medine eşrafının yaptıkları gibi, o da, bu putu ilah edinmişti. Ona tapar ve tazimde bulunurdu.[4299]

Mus'ab b. Umeyr Kur'ân öğretmek için Medine'ye geldiği zaman, Amr b. Cemûh, ona ve arkadaşlarına adam gönderip:

"Siz bize ne için geldiniz?" diye sordu.

Onlar da:

"İstersen, sana gelip Kur'ân dinletelim" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Olur!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr ona Yûsuf sûresinin baş tarafından (1-8. âyetleri) okudu. Amr b. Cemûh:

"Kavmimizle, bir görüşmemiz lâzım!" dedi.

Mus'ab b. Umeyr ile arkadaşları onun yanından ayrıldılar.

Amr b. Cemûh putunun yanına girdi ve:

"Sen de bilirsin ki, vallahi, bu kavim senden başkasına bağlanmamı istiyor! Sende buna karşı bir güç, kudret yok mu?" dedi.[4300]

Amr b. Cemûh'un oğlu Muaz ile Muaz b. Cebel ve Selime oğullarının Müslüman olan gençlerinden bazıları, geceleyin, Amr b. Cemûh'un putunu bulunduğu yerden alıp Selime oğullarının çöplük çukurlarından, içinde insan pisliği de bulunan bir çukura attılar.

Amr b. Cemûh, sabahleyin:

"Yazıklar olsun size! Bu gece ilahlarımıza kim sataştı?!" dedi. Onu aramaya gitti, buldu, yıkayıp temizledikten, güzel koku sürdükten sonra;

"Vallahi, bunu sana yapanı bir bilseydim, onu rezil ederdim!" dedi. Amr b. Cemûh akşamleyin uyuduğu zaman, putuna aynı şeyi tekrar yaptılar. O da, sabahleyin gidip putunu aynı çukurun içinde buldu, yıkadı, temizledi, ona koku sürdü.

Puta geceleri aynı şey birkaç kere daha yapıldıktan ve Amr b. Cemûh da bulup yıkadıktan ve güzel koku sürdükten sonra,[4301] kılıcını onun boynuna astı[4302] ve:

"Ben, vallahi, gördüğüm şeyi sana yapanı bilmiyorum. Eğer sende bir hayır varsa, artık kendini kendin koru, savun! İşte, kılıç da yanında!" dedi.[4303] Dışarı çıktı.

Ev halkı, kalkıp kılıcı putun boynundan aldılar.

Amr b. Cemûh, eve dönüp kılıcın putun üzerinden alınmış olduğunu görünce:

"Ey Menât! Kılıç nerede?! Ben gidip servetimi Menât'a harcanmak üzere vasiyet ve vakfedeceğim!" dedi, gitti.[4304]

O gidedursun, put da bir köpek ölüsü ile bağlanarak Selime oğullarının, içinde insan pisliği bulunan kuyularından bir kuyuya atıldı.[4305]

Amr b. Cemûh, evine dönünce, ev halkına:

"Nasılsınız?" diye sordu.

Onlar da:

"Ey efendimiz! Biz hayırlı yoldayız! Allah evimizden pisliği giderdi!" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Vallahi, sanıyorum ki, siz bana karşı Menât'a bir kötülük yaptınız" dedi.

"Evet! Orası da öyle! Bak! İşte, o, şu kuyudadır!" dediler.[4306]

Amr b. Cemûh, gidip putunu kuyunun içinde bir köpek ölüsüyle bağlanarak baş aşağı atılmış bir halde görünce, uyandı!

Kavminden, Müslüman olan bazı zâtlarla konuştu.

Allah'ın rahmetiyle Müslüman olup Allah'tan gelen bilgilerle bilinçlendiği zaman, kendisini içinde bulunduğu körlük ve sapkınlıktan Peygamberimiz Aleyhisselamın sayesinde kurtaran Yüce Allah'a şükretti.[4307]

Kavmine de haber saldı.

Yanına geldikleri zaman, onlara:

"Siz benim bulunduğum şey üzerinde bulunur değil misiniz?" diye sordu.

"Evet! Bulunuruz! Sen bizim seyyidimiz, ulu kişimizsin!" dediler.

Amr b. Cemûh:

"Sizi şahit tutarım ki,[4308] ben artık Muhammed'e indirilmiş olanlara iman etmiş bulunuyorum!" dedi ve bunu dört beyitlik bir şiirinde dile getirdi.[4309]

Yüce Allah ondan razı olsun!

4231 Ensar; yardımcılar demek olup, Ashabdan Enes b. Malik'e: "Senin görüşüne göre, siz öteden beri Ensar adıyla anılır mıydınız? Yoksa, bu adı size Allah mı verdi?" diye sorulduğu zaman, Enes b. Malik "Evet! Ensar adını bize Allah verdi!" demiştir (Buhârî, Sahîh, 4/221).

4232 İbn Sa'd, 1/220.

4233 İbn İshak, İbn Hişam, 2/73, Belâzurî, Ensâb, 1/239, Ebu Nuaym, Delâil, 1/299, Beyhakî, Delâil, 2/431, İbn Hazm, Cevâmi, s. 71, İbn Cevzî, 1/219, İbn Esîr, Kâmil, 2/96, İbn Kayyım, 2/56, İbn Seyyid, 1/156, Zehebî, Târîh, s. 291, İbn Kesîr, Bidâye, 3/150.

4234 Diyarbekrî, 2/73, İbn Sa'd, 1/220, Belâzurî, Ensâb, 1/239, Taberî, Târîh, 2/235.

4235 İbn İshak, İbn Hişam, 2/73.

4236 İbn İshak, İbn Hişam, 2/73, Buhârî, Sahîh, 4/251, Beyhakî, Delâil, 2/431, İbn Cevzî, 1/218, Zehebî, Târîh, s. 291.

4237 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, Ahmed b. Hanbel, 5/323.

4238 Buhârî, Sahîh, 4/251, Müslim, 3/1334.

4239 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, Ahmed b. Hanbel, 5/323.

4240 Buhârî, Sahîh, 4/251.

4241 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, Ahmed b. Hanbel, 5/323, İbn Sa'd, 1/220.

4242 Buhârî, Sahîh, 4/251.

4243 Müslim, 3/1333.

4244 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, Ahmed b. Hanbel, 5/323, İbn Sa'd, 1/220.

4245 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, İbn Sa'd, 1/220, Ahmed b. Hanbel, 5/323, Buhârî, Sahîh, 4/251, Müslim, 3/1333.

4246 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75-76, İbn Sa'd, 1/220, Ahmed b. Hanbel, 5/323, Müslim, 3/1333.

4247 Buhârî, Sahîh, 4/251, Müslim, 3/1334.

4248 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, İbn Sa'd, 1/220, Ahmed b. Hanbel, 5/323,

4249 Müslim, 3/1333.

4250 Buhârî, Sahîh, 4/251, Müslim, 3/1333.

4251 İbn İshak, İbn Hişam, 2/75, İbn Sa'd, 1/220, Ahmed b. Hanbel, 5/323, Buhârî, Sahîh, 4/251, Müslim, 3/1334.

4252 İbn İshak, İbn Hişam, 2/73-76, İbn Sa'd, 1/220, Belâzurî, Ensâb, 1/239, Taberî, Târîh, 2/235, Beyhakî, Delâil, 2/431, İbn Hazm, Cevâmi, s. 71-72, İbn Cevzî, 1/217-218, İbn Esîr, Kâmil, 2/96, İbn Seyyid, 1/156-157, Zehebî, Târîh, s. 291, İbn Kesîr, Bidâye, 3/150, Diyarbekrî, 1/316.
4253 İbn Sa'd, 3/545, İbn Abdilberr, 2/641, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/62.
4254 İbn Sa'd, 3/439, İbn Abdilberr, 2/641, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/428, İbn Hacer, İsâbe, 2/95.
4255 Belâzurî, Ensâb, 1/239, Kastallânî, Mevâhib, 1/77, Diyarbekrî, 1/317.
4256 Beyhakî, Delâil, 2/437.
4257 Yakubî, 2/38, Ebu Nuaym, Delâil, 1/307, Heysemî, 6/41, Halebî, 2/163.
4258 İbn Sa'd, 1/220, Beyhakî, Delâil, 2/437, Kastallânî, Mevâhib, 1/77.
4259 İbn Sa'd, 1/220.
4260 Beyhakî, Delâil, 2/437, Halebî, 2/164.
4261 İbn Sa'd, 1/220, Taberî, Târîh, 2/235.
4262 Belâzurî, Ensâb, 1/239.
4263 Belâzurî, Ensâb, 1/239, Yakubî, 2/38.
4264 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, İbn Sa'd, 1/220, Belâzurî, Ensâb, 1/239. Yakubî, 2/38, Taberî, Târih, 2/235, Beyhakî, Delâil, 2/437.
4265 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, Taberî, Târîh, 2/235, İbn Esîr, Kâmil, 2/96, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151.
4266 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, Taberî, Târîh, 2/235, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151.
4267 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, Taberî, Târîh, 2/235, İbn Esîr, Kâmil, 2/96, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151.
4268 İbn Sa'd, 1/220, Yakubî, 2/38, Beyhakî, Delâil, 2/437, İbn Hazm, Cevâmi, s. 72, İbn Esîr, Kâmil, 2/97, İbn Seyyid, 1/158, Zehebî, Târîh, s. 293.
4269 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, Beyhakî, Delâil, 2/437.
4270 İbn Sa'd, 1/220, Beyhakî, Delâil, 2/437, İbn Cevzî, 1/218.
4271 Belâzurî, Ensâb, 1/239, İbn Hazm, Cevâmi, s. 72, İbn Seyyid, 1/158.
4272 İbn Hazm, Cevâmi, s. 72.
4273 Belâzurî, Ensâb, 1/239, İbn Hazm, Cevâmi, s. 72, İbn Seyyid, 1/158.
4274 İbn Cevzî, 1/218.
4275 İbn İshak, İbn Hişam, 2/76, Taberî, Târîh, 2/235, Beyhakî, Delâil, 2/437, İbn Seyyid, 1/158, Zehebî, Târîh, s. 293, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151, Halebî, 2/163.
4276 Belâzurî, Ensâb, 1/239, İbn Hazm, Cevâmi, s. 72.
4277 İbn İshak, İbn Hişam, 2/77, Beyhakî, Delâil, 2/437, Zehebî, Târîh, s. 293, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151, Halebî, 2/163.
4278 Diyarbekrî, 1/317.
4279 İbn Seyyid, 1/158, İbn Kesîr, Bidâye, 3/151, Kastallânî, Mevâhib, 1/77.
4280 Ahmed b. Hanbel, 4/284, Buhârî, Sahîh, 4/264, İbn Seyyid, 1/158, Halebî, 2/163.
4281 İbn İshak, İbn Hişam, 2/87, İbn Abdilberr, 1/91, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/111.
4282 İbn Sa'd, 3/604.
4283 İbn Sa'd, 3/604, İbn Abdilberr, 1/93, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/112.
4284 İbn Sa'd, 3/604.
4285 İbn İshak, İbn Hişam, 2/77-78, Taberî, Târîh, 2/236, Beyhakî, Delâil, 2/438-439, İbn Esîr, Kâmil, 2/97, İbn Seyyid, 1/159-160, Zehebî, Târîh, s. 294, İbn Kesîr, Bidâye, 3/152, Halebî, 2/170.
4286 Zehebî, Târîh, s. 294.
4287 İbn İshak, İbn Hişam, 2/78, Taberî, Târîh, 2/236, Beyhakî, Delâil, 2/439-440, İbn Esîr, Kâmil, 2/97, İbn Seyyid, 1/160, Zehebî, Târîh, s. 294-296, İbn Kesîr, Bidâye, 3/152-153, Halebî, 2/170-172.
4288 Ebu Nuaym, Delâil, 1/307-308, Heysemî, 6/41.
4289 İbn İshak, İbn Hişam, 2/78-79, Taberî, Târîh, 2/237, Beyhakî, Delâil, 2/439-440, İbn Esîr, Kâmil, 2/97, İbn Seyyid, 1/160, Zehebî, Târîh, s. 296-297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/153, Halebî, 2/170-171.

4290 Ebu Nuaym, Delâil, 1/307, Zehebî, Târîh, s. 295, İbn Kesîr, Bidâye, 3/153, Heysemî, 6/41.
4291 Ebu Nuaym, Delâil, 1/307, Zehebî, Târîh, s. 294, Heysemî, 6/41.
4292 Zehebî, Târîh, s. 295, Heysemî, 6/41.
4293 İbn İshak, İbn Hişam, 2/79-80, Taberî, Târîh, 2/237, Ebu Nuaym, Delâil, 1/308, Beyhakî, Delâil, 2/440, İbn Esîr Kâmil, 2/93, İbn Seyyid, 1/160-161, Zehebî, Târîh, s. 297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/153, Halebî, 2/171.
4294 İbn İshak, İbn Hişam, 2/79-80, Taberî, Târîh, 2/237, Beyhakî, Delâil, 2/437-440, İbn Esîr, Kâmil, 2/93, İbn Seyyid, 1/160-161, Zehebî, Târîh, s. 294-295, İbn Kesîr, Bidâye, 3/153, Halebî, 2/171.
4295 İbn Sa'd, 3/420-421.
4296 İbn İshak, İbn Hişam, 2/80, Taberî, Târîh, 2/237, Beyhakî, Delâil, 2/440, İbn Hazm, Cevâmi, s. 73, İbn Esîr, Kâmil, 2/98, İbn Seyyid, 1/161, Zehebî, Târîh, s. 297, İbn Kesîr, Bidâye, 3/153, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12, Halebî, 2/171.
4297 İbn Hazm, Cevâmi, s. 73, İbn Seyyid, 1/161, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12.
4298 İbn İshak, İbn Hişam, 2/112, Belâzurî, Ensâb, 1/258, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/341, Zehebî, Târîh, s. 312, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169, Halebî, 2/182.
4299 İbn İshak, İbn Hişam, 2/95, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.
4300 Zehebî, Siyer, 1/182.
4301 Zehebî, Siyer, 1/182.
4302 İbn İshak, İbn Hişam, 2/95, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, Zehebî, Siyer, 1/182, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.
4303 İbn İshak, İbn Hişam, 2/95-96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.
4304 Zehebî, Siyer, 1/182.
4305 İbn İshak, İbn Hişam, 2/95-96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.
4306 Zehebî, Siyer, 1/182-183.
4307 İbn İshak, İbn Hişam, 2/96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.
4308 Zehebî, Siyer, 1/183.
4309 İbn İshak, İbn Hişam, 2/96, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/207, Zehebî, Siyer, 1/183, İbn Hacer, İsâbe, 2/529.

ON İKİNCİ BÖLÜM
İKİNCİ AKABE BEY'ATI

İkinci Akabe Buluşma ve Bey'atı

Ensardan Cabir b. Abdullah der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam hac mevsimlerinde halkın Ukâz, Mecenne ve Mina'daki konak yerlerine varıp:

'Rabbimin elçilik vazifesini yerine getirinceye kadar beni barındıracak kim var? Bana yardım edecek kim var ki, kendisine Cennet verilsin?' diye seslenirdi.[4310]

Fakat, ne barındıracak, ne de yardım edecek bir kimse bulunmazdı. Yemen'den veya Mudarlardan bir kimse panayırlara gelmek için yola çıkacağı zaman, kavmi veya akrabası,[4311] onun yanına varıp:

'Sakın hâ! Kureyşîlerin genci seni dininden döndürmesin!' derlerdi.

Resûlullah Aleyhisselam aralarından geçerken de, onlar Resûlullah Aleyhisselamı birbirlerine parmaklarıyla işaret ederlerdi.

Nihayet, Yüce Allah bizi Yesrib (Medine)'den ona gönderdi de, biz iman ettik ve kendisini barındırdık.

Bizden biri, gidip Ona iman ederdi, O da ona Kur'ân okurdu.

Evine döndüğü zaman, bütün ev halkı da, Ona uyarak Müslüman olurlardı.

Ensar evlerinden, içinde Müslümanlardan bir topluluk bulunmayan ve İslâmiyeti açıklamayan bir ev kalmadı.

Sonra da, Medineli Müslümanların hepsi, biraraya gelerek konuştular, konuştuk:

'Resûlullah Aleyhisselamı daha ne zamana kadar Mekke dağlarında, kovulur, korkutulur ve korkar bir halde bırakacağız?!' dedik.

Bunun üzerine, hac mevsiminde, bizden yetmiş kişi, onun yanına vardı."[4312]

Yüce Allah, Ensara kerem ve ihsanda, Peygamberine de yardımda bulunmayı; İslâmiyeti ve Müslümanları aziz, müşrikliği ve müşrikleri zelil kılmayı dilediği zaman,[4313] nübüvvetin on üçüncü yılında,[4314] hac mevsiminde,[4315] Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicretinden üç ay veya üç aya yakın bir süre önce, Zilkade ayında,[4316] Mus'ab b. Umeyr,[4317] yanında kırkı Ensarın yaşlılarından ve eşrafından, otuzu da gençlerinden olarak üzere, yetmiş[4318] veya yetmişten bir veya iki erkek fazla,[4319] ya da yetmiş üç erkek ve iki kadın Müslümanla -Medinelilerin müşrik hacıları da yanlarında bulunduğu halde-[4320] beş yüz kişilik bir kafile ile Mekke'ye gelmişti.[4321]

Berâ' b. Ma'rur ile Ka'b b. Malik'in Peygamberimizle Görüşmeleri

Ka'b b. Malik der ki:

"Kavmimizin müşrik olan hacılarıyla birlikte, Medine'den yola çıktık. Seyyidimiz ve büyüğümüz, seferlerde yöneticimiz Berâ' b. Ma'rur da, yanımızda idi.[4322]

Zâhire'l-Beydâ'da bulunduğumuz sırada,[4323] Berâ' b. Ma'rur, bize:

'Ey şu cemaat! Ben bir görüşe varmış bulunuyorum!

Vallahi, onun üzerinde bana muvafakat eder misiniz, yoksa etmez misiniz, bilmiyorum' dedi.

Kendisine:

'Nedir bu görüş?' diye sorduk.

'Ben şu görüşe vardım ki, şu Beyt'i (Kâbe'yi) arkama almayayım! Namazı ona doğru kılayım!' dedi.

Biz de:

'Vallahi, Peygamberimiz Aleyhisselamdan bize erişen, ancak namazın Şam'a doğru yönelinerek kılınmasıdır. Biz ona aykırı davranmak istemeyiz' dedik.

Berâ' ise:

'Ben, muhakkak namazımı Kâbe'ye doğru kılacağım!' dedi.

Ona:

'Fakat biz böyle yapmayız!' dedik.

Namaz vakti olunca, biz namazlarımızı Şam'a doğru yönelerek kıldık.

O da, namazını Kâbe'ye doğru yönelerek kıldı.

Biz onu yaptığı şeyden dolayı ayıplamakta ve kınamakta idik. O ise, bizim Kıblemize yönelmekten kaçınmakta, ancak Kâbe'ye doğru namaz kılmakta idi.

Nihayet Mekke'ye geldik. Mekke'ye gelince, Berâ' b. Ma'rur, bana:

'Ey kardeşimin oğlu! Bizi Resûlullah Aleyhisselama götür!

Şu yolculuğum sırasında yaptığım şeyi ona soralım:

Benim yapmış olduğum ve sizin ise muhalefet ettiğinizi gördüğüm şey hakkında, vallahi, içime şüphe düştü!' dedi.

Birlikte gittik. Resûlullah Aleyhisselamı sorduk.

Kendisini bundan önce görmemiştik, tanımıyorduk.[4324]

Ebtah'da,[4325] Mekkelilerden bir adama rastladık. Resûlullahı ondan sorduk. Adam bize:

'Onu tanıyor musunuz?' diye sordu.

Biz:

'Hayır! Tanımıyoruz!' dedik.

Adam:

'Onun amcası Abbas b. Abdulmuttalib'i tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Evet! Tanıyoruz!' dedik.

Çünkü, biz Abbas'ı tanıyorduk. Kendisi, tüccar olarak yanımıza gelip gitmekten geri kalmazdı.

Adam:

'Mescid-i Haram'a girin! Aradığınız o zât, şimdi orada Abbas ile birlikte oturuyor!' dedi.

Mescid-i Haram'a girdik.

Abbas oturuyor, Resûlullah Aleyhisselam da onun yanında oturuyordu.

Selam verdikten sonra, biz de yanlarına oturduk.

Resûlullah Aleyhisselam, Abbas'a:

'Ey Ebe'l-Fadl! Sen bu zâtları tanıyor musun?' diye sordu.

Abbas:

'Evet, tanıyorum: Şu, kavminin seyyidi, ulu kişisi Berâ' b. Ma'rur'dur! Şu da, Ka'b b. Malik'tir!' dedi.

Vallahi, Resûlullah Aleyhisselamın:

'Şair olan mı?' dediğini, hâlâ unutmamışımdır.

Abbas:

'Evet!' dedi.

Berâ' b. Ma'rur, Resûlullah Aleyhisselama:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben bu yolculuğa çıktım. Allah beni İslâmiyete hidayet etti.

Ben şu Beyt'i, Kâbe'yi arkama almamayı uygun görüp ona doğru namaz kıldım. Arkadaşlarım ise, bu hususta bana muhalefet ettiler. Benim de bundan içime şüphe düştü.

Yâ Rasûlallah! Sen bunu nasıl görürsün? Buna ne buyurursun?' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Sen bir Kıble üzerinde bulunuyordun. Onda sabır ve sebat etsen olurdu' buyurdu.

Bunun üzerine, Berâ' b. Ma'rur, Resûlullah Aleyhisselamın Kıblesine döndü. Bizimle birlikte, Şam'a doğru namaz kıldı."[4326]

Uveym b. Sâide, Sa'd b. Hayseme ve Arkadaşlarının Teklifleri

Ensardan Uveym b. Sâide, Sa'd b. Hayseme ve daha başkaları,[4327] Mekke'ye gelince, Peygamberimiz Aleyhisselamın nerede bulunduğunu sordular.

"O, şimdi, amcası Abbas'ın yanındadır!" denildi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanına varıp selam verdiler ve:

"Yâ Rasûlallah! Biz servet, silah ve hayvan bakımından çok hazırlıklıyız.

Senin üzerinde söz birliği yapılmış bulunmaktadır.

Bizim yanımızda sana yardım var!

Senin için canları verme var!

Kendilerimizi nelerden korur ve savunursak, seni de onlardan koruma ve savunma var!

Seninle ne zaman buluşalım?" dediler.

Hz. Abbas:

"Sizinle hacca gelen kavminizden, görüşünüze ve kararınıza muhalefet edecek olanlar varsa, hacılar dağılıp gidinceye kadar, onlardan kendilerinizi ve işinizi

gizli tutunuz!" dedi.[4328]

Peygamberimiz Aleyhisselam, onlarla[4329] Mina'da,[4330] Teşrik günlerinin ortasında,[4331] Akabe'nin dibinde[4332] buluşmaya söz verdi.

Uyuyanı uyandırmamalarını, bulunmayanı beklememelerini de, kendilerine emretti.

Buluşma Yerinde Gizlice Toplanış

Ka'b b. Malik der ki:

"…Sonra, hacca çıktık.

Resulullah Aleyhisselamla, Teşrik günlerinin ortasında Akabe'de buluşmak üzere vaadleştik.

Hac ibadetini yerine getirip boşaldığımız ve Resûlullah Aleyhisselamla buluşmayı vaadleştiğimiz gece, seyyidlerimizden bir seyyid, şeriflerimizden bir şerif olan Ebu Cabir Abdullah b. Amr b. Haram yanımızda idi.

Kendisini yanımızda tutup, bırakmadık.

Halbuki, kavmimizin, yanımızda bulunan ve müşrik olan kimselerinden işimizi gizli tutuyorduk.

Fakat, Abdullah b. Amr b. Haram'la konuştuk. Ona:

'Yâ Ebâ Câbir! Sen bizim seyyidlerimizden bir seyyid, şeriflerimizden bir şerifsin!

Biz seni içinde bulunduğun şirk yüzünden Cehennemin odunu olmandan uzaklaştırmak istiyoruz!' dedik ve kendisini İslâmiyete davet ettik.

Resûlullah Aleyhisselamın Akabe'de bizimle buluşmak üzere vaadleştiğini de haber verdik.

Abdullah b. Amr b. Haram hemen Müslüman oldu ve Akabe'de kabilesinin temsilcisi olarak bizimle birlikte bulundu.

O gece, ağırlıklarımızın yanında, kavmimizle birlikte uyuduk.

Gecenin üçte biri geçince; Resûlullah Aleyhisselamla buluşmaya vaadleşilen yerde bulunmak üzere, bağırtlak kuşunun ayrılışı gibi, ağırlıklarımızın yanından gizlice sıyrılıp, Akabe yanındaki Şı'b'da toplandık.

Biz yetmiş üç erkek idik.

Yanımızda, kadınlarımızdan iki kadın da bulunuyordu ki, birisi Mazin b. Neccar oğulları kadınlarından Ümmü Umâre Nesîbe binti Ka'b, öbürü de Selime

oğulları kadınlarından Ümmü Meni' Esma binti Amr idi.

Şı'b'da toplanıp, Resûlullah Aleyhisselamı beklemeye başladık.

Nihayet, Resûlullah Aleyhisselam geldi.

Kendisinin yanında da, amcası Abbas b. Abdulmuttalib bulunuyordu.

Kendisi, o zaman, kavminin dininde idi.[4333]

Ancak, yeğeninin işinde hazır bulunmayı ve onun işini sağlama bağlamayı arzu ediyordu.

Oturulunca, ilk konuşan da, Abbas b. Abdulmuttalib oldu ve:

'Ey Hazrec cemaati![4334]

Siz de bilirsiniz ki; Muhammed bizdendir.[4335]

Bu, benim kardeşimin oğludur ve bana insanların en sevgilisidir!

Eğer siz Onu tasdik ve kendisinin Allah'tan getirdiklerine iman ediyor, Onu alıp yanınıza götürmek istiyorsanız; yardımsız bırakmayacağınıza, aldatmayacağınıza dair, sizden kesin bir söz almak istiyorum!

Çünkü, sizin komşularınız Yahudilerdir. Yahudiler ise buna düşmandırlar.

Onların tuzak kurmayacaklarından emin değilim.[4336]

Eğer siz; sizi tek yaydan ok yağmuruna tutacak olan Arap kabilelerinin de düşmanlıklarına göğüs gerebilecek kadar savaş gücüne malikseniz, aranızda iyice görüşüp konuşarak kararlaştırınız da, sonradan tefrikaya düşmeyiniz![4337]

Biz Onu kavmimizden koruyagelmişizdir.

O kendi kavminin içinde bulunmakta ve korunmaktadır.

Fakat, buradan ayrılmak, ancak size katılmak arzusundadır.

Eğer siz kendisine vaadle davette bulunduğunuz yardım, barındırma ve muhaliflerinden koruma gibi şeyleri yerine getireceğinize kani iseniz, ne âlâ!

Şayet, yanınıza vardıktan sonra, korkup yardım edemeyecek, kendisini muhaliflerinin eline bırakacak iseniz, şimdiden bırakınız!

O, kendi kavminin içinde ve beldesinde şerefiyle bulunmakta ve korunmakta devam etsin![4338] Sizin konuşma yapacak olanınız konuşsun!

Fakat, konuşmasını uzatmasın![4339]

Çünkü, üzerimizde, müşriklerden gözcüler, casuslar vardır![4340]

Buradan konak yerlerinize dağıldığınız zaman da[4341] işinizi gizli tutunuz!' dedi."[4342]

Es'ad b. Zürâre'nin Konuşması

Hz. Abbas'ın, konuşmasında Es'ad b. Zürâre'ye ve arkadaşlarına söz dokundurması, Es'ad b. Zürâre'nin ağırına gitti. Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Bize izin ver de, canını sıkmaksızın ve senin hoşlanmayacağın birşeyle itiraz etmiş olmaksızın, sadece sana icabetimizi ve imanımızı doğrulamak üzere, ona cevap verelim" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Suçlayıcı olmaksızın, ona cevap veriniz!" buyurdu.

Bunun üzerine, Es'ad b. Zürâre, Peygamberimiz Aleyhisselama dönerek:

"Yâ Rasûlallah! Her davetin, yumuşak veya sert, bir yolu ve usûlü vardır.

Bugün senin yaptığın davet, insanların yüzünü ekşitecek, kendilerine ağır gelecek bir davettir:

Sen bizi öteden beri üzerinde bulunduğumuz dinimizi bırakmaya ve kendi dinine tâbi olmaya davet ettin ki, bu çok zor ve ağır birşey olduğu halde, biz senin bu teklifini kabul ettik!

Sen bizi, insanlarla aramızdaki yakın, uzak bütün akrabalık ve komşuluk ilişkilerini kesmeye davet ettin! Bu da çok zor ve ağır birşey olduğu halde, biz senin bu teklifini de kabul ettik!

Bizler, yurdumuzda, izzetli ve her tecavüzden masun; değil kendisini kavminin yalnız bırakmış olduğu, hatta amcalarının bile öldürülmek üzere düşmanlarına teslim etmek istedikleri bir zâtın, hatta kendimizden başka hiç kimsenin başımıza geçmeye göz dikemeyeceği bir topluluk olmamıza ve bunun bizim için kabulü çok zor bulunmasına rağmen, biz senin bu husustaki teklifini de kabul ettik -ki, bütün bunlar, Allah'ın doğru yolu bulma azmini ve hayırlı sonuçlara ulaşma umudunu ihsan ettiği kimseler hariç, insanlar nazarında hiç de hoşa gidecek şeyler olmadığı halde- biz senin bu husustaki teklifini de dillerimizle ikrar, kalblerimizle tasdik etmek suretiyle kabul ettik!

Biz, senin Allah'tan getirdiklerine inanarak ve kalblerimize yerleşen bir marifetle tasdikte bulunarak, sana bey'at edeceğiz!

Biz, Rabbimize, senin Rabbine bey'at edeceğiz!

Allah'ın Kudret Eli, ellerimizin üzerindedir!

Bizim kanlarımız senin kanınla, ellerimiz senin elinledir!

Biz, kendilerimizi, oğullarımızı ve kadınlarımızı savunduğumuz ve koruduğumuz şeylerden, seni de savunacak ve koruyacağız!

Eğer biz bu ahdimizi bozarsak, Allah'ın ahdini bozmuş bedbaht, yaramaz kimseler olmuş olalım!

Yâ Rasûlallah! Bu, sana karşı, bizim sadâkat yeminimizdir!

Yardımına sığınılacak, ancak Allah'tır!" dedi.

Sonra da, Hz. Abbas'a dönerek:

"Ey konuşurken Peygamber Aleyhisselamın önünde bize söz dokunduran zât! Kardeşinin oğlunun sana insanların en sevgilisi olduğu sözünle neyi anlatmak istediğini Allah bilir.

Biz, yakın uzak bütün akrabalarımızla ilişkilerimizi keserek şehadet etmiş bulunuyoruz ki, bu zât Allah'ın Resûlüdür!

Allah, Onu yanındaki (Kur'ân) ile göndermiştir.

Kendisi asla yalancı değildir!

Getirdiği Kur'ân da insan sözüne benzemez.

Resûlullah Aleyhisselam hakkında seni tatmin edecek sözü bizden alma isteğine gelince:

Resûlullah Aleyhisselam için istediğin sözü al!" dedi.

Sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselama dönerek:

"Yâ Rasûlallah! Bizden, kendin için, dilediğin sözü al!

Rabbin için de, istediğin şartı koş!" dedi.[4343]

Abdullah b. Revâha da:

"Kendin ve Rabbin için, ne dilersen onu şart kıl!" dedi.[4344]

Berâ' b. Ma'rur'un Konuşması

Berâ' b. Ma'rur, Hz. Abbas'a:

"Söylediklerini dinledik!

Vallahi, kalblerimizde senin söylediğinden başkası olsaydı, muhakkak ki, biz onu söylerdik!

Fakat, biz ahde vefa ve sadâkat göstermek, Resûlullah Aleyhisselamın önünde

canlarımızı feda etmek arzusundayız![4345]

Bizler bol silahlara, savunma ve koruma gücüne sahip kimseleriz!

Taşlara taptığımız sıralarda da böyle idik!

Bugün; Allah, bizden başkalarının göremediği şeyleri bize gördürmüş ve Muhammed Aleyhisselam bizi daha da güçlendirmiştir!" dedi.[4346]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Konuşması

Ensardan bazıları da, Hz. Abbas'a:

"Senin söylediklerini dinledik!" dedikten sonra, Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Sen de konuş!

Bizden, kendin için, Rabbin için, istediğin sözü al!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam konuştu ve Kur'ân-ı Kerîm okudu.

Onları Allah'a davet ve İslâmiyete teşvik etti.[4347]

"Yüce Rabbim için şartım;[4348] sizden istediğim,[4349] O'na hiçbir şeyi eş, ortak koşmaksızın ibadet etmenizdir.[4350]

Kendim için şartıma,[4351] isteğime gelince:

Kendimi ve ashabımı barındırmanız,

Bana ve ashabıma yardımcı olmanız,

Kendilerinizi savunduğunuz, koruduğunuz şeylerden bizleri de savunup korumanızdır.[4352]

Kadınlarınızı ve çocuklarınızı savunup koruduğunuz şeylerden beni de savunup koruyacağınız hakkında, sizinle bey'at yapayım!" buyurdu.[4353]

Berâ' b. Ma'rur, hemen, Peygamberimiz Aleyhisselamın elini tutup:

"Olur! Seni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a andolsun ki; çoluk çocuklarımızı savunup koruduğumuz şeylerden seni de koruyacağız!

Bizimle bey'atlaş yâ Rasûlallah!

Biz, vallahi, savaş erleri ve silah erleriyiz!

Bu, bize ecdadımızdan miras kalmıştır!" diyerek konuşurken, Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan sözün arasına girdi ve:

“Yâ Rasûlallah! Bizlerle o adamlar (Yahudiler) arasında antlaşmalar, sözleşmeler var!

Biz, onları, seninle yapacağımız bu bey’atımızla kesip atmış oluyoruz!

Allah seni muzaffer kıldıktan sonra, bizi bırakıp kavminin yanına dönmeyi arzu eder misin?” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam gülümsedi. Sonra da:

“Hayır! Benim kanım, sizin kanınızdır!

Benim zimmetim, sizin zimmetinizdir!

Ben sizdenim! Siz de bendensiniz!

Ben, sizin savaştığınız kimselerle savaşırım!

Ben, sizin barıştığınız kimselerle barışırım![4354]

Sizlerden bana on iki nakîb çıkarınız ki, onlar kavimlerinin vekili, temsilcisi olsunlar!” buyurdu.

Bunun üzerine, Medineli Müslümanlar, dokuzu Hazrec’den, üçü de Evs’ten olmak üzere, on iki nakîb (temsilci) çıkardılar.[4355]

Çıkarılan Nakîbler (Temsilciler)

Medinelilerin çıkardığı nakîbler, Ensardan şu kişilerdi:

1. Es’ad b. Zürâre,
2. Sa’d b. Rebia,
3. Abdullah b. Revâha,
4. Râfi’ b. Malik,
5. Bera’ b. Ma’rur,
6. Abdullah b. Amr b. Haram,
7. Ubâde b. Sâmit,
8. Sa’d b. Ubâde,
9. Münzir b. Amr,
10. Useyd b. Hudayr,
11. Sa’d b. Hayseme,
12. Rifâa b. Abdulmünzir.

Ka’b b. Malik, bu husustaki şiirinde, Rifâa b. Abdulumünzir’in yerine, Ebu’l-Heysem Malik b. Teyyihan’ı göstermiştir.[4356]

Peygamberimiz Aleyhisselam, temsilcilere:

“Havarilerin İsa b. Meryem için kefillikleri gibi, sizler de kavminizin kefillerisiniz. Ben de Müslüman olan kavmimin kefiliyim!” buyurdu. “Evet!” dediler.[4357]

Es’ad b. Zürâre:

“Evet yâ Rasûlallah!” deyince, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sen de, kavminin temsilcisisin!” buyurdu.[4358] Ve onu, on iki temsilcinin de temsilcisi yaptı.[4359]

Abbas b. Ubâde’nin Bey’at Hakkındaki Açıklaması

Medineli Müslümanlar Akabe’de geceleyin ağaç altında[4360] Peygamberimiz Aleyhisselamla bey’atlaşmak üzere toplandıkları zaman, Salim b. Avf oğullarının kardeşi Abbas b. Ubâde:

“Ey Hazrec cemaati! Siz bu zât ile ne için bey’atlaşacağınızı biliyor musunuz?” diye sordu.

“Evet! Biliyoruz!” dediler.

Abbas b. Ubâde:

“Sizler; insanların kızıl ve kara derilileriyle savaşmak üzere kendisi ile bey’atlaşacaksınız!

Eğer sizler karşılaşacağınız musibetle mallarınız azaldığı, eşrafınız öldürüldüğü zaman ona yardım etmeyecek, kendisini muhaliflerinin eline bırakacaksanız, vallahi bu, dünyada da, âhirette de yüzkarasıdır! Şimdiden bundan vazgeçin!

Eğer sizler kendisine vaadde bulunduğunuz yardım, barındırma, muhaliflerinden koruma gibi şeyleri yerine getireceğinize kâni iseniz, mallarınızın azalması ve eşrafınızın öldürülmeleri pahasına da olsa, onu tutunuz ki, vallahi, bu, dünyada da, âhirette de hayırlıdır!” dedi.[4361]

Medineli Müslümanlar:

“Mallarımızın yok olma tehlikesine uğraması ve eşrafımızın öldürülmeleri pahasına da olsa, bizler, vereceğimiz sözü yerine getireceğiz!” dediler ve Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Yâ Rasûlallah! Biz bu husustaki taahhüdümüzü yerine getirirsek, bizim için

ne var?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Cennet var!” buyurdu.[4362]

Medineli Müslümanlardan Enes b. Sabit:

“Yâ Rasûlallah! Biz, kendilerimizi ve çocuklarımızı savunup koruduğumuz şeylerden seni de savunacak ve koruyacağız!

Bize ne var?” dedi.[4363]

Diğerleri de:

“Biz bu vazifemizi yerine getirirsek, bizim için ne var?” diye sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Cennet var!” buyurunca, Medineli Müslümanlar:

“Kazançlı bir alışveriş bu! Biz bundan ne cayarız, ne de caymak isteriz!” dediler.[4364]

Bey’atın Nasıl Yapılacağının Açıklanışı

Medineli Müslümanlar:

“Yâ Rasûlallah! Sana ne üzerine ve nasıl bey’at yapalım?” diye sordular.[4365]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sizler;

Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına,

Benim Resûlullah olduğuma şehadette bulunmak,

Namaz kılmak,

Zekât vermek,

Emirlik işinde, ehil olanla çekişmemek,[4366]

İsteklilikte isteksizlikte dinlemek ve boyun eğmek,

Darlıkta ve varlıkta geçimlik sağlamak üzere,

İyiliği buyurmak, kötülükten sakındırmak üzere,

Allah hakkında hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeksizin konuşmak üzere,

Bana yardım etmek,

Yanınıza geldiğim zaman, kendilerinizi, kadınlarınızı ve çocuklarınızı savunup

koruduğunuz şeylerden beni de savunup korumak üzere, bana bey’at ediniz!

Sizin için Cennet var!” buyurdu.

Es’ad b. Zürâre’nin Bey’at Hakkındaki Son Uyarısı

Es’ad b. Zürâre:

“Biraz müsaade ediniz ey Yesribliler!

Bizler, ancak bu zâtın Resûlullah olduğunu bilerek, develerimizin böğürlerini tepe tepe buraya gelmiş bulunuyoruz.

Bugün kendisini alıp Medine’ye götürmek, bütün Araplardan ayrılmak, ayrı baş çekmek ve neticede en hayırlılarınızın öldürülmesi ve sizlerin de kılıç darbeleriyle kesilip biçilmeniz demektir!

Sizler bu husustaki taahhüdünüzde sebat edebilecek bir kavimseniz, ecriniz Allah’a aittir.

Eğer sizler canlarınızdan korkar ve korkak bir kavimseniz, bunu açıkça bildiriniz ki, böyle yapmanız Allah katında sizin için bir mazeret sayılabilir.[4367]

Ey insanlar! Muhammed’e (aleyhisselâm)’a ne üzerine bey’at edeceğinizi biliyor musunuz?

Siz, ona; Arap ve Arap olmayanlarla, bütün cin ve insanlar topluluğu ile savaşmak üzere bey’at edeceğinizin farkında mısınız?” diye sordu.

Medineli Müslümanlar:

“Biz, savaşanlarla savaşırız, barışanlarla barışırız!” dediler.

Bunun üzerine, Es’ad b. Zürâre:

“Yâ Rasûlallah! Koş artık şartını!” dedi.[4368]

Medineli Müslümanlar:

“Ey Es’ad! Sen çekil artık aradan!

Vallahi, biz, bu bey’atı hiçbir zaman terk ve iptal etmeyeceğiz!” dediler.[4369]

Hz. Abbas’ın Konuşması

Peygamberimiz Aleyhisselamın amcası Hz. Abbas, Medineli Müslümanlara:

“Sizler, şu Haram olan ayda ve Haram olan şehirdeki taahhüd ve zimmetinizle, Allah’a karşı taahhüd ve zimmette bulunmuş oluyorsunuz.

Resûlullaha yapacağınız bey’atla, Allah’a bey’at etmiş olacaksınız!

Allah, sizin Rabbinizdir.

Allah'ın Eli, sizin elinizin üzerindedir.

Allah, bu bey'atınızla sizin üzerinize murâkıb ve vekîldir" dedi.

Medineli Müslümanlar:

"Evet!" dediler.

Hz. Abbas:

"Allah'ım! Sen, onların, şu kardeşimin oğlu hakkındaki taahhüdlerini yerine getirecekleri, kendisini koruyacakları hususundaki sözlerini işiten ve görensin!

Ey Allah'ım! Kardeşimin oğlu hakkında, onlar üzerinde şahit ol!" dedi.

Medineli Müslümanlar:

"Yâ Rasûlallah! Sana bu istediğini verdiğimiz zaman bize ne var?" diye, tekrar sordular.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Allah'ın hoşnutluğu ve Cennet var!" buyurdu.

Medineli Müslümanlar:

"Razı olduk ve kabul ettik!" dediler.

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan'ın Son Konuşması

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan, arkadaşlarına:

"Sizler bu zâtın Allah tarafından size peygamber gönderildiğine iman ve tasdikte bulunduğunuzu biliyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

Medineli Müslümanlar:

"Evet! Biliyoruz!" dediler.

Ebu'l-Heysem:

"Kendisinin Belde-i Haram'da oturduğunu, doğum yerinin de orası olduğunu, ailesinin de Belde-i Haram'da bulunduğunu biliyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

"Evet! Biliyoruz!" dediler.[4370]

Ebu'l-Heysem:

"Ey kavmim! Bu, Allah'ın Resûlüdür! Ben onun doğruluğuna şehadet ediyorum!

Kendisi, bu gün, Allah'ın Harem'inde, kavim ve kabilesinin himayesi altında emniyet içinde bulunmaktadır.

İyi biliniz ki; Onu alıp yanınıza götürdüğünüz zaman,[4371] bütün Araplar, sizi ondan dolayı tek yaydan oka tutacaklardır!

Allah yolunda savaşmak, mallarınızı, çoluk ve çocuklarınızı kaybetmek gönlünüzden kopuyor, hoşunuza gidiyorsa[4372] -ki, Allah katındaki sevab, canlarınızdan, mallarınızdan, çoluk ve çocuklarınızdan daha hayırlıdır!-[4373] kendisini yurdunuza davet ediniz!

Çünkü, O, Allah'ın gerçek resûlüdür!

Eğer ileride Ona yardım edememekten korkuyorsanız, şimdiden, bundan geri durunuz![4374]

Eğer siz, Onu alıp götürdükten sonra, zaman içinde bir gün yardımsız veya muhaliflerinin ellerine bırakacak olursanız, muhakkak, üzerinize belâ çöker!" dedi.

Medineli Müslümanların hepsi:

"Hayır! Biz Onu asla yardımsız ve yalnız bırakmayacağız!

Her zaman vefa ve sadâkatla kendisinin yanında bulunacağız![4375]

Ey Ebu'l-Heysem! Bizim aramızla Resûlullah Aleyhisselamın arasından çekil de, ona bey'at yapalım!" dediler.

Ebu'l-Heysem:

"Bu hususta Ona ilk bey'at yapacak kişi benim!" dedi.[4376]

Bey'atın Yapılışı

Hz. Abbas, Akabe'de geceleyin bir ağacın altında,[4377] Peygamberimiz Aleyhisselamın elinden tutup, Medineli Müslümanları Peygamberimiz Aleyhisselama birer birer bey'at ettirdi.[4378]

Peygamberimiz Aleyhisselamın bey'atta şöyle buyurduğu da rivayet edilir:

"Allah'a hiçbir şeyi şerik koşmayasınız!

Hırsızlık etmeyesiniz!

Çocuklarınızı öldürmeyesiniz!

Uyduracağınız bir yalanla kimseye iftirada bulunmayasınız!

Mâruf olan hiçbir işte bana karşı gelmeyesiniz!… diye sizden bey'at alıyorum.

İçinizden kim ahdine vefa gösterir, sözünde durursa, onun ecir ve mükâfatı

Allah'a aittir.

Kim sözünü bozarak bunlardan birisini işler de, bu yüzden dünyada azaba uğrarsa, bu azab, onun için bir keffâret ve temizlik olur.

İşlemiş olduğu suçu Allah'ın örttüğü kimsenin işi ise, Allah'a kalır. Allah dilerse ona azab eder, dilerse onu affeder."[4379]

Ebu'l-Heysem'in Bey'atı

Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan:

"Yâ Rasûlallah! İsrâil oğullarından on iki nakîb (temsilci) Musa b. İmran'a ne üzerine bey'at etti ise, ben de sana onun üzerine bey'at ediyorum" dedi.

Abdullah b. Revâha'nın Bey'atı

Abdullah b. Revâha:

"Yâ Rasûlallah! On iki havari İsa b. Meryem'e ne üzerine bey'at etti ise, ben de sana onun üzerine bey'at ediyorum!" dedi.

Es'ad b. Zürâre'nin Bey'atı

Es'ad b. Zürâre:

"Ben Allah'a bey'at ediyorum! Resûlullah Aleyhisselama bey'at ediyorum! Ahdimi yerine getirerek tamamlamak, sana yardım hususundaki sözümü işimle gerçekleştirmek üzere!" dedi.

Numan b. Hârise'nin Bey'atı

Numan b. Hârise:

"Ben Allah'a bey'at ediyorum!

Yâ Rasûlallah! Sana da bey'at ediyorum.

Allah yolunda azimli, sebatlı ve devamlı olmak, bu yolda yakın uzak gözetmemek üzere![4380]

İstersen, vallahi, yâ Rasûlallah! Şu Mina halkını da kılıçtan geçiririz!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ben daha bununla emrolunmadım!" buyurdu.[4381]

Ubâde b. Sâmit'in Bey'atı

Ubâde b. Sâmit:

“Yâ Rasûlallah! Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınaması beni tutmamak, alıkoymamak üzere, sana bey’at ediyorum!” dedi.

Sa’d b. Rebia’nın Bey’atı

Sa’d b. Rebia:

“Ben Allah’a bey’at ediyorum!

Yâ Rasûlallah! Sana da bey’at ediyorum. Sana ve Allah’a hiçbir isyanda ve hiçbir yalanlamada bulunmamak üzere!” dedi.[4382]

Peygamberimiz Aleyhisselamın İki Kadınla Bey’atı

Peygamberimiz Aleyhisselam Akabe Bey’atında yalnız iki kadına elini vermeyip;[4383] “Gidiniz! Siz bey’at etmiş oldunuz!” buyurdu.[4384]

Berâ’ b. Ma’rur’un Bey’at Kapanış Konuşması

Berâ’ b. Ma’rur, Allah’a hamd ü senâda bulunduktan sonra:

“Hamdolsun Allah’a ki, Muhammed Aleyhisselam ile ve onun Allah’tan getirdikleriyle bize ikramda bulundu.

Bizler, İslâmiyete davet olunanların sonuncusu ve bu daveti kabullenenlerin ilki olup, Yüce Allah’ın davetine icabet ettik, dinledik ve itaat ettik.

Ey Evs ve Hazrec cemaati! Allah, sizleri dini ile şereflendirdi.

Bunun şükrânesi olarak, dinlemek, boyun eğmek ve yardımlaşmak yolunu tutunuz! Allah’a ve Resûlüne boyun eğiniz!” dedi ve oturdu.[4385]

Hz. Abbas; Ensarın Peygamberimiz Aleyhisselama gösterdikleri bu derin sevgi, saygı, bağlılık ve fedakârlık karşısında çok duygulandı ve babası Abdulmuttalib’in annesi Selmâ Hatun’un, Amr b. Zeyd b. Adiyy b. Neccar’ın kızı olduğunu andı.[4386]

Akabe Bey’at’ı Üzerine Koparılan Çığlık

İkinci Akabe Bey’atının yapılıp tamamlandığı sırada idi ki,[4387] Akabe’nin üzerinden, şeytan:

“Ey konak yerlerinde konaklayan halk![4388] Ey Ehâşib (Cebacib=Mina)

halkı![4389] Ey Kureyş cemaati![4390] Müzemmem (yerilmiş) olan ile yanında bulunan ve dinlerini değiştirmiş olanların sizinle savaşmak üzere toplanıp sözleşmiş olduklarından haberiniz yok mudur?!" diyerek, keskin ve uzun bir çığlık kopardı.[4391]

İşitilen sesin, Kureyş müşriklerinden Münebbih b. Haccac'ın sesine benzediği rivayet edilir.[4392]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Bu ses sizi korkutmasın! Bu ses, ancak Allah düşmanı İblis'in, şeytanın sesidir![4393] Bu, İbn Uzeyb'dir! Dinle ey Allah düşmanı! Senin de hakkından geleceğim!" buyurduktan sonra, Medineli Müslümanlara, "Hemen konak yerlerinize dağılınız!" buyurdu.[4394]

Abbas b. Ubâde:

"Seni hak din ve kitabla peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki; dilersen, Mina halkını da kılıçtan geçiririz!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam, "Biz henüz bununla emrolunmadık! Sizler şimdi ağırlıklarınızın yanına dönünüz!" buyurdu.

Medineli Müslümanlar konak yerlerine, ağırlıklarının yanına dönüp, sabaha kadar uyudular.

Kureyş Müşriklerinin Bey'at İşini Soruşturmaları

Sabahleyin, Kureyş müşriklerinin ulularından bazıları, Medineli Müslümanların konak yerlerine gelerek:

"Ey Hazrec cemaati! Bize erişen habere göre, siz bizim sahibimizle konuşmuşsunuz. Kendisini aramızdan çıkarıp yanınıza götürmek istiyormuşsunuz!

Vallahi, Arap kabilelerinden, aramızda savaşacağımız ve size olduğu kadar kin bağlayacağımız hiçbir kabile yoktur!" dediler.

Puta tapan ve olan bitenlerden haberleri olmayan Medinelilerden bazıları, Allah'a yemin ederek:

"Böyle birşey olmadı![4395] Biz böyle birşey yapmadık![4396] Biz böyle birşey bilmiyoruz!" dediler, doğru söylediler.

Çünkü, onların olan bitenlerden haberleri yoktu.[4397]

Medineli Müslümanlar ise, birbirlerine bakıştılar.

Kureyş müşrikleri, kalkıp Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün yanına vardılar. Ona da aynı sözü söylediler.

Abdullah b. Übeyy:

"Vallahi, bu çok büyük bir iştir![4398] Her halde, bu, boş birşey olsa gerek! Böyle birşey olmamıştır![4399]

Benim kavmim, bunun gibi birşeyi bana danışmadan yapmazlar. Ben böyle birşeyin olduğunu bilmiyorum.[4400]

Ben Yesrib'de bile bulunsaydım, kavmim bunu bana danışmadıkça yapmazlar!" dedi.[4401]

Medineli Müslümanlar, sevinçli ve hoşnut olarak yurtlarına dönmek üzere, Akabe'den ayrıldılar.[4402]

Arap hacıları da, Mina'dan yurtlarına dağılmaya başladılar.

Kureyş müşrikleri ise, Mekke'de, Akabe Bey'atı işini soruşturmaktan, araştırmaktan geri durmadılar.[4403]

Bey'at işinin doğru olduğunu anlayınca,[4404] Medine yollarından, kesmedik yol bırakmadılar.

Medineli Müslümanları arayıp bulmak için, her tarafa birlikler saldılar.[4405]

Berâ' b. Ma'rur, Kureyş soruşturucuları yanlarından ayrılır ayrılmaz yola çıkmış, Batn-ı Ye'cec'de Müslüman arkadaşlarına kavuşmuştu.[4406]

Müşriklerin Sa'd b. Ubâde'yi Yakalamaları

Müşriklerin takipçileri Sa'd b. Ubâde'ye[4407] ve Münzir b. Amr'a Ezâhir mevkiinde yetiştiler.

Münzir b. Amr'ı yakalayamadılar, kaçırdılar.[4408]

Sa'd b. Ubâde'ye:

"Sen Muhammed'in dininde misin?" diye sordular.

"Evet!" deyince,[4409] onun iki elini boynuna sımsıkı bağladılar.

Döve döve ve uzun saçının perçeminden çeke çeke, Mekke'ye getirip soktular.[4410]

Kureyş müşriklerinden Ebu'l-Bahterî, onu görünce:

"Yazık sana! Seninle Kureyş'ten herhangi birisi arasında bir himaye veya sözleşme yok mu?" diye sordu.

Sa'd b. Ubâde:

"Evet, var! Vallahi, ben Cübeyr b. Mut'im'i de, Hâris b. Harb'i de, memleketimizde ticaret yaparken, haksızlık etmek isteyenlere karşı korumuştum" deyince, Ebu'l-Bahterî:

"Yazık sana! Sen bu iki adamın ismini söyle ve aranızda olanı anlat!" dedikten sonra, acele gidip onları Kâbe'nin yanında, Mescid'de buldu ve:

"Hazrec'den bir adam Ebtah'da dövülüyor, o da, aranızdaki himayeden bahsediyor!" dedi.

"Kimmiş o?" diye sordular.

Ebu'l-Bahterî:

"Sa'd b. Ubâde'dir!" deyince, onlar:

"Vallahi doğrudur! Biz tüccar iken, onun memleketinde bize haksızlık etmek isteyenlere karşı o bizi korumuştu" dediler.[4411]

Cübeyr b. Mut'im ile Hâris b. Harb, hemen gidip, Sa'd b. Ubâde'yi hemşehrilerinin ellerinden kurtardılar.[4412]

Ensarın, Sa'd b. Ubâde'nin işini konuşmak için toplandığı sırada, Sa'd b. Ubâde yanlarına çıkageldi.[4413]

İkinci Akabe Bey'atında Bulunan Medineli Müslümanların İsimleri

Medineli Evs ve Hazreclerden olup, Akabe'de Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at eden yetmiş üç erkek ile iki kadının isimleri ve kabileleri:

Evs b. Hârise, b. Sa'lebe, b. Amr, b. Âmirlerin Abduleşhel oğullarından:

1. Useyd b. Hudayr,
2. Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan,
3. Seleme b. Selâme.

Hârise b. Hâris, b. Hazrec, b. Amr, b. Malik, b. Evs oğullarından:

4. Zuheyr b. Râfi’
5. Ebu Bürde b. Niyar,
6. Nüheyr b. Heysem.

Amr b. Avf, b. Malik, b. Evs oğullarından:

7. Sa’d b. Hayseme,
8. Rifâa b. Abdulmünzir,
9. Abdullah b. Cübeyr,
10. Ma’n b. Adiyy,
11. Uveym b. Sâide.

Hazrec b. Hârise, b. Sa’lebe, b. Amr, b. Âmir, b. Neccar oğullarından:

12. Ebu Eyyub Halid b. Zeyd,
13. Muaz b. Hâris,
14. Avf b. Hâris,
15. Muavviz b. Hâris,
16. Umâre b. Hazm,
17. Es’ad b. Zürâre.

Amr b. Mebzul, b. Âmir, b. Malik, b. Neccar oğullarından:

18. Sehl b. Atik.

Amr b. Malik, b. Neccar oğullarından:

19. Evs b. Sâbit,
20. Ebu Talha.

Mâzin b. Neccar oğullarından:

21. Kays b. Ebi Sa’saa,
22. Amr b. Gâziyye.

Belharis b. Hazrec oğullarından:

23. Sa’d b. Rebia
24. Hârice b. Zeyd,

25. Abdullah b. Revâha,
26. Beşir b. Sa’d,
27. Abdullah b. Zeyd,
28. Hallâd b. Süveyd,
29. Ukbe b. Âmir.

Beyâza b. Âmir, b. Zurayk, b. Abdi Hârise oğullarından:

30. Ziyad b. Lebid,
31. Ferve b. Amr,
32. Halid b. Kays.

Zurayk b. Âmir, b. Zurayk, b. Abdi Hârise,

b. Malik, b. Gadb, b. Cüşem, b. Hazrec oğullarından:

33. Râfi’ b. Malik,
34. Zekvan b. Abdi Kays,
35. Abbâd b. Kays,
36. Hâris b. Kays.

Selime b. Sa’d, b. Ali, b. Esed, b. Sâride,

b. Tezid, b. Cüşem, b. Hazrec oğullarından:

37. Berâ’ b. Ma’rur,
38. Bişr b. Berâ’ b. Ma’rur,
39. Sinan b. Sayfî,
40. Tufeyl b. Numan,
41. Ma’kıl b. Münzir,
42. Yezid b. Münzir,
43. Mes’ud b. Yezid,
44. Dahhâk b. Hârise,
45. Yezid b. Haram,
46. Cebbar b. Sahr,
47. Tufeyl b. Malik.

Sevad b. Ganm, b. Ka’b, b. Selime oğullarından:

48. Ka’b b. Malik.

Ganm b. Sevad, b. Ka’b, b. Selime oğullarından:

49. Süleym b. Amr,
50. Kutbe b. Âmir,
51. Yezid b. Âmir,
52. Ebu’l-Yeser Ka’b,
53. Sayfî b. Sevad (Esved).

Nâbi b. Amr, b. Sevad, b. Ganm, b. Ka’b, b. Selime oğullarından:

54. Sa’lebe b. Ganeme,
55. Amr b. Ganeme,
56. Abs b. Âmir,
57. Abdullah b. Üneys,
58. Halid b. Amr.

Haram b. Ka’b, b. Ganm, b. Ka’b, b. Selime oğullarından:

59. Abdullah b. Amr b. Haram,
60. Cabir b. Abdullah, b. Amr, b. Haram,
61. Muaz b. Amr, b. Cemûh,
62. Sâbit b. Ciz’,
63. Umeyr b. Hâris,
64. Hadîc b. Selime,
65. Muaz b. Cebel.

Avf b. Hazrec oğullarından:

66. Ubâde b. Sâmit,
67. Abbas b. Ubâde,
68. Ebu Abdurrahman Yezid b. Sa’lebe,
69. Amr b. Hâris,

Sâlim b. Ganm, b. Avf, b. Hazrec oğullarından:

70. Rifâa b. Amr,
71. Ukbe b. Vehb.

Sâide b. Ka'b, b. Hazrec oğullarından:

72. Sa'd b. Ubâde,

73. Münzir b. Amr.

Mazin b. Neccar oğulları kadınlarından:

74. Ümmü Umâre Nesîbe binti Ka'b.

Selime oğulları kadınlarından:

75. Ümmü Meni' Esma binti Amr.[4414]

Akabe Bey'atında Bulunan Ensarın Muhacir Sayılışı

İbn Abbas'a göre; Resûlullah Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer nasıl Mekkeli müşrikler yüzünden Medine'ye hicret ederek Muhacirlerden oldularsa, Ensardan olanlar da, şirk yurdu olan Medine'den Akabe gecesinde Resûlullah Aleyhisselamın yanına gelmekle, Muhacirlerden olmuşlardır.[4415]

4310 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Beyhakî, Delâil, 2/442, Zehebî, Târîh, s. 297-298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159.

4311 Beyhakî, Delâil, 2/442, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159.

4312 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Hâkîm, 2/624-625, Beyhakî, Delâil, 2/442, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.

4313 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81, Taberî, Târîh, 2/237.

4314 İbn Cevzî, 1/224, Diyarbekrî, 1/317.

4315 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81, İbn Sa'd, 1/220.

4316 Hâkîm, 2/625.

4317 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81, İbn Sa'd, 1/220, Taberî, Târîh, 2/237.

4318 Ebu Nuaym, Delâil, 1/308, Zehebî, Târîh, s. 300.

4319 İbn Sa'd, 1/221.

4320 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81, 84, 97.

4321 İbn Sa'd, 1/221.

4322 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81, Ahmed b. Hanbel, 3/460-461, Taberî, Târîh, 2/237, Beyhakî, Delâil, 2/444, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/161-162, Zehebî, Târîh, s. 300, İbn Kesîr, Bidâye, 3/158, Heysemî, 6/42.

4323 Beyhakî, Delâil, 2/444, Zehebî, Târîh, s. 300.

4324 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81-82, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/237, Beyhakî, Delâil, 2/444, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/162, Zehebî, Târîh, s. 300, İbn Kesîr, Bidâye, 3/158, Heysemî, 6/42-43.

4325 Beyhakî, Delâil, 2/444, Zehebî, Târîh, s. 300.

4326 İbn İshak, İbn Hişam, 2/82-83, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/237-238, Beyhakî, Delâil, 2/444-445, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/162, Zehebî, Târîh, s. 301-302, İbn Kesîr, Bidâye, 3/158, Heysemî, 6/42-43.

4327 Belâzurî, Ensâb, 1/253-254.

4328 İbn Sa'd, 1/221, Belâzurî, Ensâb, 1/254.
4329 İbn Sa'd, 1/221.
4330 İbn İshak, İbn Hişam, 2/83, İbn Sa'd, 1/221, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/238, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/162, Zehebî, Târîh, s. 302, İbn Kesîr, Bidâye, 3/158, Heysemî, 6/43, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 12.
4331 İbn Sa'd, 1/221.
4332 İbn Sa'd, 1/221, Belâzurî, Ensâb, 1/254.
4333 Hz. Abbas, İslâmiyet'e hizmet için, Müslümanlığını müşriklerden gizlemekte idi. Onun Müslüman oluşuyla ilgili bahse bakınız.
4334 Araplar, Ensar kabilelerini Hazrec diye anarlardı.
4335 İbn İshak, İbn Hişam, 2/83-84, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/238, Beyhakî, Delâil, 2/446, İbn Seyyid, 1/162, Zehebî, Târîh, s. 302, İbn Kesîr, Bidâye, 3/160, Heysemî, 6/44.
4336 Ebu Nuaym, Delâil, 1/302.
4337 İbn Sa'd, 1/222.
4338 İbn İshak, İbn Hişam, 2/84, Taberî, Târîh, 2/238, Beyhakî, Delâil, 2/446, İbn Seyyid, 1/162, Zehebî, Târîh, s. 302, İbn Kesîr, Bidâye, 3/160.
4339 İbn Sa'd, 4/9, Beyhakî, Delâil, 2/450, Heysemî, 6/48.
4340 İbn Sa'd, 1/222, Belâzurî, Ensâb, 1/254, Beyhakî, Delâil, 2/450, Heysemî, 6/48.
4341 İbn Sa'd, 4/8.
4342 İbn Sa'd, 4/8, Belâzurî, Ensâb, 1/254.
4343 Ebu Nuaym, Delâil, 1/302-303.
4344 Taberî, Tefsîr, 11/35, Zemahşerî, 2/216, Râzî, 16/199, Kurtubî, 8/267, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/391, Hâzin, 2/268, Aynî, 14/78, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 6/3, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 3/280, Kastallânî, İrşâdü's-sârî, 5/37, Ebussuud, 4/106.
4345 İbn Sa'd, 1/222.
4346 İbn Sa'd, 4/8.
4347 İbn İshak, İbn Hişam, 2/84, İbn Sa'd, 1/222, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/228, Beyhakî, Delâil, 2/446, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/163, Zehebî, Târîh, s. 302-303, İbn Kesîr, Bidâye, 3/160, Heysemî, 6/44.
4348 Ebu Nuaym, Delâil, 1/303, Zehebî, Târîh, s. 303, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163.
4349 İbn Sa'd, 4/9, Beyhakî, Delâil, 2/446, Zehebî, Târîh, s. 302, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163, Heysemî, 6/48.
4350 İbn Sa'd, 4/9, Taberî, Tefsîr, 11/35, Ebu Nuaym, Delâil, 1/303, Beyhakî, Delâil, 2/451, Zehebî, Târîh, s. 300, Heysemî, 6/48.
4351 Ebu Nuaym, Delâil, 1/303, Zehebî, Târîh, s. 299-300.
4352 Beyhakî, Delâil, 2/451, Zehebî, Târîh, s. 299, İbn Kesîr, Bidâye, 3/162-163, Heysemî, 6/48-49.
4353 İbn İshak, İbn Hişam, 2/84, Ahmed b. Hanbel, 3/461, Taberî, Târîh, 2/238, Beyhakî, Delâil, 2/447, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/207, İbn Seyyid, 1/163, Zehebî, Târîh, s. 303.
4354 Taberî, Târîh, 2/238-239, Beyhakî, Delâil, 2/447, Zehebî, Târîh, s. 303, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159-161, Heysemî, 6/44.
4355 İbn İshak, İbn Hişam, 2/85, İbn Sa'd, 3/602, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/447-448, İbn Esîr, Kâmil, 2/99, İbn Seyyid, 1/164, Zehebî, Târîh, s. 303, İbn Kesîr, Bidâye, 3/161, Heysemî, 6/44, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13.
4356 İbn İshak, İbn Hişam, 2/86-87, Beyhakî, Delâil, 2/448, İbn Hazm, Cevâmi, s. 75-77, İbn Kayyım, 2/57, İbn Seyyid, 1/164-165, Zehebî, Târîh, s. 303, 305, İbn Kesîr, Bidâye, 3/161-162, Heysemî, 6/45-46, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13.
4357 İbn İshak, İbn Hişam, 2/88, İbn Sa'd, 3/602-603, Belâzurî, Ensâb, 1/253, Taberî, Târîh, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/452-453.
4358 İbn Sa'd, 4/9, Beyhakî, Delâil, 2/450, Zehebî, Târîh, s. 299, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163.

4359 İbn Sa'd, 3/602-603, Belâzurî, Ensâb, 1/254.
4360 Beyhakî, Delâil, 2/450, Zehebî, Târîh, s. 299, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163.
4361 İbn İshak, İbn Hişam, 2/88, Taberî, Târîh, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/450, İbn Esîr, Kâmil, 2/99, Zehebî, Târîh, s. 299-300, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163.
4362 İbn İshak, İbn Hişam, 2/88-89, Taberî, Târîh, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/450, İbn Esîr, Kâmil, 2/99-100, İbn Kesîr, Bidâye, 3/162.
4363 Heysemî, 6/48.
4364 Taberî, Tefsîr, 11/35, 36, Zemahşerî, 2/216, Râzî, 16/199, Kurtubî, 8/267, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/391, Hâzin, 2/268, Aynî, 14/78, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 6/3, Suyutî, Dürru'l-mensûr, 3/280, Kastallânî, İrşâdü's-sârî, 5/37.
4365 Ahmed b. Hanbel, 3/322, Hâkîm, 2/625, Beyhakî, Delâil, 2/443, İbn Cevzî, 1/227, İbn Kayyım, 2/57, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
4366 İbn Sa'd, 3/609.
4367 Ahmed b. Hanbel, 3/322-323, Hâkîm, 2/625, Beyhakî, Delâil, 2/443, İbn Cevzî, 1/227-228, İbn Kayyım, 2/57, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
4368 İbn Sa'd, 3/609.
4369 Ahmed b. Hanbel, 3/323, Hâkîm, 2/625, Beyhakî, Delâil, 2/443, İbn Cevzî, 1/228, İbn Kayyım, 2/57, Zehebî, Târîh, s. 298, İbn Kesîr, Bidâye, 3/159, Heysemî, 6/46.
4370 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304.
4371 Heysemî, 6/47.
4372 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304, Heysemî, 6/47.
4373 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304.
4374 Heysemî, 6/47.
4375 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304.
4376 Heysemî, 6/47.
4377 İbn Sa'd, 4/9, Beyhakî, Delâil, 2/450, Zehebî, Târîh, s. 299, İbn Kesîr, Bidâye, 3/163.
4378 İbn Sa'd, 1/222, Belâzurî, Ensâb, 1/253, Diyarbekrî, 1/318.
4379 Ahmed b. Hanbel, 5/320, Buhârî, Sahîh, 8/18.
4380 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304, Halebî, 2/177-178.
4381 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304.
4382 Ebu Nuaym, Delâil, 1/304, Halebî, 2/177.
4383 İbn İshak, İbn Hişam, 2/109, Belâzurî, Ensâb, 1/253, Diyarbekrî, 1/308.
4384 İbn İshak, İbn Hişam, 2/109, Halebî, 2/177.
4385 İbn Sa'd, 3/618-619, Hâkîm, 3/181.
4386 Beyhakî, Delâil, 2/454, Zehebî, Târîh, s. 300.
4387 İbn Sa'd, 1/223, İbn Seyyid, 1/166.
4388 İbn İshak, İbn Hişam, 2/90, İbn Sa'd, 1/223, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/239, Beyhakî, Delâil, 2/448, İbn Esîr, Kâmil, 2/100, Zehebî, Târîh, s. 304, İbn Seyyid, 1/166, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Heysemî, 6/44, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 2/179.
4389 İbn Sa'd, 1/223, İbn Kayyım, 2/57, Halebî, 2/178.
4390 Ebu Nuaym, Delâil, 1/309, Heysemî, 6/47.
4391 İbn İshak, İbn Hişam, 2/90, İbn Sa'd, 1/223, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/239-240, Beyhakî, Delâil, 2/448, İbn Cevzî, 1/226, İbn Esîr, Kâmîl, 2/100, İbn Seyyid, 1/166, Zehebî, Târîh, s. 304, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Heysemî, 6/45, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 2/177.
4392 Halebî, 2/177.
4393 Ebu Nuaym, Delâil, 1/309, Halebî, 2/178.
4394 İbn İshak, İbn Hişam, 2/90-91, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/240, Beyhakî, Delâil, 2/449, İbn Esîr, Kâmîl, 2/100, İbn Kayyım, 2/57, İbn Seyyid, 1/166, Zehebî, Târîh, s. 304, İbn Kesîr, Bidâye,

3/164, Heysemî, 6/45.
4395 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, İbn Sa'd, 1/223, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/240, Beyhakî, Delâil, 2/449, İbn Cevzî, 1/226-227, İbn Esîr, Kâmil, 2/100, Zehebî, Târîh, s. 304, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Heysemî, 6/45, Diyarbekrî, 1/319.
4396 Beyhakî, Delâil, 2/449, Zehebî, Târîh, s. 304.
4397 İbn İshak, İbn Hişam, 2/90-91, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/240, İbn Cevzî, 1/227, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Heysemî, 6/45, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 2/179.
4398 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, Ahmed b. Hanbel, 3/462, Taberî, Târîh, 2/241, Zehebî, Târîh, s. 304, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Heysemî, 6/45, Halebî, 2/179.
4399 İbn Sa'd, 1/223, İbn Kayyım, 2/58, Halebî, 2/179.
4400 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, İbn Sa'd, 1/223, Taberî, Târîh, 2/241. Beyhakî, Delâil, 2/449, İbn Kayyım, 2/58, Zehebî, Târîh, s. 305, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, Halebî, 2/179.
4401 İbn Sa'd, 1/223, İbn Kayyım, 2/58, Halebî, 2/179.
4402 Ebu Nuaym, Delâil, 1/309-310.
4403 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Cevzî, 1/228, İbn Kesîr, Bidâye, 3/164, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13, Diyarbekrî, 1/319.
4404 İbn Cevzî, 1/229, Zehebî, Târîh, s. 308, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13, Halebî, 2/179.
4405 İbn Sa'd, 1/223.
4406 İbn Sa'd, 1/223.
4407 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, İbn Sa'd, 1/223, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Cevzî, 1/228, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/166. Zehebî, Târîh, s. 308, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13.
4408 İbn İshak, İbn Hişam, 2/91, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Cevzî, 1/228, İbn Seyyid, 1/166, Diyarbekrî, 1/319.
4409 Belâzurî, Ensâb, 1/254.
4410 İbn İshak, İbn Hişam, 2/92, İbn Sa'd, 1/223, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Kayyım, 2/58, Halebî, 2/179.
4411 İbn İshak, İbn Hişa, Sîre, 2/92-93, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184-185.
4412 İbn İshak, İbn Hişam, 2/93, İbn Sa'd, 1/223, Taberî, Târîh, 2/241, İbn Cevzî, 1/228, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/166, Zehebî, Târîh, s. 308, İbn Kesîr, Bidâye, 3/165, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 13, Diyarbekrî, 1/319, Halebî, 2/179.
4413 İbn Sa'd, 1/223, İbn Kayyım, 2/58.
4414 İbn İshak, İbn Hişam, 2/97-110, Belâzurî, Ensâb, 1/240-251, İbn Hazm, Cevâmi, s. 78-85, İbn Seyyid, 1/162-170, Zehebî, Târîh, s. 305-307, İbn Kesîr, Bidâye, 3/166-168.
4415 Nesâî, 7/144-145.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEKKELİ SAHABİLERİN MEDİNE'YE HİCRETİ

Mekkeli Müslümanların Medine'ye Hicretleri

İkinci Akabe Bey'atında, Ensardan yetmiş üç erkek ile iki kadın bey'at ederek[4416] Peygamberimiz Aleyhisselamın yanından ayrıldıkları ve Yüce Allah yiğit, savaşçı, hazırlıklı ve koruyucu bir kavim ile Resûlünün gönlünü huzur ve sükûna kavuşturduğu zaman,[4417] Resûlullah Aleyhisselama böylece koruyucu bir kavim ve bir hicret yurdu hazırlandığını gören[4418] ve Mekke'deki Müslümanların da bir gün Medine'ye çıkıp gideceklerini anlayan müşrikler,[4419]4 birbirlerini kışkırttılar, kızıştırdılar.[4420]5 Müslümanları dinlerinden döndürmek için,[4421] onlara[4422] ve Peygamberimiz Aleyhisselama[4423] yapageldikleri işkenceleri büsbütün şiddetlendirdiler, yapmadık işkence bırakmadılar.[4424]

Müslümanlar, bu dayanılmaz işkencelerden dolayı Mekke'de oturamayacak hale geldikleri zaman,[4425] durumlarını Peygamberimiz Aleyhisselama arz ettiler ve hicret için Peygamberimiz Aleyhisselamdan izin istediler.[4426]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Sizin hicret edeceğiniz yurt bana gösterildi.

Orasının, iki kara taşlık arasında, hurmalık, çorak bir yer olduğunu gördüm.[4427]

Orası, Yesrib (Medine)'dir.

Gitmek isteyen, oraya gitsin![4428]

Orası yakın bir beldedir. Siz orayı biliyorsunuz.

Orası, Şam'a giderken, ticaret kervanınızın yoludur!" buyurdu.[4429]

Peygamberimiz Aleyhisselam, böylece, Habeş ülkesinden Mekke'ye dönmüş bulunan Mekkeli Muhacirler ile[4430] Mekke'de yanında bulunan Müslümanlara, Medine'ye hicret edip gitmelerini[4431] ve Ensar kardeşleriyle birleşmelerini emretti ve:

"Yüce Allah, onları sizin için kardeşler; ve Medine'yi de, emniyet ve huzur bulacağınız bir yurt kıldı!" buyurdu.[4432]

Bunun üzerine, Müslümanlar, hiç sezdirmeden,[4433] acele, yardımlaştılar, birbirlerini hazırladılar.[4434]

Birbiri ardınca, Medine'ye hicret etmeye başladılar.[4435]

Hayvanları olanlar hayvanlarına binerek, hayvan bulamayanlar da yaya olarak çıkıp gittiler.[4436]

Âmir b. Rebia ile Zevcesi Leylâ Hatun'un Medine'ye Hicreti

Bir yıl önce Medine'ye hicret eden[4437] Ebu Seleme'den sonra, Mekke Muhacirlerinden, zevcesi Leylâ Hatun'la birlikte Medine'ye hicret edip gidenlerin ilki, Âmir b. Rebia oldu.[4438]

Kuba köyünde Meysere b. Abdulmünzir'in evine indi.[4439]

Ganm b. Dudan Oğullarının Medine'ye Hicretleri

Âmir b. Rebia'dan sonra,[4440] Ganm b. Dudan oğullarının bütün erkekleri ve kadınları, Medine'ye hicret etmek üzere, derlenip toparlandılar.[4441] Evlerini kapalı olarak terk edip yola çıktılar.[4442]

Onlar, yirmi iki erkek ile yedi kadın idiler.

Erkekler:

1. Abdullah b. Cahş,
2. Ebu Ahmed Abd b. Cahş,
3. Ükkâşe b. Mıhsan,
4. Ebu Sinan b. Mıhsan,
5. Sinan b. Ebi Sinan,
6. Şüca' b. Vehb,

7. Ukbe b. Vehb,
8. Erbed b. Humeyre,
9. Munkız b. Nübâte,
10. Saîd b. Rukayş,
11. Yezid b. Rukayş,
12. Muhriz b. Nadla,
13. Kays b. Câbir,
14. Amr b. Mıhsan,
15. Malik b. Amr,
16. Safvan b. Amr,
17. Sakf b. Amr,
18. Rebia b. Eksem,
19. Zübeyr b. Ubeyde,[4443]
20. Temmam b. Ubeyde,
21. Sahbere b. Ubeyde,
22. Muhammed b. Abdullah b. Cahş.

Kadınlar:

1. Zeyneb binti Cahş (Mü'minler Annesi),
2. Hamne binti Cahş,
3. Cüzâme binti Cendel,
4. Ümmü Kays binti Mıhsan,
5. Ümmü Habib binti Nübâte (Sümâme),
6. Âmine binti Rukayş,
7. Ümmü Habib binti Cahş,
8. Sahbere binti Temim.[4444]

Bunların, erkek kadın hepsi, Kuba köyünde oturan Mübeşşir b. Abdulmünzir'e konuk oldular.[4445]

Hicret sebebiyle Cahş oğullarının evlerinin kapanmış, içinde hiç kimseler kalmamış olduğunu gören Utbe b. Rebia, içini çekip:

"Selâmeti uzayan her ev, bir gün, yıkıcı rüzgâra ve acıklı âkıbete uğrar!" mealli beyti okumuştur.[4446] Beytin Ebu Süfyan b. Harb tarafından okunduğu da

rivayet edilir.[4447]

Hz. Ömer ve Arkadaşlarının Medine'ye Hicretleri

Cahş oğullarından sonra, Hz. Ömer de,[4448] yirmi kişilik bir kafile ile Medine'ye hicret edip,[4449] Kuba köyünde Rifâa b. Abdulmünzir'e konuk oldular.[4450]

Hz. Ömer der ki:

"Ben, Ayyâş b. Ebi Rebia ve Hişam b. Âs; Medine'ye hicret etmek istediğimiz zaman hazırlandık. Serif'in üzerinde, Gıfar oğullarına ait Edâet'teki Tenâdıb'da[4451] sabahleyin erkence hazır bulunmayı vaadleştik.

'Hangimiz orada sabahleyin bulunamazsak, o yakalanmış demektir. Artık arkadaşları, onu beklemesinler, yollarına devam etsinler' dedik.

Benimle Ayyâş b. Ebi Rebia, Tenâdıb'ın yanında, sabahleyin erkenden hazır bulunduk.

Hişam ise tutuldu, bizden geri kaldı. Dininden döndürülmek için işkenceden işkenceye uğratıldı ve saptırıldı."[4452]

Hz. Ali der ki:

"Muhacirlerden hiç kimse bilmiyorum ki, gizli olarak hicret etmiş olmasın. Ömer b. Hattab, bundan müstesnâdır.

O, hicret edeceği zaman, kılıcını kuşandı, yayını omuzuna astı, oklarını ve mızrağını eline aldı, Kâbe'ye vardı.

Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri, Kâbe'nin yanında bulunuyorlardı.

Ömer b. Hattab; Kâbe'yi yedi kere tavaf ettikten sonra, halkın birer birer başuçlarına dikilip:

'Anasını ağlatmak, yahut çocuğunu yetim ya da karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vadinin arkasında gelip benimle karşılaşsın!' dedi. Hiç kimse, ardına düşüp onu takip edemedi."[4453]

Muhacirlerin Kimlere Konuk Oldukları

Hz. Ömer'le birlikte hicret edenlerden Kuba'da Rifâa b. Abdulmünzir'e konuk olanlar:

1. Ömer b. Hattab,

2. Zeyd b. Hattab,

3. Saîd b. Zeyd, b. Amr, b. Nüfeyl,

4. Ömer b. Sürâka,

5. Abdullah b. Sürâka,

6. Ayyâş b. Ebi Rebia,

7. Vâkıd b. Abdullah,

8. Havlî b. Ebi Havlî,

9. Malik b. Ebi Havlî,

10. Huneys b. Huzâfe,

11. İyas b. Bükeyr,

12. Âkıl b. Bükeyr,

13. Âmir b. Bükeyr,

14. Halid b. Bükeyr.[4454]

Mekkeli Muhacirlerden Kuba'da Külsûm b. Hidm'e konuk olanlar:

1. Hz. Hamza b. Abdulmuttalib,

2. Zeyd b. Hârise,[4455]

3. Ebu Mersed Kennaz b. Hısn (Husayn),

4. Enes (Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlısı),

5. Ebu Kebşe (Peygamberimiz Aleyhisselamın azadlısı).[4456]

Mekkeli Muhacirlerden Kuba'da

Bel'aclanların Kardeşi Abdullah b. Seleme'ye konuk olanlar:

1. Ubeyde b. Hâris,

2. Husayn b. Hâris,

3. Tufeyl b. Hâris,

4. Mıstah b. Üsâse,

5. Suveybıt b. Sa'd,

6. Tuleyb b. Umeyr,

7. Utbe b. Gazvan'ın azadlısı Habbab.

Mekkeli Muhacirlerden Kuba'da

Belharis b. Hazreclerden Sa'd b. Rebia'ya konuk olanlar:

1. Abdurrahman b. Avf

ve daha bazıları.

Münzir b. Muhammed b. Ukbe'ye konuk olan Mekkeli Muhacirler:

1. Zübeyr b. Avvam,
2. Ebu Sebre b. Ebi Rühm.

Abduleşhellerin kardeşi Abbâd b. Bişr'e konuk olan Muhacirler:

1. Ebu Huzeyfe b. Utbe,
2. Salim Mevlâ Ebi Huzeyfe,
3. Utbe b. Gazvan.

Hassân b. Sâbit'in kardeşi Evs b. Sâbit'e konuk olan Muhacirler:

1. Hz. Osman,

ve başka bazıları.[4457]

***

Bekâr Muhacirler de, Kuba'da Sa'd b. Hayseme'ye konuk oldular.

Sa'd b. Hayseme'nin kendisi de bekârdı.[4458]

Kuba'daki Muhacir Cemaatinin İmamı

Kuba köyünde, içlerinde Hz. Ömer ve Ebu Seleme'nin de bulunduğu Muhacir cemaatine, Salim Mevlâ Ebi Huzeyfe imamlık etmiş, namazlarını kıldırmıştır.[4459]

Mekke'den Medine'ye Hicrete Devam Edilişi

Mekke'de kalan Müslümanlar da, birbiri ardınca, Medine'ye hicret ettiler.[4460]

Ebu Cehil'in Ayyâş b. Ebi Rebia'yı Aldatıp Mekke'ye Götürüşü

Ayyâş b. Ebi Rebia Hz. Ömer'le Kuba'ya vardıkları zaman, Ebu Cehil Amr b.

Hişam ve kardeşi Hâris b. Hişam, Ayyâş b. Ebi Rebia'nın arkasından gittiler.

Ayyâş b. Ebi Rebia, bunların hem amcalarının oğlu, hem de bir anneden doğma kardeşi idi.[4461]

Bunlar, Ayyâş b. Ebi Rebia'yı buldular ve ona:

"Ey Ayyâş! Anan hastalandı.[4462] Anan, seni görünceye kadar,[4463] başına tarak değdirmemeye,[4464] yağ sürmemeye;[4465] seni görünceye kadar güneşten gölge altına gitmemeye,[4466] birşey yememeye, içmemeye[4467] yemin etti.

Ona acı![4468] Sen ananın sevgili oğlusun!

Senin dininde anaya babaya iyilik etmek var!

Mekke'ye dön!

Medine'de Rabbine ibadet ettiğin gibi, Mekke'de de ibadet et!" dediler.[4469]

Hz. Ömer:

"Ey Ayyâş! Vallahi, kavmin seni[4470] aldatmak,[4471] dininden döndürmek istiyorlar.[4472] Onlardan kork![4473]

Vallahi, senin anan, bitten rahatsız olacak olursa, muhakkak başını tarar.

Mekke'nin sıcağı kendisinin üzerinde şiddetlenecek olursa, muhakkak gölgelenmek ister de!" dedi.

Ayyâş b. Ebi Rebia:

"Ben anamın yeminini yerine getireceğim! Hem, benim orada biraz malım da var. Gider, onu da alırım" dedi.[4474]

Hz. Ömer:

"Vallahi, sen de bilirsin ki, ben Kureyşîlerin malı en çok olan kişilerindenim.[4475] Malımın yarısı senin olsun! Tek, sen onlarla gitme!" dedi.

Ayyâş b. Ebi Rebia Hz. Ömer'in teklifine yanaşmayıp ille de onlarla gitmeye kalkınca, Hz. Ömer:

"Artık, sen yapmak istediğin şeyi yapacaksın! Bâri şu devemi al!

Bu, soylu ve uysal bir devedir.

Sen daima onun üzerinde bulun. Kavminden şüphelenirsen, onun üzerinde olarak kaç, kurtul!" dedi.[4476]

Ayyâş b. Ebi Rebia deveye binip onlarla birlikte gitti.

Nihayet, yolun bir kısmında bulundukları sırada,[4477] Ebu Cehil ona:

“Ey kardeşim! Vallahi, bu devem artık beni taşıyamıyor!

Sen beni şu devenin üzerine, terkine alamaz mısın?” dedi.

Ayyâş b. Ebi Rebia:

“Olur!” deyip devesini çöktürdü. Yere indiği zaman, onlar, üzerine atılıp[4478] onu sımsıkı bağladılar.

Öylece Mekke’ye götürdüler.

Gündüzün Mekke’ye girdiklerinde:

“Ey Mekkeliler![4479] Bizim bu beyinsizimize yaptığımız gibi,[4480] siz de kendi beyinsizlerinize böyle yapınız!” dediler.[4481]

Ayyâş b. Ebi Rebia’yı hapsettiler.[4482]

Ebu Cehil ile Hâris, ona yüzer sopa vurdular![4483]

Kendisini, işkenceden işkenceye uğratıp dininden döndürdüler.[4484]

Hz. Ümmü Seleme’nin Medine’ye Hicret Edip Gidişi

Ebu Seleme Abdullah b. Abdulesed bir yıl veya ona yakın bir müddet önce zevcesi Hz. Ümmü Seleme ile oğlu Seleme’yi devesine bindirip Medine’ye götürmek isterken Hz. Ümmü Seleme’nin mensup bulunduğu Mugîre oğullarının erkekleri görmüş, Hz. Ümmü Seleme’yi yabancı beldelerde gezdirip dolaştırmasına müsaade edemeyeceklerini söyleyerek elinden almışlar, onlara kızan ve Ebu Seleme’nin kabile halkı olan Abdulesed oğulları da Seleme’yi Hz. Ümmü Seleme’ye vermemişlerdi.[4485]

Hz. Ümmü Seleme der ki:

“Mugîre oğulları beni yanlarında hapsettiler.

Kocam Ebu Seleme ise Medine’ye gitti.

Böylece, benimle kocamın arasını ve oğlumun arasını ayırdılar.

Ben, bir yıl veya bir yıla yakın bir müddet, her sabah Ebtah’a çıkıp oturur; akşama kadar ağlar dururdum.

Mugîre oğulları ailesinden, amcamın oğullarından bir adam, bir gün yanıma uğradı. Halimi görünce bana acıdı. Mugîre oğullarına:

‘Siz şu zavallı kadıncağızı kocasının yanına daha ne diye göndermezsiniz?!

Onun, hem kocasıyla arasını, hem oğluyla arasını ayırdınız' dedi.

Bunun üzerine, Mugîre oğulları, bana:

'İstersen git, kocana kavuş!' dediler.

Abdulesed oğulları da oğlumu bana geri verince, deveme binip oğlumu kucağıma aldıktan sonra, Medine'deki kocamın yanına gitmek üzere yola çıktım.

Yanımda, Allah'ın kullarından hiç kimse yoktu. Kendi kendime:

'Beni kocamın yanına ulaşıncaya kadar götürecek bir kimseye rastlayabilir miyim ki?' deyip gittim.

Ten'im'de bulunduğum sırada idi ki, Abduddar oğullarının kardeşi Osman b. Talha b. Ebi Talha'ya rastladım. Bana:

'Ey Ebi Ümeyye'nin kızı! Nereye gidiyorsun?' diye sordu.

Ona:

'Medine'deki kocamın yanına gitmek istiyorum' dedim.

Bana:

'Senin yanında gidecek bir kimse yok mu?' diye sordu.

Ona:

'Yok! Vallahi, ancak Allah var! Bir de, şu oğulcuğum!' dedim.

Bana:

'Vallahi, seni bu yolda yalnız bırakmak doğru olmaz!' dedi ve hemen devenin yularını tutup benimle birlikte hızlı hızlı gitmeye devam etti.

Vallahi, Arap erkekleri içinde, hiçbir zaman ondan daha saygılı ve nezaketli bir yoldaş görmedim:

Bir konak yerine erişince devemi çöktürür, ben ininceye kadar bana arkasını döner, benden uzaklaşır, ben deveden indikten sonra gelip deveyi götürür, semerini indirir, onu bir ağaca bağlar, kendisi de gidip bir ağacın altına uzanırdı.

Hareket zamanı gelince kalkar, tekrar semeri devenin sırtına koyar, deveyi yanıma getirip çöktürdükten sonra arkasını döner, bana:

'Bin!' derdi.

Ben bindikten sonra, gelir, devenin yularından tutar ve yederdi (götürürdü).

Beni Medine'ye ulaştırıncaya kadar, bana hep böyle yapmaktan geri durmadı.

Kuba'da Amr b. Avf oğullarının köyüne bakınca:

'Senin kocan işte bu köydedir![4486] Artık, Allah'ın bereketi üzere, gir oraya!'

dedikten sonra, Mekke'ye dönmek üzere, yanımdan ayrıldı.[4487]

Ben, İslâm'da, Ebu Seleme ailesinin uğradığı musibet kadar, hiçbir ev halkının musibete uğradığını bilmiyorum.

Ben, hiçbir zaman, Osman b. Talha'dan daha ikramlı ve saygılı bir yoldaş da görmedim!"[4488]

Cübeyr b. Mut'im'in Şam Manastırlarında Peygamberimiz Aleyhisselamın Resmine Rastlayışı

Cübeyr b. Mut'im der ki:

"Yüce Allah Peygamber Aleyhisselamı gönderdiği ve onun peygamberliğini açığa vurduğu zaman, Şam'a gitmiştim.

Busra'da iken, Hristiyanlardan bir cemaat, yanıma gelip, bana:

'Sen Harem (Mekke) halkından mısın?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Bana:

'İçinizde peygamberlik dâvâsında bulunan zâtı tanır mısın?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Beni bir kiliseye koydular ki, orada birtakım resimler vardı. Bana:

'Bak! Onun resmini görebilir misin?' dediler.

Baktım, onun resmini orada göremedim.

'Onun resmini göremedim!' dedim.

Beni bundan daha büyük bir odaya koydular. Bakınca, orada Resûlullahın vasfı ve resmi ile, arkasında yer alan Ebu Bekir'in vasfını ve resmini gördüm.

Bana:

'Onun vasfını gördün, buldun mu?' diye sordular.

Ben:

'Evet!' dedim.

Bana:

'Bu, O mudur?' diye sordular.

'Evet!' dedim. Bana:

‘Biz de, bunun sizin sahibiniz olduğuna ve arkasındaki şu zâtın da, sonradan onun halifesi olacağına şehadet ederiz![4489]

Bu peygamberden sonra bir peygamber daha olmayacak, gelmeyecek!’ dediler.”[4490]

“Kureyşîlerin Resûlullah Aleyhisselama işkence yapmalarını hiç istemezdim.

Kureyşîlerin onu öldürmeye kalkacaklarını sandığım zaman, manastırlardan bir manastıra varıp kavuştum.

Manastırın bakıcısı başkanlarına gidip haber verdi.

Toplanılınca, durumu başkana anlattım.

Bana:

‘Kureyşîlerin onu öldüreceklerinden korkuyor musun?’ diye sordu.

Ben:

‘Evet!’ dedim.

Bana:

‘Sen ona benzeyen, çizilmiş bir resim görsen, tanıyabilir misin?’ diye sordu.

Ben:

‘Evet! Tanırım!’ dedim. Bana, üzeri örtülü bir resim gösterdi ki, sanki tıpkı O idi! Bana:

‘Vallahi, onlar Onu öldüremezler! Onu öldürmek isteyeni, biz öldürürüz! Çünkü, O, muhakkak peygamberdir!’ dedi.

Onların yanında bir müddet kaldım.

Mekke’ye döndüğüm zaman, Resûlullah Aleyhisselam Medine’ye gitmiş bulunuyordu.”[4491]

Kayser Herakliyus’un Çekmecesinde Sakladığı Peygamber Resimlerini İslâm Elçilerine Gösterişi

Hz. Ebu Bekir de, Rum Kayseri Herakliyus’u İslâmiyete davet etmek üzere,[4492]

1. Hişam b. Âs el-Emevî’yi,[4493]

2. Nuaym b. Abdullah’ı,[4494]

3. Ubâde b. Sâmit’i,[4495]

4. Amr b. Âs'ı,

5. Adiyy b. Ka'b'ı

gönderdi.[4496] Gönderilen elçilerden bazıları, bu husustaki anılarını şöyle anlatmışlardır:

"Rum hükümdarını İslâmiyete davet edelim diye, hayvanlarımıza binip yola çıktık. Dımaşk'a vardık.

O zaman, Şam ülkesi, Herakliyus adına, Cebele b. Eyhemü'l-Gassânî'nin idaresinde idi.

Şam'a girmek için izin istedik, izin verildi.

Cebele, bize bakınca, hoşlanmadı. Emretti, bir tarafa çekilip oturduk. Kendisi ise, özel minderde, ileri gelen adamlarıyla birlikte oturmakta idi.[4497]

Bizimle konuşmak ve söyleyeceklerimizi kendisine eriştirmek üzere, bize bir adam gönderdi.

'Vallahi, biz hiçbir zaman elçi ile konuşmayız! Biz ancak hükümdara gönderildik!' dedik.[4498]

Elçi gidip bunu anlatınca, Cebele oturduğu minderden inip başka bir mindere oturdu.

Bizim yanına kadar gelmemize izin verdi.[4499]

Cebele'nin üzerinde kara, kaba bir elbise vardı.[4500]

Çevresine bakıldığı zaman, herşeyin de kapkara olduğu görülüyordu."[4501] Cebele'ye:

"Senin şu kara, kaba giymenin sebebi nedir?" diye sorulunca,[4502] Cebele:

"Sizi bütün Şam'dan,[4503] beldelerimden[4504] çıkarıp giderinceye kadar, bunu adak olarak giyeceğim ve üzerimden çıkarmayacağım!" dedi.[4505]

İslâm elçileri:

"Sen biraz yumuşak davran ve acele etme![4506]

Vallahi, sen şu oturduğun yerden bizi menedinceye kadar, biz onu muhakkak senden alacağız![4507] Vallahi, biz burayı inşaallah senden de, en büyük kraldan da alacağız! Bunu, bize Peygamberimiz Aleyhisselam haber verdi!" dediler.[4508]

Cebele, İslâm elçilerinin konuşma isteklerine "Konuşunuz!" diye izin

verince,[4509] Hişam b. Âs konuşmaya başlayıp onu Allah'a imana davet etti,[4510] İslâmiyete davet etti.[4511]

Ubâde b. Sâmit der ki:

"Biz, onu böylece Allah'a imana ve İslâmiyete davet ettikse de, hayra ermeyi kabul etmedi.[4512]

Cebele:

'Demek, siz Sümerâsınız ha?' dedi.

Ona:

'Sümerâ, ne demek?' diye sorduk.

Cebele:

'Siz onlar değilsiniz!' dedi.

Ona:

'Ya kimlermiş onlar?' diye sorduk.

Cebele:

'Onlar, geceleri namaz kılan, gündüzleri oruç tutan bir kavimdir!' dedi.

Biz de:

'Vallahi, biz onlarız![4513] Geceleri namaz kılar, gündüzleri oruç tutarız' dedik.[4514]

Cebele:

'Sizin namazınız nasıldır?' diye sordu.

Kendisine namazımızı tarif ettik.[4515]

Cebele:

'Sizin orucunuz nasıldır?' diye sordu.

Ona orucumuzu da tarif ettik.[4516]

Cebele bize daha başka şeyler hakkında da sorular sordu.

Sorularının cevaplarını verdiğimiz zaman,[4517] Allah bilir ki,[4518] yüzünü kara bürüdü, yüzü kapkara oldu,[4519] tencere karasına döndü.[4520] Azarlandık.[4521]

Bize:

'Kalkın!' dedi.[4522]

Krala gönderilmemizi, adamlarına emretti.[4523]

Bizi, elçiler ve kılavuzlarla birlikte Rum kralına yolladı.[4524]

Kostantiniyye'ye [İstanbul'a] yaklaştık.[4525] Şehrin kapısına vardık.[4526] Hayvanlarımızın üzerinde olduğumuz halde, sarıklarımızı ve kılıçlarımızı düzenledik.[4527]

Bizimle birlikte gelen elçi:

'Şu hayvanlarınız kralın şehrine sokulmaz![4528]

Size, isterseniz katırlar, isterseniz eğerli ve uysal atlar getireyim,[4529] getirelim.[4530] Sizi eğerli, uysal atlara ve katırlara bindirelim.[4531]

Eğerli uysal atlar ve katırlar getirinceye kadar, siz burada durup bekleyin' dedi.[4532]

Biz:

'Hayır![4533] Vallahi, biz bulunduğumuz gibi,[4534] hayvanlarımızın üzerinde olmadıkça,[4535] buraya girmeyiz!' dedik.[4536]

Kaysere:

'Onlar şehre atlar ve katırlar üzerinde girmeyi kabul etmiyorlar!' diye haber gönderdiler.[4537]

Kayser 'Onların yollarını açın!'[4538] diyerek şehre hayvanlarımızın üzerinde girmemize emir,[4539] izin verince,[4540] hemen kılıçlarımızı kuşandık, hayvanlarımıza bindik.[4541]

Sarıklarımızı sarınmış, kılıçlarımızı kuşanmış olarak, hayvanlarımızın üzerinde şehre girdik.[4542]

Kostantiniyye (İstanbul) halkı, bizi böyle, sarıklarımıza sarınmış, kılıçlarımızı kuşanmış olduğumuz halde hayvanlarımızın üzerinde görünce, şaşırdılar.[4543]

Kayserin sarayının kapısına kadar vardık.[4544]

Hayvanlarımızı sarayın duvarının dibinde ıhdırdık.[4545]

Kayser o sırada sarayının yüksek bir odasında oturuyor ve bize bakıyor, yanında da kumandanlar ve Rum ileri gelenleri bulunuyordu.

Başımızı kaldırıp yüksek sesle:

'Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber!' diyerek tekbir getirdik.

Allah bilir ki, bütün saray, rüzgârın hurma ağacını salladığı gibi sallandı![4546]

Kayser, bize:

'Dininizi[4547] bana böyle[4548] kapımda[4549] açıklamanız sizin için uygun değildir!' diyerek acele haber gönderdiği gibi;

'İçeri girin!' diye de haber gönderdi.[4550]

Kayserin yanına girdik.[4551]

Kayser, kendisine mahsus yüksek bir minderde oturuyordu. Meclisindeki, çevresindeki herşey kırmızı, üzerindeki elbise de kırmızı idi.

Kumandanlar ve Rum ileri gelenleri de yanında bulunuyordu.[4552]

Kendisine söylemek istediğimiz şeyi elçiye söylememizi isteyince:

'Hayır! Vallahi, biz elçi ile konuşmayız!

Biz, ancak krala gönderildik!

Eğer sen bizim seninle konuşmamızı istiyorsan, bize izin ver, seninle konuşalım' dedik.[4553]

Selam vermeden, yanına girdik.[4554]

'Lâ ilâhe illallah!' dedik.

Allah bilir ki, saray sallandı!

Hatta, Kayser ve adamları, başlarını kaldırdılar.[4555]

O sırada, Kayserin yanında, açık ve güzel Arapça bilen bir adam bulunuyordu.[4556]

O, bize:

'Oturunuz!' diye işaret edince, bir tarafa çekilip oturduk.[4557]

Kayser, gülerek:[4558]

'Beni aranızdaki selamla selamlamaktan sizi meneden nedir?[4559]

Peygamberinizi selamladığınız selamla beni selamlamaktan sizi men eden nedir?' diye sordu.[4560]

'Sizin beni aranızdaki selamınızla selamlamanız gerekmez mi idi?' dedi.[4561]

Ona:

'Bizim seni aramızdaki selamımızla selamlamamız sana, senin selamlandığın selamla selamlamamız da bize helâl olmaz![4562]

Ne bizim peygamberimizi selamladığımız selamla seni selamlamamız sana helâl olur, ne de senin selamlandığın selamla seni selamlamamız bize helâl olur' dedik.[4563]

Kral:

'Sizin aranızdaki selamınız nasıldır?' diye sordu.[4564]

'Esselâmü aleyke'dir!'[4565]

'Esselâmü aleyküm'dür![4566] Cennetliklerin selamıdır' dedik.[4567]

Kral, bize:

'Siz peygamberinizi de mi bununla selamlarsınız?' diye sordu.

'Evet!' dedik.[4568]

Kral:

'Hükümdarlarınızı nasıl selamlarsınız?' diye sordu.

'Bununla selamlarız' dedik.[4569]

Kral:

'Size verilen selama da mı bununla karşılık verirsiniz?' diye sordu.

'Evet,[4570] bununla![4571] Böyle, dedik.[4572]

Kral:

'İçinizden, peygamberinize herhangi bir şeyde vâris olan var mı?' diye sordu.

'Yoktur! Bir kimse, ölünce vârisini veya yakınını bırakır; vârisi veya yakını, ona vâris olur. Fakat, Peygamberimize bizden, hiçbir şeyde vâris olan olmamıştır!' dedik.[4573]

Kral:

'Hükümdarınızda da, hal böyle midir?' diye sordu.

'Evet!' dedik.[4574]

Kayser:

'Sizin katınızda, en büyük kelâmınız nedir?' diye sordu.[4575]

‘Lâ ilâhe illallâh![4576] Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber!’ dedik.[4577]

Deyince, saray tekrar sallandı!

Kayser gözlerini açtı, tavana doğru baktı ve:

‘Siz bu kelimeyi söyleyince, oda sallandı ha?!’ dedi.

‘Evet!’ dedik.[4578]

Kayser:

‘Siz bunu düşmanlarınızın beldelerinde söylediğiniz zaman, tavanları sallanır mı?’ diye sordu.

‘Hayır!’ dedik.

Kayser:

‘Siz bunu kendi beldelerinizde söyleyince, tavanlarınız sallanır mı?’ diye sordu.

Biz:

‘Hayır! Biz bunun böyle yaptığını hiç görmedik! O bu şeyi ancak senin yanında yaptı.[4579] O, bize öğütten başka birşey olamaz!’ dedik.

Kayser, yanında oturanlara dönerek:[4580]

‘Ne güzel doğru söz!’ dedi[4581] ve:

‘Siz, şehirleri fethettiğiniz sıralarda ne dersiniz?’ diye sordu.

‘Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber, deriz’ dedik.

Kayser:

‘Lâ ilâhe illallah dediğinizde,[4582] O’nunla birlikte ortak yok![4583] O’nunla birlikte hiçbir şey yok;[4584]

Vallâhu ekber dediğinizde de, Allah herşeyden büyüktür![4585] O’ndan daha büyük birşey yok! Onun eni boyu yok,[4586] demek istiyorsunuzdur herhalde’ dedi.

‘Evet!’ dedik.[4587]

Kayser bize birtakım şeyler daha sorduktan ve cevaplarını aldıktan sonra:

‘Sizin namazınız ve orucunuz nasıldır?’ diye sordu.

Bunları da kendisine anlattık.[4588]

Kayser bizim güzel, büyük bir yerde ağırlanmamız için, ilgililere emir verdi ve

bize de: ‘Kalkınız!’ dedi.[4589]

Orada üç gün kaldık.[4590]

Kayserin, sabah ve akşam, bize lûtuf ve ikramları geldi.[4591]

Kayser geceleyin bize haber gönderdi. Yanına girdik. Kendisinin yanında hiç kimse yoktu.[4592]

Kayser oturmamızı emretti, oturduk.[4593]

Kendisine söylemiş olduğumuz sözleri tekrarlamamızı istedi, onları tekrarladık.[4594]

Kayser hizmetçisini çağırıp ona birşey söyledi.

Hazırlattığı,[4595] büyük ve altın işlemeli, dört köşe çekmece gibi birşeyi getirtti.

Çekmecenin birçok küçük ve kilitli gözleri vardı.[4596]

Kayser, gözlerden birisini açtı. Oradan, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı.

Bezin üzerinde, ak benizli, yüzü ayın on dördü gibi parlak,[4597] uzun boylu, çok saçlı,[4598] saçı iki bölük halinde örgülü,[4599] büyük gözlü,[4600] uzun boyunlu,[4601] kalın baldırlı,[4602] sakalsız[4603] bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

‘Bunu tanıyor musunuz?’ diye sordu. Biz:

‘Hayır!’ dedik. Kayser:

‘Bu, Âdem’dir!’ dedi. Onu çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. İçinden siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı. Üzerinde, ak benizli,[4604] çok saçlı, hüzünlü, kederli, güzel yüzlü,[4605] güzel sakallı,[4606] büyük başlı, kıvırcık saçlı, kalın baldırlı, gözlerinde kırmızılık bulunan,[4607] büyük gözlü, iki omuzunun arası geniş olan[4608] bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

‘Bunu tanıyor musunuz?’ diye sordu.

Biz:

‘Hayır!’ dedik.

Kayser:

‘Bu, Nuh’tur!’ dedi.[4609]

Kayser, onu da çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. Gözün içinden, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı. Bezin üzerinde, ak tenli, ak sakallı,[4610] ak saçlı, güzel gözlü, açık alınlı, uzunca yanaklı,[4611] güzel yüzlü,[4612] gülümser gibi bir zâtın resmi vardı.

Kayser, bize:

‘Bunu tanıyor musunuz?’ diye sordu.

Biz:

‘Hayır!’ dedik.

Kayser:

‘Bu, İbrahim’dir!’ dedi.[4613]

Kayser onu da çıkardığı yere koydu.

Sonra, başka bir göz açtı. Gözün içinden, siyah ipekli bir bez parçası çıkarıp yaydı.

Bezin üzerine, ak tenli bir insan resmi çizilmiş olup,[4614] Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselama göre çizilmişti.[4615]

Ona bakınca,[4616] kendi kendimize:

‘Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselam![4617] Vallahi, Resûlullah Aleyhisselam!’[4618] dedik[4619] ve ağladık.[4620] Kayser: ‘Size ne oluyor?![4621] Siz bunu tanıyor musunuz?’ diye sordu.[4622]

Biz:

‘Evet![4623] Bu, bizim peygamberimiz Muhammed Aleyhisselamın resmidir!’ dedik.[4624]

Kayser:

‘Size Allah adına,[4625] dininiz adına and veriyorum![4626] Bu, sizin peygamberinizin resmidir’ dedi.

Biz:

‘Evet! Bu, peygamberimizin resmidir![4627] Allah ve dinimiz adına yemin ederiz ki; bu, peygamberimizdir![4628]

Sanki Onu sağ olarak görür gibiyiz![4629]

Sanki Ona sağ olduğu halde bakıyor gibiyiz!’ dedik.[4630]

Allah bilir, Kayser ayağa kalktı, sonra oturdu ve:

‘Allah aşkına! Bu, gerçekten O mudur?’ dedi.

Biz:

‘Evet! Gerçekten Odur. Sanki biz Ona bakıyor gibiyiz!’ dedik.

Kayser Ona bir müddet baktı durdu.[4631]

Sonra da:

‘Bu resim, gözlerin en sonuncusunda idi. Fakat, ben Onun üzerinizde ne etki yapacağını[4632] bileyim,[4633] göreyim diye, çıkarıp göstermekte acele ettim’ dedi. Sonra da, onu çıkardığı yere koydu.”[4634]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Şekil ve Şemaili

Hz. Ali’nin bildirdiğine göre, Peygamberimiz Aleyhisselam:

Ne öyle uzun boylu, ne de kısa olmayıp, uzuna yakın orta boylu idi.

Kendisinin el ve ayak parmakları kalınca,

Başı, vücut yapısıyla dengeli biçimde, büyükçe idi.

Omuzları, dizleri ve bilekleri kemikli idi.

Saçı ne kıvırcık, ne de düzdü.

Sakalı sık idi.

Yüzü uzunca idi.

Boynu uzundu, gümüş gibi ak ve parlaktı.

Teni kırmızıyla karışık ak ve pembe idi.

Gözleri büyükçe idi.

Gözbebeklerinin siyahı, pek siyahtı.

Gözlerinin beyazında biraz kırmızılık vardı.

Kirpikleri sık ve uzundu.

Vücudu ne zayıf, ne de şişmandı.

İki küreğinin arası enli idi.

Omuz küreklerinin arasında peygamberlik mührü vardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamı birdenbire görenler, Onun vakar ve manevî heybetinden sarsılırlar, kendisini yakından tanıyınca da, Ona en derin sevgi ve saygı ile bağlanırlardı.

Kendisinin yüce haslet ve meziyetlerini anlatmak isteyen kimse:

'Ben, ne Ondan önce, ne de sonra, Onun bir benzerini daha görmedim!' demekten kendini alamazdı.[4635]

Peygamberimiz Aleyhisselamın üvey oğlu Hind b. Ebi Hâle'ye göre:

Resûlullah Aleyhisselamın yüzü ayın on dördü gibi parlardı.

Saçı kendiliğinden ikiye ayrılıp yanlarına dökülürse, onları birleştirmezdi. Birleştiklerinde de onları ayırmaz, oldukları gibi bırakırdı.

Saçını uzattığı zaman, saçı kulaklarının memesini aşardı.

Alnı açık ve genişti.

Kaşları uzun ve kavisli idi.

Kaşlarının uçları ince, araları çok yakındı, fakat çatık değildi.

İki kaşının arasında bir damar vardı ki, kızgınlık zamanında kabarır, görünürdü.

Burnunun iki kaş arasında başladığı yer yüksekçe, burnunun ucu da ince idi. Burnundaki ölçülülük ve denklik, dikkat edenlerin gözünden kaçmazdı.

Burnunda ayrı bir parlaklık da vardı.

Diğer sahabilerin anlattıklarına göre de:

Peygamberimiz Aleyhisselamın yanakları düzdü, yumru değildi.

Dişleri inci taneleri gibi idi.

Bütün uzuvları (organları) düzgündü.

Karnı ve göğsü bir düzeyde idi, çıkık değildi.

Vücudu kıllı değildi. Yalnız, omuz başlarında, pazularında biraz kıllar vardı.

Bilek kemikleri uzun, el ayaları genişti.

Ayaklarının altı düz değil, çukurca idi.

Ayakları hafif etli idi.

Ayaklarının üzerine su döküldüğü zaman, etrafa yayılırdı.[4636]

Resûlullahın yüzü ve sesi çok güzeldi.[4637]

Sanki, yüzünde güneş çağlardı.[4638]

Ümmü Ma'bed'in bildirdiğine göre:

Peygamberimiz Aleyhisselamın gözü, Kudretten sürmeli idi.

Sustuğu zaman, kendisinde, bir vakar ve ağırbaşlılık; konuştuğu zaman da, güler yüzlülük görünürdü.

Sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı dökülürdü.

Sözü açık ve hak ile bâtıl arasını ayırıcı olup; ne âcizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu.

Kendisi, ekşi ve asık suratlı değil, güleçti.[4639]

***

İslâm elçileri, Kayserin sarayında gördükleri peygamber resimleri hakkındaki anılarını anlatmaya şöyle devam etmişlerdir:

"Kayser çekmeceden başka bir göz açtı ve içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı.[4640]

Bezin üzerinde, esmer tenli,[4641] kaba sakallı,[4642] çukur gözlü, dudaklarını büzmüş, yüzünü ekşitmiş,[4643] kıvırcık saçlı, sert ve hiddetli bakışlı, öfkeli bir insan resmi vardı.[4644]

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

Biz:

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Musa'dır!' dedi.[4645]

Musa Aleyhisselamın yanında, ona benzeyen ve fakat, başının saçı yağlı, geniş alınlı, gözünün siyahında burnuna doğru akıklık bulunan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Hârun b. İmran'dır!' dedi.

Sonra, onu eski yerine kaldırıp, çekmeceden başka bir göz açtı ve içinden

beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde esmer tenli, düz saçlı, orta boylu,[4646] güzel yüzlü, öfkeli gibi[4647] bir insan resmi vardı.

Kayser:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Lût'tur!' dedi.

Kayser başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kırmızıya çalar ak tenli, seyrek sakallı, ince burunlu, güzel yüzlü bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, İshak'tır!' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde İshak Aleyhisselamın resmine benzeyen, fakat alt dudağında bir ben bulunan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Yâkub'dur' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kırmızıya çalar ak tenli, güzel yüzlü, ince burunlu, güzel boylu, yüzünde nur yükselen, huşuu yüzünden belli olan bir insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, sizin peygamberinizin atası İsmail'dir!' dedi.

Sonra, başka bir göz açıp, içinden beyaz ipekli bir bez parçası çıkardı ki,

üzerinde Âdem Aleyhisselamın resmini andıran, ak tenli, yüzü güneş gibi parlayan bir insan resmi vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

Kayser:

'Bu, Yusuf'tur!' dedi.[4648]

Sonra, başka bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde kalın baldırlı, uzun bacaklı, at üstünde bir insan resmi vardı.

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik. Kayser:

'Bu, Süleyman b. Davud'dur!' dedi.[4649]

Kayser, en sonra, bir göz açıp, içinden siyah ipekli bir bez parçası çıkardı ki, üzerinde ak tenli, simsiyah sakallı, çok saçlı, güzel gözlü ve güzel yüzlü,[4650] açık ve geniş alınlı,[4651] elinde asa, sırtında softan kaftan bulunan[4652] bir genç insan resmi vardı.

Kayser, bize:

'Bunu tanıyor musunuz?' diye sordu.

'Hayır!' dedik.

'Bu, İsa b. Meryem'dir!' dedi.[4653]

Onu da çıkardığı yerine koyduktan sonra, vazifeliye emredip, çekmeceyi bulunduğu yerine kaldırttı.[4654]

Kaysere:

'Görmüş olduğumuz resmin Peygamberimiz Aleyhisselamın resmi olduğunu -kendisini sağlığında görmüş bulunduğumuz için- tanıdık. Öteki resimlerin -kendilerini görmediğimiz halde- kimlere ait olduklarını nasıl bilelim, tanıyalım?[4655]

Peygamberler aleyhisselamlara ait olmak üzere çizildiklerini anladığımız bu resimlerden, Peygamberimiz için çizilenin, kendisi gibi olduğunu gördük.[4656]

'Bunlar size nereden geldi?!' dedik.[4657]241

Kayser:

'Âdem, çocuklarından gelecek peygamberleri göstermesini, Rabbinden

dilemişti.[4658]

Allah da, Âdem'e, onların suretlerini indirdi.

Bunlar, Âdem'in, güneşin battığı yerdeki hazinesinde bulunuyordu.[4659]

Zülkarneyn, onu güneşin battığı yerdeki yerinden çıkarıp Danyal'a verdi.[4660]

Danyal da, o suretlere göre, bu suretleri[4661] ipek bezler üzerine[4662] aynen tasvir etti, geçirdi.

İşte bunlar, Danyal'ın çizdiği suretlerdir.[4663]

Bu resimler, tevarüs yoluyla krallardan krallara geçe geçe, bana kadar gelmiştir!' dedi.[4664]

Bunun üzerine, Kayseri İslâmiyete davet ettik.[4665]

Kayser:

'Vallahi, nefsim mülk ve saltanatımdan ayrılmaklığımı hoş karşılasaydı,[4666] dininiz üzere[4667] size tâbi olmayı[4668] ne kadar arzu ederdim![4669]

Fakat, nefsim hoş karşılamıyor!' dedi.[4670]

Bize güzel hediyeler verdi.[4671] Sonra, dönmemize izin verdi,[4672] döndük.[4673]

Ebu Bekir'in yanına vardık.[4674] Ona, gördüğümüz şeyleri, Kayserin bize söylediği sözleri,[4675] bize gösterdiği yakınlığı[4676] anlatınca, Ebu Bekir ağladı ve Kayser hakkında:

'Miskin (zavallı)! Yüce Allah onun hakkında hayır dileseydi, muhakkak yapardı' dedikten sonra:

'Resûlullah Aleyhisselam bize haber verdi ki; onlar (Hristiyanlar) ve Yahudiler, Muhammed Aleyhisselamın na'tini,[4677] yanlarında,[4678] yanlarındaki Tevrat ve İncil'de[4679] bulmuşlardır.[4680] Yüce Allah da:

'Onlar, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o ümmî nebî olan Resûle tâbi olanlardır.

O, kendilerine iyiliği emr ve onları kötülükten nehy ediyor, onlara temiz şeyleri helâl, murdar şeyleri de üzerlerine haram kılıyor. Onlardan, ağır yüklerini, sırtlarında olan zincirleri indiriyor.

İşte, Ona iman edenler, Onu tazim edenler, Ona yardım edenler ve Ona indirilmiş olan, yanında bulunan Nur'a tâbi olanlar! Onlar, selâmete erenlerin ta kendileridir!' [A'râf: 157] buyurmuştur' dedi."[4681]

Mekke'nin Müslümanlardan Boşalışı ve Hz. Ebu Bekir'in Hicrete Hazırlanışı

Müslümanlardan kimisi Habeş ülkesine, kimisi de Medine'ye hicret etmişti. Mekke'de, müşriklerin hapsettikleri[4682] veya zorla dinlerinden döndürdükleri,[4683] veya hasta, ya da hicret etmekten âciz[4684] kimseler ile birlikte, hemen hemen Peygamberimiz Aleyhisselamdan, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'den başka erkek kimse kalmamıştı.[4685]

Hz. Ebu Bekir sık sık hicret için izin istedikçe, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hele acele etme bakalım. Belki Allah sana bir sahib hazırlar!" buyurur, Hz. Ebu Bekir de Peygamberimiz Aleyhisselama hicret arkadaşı ve yoldaşı olmayı umardı.[4686]

Hz. Ebu Bekir Medine'ye hicrete hazırlanınca da, Peygamberimiz Aleyhisselam ona:

"Sen biraz sabret! Bana da hicrete izin verileceğini umuyorum!" buyurdu.[4687]

Hz. Ebu Bekir:

"Ey Allah'ın Peygamberi![4688] Babam, anam sana feda olsun! Sen bunu umuyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet! Umuyorum" buyurunca, Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselama arkadaş olmak için, kendisini hicret etmekten alıkoydu.[4689]

Buna bir hazırlık olmak üzere de,[4690] Hureyş[4691] veya Kuşeyr[4692] oğulları develerinden, sekiz yüz dirheme[4693] satın aldığı iki deveyi[4694] evde semür ağacının yaprağıyla dört ay[4695] besledi.[4696]

Kureyş Müşriklerinin Peygamberimiz Aleyhisselamı Öldürmeyi Kararlaştırmaları

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselama başka yerlerden birtakım

sahabiler ve yardımcılar çıktığını, Mekkeli sahabilerin[4697] çoluk çocuklarıyla birlikte Medine'ye, savaşçı ve hazırlıklı Evs ve Hazrec kabilelerinin[4698] yanına gittiklerini gördükleri[4699] ve orada konuklanıp korunduklarını[4700] öğrendikleri zaman, Peygamberimiz Aleyhisselamın da onların yanına gideceğini[4701] ve kendileriyle savaşacağını[4702] anladılar ve korktular;[4703] Dârü'n-Nedve'de toplandılar.

Dârü'n-Nedve'de Toplanan Müşriklerden Başlıcaları

Abduşşems oğullarından:

1. Utbe b. Rebia,
2. Şeybe b. Rebia,
3. Ebu Süfyan Sahr b. Harb.

Nevfel b. Abdi Menaf oğullarından:

4. Tuaym b. Adiyy,
5. Cübeyr b. Mut'im (veya Habib b. Mut'im),
6. Hâris b. Âmir b. Nevfel.

Abduddar b. Kusayy oğullarından:

7. Nadr b. Hâris.

Esed b. Abduluzzâ oğullarından:

8. Ebu'l-Bahterî b. Hişam,
9. Zem'a b. Esved, b. Muttalib (veya Rebia b. Esved)
10. Hakîm b. Hizam.

Mahzum oğullarından:

11. Ebu Cehil Amr b. Hişam.

Sehm oğullarından:

12. Nübeyh b. Haccac,
13. Münebbih b. Haccac.

Cumah oğullarından:

14. Ümeyye b. Halef.

Toplantıya bunlarla ve bunlardan başkalarıyla birlikte gelen Kureyş müşrikleri

sayısızdı.[4704]

Rivayete göre, sayıları yüzü bulmuş;[4705] Kureyş müşriklerinin görüş ve rey sahiplerinden, toplantıya gelmeyen kimse kalmamış;[4706] ancak, alınacak karardan haberleri olmasın diye, toplantıya Hâşim oğulları ailesinden kimse alınmamıştı.[4707]

Necidli Olduğunu Söyleyen Bir Şahsın Toplantıya Katılışı

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselamın işini konuşmak üzere belirledikleri günün sabahında Dârü'n-Nedve'de toplanmaya başladıkları sırada idi ki, üzerine kalın bir elbise giyinmiş bir şeyhin kapıda dikilip durduğunu gördüler ve:

"Kim bu şeyh?" diye sordular.

Şeyh:

"Necid halkından bir şeyh! Onun [Peygamber Aleyhisselam] için hazırlandığınızı işitip, yanınızda bulunmak ve konuşmalarınızı dinlemek üzere gelmiş bulunuyor. Kendisi, görüş ve öğütlerini sizden esirgemeyeceğini umuyor!" dedi.

"Olur! Gir, içeri!" dediler.

O da, onlarla birlikte içeri girdi.

Teşhis ve tasvir edildiği gibi, bu, Necidli şeyh suretine girmiş bir şeytandı.

Peygamberimiz Aleyhinde Yapılan Konuşmalar ve Verilen Korkunç Karar

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselam hakkında birbirlerine:

"Bu adamın işi, görmüş olduğunuz gibi, yaygın bir hale gelmiş bulunuyor.

Biz, vallahi, onun, bizden olmayan tâbileriyle üzerimize yürümeye-ceğinden emin değiliz!

O halde, onun hakkındaki görüşlerinizi birleştiriniz!" dediler.

Aralarında görüşmeye, konuşmaya başladılar.

İçlerinden birisi,[4708] Ebu'l-Bahterî[4709] veya Hişam b. Amr:[4710]

"Onu zincire vurarak hapsediniz ve üzerinden kapıyı kilitleyiniz! Sonra, ondan önce geçen Züheyr, Nâbiga ve onlardan da önce geçmiş olan şairlerin başlarına

gelen âkıbet gibi bir âkıbetin bunun da başına gelmesini, ölmesini bekleyiniz!” dedi.

Necidli şeyh:

“Hayır! Vallahi bu sizin için yerinde bir görüş değildir:

Vallahi, dediğiniz gibi onu hapsedecek olursanız, kendisinin işi kilitlediğiniz kapının arkasına çıkar, ashabına ulaşır, hemen üzerinize yürüyüp onu elinizden çeker alırlar, sonra da size galebe çalacak, hakim olacak kadar çoğalırlar.

Bu, sizin için, yerinde bir görüş değildir. Siz bundan başkasını düşünmeye bakınız!” dedi.[4711]

Toplantıdakiler:

“Şeyh doğru söylüyor!” dediler.[4712]

Tekrar düşünmeye ve konuşmaya başladılar.

İçlerinden birisi,[4713] Ebu’l-Bahterî[4714] veya Ebu’l-Esved Rebia b. Amr:[4715]

“Onu aramızdan çıkaralım, yurdumuzdan sürelim. O, bizden çıkınca, vallahi, nereye giderse gitsin! Nereye düşerse düşsün! Nemize gerek! O bizden uzak olunca, biz ondan kurtulunca, işimiz düzelir, ülfetimiz de olduğu gibi devam eder” dedi.

Necidli şeyh: “Hayır! Vallahi, bu da sizin için yerinde bir görüş değildir! Siz onun sözünün güzel, konuşmasının tatlı olduğunu, getirdiği şeylerle insanların kalblerine hakim olup durduğunu görmüyor musunuz? Vallahi, siz bu dediğinizi yapacak olursanız, onun Araplardan bir kabilenin yanında yerleşmeyeceğinden ve onları hükmü altına alıp kendisine tâbi kılmayacağından ve onlarla birlikte üzerinize yürüyüp sizi beldelerinizde tepelemeyeceğinden, işinizi elinizden almayacağından, size istediğini yapmayacağından emin olamazsınız! Siz, onun hakkında, bundan başka bir tedbir düşününüz!” dedi.[4716]

Müşrikler:

“Vallahi, şeyh doğru söylüyor!” dediler.[4717]

Ebu Cehil:

“Vallahi, benim onun hakkında, sizin daha düşünmediğiniz, dile getirmediğiniz bir görüşüm var!” dedi.

“Ey Hakem’in babası! Nedir o görüş?” diye sordular.

Ebu Cehil:

“Benim görüşüm: İçimizdeki her kabileden, güçlü, kuvvetli, özü gözü pek, şerefli, soylu birer delikanlı alalım. Sonra, onlardan her birine keskin birer kılıç verelim. Onlar gidip, ellerindeki kılıçlarla hepsi birden tek adamın vuruşu gibi vurup, onu öldürsünler! Böylece ondan kurtulalım, rahata kavuşalım! Delikanlılar bunu bu şekilde yapınca, onun kanı bütün kabilelere dağılmış, düşmüş olur! Abdi Menaf oğulları ise, bütün kabilelerle savaşmaya güç yetiremezler, bizden diyet almaya razı olurlar. Biz de, Abdi Menaf oğullarına onun diyetini öderiz!” dedi.

Necidli şeyh:

“İşte, yerinde söz bu adamın sözüdür! Bu öyle bir görüştür ki, ondan başka, yerinde bir görüş yoktur!” dedi.

Bunun üzerine, müşrikler Ebu Cehil’in görüşü üzerinde birleşmiş olarak dağıldılar.[4718]

Beş kabileden hemen beş cellat seçilip, ellerine birer keskin kılıç verildi.[4719]

Suikast Hadisesinin Kur’ân-ı Kerîm’de Anılışı

Yüce Allah, Peygamberimiz Aleyhisselama, Kureyş müşrikleri tarafından hazırlanan suikastı da, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle açıklar:

“Hani, bir zamanlar o küfredenler seni tutup bağlamaları, yahut öldürmeleri, ya da (yurdundan) zorla sürüp çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı.

Onlar bu tuzağı kurarlarken, Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin hayırlısıdır.”[4720]

“Yoksa ‘O bir şairdir. Biz, ona da zamanın, ölüm musibetinin gelmesini gözlüyoruz!’ mu diyorlar?”[4721]

4416 İbn İshak, İbn Hişam, 2/81-91, İbn Sa’d, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257.
4417 İbn Sa’d, 1/226.
4418 Belâzurî, Ensâb, 1/257.
4419 İbn Sa’d, 1/226.
4420 Taberî, Târîh, 2/240.
4421 Taberî, Târîh, 2/240, İbn Esîr, Kâmil, 2/101, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14.
4422 İbn Sa’d, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257, Taberî, Târîh, 2/240, İbn Esîr, Kâmil, 2/101, Zehebî, Târîh, s. 313, İbn Haldun, Târîh, 2/14, Halebî, 2/180.
4423 Beyhakî, Delâil, 2/459, Zehebî, Târîh, s. 313.
4424 İbn Sa’d, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257, Taberî, Târîh, 2/240, İbn Esîr, Kâmil, 2/101, Zehebî, Târîh, s. 313, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Halebî, 2/180.

4425 Diyarbekrî, 1/320.
4426 İbn Sa'd, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257, Halebî, 2/180.
4427 Abdurrezzak, 5/387, İbn Sa'd, 1/226, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 3/59, Hâkim, 3/3-4, Beyhakî, Delâil, 2/459, Zehebî, Târîh, s. 311, İbn Kesîr, Bidâye, 3/168, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 2/180.
4428 Abdurrezzak, 5/387, İbn Sa'd, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257, Halebî, 2/180.
4429 Belâzurî, Ensâb, 1/257.
4430 İbn İshak, İbn Hişam, 2/111, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169.
4431 İbn İshak, İbn Hişam, 2/111, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Hazm, Cevâmi, s. 85, Beyhakî, Delâil, 2/459, Zehebî, Târîh, s. 311, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169.
4432 İbn İshak, İbn Hişam, 2/111, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169.
4433 İbn Sa'd, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/257.
4434 İbn Sa'd, 1/226.
4435 İbn İshak, İbn Hişam, 2/111, İbn Sa'd, 1/226, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Hazm, Cevâmi, s. 85-86, Zehebî, Târîh, s. 313.
4436 İbn Sa'd, 3/271.
4437 İbn İshak, İbn Hişam, 2/112, Belâzurî, Ensâb, 1/258, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86.
4438 İbn İshak, İbn Hişam, 2/114, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86, İbn Esîr, Kâmil, 2/101, İbn Seyyid, 1/173, Zehebî, Târîh, s. 313, İbn Kesîr, Bidâye, 3/170.
4439 İbn İshak, İbn Hişam, 2/115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/171.
4440 İbn İshak, İbn Hişam, 2/115, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14.
4441 İbn İshak, İbn Hişam, 2/115, İbn Sa'd, 3/89, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/171.
4442 İbn Sa'd, 3/89.
4443 İbn İshak, İbn Hişam, 2/115-116, İbn Sa'd, 3/89-90, İbn Hazm, Cevâmi, s. 86-87, İbn Seyyid, 1/173-174, İbn Kesîr, Bidâye, 3/171.
4444 İbn İshak, İbn Hişam, 2/116, İbn Hazm, Cevâmi, s. 87, İbn Seyyid, 1/174, İbn Kesîr, Bidâye, 3/171.
4445 İbn Sa'd, 3/90, İbn Seyyid, 1/175, İbn Kesîr, Bidâye, 3/170.
4446 İbn İshak, İbn Hişam, 2/115, İbn Kesîr, Bidâye, 3/171.
4447 Süheylî, 4/163.
4448 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118.
4449 Ahmed b. Hanbel, 4/284, Beyhakî, Delâil, 2/460, İbn Hazm, Cevâmi, s. 87, İbn Seyyid, 1/174, Zehebî, Târîh, s. 313, İbn Kesîr, Bidâye, 3/173, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Kastallânî, Mevâhib, 1/78, Halebî, 2/183.
4450 İbn İshak, İbn Hişam, 2/121, İbn Sa'd, 3/271, İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, İbn Seyyid, 1/175.
4451 Tenâdıb; Mekke'ye on mil uzaklıktadır (Süheylî, 4/190).
4452 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Sa'd, 3/271, Beyhakî, Sünen, 9/13-14, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/253, Zehebî, Târîh, s. 314, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172.
4453 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/152-153, Muhibbü't-Taberî, 1/258-259, Halebî, 2/183-184.
4454 İbn İshak, İbn Hişam, 2/120-121, İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, İbn Seyyid, 1/175, İbn Kesîr, Bidâye, 3/173.
4455 İbn İshak, İbn Hişam, 2/121-122, İbn Hazm, Cevâmi, s. 89, İbn Seyyid, 1/176, İbn Kesîr, Bidâye, 3/174.
4456 İbn İshak, İbn Hişam, 2/122, İbn Seyyid, 1/176, İbn Kesîr, Bidâye, 3/174.
4457 İbn İshak, İbn Hişam, 2/122, İbn Sa'd, 3/55-56, İbn Hazm, Cevâmi, s. 89, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 3/585, İbn Seyyid, 1/176.
4458 İbn İshak, İbn Hişam, 2/122-123, İbn Hazm, Cevâmi, s. 89-90, İbn Seyyid, 1/176, İbn Kesîr, Bidâye, 3/174.
4459 İbn Sa'd, 3/87-88, Belâzurî, Ensâb, 1/258, İbn Seyyid, 1/174, İbn Kesîr, Bidâye, 3/173.

4460 İbn İshak, İbn Hişam, 2/121, Belâzurî, Ensâb, 1/259, İbn Kesîr, Bidâye, 3/173.
4461 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, İbn Seyyid, 1/174, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4462 Belâzurî, Ensâb, 1/208.
4463 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/208, Beyhakî, Delâil, 2/460, İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4464 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4465 Belâzurî, Ensâb, 1/208, Beyhakî, Delâil, 2/460, İbn Abdilberr, 3/1231, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/321.
4466 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, Beyhakî, Delâil, 2/460, İbn Abdilberr, 3/1231, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/321.
4467 Halebî, 2/184.
4468 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172.
4469 Halebî, 2/184.
4470 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172.
4471 Belâzurî, Ensâb, 1/208.
4472 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4473 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Kesîr, Bidâye, 172, Halebî, 2/184.
4474 İbn İshak, İbn Hişam, 2/118, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4475 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172.
4476 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4477 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4478 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4479 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Seyyid, 1/175, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4480 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, İbn Seyyid, 1/175, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4481 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, Belâzurî, Ensâb, 1/208, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172, Halebî, 2/184.
4482 İbn Hazm, Cevâmi, s. 88, İbn Abdilberr, 3/1231, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 4/321, İbn Seyyid, 1/175.
4483 Halebî, 2/184.
4484 İbn İshak, İbn Hişam, 2/119, İbn Kesîr, Bidâye, 3/172.
4485 İbn İshak, İbn Hişam, 2/112, Belâzurî, Ensâb, 1/258, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/341, Zehebî, Târîh, s. 312, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169.
4486 İbn İshak, İbn Hişam, 2/112-113, Belâzurî, Ensâb, 1/258-259, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/341-342, Zehebî, Târîh, s. 312, İbn Kesîr, Bidâye, 3/169-170, İbn Hacer, İsâbe, 4/458-459.
4487 İbn İshak, İbn Hişam, 2/113, Belâzurî, Ensâb, 1/259, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/342, Zehebî, Târîh, s. 312, İbn Kesîr, Bidâye, 3/170.
4488 İbn İshak, İbn Hişam, 2/113, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 7/342, İbn Kesîr, Bidâye, 3/170.
4489 Buhârî, Târîh, c. 1, ks. 1, s. 179, Ebu Nuaym, Delâil, 1/49-50, Beyhakî, Delâil, 1/384-385, Zehebî, Târîh, s. 527-528, Heysemî, 8/233-234, Suyutî, Hasâis, 1/263.
4490 Buhârî, Târîh, c. 1, ks. 1, s. 179, Beyhakî, Delâil, 1/385, İbn Kesîr, Bidâye, 6/63, Heysemî, 8/234, Suyutî, Hasâis, 1/364.
4491 Zehebî, Siyer, 3/63.
4492 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 533, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/251, Suyutî, Hasâis, 2/126, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/465.
4493 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 528, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/251, Suyutî, Hasâis, 2/126, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/465.
4494 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/465.
4495 Dineverî, s. 18, Zehebî, Târîh, s. 532-533, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/465.

4496 Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/465.
4497 İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 533.
4498 Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 533, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/251-252, Suyutî, Hasâis, 2/126, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/465.
4499 İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 533.
4500 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 533, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/465.
4501 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4502 İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 533.
4503 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4504 Zehebî, Târîh, s. 533.
4505 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 533, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4506 İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 533.
4507 İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4508 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 533-534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4509 Beyhakî, Delâil, 1/386.
4510 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4511 Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4512 Zehebî, Târîh, s. 533.
4513 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4514 Zehebî, Târîh, s. 534.
4515 Ebu Nuaym, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534.
4516 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4517 Zehebî, Târîh, s. 534.
4518 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534.
4519 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4520 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4521 Zehebî, Târîh, s. 534.
4522 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4523 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/727, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4524 Beyhakî, Delâil, 1/386, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4525 Zehebî, Târîh, s. 534.
4526 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4527 Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4528 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.

4529 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4530 Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4531 Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4532 Zehebî, Târîh, s. 534.
4533 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4534 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4535 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4536 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/728, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/466.
4537 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/728, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4538 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466.
4539 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4540 Dineverî, s. 18.
4541 Zehebî, Târîh, s. 534.
4542 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100.
4543 Zehebî, Târîh, s. 534.
4544 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/386, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/466-467.
4545 Beyhakî, Delâil, 1/386, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4546 Ebu Nuaym, 1/50, Beyhakî, 1/386-387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/100-101, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/467.
4547 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4548 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4549 Zehebî, Târîh, s. 534.
4550 Ebu Nuaym, Delâil, 1/50, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4551 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/467.
4552 Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4553 Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4554 Dineverî, s. 18, Zehebî, Târîh, s. 534.
4555 Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4556 Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 529, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/467.
4557 Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, 12/467.
4558 İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4559 Ebu Nuaym, Delâil, 1/51, Zehebî, Târîh, s. 534, Aliyyü’l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4560 İbn Cevzî, 2/720, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4561 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4562 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/279.

4563 İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4564 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4565 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, 2/127.
4566 Zehebî, Târîh, s. 534.
4567 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4568 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 534.
4569 Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, Zehebî, Târîh, s. 529, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4570 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4571 Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4572 Zehebî, Târîh, s. 534.
4573 Zehebî, Târîh, s. 534.
4574 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 534.
4575 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 534, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4576 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 534.
4577 Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127.
4578 Zehebî, Târîh, s. 534-535.
4579 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/728, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4580 Zehebî, Târîh, s. 535.
4581 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 535.
4582 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/728-729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 535, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4583 Zehebî, Târîh, s. 535.
4584 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101.
4585 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4586 Zehebî, Târîh, s. 535.
4587 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 535, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4588 Dineverî, s. 18, Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 535, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/127-128.
4589 Beyhakî, Hasâis, 1/387, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4590 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 535, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4591 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4592 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 535, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4593 Zehebî, Târîh, s. 535.
4594 Ebu Nuaym, Delâil, 1/52, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/101-102, Zehebî, Târîh, s. 535, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4595 Dineverî, s. 18.
4596 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/52-53, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 535, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî,

Kenzu'l-ummâl, 12/468.
4597 Dineverî, s. 18.
4598 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/387, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102,
4599 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4600 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4601 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4602 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/467.
4603 Beyhakî, Delâil, 1/387, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4604 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/93, Beyhakî, Delâil, 1/387-388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 529-530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252.
4605 Dineverî, s. 18.
4606 Beyhakî, Delâil, 1/388, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4607 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4608 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4609 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4610 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 14/468.
4611 Beyhakî, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4612 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4613 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4614 Dineverî, s. 18, Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4615 Dineverî, s. 18.
4616 Dineverî, s. 19, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4617 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Cevzî, 2/729.
4618 Beyhakî, Delâil, 1/388.
4619 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53.
4620 Dineverî, s. 19, Beyhakî, Delâil, 1/388, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4621 Dineverî, s. 19.
4622 Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4623 Beyhakî, Delâil, 1/388, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4624 Dineverî, s. 19.
4625 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102.
4626 Dineverî, s. 19, Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102.
4627 Dineverî, s. 19.
4628 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102.
4629 Dineverî, s. 19.

4630 Aynı kaynaklar.
4631 Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4632 Dineverî, s. 19, Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4633 Dineverî, s. 19.
4634 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469.
4635 İbn Sa'd, 1/410-412, Ahmed b. Hanbel, 1/89, Tirmizî, Sünen, 4/598-600, Belâzurî, Ensâb, 1/191-192, Taberî, Târîh, 3/185-186, Zehebî, Târîh, s. 534.
4636 İbn Sa'd, 1/422, Tirmizî, Sünen, 4/5, Belâzurî, Ensâb, 1/386-387, Kadı Iyaz, 1/117-118, İbn Cevzî, 1/387-411, Zehebî, Târîh, s. 444-451, İbn Kesîr, Bidâye, 6/31-32.
4637 İbn Sa'd, 1/376, 406.
4638 İbn Cevzî, 1/406.
4639 İbn Sa'd, 1/230-231, Hâkim, 3/9-10, İbn Abdilberr, 4/1959-1960, İbn Cevzî, 1/243-244, İbn Kayyım, 2/60, Muhibbü't-Taberî, 1/102, İbn Seyyid, 1/188, Zehebî, Târîh, s. 438-439, Heysemî, 6/56-57.
4640 Dineverî, s. 19, Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/729, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4641 Dineverî, s. 19, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4642 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102.
4643 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/469-470.
4644 Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4645 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Cevzî, 2/730, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/102, Zehebî, Târîh, s. 530, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128.
4646 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, Beyhakî, Delâil, 1/388, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 530-531, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/252, Suyutî, Hasâis, 2/128-129.
4647 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103.
4648 Ebu Nuaym, Delâil, 1/53-54, Beyhakî, Delâil, 1/388-389, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 531, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/129.
4649 Beyhakî, Delâil, 1/389, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 531, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/129.
4650 Beyhakî, Delâil, 1/389, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 531, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/129-130.
4651 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, İbn Cevzî, 2/730.
4652 Dineverî, s. 19.
4653 Beyhakî, Delâil, 1/389, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103, Zehebî, Târîh, s. 531, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4654 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/103-104.
4655 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, İbn Cevzî, 2/731.
4656 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, Beyhakî, Delâil, 1/389-390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 531-532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4657 Beyhakî, Delâil, 1/389, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253,

Suyutî, Hasâis, 2/130.
4658 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532,
4659 Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, 2/130.
4660 Beyhakî, Delâil, 1/390, Zehebî, Târîh, s. 532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4661 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4662 Zehebî, Târîh, s. 532, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4663 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4664 Dineverî, s. 19, Zehebî, Târîh, s. 536.
4665 Zehebî, Târîh, s. 536.
4666 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4667 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4668 Zehebî, Târîh, s. 536.
4669 Zehebî, Târîh, s. 536, Suyutî, Hasâis, 2/130, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4670 Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4671 Ebu Nuaym, Delâil, 1/54, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Havâis, 2/130, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4672 Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 536, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/471.
4673 Zehebî, Târîh, s. 536.
4674 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4675 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4676 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55.
4677 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh. s. 532.
4678 Beyhakî, Delâil, 1/390, Zehebî, Târîh, s. 532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4679 İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104.
4680 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55, Beyhakî, Delâil, 1/390, İbn Cevzî, 2/731, İbn Arabî, Muhâdarât, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 532, İbn Kesîr, Tefsîr, 2/253, Suyutî, Hasâis, 2/130.
4681 Ebu Nuaym, Delâil, 1/55, İbn Cevzî, 2/731.
4682 İbn İshak, İbn Hişam, 2/123, İbn Sa'd, 1/226, Belâzurî, Ensâb, 1/259, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Cevzî, 1/228, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, Diyarbekrî, 1/320.
4683 İbn İshak, İbn Hişam, 2/123, İbn Sa'd, 1/226, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Cevzî, 1/228, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175.
4684 İbn Sa'd, 1/226, Halebî, 2/188.
4685 İbn İshak, İbn Hişam, 2/123, İbn Sa'd, 1/226, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Hazm, Cevâmi, s. 90, İbn Cevzî, 1/228, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 2/188.
4686 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, Taberî, Târîh, 2/242, Halebî, 2/188.
4687 Abdurrezzak, 5/387, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Beyhakî, Sünen, 9/10, Muhibbü't-Taberî, 1/82, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 2/188.
4688 Abdurrezzak, 5/387.

4689 Abdurrezzak, 5/387, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Beyhakî, Sünen, 9/10, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/183, Zehebî, Târîh, s. 320, Diyarbekrî, 1/320, Halebî, 2/188.
4690 İbn İshak, İbn Hişam, 2/128.
4691 İbn Sa'd, 1/228, Diyarbekrî, 1/323.
4692 İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/259.
4693 İbn Sa'd, 1/228, Diyarbekrî, 1/323.
4694 İbn İshak, İbn Hişam, 2/128, İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/259.
4695 Abdurrezzak, 5/387-388, Ahmed b. Hanbel, 6/188, Buhârî, Sahîh, 4/255, Belâzurî, Ensâb, 1/259, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/183, Zehebî, Târîh, s. 311, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.
4696 İbn İshak, İbn Hişam, 2/128, Buhârî, Sahîh, 4/255, Belâzurî, Ensâb, 1/259.
4697 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Diyarbekrî, 1/321, Halebî, 2/189.
4698 İbn Sa'd, 1/227, İbn Kayyım, 2/58, Halebî, 2/189.
4699 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, İbn Sa'd, 1/227, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Halebî, 2/189.
4700 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, Diyarbekrî, 1/321.
4701 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, İbn Sa'd, 1/227, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 14, Diyarbekrî, 1/321, Halebî, 2/189.
4702 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, Halebî, 2/189.
4703 İbn İshak, İbn Hişam, 2/124, İbn Sa'd, 1/227, Taberî, Târîh, 2/242, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/177, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175, Diyarbekrî, 1/321, Halebî, 2/189.
4704 İbn İshak, İbn Hişam, 2/125, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Esîr, Kâmil, 2/102, İbn Seyyid, 1/178, İbn Kesîr, Bidâye, 3/175-176, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 15.
4705 Diyarbekrî, 1/321, Zürkânî, 1/321.
4706 İbn Sa'd, 1/227, İbn Kayyım, 2/58, Halebî, 2/189.
4707 Diyarbekrî, 1/321.
4708 İbn İshak, İbn Hişam, 2/125, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Cevzî, 2/229, İbn Seyyid, 1/177, Zehebî, Târîh, s. 316, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190.
4709 Süheylî, 4/201, İbn Seyyid, 1/180, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190.
4710 Diyarbekrî, 1/322.
4711 İbn İshak, İbn Hişam, 2/125-126, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Seyyid, 1/178, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190.
4712 Diyarbekrî, 1/322.
4713 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Seyyid, 1/178, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190.
4714 Belâzurî, Ensâb, 1/259, Diyarbekrî, 1/322.
4715 Süheylî, 4/201, İbn Seyyid, 1/180, Halebî, 2/190.
4716 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Seyyid, 1/187, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190.
4717 Diyarbekrî, 1/322.
4718 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Cevzî, 1/230, İbn Seyyid, 1/178, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Kastallânî, Mevâhib, 1/78, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/190, Zürkânî, 1/322.
4719 Diyarbekrî, 1/322.
4720 Enfâl: 30.
4721 Tûr: 30.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBERİMİZ ALEYHİSSELAMIN MEDİNE'YE HİCRETİ

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye Hicret Etmesine Allah Tarafından İzin Verilişi

Suikastin kararlaştırıldığı gün; Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'den, kavminin arasından çıkıp Medine'ye hicret etmesine, Yüce Allah tarafından izin verildi.[4722]

Cebrail Aleyhisselam gelip: "Sen, geceleri üzerinde yatageldiğin döşeğinde bu gece yatma!" denildi.[4723]

Hz. Âişe der ki:

"Resûlullah Aleyhisselamın Ebu Bekir'in evine -ya akşam, ya sabah- gelmediği gün olmazdı.

Mekke'den, kavminin arasından çıkıp hicret etmesine izin verildiği gün, öğle vaktinin sıcağında, hiç gelmediği bir saatte,[4724] zeval vaktinin ilk saatinde Ebu Bekir'in evinde, evimizde oturuyorduk.

Ev halkından biri,[4725] Ebu Bekir'e:

'İşte, Resûlullah Aleyhisselam, bize, hiç gelmediği bir saatte,[4726] başını bir örtü ile örtmüş olarak geliyor!' dedi.

Ebu Bekir:

'Babam, anam Ona feda olsun![4727]

Vallahi,[4728] O, yeni bir hadise olmadıkça, bu saatte gelmezdi!' dedi.[4729]

Resûlullah Aleyhisselam, gelince, içeri girmek için izin istedi; izin verildi, içeri girdi.[4730]

Resûlullah Aleyhisselam girince, Ebu Bekir sedirinden kalktı, Resûlullah

Aleyhisselam oturdu.[4731]

Ebu Bekir'in yanında, benimle Esma binti Ebi Bekir'den başka kimse yoktu.[4732]

Resûlullah Aleyhisselam Ebu Bekir'e:

'Yanındaki kimseleri dışarı çıkar!' buyurdu.[4733]

Ebu Bekir:

'Yâ Rasûlallah! Babam, anam sana feda olsun![4734] Onlar, iki kızımdır![4735] Senin ehlin ve mahremindir.[4736] Bizi gözetleyen, yabancı bir kimse yoktur' dedi.[4737]

Bunun üzerine, Resûlullah Aleyhisselam:

'Benim buradan çıkıp Medine'ye gitmeme Yüce Allah tarafından izin verildi!' buyurdu.

Ebu Bekir:

'Yâ Rasûlallah! Benim için, seninle yoldaşlık, arkadaşlık etmek de var mı?' diye sordu.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Evet!' buyurunca,[4738] Ebu Bekir sevincinden ağladı!

Vallahi ben, Ebu Bekir'in o gün ağladığını görünceye kadar, bir erkeğin sevincinden ağlayacağını bilmiyordum.[4739]

Ebu Bekir:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben şu iki deveyi bunun için hazırlamıştım.[4740]

Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Şu iki deveden birisini al!' dedi.

Resûlullah Aleyhisselam:

'Onu ancak bedelini ödemek üzere alırım' buyurdu.

Resûlullah Aleyhisselamla Ebu Bekir'in sefer levazımını çarçabuk hazırladık:

Her ikisi için bir miktar azık yapıp dağarcık içine koyduk.

Ebu Bekir'in kızı Esma, belinin kuşağından bir parça yırtıp, onunla dağarcığın ağzını bağladı.

Bunun için, ona 'Zâtu'n-nıtakayn=İki kuşaklı' denildi."[4741]

Di'l oğullarından, müşrik, fakat güvenilir bir adam olan Abdullah b. Uraykıt'ı

da yol kılavuzu olarak ücretle tuttular.

İki deveyi, yanında bulundurmak ve belirlenen güne ve saate kadar yaymak,[4742] üç gün sonra sabahleyin Sevr dağında buluşmak[4743] üzere kendisine teslim ettiler.[4744]

Kâbe'nin Üzerindeki Putun Sökülüp Aşağı Atılışı

Hz. Ali der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam Mekke'den hicret edip çıkacağı ve bana o gece kendisinin döşeğinde yatmamı emrettiği sırada,[4745] ben ve Peygamber Aleyhisselam, Kâbe'ye vardık.

Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'Otur! Çök!' buyurdu. Omuzuma basıp yükselmek istedi.

Birden, gücüm kuvvetim gitti!

Peygamber Aleyhisselam, benim kuvvetten düştüğümü görünce, hemen omuzumdan indi.

Benim için kendisi oturdu (çömeldi) ve:

'Bas omuzlarıma!' buyurdu.

Omuzlarına bastım. Bana birden güç kuvvet geldi. İstesem semanın ufkuna ulaşacağım gibi bir hal geldi!

Nihâyet, Beytullah'ın üzerine çıktım.

Beytullah'ın üzerinde, tunçtan veya bakırdan bir put vardı.

Onu sağından, solundan, önünden ve arkasından itip, yerinden oynattım.

Resûlullah Aleyhisselam, bana:

'At onu aşağı!' buyurdu.

Aşağı atar atmaz, o, sırça çanakların kırıldığı gibi, kırılıverdi!

Hemen Kâbe'nin üzerinden indim.

Ben ve Resûlullah Aleyhisselam, insanlardan herhangi bir kimse ile karşılaşmaktan sakınarak, yarışırcasına oradan uzaklaştık."[4746]

Hicretin Gizli Tutuluşu ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Hz. Ali'ye Emir ve Tavsiyeleri

Peygamberimiz Aleyhisselamın ne zaman Mekke'den çıkıp Medine'ye

gideceğini, Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ebu Bekir'in ev halkından başka, hiç kimse bilmiyordu.[4747]

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'den ayrılıp Medine'ye gideceğini Hz. Ali'ye haber verip, kendisinden, geriye kalarak, yanında bulunan ve Mekkelilere ait olan emânetleri sahiplerine teslim etmesini,[4748] sonra da, gelip kendisine kavuşmasını[4749] emretti.[4750]

Mekke'de; Peygamberimiz Aleyhisselamın doğruluğunu ve emînliğini bilmeyen ve saklayamamaktan korktuğu şeyi onun yanında bulundurmayan bir kimse yoktu.[4751]

Peygamberimiz Aleyhisselam; o gece kendisine ait döşekte yatıp uyumasını, Hz. Ali'ye emretti:[4752]

"Benim döşeğimde yat, uyu!

Şu Hadramevt işi yeşil abama da, iyice bürün!

Sana, onlardan, hoşuna gitmeyecek birşey erişmeyecektir!" buyurdu[4753]

Hz. Ali döşeğe girdi. Hadramevt işi abaya da büründü.[4754]

Peygamberimiz Aleyhisselam da uyuyacağı zaman, bu abanın içinde uyurdu.[4755]

Hz. Ali, Peygamberimiz Aleyhisselamın döşeğine yatıp uykuya daldı.[4756]

Evin Cellatlar Tarafından Kuşatılışı ve Duvardan İçeri Girilmek İstenilişi

Kabilelerden seçilmiş olan cellat delikanlılar, gecenin üçte biri geçince,[4757] Peygamberimiz Aleyhisselamın kapısının önünde toplandılar.[4758]

Peygamberimiz Aleyhisselamın abası içinde yatan, uyuyan[4759] Hz. Ali'yi Peygamberimiz Aleyhisselam sandılar.[4760]

Evin kısa duvarlarından, damına çıkıp, oradan içeriye inmeye kalkıştıkları zaman, içeriden bir kadın çığlık kopardı.

Bunun üzerine, cellat delikanlılar, birbirlerine:

"Vallahi, amcalarımızın kızlarının üzerlerine duvardan indiğimiz Araplara söylenir, rezil oluruz, sövülürüz, hürmet örtümüzü yırtmış oluruz!" dediler.

Sabaha kadar, kapının önünde durdular ve Peygamberimiz Aleyhisselamın dışarı çıkmasını beklediler.[4761]

İşlenilecek cinayetin tan yeri ağarıncaya kadar bırakılışında, bunun kabileler arasında ortaklaşılmış olduğunu Hâşim oğullarına göstermeyi, onların müteaddit kabilelere karşı öç almayı göze alamayarak diyete razı olmalarını sağlamayı amaçlamış olmaları muhtemeldir.[4762]

Fakat bu, ancak Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'in gece karanlığında kimse görmeden Sevr mağarasına yetişip saklanmalarına yaramıştır.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kapısı Önünde Toplanan Müşriklerden Bazıları

Peygamberimiz Aleyhisselamın evinin önünde toplanan gözetleyici müşrikler arasında:

1. Ebu Cehil Amr b. Hişam,
2. Hakîm b. Ebi'l-Âs,
3. Ukbe b. Ebi Muayt,
4. Nadr b. Hâris,
5. Ümeyye b. Halef,
6. İbnü'l-Gaytala,
7. Zem'a b. Esved,
8. Tuayme b. Adiyy,
9. Ebu Leheb,
10. Übeyy b. Halef,
11. Nübeyh b. Haccac,
12. Münebbih b. Haccac da vardı.[4763]

Ebu Cehil, yanındakilere:

"Muhammed'in iddiasına göre; siz Müslüman olur, kendisine uyarsanız, Araplara ve Arap olmayanlara hakim olacak mışsınız!

Ölümünüzden sonra, diriltilecek mişsiniz!

Sizin için, Ürdün bahçeleri gibi bahçeler olacakmış!

Eğer dediğini yapmazsanız, kendisi için sizin öldürüleceğiniz muhakkakmış!

Öldükten sonra da, diriltilecek mişsiniz ve sizin için, içinde sizi yakacak bir

ateş (Cehennem) olacakmış!" diyerek alay etti.[4764]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Müşriklerin Başlarına Toprak Saçarak Aralarından Geçip Gidişi

Peygamberimiz Aleyhisselam dışarıda kendisini gözetleyen müşriklerin yanına çıktı.

Eline yerden bir avuç toprak aldı[4765] ve Ebu Cehil'e:

"Onu ben söylüyorum! Bana inanmayarak öldürüldükten sonra Cehennemde yanacak olanlardan birisi de sensin!" buyurdu.[4766] Ve elindeki toprağı onların başlarına saçtı.[4767]

Saçılan topraktan, başına isabet etmeyen kimse kalmadı!

Yüce Allah onların gözlerini aldı. Onlar Peygamberimiz Aleyhisselamı göremediler!

Peygamberimiz, onların aralarından geçip giderken, Yâsîn sûresinin başından on âyet okudu.[4768]

Sonra da, gitmek istediği yere yöneldi.

Müşriklerle birlikte bulunmayan bir kimse, müşriklerin yanlarına gelip, onlara:

"Siz burada neyi bekliyorsunuz?" diye sordu.

Onlar:

"Muhammed'i bekliyoruz!" dediler.

Adam:

"Allah sizi umduğunuza erdirmesin!

Vallahi, Muhammed yanınıza çıkmış, sonra da, sizden başına toprak saçmadık kimse bırakmayıp işine gitmiş! Siz kendinize yapılan şeyi görmüyor musunuz?" dedi.

Müşriklerden her biri elini başının üzerine sürdü, bir de ne görsün: Üzerlerine toprak saçılmış![4769]

Sonra, içeriye bakıp, Peygamberimiz Aleyhisselamın döşeğinin üzerinde Hz. Ali'nin, Peygamberimiz Aleyhisselamın abasına bürünmüş olduğunu gördükleri zaman:

"Vallahi, işte Muhammed! Abasının içinde uyuyor!" dediler.

Öylece, sabaha kadar beklemekten geri durmadılar.[4770]

Hz. Ali, sabah namazı için döşekten kalkınca,[4771] hemen üzerine yürüdüler!

Bir de ne görsünler? Karşılarındaki Hz. Ali![4772]

Kendi kendilerine:

"Vallahi, adamın bize söylediği doğru imiş!" dediler.[4773]

Kureyş müşrikleri, Hz. Ali'ye:

"Nerede şu sahibin?[4774] Nerede amcanın oğlu?" dediler.[4775]

Hz. Ali:

"Bilmiyorum![4776] Benim bu hususta bir bilgim yok![4777] Ben onun üzerinde gözcü değilim!

Siz ona çıkıp gitmesini emrettiniz![4778] 'Bizden ayrıl, git!' dediniz.[4779] O da çıkıp gitti" dedi.[4780]

Bunun üzerine, müşrikler Hz. Ali'yi azarladılar ve tartakladılar; Kâbe Mescidine götürüp bir süre hapsettikten sonra, bıraktılar.[4781]

Sevr Dağı ve Sevr Mağarasında Gizleniş

Sevr dağı Mekke'nin aşağı kesiminde[4782] ve sağındadır.

Sevr dağının Mekke'ye uzaklığı iki-üç mildir. Yüksekliği bir mildir.[4783]

Sevr dağının tepesinde bir mağara vardır. Dağdan, deniz görünür.[4784] Mağaranın girişi, tepesindedir.[4785]

Sevr dağında sorgun ve hamel gibi Hicaz ağaç ve bitkileri bulunur.[4786]

***

Peygamberimiz Aleyhisselam; evinden ayrıldıktan sonra, hemen Hz. Ebu Bekir'in evine geldi.

Evin arkasındaki küçük kapıdan, Hz. Ebu Bekir'le birlikte dışarı çıktılar.[4787]

Mekke'nin aşağı tarafında bulunan Sevr dağındaki mağaraya doğru, geceleyin, yürüyerek gittiler.[4788]

Hz. Ebu Bekir Peygamberimiz Aleyhisselamın kâh önünde, kâh arkasında yürüyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam onun bu hareketinin farkına varınca:

“Ey Ebu Bekir! Sen niçin kâh önümde, kâh arkamda yürüyorsun?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Senin müşriklerce arandığını hatırladıkça arkanda, gözetlendiğini hatırladıkça da önünde yürüyorum!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Başıma gelecek bir musibetin benim yerime senin başına gelmiş olmasını ister misin?” diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

“Evet! Seni hak dinle peygamber gönderen Allah’a yemin ederim ki; gelecek bir musibetin senin yerine benim başıma gelmesini isterim” dedi.

Nihayet, mağaraya ulaştılar.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Ben senin için girip mağarayı temizleyinceye kadar, sen yerinde dur!” dedi.

Kendisi mağaraya girdi.

Mağaranın içini temizleyip yukarı çıkınca, içindeki delik deşikleri gidermediğini hatırladı.

“Yâ Rasûlallah! Ben delik ve deşikleri de giderinceye kadar, sen yerinde dur!” dedi. Mağaranın içine girip onları da giderdikten sonra:

“İn artık yâ Rasûlallah” dedi.[4789]

Hz. Ebu Bekir; mağaranın içinde bulunması ve Peygamberimiz Aleyhisselama zarar vermesi muhtemel yılan ve yırtıcı hayvanlara kendisi hedef olmak için önce kendisi girip her tarafı eliyle yokladıktan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselamı indirdi.[4790]

Mağaranın içinde erkek ve dişi yılanlara ait delikler bulunuyordu.

Hz. Ebu Bekir bir deliği tıkamadığını görmüş, oradan yılan çıkıp da Peygamber Aleyhisselama zarar vermesin diye o deliğe ökçesini dayamış, deliğin içindeki yılan tarafından ısırılmıştı.[4791]

Hz. Ömer halifeliği sırasında bazılarının kendisini Hz. Ebu Bekir’e üstün tutar biçimde konuştuklarını işitince:

“Vallahi, Ebu Bekir’in o gecesi, Ömer’in bütün hanedanından daha hayırlıdır!

Ebu Bekir’in o günü, Ömer’in bütün hanedanından daha hayırlıdır!

Resûlullah Aleyhisselam mağaraya gitmek için evden çıktığı zaman, Ebu Bekir onun yanında idi” demiştir.[4792]

Sevr Mağarasının Kapısında Gerçekleşen Mucizeler

Ashabdan Zeyd b. Erkam, Enes b. Malik ve Mugîre b. Şûbe’nin Peygamberimiz Aleyhisselamdan rivayetlerine göre;

Yüce Allah’ın emriyle, mağaranın önünde, Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü örtüp göstermeyecek biçimde bir ağaç[4793] yetişti!

Mağaranın kapısına hemen bir örümcek gelip, ağaçla Peygamberimiz Aleyhisselamın arasına üst üste ağ gerdi, Peygamberimiz Aleyhisselamın yüzünü örttü!

İki dağ güvercini de, gelip mağaranın ağzında,[4794] örümcekle ağaç arasında[4795] yuvalandı.[4796]

Müşriklerin Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir’i Aramaya Koyulmaları

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir’in Sevr mağarasında gizlenmeye gittikleri sırada, aralarında Ebu Cehil’in de bulunduğu bir topluluk, Peygamberimiz Aleyhisselamı evinde bulamayınca, hemen Hz. Ebu Bekir’in evine gidip kapısına dikildiler.

Esma binti Ebi Bekir dışarı çıktı. Ona:

“Ey Ebu Bekir’in kızı! Nerede baban?” diye sordular.

Esma Hatun:

“Vallahi, babamın nerede olduğunu bilmiyorum!” deyince, Ebu Cehil elini kaldırıp onun yanaklarına şiddetli bir şamar attı.

Esma Hatun’un küpesi kulağından yere fırladı![4797]

Kureyş müşrikleri Peygamberimiz Aleyhisselamı çok sıkı bir arayışla[4798] her tarafta;[4799] Mekke’nin yukarısında, aşağısında aramaya koyuldular.[4800]

Mekke’nin bütün dağlarını dolaşarak aradılar.[4801]

Birtakım adamları da hayvanlara bindirip, her tarafa saldılar.[4802]

Çevrelerdeki su kuyuları sahiplerine haberler, adamlar gönderip, Peygamberimiz Aleyhisselamı yakalamalarını emir ve kendilerine büyük ücretler verileceğini vaad ettiler.[4803]

Sahillerde oturanlara da aynı şekilde haberler saldılar.[4804]

Peygamberimiz Aleyhisselamın izini izleyip kendisini buldurmak için, iki izciyi;[4805] Kürz b. Alkame ile[4806] Sürâka b. Malik b. Cu'şum'u da görevlendirdiler.

Sürâka b. Malik, Peygamberimiz Aleyhisselamın iki yüz zira' (arşın) kadar yakınında bulunduğu sırada, müşriklere:

"İşte, şu taşta bir iz!

Onun, bundan sonra ayağını nereye koyduğunu (bastığını) bilmiyorum![4807]

Vallahi, aradığınız şu mağaradan ileriye gitmemiştir!" dedi.[4808]

Genç müşrikler, Sürâka'ya:

"Sen, bu geceye kadar, hiç yanılmamıştın!" dediler.[4809]

Her kabileden -içlerinde ileri gelenler de bulunan- silahlı, elleri kılıçlı gençler, mağaraya yaklaştılar.[4810]

Sabah olunca, Sürâka b. Malik, onlara:

"Şu mağaraya gidip bir bakın!" dedi.

Orada toplanmış bulunanlar, mağaraya elli zira' kalıncaya kadar yarıştılar.[4811]

İçlerinden birisi,[4812] Sürâka b. Malik,[4813] mağaranın içine bakmak için ilerledi.

Mağaranın ağzında iki dağ güvercininin yuvalandığını görür görmez, geri döndü.

Kendisine:

"Sana ne oldu? Niçin mağaranın içine bakmadın?" diye sordular.

Sürâka da:

"Mağaranın ağzında iki dağ güvercininin yuvalandığını gördüm. İçeride kimse bulunmadığını anladım!" dedi.[4814]

Sürâka'nın bu konuşmasını, Peygamberimiz Aleyhisselam da işitti.[4815]

Kürz b. Alkame de, Peygamberimiz Aleyhisselamın izini mağaraya kadar

sürüp götürmüş:[4816]

“İşte, iz şurada kesildi!” demiştir.[4817]

Sevr dağının üzerine çıkıp da, mağaranın kapısının üzerinde gerili örümcek ağını gördükleri zaman, müşriklerin işleri karıştı:

“Eğer O oraya girmiş olsaydı, kapının üzerinde örümcek ağı bulunmazdı![4818] Eğer mağaranın içinde bir kimse bulunsaydı, şuradaki örümcek ağı olmazdı!” dediler.[4819]

Bazıları:

“Mağaranın içine bir girin bakalım!” dedikleri zaman, Ümeyye b. Halef:

“Sizin hiç aklınız yok mu? Mağarada ne işiniz var?!

Üzerinde üst üste, kat kat örümcek ağı bulunan şu mağaraya mı gireceksiniz?!

Vallahi, benim kanaatime göre,[4820] şu örümcek ağı Muhammed doğmadan öncesine aittir!” dedi[4821] ve oraya da işedi.

Hatta, kendisinin sidiği, mağaranın içine doğru aktı gitti.[4822]

Müşrikler mağaranın sağını solunu dolaşıyor ve:

“Eğer mağaraya girmiş olsalardı, güvercinlerin yumurtası kırılır, örümcek ağı da bozulurdu!” diyorlardı.[4823]

Ebu Cehil ise:

“Vallahi, ben sanıyorum ki, O yakınımızdadır!

Fakat, bazı sihri ile gözlerimizi bağladı, göremez etti!” dedi.[4824]

Hz. Ebu Bekir’in Telaşlanışı ve Korkuya Düşüşü

Hz. Ebu Bekir, Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Ben öldürülürsem, nihayet, bir tek kişiyim. Ölür giderim!

Ama sen öldürülecek olursan, o zaman bir ümmet helâk olur gider!” diyordu.[4825]

O sırada, Peygamberimiz Aleyhisselam, ayakta dikilerek namaz kılıyor, Hz. Ebu Bekir de gözcülük ediyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Şu kavmin seni arayıp duruyorlar!

Vallahi, ben kendim hakkında tasalanmıyorum.

Fakat, sana yapılmasını istemediğim birşeyin yapıldığını göreceğim diye korkuyorum” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ey Ebu Bekir! Korkma! Hiç şüphesiz, Allah bizimledir!” buyurdu.[4826]

Hz. Ebu Bekir mağaranın içinde iken başlarının üzerinde müşriklerin ayaklarını görünce;[4827] Peygamberimiz Aleyhisselama:

“Ey Allah’ın Peygamberi! Onlardan bazısı gözünü aşağı eğip baksa muhakkak bizi görür!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Sus ey Ebu Bekir! İki kişi ki, üçüncüsü Allah’tır!” buyurdu.[4828]

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! Onlardan birisi[4829] ayağını kaldıracak,[4830] ayaklarına bakacak olursa, ayaklarının altında[4831] bizi görecek!” dedi.[4832]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Mahzun olma (üzülme)! Allah bizimledir![4833]

Ey Ebu Bekir! Üçüncüsü Allah olan iki kişiyi sen ne sanıyorsun?!” buyurdu.[4834]

Yüce Allah, bu vâkıayı Kur’ân-ı Kerîm’inde şöyle anar:

“Eğer siz Ona (Peygamber Aleyhisselama) yardım etmezseniz, (hatırlayınız o zamanı ki) kâfirler Onu (Mekke’den) çıkardıkları (hicret etmek zorunda bıraktıkları) zaman, bizzat Allah Ona yardım etmişti.

(O zaman), Resûlullah (ancak) ikinin ikincisinden ibaretti.

O zaman, onlar (Sevr dağının tepesindeki) mağarada idiler.

Peygamber, arkadaşına (Ebu Bekir’e):

‘Mahzun olma (Üzülme)! Allah hiç şüphesiz bizimledir!’ derken, Allah onun üzerine sekînetini indirmiş, Onu (Peygamberini) görmediğiniz ordularla (meleklerle) desteklemiş, kâfirlerin kelimesini alçaltmıştı. Allah’ın kelimesi ise, o çok yücedir. Allah mutlak galibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.”[4835]

Müşrikler Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir’i Sevr dağında ve mağarasında bulamayınca, umutları kesilmiş olarak geri döndüler.[4836]

Peygamberimiz Aleyhisselamı ve Hz. Ebu Bekir'i bulup kendilerine geri getirene[4837] veya öldürene[4838] yüz deve verileceğini,[4839] Mekke'nin aşağı ve yukarı kısımlarında ilan ettiler.[4840]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Perşembe günü geceleyin, Hz. Ebu Bekir'i yanına alarak Sevr mağarasına girmişti.

Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerini orada geçirdiler.[4841]

Hz. Ebu Bekir'in oğlu Abdullah, çok anlayışlı ve çok becerikli bir gençti.[4842]

Babasının emri üzerine,[4843] her gece Sevr mağarasında Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'in yanında geceler, seher vakti yanlarından ayrılır, Mekke'de gecelemiş gibi, Kureyş müşrikleriyle sabahlardı.[4844]

Gündüzün de, Kureyş müşriklerinin arasında onlarla birlikte bulunur, onların konuşmalarını, danışmalarını, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir hakkında söylenen şeyleri dinler,[4845] müşriklerin hile ve tuzaklarından,[4846] duyduklarını da[4847] ezberler,[4848] akşamleyin gelip Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'e haber verirdi.[4849] Hz. Ebu Bekir'in azadlısı Âmir b. Füheyre de; Hz. Ebu Bekir'e ait[4850] davarları Mekkelilerin çobanlarıyla birlikte yayardı.[4851] Sabahleyin onlarla birlikte çıkar, akşam dönüşünde ise, davarlarının yürüyüşünü ağırlaştırıp çobanlardan geride kalır, gece karanlığı basınca, davarlarıyla birlikte Sevr mağarasına dönerdi.[4852]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir, ihtiyaçları olan sütü sağıp alırlardı.[4853]

Sağmal, bol sütlü davarlardan sağılan süt, içine güneşte kızmış temiz taş konularak ısıtılır, böylece taze süt içerek gecelerlerdi.

Âmir b. Füheyre gecenin sonuna doğru sağmal koyuna seslenir, onu alıp ötekilerle birlikte mağaranın önüne götürürdü.[4854]

Sabahleyin erkenden Mekke'ye dönen Abdullah'ın ayak izlerini de, arkasından götürdüğü davarların izleriyle siler, belirsiz eder,[4855] otlakta Mekke çobanlarıyla sabahlardı.

Çobanlar işin farkına varmazlardı.[4856]

Hz. Ebu Bekir'in Evdeki Parasını Getirtip Medine'ye Götürüşü

Hz. Ebu Bekir'in Müslüman olduğu zaman, kırk bin dirhemi vardı.[4857]

Müşriklerin işkence altında kıvrandırdıkları Müslüman köleleri onlardan satın alıp azad etmek ve Müslümanları güçlendirmek için servetini harcamaktan geri durmadı.

Medine'ye hicret edeceği zaman, ancak beş bin[4858] veya altı bin[4859] dirhemi kalmıştı.[4860] Oğlu Abdullah'ı gönderip, onları da Sevr mağarasına getirtti[4861] ve yanında Medine'ye götürdü.[4862] Orada da Mekke'de yaptığı gibi yaptı.[4863]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mekke'de Peygamber Olarak Ne Kadar Kaldığı ve Medine'ye Ne Zaman ve Nasıl Hicret Ettiği

Peygamberimiz Aleyhisselam kırk yaşında peygamber olup, kendisine vahiy geldiği halde Mekke'de on üç yıl kaldıktan sonra, Medine'ye hicret etmesi Allah tarafından emrolundu.[4864]

Nübüvvetin on üçüncü yılında,[4865] Zilhicce ayında Akabe'de Peygamberimiz Aleyhisselama Ensar (Medineli Müslümanlar) tarafından yapılan İkinci Bey'attan sonra, Peygamberimiz Aleyhisselam, o yıl,[4866] Zilhicce'den kalan günlerle Muharrem ve Safer ayında Mekke'de oturdu.[4867]

Perşembe günü Hz. Ebu Bekir'le birlikte Sevr mağarasına girdi.[4868] Mağarada üç gece kaldılar.[4869]

Halk iyice sakinleşti.[4870]

Sevr mağarasına girişlerinden, üç gece sonra, Sevr'de bulunmak üzere ücretle tutulmuş olan Abdullah b. Uraykıt da, kendisine teslim edilmiş bulunan iki deve ile birlikte, üçüncü gecenin sabahında, seher vaktinde Sevr'e gelmiş bulunuyordu.[4871]

Nübüvvetin on dördüncü yılında,[4872] Rebiülevvel ayının dördünde,[4873] Pazartesi günü[4874] seher vakti,[4875] Hz. Ebu Bekir iki devenin üstün olanını Peygamberimiz Aleyhisselama takdim ederek:

"Babam, anam sana feda olsun! Bin!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben, benim olmayan deveye binmem!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Yâ Rasûlallah! O senindir! Babam, anam sana feda olsun!” dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Hayır! Binmem! Fakat, onu ne kadara satın aldınsa bana söylemelisin!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Şu kadara! Şu kadara!” dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

“Ben de, onu o bedelle aldım!” buyurdu.

Hz. Ebu Bekir:

“Artık o senindir yâ Rasûlallah!” dedi.[4876]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Ced’â, Adbâ diye de anılan Kasvâ’yı Hz. Ebu Bekir’den dört yüz dirheme satın alınca,[4877] onun üzerine bindi.

Hz. Ebu Bekir de, diğer deveye binip, azadlısı Âmir b. Füheyre’yi -yolda kendilerine hizmet etmesi için- terkisine aldı.[4878]

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt önlerine düştü. Sahiller yolunu tutup, Medine’ye gitmek üzere, Sevr’den ayrıldılar.[4879]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Yurt Sevgisi ve Hz. Ebu Bekir’in Kureyş Müşrikleri Hakkındaki Sözü

Peygamberimiz Aleyhisselam; Hazvere çarşısında durarak,[4880] Beytullah’a baktı.[4881] Mekke’ye:

“Vallahi,[4882] biliyorum ki,[4883] sen, hiç şüphesiz, Allah’ın yarattığı yerlerin hayırlısı ve Allah’a en sevgili olanısın![4884]

Eğer senin halkın[4885] beni senden çıkarmamış olsalardı, çıkmazdım!” buyurdu.[4886]

Peygamberimiz Aleyhisselamın:

“Senden daha güzel ve bana senden daha sevgili bir belde yoktur!

Eğer kavmim beni senden çıkarmamış olsalardı, ben senden başkasında

oturmazdım!" buyurduğu[4887] ve:

"Ey Allah! Sen, beni beldelerin bana en sevgili olanına götür!

Beni, beldelerin sana sevgili olanında yerleştir!" diye dua ettiği de rivayet olunmuştur.[4888]

Peygamberimiz Aleyhisselama Yüce Allah tarafından hicret emri verildiği zaman, İsrâ sûresinin sekizinci âyeti de indirilmiş ve bu âyette:

"'Rabbim! Beni (gireceğim yere) sıdk (ve selâmet) girdirişiyle girdir!

(Çıkacağım yerden de) sıdk (ve selâmet) çıkarışıyla çıkar!

Ve tarafından, bana hakkıyla yardım edici bir hüccet (ve kudret) de ver' de!" buyurulmuştur.[4889]

Peygamberimiz Aleyhisselam Mekke'den çıkarken, Hz. Ebu Bekir: "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn! Onlar Resûlullah Aleyhisselamı çıkardılar! Hiç şüphesiz, kendileri de helâk olacaklar" dedi.

Medine'ye Gidilirken Takip Edilen Yollar ve Uğranılan Yerler

1. Kılavuz Abdullah b. Uraykıt; Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'i Mekke'nin aşağı tarafından götürüp sahile geçirdi.

2. Usfan'ın aşağısında, yoldan ayrıldılar.[4890]

Usfan; Mekke ile Medine arasında, Mekke'ye iki günlük kadar uzaklıkta bir kariyye olup, kuyuları ve akarsuları sayılamayacak kadar çoktur.[4891]

Hz. Ebu Bekir, kâh önde gidiyor, kâh arkadan birisinin gelmesinden korkunca, geride kalıp arkada gidiyor ve böyle yapmaktan geri durmuyordu.[4892]

Hz. Ebu Bekir, ticaret maksadıyla zaman zaman Şam'a gidip geldiği için, herkesçe tanınırdı.

Mekke ile Medine arasındaki bu yolculukları sırasında da,[4893] tanıdığı birisiyle karşılaştıkça, Peygamberimiz Aleyhisselamı:[4894]

"Ey Ebu Bekir! Kimdir şu önündeki zât?" diye ona soruyorlar, o da:

"Kılavuzdur! Bana yol gösteriyor!" diyor,[4895] bu sözü ile de:

"O bana hayır yolu gösteriyor!" demek istiyordu.[4896]

3. Kılavuz Abdullah b. Uraykıt Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu

Bekir’i Emec’in altından götürdü.[4897] Emec; Usfan ile Kudeyd arasında, Huzâalara ait ekinlik bir vadi olup, yirmi kadar su kuyusu vardır.[4898] Emec’i geçtikten sonra, yol ayrıldı.

4. Kudeyd’e vardılar.[4899]

Kudeyd; Mekke ile Medine arasında,[4900] Mekke’ye Medine’den daha yakın,[4901] su kuyuları çok olan bir yerdir.[4902]

Kudeyd çadırlarına ulaştıkları sırada Müdlic oğullarından bir adama rastladılar.[4903]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Bir Kayanın Gölgesinde Dinlenişi

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir, her tarafta aranıyor olmalarına rağmen, Mekke’den ayrıldıkları gün ve o günden sonraki gece, durmadan yollarına devam ettiler.[4904]

Ertesi gün de yarılanmış,[4905] yol da boşalıp, yoldan hiç kimse geçmez olmuştu.[4906]

Hz. Ebu Bekir, gölgesine sığınılabilecek bir yer var mı diye göz gezdirirken,[4907] gölgeli, uzun bir kaya gördü. Kayanın üzerine henüz güneş gelmemişti. Hemen varıp onun yanına indiler.[4908] Hz. Ebu Bekir kayanın gölgesinde Peygamberimiz Aleyhisselamın uyuyacağı bir yeri düzelttikten ve üzerine bir post serdikten sonra:

“Yâ Rasûlallah! Sen yat, uyu![4909]

Ben senin için etrafa göz kulak olurum” dedi.[4910]

Peygamberimiz Aleyhisselam yatıp uyudu.[4911]

Hz. Ebu Bekir kendilerini arayan kimse var mı diye etrafa bakınırken, bir davar çobanının davarlarıyla birlikte kayaya doğru gelmekte olduğunu ve onun da kayanın gölgesinden yararlanmak istediğini gördü.

Kendisini karşılayıp, ona:

“Sen kimin çobanısın ey oğul?” diye sordu.[4912]

Çoban:

“Şehir halkından,[4913] Kureyşîlerden[4914] bir adamın çobanıyım!” dedi.[4915]

Adamın ismini haber verince, Hz. Ebu Bekir onu tanıdı[4916] ve çobana:

“Davarında süt var mı?” diye sordu.

Çoban, “Evet! Var!” dedi.

Hz. Ebu Bekir:

“Bizim için süt sağar mısın?” diye sordu.

Çoban “Evet!” deyince, Hz. Ebu Bekir bir koyun tutmasını ona emretti:

“Memeyi kıldan, topraktan, kirden silkip temizleyiver!” dedi.

Çoban Hz. Ebu Bekir’in dediğini yaptıktan sonra, yanındaki çanağa bir miktar süt sağdı.[4917]

Hz. Ebu Bekir’in yanında ufak bir tulum vardı.

Hz. Ebu Bekir; Peygamberimiz Aleyhisselam ondan su içsin, abdest alsın diye, o tulumla su taşırdı.[4918]

Peygamberimiz Aleyhisselam o sırada çok susamıştı.[4919]

Hz. Ebu Bekir sütün üzerine su döküp biraz soğuttu ve:

“Yâ Rasûlallah! İç sütten!” dedi.[4920]

Peygamberimiz Aleyhisselam içince, Hz. Ebu Bekir’in içi rahatladı.[4921]

“Yâ Rasûlallah! Yolculuk için vakit geldi!” dedi.[4922]

Güneş batıya doğru eğildikten sonra, kalkıp yollarına devam ettiler[4923] ki, o gün Salı günü olup, Kudeyd’e gelmiş bulunuyorlardı.[4924]

Müşrikler de, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir’i her tarafta aramaktan geri durmuyorlardı.[4925]

Ümmü Ma’bed Hatun’un Çadırına Uğranılması

Ümmü Ma’bed Hatun, Huzâaların atası Amr b. Rebia’nın soyundan olup, akıllı, iffetli ve güçlü bir kadındı.

Kuraklık ve kıtlık yıllarında Kudeyd’deki[4926] çadırının önüne oturur, gelen geçen yolcuların su ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir, Âmir b. Füheyre ve Abdullah

b. Uraykıt da onun çadırına uğradılar. Ondan hurma[4927] veya et satın almak istediler.

Fakat, Ümmü Ma'bed Hatun'un yanında bunlardan hiçbir şey bulamadılar.

Çünkü, hazerde, seferde azığı tükenen veya kıtlığa uğrayan halk, onda bulduklarını, olanları satın alır, tüketirlerdi.[4928]

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Vallahi, yanımızda birşey bulunsaydı, sizin ihtiyacınızı gidermek için ikram ederdim!" dedi.[4929]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Ümmü Ma'bed! Yanında süt bulunur mu?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Yoktur! Vallahi davarlar kısırdır!" dedi.[4930]

Peygamberimiz Aleyhisselam, çadırın bir tarafında duran arık koyunu gördü ve:

"Ey Ümmü Ma'bed! Nedir şu koyun?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"O, arık, davar sürüsünden geri kalmış, dermansız, güçsüz bir koyundur!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Onda süt var mı?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"O, bundan tamamıyla mahrumdur!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim onu sağmama izin verir misin?" diye sordu.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Evet! Anam, babam sana feda olsun! Eğer sen onda süt bulabileceğini sanıyorsan, sağ!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sütsüz Koyundan Süt Sağışı

Peygamberimiz Aleyhisselam, koyunu getirtti. Koyunun arkasına çömeldi. Bacaklarını ayırdı. Besmele çekti. Koyunun memesini eliyle sığadı[4931] ve:

"Ey Allah! Ona (Ümmü Ma'bed'e) koyununu bereketli kıl!" diyerek[4932] dua

edince, koyunun memesi sütle dolup taştı!

Peygamberimiz Aleyhisselam beş-on kişinin kanasıya içeceği büyüklükte bir kap getirtti ve içine süt sağdı. Kabı ağzına kadar doldurdu.

Önce Ümmü Ma'bed Hatun ondan kanasıya içti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın yoldaşları da ondan kanasıya içtiler. Onlardan sonra da, Peygamberimiz Aleyhisselam içti ve:

"Kavmin sulayıcısı, onlardan sonra içer!" buyurdu.

Hepsi de, susadıktan sonra, ondan tekrar içtiler ve kandılar.

Peygamberimiz Aleyhisselam, tekrar kabın içine süt sağıp doldurdu ve Ümmü Ma'bed Hatun'a bıraktı.[4933]

Ümmü Ma'bed Hatun bir koyun getirip kesti. Etini pişirdi. Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşları ondan yediler.

Ümmü Ma'bed Hatun; pişirdiği etten, yolda yiyecekleri kadar da, onların sofralarına koydu.

Etin daha çok kısmı kendilerine kaldı.[4934]

Ümmü Ma'bed Hatun'un Peygamberimiz Aleyhisselamda Gördüklerini ve Peygamberimiz Aleyhisselamı Kocasına Anlatması

Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşları ayrılıp gittikten biraz sonra, Ümmü Ma'bed'in kocası Ebu Ma'bed geldi.

Kapta dolu sütü görünce, şaşırdı:

"Bu süt size nereden geldi?!

Koyunlar kısır ve uzaktalar! Çadırda da süt sağılır hayvan yok!?" dedi.

Ümmü Ma'bed:

"Hayır! Vallahi, bize ancak mübârek bir zât uğradı. Şöyle şöyle söyledi. Şöyle şöyle yaptı!" diyerek olan biteni birer birer anlatınca, Ebu Ma'bed:

"Vallahi, ben sanırım ki, o, Kureyşîlerin aramakta oldukları sahibleridir!

Ey Ümmü Ma'bed! Hele sen onu bana bir tarif et bakayım" dedi.

Ümmü Ma'bed:

"Gördüğüm öyle bir zât idi ki, güzelliği besbelli idi. Güzel huylu idi. Kendisinde ne karın büyüklüğü, ne de baş küçüklüğü vardı. Kendisi çok biçimli

ve güzel çehreli idi. Kendisinin gözlerindeki siyahlıkta ve kirpiklerinde çokluk, sesinde naziklik vardı. Gözünün akı pek ak, siyahı da pek siyahtı. Gözü, Kudretten sürmeli idi. Kaşlarının ucu ince, saçları koyu siyahtı. Boynunda uzunluk ve yükseklik, sakalında sıklık vardı.

Sustuğu zaman kendisinde bir vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğu zaman da güler yüzlülük, tatlı sözlülük görülmekte; sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı akmakta idi.

Sözü açık ve hak ile bâtıl arasını ayırıcı olup, ne âcizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu.

Uzaktan bakılınca, kendisi insanların en heybetlisi idi. Yakınına gelince, herkesten daha tatlı ve çekici idi.

Kendisi orta boylu olup, boyu ne hoşa gitmeyecek derecede uzun, ne de göz hakir görecek, başkasına bakacak derecede kısa idi. Sanki o bir fidan idi ki; iki fidan arasında bitmiş, parlaklığı ve yeşilliği onlara üstün gelmişti.

Onun yanında yoldaşları da vardı ki, o birşey söylediği zaman onlar dinlerler, onun verdiği emri yerine getirmeye koşuşurlardı.

Kendisi ekşi ve asık suratlı değil, güleçti.

Kimseyi kınamaz ve azarlamazdı" dedi.

Ebu Mâbed:

"Vallahi, bu zât, Mekke'deki işi bize anlatılmış olan, Kureyşîlerin sahibidir.

Ey Ümmü Ma'bed! Eğer ben kendisine rastlamış olsaydım, arkadaşlığına kabul edilmemi dilerdim!

Yine de bir yolunu bulursam, muhakkak bunu yapacağım!" dedi.[4935]

Ümmü Ma'bed Hatun'un Mucize Sütlü Koyunu

Ümmü Ma'bed Hatun'un bildirdiğine göre; Peygamberimiz Aleyhisselam tarafından memesi sığanan (sıvazlanan) ve kesilmemesi emrolunan koyun, Hicretin 18. yılındaki kuraklığa kadar kalmış, kuraklıktan yeryüzünde az veya çok birşey kalmamışken, onlar bu koyundan sabah akşam süt sağmış durmuşlardır![4936]

Ümmü Ma'bed Âtike Hatun'la Kocası Eksem'in Müslüman Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine'ye gittikten sonra, Ümmü Ma'bed Âtike Hatun, Yüce Allah'ın dilediği kadar bir müddet Kudeyd'de kalıp, küçük oğlunu yanına alarak Medine'ye gitti.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Mescidinde Müslümanlara hitapta bulunduğu sırada Ümmü Ma'bed Hatun'un Mescide uğrayan oğlu, koşarak annesinin yanına geldi ve:

"Anneciğim! Ben, bugün, Mübârek Zâtı gördüm!" dedi.

Ümmü Ma'bed Hatun:

"Oğulcuğum! O, Resûlullah Aleyhisselamdır!" dedi.[4937]

Ümmü Ma'bed Hatun Medine'de Müslüman olup Peygamberimiz Aleyhisselama bey'at etti.[4938]

Ümmü Ma'bed'in kocası Ebu Ma'bed Eksem b. Cevn (Abduluzzâ) Huzâaların atası Amr b. Rebia'nın soyundan olup, Hicret sırasında Müslüman olmak için Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasından giderek[4939] Ri'm vadisinde[4940] Peygamberimiz Aleyhisselama yetişmiş, Müslüman olmuş, bey'at edip yurduna dönmüştür.[4941]

Yüce Allah her ikisinden de razı olsun!

***

Peygamberimiz Aleyhisselam, Ebu Ma'bed'e:

"Ey Eksem! Amr b. Luhayy, b. Kaman, b. Hındif'i, Cehennemde bağırsaklarını sürürken gördüm!

Onun kadar sana benzeyen, senin kadar da ona benzeyen bir kimse görmedim" buyurmuştu.

Eksem:

"Yâ Rasûlallah! Onun bu benzeyişinin, bana zarar vermesinden korkuyorum!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Hayır! Korkma! Sen mü'minsin! O ise kâfirdir! O, İsmail Aleyhisselamın dinini ilk değiştiren, putlar diken, Bahîre, Sâibe, Vâsıle ve Hâmi bid'atlarını ihdas eden kimsedir!" buyurdu.[4942]

Mekkelilerin Bir Cinden Beyitler İşitmeleri ve Ümmü Mâbed'den Peygamberimiz Aleyhisselamı Sormaları

Üç gece bekledikleri halde, Hz. Ebu Bekir'in ev halkı da,[4943] Kureyş müşrikleri de, Peygamberimiz Aleyhisselamın nereye doğru gittiğini ve halen nerede olduğunu bilmiyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir ve arkadaşları, Salı günü Kudeyd'de bulundukları sırada idi ki,[4944] cinlerden bir adam,[4945] Arapça bazı beyitler okuyarak Mekke'nin aşağı tarafından yukarı tarafına doğru gitti.

Halk da, kendisini görmedikleri halde, onun sesini takip ederek Mekke'nin yukarısına doğru gittiler.

Okunan beyitlerde, özetle, Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşının Ümmü Ma'bed Hatun'un çadırında dinlendikleri anlatılıyor, Ümmü Ma'bed'in iyiliği övülüyordu.[4946]

Kureyş müşrikleri cinden Ümmü Ma'bed'in adını işitince, Ümmü Ma'bed'in çadırına vardılar.

Ona:

"Sen Muhammed'i gördün mü? Kendisinin şekil ve şemaili şöyle şöyledir!" diyerek Peygamberimiz Aleyhisselamı tarif ettiler ve sordular.

Ümmü Ma'bed:

"Ben sizin söylediğiniz şeyleri bilmiyorum.

Ancak, bana bir konuk uğrayıp, kısır koyundan bol süt sağdı!" dedi.

Kureyş müşrikleri:

"İşte, biz de onu soruyor ve bulmak istiyoruz!" dediler ve hemen aramaya gittiler.[4947]

Sürâka b. Malik b. Cu'şum'un Peygamberimiz Aleyhisselamı Takip Edişi ve Eman Dilemek Zorunda Kalışı

Kureyş müşriklerinin saldıkları elçi Müdlic oğulları yurduna varıp, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'den her birini öldüren veya esir eden kimseye mükâfat olarak birer diyet (yüzer deve) verileceğini duyurmuştu.[4948] Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir de, o gün, Salı günü, Müdlic oğullarının yurdu olan Kudeyd'e ulaşmış bulunuyorlardı.[4949] Sürâka b. Malik'in Müdlic oğullarının meclislerinden birisinde oturduğu sırada, Müdlic oğullarından bir adam gelip üzerine dikildi[4950] ve ona:

“Ey Sürâka! Ben biraz önce sahile doğru giden birkaç yolcu gördüm.[4951] Sanırım ki, onlar Muhammed ile ashabıdır!” dedi.[4952]

Sürâka, adamın gördüklerinin Peygamberimiz Aleyhisselamla ashabı olduğunu anladı.[4953] Ona, gözüyle “Sus!” diye işaret ettikten sonra:[4954]

“Senin gördüğün yolcular onlar değildir. Herhalde, sen filan filan kişileri görmüşsündür ki, biraz önce, yitiklerini aramak için gözümüzün önünden geçip gitmişlerdi.[4955]

Onlar ancak filan oğullarıdır. Yitiklerini arıyorlardır!” dedi.

Adam da:

“Olabilir!” diyerek karşılık verdi.[4956]

Sürâka, mecliste biraz eğleştikten, oyalandıktan sonra, kalkıp evine girdi. Hemen atını alıp çıkmasını ve yüksek tepenin arkasında kendisini beklemesini câriyesine emretti.[4957]

Zırhını giyindi, silahını kuşandı, fal okunu çıkardı.

Onlara zarar verip veremeyeceğini anlamak için, fal okunu çekti.

Hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı!

Buna rağmen, Sürâka, Peygamberimiz Aleyhisselamı tutup Kureyşîlere teslim edince yüz deveye kavuşacağı umudunu yitirmedi.[4958]

Hemen kargısını alıp, evin arka tarafından dışarı çıktı.

Kargısının parıltısı göze çarpmasın diye alt tarafını yerde sürükleyerek, üst tarafını da aşağıya doğru tutarak atının yanına vardı, üzerine atladı. Kendisini gayesine bir an önce yaklaştırması için, onu dörtnala kaldırdı.[4959]

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir’i gördü.[4960] Seslerini işitecek kadar, kendilerine yaklaştı, yetişti.[4961]

Hz. Ebu Bekir dönüp bakınca, bir süvarinin kendilerine gelip yetiştiğini gördü[4962] ve:

“Yâ Rasûlallah! Bu, bizi arıyor![4963] Bu süvari bize yetişmiş bulunuyor!” dedi.[4964]

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Mahzun olma! Allah bizimledir!" buyurdu.[4965]

Hz. Ebu Bekir:

"Yâ Rasûlallah! Bu, bizi arıyor ve bize de gelip yetişmiş bulunuyor!" dedi ve ağladı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ebu Bekir'e:

"Sen ne için ağlıyorsun?" diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

"Vallahi ben kendim hakkında ağlamıyorum! Fakat, senin hakkında ağlıyorum!" dedi.[4966]

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, arkasına dönüp baktı[4967] ve:

"Ey Allah! Şuna karşı, dilediğin şeyle bize kâfi ol! Onun şerrini üzerimizden defet![4968] Düşür onu atından!" diyerek dua etti.[4969]

At birden tökezleyip yere kapandı! Sürâka da atın üzerinden yere yuvarlandı! Hemen kalktı.

Elini fal oku torbasına uzatıp, ondan fal kalemlerini çıkardı ve:

"Şunlara zarar verir miyim, yoksa veremez miyim?" diye, onlarla fal çekti. Yine, hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı.

Fakat, Sürâka çıkan oka uymadı. Yine, atının üzerine atladı. Kendisini gayesine ulaştırması için onu dörtnala kaldırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşlarına daha çok yaklaştığı zaman, at yine yere kapandı!

Sürâka da, atın üzerinden yere yuvarlandı!

Kalktı. Tekrar elini ok torbasına uzatıp, ondan fal kalemlerini çıkardı ve:

"Şunlara zarar verir miyim, yoksa veremez miyim?" diye, onlarla fal çekti.

Yine, hoşlanmadığı şey, zarar veremeyeceği oku çıktı.

Sürâka oka isyan etti. Yine, atına atladı.

Kendisini gayesine ulaştırması için onu dörtnala kaldırdı.

Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i işitecek kadar yaklaştı.[4970]

Aralarındaki mesafe iki-üç mızrak boyuna kadar indi.[4971]

Peygamberimiz Aleyhisselam arkasına hiç dönüp bakmıyor, Hz. Ebu Bekir ise,

arkasına sık sık, çok çok dönüp dönüp bakıyordu!

Peygamberimiz Aleyhisselamın okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i işittiği sırada, Sürâka'nın atının iki ön ayağı birden yere, kuma battı, gömüldü! Bu batış, atın dizlerine kadar erişti!

Sürâka da, atın üzerinden yere yuvarlandı!

Sürâka atı kalkmaya zorladı ve at da kalkmaya çabaladı ise de, ayaklarını gömüldüğü yerden çıkaramadı!

Sürâka Peygamberimiz Aleyhisselamın böyle Allah tarafından korunduğunu görünce, İslâmiyetin her tarafa yayılıp hakim olacağına kanaat getirdi.[4972]

"El-emân!" diyerek[4973] seslendi[4974] ve: "Ben, Sürâka b. Malik b. Cu'şum'um! Bana bakınız! Sizinle konuşacağım. Vallahi, ben artık size ne eziyet edeceğim, ne de benden size hoşlanmayacağınız birşey gelecektir![4975]

Ey Muhammed! Anladım ki, bu başıma gelen şey, senin işindir! Dua et de, Allah beni şu içinde bulunduğum durumdan kurtarsın![4976] Üzerime borç olsun ki;[4977] vallahi[4978] ben arkamdan gelenlere halinizi gizleyeceğim!

İşte ok torbam! Bu oklardan bir ok al! Sen filan ve filan yerde benim develerimin ve davarlarımın yanına uğra! Onlardan neye ihtiyacın varsa al!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Benim senin develerine ve davarlarına ihtiyacım yok!" buyurdu[4979] ve Allah'a dua etti.[4980]

At hemen silkinip ayağa kalktı!

Atın yere gömülen ayaklarının izinden, göğe doğru, ateş dumanı gibi bir duman yükselip dağıldı.[4981]

Sürâka:

"Kavmin, senin öldürülmen veya esir edilmen için diyet (yüz deve) vaad etti!" dedi.

Kureyşlilerin Peygamberimiz Aleyhisselama ve ashabına neler yapmak istediklerini haber verdi.

Sürâka, Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşlarına yol azığı ve levâzımı vermek istedi ise de, ondan birşey almadılar.[4982]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ebu Bekir'e:
"Söyle ona! Kendisinin de bizden bir isteği var mı?" buyurdu.
Hz. Ebu Bekir bunu ona söyledi.[4983]
Sürâka:
"Seninle benim aramda bir alâmet olmak üzere, bir yazı,[4984] benim için bir emannâme[4985] yaz!" dedi.[4986]
Peygamberimiz Aleyhisselam, Hz. Ebu Bekir'e:
"Onun için bir yazı yaz!" buyurdu.[4987]
Âmir b. Füheyre emir buyurulan yazıyı bir deri parçasına yazdı.[4988]
Sürâka da, o yazıyı alıp ok torbasının içine koydu[4989] ve:
"Ey Allah'ın Peygamberi! Sen ne dilersen bana emret!" dedi.
Peygamberimiz Aleyhisselam:
"Sen yerinde dur! Arkamızdan gelecek hiçbir kimseyi bırakma!" buyurdu.
Günün başında Peygamberimiz Aleyhisselama harp açan Sürâka, günün sonunda onun silahlı bir koruyucusu olmuştu![4990]
Sürâka, oradan geri dönüp, rastladığı herkese:
"Ben, sizin adınıza, burada olanlara yeterim!" diyor ve onları geri çeviriyordu.[4991]
O, vermiş olduğu sözünde böylece durdu.[4992]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Sürâka'ya Bir Müjdesi

Sürâka dönüp gitmek istediği zaman,[4993] Peygamberimiz Aleyhisselam ona:
"Ey Sürâka! Sen Kisrâ'nın[4994] bileziklerini koluna takınacağın, kemerini kuşanacağın ve tâcını giyeceğin zaman nasılsın?!" buyurdu.[4995]
Sürâka:
"Krallar kralı[4996] Kisrâ b. Hürmüz'ün mü?!" diye hayretle sorunca, Peygamberimiz Aleyhisselam:
"Evet!" buyurdu[4997] ve Fars beldelerinin fetholunup ve Kisrâ'nın servetinin ashabına ganimet kılınacağını Yüce Allah'ın kendisine müjdelediğini Sürâka'ya

haber verdi.[4998]

İran fütuhatında, Kisrâ'nın bilezikleri, kemeri ve tâcı Medine'ye getirildiği zaman, Hz. Ömer Sürâka'yı çağırıp bunları ona taktı!

Sürâka kolları kıllı bir zât idi. Hz. Ömer, ona:

"Ey Sürâka! Ellerini kaldırıp 'Allahuekber! Hamdolsun o Allah'a ki, bunları 'Ben insanların Rabbiyim!' diyen Kisrâ b. Hürmüz'den soyup, Müdlic oğullarından Sürâka b. Mâlik b. Cu'şum bedevisine takındırdı!' de" dedi.[4999]

Ebu Cehil'in Sürâka'yı Yermeye Kalkışı ve Sürâka'nın da Ona Ders ve Öğüt Verişi

Ebu Cehil, Sürâka'nın eli boş olarak döndüğünü görünce,[5000] Müslüman olmasından korktu,[5001] söylediği beyitlerle onu kötülemeye, halkın gözünden düşürmeye kalkıştı.

Sürâka da, Ebu Cehil'e verdiği manzum cevabında:

"Ey Hakem'in babası! Sen benim atımın ayakları yere battığı zamanki halini bir görmüş olsaydın, anlar ve hiç şüphe etmezdin ki, Muhammed delilli ve bürhanlı peygamberdir!

Artık ona kim dayanabilir ki?

Sana yaraşan, Kureyş kavmini ona saldırmaya kışkırtmak değil, onlara engel olmaktır!

Ben iyice kanaat getirdim ki; onun duyurmak ve yaymak istediği şey, muhakkak bir gün yerleşecek ve gelişecektir!

Öyle ki, bütün halk ona karşı koymayı değil, uymayı ve kendisiyle barışıklık içinde bulunmayı isteyecektir!" dedi.[5002]

Medine'ye Doğru Yola Devam Edilişi

Kılavuz Abdullah b. Uraykıt, Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşlarını yollarına devam ettirip,

5. Harrar'a getirdi.

6. Harrar'dan sonra, Seniyetü'l-Mere'ye vardılar.[5003]

Harrar; Cuhfe yakınında bir yer, bir sudur.[5004]

Seniyetü'l-Mere de; Râbiğ vadisinde Ecya diye anılan suyun yakınındadır.[5005] Peygamberimiz Aleyhisselam Sevr mağarasından ayrılınca, müşrikler tarafından yakalanmak korkusuyla, başka ve sapa bir yol tutularak gidilmeye devam edilmiş, düşmanın takibatından emin kalındığı zaman Mekke'ye gidiş yolu olan ve Mekke ile Medine arasında bulunan Cuhfe'ye inilmiş,[5006] ulaşılmıştı ki; Peygamberimiz Aleyhisselamın kalbine, kendisinin, baba ve atalarının yurdu ve İbrahim Aleyhisselamın Hareminin özlemi düşmüştü.[5007]

Cebrail Aleyhisselam inip Peygamberimiz Aleyhisselama:

"Mekke'yi özlüyor musun?" diye sordu.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Evet!" buyurdu.[5008]

Büreyde b. Husayb'la Cemaatinin Peygamberimiz Aleyhisselamla Buluşup Müslüman Olmaları

Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşları; Seniyetü'l-Mere'den ayrıldıktan sonra, Râbiğ ile Cuhfe arasında bulunan[5009] Gamîm mevkiine ulaştıkları,[5010] Büreyde b. Husayb da konmak üzere kavminden bazı süvarilerle birlikte bulutlu (yağışlı) bir yer aradıkları sırada,[5011] onlar Peygamberimiz Aleyhisselamla karşılaştılar ve buluştular.

Peygamberimiz Aleyhisselam İslâmiyete davet edince, onlar hemen Müslüman oldular.[5012] Kendileri seksen ev halkı idiler.[5013]

Büreyde b. Husayb ve yanındakiler:

"Sağmal hayvanlarımız çok az süt veriyorlar!" diyerek, yanlarında az süt bulunduğu için özür dilediler, Peygamberimiz Aleyhisselama biraz süt getirdiler.

Peygamberimiz Aleyhisselam onlar için bereket duası yaptı.[5014]

Peygamberimiz Aleyhisselam orada akşam namazını kılarken, onlar da Peygamberimiz Aleyhisselamın arkasına durup kıldılar.[5015]

Peygamberimiz Aleyhisselam, Büreyde b. Husayb ile buluştukları gece, ona Meryem sûresinin baş tarafını öğretti.[5016]

Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvam'ın Peygamberimiz

Aleyhisselamla Buluşmaları ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye Doğru Yol Almaya Devam Edişi

Peygamberimiz Aleyhisselam; Harrar'dan Medine'ye hareketlerinin ertesi günü, ticaret kervanı içinde Şam'dan gelen Talha b. Ubeydullah ile karşılaştı. Talha b. Ubeydullah, Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'e birer Şam elbisesi hediye etti.

Medine'deki Müslümanlardan bir zâtın:

"Resûlullah Aleyhisselam geciktiler!" dediğini haber verince, Peygamberimiz Aleyhisselam hareketini hızlandırdı.

Talha b. Ubeydullah da, Mekke'deki işini görüp geri dönmek üzere, yoluna devam etti.[5017]

Şam'dan gelirken buluşup Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir'e beyaz birer Şam elbisesi hediye eden sahabinin Zübeyr b. Avvam olduğu açıklandığı gibi,[5018] her iki sahabinin buluşmuş olması da mümkün ve muhtemel görülmüştür.[5019]

Peygamberimiz Aleyhisselam; Abdullah b. Uraykıt'ın kılavuzluğuyla, Seniyetü'l-Mere'den sonra:

7. Lakf'a vardılar. Kılavuz, Lakf'tan sonra,
8. Medlice Lakf'a götürdü. Medlice Lakf'tan sonra,
9. Medlice Mehac veya Medlice Micac vadisine indirdi. Medlice'den sonra,
10. Mercıh Mehac'a götürdü.[5020]

Lakf; tatlı su kuyuları bulunan bir yer ise de, üzerinde ekinlikler ve hurmalıklar yoktur.[5021]

Medlice Mehac; Mekke nahiyelerindendir.[5022]

Mercıh Mehac; Mekke yolundadır.[5023]

Kılavuz, Mercıh Mehac'dan sonra,

11. Zülgadaveyn'in Mercıh vadisine indirdi. Mercıh vadisinden sonra,
12. Zûkeşr vadisine götürdü. Zûkeşr vadisinden sonra,
13. Cedâcid üzerini tutturdu.[5024] Cedâcid üzerinden sonra,
14. Ecred üzerini tutturdu. Ecred'den sonra,

15. Âdâ-i Medlice Tihn vadilerinden olan Zû Selem’e götürdü.[5025]

Ecred; Medlice Tihn’den önce bir yerdir.[5026]

Cedâcid; içinde eski kuyuları bulunan düzlük ve sert bir yerdir.[5027]

Tihn; Mekke ile Medine arasında, Sukyâ’ya üç mil uzaklıkta bir suyun ismi olup, bir kadın orada oturur, hiç kimseye su içirmezdi.[5028]

Zû Seleme’den sonra,

16. Abâbid veya Abâbib’in üzerine erişildi. Kılavuz, buradan sonra,

17. Elfacce veya Elkahha’ya geçirdi. Elfacce veya Elkahha’dan sonra,

18. Arc’a indirdi.[5029]

Abâbid veya Abâbib; Tihn’in yakınında bir yerdir.[5030]

Elkahha; Kudeyd ile Cuhfe arasında,[5031] Medine’ye üç merhalelik (konaklık) bir vadi olup,[5032] Gıfâr oğullarına aittir.[5033]

Arc; Mekke ile Medine arasında, hacıların yolu üzerinde ve Sukyâ yakınındadır.[5034]

Arc’a indirildikleri zaman, yüklü develerin yürüyüşleri ağırlaşmıştı.

Eslemlerden Evs b. Hucr, kendisine ait bir deveye Peygamberimiz Aleyhisselamı bindirip, uşağı Mes’ud b. Hüneyde’yi de Peygamberimiz Aleyhiselamın yanına kattı.[5035]

Peygamberimiz Aleyhisselam Medine’ye kısa yoldan gitmek istiyordu.[5036]

Kerbûbe’de namaz vakti olunca, Peygamberimiz Aleyhisselam namaza durdu.

Hz. Ebu Bekir de, Peygamberimiz Aleyhisselamın sağına durdu.

Mes’ud b. Hüneyde’nin kalbine İslâm sevgisi düştü ve hemen Müslüman oldu, birlikte namaz kıldılar.[5037]

Kılavuz; Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşlarını Arc’dan çıkardıktan sonra, Rekûbe’nin sağından

19. Seniyetü’l-Gair (veya Seniyetü’l-Âri)’e götürdü. Seniyetü’l-Gair’den sonra,

20. Ri’m vadisine indirdi.[5038] Ri’m vadisinden sonra,

21. Akîk vadisine indiler.

22. Cescâse'ye kadar ilerlediler.

Orada, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Medine'ye yaklaştırmadan, Amr b. Avf oğullarının yurduna giden yolu bize kim gösterecek?" diye sordu.

23. Tabiy (ceylan) yolunu tutup, Usbe'ye kadar gittiler.[5039]

Cescâse; Akîk vadisi tarafından, Bakiyy'e doğru bir yerdir.[5040]

Usbe; Cehceba (Cahcaba) oğullarının yurdu olup, Kuba mescidinin batısındadır.[5041]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'de Gözlenişi, Özlenişi

Medineli Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye gelmek üzere Mekke'den yola çıktığını işittikleri zaman, her gün, sabah namazını kıldıktan sonra Harre mevkiine çıkarak öğle sıcağı basıncaya, zeval vaktine kadar Peygamberimiz Aleyhisselamı gözlerlerdi.

Yine bir gün, uzun uzun gözledikten sonra dönüp evlerine girdikleri sırada idi ki, Yahudilerden birisi kendisine ait bir iş için kalelerden bir kalenin üzerine çıkıp uzakları gözetlerken, Peygamberimiz Aleyhisselamla arkadaşlarının beyazlara bürünmüş olarak serap ve sisleri yara yara gelmekte olduklarını gördü.

Yahudi, kendisini tutamayarak, yüksek sesle:

"Ey Arap cemaati! Ey Kayle oğulları! İşte, nasibiniz, devletliniz, gelmesini bekleyip durduğunuz ulu kişiniz geliyor!" diyerek haykırdı.[5042]

Yahudinin sesini işiten Medineli Müslümanlar, Peygamberimiz Aleyhisselamı karşılamak için, silahlanarak evlerinden dışarı fırladılar.[5043]

Amr b. Avf oğullarının yurdu Kuba, tekbir sesleriyle sarsıldı.[5044]

Karşılamaya çıkan Müslümanların çoğu, Peygamberimiz Aleyhisselamı, daha önce görmedikleri için, tanımıyorlardı.

Onlarla Hz. Ebu Bekir konuşuyordu. Onlar da, onu Peygamberimiz Aleyhisselam sanıyorlardı.

Peygamberimiz Aleyhisselam ise hiç konuşmuyor, susuyordu.

Peygamberimiz Aleyhisselamın üzerine güneş gelip de, Hz. Ebu Bekir'in onu ridasıyla gölgelemesi üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselamı tanıdılar[5045] ve

selamladılar.[5046]

Peygamberimiz Aleyhisselamın Kuba'ya Varışı ve Külsûm b. Hidm'e Konuk Oluşu

Peygamberimiz Aleyhisselam; nübüvvetin on dördüncü,[5047] Hicretin birinci yılı,[5048] Rebiülevvel ayının[5049] on ikisinde,[5050] Pazartesi günü, kaba kuşlukta, güneşin en kızgın sırasında, Kuba'da Amr b. Avf oğullarından[5051] Külsûm b. Hidm'in evine indi.[5052]

Rebiülevvel ayının o yıl Rumî aylardan Eylül ayına rastladığı bildirildiği gibi,[5053] bunun Miladî 622. yılın Eylül'üne rastladığı da hesapla isbatlanmıştır.[5054]

Peygamberimiz Aleyhisselama Kuba'da Ümmü Cirzan Hurmasının İkram Edilişi

Peygamberimiz Aleyhisselamla Hz. Ebu Bekir ve Âmir b. Füheyre Külsûm b. Hidm'in evine inince, Külsûm b. Hidm, azadlı kölesine:

"Yâ Necîh!" diye seslendi ve:

"Bize yaş hurma yedir!" dedi.

Necîh de, Ümmü Cirzan diye anılan hurma cinsinden, üzerinde yaş ve olgun hurmaları bulunan, taze yapraklı bir hurma salkımı getirdi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Nedir bu?" diye sordu.

"Ümmü Cirzan hurması!" dediler.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam:

"Ey Allah! Ümmü Cirzan'ı bereketlendir!" diyerek dua etti.[5055]

***

Külsûm b. Hidm, Medinelilerin eşrafından ve yaşlılarından, salih ve hanedan bir zât idi.

Peygamberimiz Aleyhisselamın Medine'ye hicretinden önce Müslüman olmuştu.

Ashabdan:

1. Ebu Ubeyde b. Cerrah,
2. Mikdad b. Amr,
3. Süheyl b. Beyzâ,
4. Safvan b. Beyzâ,
5. Iyaz b. Züheyr,
6. Abdullah b. Mahreme,
7. Vehb b. Sa'd,
8. Ma'mer b. Ebi Serh,
9. Amr b. Ebi Amr,
10. Umeyr b. Avf

ve daha başkaları, Kuba'ya geldikleri zaman, Külsûm b. Hidm'in evine inmişlerdi.[5056]

4722 Zührî, Megâzî, s. 99, İbn İshak, İbn Hişam, 2/128-129, İbn Sa'd, 1/227, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Beyhakî, Delâil, 2/470, İbn Esîr, Kâmil, 2/103, Zehebî, Târîh, s. 317, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178, Halebî, 2/195.

4723 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126, Taberî, Târîh, 2/245, 470, İbn Cevzî, 1/230, İbn Seyyid, 1/178-179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Kastallânî, Mevâhib, 1/78, Diyarbekrî, 1/322, Halebî, 2/191, Zürkânî, 1/322.

4724 İbn İshak, İbn Hişam, 2/128, İbn Sa'd, 1/227, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Taberî, Târîh, 2/245, Beyhakî, Delâil, 2/470, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178.

4725 Esma binti Ebi Bekir (Heysemî, 6/53).

4726 Zührî, Megâzî, s. 98-99, İbn İshak, İbn Hişam, 2/128-129, Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Taberî, Târîh, 2/245, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235.

4727 Abdurrezzak, 5/387, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmil, 2/103, Muhibbü't-Taberî, 1/82, İbn Seyyid, 1/183-184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4728 Buhârî, Sahîh, 4/255, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4729 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmîl, 2/103-104, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4730 Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4731 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Diyarbekrî, 1/323.

4732 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Taberî, Târîh, 2/245, Diyarbekrî, 1/323.

4733 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Taberî, Târîh, 2/245, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmîl, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4734 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmîl, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4735 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Taberî, Târîh, 2/245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184, Diyarbekrî, 1/323.
4736 Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/473, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.
4737 Taberî, Târîh, 2/245.
4738 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Abdurrezzak, 5/388, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, Sahîh, 4/255, Taberî, Târîh, 2/245, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/235, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.
4739 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178, Diyarbekrî, 1/323.
4740 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Taberî, Târîh, 2/245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178, Diyarbekrî, 1/323.
4741 Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, 5/391, İbn Sa'd, 1/228, Ahmed b. Hanbel, 6/198, Buhârî, 4/255-256, Taberî, Târîh, 2/245, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326-327, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/235, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/83, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.
4742 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, Muhibbü't-Taberî, 1/84, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178.
4743 Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, 4/256, Ebu Nuaym, Delâil, 2/327, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, Muhibbü't-Taberî, 1/84, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184, Diyarbekrî, 1/323.
4744 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Abdurrezzak, 5/391, Ebu Nuaym, Delâil, 2/327, İbn Hazm, Cevâmi, s. 90-91, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, Muhibbü't-Taberî, 1/84, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184, Diyarbekrî, 1/323.
4745 Hâkîm, 3/5.
4746 Ahmed b. Hanbel, 1/84, Hâkîm, 3/5, Muhibbü't-Taberî, 2/265-266, Heysemî, 6/23.
4747 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, İbn Sa'd, 1/228, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/86, Halebî, 2/192.
4748 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Seyyid, 1/187, Diyarbekrî, 1/324.
4749 İbn Esîr, Kâmil, 2/104.
4750 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Mes'udî, Murûc, 2/285, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Seyyid, 1/187, Diyarbekrî, 1/324.
4751 İbn İshak, İbn Hişam, 2/129, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178, Diyarbekrî, 1/324.
4752 İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/260, İbn Kayyım, 2/58, Zürkânî, 1/322.
4753 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126-127, Taberî, Târîh, 2/244, İbn Cevzî, 1/230, İbn Seyyid, 1/179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/324, Halebî, 2/191, Zürkânî, 1/322.
4754 İbn Sa'd, 1/228.
4755 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, İbn Sa'd, 1/228
4756 Abdurrezzak, 5/390.
4757 İbn İshak, İbn Hişam, 2/126, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Cevzî, 1/230, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176.
4758 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, İbn Sa'd, 1/228, Taberî, Târîh, 2/243, İbn Kayyım, 2/58, İbn Kesîr, Bidâye, 3/176, Diyarbekrî, 1/324.
4759 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, Süheylî, 4/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/177, Diyarbekrî, 1/325, Halebî, 2/194, Zürkânî, 1/323.
4760 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Ahmed b. Hanbel, 1/348, Taberî, Târîh, 2/244, Süheylî, 4/201, İbn Kesîr, Bidâye, 3/177, Diyarbekrî, 1/325, Halebî, 2/194, Zürkânî, 1/323.
4761 Süheylî, 4/201, Halebî, 2/194, Zürkânî, 1/323.
4762 Halebî, 2/191.
4763 İbn Sa'd, 1/228, İbn Cevzî, 1/231, İbn Kayyım, 2/58-59.

4764 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, İbn Kayyım, 2/58, İbn Seyyid, 1/179, İbn Kesîr, Bidâye, 3/177, Diyarbekrî, 1/324, Halebî, 2/193.
4765 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, İbn Sa'd, 1/228, Taberî, Târîh, 2/244, Halebî, 2/193.
4766 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, Halebî, 2/193.
4767 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, İbn Sa'd, 1/228, Taberî, Târîh, 2/244, Halebî, 2/193.
4768 Yâsîn: 1-10.
4769 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, Kastallânî, Mevâhib, 1/79, Halebî, 1/193, Zürkânî, 1/323.
4770 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, Halebî, 2/193.
4771 Abdurrezzak, 5/390.
4772 Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, 5/390, Ahmed b. Hanbel, 1/348, Taberî, Tefsîr, 9/228.
4773 İbn İshak, İbn Hişam, 2/127, Taberî, Târîh, 2/244, İbn Kesîr, Bidâye, 3/177, Diyarbekrî, 1/325, Halebî, 2/194, Zürkânî, Şerhu'l-mevâhîb, 1/323.
4774 Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, 5/390, Ahmed b. Hanbel, 1/348, Taberî, Târîh, 2/245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/181, Halebî, 2/194.
4775 Belâzurî, Ensâb, 1/260, Yakubî, 2/39.
4776 Zührî, Megâzî, s. 99, Abdurrezzak, 5/390, Ahmed b. Hanbel, 1/348, Taberî, Târîh, 2/245, İbn Kesîr, Bidâye, 3/181, Halebî, 2/194.
4777 İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/260.
4778 Taberî, Târîh, 2/245, Diyarbekrî, 1/325.
4779 Yakubî, 2/39.
4780 Yakubî, 2/39, Taberî, Târîh, 2/245, Diyarbekrî, 1/325.
4781 Taberî, Târîh, 2/245, Diyarbekrî, 1/325, Halebî, 2/194.
4782 İbn İshak, İbn Hişam, 2/2, 130, Ezrakî, 2/294.
4783 Mil, üç veya dört bin zira (arşın)'dır (Fîruzâbâdî, 4/54).
4784 Diyarbekrî, 1/325.
4785 Muhibbü't-Taberî, 1/92, Diyarbekrî, 1/92.
4786 Diyarbekrî, 1/328
4787 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Belâzurî, Ensâb, 1/260, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91, İbn Cevzî, 1/236, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Kayyım, 2/58, İbn Kesîr, Bidâye, 3/178, Diyarbekrî, 1/1, 324, Halebî, 2/203.
4788 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91, İbn Kesîr, Bidâye, 3/179.
4789 Hâkîm, 3/6, Beyhakî, Delâil, 2/476, Muhibbü't-Taberî, 1/92, İbn Kesîr, Bidâye, 3/180.
4790 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, İbn Kesîr, Bidâye, 3/180.
4791 Beyhakî, Delâil, 2/477, Süheylî, 4/210, İbn Cevzî, 1/230, Zehebî, Târîh, s. 322, İbn Kesîr, Bidâye, 3/180.
4792 Hâkîm, 3/6, Beyhakî, Delâil, 2/476-477, Muhibbü't-Taberî, 1/92, İbn Kesîr, Bidâye, 3/180.
4793 Ümmü Gaylan ağacı (Kastallânî, Mevâhib, 1/81).
4794 İbn Sa'd, 1/228, Ebu Nuaym, Delâil, 2/325, Beyhakî, Delâil, 2/482, Süheylî, 4/210, Muhibbü't-Taberî, 1/94, İbn Seyyid, 1/182, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/181-182, Heysemî, 6/52-53, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Diyarbekrî, 1/327, Halebî, 2/206.
4795 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182.
4796 İbn Sa'd, 1/229, Beyhakî, Delâil, 2/482, Süheylî, 4/210, Muhibbü't-Taberî, 1/94, İbn Seyyid, 1/182, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Heysemî, 6/52-53, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Diyarbekrî, 1/327, Halebî, 2/206, 208.
4797 İbn İshak, İbn Hişam, 2/131, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Esîr, Kâmil, 2/105-106, Muhibbü't-Taberî, 1/83, 88, İbn Seyyid, 1/189, Zehebî, Târîh, s. 327, İbn Kesîr, Bidâye, 3/179, Halebî, 2/230.
4798 İbn Sa'd, 1/228, İbn Cevzî, 1/238.

4799 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182-183.
4800 İbn Sa'd, 1/228, İbn Cevzî, 1/238, İbn Kesîr, Bidâye, 3/183, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Diyarbekrî, 1/328, Halebî, 2/208.
4801 Heysemî, 6/53, Diyarbekrî, 1/330.
4802 Beyhakî, Delâil, 2/478, Zehebî, Târîh, s. 316. İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Heysemî, 6/51.
4803 Beyhakî, Delâil, 2/478, Zehebî, Târîh, s. 322, Heysemî, 6/51-52.
4804 Halebî, 2/211.
4805 Belâzurî, Ensâb, 1/260.
4806 Belâzurî, Ensâb, 1/260, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/185.
4807 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182.
4808 Diyarbekrî, 1/328, Halebî, 2/210.
4809 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182.
4810 İbn Sa'd, 1/229, Ebu Nuaym, Delâil, 2/325, 482, Halebî, 2/208.
4811 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182.
4812 İbn Sa'd, 1/229, Beyhakî, Delâil, 2/482, Muhibbü't-Taberî, 1/94, İbn Seyyid, 1/182, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Heysemî, 6/53, Kastallânî, Mevâhib, 1/81.
4813 İbn Kesîr, Bidâye, 3/182.
4814 İbn Sa'd, 1/229, Beyhakî, Delâil, 2/482, Muhibbü't-Taberî, 1/94, İbn Seyyid, 1/182, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Heysemî, 6/53, Kastallânî, Mevâhib, 1/81.
4815 İbn Sa'd, 1/229, Beyhakî, Delâil, 2/42, Muhibbü't-Taberî, 1/94, İbn Seyyid, 1/182, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Heysemî, 6/53, Halebî, 2/208.
4816 Belâzurî, Ensâb, 1/261.
4817 Belâzurî, Ensâb, 1/260, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91, İbn Haldun, Târîh, c. 2, ks. 2, s. 15, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/185.
4818 Abdurrezzak, 5/389, Ahmed b. Hanbel, 1/348, İbn Cevzî, 1/230, İbn Kesîr, Bidâye, 3/181.
4819 Kadı Iyaz, 1/292.
4820 Belâzurî, Ensâb, 1/260-261, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Diyarbekrî, 1/328, Halebî, 2/209.
4821 İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Kadı Iyaz, 1/292, İbn Cevzî, 1/238, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Diyarbekrî, 1/328.
4822 Belâzurî, Ensâb, 1/261.
4823 Diyarbekrî, 1/328, Halebî, 2/209.
4824 Halebî, 2/209.
4825 Süheylî, 4/212-213, Kastallânî, Mevâhib, 1/82, Diyarbekrî, 1/328-329.
4826 İbn Kesîr, Bidâye, 3/181.
4827 Buhârî, Sahîh, 4/263, Müslim, 4/1854, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Halebî, 2/210.
4828 Buhârî, Sahîh, 4/263.
4829 Buhârî, Sahîh, 5/204, Müslim, 4/1854, Tirmizî, Sünen, 5/278, Beyhakî, Delâil, 2/481, İbn Cevzî, 1/236, İbn Kayyım, 2/59, Muhibbü't-Taberî, 1/93, Zehebî, Târîh, s. 322, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Halebî, 2/210.
4830 Buhârî, Sahîh, 5/204.
4831 İbn Sa'd, 3/174, Müslim, 4/1854, Tirmizî, Sünen, 5/278, Beyhakî, Delâil, 2/481, İbn Cevzî, 1/236, Muhibbü't-Taberî, 1/93 İbn Kayyım, 2/59, Zehebî, Târîh, s. 322, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Halebî, 2/210.
4832 İbn Sa'd, 3/174, Buhârî, Sahîh, 5/204, Müslim, 4/1854, Tirmizî, Sünen, 5/278, Beyhakî, Delâil, 2/481, İbn Cevzî, 1/238, Muhibbü't-Taberî, 1/93, İbn Kayyım, 2/59, Zehebî, Târîh, s. 322, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Halebî, 2/210.
4833 Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Süheylî, 4/213, Muhibbü't-Taberî, 1/93, İbn Kayyım, 2/59, Heysemî, 6/52, Kastallânî, Mevâhib, 1/82, Diyarbekrî, 1/328.
4834 İbn Sa'd, 3/174, Buhârî, Sahîh, 5/204, Müslim, 4/1854, Tirmizî, Sünen, 5/278, Ebu Nuaym, Delâil,

2/328, Beyhakî, Delâil, 2/481, Begavî, 2/179-180, İbn Cevzî, 1/237, Muhibbü't-Taberî, 1/93, İbn Kayyım, 2/59, Zehebî, Târîh, s. 322, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, Diyarbekrî, 1/328, Halebî, 2/210.

4835 Tevbe: 40.

4836 İbn Sa'd, 1/228, Belâzurî, Ensâb, 1/260, Yakubî, 2/39, İbn Cevzî, 1/238, Diyarbekrî, 1/327-328, Halebî, 2/209.

4837 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91, Muhibbü't-Taberî, 1/86-87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, 195, Diyarbekrî, 1/328, 330, Halebî, 2/211.

4838 Belâzurî, Ensâb, 1/261, Muhibbü't-Taberî, 1/87, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185, Halebî, 2/211.

4839 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/86, İbn Kesîr, Bidâye, 3/182, 185, Diyarbekrî, 1/330, Halebî, 2/211.

4840 Belâzurî, Ensâb, 1/260, Diyarbekrî, 1/330, Halebî, 2/211.

4841 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/184, Kastallânî, Mevâhib, 1/79, Diyarbekrî, 1/325, Zürkânî, 1/325.

4842 Abdurrezzak, 5/390, Buhârî, Sahîh, 4/256, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4843 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Diyarbekrî, 1/323, Halebî, 2/212.

4844 Zühri, Megâzî, s. 101, Abdurrezzak, 5/390, Buhârî, Sahîh, 4/256, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/239, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4845 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târih, 2/247, İbn Kesîr, Bidâye, 3/179.

4846 Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Ebu Nuaym, Delâil, 2/326, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4847 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Taberî, Târîh, 2/247, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4848 Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4849 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Beyhakî, Delâil, 2/474, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184.

4850 Belâzurî, Ensâb, 1/260.

4851 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Kesîr, Bidâye, 3/179, Halebî, 2/212.

4852 Taberî, Târîh, 2/246, Heysemî, 6/53.

4853 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Kesîr, Bidâye, 3/179, Halebî, 2/212.

4854 Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, Ebu Nuaym, Delâil, 2/328, Beyhakî, Delâil, 2/475.

4855 İbn Cevzî, 1/236.

4856 Taberî, Târîh, 2/247, Beyhakî, Delâil, 2/475, Heysemî, 6/53.

4857 İbn Sa'd, 3/172, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Muhibbü't-Taberî, 1/116.

4858 İbn Sa'd, 3/172, Ahmed b. Hanbel, 6/350, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Hâkîm, 3/5, Muhibbü't-Taberî, 1/116, İbn Seyyid, 1/187.

4859 İbn İshak, İbn Hişam, 2/133, Ahmed b. Hanbel, 6/350, Hâkîm, 3/5, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, İbn Seyyid, 1/187, Zehebî, Târîh, s. 327.

4860 İbn Sa'd, 3/172, Belâzurî, Ensâb, 1/261.

4861 Belâzurî, Ensâb, 1/261.

4862 İbn İshak, İbn Hişam, 2/133, İbn Seyyid, 1/187.

4863 İbn Sa'd, 3/172.
4864 İbn Sa'd, 1/225, Ahmed b. Hanbel, 1/371, Buhârî, Sahîh, 4/253, Müslim, 4/1826, Taberî, Târîh, 2/250, Beyhakî, Delâil, 2/511-512.
4865 İbn Cevzî, 1/224, Diyarbekrî, 1/317.
4866 Taberî, Târîh, 2/240.
4867 Taberî, Târîh, 2/240, Beyhakî, Delâil, 2/465.
4868 İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/184, Kastallânî, Mevâhib, 1/79, Diyarbekrî, 1/325, Zürkânî, 1/325.
4869 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Zührî, Megâzî, s. 100, İbn Sa'd, 1/229, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Taberî, Târîh, 2/247.
4870 İbn İshak, İbn Hişam, 2/130, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Diyarbekrî, 1/330.
4871 Abdurrezzak, 5/391, Buhârî, Sahîh, 4/256, İbn Hazm, Cevâmi, s. 91-92, Beyhakî, Delâil, 2/475, İbn Cevzî, 1/236, İbn Seyyid, 1/184.
4872 Taberî, Târîh, 2/254, Mes'udî, Murûc, 2/285.
4873 İbn Sa'd, 1/232, Belâzurî, Ensâb, 1/261, İbn Cevzî, 1/239.
4874 İbn İshak, Kitâbu'l-mübtedâ, 3/110, İbn Sa'd, 1/232, Belâzurî, Ensâb, 1/261, Taberî, Târîh, 2/254, İbn Cevzî, 1/249, İbn Esîr, Kâmîl, 2/107, İbn Kesîr, Bidâye, 3/177.
4875 İbn Sa'd, 8/288, Belâzurî, Ensâb, 1/261.
4876 İbn İshak, İbn Hişam, 2/131, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188, Diyarbekrî, 1/330.
4877 İbn Sa'd, 1/492.
4878 İbn İshak, İbn Hişam, 2/131, Taberî, Târîh, 2/247, Diyarbekrî, 1/330-331.
4879 Abdurrezzak, 5/392, Buhârî, Sahîh, 4/256, Beyhakî, Delâil, 2/475, İbn Cevzî, 1/239, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 320, İbn Kesîr, Bidâye, 3/184, Heysemî, 6/54, Diyarbekrî, 1/331.
4880 Ahmed b. Hanbel, 4/305, Tirmizî, Sünen, 5/722, Dârımî, 2/156, Beyhakî, Delâil, 2/518, Kastallânî, Mevâhib, 1/80, Zürkânî, 1/328.
4881 Kastallânî, Mevâhib, 1/80, Zürkânî, 1/328.
4882 Ahmed b. Hanbel, 4/305, Dârımî, 2/156, Tirmizî, Sünen, 5/722, Kastallânî, Mevâhib, 1/80, Zürkânî, 1/328.
4883 Ahmed b. Hanbel, 4/305, Beyhakî, Delâil, 2/518.
4884 Ahmed b. Hanbel, 4/305, Tirmizî, Sünen, 5/722, Dârımî, 2/156, Beyhakî, Delâil, 2/518, Kastallânî, Mevâhib, 1/80, Zürkânî, 1/328.
4885 Beyhakî, Delâil, 2/518, Kastallânî, Mevâhib, 1/80, Zürkânî, 1/328.
4886 Ahmed b. Hanbel, 4/305, Tirmizî, Sünen, 5/722, Dârımî, 2/256, Beyhakî, Delâil, 2/518, Kastallânî, Mevâhib, 1/81, Zürkânî, 1/328.
4887 Tirmizî, Sünen, 5/723.
4888 Beyhakî, Delâil, 2/518, Aliyyü'l-Müttakî, Kenzu'l-ummâl, 12/259.
4889 Tirmizî, Sünen, 5/304, Taberî, Tefsîr, 15/149, Vâhidî, s. 197, Kurtubî, 10/313, Hâzin, 3/177.
4890 Hâkîm, 3/7.
4891 Semhûdî, 4/1266.
4892 Heysemî, 6/54.
4893 İbn Sa'd, 1/233, Ahmed b. Hanbel, 3/122, İbn Cevzî, 1/246, Heysemî, 6/54.
4894 Heysemî, 6/54.
4895 İbn Sa'd, 1/235, Ahmed b. Hanbel, 3/211, Buhârî, Sahîh, 4/259, İbn Cevzî, 1/246.
4896 İbn Sa'd, 1/235, Ahmed b. Hanbel, 3/211, Buhârî, Sahîh, 4/259.
4897 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, Hâkîm, 3/8.
4898 Semhûdî, 4/1130.
4899 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, Taberî, Târîh, 2/246, Hâkîm, 3/8, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, Diyarbekrî, 1/321.

4900 Semhûdî, 4/1287.
4901 Yâkût, 4/313.
4902 Semhûdî, 4/1287.
4903 Heysemî, 6/54.
4904 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/2, Müslim, 4/2309, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239-240, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324.
4905 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/2, Müslim, 4/2309, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Esîr, Kâmil, 2/104, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4906 Müslim, 4/2309.
4907 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2309-2310, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324.
4908 İbn Sa'd, 4/365, Müslim, 4/2309.
4909 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/2, Müslim, 4/2309-2310, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239.
4910 Müslim, 4/2309.
4911 Ahmed b. Hanbel, 1/2, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4912 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/2, Müslim, 4/2310, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483.
4913 Müslim, 4/2310.
4914 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4915 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2310, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4916 İbn Sa'd, 4/365, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Ebu Nuaym, Delâil, 2/330, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4917 İbn Sa'd, 4/365-366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2310, Beyhakî, Delâil, 2/483, İbn Cevzî, 1/239, Muhibbü't-Taberî, 1/95, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4918 Müslim, 4/2310.
4919 Buhârî, Sahîh, 4/259.
4920 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2310, Beyhakî, Delâil, 2/484, İbn Cevzî, 1/239-240, Muhibbü't-Taberî, 1/96, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4921 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Buhârî, Sahîh, 4/259, Müslim, 4/2310, Beyhakî, Delâil, 2/484, İbn Cevzî, 1/240, Muhibbü't-Taberî, 1/96, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4922 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Beyhakî, Delâil, 2/484, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 324.
4923 Müslim, 4/2310.
4924 İbn Sa'd, 1/222.
4925 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Beyhakî, Delâil, 2/484, İbn Cevzî, 1/240, Muhibbü't-Taberî, 1/96, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4926 Ümmü Ma'bed Hatunun çadırı Kudeyd ile Müşellel arasında olup, bunların arası üç mil idi (Diyarbekrî, 1/333). Müşellel de; Mekke ile Medine arasında, deniz kıyısında, Kudeyd'e kadar uzanan bir dağdır (Ebu'l-Münzir, s. 13, Yâkut Mu'cem, 5/136). Müşellel'in Medine'ye uzaklığı yedi mildir. (Yâkût, 5/24).
4927 Hurma yerine, süt rivayeti de vardır (İbn Cevzî, 1/226, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192, Kastallânî, Mevâhib, 1/84).
4928 İbn Sa'd, 1/230, Hâkîm, 3/9, Ebu Nuaym, Delâil, 2/338, Süheylî, 4/226, İbn Abdilberr, 4/1958-1959, Muhibbü't-Taberî, 1/101, Zehebî, Târîh, s. 437-438, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192, Heysemî, 6/55-56, İbn

Hacer, İsâbe, 4/497-498.
4929 İbn Sa'd, 1/230, İbn Cevzî, 1/242, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192, Diyarbekrî, 1/333.
4930 İbn Seyyid, 1/188.
4931 İbn Sa'd, 1/230, Hâkîm, 3/9, Ebu Nuaym, Delâil, 2/338, Beyhakî, Delâil, 1/278, İbn Abdilberr, 4/1959, Süheylî, 4/226-227, İbn Cevzî, 1/243, Muhibbü't-Taberî, 1/101-102, Zehebî, Târîh, s. 437-438, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192, Heysemî, 6/56, Kastallânî, Mevâhib, 1/84, Diyarbekrî, 1/333.
4932 İbn Sa'd, 1/230, İbn Cevzî, 1/243.
4933 İbn Sa'd, 1/230, Hâkîm, 3/9, Ebu Nuaym, Delâil, 2/338, Beyhakî, Delâil, 1/278-279, İbn Abdilberr, 4/1959, Süheylî, 4/226, İbn Cevzî, 1/243, Muhibbü't-Taberî, 1/102, İbn Seyyid, 1/188, Zehebî, Târîh, s. 437-438, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192, Heysemî, 6/56, Kastallânî, Mevâhib, 1/84.
4934 İbn Sa'd, 8/289, Belâzurî, Ensâb, 1/262, İbn Cevzî, 1/245-246, Diyarbekrî, 1/334, Halebî, 2/228.
4935 İbn Sa'd, 1/230-231, Hâkîm, 3/9-10, Ebu Nuaym, Delâil, 2/338, Beyhakî, Delâil, 1/279, İbn Abdilberr, 4/1959-1960, İbn Cevzi, Vefâ, 1/243-244, İbn Kayyım, 2/60, Muhibbü't-Taberî, 1/102, İbn Seyyid, 1/188, Zehebî, Târîh, s. 438-439, İbn Kesîr, Bidâye, 3/192-193, Heysemî, 6/56-57, Kastallânî, Mevâhib, 1/86, Diyarbekrî, 1/333-334.
4936 İbn Sa'd, 8/289, Belâzurî, Ensâb, 1/262, İbn Cevzî, 1/246, İbn Hacer, İsâbe, 4/498, Kastallânî, Mevâhib, 1/86, Diyarbekrî, 1/333-334.
4937 Süheylî, 4/227.
4938 İbn Sa'd, 8/289, İbn Hacer, İsâbe, 4/498.
4939 Diyarbekrî, 1/334, Halebî, 2/228.
4940 Diyarbekrî, 1/334.
4941 Diyarbekrî, 1/334, Halebî, 2/228.
4942 İbn İshak, İbn Hişam, 1/78-79, İbn Abdilberr, 1/141-142, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/133, İbn Hacer, İsâbe, 1/61.
4943 İbn İshak, İbn Hişam, 2/132, İbn Sa'd, 1/229, Taberî, Târîh, 2/247, İbn Esîr, Kâmil, 2/106, İbn Seyyid, 1/189, Zehebî, Târîh, s. 329, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, İbn Kayyım, 2/60.
4944 İbn Sa'd, 8/288.
4945 İbn İshak, İbn Hişam, 2/133, Taberî, Târîh, 2/248, İbn Esîr, Kâmil, 2/106, İbn Seyyid, 1/189, Zehebî, Târîh, s. 329, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, İbn Kayyım, 2/60. Kastallânî, Mevâhib, 1/85.
4946 İbn İshak, İbn Hişam, 2/132, İbn Sa'd, 8/288-289, Belâzurî, Ensâb, 1/262, Taberî, Târîh, 2/247-248, Hâkîm, 3/10, Süheylî, 4/220, İbn Cevzî, 1/244, İbn Esîr, Kâmil, 2/106, İbn Kayyım, 2/60, Muhibbü't-Taberî, 1/102, İbn Seyyid, 1/189, Zehebî, Târîh, s. 329, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, Heysemî, 6/57, Kastallânî, Mevâhib, 1/84-85, Diyarbekrî, 1/334.
4947 Beyhakî, Delâil, 2/493, Süheylî, 4/225, İbn Kesîr, Bidâye, 3/191, Halebî, 2/225.
4948 Zührî, Megâzî, s. 101, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Hâkîm, 3/6-7, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332, Beyhakî, Delâil, 2/486, İbn Cevzî, 1/240, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 328, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4949 İbn Sa'd, 1/232.
4950 Zührî, Megâzî, s. 101-102, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Hâkîm, 3/6-7, İbn Cevzî, 1/240, İbn Seyyid, 1/184, Zehebî, Târîh, s. 328, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4951 Zührî, Megâzî, s. 102, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332, İbn Cevzî, 1/240-241, İbn Seyyid, 1/184-185, Zehebî, Târîh, s. 328, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4952 Zührî, Megâzî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Hâkîm, 3/7, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332, Beyhakî, Delâil, 2/486.
4953 Zührî, Megâzî, s. 102, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Hâkîm, 3/7, Beyhakî, Delâil, 2/486, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 328, İbn Kesîr, Bidâye,

3/185.
4954 İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332, Beyhakî, Delâil, 2/486, Zehebî, Târîh, s. 328, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4955 Zührî, Megâzî, s. 102, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4956 İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332, Beyhakî, Delâil, 2/486, Zehebî, Târîh, s. 328.
4957 Zührî, Megâzî, s. 102, Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256, Hâkîm, 3/7, Ebu Nuaym, 2/332. İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 325-326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4958 Zührî, Megâzî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Ebu Nuaym, Delâil, 2/332-333, Beyhakî, Delâil, 2/486.
4959 Abdurrezzak, 5/392, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/256-257, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 325-326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4960 Abdurrezzak, 5/393, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Hâkim, 3/7.
4961 Abdurrezzak, 5/393, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Hâkîm, 3/7.
4962 Buhârî, Sahîh, 4/257.
4963 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 324-325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.
4964 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Buhârî, Sahîh, 4/259, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 324, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.
4965 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 324-325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/187.
4966 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.
4967 Buhârî, Sahîh, 4/259.
4968 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.
4969 Buhârî, Sahîh, 4/259.
4970 Zührî, Megâzî, s. 102-103, Abdurrezzak, 5/393, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257.
4971 Ahmed b. Hanbel, 1/3, Beyhakî, Delâil, 2/484, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/381, Zehebî, Târîh, s. 324.
4972 Zührî, Megâzî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Abdurrezzak, 5/393-394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Hâkîm, 3/7, Beyhakî, Delâil, 2/487, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4973 Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Belâzurî, Ensâb, 1/263, Hâkîm, 3/7, Beyhakî, Delâil, 2/487, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4974 Zührî, Megâzî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Beyhakî, Delâil, 2/487, İbn Cevzî, 1/241, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4975 İbn İshak, İbn Hişam, 2/134, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/488, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/332.
4976 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2311, Zehebî, Târîh, s. 325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.
4977 Müslim, 4/2311.
4978 Ahmed b. Hanbel, 1/3, Zehebî, Târîh, s. 325.
4979 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2311, İbn Cevzî, 1/240, Zehebî, Târîh, s. 325.
4980 İbn Sa'd, 4/366, Ahmed b. Hanbel, 1/3, Müslim, 4/2311, İbn Cevzî, 1/240, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 325, İbn Kesîr, Bidâye, 3/188.

4981 Zührî, Megâzî, s. 102, İbn İshak, İbn Hişam, 2/134 Abdurrezzak, 5/393-394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Ebu Nuaym, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/488, İbn Cevzî, 1/241.
4982 Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Hâkîm, 3/7, Beyhakî, Delâil, 2/487, İbn Cevzî, 1/241-242, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4983 Zührî, Megâzî, s. 103, İbn İshak, İbn Hişam, 2/135, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/478,
4984 İbn İshak, İbn Hişam, 2/135, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/488.
4985 Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, Sahîh, 4/257, Hâkîm, 3/7, Beyhakî, Delâil, 2/487, İbn Cevzî, 1/242, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4986 İbn İshak, İbn Hişam, 2/135, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/488, Diyarbekrî, 1/332.
4987 İbn İshak, İbn Hişam, 2/135, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Beyhakî, Delâil, 2/488, Diyarbekrî, 1/332.
4988 Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, 5/394, Ahmed b. Hanbel, 4/176, Buhârî, 4/257, Hâkîm, 3/7, İbn Cevzî, 1/242, İbn Seyyid, 1/185, Zehebî, Târîh, s. 326, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185.
4989 İbn İshak, İbn Hişam, 2/135, Ebu Nuaym, Delâil, 2/333, Diyarbekrî, s. 332.
4990 İbn Sa'd, 1/266, Ahmed b. Hanbel, 3/211, Buhârî, Sahîh, 4/260, Muhibbü't-Taberî, 1/104, Zehebî, Târîh, s. 338, Halebî, 2/220, Zürkânî, 1/347.
4991 İbn Sa'd, 1/232, Müslim, 4/2310, İbn Kesîr, Bidâye, 3/185, Diyarbekrî, 1/332.
4992 Müslim, 1/332.
4993 İbn Esîr, Kâmil, 2/105, Halebî, 2/221.
4994 Cezîre ile birlikte, Şam krallarından her birine Kayser, Fars krallarından her birine Kisrâ, Mısır krallarından her birine Firavun, İskenderiye krallarından her birine Mukavkıs, Yemen ve Şıhhîr krallarından her birine Tübba, Habeş krallarından her birine Necaşî, Yunan ve Hind krallarından her birine Batlımus, Türk krallarından her birine de Hakan denilir (İbn Kesîr, Bidâye, 3/78).
4995 İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/332.
4996 Süheylî, 4/218.
4997 İbn Esîr, Kâmil, 2/105, Halebî, 2/221.
4998 Süheylî, 4/218.
4999 Beyhakî, Delâil, 6/325-326, İbn Abdilberr, 2/581, Süheylî, 4/218, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/332, İbn Hacer, İsâbe, 2/19, Diyarbekrî, 1/333, Halebî, 2/221.
5000 Süheylî, 4/217.
5001 Ebu Nuaym, Delâil, 2/336, İbn Hacer, Metâlib, 4/205.
5002 Ebu Nuaym, Delâil, 2/336-337, Beyhakî, Delâil, 2/489, İbn Abdilberr, 2/583, Süheylî, 4/217, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 2/332, İbn Hacer, Metâlib, 4/205-206.
5003 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, İbn Sa'd, 1/233, Taberî, Târîh, 2/246, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, Diyarbekrî, 1/331.
5004 Yâkût, 2/350, Semhûdî, 4/1200.
5005 Vâkıdî, Megâzî, 1/10, İbn Sa'd, 2/7.
5006 Râzî, 25/21, Kurtubî, 13/321, Hâzin, 3/414.
5007 Zemahşerî, 3/194, Râzî, 25/21, Kurtubî, 13/321, Hâzin, 3/414.
5008 İbn Kuteybe, Garîbu'l-Kur'ân, s. 336, Zemahşerî, 3/194, Râzî, 25/21, Kurtubî, 13/321, Hâzin, 3/414-415.
5009 Semhûdî, 4/1278.
5010 İbn Sa'd, 4/242, İbn Abdilberr, 1/185, İbn Hacer, İsâbe, 1/146.
5011 Belâzurî, Ensâb, 1/262
5012 İbn Sa'd, 4/242, Belâzurî, Ensâb, 1/262, İbn Abdilberr, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/209.
5013 İbn Sa'd, 4/242, İbn Abdilberr, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe. 1/209.

5014 Belâzurî, Ensâb, 1/262.
5015 İbn Sa'd, 4/242, İbn Abdilberr, İstiâb, 1/185, İbn Esîr, Usdu'l-gâbe, 1/209.
5016 İbn Sa'd, 4/242.
5017 İbn Sa'd, 3/215, Aynî, 17/49.
5018 Zührî, Megâzî, s. 103, Abdurrezzak, 5/395, Buhârî, Sahîh, 4/257, Hâkîm, 3/11, Beyhakî, Delâil, 2/498, İbn Cevzi, Vefâ, 1/242.
5019 Aynî, 17/49, İbn Hacer, Fethu'l-bârî, 7/189, Diyarbekrî, 1/325.
5020 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, İbn Sa'd, 1/232, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189, Diyarbekrî, 1/331.
5021 Yâkût, 5/21, Semhûdî, 4/1297.
5022 Yâkût, 5/55.
5023 Semhûdî, 4/1304.
5024 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, İbn Sa'd, 1/232, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189.
5025 Aynı kaynaklar.
5026 Semhûdî, 4/1121.
5027 Süheylî, 4/250, Yâkût, 2/112.
5028 Süheylî, 4/249-250, Yâkût, 2/3, Semhûdî, 4/1262.
5029 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, İbn Sa'd, 1/233, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189.
5030 Semhûdî, 4/1262.
5031 Yâkût, 4/290.
5032 Yâkût, 4/290, Semhûdî, 4/1284.
5033 Semhûdî, 4/1284.
5034 Yâkût, 4/98.
5035 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136.
5036 Heysemî, 6/59.
5037 İbn Sa'd, 4/311.
5038 İbn İshak, İbn Hişam, 2/136, Taberî, Târîh, 2/246, İbn Hazm, Cevâmi, s. 93, Zehebî, Târîh, s. 323, İbn Kesîr, Bidâye, 3/189.
5039 İbn Sa'd, 1/233.
5040 Semhûdî, 4/880.
5041 Semhûdî, 4/1267.
5042 Zührî, Megâzî, s. 103-104, İbn İshak, İbn Hişam, 2/137, Abdurrezzak, 5/395, İbn Sa'd, 1/233, Buhârî, Sahîh, 4/257.
5043 İbn Sa'd, 1/233, Buhârî, Sahîh, 4/257, Zehebî, Târîh, s. 333.
5044 İbn Sa'd, 1/233, Belâzurî, Ensâb, 1/263.
5045 Zührî, Megâzî, s. 104, İbn İshak, İbn Hişam, 2/137, Abdurrezzak, 5/396, Buhârî, Sahîh, 4/257-258, Taberî, Târîh, 2/248-249, Zehebî, Târîh, s. 333-334.
5046 Semhûdî, 4/245.
5047 Taberî, Târîh, 2/254, Zehebî, İber, 1/3.
5048 Zehebî, İber, 1/3.
5049 Zührî, Megâzî, s. 104, İbn İshak, İbn Hişam, 2/137, Abdurrezzak, 5/395, İbn Sa'd, 1/233, Buhârî, Sahîh, 4/258, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 66, Belâzurî, Ensâb, 1/263, Taberî, Târîh, 2/248, İbn Hazm, Cevâmi, s. 93, İbn Esîr, Kâmil, 2/106, İbn Seyyid, 1/186, Zehebî, Târîh, s. 333.
5050 İbn İshak, İbn Hişam, 2/137, İbn Sa'd, 1/233, Belâzurî, Ensâb, 1/263, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 66, Taberî, Târîh, 2/248, İbn Hazm, Cevâmi, s. 92, İbn Seyyid, 1/192.

5051 Zührî, Megâzî, s. 104, İbn İshak, İbn Hişam, 2/138, Abdurrezzak, 5/395, Taberî, Târîh, 2/249, İbn Esîr, Kâmîl, 2/106, İbn Seyyid, 1/192, İbn Kesîr, Bidâye, 3/197.

5052 İbn İshak, İbn Hişam, 2/138, İbn Sa'd, 1/233, Belâzurî, Ensâb, 1/263, İbn Kuteybe, Kitâbu'l-maârif, s. 66, Taberî, Târîh, 2/249, İbn Hazm, Cevâmi, s. 93, İbn Cevzî, 1/250, Süheylî, 4/253, İbn Esîr, Kâmil, 2/106, İbn Seyyid, 1/192, İbn Kesîr, Bidâye, 3/197.

5053 Süheylî, 4/253.

5054 Ahmed Muhtar Paşa, Rıyâdu'l-muhtar, s. 358.

5055 Semhûdî, 1/245, Diyarbekrî, 1/337.

5056 İbn Sa'd, 3/623-624